www.e-rara.ch

Xenophontis philosophi ac historici excellentissimi Opera, quae quidem extant, omnia

Xenophon

Basileae, anno 1545

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-104628

De Cyri Minoris Expeditione

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

legantur, maiore ex parte ab alijs, uel quasi mutuo accepta, uel ex alia lingua in patrium sermonem conuersa. Atque ut nulla uertentem laus consequatur, mihi bene & præclare de hominum genere meriti illi uideri solent, qui quum intelligerent operam tuam alijs commodiorem, quàm sibi gloriosiorem fore, non grauate suam paucorum laudem, ut quamplurimorum utilitati condonatam uellent, sibi in animum induxerunt. Ad hæc, iure fortasis nonnullis mea hæc editio sermonem dederit, si in hoc uno omnes uigiliæ meæ uertantur, ac non tam multa à me scripta domi delitescant, ut quæ conuersa in lucem prodierint, illorum merito prolusiones ueluti quædam numerentur. Et profecto facile passurus sum meum hoc consilium reprehendi, si hi ipsi quibus id non probabitur, ostenderint aliquando, se melius sua, qui uerterũt aliena, pronunciasse. Quod si minimi fortasse negocij, atq; operæ leuissimæ græca in latinum trãsferre existimauerint, in hac cupio palæstra ut periculum faciant, intelligent profecto multa esse cogitantibus facilima, experientibus supra quam dici possit grauia ac laboriosa. Postremo hos homines exoratos uelim, ne moleste ferant, me dum & incomparabili, quo tui incensus sum, amori indulgeo, & neglectæ fidei crimen redimo, de laude mea non plurimum laborasse. Iam uero qui melius potuisse dicant, hi ut eadem, quæ ipse cum eos uerti tui ætate, à se alij quid melius conuersum, ac non maiore ocio, uel laxiore tempore elimatum ostendant, uehementer cupio. Hic est à Cæsaris in hanc urbem aduentu dies opinor quinquagesimus: ex his ipsis diebus, cum primorum aliquot lucem, partim in maximis reip. negocijs, partim in scholarum publico munere consumpserim, noctium, & succisiuis quidem horis totius operis castigationem elucubrauí: reliqui dies librario dati sunt. At maturitatem, & potius cunctationem desiderant, hoc est eodem reuoluti. Meum, inquam, studium & beneuolentiam tibi adolescenti nobilissimo, atq; omnibus fortunæ ac uirtutis ornamentis prædito, quo uno ego in præsentia poteram, & tu maxime cupiebas modo, declaratam quamprimum uolui, non scienter uertendi facultatẽ longiore sumpto temporis spacio cuiquam ostentatã. Verum cum pluribus quam in animo habebã, cum hæc ad te scribere exorsus essem, mei huius uel officij, uel obsequij uituperatoribus, si quorum forte aculeos meus hic labor exacuerit, respondebo, ad te iam ornatissime Auyla redeo. Munusculi certe huius mei prima erit ab autore commendatio, in quo te spero uel latine loquente, propter summam rerum prudentiam, Socratis discipulum, propter orationis copiam & iucunditatem, Atticam Musam: iam uero quod ea scripsit quibus non solum miles interfuit, uerumetiam dux præfuit, & historiæ fidem, & summi imperatoris laudes agniturum. Illud enim hoc loco non dicam, multa te animaduersurum inter legendum fidei, prudentiæ, tolerantiæ, ac reliquarum uirtutum exempla, quæ facile uelis & possis imitari. Multa item uitiorum, à quibus te semper abhorruisse lætere. Vt illud missum faciã, magnam tibi uoluptatem afferre posse locorum & itinerum descriptionem, euentorum uarietatem, illustrium præterea hominum mirabiliter expressos mores, naturam, consilia, acta, casus. Non addam multas etiam castrenses conciones, grauiter & ornate, ac cum multa & plane Xenophontea iucunditate expositas, tibi facile declaraturas, uel inter armorum fremitus suum esse eloquentiæ locum. Quæ enim communes sunt totius historiæ laudes, etsi in Xenophonte, atq; adeo in his eius libris multum eminent, eas tamen potes ex aliorum etiam scriptorum monimentis cognoscere. Quod uero præter autoris dignitatẽ, ad munus meum apud te ornandum ualde fore accommodatũ duco, primum erit quædam ac maxime germana similitudo illius Græcorum expeditionis cum hac, quæ nuper Caroli Cæsaris magnitudinem & felicitatem immortalitati consecrauit. Vtraq; enim magno sane temporum interuallo, certissimo fuit documento, non copiarum numero, sed militũ uirtute: consilio, nõ ducum temeritate: disciplina, non impetu ad uictoriam profici. Deinde uero, quod cum Græcos leges parua manu infinitum prope Asianorum numerum sæpius fudisse, neq; tantum hostium perfidiam, periuria atq; insidias ualuisse, quin sola illi uirtute freti, per ignota atq; infesta loca, feras & immanes gentes euaserint, atq; ad suos in patriam incolumes redierint: in minime dubium spem adduci poteris, Cæsarem aliquando minore multo negocio, uindicata Christiano imperio Peloponneso, extorto de impij hostis manibus Byzantio, in Asiam uictrices aquilas illaturum. Atque utinam mi Auyla, & cum hæc spe atque cogitatione complectere, & cum inter illas gentes assiduus, & fidus comes Cæsarem sequere: mihi qui incredibilem meum erga te amorem hac æditione indicare uolui, animo uero ac uoluntate summa, totum me in clientelam & fidem tibi tradidi, uel uiuenti, uel uitæ iam muneribus perfuncto, aliquid suauitatis ac beneuolentiæ tuæ impertiare. Vale. Bononia, pridie Kalend. Februar.

M. D. XXIII.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΠΡΩΤΟΝ.

XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIBER PRIMUS, Romulo Amasæo interp.

ΔΑΡΕΙΟΥ καὶ παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο, πρεσβύτερος μὲν ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος. ἐπεὶ δὲ ἠδρώθη Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετο τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι. ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρὼν ἐτύγχανε. Κῦρον δὲ μετεπέμπετο ἀπὸ μὲν ἀρχῆς, ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε. κατὰ στράτηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων, ὅσοι εἰς κάστωλοῦ πεδίον ἀθροίζονται. ἀναβαίνει οὖν ὁ Κῦρος, λαβὼν παρὰ Φαρναβάζου μὲν Φρύγας καὶ Λυδῶν δὲ ἵππον ὁπλίτας τε ἀνδρῶν Ἑλλήνων δὲ ἔχων ὁπλίτας ἀνδρῶν Πρασιαίους, ἄρχοντα δὲ αὐτῶν ξενίαν Παρράσιον. ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησε Δαρεῖος, καὶ κατέσχε τὴν Βασιλείαν ἀρταξέρξης, παρὰ Φαρνάβαζον δίαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς ἐπιβουλεύοι αὐτῷ. ὁ δὲ πείθεται τε, καὶ συλλαμβάνει Κῦρον, ὡς ἀποκτενῶν. ἡ δὲ μήτηρ βοηθήσασα μόλις αὐτὸν, ἀπέπεμπε πάλιν εἰς τὴν ἀρχήν. ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθείς, βουλεύεται ὅπως μή ποτε ἔτι ἔσται ὑπὸ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ' ἣν δυνήσεται, βασιλεύσει αὐτ' ἐκείνου. πρῶτα μὲν δὴ μήτηρ, ἔτυχε γὰρ Κύρῳ φίλου σα αὐτὸν μᾶλλον, ἢ τῷ βασιλεύοντι ἀρταξέρξῃ. ὅσους δ' ἀφικνεῖτο τῶν περὶ βασιλέως πρὸς αὐτὸν, πάντας οὕτω διαβαλοῦσα ἀπέπεμπεν, ὡς ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους εἶεν ἢ βασιλεῖ. ἐς δὲ παρ' ἑαυτῷ ἢ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο, ὡς πολεμεῖν τε, ἱκανοὶ εἶεν, καὶ ἐθνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ. τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύνα

μιν

ARIVS ex Paryſatide filios duos ſuſcepit: maiorẽ quidem natu Artaxerxẽ, minorẽ uerò Cyrũ. Is cũ graui affectus morbo, extremũ à ſe diem nõ longe abeſſe ſuſpicaretur, utrũq; filium cum è uita decederet, interesſe cupiebat. Aderat tũc quidẽ Artaxerxes. Cyrus è prouincia, cui à patre præfectus fuerat, accerſendus fuit: ei nanq; ciuitatũ earum omniũ quæ ad Caſtoli cãpos ſunt, imperiũ detulerat. Ac uenit ille quidẽ quamprimũ cum Tiſſapherne, quem ſibi amicũ putabat, & Græcorum grauis armaturæ peditũ trecentorũ cohorte, quam Xenias Parrhaſius ducebat. Mortuo uerò Dario, cũ ei in regnũ Artaxerxes ſucceßiſſet, Tiſſaphernes Cyrum apud fratrẽ criminatur, quòd ei inſidias cõpararet: cui cũ ille credidiſſet, Cyrum cõprehendit. Eum tamẽ mater deprecatione ſua, certæ necis periculo liberatũ, in prouinciã remittit. Tũc Cyrus & periculi, & fraternæ cõtumeliæ indignitate grauiter cõmotus, deliberat quonã modo et à fratre deficiat, et eius etiã ſibi regnũ uindicet. Et Paryſatis quidẽ mater, in hũc magis q̃ in ipſum iã regnantẽ Artaxerxẽ animi inclinatione propẽdebat. Ipſe uerò Cyrus eorũ qui ad ſe à rege quacũq; de cauſa uenißẽt, ita ſibi animos cõciliabat, ut amiciores multò ſibi, q̃ regi dimitteret. Præterea & ex barbaris nationib. quarũ & bellicæ uirtuti, & ſtudijs erga ſe confideret, multas ſibi ſuo beneficio deuinciebat, & Græcorũ co-

pias

pias quamoccultißime (quod scilicet regem impara/ tißimum adoriretur) ad se accersebat. Quoties itaque singularum ciuitatum præsidia recenseret, toties præfe/ ctis earum negocium dabat, ut è Peloponneso quam plurimos, quámque lectißimos homines euocarent, si/ mulans comperisse se eas Ioniæ ciuitates à Tissapher/ ne clàm solicitari: quæ cum fuissent antea à rege Tis/ sapherni traditæ, nuper ad Cyrum omnes, præter Miletum, defecerant. Cum enim Milesios Tissa/ phernes præsensisset nouas res moliri, ex consilij e/ ius autoribus partim occiderat, partim exegerat.

Hos cum Cyrus ad se confugientes excepisset, exer/ citu comparato Miletum summa ui, terra marique su/ scepta exulum causa, aggressus fuerat obsidere: quæ sanè obsidio eius quoque in nouo delectu dißi/ mulationem facilè sustinebat. Qua etiam de cau/ sa miserat Cyrus ad regem legatos, qui cum ora/ rent, ut ei qui frater esset, mallet quàm Tissapherni eas ciuitates parère: qua quidem in re neque matris ei studium defuit. Atque his artibus regiæ suspici/ oni facilè occursum est. Cum enim putaret rex con/ tra Tissaphernem à fratre copias comparari, non molestißime ferebat eos inter se armis dißidere, præ/ sertim uero cum tributi nomine, pro ijs quas diximus ciuitatibus nihil minus quàm Tissaphernes regi Cy/ rus penderet. Et Cyro alius etiam delectus habeba/ tur in Chersoneso, quæ Abydi è regione est, ad hunc sane modum. Clearchus Lacedæmonius domo eie/ ctus, erat apud Cyrum in summo honore: à quo cum Daricorum decem millia accepisset, ex Chersoneso collecta manu, Thracibus qui supra Hellespontum sunt, bellum intulit. Quæ res quod erat ex Græco/ rum commodo, ciuitates Hellesponti ultrò ei ad alen/ dum exercitum pecunias conferebant: quare & hæ Cyro copiæ clàm confectæ sunt. Aristippus uerò Thes/ salus hospes eius, cum domi aduersariorum factione premeretur, ad Cyrum confugit: à quo cum pecu/ niam in bis mille mercenarios milites, & trimestre sti/ pendium poposcisset, quòd ea se manu facilè inimi/ cis superiorem futurum confideret, Cyrus pro libe ralitate sua in quater mille, & mensium sex ei sti/ pendium detulit: hominémque incitauit, ut negoci/ um conficere maturaret, prius quàm ad se eum con/ sultandi causa accerseret. Atque etiam in Thessalia auxilia ex occulto Cyro alebantur. Eodem sanè tempore Proxenum Bœotium, bello in Pisidas sibi in/ fensos simulato, pro uetere amicitia rogauit, ut ad se cum quàm posset maximo militum numero ueniret. Sophænetum etiam Stymphalium, & Socratem A/ chæum hospites suos, belli eius nomine quod Mile/ siorum exulum causa contra Tissaphernem suscepis/ set, cum sua utrunque manu ad se euocauit: neque hi in officio non fuerunt. Cyrus ubi in superiorem Asi/ am mouere statuit, causam huius belli eam præ se tu/ lit, quod Pisidas finibus suis uellet eijcere: atque ob eam rem simulat omnia tum Græcorum, tum barbarorum auxilia se cogere. Tum Clearcho de/ nunciat, ut ad se quas habebat copias, adducat. Aristippum admonet ut pace cum ciuibus facta, ad se manum illam mittat. Xeniæ uerò Arcadi, quem ijs

quos

μὴν ἀθροίζῃ, ὡς μάλιστα ἐδύνατο ὧν κρυπτόμενος, ὅ-πως ὅτι ἀπαρασκευασότατον λάβοι βασιλέα. ὅτε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν, ὁπόσους εἶχε φύλακας ἐν ταῖς πόλεσι, παρήγγελε τοῖς ἄρχουσιν ἑκάστοις λαμβάνειν ἄνδρας πελοποννησίους, ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ὡς ὢν βουλεύοντος ποσαφέρνους τὰς πόλεις. ἦν γὰρ ἰωνικαὶ πόλεις ποσαφέρνους τὸ ἀρχαῖον, ἐκ βασιλέως δὲ σφόδρα. τότε δ' ἀπέστησαν πρὸς κῦρον πᾶσαι πλὴν μιλήτου. ἐν μιλήτῳ δ' ὁ ποσαφέρνης πειραζόμενος τὰ αὐτὰ ταῦτα βουλευομένους ἀπέκτεινε, οὓς δ' ἐξέβαλεν. ὁ δὲ κῦρος ἐπολέμει μὲν οὖν φεύγοντας, συλλέξας στράτευμα, ἐπολιόρκει μίλητον καὶ γῇ καὶ θαλάττῃ, καὶ ἐπειρᾶτο κατάγειν σὺν ἐκπεπτωκότας. αὕτη δὲ ἄλλη πρόφασις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στράτευμα. πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων, ἀξιῶν ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ, δοθῆναι οἱ τὰύτας τὰς πόλεις μᾶλλον, ἢ ποσαφέρνει ἀρχὴν αὐτῶν. καὶ ἡ μήτηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα, ὥστε βασιλεὺς μὲν πρὸς ἑαυτὸν ὠήθη βουλῆς ὀκνεῖν. τισσαφέρνει δὲ γνόμιζε πολεμεῖν περὶ αὐτῶν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα παρασκευάζεσθαι. ὥστε οὐδεὶς ἦχθετο αὐτῶν πολεμοῦντων. καὶ γὰρ ὁ κῦρος ἀπέπεμπε σὺν γιγνομένῃ στάσει βασιλεῖ ἐκ τῆς πόλεως, ὧν ὁ τισσαφέρνης ἐτύγχανεν ἔχων. ἄλλο δὲ στράτευμα συνέλεγε αὐτῷ ἐν χερρονήσῳ μὲν καταπέρας ἀβύδου, τόδε τὸ τρόπου. λεάρχου λακεδαιμόνιος φυγὰς, τοῦτον συμβαλόμενος ὁ κῦρος, ἠγάσθη τε αὐτόν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικούς. ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον, στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων. καὶ ἐπολέμει ἐκ χερρονήσου ὁρμώμενος, τοῖς θραξὶ πᾶσι τοῖς ὑπὲρ ἑλλήσποντον τοῦ οἰκοῦσι, καὶ ὠφέλει σὺν ἕλλησιν. ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὸν τροφὸν τοῦ στρατιωτῶν, αἱ ἑλλησποντιακαὶ πόλεις ἑκοῦσαι. οὕτω δ' αὖ τοῦτο τρεφόμενος, ἐλαύθανεν αὐτῷ τὸ στράτευμα. ἀρίσιππος δὲ ὁ θετταλὸς ἐτύγχανε ξένος ὢν αὐτῷ, καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν οἴκοι αὐτοκασιωτῶν, ὄρχετο πρὸς τὸν κῦρον, καὶ αἰτεῖται αὐτὸν εἰς διχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθὸν, ὡς οὕτω πορισόμενος ἂν τοὺς αὐτοκασιωτῶν. ὁ δὲ κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους, καὶ ἓξ μηνῶν μισθόν. καὶ δεῖται αὐτοῦ μὴ πρότερον καταλῦσαι πρὸς σὸν αὐτοκασιώτας, πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλεύσηται. οὕτω δὲ αὖ τὸ ἐν θετταλίᾳ ἐλαύθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στράτευμα. πρόξενον δὲ τὸν βοιώτιον, φίλον ὄντα αὐτῷ, ἐκέλευσε λαβόντα ἄνδρας ὅτι πλείστους παρασκευάσασθαι, ὡς ὡδὶ πείσας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὡς πρόφασιν παρέχον τῷ πεισίδᾳ τὴν ἑαυτοῦ χώραν. σοφαίνετον δὲ τὸν συμφάλιον, καὶ σωκράτην τὸν ἀχαιὸν, ἔχοντας ὄντας καὶ τοὺς, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἄνδρας λαβόντα ἐλθεῖν ὅτι πλείστους, ὡς πολεμήσων τισσαφέρνει σὺν τοῖς φυγάσι τῶν μιλησίων. καὶ ἐποίουν οὗτος ὅτι. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει αὐτῷ ἱκανὸν προεύεσθαι αὖ, τὸν μὲν πρόφασιν ἐποιεῖτο, ὡς πεισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν πάντάπασιν ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἀθροίζει ὡς ὑπὲρ τούτους τότε βαρβαρικὸν καὶ τὸ ἑλλη-νικὸν ἐν ταῦθα στράτευμα. καὶ παρεγγέλλει δὴ τε κλεάρχῳ λαβόντι ἥκειν ὅσον πλεῖστον αὐτῷ στράτευμα. καὶ δὴ ἀρίσιππῳ σωκλαγγύτι πρὸς σὸν οἶκοι, ἀπέπεμψε πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στράτευμα. καὶ ξενίᾳ δὴ ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ πρόξενος

πρόξενος τὸν μὲν τῶν πόλεσι ξυνοικοῦντα, ἧκειν παρηγγειλε λαβόντα καὶ ἄνδρας, πλὴν ὁπόσοι ἱκανοὶ εἶεν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν. ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς μίλητον πολιορκοῦντας, καὶ αὐτὸς φυγάδας ἐκέλευε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς ἐὰν καλῶς τὰ παρόντα πράξειεν ἐφ' ἃ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσασθαι, πρὶν αὐτοὺς κατάγοι οἴκαδε. οἱ δὲ ἡδέως ἐπείθοντο. ἔπεσθαι δὲ αὐτῷ καὶ λαβόντες τὰ ὅπλα, προθύμως εἵποντο εἰς σάρδεις. ξυνίασι μὲν δὴ οὗτοι ἐκ τῶν πόλεων λαβόντι, παρῆσαν δὲ εἰς σάρδεις ὁπλῖται εἰς τετρακισχιλίους. πρόξενος δὲ ἦγε παρ' αὑτοῦ ἔχων ὁπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνῆτας δὲ πεντακοσίους. σοφαίνετος δὲ ἦγε ὁ συμφάλιος, ὁπλίτας ἔχων χιλίους. σωκράτης δὲ ὁ ἀχαιὸς ὁπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους. παυσίων δὲ ὁ μεγαρεὺς εἰς ἑπτακοσίους ἔχων ἄνδρας παρεγένετο. καὶ οὗτοι μὲν δὴ καὶ ὁ σωκράτης τῶν ἀμφὶ μίλητον στρατευομένων. ὅτοι μὲν εἰς σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο. τισσαφέρνης δὲ καταμαθὼν ταῦτα, καὶ μείζονα ἡγησάμενος εἶναι, ἢ ὡς ὑπὸ πισίδας τὴν παρασκευὴν, παρῆγε δὴ ὡς βασιλέα ἢ ἐδιώκετο τάχιστα, ἱππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους. καὶ βασιλεὺς μὲν δὴ ἐπεὶ ἤκουσε παρὰ τισσαφέρνους τὸν κῦρον, ἀνεπαρδινδυάζετο. οὗτος δὲ ἦγε ἔχων, ὡς εἶπον, ὡρμᾶτο ἀπὸ σάρδεων, καὶ διελαύνει διὰ λυδίας σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο ὑπὲρ τὸν μαίανδρου ποταμόν. πύον δὲ εὖρε δύο πλέθρα. γέφυρα δὲ ἐπῆν, ἐζευγμένη πλοίοις ἑπτά. ταύτην διαβὰς, διελαύνει διὰ φρυγίας σταθμοὺς ἕνα, παρασάγγας ὀκτὼ, εἰς κολοσσὰς πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας ἑπτά. καὶ ἧκε μίλωνα ὁ θεσσαλὸς, ἔχων ὁπλίτας χιλίους, καὶ πελτασὰς πεντακοσίους, δολόπας καὶ αἰνιᾶνας καὶ ὀλυνθίους. ἐντεῦθεν διελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν. εἰς κελαινὰς φρυγίας πόλιν οἰκουμένην μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. ἐνταῦθα κύρῳ βασίλεια ἦν, καὶ παράδεισος μέγας ἀγρίων θηρίων πλήρης, ἃ ἐκεῖνος ἐθηρεύετο ἐπὶ ἵππου, ὁπότε γυμνάσαι βούλοιτο ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἵππους. διὰ μέσου δὴ τοῦ παραδείσου ῥεῖ ὁ μαίανδρος ποταμὸς· αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσιν ἐκ τῶν βασιλείων. ῥεῖ δὲ καὶ διὰ μελαινῶν πόλεως. ἔστι δὲ καὶ μεγάλα βασιλέως βασίλεια ἐν κελαιναῖς ὄρυμνα ὑπὲρ ταῖς πηγαῖς τοῦ μαρσύου ποταμοῦ, ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει. ῥεῖ δὲ ὅτος διὰ μὲν πόλου, καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν μαίανδρον. τοῦ δὲ μαρσύου τὸ εὖρος ἐστὶ καὶ πρότερον πολὺ. ἐνταῦθα λέγεται ἀπόλλωνα ἐκδῆσαι μαρσύαν νικήσαντα, ὀρίζοντά σοι σοφίας, καὶ τὸ δέρμα κρεμάσαι ἐν τῷ αὐτρῳ, ὅθεν αἱ πηγαί. διὰ δὲ τούτου ὁ ποταμὸς καλεῖται μαρσύας. ἐνταῦθα ξέρξης ὅτε ἐκ τῆς ἑλλάδος ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομῆσαι ταῦτά τε τὰ βασίλεια, καὶ τὴν μελαινῶν ἀκρόπολιν. ἐνταῦθα ἔμεινε μῆνας ἡμέρας τριάκοντα, καὶ ἦκε κλέαρχος ὁ λακεδαιμόνιος φυγὰς, ἔχων ὁπλίτας χιλίους, καὶ πελτασὰς θρᾴκας ὀκτακοσίους, καὶ τοξότας κρῆτας διακοσίους. ἅμα δὲ καὶ σωσίας παλαιὸς συρακούσιος, ἔχων ὁπλίτας χιλίους. καὶ σοφαίνετος ὁ ἀρκὰς, ἔχων ὁπλίτας χιλίους. ἐνταῦθα κῦρος διέτασεν καὶ ἀριθμὸν τῶν ἑλλήνων ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ. καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες ὁπλῖται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ οὓς δισχίλιοι. ἐνταῦθα διελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς κέλτας πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἔμειναν

quos in ciuitatibus singulis habebat mercenarijs præfecerat, imperat ut ad se, firmatis tamen præsidio arcibus, cum suis omnibus ueniat. Eos quoq; qui in Mileti obsidione occupati erant, ac ipsos etiam exules, sibi eius expeditionis socios adsciscit: quibus polliceatur confecto ex sententia quod tunc suscipiebat bello, non conquieturum se prius, quàm eos domum restituisset. Hi uero minime inuiti paruerunt: quippe qui non paruã Cyro fidem habebant, ac omnes quidẽ Sardeis armati conuenerunt. Xenias collectis omnibus ex urbibus, ad quatuor millia peditum grauis armaturæ: Proxenus cum mille & quingentis, et expeditis quingentis: Sophænetus grauis armaturæ mille. Socrates Achæus ferè quingentos adduxere. Pasion Megarensis cum septingentis militibus uenit. Hic & Socrates unà in Mileti oppugnatione fuerant. Atq; hi quidem Sardibus præsto fuere. Cum hæc animaduerteret Tissaphernes, eumq; apparatum alio pertinere quàm ad Pisidas arbitraretur, cum equitum quingentorũ comitatu, ad regem quàm potuit maximis itineribus contendit. Vbi rem omnem rex cognouit ex Tissapherne, & ipse omnia ad bellum necessaria comparat. Cyrus uerò cum ijs, quas enumerauimus copijs, Sardibus mouit. Inde per Lydiam tertijs castris, parasangas uiginti duas, quod est ad passuum millia octoginta octo, progressus, ad Mæandrum amnẽ peruenit. Cuius cum esset latitudo duũm plethrorum, id est, passuum fermè quadraginta, erat tunc ponte, quem nauigia septem sustinebant, iunctus. Hũc cum traiecisset, per Phrygiam primis castris tricies bis mille passibus confectis, ad Colossas uenit, celebrẽ urbem, magnam & opulentam: ubi cum dies septem commoratus esset, superuenit interea Menon Thessalus, cum grauis armaturæ peditibus mille, cetratis item quingentis Dolopibus, Aenianensibus, Olynthijs. Inde uerò tertijs castris passuum octoginta millia progressus, Celænas uenit. Vrbs hæc Phrygiæ est, ampla, frequens, & luculenta. Hic Cyri regia fuit, in qua horti feris refertissimi, quas in equo insectabatur, quoties seipsum & equos exercere uellet. Medios hortos Mæander perlabitur, eiusq; fontes in ipsa regia sunt. Idem amnis oppidum quoq; præterfluit. Est etiam regis ipsius Celænis regia in ædito, & situ ipso munito loco, sub arce, ad Marsyæ fluminis fontes. Marsyas etiam urbem præterfluens, in Mæandrum intrat: eius est latitudo pedum uigintiquinque. Hic Apollinem ferunt à se in tibiarum certamine uicto Marsyæ cutem detraxisse, eamq; in antro ubi fontes sunt, suspendisse, atque ex ea re flumini nomen inditum. Hoc in loco Xerxen traditum est, cum clade acceptà ex Græcia retrocederet, regiam hanc & arcem munisse. Illic Cyrus triginta ipsos dies commoratus est: intra quos Clearchus Lacedæmonius exul, cum peditibus grauis armaturæ mille, & Thracibus cetratis octingentis, Cretensibus sagittarijs ducentis, est eum assequutus. Per eosdem etiam dies Sosias adfuit Syracusanus, cum grauis armaturæ peditibus mille, & cum totidem Sophænetus Arcas. In ijs quos antè diximus hortis, Cyrus Græcorum censum habuit. Censa sunt grauis armaturæ pedites XI. millia, cetrati plus minus bis mille. Hinc secundis castris passus XL. millia processit ad Peltas celebre oppidum, ubi

ἔμειναν

dies item tres quieuit. Ibi Xenias ludos fecit, Lupercalia: uictoribus præmia fuere strigiles aureæ. Eos ludos ipse etiam Cyrus spectauit. Hinc secundis castris millibus passuum XLVIII. confectis, Ceramunem uenit. Est urbs nobilis est, in Mysiæ finibus. Ab hac tertijs castris millibus passuum CXX. ad Caystri campos, quæ ciuitas et ipsa frequens: hic dies quinque substitit. Quo in loco cum militi trimestre iam, atque eo maius stipendium deberetur, urgebatur quotidie Cyrus à multitudine, quæ ad eius fores conueniebat. At ille flagitantes spe alebat: neque tamen animi solicitudinem dissimulare poterat, quippe qui neutiquam, cum haberet, pensionem differre solitus esset. Interea Epyanaxa, Syennesis Cilicum regis uxor, ad Cyrum ultrò uenit, à qua magnam creditur pecuniam accepisse: quatuor mensium certè mercedem militibus dissoluit: ac eam quidem Cilicum & Aspendiorum satellitum comitatus deduxerat. Vulgo quidem ferebatur cum Cyro eam familiarius congressam. Hinc secundis castris passuum XL. millia progressus, Thymbrium uenit. ciuitas & ea celebris. In ipsa quæ huc ducit uia, fons ostenditur, qui Midæ dicitur: eum enim Midam Phrygum regem uino miscuisse proditum est, cum ad se Silenum pellexit. Hinc secundis castris millium passuum XL. itinere, ad frequentem urbem Tyriæum peruenit, quo in loco dies tres commoratus. Cum interea Cilissa ut exercitum sibi ostenderet uniuersum rogasset, Græcorum ac barbarorum copias in proximo campo hoc modo recensuit. Græcis imperauit, ut suo ritu aciem instruerent, ac suos quisque produceret. Illi in cornua diuisi, quaterni constiterunt. Dextrum Menon tenuit: in læuo suos Clearchus habuit: in media cæteri duces acie stetere. Spectauit Cyrus barbaros primùm: atque hi quidem in cateruas ac centurias descripti processere: Græcos deinde: ipse curru præteruectus, Cilissa uero plaustro curuli. Erant omnibus æreæ galeæ, puniceæ tunicæ, ocreæ, & scuta ad splendorem detersa. Cyrus omnia conspicatus, currum ante aciem sustinuit, ac Pigretem interpretem misit, qui Græcorum ducibus suo nomine denunciaret, ordinibus imperarent, scuta ut proijcerent, ac quasi impressionem facerent, ita promouerent. Atque hi quidem militibus quod facto opus esset significarunt. Quare ubi classicum cecinit, cunctis proiectis scutis, cum clamore promouerunt: tantoq; cum impetu excurrerunt, ut non ante sisti cursus potuerit, quàm ad tentoria uentum sit. Ibi cum barbaris alijs sane multis incessit metus ac trepidatio, tum Cilissa ex curuli plaustro se in fugam dedit: forensis uero omnis multitudo mercibus relictis dilapsa est: at Græci se cum risu intra tabernacula recepere. Regina spectem ac ordinem exercitus est uehementer admirata. Ac Cyrus quidem magnam cepit uoluptatem, cum Græcos animaduertit tantopere à barbaris metui. Progressus hinc tertijs castris millia pass. LXXX. ad Iconium quæ extrema Phrygiæ urbs est, uenit: in qua triduum commoratus, inde per Lycaoniam quintis castris nonaginta duûm millium passuum iter fecit. Agrum uero eius regionis uniuersum, quod hostilis erat, Græcis diripiendum tradidit. Hinc Cilissam ea uia, quæ breuissima uisa est, Menonis Thessali cohorti, ipsiq;

Meno-

ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς. ἐν αἷς ξενίας ὁ ἀρκὰς τὰ λύκαια ἔθυσε, καὶ ἀγῶνα ἔθηκε. τὰ δὲ ἆθλα ἦσαν, στλεγγίδι χρυσαῖ. ἐθεώρει δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ κῦρος. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς κεραμῶν ἀγοράν, πόλιν οἰκουμένην ἐσχάτην τῇ μυσίᾳ χώρᾳ. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ξύλων, παρασάγγας ἑπτὰ καὶ τριάκοντα, εἰς καΰστρου πεδίον, πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας πέντε, ἐπὶ τῇς στρατιώτας ὠφελεῖσθαι μισθὸς πλέον ἢ βιῶν μισῶν. καὶ πολλάκις ἰόντος ἀπὶ τὰς θύρας ἀπῄτει. ὁ δὲ ἐλπίδας λέγων δίδου. καὶ δῆλος ἦν ἀνιώμενος. ἐγὼ δὲ ὁρῶν πῶς τὸ κύρου πρόσωπον, ἔχοντα μὴ ἀκριβῶς ἰόναι. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει παρασάγγας τρεῖς, εἰς Θύμβριον πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἐν τῷ πεδίῳ κρήνη ἦν μίδου καλουμένη φρυγῶν βασιλέως, ἐφ' ᾗ λέγεται μίδαν τὸν σάτυρον θηρεῦσαι, οἶνον κεράσαντα αὐτόν. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ξύλων. παρασάγγας δέκα εἰς τυρίαιον πόλιν οἰκουμένην. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς. καὶ λέγεται διεκθεῖναι ἡ κιλίκισσα κύρᾳ, ὡς δεῖξαι τὸ στράτευμα ἑαυτῇ. βουλόμενος δὲ ὧν ἐπιδεῖξαι, ἐξέτασιν ποιεῖται ἐν τῷ πεδίῳ τῶν ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων. ἐκέλευσε δὲ τοὺς ἕλληνας, ὡς νόμος αὐτοῖς ἐς μάχην, ὅτω τάχιστα καὶ εὐθεῖαι καὶ σῳστάξαι δὲ ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ. ἐτάχθησαν οὖν ὧδε τετράχα. εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν μένων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· τὸ δ' εὐώνυμον, κλέαρχος καὶ οἱ ἐκείνου· τὸ δὲ μέσον οἱ ἄλλοι στρατηγοί. ἐθεώρει οὖν ὁ κῦρος πρῶτον μὲν τοὺς βαρβάρους. οἱ δὲ πάνυ πολλοὶ τεταγμένοι κατ' ἴλας καὶ κατὰ τάξεις. ἔπειτα δὲ τοὺς ἕλληνας παρελαύνων ἐφ' ἅρματος, καὶ ἡ κίλισσα, ἐφ' ἁρμαμάξης. εἶχον δὲ παῦτοι κράνη χάλκᾶ, καὶ χιτῶνας φοινικοῦς, καὶ κνημίδας, καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαθαρμένας. ἐπεὶ δὲ παῦτας παρήλασε, στήσας τὸ ἅρμα πρὸ τῆς φάλαγγος, πέμψας πίγρητα τὸν ἑρμηνέα πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν ἑλλήνων, ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ὡς χωρῆσαι ὅλῳ τῷ φάλαγγι. οἱ δὲ ταῦτα προεῖπον τοῖς στρατιώταις. καὶ ἐπεὶ ἐσάλπιγξε προβαλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπῄεσαν. ἐκ δὲ τούτου θᾶττον προϊόντων σὺν κραυγῇ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, δρόμος ἐγένετο τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τὰς σκηνάς. τῶν δὲ βαρβάρων φόβος πολλοῖς τε καὶ ἄλλοις, καὶ ἡ τε κίλισσα ἔφυγεν ἐκ τῆς ἁρμαμάξης. καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς καταλιπόντες τὰ ὤνια, ἔφυγον. οἱ δὲ ἕλληνες σὺν γέλωτι εἶδον τὰς σκηνὰς ἥλουν. ἡ δὲ κίλισσα ἐθαύμαζε τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ στρατεύματος, ἐθαύμαζε. ἔδεισε δὲ πάνυ τὸν ἐκ τῶν ἑλλήνων φόβον εἰς τοὺς βαρβάρους ἐπεὶ ὧν. ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς ἰκόνιον τῆς φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς. ἐντεῦθεν διὰ λυκαονίας σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας τρεῖς καὶ εἴκοσι. ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρεψε διαρπάσαι τοῖς ἕλλησιν, ὡς πολεμίαν οὖσαν. ἐντεῦθεν ὁ κῦρος τὴν κίλισσαν εἰς κιλικίαν ἀπέπεμπε, τὴν ταχίστην ὁδόν. καὶ συνέπεμψεν αὐτῇ στρατιώτας, οὓς μόνους ἔσχε, καὶ αὐτὸς

μόνους

μύωνα τ θεσσαλόν. κῦρος δ ἐμετὰ τ ἄλλων ἀζελαύνει
διὰ καππαδοκίας σταθμὸς στάδιους τρισκαίδεκα, πόλιν
οἰκουμένην μεγάλην καὶ ὀλβίαν πρόσοδον, ἣν δὴ καὶ
ταύτην ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς, ἐν αἷς νόθος ἀπέκτεινεν
ἄνδρα πέρσην μεγαφέρνην, φοινικιστὴν βασιλέως,
καὶ ἕτερόν τινα τ ὑπάρχων διώκοντα, αἰτίαν ἔχοντα
ὡς βουλεύειν αὐτῷ. ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο ἐσβάλλειν εἰς τὴν
κιλικίαν. ἡ δὲ εἴσοδος ἦν ὁδὸς ἀμαξιτὸς ὀρθίαις ἐχυρῶς,
καὶ ἀμήχανον εἰσελθεῖν στρατεύματι, εἴ τις ἐκώλυεν. ἐλέ-
γετο δὲ καὶ συγγνώσεσθαι ἐν ὧν τ ἄκρων, φυλάττοντα τὴν
εἴσοδον. δὶ ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ. τῇ δ' ὑστε-
ραίᾳ ἦκεν ἄγγελος λέγων, ὅτι κελεύοιτο ὁ συγγνώσεσθαι
τὰ ἄκρα, ἐπεὶ καὶ τότε μύωνος στράτευμα, ὃ δὴ ἐν κι
λικίᾳ εἴη ἔσω τ ὀρέων, καὶ ὅτι βίρεις ἥκοι πρεσβεύσας
ἀπὸ ἰωνίας εἰς κιλικίαν, τάμων ἔχοντα τὰς λακεδαιμο-
νίων καὶ αὐτοῦ κύρου. κῦρος δ' ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη, οὐδενὸς
κωλύοντος, καὶ εἶδε τὰς σκιὰς, ὃ ἐφύλαττον οἱ κίλι-
κες. ἐντεῦθεν ἡ κατέβαινεν εἰς πεδίον μέγα, καλὸν καὶ
ἐπίῤῥυτον, καὶ δένδρων παντοδαπῶν ἔμπλεον καὶ ἀμ-
πέλων. πολὺ δὲ καὶ σίσαμον καὶ μελίνην καὶ κέγχρον καὶ
πυρὸς καὶ κριθὰς φέρει. ὄρος δ' αὐτὸ πρόκειται ὀχυρὸν,
καὶ ὑψηλὸν παντὴ εἰς θάλατταν. καταβὰς
δὲ διὰ τούτου τ πεδίου, ἦλασε σταθμοὺς τέσσαρας, πάσας
πόλεις καὶ εἴκοσιν εἰς ταρσοὺς πόλιν δὴ κιλικίας μεγά-
λην καὶ ὀλβίαν. ἐντεῦθεν ἦλθε τὰ συγγνέσιος βασί-
λεια, τοῦ κιλίκων βασιλέως. διὰ μέσης δὲ τῆς πόλεως ῥεῖ
ποταμός, κύδνος ὄνομα, εὖρος πλέθρων. ταύτην
τὴν πόλιν ἐξέλιπον οἱ ἐνοικοῦντες μετὰ συγγνέσιος
εἰς χωρίον ὀχυρὸν ὑπὲρ τὰ ὄρη, πλὴν οἱ τὰ καπηλεῖα ἔχον
τες. ἔμειναν δὲ καὶ οἱ παρὰ τὴν θάλατταν οἰκοῦντες, ἐν
σόλοις καὶ ἐν ἰσσοῖς. ἐπύθετο δὲ ἡ συγγνέσιος γυνὴ πρότε-
ρα κύρου πέντε ἡμέρας, εἰς ταρσοὺς ἀφίκετο. ἐν δὲ τῇ ὑπερ
βολῇ τῶν ὀρέων τ εἰς τὸ πεδίον, δύο λόχοι τοῦ μύωνος
στρατεύματος ἀπώλοντο. οἱ μὲν ἔφασαν ἁρπάζοντάς τι
κατακοπῆναι ὑπὸ τῶν κιλίκων. οἱ δὲ ὑπολειφθέντας
καὶ οὐ δυναμένους εὑρεῖν τὸ ἄλλο στράτευμα οὐδὲ τὰς
ὁδοὺς, εἶτα πλανωμένους ἀπολέσθαι. ὅστερον δὲ οὔτι ἐκα-
τὸν ὁπλῖται. οἱ δ' ἄλλοι ἐπειδὴ ἦκον, τήν τε πόλιν οὐ
ταρσοὺς διήρπασαν, διὰ τὸν ὄλεθρον τ συστρατιωτῶν
ὀργιζόμενοι, καὶ τὰ βασίλεια τὰ ἐν αὐτῇ. κῦρος δὲ, ἐπεὶ
εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν, μετεπέμπετο συγγνέσιν πρὸς
ἑαυτόν. ὁ δὲ οὔτε πρότερον οὐδενί πω κρείττονι ἑαυτοῦ
εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἔφη, οὔτε τότε κύρῳ ἐγνώκει ἥθελε, πρὶν
ἡ γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε, καὶ πίστεις ἔλαβε. μετὰ δὲ ταῦτα,
ἐπεὶ συνεβούλοντο ἀλλήλοις, συγγνέσις μὲν κύρῳ ἔδωκε
χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιάν· κῦρος δ' ἐκείνῳ δῶρα,
ἃ νομίζεται παρὰ βασιλεῦσι τίμια, ἵππον χρυσοχάλι
νον, καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν, καὶ σολῆν πορφυρᾶν, καὶ τὴν χώ
ραν μηκέτι ἁρπάζεσθαι. τὰ δὲ ἅρπασμένα ἀνδραποδισθέ,
ὧν τε φύτευγε κομίσειν, ἀπελαμβάνειν. ἐντεῦθεν ἔμεινε κῦ
ρος καὶ ἡμέρας εἴκοσιν. οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἐθέ-
λεσαν ἰέναι τ πρόσω. ὑπώπτευον δὴ καὶ ὅτι βασιλέα
ἰέναι, μισθωθῆναι δὲ οὐκ ἐν τούτῳ ἔφασαν. πρῶτος δὲ
κλέαρχος οὐ αὐτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο ἰέναι. οἱ δὲ αὐ-
τόν τε ἔβαλλον, καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ ἤρξατο
πρόσω ἰέναι. κλέαρχος δὲ τότε μικρὸν ἐξέφυγε τ μὴ κατα-
πετρω-

Menoni, in Ciliciam deducendam committit. Ipse cum reliquo exercitu quartis castris millibus passuum c. confectis, per Cappadociam Danam, quæ ampla & opulenta urbs est, peruenit. Hic quoque triduum est commoratus, atque interea Megaphernem Persam hominem, regis purpuratum, & alium quendam, summo inter regios præfectos loco, eo nomine quòd sibi insidias fecissent, interemit. Hinc in Ciliciam trajectionem molitur. Angusti sunt ad eam aditus, trames uehementer arduus, & uix singulis plaustris peruius: quem certè agmen nullum, si quis prohibeat, ulla ui superare posit. Ac tunc quidem Syennesis summis in uiis aditus eos custodire ferebatur. Quare in campis Cyrus diem unum constituit: postero uerò die cum renunciatum esset, Syennesin, ubi animaduertisset intra montes Menonem in ipsa iam Cilicia cum suis constitisse, audisset etiam Tamon, cum Lacedæmoniorum, Cyrique ipsius triremibus ex Ionia profectum, ad Ciliciam appropinquare, è montibus præsidium deduxisse, sine ullo negocio in montes ascendit: ubi deserta Cilicum castra conspicatus, descendit in latè patentes campos, amœnos & irriguos, ac omnifarijs arboribus & utilibus consitos: sesami uerò, panici, milij, tritici, ordei, feracißimos. Eos arduus ab una maris ad alteram partem, & præruptus mons amplectitur. Hunc cum millia passuum c. castris tertijs promouisset, Tarsum uenit: magna & opulenta est Ciliciæ ciuitas, & in eadem Syennesis Cilicum regis domus. mediam urbem præterlabitur Cydnus amnis, cuius est latitudo passuum x l. Ac urbe quidem cum Syennesi ciues omnes deserta, se in montium castella receperant: soli remanserant caupones: neque hi se loco mouerant, qui Solis & Issi ad mare habitabant. Epyaxa quidem Syennesis uxor, quinque ante Cyrum diebus Tarsum peruenerat: in quibus quà in plana è summis montibus descensus erat, manipulos duos de copijs suis Menon amiserat. quos populabundos erant qui dicerent à Cilicibus cæsos: alij uerò aiebant, in extremo agmine relictos, suos assequi nequisse, quòd scilicet á uia aberrassent, itaque palantes interemptos. Fuere qui desiderati sunt grauis armaturæ c. reliqui cum Tarsum uenissent, ira ob amissos commilitones incensi, oppidum ac ipsam regiam diripuere. Cyrus primùm urbem ingressus, misit qui Syennesin ad se euocarent. At ille quòd diceret, eam sibi cautionem semper fuisse, ne ad eos accederet, quibus se infirmiorem esse putaret, non prius cum Cyro congredi uoluit, quàm & uxoris suasu adductus, & fide á Cyro data confirmatus esset. Cum essent itaque multa inter se colloquuti, Syennesis Cyro magnam pecuniam ad exercitum alendum dedit. Cyrus illi uicißim munera quæ regibus eximia esse consueuerunt, equum cum freno aureo, aureum item torquem, Persicum uestitum. Ad hæc in posterum tutos fore ei á suorum populationibus fines recepit, mancipiáque redditurum se, ubicunque ea essent reperta. Hoc in loco Cyrus dies x x. commoratus est, cum milites iam suspicantes se contra regem duci, recusarent longius progredi: neque enim se eo nomine conducti aiebant. Hic Clearchus suos ui impellere conatus est: at illi & in eum, cum iam agmen duceret, & in iumenta lapides coniecerunt: quo factum ut penè lapidibus obruere-

retur. Quare cum iam planè intelligeret se nihil ui profecturũ, suos ad concionẽ uocauit: ac prius cum diu stans collachrymatus esset cum magna militũ admiratione ac silentio, ad hunc deinde modũ loquutus est: Nihil est mihi tes quod miremini, si animi angor propter præsentẽ rerũ statum. Cyrus mihi quidẽ hospes est: is mihi exulanti et allios honores habuit, & Daricorũ x. millia largitus est: quã ego pecuniã neq; in cõmoda, neq; in uoluptates proprias effudi, sed eam unuersam inter uos diuisi. Et primũ cum Thracibus bellum gessi, quos uobiscũ unà suscepta Græciæ causa, armis sum persequutus: ac eos Græcis colonis agrum eripere conãtes, è Chersoneso eiecimus. Vbi uero me Cyrus ad se euocauit, uobiscũ ad eum ueni, ut cum qua in re opus esset, ille me adiutore uteretur, pro multis in me meritis gratiã ei referrẽ. Iam uerò cum refugere uos hoc iter animaduertã, ac mihi horũ alterutrũ necesse sit, uel ut uos prodam, Cyri amicitia utar: uel ut eum spe sua frustrer, uobiscũ abeam: etsi haud scio an iustum cuiquam meum hoc factum uideri possit, certũ est tamen uos illi anteponere, & uobiscũ quencunq; casum fors tulerit, æquo animo pati. Neq; me quisquã iure criminabitur, quod cũ Græcos ad barbaros duxerim, Græcis planè prodit is, barbarorum amicitiam sim sequutus: uerùm cum uos neq; audire me, neq; sequi uolueritis, ego uos sequar, ego uobiscũ quicquid ceciderit, ferã. Vos ego mihi patriã, uos amicos, uos socios esse arbitror: uobiscũ ego ubicunq; fuero, egregium me fore, & honoratũ confido: à uobis si deseror, ne esse quidem possim, nedum aut amicũ iuuare, aut inimicũ ulcisci. Quare eo animo uos esse uelim, ut me, quocunq; uos duxeritis, uenturũ putetis. Hæc cum dixisset, milites, quod negasset se illis inuitis aduersus regem profecturũ, eius orationẽ magnopere approbarunt. Quocirca à Xenia et Pasione amplius bis mille, cum armis et iumẽtis ad Clearchi tabernacula transierũt. Hìc Cyrus magna solicitudine ac molestia ex re inopinata affectus, Clearchũ ad se accersi iubet: ille palàm quidẽ se iturũ negat: clàm uerò certũ ex militib. suis nunciũ mittit, ac Cyrum bono animo esse iubet, quòd uti expediret, omnia euentura confideret, se modo iterum accerseret. Quo facto, ille iterum se uenturum negauit. Atq; è re nata uocatis cum suis, tum aduentitijs ad concionẽ, in hũc modum uerba fecit: Iam milites nihil plus hercule nos à Cyro, q̃ illum à nobis expectare æquum est: neq; enim nos illi milites, qui scilicet eum non sequimur: neq; ipse nobis iam stipendium pendet. Atq; eum quidem plane scio se à nobis existimare iniuria affectum esse: quare cum accersierit, nullo pacto ad eum mihi eundum putauì: pudet enim me (quod caput est) quod mihi conscius sum, illum prorsus à me deceptũ esse. Deinde uero & illud timeo, ne cũ me cõprehensum tenuerit, meã in se iniuriã iusta uindicet pœna. Vt res igitur se nunc habet, non patitur tempus ut somno nos demus, et ipsos nos ut negligamus: uerùm pro re atq; tẽpore consiliũ capiendum, quò aut si hic manendũ putamus, quãminimo cum periculo maneamus: aut si discedendũ, quàm tutissimè abeamus, atq; interea nobis ut commeatus suppeditent. Neque enim hi si desint, aut militis, aut ducis opera quicquã proficere possit. Et Cyrus sane, ut cui amicus est, omni officij genere cuiuis facile præstat: ita est cui inimicus extiterit, hostis acerbissimus. Habet præterea eas, cum terrestres peditum atque equitum, tum maritimas copias,

πεπρωθυῖαι. ὕστερον δὲ ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι, συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν. καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἑστώς. οἱ δὲ ὁρῶντες ἐθαύμαζον, εἰ ἐσιώπων. εἶτα εἶπε τοιάδε· ἄνδρες στρατῶται, μὴ θαυμάζετε ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. ἐμοὶ γὰρ Κύρῳ ξένῳ ἐγγίγνεται, καί με φύγοντα τὰ ἐκ τῶν πατρίδων, τότε ἄλλα ἐτίμησε, καὶ μυρίας ἔδωκε δαρεικοὺς· ὃς ἐγὼ λαβὼν, οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοί, ἀλλ' ὧν δὲ καθῆκ' ὑπάρχειν, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἐδαπάνων. καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς θρᾷκας ἐπολέμησα. εἶτα μετὰ Ἑλλήνων ἐτιμωρούμην μετ' ὑμῶν ἐκ Χερρονήσου αὐτοὺς ἐξελαύνων, βουλομένους ἀφαιρεῖσθαι τοὺς οἰκοῦντας Ἕλληνας τὴν γῆν. ἐπειδὴ δὲ κῦρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα εἴ τι δέοιτο, ὠφελοίην αὐτὸν, αὖθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου. ἐπεὶ δ' ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δέ μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τὴν κύρου φιλίαν κακῶς, ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευσάμενον μετ' ὑμῶν εἶναι. εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω, οὐκ οἶδα. αἱρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς, κἂν τοῦτο ὑμῖν ὅτι ἂν δέῃ πείσομαι. ὅπου δ' ὁρᾶτε ὑμεῖς ὡς ἐγὼ Ἕλληνας ἀγαθὼν εἰς τοὺς βαρβάρους, πολλοὺς τοὺς Ἕλληνας, τὴν τῶν βαρβάρων φιλίαν ἐλόμην. ἀλλὰ ἐπεὶ ὑμεῖς ἐμοὶ οὐκ ἐθέλετε πείθεσθαι οὐδὲ ἕπεσθαι, ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἕψομαι, καὶ ὅτι ἂν δέῃ πείσομαι. νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι πατρίδα καὶ φίλους καὶ συμμάχους. καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἂν εἶναι τίμιον ὅπου ἐὰν ὦ· ὑμῶν δ' ὁρμωμένοις, ἂν οἰκεῖος εἶναι δοκῶ, ὅτ' ἂν ὠφελῆσαι, ὅτ' ἂν ἐχθρὸν ἀλέξασθαι. ὡς ἐμοῦ δὲ ὄντος ὅπη ἂν ὑμεῖς, οὕτω τὴν γνώμην ἔχετε. ταῦτα εἶπεν. οἱ δὲ στρατιῶται, οἵ τε αὐτοῦ ἐκείνου, καὶ οἱ ἄλλοι ταῦτα ἀκούσαντες, ὅτι ὁ φαίη πρὸς βασιλέα πορεύεσθαι, ἐπῄνεσαν. παρὰ δὲ ξενίου καὶ πασίων πλείους ἢ δισχίλιοι λαβόντες τὰ ὅπλα, καὶ τὰ σκευοφόρα, ἐστρατοπεδεύσαντο πρὸς κλεάρχῳ. Κῦρος δὲ τούτων ἀκροῶν τε καὶ λυπούμενος, μετεπέμψατο καὶ κλέαρχον. ὁ δ' ἰέναι μὲν οὐκ ἤθελε. λάθρα δὲ τῶν στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἄγγελον, ἔλεγε θαρρεῖν, ὡς κατασκευαζόμενον τούτων εἰς τὸ πέρα. μετεπέμπετο δ' ἐκέλευεν αὐτόν. αὐτὸς δὲ οὐκ ἔφη ἰέναι. μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας, καὶ τοὺς προσεληλύθοντας αὐτῷ, καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον, ἔλεξε τοιάδε· ἄνδρες στρατιῶται, τὰ μὲν δὴ κύρου δοκοῦντι ὅπως ἔχει πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκεῖνον. ὅτε γὰρ ἡμεῖς ἐπὶ ἐκεῖνα στρατιώται, ἐπεί γε οὐ συνεπόμεθα αὐτῷ, ὅτε ἐκεῖνος ἡμῖν ἔτι μισθοδότης. ὅτι μέντοι ἀδίκειν δοκεῖ νομίζει ὑφ' ὑμῶν, οἶδα. ὥστε καὶ μεταπεμπομένου αὐτοῦ, οὐκ ἐθέλω ἐλθεῖν. ὅπως δὲ μὴ μέγιστον ἁμαρτάνωμεν, ὅλῳ σώματι ἅπαντα ἐμαυτῷ, πάντα ἐνδυσμενὴς αὐτόν. ἔπειτα ἢ καὶ ἀδικῶ, μὴ λαβών με, δίκην ὧν ἔχω, ὧν νομίζει ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι. ἐμοὶ οὖν δοκεῖ, οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν, οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν· ἀλλὰ βουλεύεσθαι ὅτι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων. καὶ εἴτε μένομεν αὖθι, σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι, ὅπως ἀσφαλέστατα μένωμεν· εἴτε δὴ δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως ἀσφαλέστατα ἀπιόμεθα, καὶ ὅπως τὰ ὠνητὰ δεήσεται ἕξωμεν. αὖθι γ' οὐ τούτων οὔτε στρατηγὸς ὅστις ἰδιώτης ὄφελος οὐδείς. ὁ δ' αὐτὴρ, πολλοῦ μὲν ἄξιος φίλος, ᾧ ἂν φίλος ἦ· χαλεπώτατος δ' ἐχθρὸς, ᾧ ἂν πολέμιος ᾖ. ἔτι δὲ δυνάμιν ἔχει καὶ πεζὴν καὶ ἱππικὴν καὶ ναυτικὴν,

πιλὼ, ὧ παύτδ ὁμοίως ὁρᾶμεν τὰ κὴ ὦπὶ σάμεθα. καὶ γὰ ὀδὲ πόῤῥω δοκᾶμέ μοι αὐτὸ καθεζεδαι. ὥστε ὥρα λέγειν, ὅτι τίς γιγνώσκει ἄρισον εἶν. ταῦτ' εἰπὼν, ἐπαύσατο. ἐκ δὲ τούτου αὐίσαντο οἱ μὲν ἐκ τ αὐτομάτε, λέξον τδ ἃ ἐγίγνωσκον. οἱ δὲ κὴ ὡ ἐκείνε ἐγκέλευσοι, ὧν δεικνυόντδ οἷα εἶ ἀφορία αὖδ ἢ κύρου γνώμης, κὴ μένειν κὴ ἀπιέναι. ἐς δὲ δὴ εἶπε, πᾶσαι οἰόμεθα αὐδὲν δεῖν ὡς τάχισα πορδεύεδαι ἐις τ ἑλλάδα. στρατηγὸς μὲ ἐλέδαι ἄλλους ὡς τάχισα, εἰ μὴ βούλετ' ἰδιάρχος ἀπάγειν. τὰ δ' ὠνητέα ἀγοράζεδαι. ἢ δ' ἀγορὰ ἰδίᾳ μὲ ἢ βαρβαρικῷ στρατεύματι κὴ συσκευάζεδαι. ἐλθόντας δὲ κῦρον αὐτᾶν πλοῖα ὡς ἀπλέοιεν. ἐαὶ δὲ μὴ δίδῶ ταῦτα, ἡγεμόνα αὐτᾶν κῦρον, ὅστις ὡς δᾷ φιλίας ἢ χώρας ἀπάξει. ἐαὶ δὲ μὴ ἢ ἡγεμόνα δίδῶ, σωτάζεδαι τῶ τα χίστω. τέμψαι δὲ καὶ προκαπελθομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ βλάψωσι, μήτε ὁ κῦρ μήτε οἱ κίλικες κατα λαβόντες, ὧν πολλοὺς καὶ πολλὰ χρήματα ἔχομεν ἠρπακότες. οὕτ μὲν δὴ τοιαῦτα εἶπε. μετὰ δὲ τοῦτον κλέαρχος εἶπε τοσοῦτον· ὡς μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν στρατηγίαν, μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω. πολλὰ γὰρ γνορῶ, δι' ἃ ἐμοὶ δοκῶ οὐ ποιητέον. ὡς δὲ ἅμα ἀνδρὶ ὅν ἐλεύδε πείσομαι ἢ δυνατὸν μάλιστα, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι καὶ ἄρχεδαι ἐπίσταμαι, ὡς τις καὶ ἄλλ μάλιστα ἀνθρώπων. μετὰ δὲ τοῦτον ἄλλ ἀνέστη, ὧν δεικνὺς μὲν τὴν ὀλιγοδρανίαν τ τὰ πλοῖα αὐτᾶν μελλόντ. ὥσπερ πάλιν σόλον κύρου μὴ ποιημένου. ἐπεὶ δ' ἔκνυε δὲ ὡς δυσθύμ εἴη, ἡγεμόνα αὐτᾶν παρὰ τούτου, ᾧ λυμαινόμεδα τῇ πρᾶξιν. εἰ δέ τι κὴ τῷ ἡγεμόνι πιστεύομεν ᾧ ἂν κῦρος δῷ, τί κωλύει καὶ τὰ ἄκρα ἡμῖν μελλῆσαι, κῦρον προκαταλαμβάνειν. ἐγὼ μὲ δ' ὀκνοίην ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν δοίη, μὴ ὑμᾶς αὐτοῖς ταῖς βιήρεσι κατα δύσῃ. φοβοίμην δ' ἂν τῷ ἡγεμόνι, ᾧ ἂν δοίη ἐπεδεῖν, μὴ ἡμᾶς ἀγάγοι, ὅθεν οὐκ οἷόν τε ἔσαι ἐξελθεῖν. βουλοίμην δ' ἂν ἄκοντος ἀπὸν κύρ λαθεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν, ὃ δ' δῶσα τόν δεῖν. ἀλλ' ἔγωγε φημί, ταῦτα μὲν φλυαρίας εἶν. δοκεῖ δέ μοι ἄνδρας ἐλθόντας πρὸς κῦρον οἵτινας ὦπτήδειοι σὺν κλεάρχ, ὁρωτᾶν ἐκεῖνον τί βούλετ ἡμῖν χρᾶδαι. καὶ μὲν ἢ ἡ πρᾶξις πᾶσα πλησία, οἷα πρ κὴ πρότερον ἐχρῆτο τοῖς ξένοις, ἐπεδὴ κὴ ἡμᾶς, καὶ μὴ κακίους εἶν τῶν πρόδεν ζύτω σώσασδαι αὐτούς. ἐαὶ δ' ἡ μείζων ἡ πρᾶξις δὴ πρόδεν φαίνητ' ἢ ὦπτηνωτέρα κὴ ὦπικινδυνοτέρα, ἀξιοῦν, ἢ πείσαντας ἡμᾶς ἄγειν, ἢ πειδόντας, πρὸς φιλίαν ἀπιέναι. ὅτω γὰρ ἂν ἑπόμενοι ὦσι φίλοι αὐτῷ ἂν πρόθυμοι ἑποίμεδα. καὶ ἀπόντ, ἀσφαλῶς αὐ ἀποίμεν. ὅ, τι δ' ἂν πρὸς ταῦτα λέγῃ, ἅπα χρῆναι δοῦναι. ἡμᾶς δ' ἀκούσαντας πρὸς ταῦτα βουλεύεδαι. ἐδοξε δ' ταῦτα, κὴ ἄνδρας ἑλόμενοι σὺν κλεάρχῳ πέμπεσιν, οἳ ἐρώτων κῦρον, τὰ δόξαντα τῇ στρατιᾷ. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀκούοι ἀβροκόμαν ἐχθρὸν ἄνδρα ὦν τῷ δυφράτῃ ποταμῷ εἶν, ἀπέχοντα δόδεκα σαθμούς. πρὸς τοῦτον δ', ἔφη, βούλεδαι ἐλθεῖν. καὶ μὲν ἢ ἐκεῖ, τὺν δίκην ἔφη χρήζειν ὦν δοῦναι αὐτῷ· ἢν δὲ φεύγῃ, ἡμεῖς ἐκεῖ πρὸς ταῦτα βουλευόμεδα. ἀκόσαντ δ' ταῦτα οἱ ἀγγελοι τοῖς στρατιώταις. τοῖς δ' ὑπῆφιλία μὲ ὦν ὅτι ἄγει πρὸς βασιλέα, ὅμως δὲ ἐδόκει ἕπεδαι. πρασαιτοῦσι δὲ μισθὸν, ὁ κῦρος ὑπισχνεῖται, ἡμιόλιον τοῖς δ' ὡσειν, οὗ

pias, quas ipsi cernere ac nosse possumus: neque enim, ut mihi uidetur, ita longè ab eo consedimus. Quare tempus monet, ut quod quisque facu optimum ducat, id in medium afferat. Cum dicendi finem fecisset, surrexerunt ex eo numero militum, partim qui pro animi sui sententia uerba fecerunt, partim uerò qui à Clearcho suborna/ti, demonstrabant quæ esset rerum omnium difficultas futura, uel manerent, uel discederent sine Cyri consensu.

Ac unus ex his festinatione simulata, cēsebat primo quo que tempore in Græciam redeundum: ac si Clearchus dux esse recusaret, alios quamprimum duces deligendos, commeatus curandos (erat autem in barbarorū castris forum) reliqua omnia cōparanda: mittēdos item qui à Cyro nauigia poscerent, quibus in patriam reueherentur: ea si dare nollet, ducem daret, qui per amicorū fines reduceret. Quod si hunc etiam se daturū negaret, occupanda esse quamcelerrimè montium iuga, ne scilicet aut Cyrus, aut Cilices, quorum paulò antè, inquit, opimam prædam asportauimus, detrimento nos ullo afficiāt. Hæc ille. Tunc Clearchus unum hoc addidit: Me quidem iubeat nemo hoc imperiū capessere: multa enim occurrūt, quamobrē id mihi nullo pacto censeam faciundū. Et tamen quemcunq; uos imperatorē delegeritis, pro facultate mea parebo, ut me intelligatis nō facile cuiquam hominum parendi scientia cedere. Alius subinde eius stultitiā reprehēdit, qui nauis à Cyro petendas censuerit, tanquā uero aliam ille classem cōparare non posset. Nam quid absurdius, inquit, quàm ab eo ducem petere, cuius nos expeditionem, quantū in nobis est, irritam facimus? Sed fidem Cyri duci habeamus, quis prohibeat quin iubeat Cyrus iuga montium occupari? Ego quidem & nauis quas ille nobis dederit, non mediusfidius libenter conscendam, quod scilicet iure timeri possit, ne cum ipsis nos trirremibus demergendos curet. Cur etiam non timeā, quem mihi dederit ducem sequi? quasi nos ille eò compingere non possit, unde nulla sit exeundi potestas. Ego uero inuito si Cyro abeundū sit, quamoccultissime discedendum putarim. Sedenim hæc mihi plane nugatoria esse uidentur: quin potius cum Clearcho idoneos homines ad Cyrum mittimus, qui percōtentur quā in re opera nostra uti uelit. Quod si intellexerimus, à nobis illum nihil plusquā à cæteris cōducitijs postulare, censeo sequamur, neq; deteriores ijs simus qui cum illo ante hoc iter ingressi sunt. Sin res maior, maioriśq; periculi ac laboris, quā adhuc fuerit, uideatur: aut ille nos, se ut sequamur adducat, aut si nobis id persuadere nō potuerit, salua amicitia nos abire sinat. Sic enim aut amici ac libentes sequemur, aut tuti discedemus. Ac quid ille quidem ad hæc respōderit, legati renuncient: nos uerò tunc ex ipsa re consiliū capiemus. Huius est omnibus probata sententia, ac statim dele cti sunt qui cum Clearcho ad Cyrum profecti, quæ à suis mandata acceperant, exposuerunt. Ad ea ille respondit: Audisse se Abrocomā hoestim suum ad Euphraten amnē esse, quò posit dierum x i. itinere peruenire: eò se igitur iter habere, ubi si hominem assequatur, de eo se supplicium sumpturū: sin effugerit, eo ipso in loco consiliū de reliquo, inquit, capiemus. Hæc legati suis renunciarunt. At illi tametsi suspicabantur se aduersus regem duci, decreuerunt tamen sequi, stipendium tantum postularunt. quib. Cyrus prisiinæ mercedis sesquiplū daturū recepit,

nempe ut pro Darico, sesquidaricum menstruum acci-
perent. Quod eos uerò aduersus regem duceret, ne
tum quidem uulgatum est. Post hæc secundis castris
M. pass. x L. progressus, ad flumen Pharon uenit, quod
quidem in latitudinem pass. sexaginta patebat. Inde pri-
mis castris M. pass. x x. ad Pyramum, huius nihilo mi-
nor stadio latitudo: à quo castris secundis L x. M. pass.
confectis, Issum, quæ Ciliciæ extrema ciuitas est, mari-
tima quidem ea, & opulenta, peruenit. Ibi triduum com-
moratus est: per quos dies ex Peloponneso naues trigin-
taquinque, quarum erat nauarchus Pythagoras Lace-
dæmonius, præsto fuere. Dux earum Tamus erat Aegy-
ptius, qui ab Epheso Cyri etiam naues uigintiquinque ad
ducebat, quibus ille Miletum obsederat, quod ea scili-
cet ciuitas Tissapherni se coniunxerat, aduersus quem
Tamus Cyro auxilium tulerat. Fuit in illis nauibus à Cy-
ro euocatus Chirisophus Lacedæmonius, cũ D C C. gra-
uis armaturæ militibus, quibus ille Cyri auspicijs impe-
rabat. Ac naues quidem proxime ad Cyri prætorium ap-
pulerunt. Eo in loco Græci C C C C. grauis armaturæ,
qui Abrocomæ stipendia faciebant, ab eo ad Cyrũ tran-
siere. Hinc Cyrus castris primis pass. x x v. M. confectis,
ad Ciliciæ, ac Syriæ portas peruenit. Harum citeriores
muros, qui Ciliciæ finis est, Cilicum præsidium à Syenne
si constitutum custodiebat: ulteriores regis ipsius præ-
sidium tenere dicebatur. Interfluebat amnis cui Cerso
nomen, cuius erat uiginti pass. latitudo: medium utro-
runque murorum interuallum trium erat stadiũm: ui
quidem insuperabilis locus. angustissimus erat transi-
tus: muri ipsi ad mare pertinebant, quibus ardua &
prærupta imminebant saxa. In utrisque muris portæ
erant singulæ. Hæ fecerunt angustiæ, ut nauis Cyrus
accerseret, quo transmissis intra & extra portas arma-
tis, si quos offendisset qui Syriæ portas præsidio tueren-
tur, ijs ui pulsis, loci difficultatem superaret: neque uero
dubitabat, quin Abrocomas qui magnum exercitum ha
beret, esset eos aditus defensurus. At ille ubi primum Cy
rum accepit Ciliciam iam tenere, deserta Phœnice ad re
gem cum C C C. millibus hominum, quos in armis ha-
bere dicebatur, se recepit. Ingressus igitur Cyrus, nul-
lo negocio per Syriam primis castris M. pass. x x. itine-
re, ad Myriandrum, celebrem & maritimam Phœni-
cum ciuitatem contendit. Erat hic locus totius oræ em-
porium. quò tunc onerariæ naues quamplurimæ appu-
lerant. Hic Cyrus dies sex commoratus est. Hinc Xe-
nias Arcadum dux, & Pasion Megarensis, optima re-
rum suarum parte in nauim imposita, clàm soluerunt.
Id multi ex indignatione factum interpretati sunt, quod
milites qui ab ipsis simulato in Græciam reditu, ad Cle
archum perfugerant, quod aduersus regẽ proficisci nol-
lent, Cyrus eos à Clearcho detineri pateretur. Cum itaq;
se ex omnium conspectu eripuissent, rumor increbuit, tri
remibus eos Cyrum persecuturum. Ac alij quidem, ut ca
pti perfidiæ pœnas darent, cupiebant: alij ne caperentur
timentes, eorum uicem dolebant. Hic Cyrus uocatis ad se
ducibus, in hunc modum uerba fecit: Itáne Xenias nos
et Pasion deseruerunt? Ne tamen putẽt se aut perfugisse,
cum me non fugiat quò abeant: neq; effugisse, cum trire
mes mihi non desint, quibus eorum nauigiũ capere pos-
sim. Sed enim neutiquam eos persequar: neq; committam
ut me

οὗ πρότερον ἔφερον αὐτὴ σλαρεισπλοῦ πρὸς ἡμισλαρεισπλοῦ
μηνὸς ἐν σρατιᾷ τι. ὅτι δ' ὧν Βασιλέα ἄγοι, οὐδ' ὑπ-
ταῦθ' ἥκουον οὐδείς, ἀλλ' γε ἐν φανερῷ. ἐντεῦθεν ἀζελα-
λύνει σταθμοὺς σλύο, παρασάγγας σλέκα, ἐπὶ τὸν φάρον
ποταμόν, ὃς ἦν τὸ εὖρος πρὸς πλέθρα. ἐντεῦθεν ἀζελαύ-
νει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας τρία, ἐπὶ τὸν τύραμον
ποταμόν, ὃς τὸ εὖρος σάδιον. ἐντεῦθεν ἀζελαύνει σταθμὸς
σλύο, παρασάγγας πέντε καὶ σλέθρα, εἰς Ἰσσοὺς τὴν πολιν
ἐσχάτην πόλιν, ἐπὶ τῇ θαλάττῃ οἰκουμένην μεγάλην τε καὶ
εὐδαίμονα. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς. καὶ ἐν ταύτῃ
τῇ χώρᾳ παρὰ κύρου τετρακόσιοι ὁπλῖται καὶ σύν τε σρατοῦ
ἦλθον παρὰ κῦρον τετρακόσιοι ὁπλῖται, καὶ σὺν σρατοῦ
ἦλθε καὶ Βασιλέα. ἐντεῦθεν ἐζελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας
πέντε ἐπὶ τὰς πύλας τῆς κιλικίας καὶ τὰ συρίας. ἦσαν δὲ ταῦτα δύο τείχη. ἓν μὲν
ἔσωθεν πρὸς τὴν κιλικίας, συμφέροντος ἔχειν, καὶ κιλίκων φυ-
λακή. τὸ δὲ ἔξω τὸ πρὸς τὰ συρία; Βασιλέως ἐλέγετο φυ-
λακὴ φυλάττειν. διὰ μέσου δὲ τούτων ῥεῖ ποταμὸς, κέρσος
ὄνομα, εὖρος πλέθρον. ἅπαν δὲ τὸ μέσον τῶν τειχῶν ἦν
σάδιοι ἓξ, καὶ οὐκ ἦν βίᾳ. ἦν δὲ ἡ πάροδος σχοι-
νί, ἐπὶ τὰ τείχη εἰς τὴν θάλατταν καθήκουσα, ὑπόρθων δὲ ἦσαν
πέτραι ἠλίβατοι. ἐν δὲ τοῖς τείχεσιν ἀμφοτέροις ἐφε-
στήκεσαν πύλαι. ταύτης δὲν ἑκάστης παρόδου κῦρος τὰς
ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὁπλίτας ἀγαβιβάσειεν, εἰ σω καὶ
ἔξω τῶν πυλῶν. καὶ βιασάμενοι οὖν πολεμίους παρέλ
θοιεν, εἰ φυλάττοιεν τὰς τὰς συρίας πύλας, ὅπερ ἄρα
ποιήσειν τὸν ἀβροκόμαν ὁ κῦρος, ἐλέγοντο πολὺ σρατόπε-
δον ἀβροκόμας δὲ οὐ ταῦτα ἐποίησατο. ἀλλ' ἐπεὶ ἤκουε κῦ-
ρον ἐν κιλικίᾳ ὄντα, ἀναστρέψας ἐκ φοινίκης πρὸς βασι-
λέα ἀπήλαυνεν, ἔχων ὡς ἐλέγετο μυριάδας
σρατιᾶς. ἐντεῦθεν ἐζελαύνει διὰ συρίας σταθμὸν ἕνα, παρα
σάγγας πέντε εἰς μυρίανδρον πόλιν οἰνουμένην ὑπὸ
φοινίκων ἐπὶ τῇ θαλάττῃ. ἐμπόριον δ' ἦν τὸ χωρίον. καὶ
ὥρμουν αὐτόθι ὁλκάδες πολλαί. ἐνταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας
ἑπτά. ἔνθα ξενίας ὁ ἀρκὰς σρατηγὸς, καὶ πασίων ὁ μεγαρεὺς
ἐμβαίνουσιν εἰς πλοῖον, καὶ τὰ πλείσου ἄξια ἐνθέμενοι,
ἀπέπλευσαν. ὡς μέντοι πλείσους ἐδόκουν, φιλοτιμη-
θέντες ὅτι οὓς σρατιώτας αὐτῶν παρὰ κλέαρχον ἀπ-
ελθόντας, ὡς ἀπόντας εἰς τὴν ἑλλάδα πάλιν, καὶ οὐ
πρὸς Βασιλέα, εἶεν κῦρος τὸν κλέαρχον ἔχων. ἐπεὶ δ' οὐκ
ἦσαν ἀφανεῖς, διὰ πλῆθος ὁ λόγος, ὅτι διώκοι αὐτοὺς κῦ-
ρος τριήρεσι. καὶ οἱ μὲν σύχοντο ὡς ὁλίγοι ὄντας αὐ-
τοὺς λαφθῆναι. οἱ δ' ᾤκτειρον εἰ ἁλώσοιντο. κῦρος δὲ συγ-
καλέσας τοὺς σρατηγούς, εἶπεν· ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς ξενίας
καὶ πασίων. ἀλλ' ἐν μέντοι τῷ σάδωσαν, ὅτι ὅτε ἀπολε-
λοίπασιν. οἶδα γὰρ ὅπη οἴχονται, ὅτε ἀπεφεύγασιν.
ἔχω γὰρ τριήρεις ὥστε ἑλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον. ἀλλὰ μὰ
τοὺς θεοὺς, οὐκ ἔγωγε αὐτοὺς διώξω. οὐδὲ ὄρᾳ δοκεῖς

ὡς

ὡς ἐγὼ ἕως μὲν αὐτερῶ τις χθωμαι. ἐπειδὰν δὲ ἀπιόντας βούλητε, συλλαβὼν καὶ αὐτὸς, καπῶς πιῶ, τὰ χρήματα ἀρσυλῶ. ἀλλὰ ἰόντων αὖ εἰδότων ὅτι κακίους εἰσὶ πρὸς ὑμᾶς, ἢ ὑμεῖς πρὸς ἐκείνους. καί τοι ἔχω γε αὐτῶν τὰ τέκνα καὶ γυναῖκας φρουρουμένας. ἀλλ' ὅδε τούτων στερήσονται. ἀλλ' ἀφελήσοντες φίλους πρόσθεν ἕνεκα πρὸς ἐμὲ ἀρετῆς. τὰ δὲ μὲν τοῦτ' εἶπεν. οἱ δ' ἕλληνες ἔπῃς καὶ ἀθυμότερον ἐπὶ τὸν ἀνάβασιν, ἀκούοντες τὸν λύρου ἀρετὸν, ἥδιον καὶ προθυμότερον συνεπορεύοντο. μετὰ δὲ ταῦτα κῦρος ἐλαύνει σταθμὸς τέσσαρας, παρασάγγας εἴκοσιν, ἀφ' ὧν χάλυν ποταμὸν, ὄντα τὸ εὖρος πλέθρα, πλήρη δ' ἰχθύων μεγάλων καὶ πραέων, οὓς οἱ σύροι θεοὺς νόμιζον, καὶ ἀλιεύειν οὐκ ἐῶσιν, οὐδὲ τὰς πόλεις περάσειν. αἷς δὲ λέγω, τὰ δύνομα. ἐντεῦθεν ἐλαύνει σταθμὸς τρεῖς, παρασάγγας τριάκοντα ἀπὸ τὰς πηγὰς τοῦ λαράδος καλουμένου ποταμοῦ. ἦν εὖρος πλέθρα. ἐντεῦθεν ἦσαν τὰ βασίλεια τοῦ συρίας ἀρξάντος. ἦν περίβολος οὐ πάνυ μέγας οὐδὲ καλὸς, ἔχων πύργους ὀλίγους ὡραίους φύσει. λύρος δ' αὐτὸν ἐξέκοψε, καὶ τὰ βασίλεια κατέκαυσεν. ἐντεῦθεν ἐλαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα ἀπὸ τὸν εὐφράτην ποταμόν, ὄντα τὸ εὖρος τεττάρων σταδίων, καὶ πόλις αὐτόθι ἦν κειτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, θάψακος ὄνομα. ἐντεῦθεν ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς. καὶ κῦρος μεταπεμψάμενος τοὺς στρατηγοὺς τῶν ἑλλήνων, ἔλεγε ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν ἐπὶ βαβυλῶνα. καὶ μελλοῦσι αὐτοὺς λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις, καὶ ἀναπείθειν ἕπεσθαι. οἱ δὲ ποιήσαντες ἐκκλησίαν, ἀπήγγελλον ταῦτα. οἱ δὲ στρατιῶται ἐχαλέπαινον τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἔφασαν αὐτοὺς πάλαι ταῦτα εἰδότας λυπεῖν. καὶ ὃς ἔφασκεν ἰέναι, ἂν μή τις αὐτοῖς χρήματα δίδῳ, ὥσπερ καὶ τοῖς πρόσθεν μετὰ κύρου ἀναβᾶσι πρὸς τὸν πατέρα τὸν κύρου. καὶ ταῦτα ὃς οὐδὲ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ καλοῦντος τὸν πατέρος κύρου. ὁ δ' ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς ἑκάστῳ δώσειν τριάκοντα μνᾶς ἀργυρίου, ἐπὰν εἰς βαβυλῶνα ἥκωσι, καὶ τὸν μισθὸν ἀπέλαβον, μέχρις οὗ κατέστησε τοὺς ἕλληνας εἰς ἰωνίαν πάλιν. τὸ μὲν δὴ πολὺ τοῦ ἑλληνικοῦ, οὕτως ἐπείσθη. μάλιστα δ' ἂν εἰκάσειεν τις εἶναι τὴν ποίησιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότερον ἕνεκα λύρου ἢ ὅτι ἐπείσθησαν ἀληθῆ λέγειν. ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδα. ἐκεῖνο δὲ οἶδα, ὅτι ἐπεὶ ἐπείσθησαν, ἐπόθουν κύρου. ἐπεὶ δὲ ἀπηγγέλθη ὅτι ἐπὶ τὸν ἀβροκόμαν ἐλαύνει, ἐνταῦθα δὴ μάλιστα ἐπείσθησαν. ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὸν ἀβροκόμαν ἐλαύνει, ἐπὶ τὸν εὐφράτην ποταμὸν ἀφικνεῖται. ἦν δὲ ἐν τῇ κοίλῃ συρίᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας ἑπτά. καὶ ἐν τούτοις ἐπιφανεῖς ἐγένοντο οἱ ἕλληνες τοῖς βαρβάροις, καὶ ἐν τῇ πορείᾳ καὶ ἐν τῇ μάχῃ, καὶ ἐν τῇ ἀναπαύσει. ἐν μὲν γὰρ τῇ πορείᾳ ἐπεδείκνυντο ὅτι ἐν τῇ ἀναβάσει οὐκ ἀπὸ τρόπου ἐπορεύοντο, ἀλλὰ καὶ ἐν τάξει καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ. ἐν δὲ τῇ μάχῃ ὅτι καὶ ἀνδρεῖοι καὶ ἀγαθοὶ ἦσαν. ἐν δὲ τῇ ἀναπαύσει ὅτι καὶ εὐπορώτατοι καὶ εὐδαιμονέστατοι ἦσαν. ἐν δὲ τῇ πορείᾳ ἐπεδείκνυντο ὅτι ἐν τῇ ἀναβάσει οὐκ ἀπὸ τρόπου ἐπορεύοντο, ἀλλὰ καὶ ἐν τάξει καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ. ἐν δὲ τῇ μάχῃ ὅτι καὶ ἀνδρεῖοι καὶ ἀγαθοὶ ἦσαν. ἐν δὲ τῇ ἀναπαύσει ὅτι καὶ εὐπορώτατοι καὶ εὐδαιμονέστατοι ἦσαν.

ut me criminari quisquã possit, quòd quãtisper mecum quis est, eo utor: ubi discere statuerit, aut captũ mulcem, aut sua eum pecunia spoliẽ: uerùm impunè abeant: facile enim patior eos intelligere, maiore me in illos æquitate, q̃ illos in me fide, usum esse. Quin & cum eorũ liberos & coniuges Trallibus obsides habeam, non tamen illis per me carebũt: uolo enim eos pristinis in me illorũ officijs cõdonatos. Hæc Cyrus. At è Græcis multi, qui antea expeditionẽ eam grauius tulerant, humanitate eius perspecta, libẽtius multò atq; alacrius cõsequuti sunt. Hinc Cyrus quartis castris M. paß. L X X X. ad Chalon amnẽ progreditur. Huius est latitudo paß. X X. magnis uero ac manſuetis piscib. refertißimus est, quos Syri sacrosanctos habent, eosq; uiolare æquè ac colũbas, nefas putãt. Vici in quib. castra posuerant, Paryſatidi in ſumptus fuerant attributi. Eo ex loco quintis castris M. paß. C X X. itinere, ad Daradacis fontes uenit: patet is quà latus est, paß. XX. Erat hìc Beleſis Syriæ prætoris regia, atq; in ea horti maximi ac elegantißimi, atq; omnũ quæ ferũt anni tẽpora fructuũ feracißimi. Hos Cyrus succisis arboribus uaſtauit, ipſamq; regiã exußit. Tertijs deinde castris M. paß. L X. progreſſus, ad Euphraten amnem peruenit, cuius latitudo ſtadiũm est I I I. Proxima fluuio est magna & opulenta urbs, Thapſacus nomine, ubi dies quinq; Cyrus commoratus est. Atque eo primum in loco accerſitis ad colloquium ducibus, Babylonem se aduersus regem ipſum contendere confeſſus est: quod ut militibus quisque ſuis denunciaret, imperauit: eosq; adduceret, ne inuiti se quererentur. Illi uocata concione rem expoſuere. Tum milites grauiter commoti sunt, quod ſuos duces putarent, cum id antea multo reſciſſent, ſe de induſtria celaſſe: se uero ſequuturos negabant, niſi idem ſibi ſtipendij darẽtur, quod ijs Græcis ante datum ſcirent, qui Cyrũ ad patrem deduxerunt, cum præſertim nulla illis fuiſſet propoſita pugna, nempe quod Cyrũ pater accerſiſſet. Tum Cyrus ſingulis argẽti minas quinq;, cum Babylonẽ ingreſſi eſſent, ſe daturũ recepit: ſtipendium uero quãtum iam præfiniſſet, uſq; dũ in Ioniã eos reſtitutos curaſſet. Atq; huic quidẽ conditioni acquieuerũt reliqui. Menon uero dum anceps eſſet adhuc omnĩũ deliberatio, neq; cõſtaret Cyrũ ſequuturi eſſent nec ne, ita propemodũ ſuos est alloquutus: Si me auduatis milites, neq; periculo, neq; labore q̃ cæteri maiore efficere poteſtis, ut Cyrus uobis maiorẽ q̃ cæteris honorẽ habeat. Quid igitur faciendũ cẽſeo? Nempe quoniã Cyrus nunc à Græcis ut ſe aduerſus regẽ ſequãtur, uehemẽter contendit, nos ultro Euphratẽ trãſmittamus, atq; id antequã cæteri Cyro quicquã in alteram partẽ reſpõdeant. Nam ſi ſequi decreuerint, nos illi autores fuiſſe uidebimur: nobisq; Cyrus, cum ei tãto maiorẽ alacritatem præſtiterimus, gratiã & habebit, & referet, quod prolixè, ut alius quiuis, facere cõſueuit. Sin illi ſecus ſtatuerint, uniuerſi domũ reuertemur. Ac tũc quidẽ nobis, ut quorũ sit fidem atq; officiũ expertus, utetur præ cæteris: ac uos, ſiue præſidiorum præfecturas, ſiue centuriatus, ſiue aliud quid ex commodo ueſtro poposcerit, omnia uobis de eius beneficentia polliceri poteritis. Hæc illi facile approbarũt, ac prius quàm cæteri Cyro reſponſum darent, tranſmiſerunt. Id ubi Cyrus cognouit, magnam cepit uoluptatẽ, ſtatimq; Glun miſit qui hæc nunciaret, habere ſe iam quod in illis ſummopere laudaret:

sibi uero magnæ curæ fore, ut ab illis laudem mereretur, uel se nõ amplius Cyrum putarẽt. Quibus sane uerbis milites hi ad magnã spem erecti sunt, ac ut Cyro omnia felicissime euenirent, optabant. Menoni quidem ipsi magnifica dona mississe ferebatur. Post hæc & ipse flumen traiecit, quẽ uniuersum agmen consecutũ est: neq; uero quisquàm est altius, quàm ad pectus immersus, cum Thapsaceni affirmarent, neminem ante tam facile potuisse eum amnẽ pedibus transmittere. Nauigijs enim alios traijcere solitos, quæ Abrocomas in ipsa fuga exusserat, quo Cyro transeundi facultatẽ eriperet. Quare id diuinitus factũ interpretabantur, quasi uero ipse amnis se Cyro paulo post regnaturo submitteret. Inde nonis castris per Syriam M. paß. CC itinere ad Araxen amnem peruenere. Hic uicierant complures frumẽto uinoq; refertißimi, in quibus dies III. frumẽtandi causa commorati sunt. Hinc per Arabiam, Euphrate ad dexteram relicto, quinis castris M. paß. CXL. iter per deserta loca fecere. In hoc quidem spacio campi late in æquoris modum patebant, absinthij ex omni parte plenißimi: sed in his & alia sylua, uel calami, uel cuiusuis fruticũ generis, odoris gratia nihil ab aromatis differrebat. Arbor omnino nulla, ferarũ ac syluestrium auium aliquot genera, onagri, struthiocameli, otides, capreæ, quas equites nonnunquã bestias insectabantur. Onagri quidem cursu equos facile superabant: cumq; iam ad eos equites proxime accessissent, ad cursum illi incitabãtur: restitabant deinde cum abessent longius, atq; ita sæpius iterata fuga equitẽ fallebant: neq; capi ulla ratione potuissent, nisi eos equites diuersis ex partibus urgentes, medios excepissent. Erant eorum carnes sapore nihil ferè à ceruinis differentes, molliores aliquanto. Struthiocamelum nemo omnino capere potuit: tam lõge enim modo pedum pernicitate, modo uero alarum quasi uelificatione promouebant, ut statim equites desperata præda insequi desinerent. Otidas uero, qui modo in eas celeriter mouissent, nõ magno negocio capiebat: nihilo enim quàm perdices longius prouolant, & fatigantur celerrime. Sunt aũt carne multò suauißima. Hinc profecti ad eiusdem regionis fluuium perueniunt, Mascã nomine, paß. XX. latitudine patentẽ: ad hunc urbs fuit, illa quidem magna, sed deserta, cui Corsote nomẽ, quam amnis ipse undiq; circunfluebat. Hoc in loco exercitus triduũ frumentandi causa cõmoratus est. Mox castris decimistertijs M. paß. CCCLX. per deserta progressus, ad dextram Euphrate relicto, ad Arabiæ portas peruenit. Eo interuallo quàm plurima iumenta fame perierũt: neq; enim aut pabulum aut arbor ulla uspiam inuenta. Tota siquidem regio uasta usquequaq; et inanis. Incolæ asinarias molas circa flumen cædunt, excusasq; Babylonem deportãt, ijsq; uenditis coëmpto frumento famẽ leuant. Ac tunc quidẽ frumenti inopia uchementer exercitus laborabat, neq; erat unde emi posset, nisi forte ex Lydiæ foro, ab ijs barbaris qui sub Cyri erant imperio: ubi singulæ farinæ capides quaternis siclis uænibãt: et siclus obolis septẽ et semis mutatur: capides binos Atticos choænicas capiũt: carnibus itaq; milites se sustentabãt. Et horum sane castrorũ fuere non parũ longa interualla, dum ad irrigua loca et pabuli feracia festinarent. Hic angustã & lutulentam uiam, & idcirco plaustris multo iniquißimam offenderunt: substitit itaq; eo in loco Cyrus cum opti-

ὅπως ἢ κὴ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσητε, ἐμοὶ μελήσει, ἢ μηκέτι με κῦρον νομίζετε. οἱ μὲν δὴ στρατιῶται φὶ ἐλπίσι μεγάλαις ὄντες, οὕτω τοῦτον τὸν τύχῃσαι. μιᾷ νυκτὶ ἢ κὴ δίωρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῶς. ταῦτα δὲ ποιήσας διέβαινε. σωσίπατρος ὁ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ ἅπαν. κὴ τ διαβαινόντων τ ποταμὸν, ὀδιεῖς ἐφέχθη αὐτόθεν μαζῶν ὑπὸ τ ποταμ. οἱ δὲ θαψακηνοὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ τόπος ὅτῳ ὁ ποταμὸς διαβατὸς γίγνοιτο πεζῇ, εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πλοίοις, ἃ τότε ἀβροκόμας πᾶσιν κατέκαυσεν, ἵνα μὴ κῦρος διαβῇ. ἐδόκει δὲ θεῖον εἶναι, κὴ ὡσαφῶς ὑπεχωρῆσαι τ ποταμὸν κύρῳ, ὡς βασιλεύσοντι. φὶ τοῦθ ἡδέως ἐπαίνει διὰ φ συμβάσεις γένεσθαι, παρασάγγας πρωτήκοντα, ἐν ἀφίξει ποταμοῦ. φὶ ταῦθα ἡμέρας κῶμαι πολλαὶ μεσταὶ σίτου κὴ οἴνου. φὶ ταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, κὴ ἐπεστήσαντο. φὶ τοῦθ ἡδέως παρασάγγας εἰκοσιπέντε, ἐν ἀφίξει ποταμοῦ. φὶ ταῦθα ἡμέρας τρεῖς, κὴ ἐπεστήσαντο. φὶ τοῦθ ἡδέως παρασάγγας τριάκοντα, πρὸς τ ἀραξέω ποταμόν. φὶ ταῦθα ἦσαν κῶμαι πολλαὶ μεσταὶ σίτου κὴ οἴνου. φὶ ταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, κὴ ἐπεστήσαντο. φὶ τοῦθεν ἡδέως παρασάγγας εἴκοσι, ἐν ἀριβαίας, τ δυφράτου ποταμὸν φὶ διεξιᾶς ἔχων σταθμὸς ὁρμος πφότε, πρασάγγας τριάκοντα κὴ πφότε. φὶ τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἴων ἡ γῆ πεδίον ἅπαν ὁμαλὸν ὥσπερ θάλαττα, ἀψινθίου δὲ πλῆρες. εἰ δέ τι κὴ ἄλλο φὶ ὕλης ἦν καλάμου, ἅπαντα ἦν δυώδη ὥσπερ ἀρώματα. διφθέρων δ' ὀδὸν φὶ. θηρία δὲ, πλεῖστοι μὲν οἱ ἄγριοι ὄνοι, ὀλίγοι δὲ στρουθοὶ αἱ μεγάλαι. φᾶσαν ἢ κὴ ὠτίδας κὴ διορκάδες. ταῦτα ἢ τὰ θηρία οἱ ἱππεῖς ἐθίωσαν φίστε. κὴ οἱ μὲν ὄνοι ἐπείγοις διώκοι, προδραμόντες ἀνεισήκεσαν. πολὺ δ' τ ἵππου θᾶττον ἔρεχον, κὴ πάλιν ἐπεὶ πλησιάζοι ὁ ἵππος, ταῦτα ἐποίουν. ὥστε ὀκ ἐλάμβανεν, εἰ μὴ διαστάντες οἱ ἱππεῖς θηρῶσιν διαδεχόμενοι τοῖς ἵπποις. τὰ δὲ κρέα τ ἁλισκομένων ἐλάμβανον πᾶσι πλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἅπαλώτερα δίς. στρουθὸν δὲ ὀδιεῖς ἔλαβεν. οἱ ἢ διώξαντες τῶν ἵππεων, ταχὺ ἐπαύοντο. πολὺ δ' ἀπέστασα ἀπέφευγουσα, τοῖς μὲν ποσὶ δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέρυξιν αἴρασα, ὥσπερ ἱστίῳ χρωμένη. τὰς δὲ ὠτίδας, αὖ τις ταχὺ ἀνίσῃ, ἔστι λαμβάνειν. ὠκύτατ γὰρ βραχὺ ὥσπερ πέρδικες, κὰ ταχὺ ἀπαγορεύουσι. τὰ δὲ κρέα αὐτῶν ἥδιστα ἦν. στρουθόμενοι δὲ διὰ ταύτης φὶ χώρας, ἀφίκνοῦνται ὑδὶ τὸν μασκᾶν ποταμὸν, ὃ εὖρος πλέθρια ὄρους. φὶ ταῦθα ἦν πόλις ἐρήμη μεγάλη, ὄνομα δὲ αὐτῇ κόρσωτή. πόθι ἐρρεῖ δὲ αὐτὴν ὑπὸ τ μασκᾶ λύκλῳ. φὶ ταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, κὲ ἐπεστήσατο τὸ στράτευμα. φὶ τοῦθεν ἡδέως παρασάγγας ἐννήκοντα, τ δυφράτου ποταμὸν φὶ διεξιᾶς ἔχων, κὴ ἀφίκνεῖτ ὑδὶ πύλας. φὶ τοῦθι τοῖς σταθμοῖς πολλὰ τ ὑποζυγίων ἀπώλε ὑπὸ τ λιμοῦ. ὁ δ' ἦν χόρτος, οὐδὲ ἄλλο διφθέρου ὀδφὶ, ἀλλὰ φιλὴ ἦν ἅπασα ἡ χώρα. οἱ δὲ φοινικῶτοι, ὄνους ἀλέτας ποδὶ τὸν ποταμὸν ὀρύττοντοι κὰ ποιοῦντοι, εἰς βαβυλῶνα ἦγον κὴ ἐπώλουν, κὰ αὐτάγοραζόντοι σῖτον, ἔζων. ἐκ δὲ στράτευμα, ὃ σῖτ ἐπέλιπε, κὴ πρίασθαι ὀκ ἦν, εἰ μὴ φ τῇ λυδίᾳ ἀγορᾷ, φ τοῦ λύρου βαρβαρικῷ, τλὺ καπίθη, ἀλφίτων τετάρτου σίγλων. ὁ δὲ σίγλος δυώδεκα ἑπτὰ ὀβολοὺς κὰ ἡμιωβόλιον, ἀττικούς. ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας ἀττικὰς ἔχωρει. ἱρέα οὖν ἐδίοντο οἱ στρατιῶται, διεγίγνοντο. ἦν δὲ τούτων τῶν σταθμῶν, ὃς πάνυ μακρὸς ἦλαυνεν, ὁπότε ἡ πρὸς ὕδωρ βάλοιτο διαστελέσαι, ἢ πρὸς χιλόν. κὴ δὴ ποτε σφοδρείας κὴ πηλοῦ φανέντος ταῖς ἁμάξαις δυσπορεύτου, ἐπέσχε ὁ κῦρος σὺν τοῖς

πρὸὶ αὐτὸν ἀρίστοις τῶν δυλαιμονεστάτοις. ὁ δ' ἔταξε γλουῶ καὶ πίγρητα, λαβόντας τ' βαρβαρικοῦ στρατοῦ, σωνεκβιβάζειν ταῖς ἁμάξαις. ἐπεὶ δ' ἐδόκουν αὐτῷ σχολαίως ποιεῖν ὥσπερ ὀργῇ, ἐκέλευσε σὺν πρὶὶ αὐτὸ πέρσας σὺν κρατίστοις σωνεπισπάσθαι τὰς ἁμάξας. ᾗδε δὴ μέρος τῆ δυνάμεως ἐθεάσαντο. ῥίψαντες γὰρ σὺν πορφυροῖς καύλυς, ὅπου ἕκαστος ἔτυχεν ἕκαστος, ὥσπερ ἐν ἀγῶνι πρὸς νίκης, ὁ μὲν ἅλας ἐπὶ πρασινοῖς χλόης, ἔχοντες δὲ τούτοις τε σὺν πολυτελεῖς χιτῶνας καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας. οἱ δὲ καὶ στρεπτοὺς πρὸὶ τῷ προαχίλλῳ, καὶ ψέλλια ἀμφὶ τῶν χειρῶν. δυθὺς δὲ σὺν τούτοις ἐσπηδήσαντες εἰς τὸν πηλὸν, θᾶττον ἢ ὡς τις ἂν ᾤετο, μετέωρους ἀνεκόμισαν τὰς ἁμάξας. τὸ δὲ σύμπαν, πᾶλος ἐν κύρῳ ἀπολύσῃ πᾶσαν τὴν ὁδὸν, ὁ δ' ἁμαξεύων, ὅπου μὴ ὠλισθηκὸς ἕνεκα, ἢ τινὸς ἄλλης ἀναγκαίας ἐκαθέζετο· νομίζων ὅσῳ μὲν ἂν θᾶττον ἔλθοι, τοσούτῳ ἀπεσκευασμένος βασιλεῖ μάχεσθαι. ὅσῳ δὲ σχολαιότερον, τοσούτῳ πλέον βασιλεῖ στρατεύεσθαι στράτευμα. καὶ συνιέναι δ' ἐν τῷ προσέχοντι τὸν νοῦν, ἡ βασιλέως ἀρχὴ, πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων, ἰσχυρὰ δέ· τῷ μάκει τ' ὁλῶν καὶ τῷ διεστάσθαι τὰς δυνάμεις, ἀδρανὴς εἶναι, δι' ταχέων τὸν πόλεμον ποιοῦντο. πέραν δ' τ' δυφράτου ἐν οὐ βράχους σταθμοὺς ἐν πόλις δυλαίμων καὶ μεγάλη, ὄνομα δὲ χαρμάνδη. ἐκ ταύτης οἱ στρατιῶται ἀγόραζον τὰ ὠνητὰ, χελίκας διαβαίνοντες ὧδε. λιφθέρας ἃς εἶχον στεγάσματα, ἐπίμπλασαν χόρτου καὶ φύλλων. εἶτα σωκομίζοντες καὶ σωείροντες, ὡς μὴ ἅπτεσθαι τὸ ὕδατος τὸ ὕλωρ. ἐπὶ τούτῳ διέβαινον καὶ ἐλάμβανον τὰ ὠνητὰ, οἶνον τε ἐκ τῆ Βαλαύου πεποιημένον τῆ ἀπὸ τ' φοίνικος καὶ σῖτον μελίνης. ὄσσον γὰρ ἐν τῇ χώρᾳ πλεῖστον. ἀμφὶ λεξαύτῳ δ' ἐ τι γίνεσθαι, τῶν τε τ' μιόνων στρατιωτῶν καὶ τ' κλεάρχου, ὁ κλέαρχος κεῖνας ἀδικεῖν τ' τ' μένωνος, πληγὰς ἐνέβαλεν. ὁ δ' ἐλθὼν πρὸς τὸ ἑαυτ' στράτευμα, ἐλεγεν. ἀναθύσασθαι δ' οἱ στρατιῶται, ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο ἰσχυρῶς τῷ κλεάρχῳ. τῇ δ' αὐτῇ ἡμέρᾳ κλέαρχος ἐλθὼν ὑπὲρ τ' διάβασιν τ' ποταμοῦ. καὶ ἐκεῖ κατασκευάμενος τὴν ἀγοράν, ἀπιππεύει ὑπὲρ τ' αὐτ' σκηνὴν δι' τ' μένωνος στρατεύματος, σὺν ὀλίγοις τοῖς πρὶὶ αὐτόν. κύρος δ' ὅπως ἦκεν. ἀλλ' ἔτι προσήλαυνε. τ' δὲ μένωνος στρατιωτῶν ξύλα φέρων τις, ὡς εἶδε τ' κλέαρχον διελαύνοντα, ἵησι τῇ ἀξίνῃ, καὶ ὅτ' μὲν αὐτὸν ἥμαρτεν. ἄλλος δὲ λίθῳ, καὶ ἄλλος. εἶτα πολλοὶ, κραυγῆς γενομένης, ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ ἑαυτῶν στράτευμα, καὶ δυθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα. καὶ σὺν μὲν ὁπλίταις ἐκέλευσεν αὐτὸν μεῖναι, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας. αὐτὸς δ' λαβὼν σὺν θρᾳξὶ καὶ σὺν ἱππεῦσι, οἳ ἦσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι, πλείους ἢ τετρακόσιοι τὰ. τούτων δὲ θρᾷκας ἤλαυνεν ὑπὲρ σὺν μένωνος, ὥστε ἐκείνους ἐκπεπλῆχθαι καὶ αὐτὸν μένωνα, καὶ πρέχειν ὑπὲρ τὰ ὅπλα. οἱ δὲ καὶ ἔστασαν ἀπροσωπτοῦντες. ὁ δὲ πρόξενος, ἔτυχε γὰρ ὕστερον προσιών, καὶ τάξεις αὐτῷ ἐπὶ μένη τ' ὁπλιτῶν. δυθὺς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων, ἵστατο τὰ ὅπλα, καὶ ἐδέετο τοῦ κλεάρχου μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δὲ ἐχαλέπαινεν, ὅτι ὀλίγου λίθοις σαντος καταλυθείη, πρᾴως λέγοι τὸ αὐτοῦ πάθος. ἐκέλευέ τε αὐτὸν, ἐκ τ' μέσου ἀΐσσειν. καὶ τούτῳ δὲ ἐπεὶ ἦκε κῦρος, καὶ

optimis quibusque & potentißimis suorum. Glun uero & Pigreta iußit, cum barbarici exercitus parte plaustra præ se agere: quod cum illi quasi indignantes lentius facerent, Persarum nobilißimis id negocij dedit. Ibi magnum potuit officij documentum spectari. Abiectis enim protinus purpureis amiculis, cum quisque in quem incidit locum obtinuit: atque inde quasi de magna uictoria propositum certamen esset, in aduersum tumulum subiere. Horum multi cum preciosis tunicis & picti[s] femoralibus, nonnulli etiam cum aureis torquibus & armillis, in medium se lutum conjecere, atque inde opinione celerius, plaustra suis quasi humeris exportarunt. Res autem ipsa facile indicabat Cyrum plurimum in celeritate spei positum habere: quippe qui nuspiam, nisi fortè commeatus, aut necessarij cuiuspiam negocij causa moraretur, existimaretque quanto magis properasset, tanto se imparatiorem regem offensurum: quò uerò plus temporis in itinere consumpsisset, eò copijs fore regium exercitum instructiorem. Neque ominino attentius cogitanti non erat facilè intellectu, regis imperium finium magnitudine, atque hominum numero plurimum pollere: propter locorum autem longinquitatem, ac dispersas opes, celeritate facilè superari posse. Erat trans Euphraten magna & opulenta ciuitas, cui Charmande nomen: ibi miles quæcunque opus fuit, mercatus est: & ad eam sane ad hunc modum trajiciebant. In pelles eas, quibus tabernacula contegebantur, fœnum insuebant, suturisque arcte iunctis, ne aqua posset ad festucas peruadere, his culeis prorati[s] bus, & ad transmittendum, & ad comportandum utebantur: & erat sane in ea regione uini ex palmulis, ac panici maxima copia. Hoc in loco orta inter duos milites, alterum Menonis, Clearchi alterum controuersia, Clearchus Menonis militem iudicio suo damnatum plagis mulctauit. Ille cum ad se suos recepisset, eos in Clearchum uehementer incendit. Cumque is eodem die ad eam amnis partem, unde traijcientes soluebant, uenisset, atque inde foro perlustrato, equo uehens, ad sua se tentoria cum paucis comitibus per Menonis tabernacula reciperet, aberat Cyrus. Cum enim in extremo agmine iter faceret, nondum ad eum locum peruenerat. Hic unus de Menonis cohorte, ut forte ligna diuidebat, transeuntem conspicatus, in eum bipennem contorsit, quem sane non attigit. Sed alius subinde atque alius, denique tota multitudo magno cum clamore lapides in eum conjecere: is tamen ad suos incolumis effugit, mox ut arma caperent imperauit, ac grauem quidem armaturam, scutis ante genua proiectis, in subsidijs manere iubet. Ipse cum Thracibus & equitibus, quos in sua cohorte habebat suprà XL. profectus, Thracas de improuiso in Menonis tentoria immisit, ibi omnes conterritt, quin & Menon ipse subita re perculsus ad arma accurrit. Multi uerò incerti quid agerent, trepidabant. Tum Proxenus, qui suum grauis armaturæ ordinem nondum dimiserat (ut in postremis iter fecerat) in medios scuta proijci iubet: Clearchum obsecrat, ut ruere desinat. Is enimuero uehementer indignari, quod cum paulo ante pene lapidibus obrutus esset, suam ille iniuriam adeo leniter ferre uideretur. Iubet itaque cum de medio recedere. Superuenit interea Cyrus, qui

qui ubi rem audiuit, armis sumptis cum paucis, de multis, qui circũ ipsum erant, in medium processit, atq; ibi, Clearche, inquit, & Proxene cæteriq; qui nunc adestis Græci, plane quid agatis nescire uidemini: nam si ullã inter uos pugnam cõmititis, existimare debetis eodem hoc ipso die me prius, uos ipsos deinde ad internicionẽ cæsum iri. Quos enim in partib. nostris barbaros esse uidetis, ij uniuersi re inclinata, pro rege cõtra nos accerrime dimicabunt. Hæc cũ Clearchus audisset, impetũ compressit, & utraq; pars armis positis ad suas se cohortes recepit. Hinc uero cum procederent, ex equorũ uestigijs cæterisq; signis cõiectu ram faciebãt, fuisse in illis locis globũ plus minus equites bis mille. Et hi quidẽ in ea loca cum excurrissent, quã Cyrus transiturus erat, & pabulũ, & quicquid aliud usui futurũ esset, exusserãt, ibi Orontes Cyro insidias comparat. Erat hic regi genere proximus, rebus uerò bellicis inter Persas cum primis clarus, ac bellum quidẽ antea Cyro intulerat: sed in fidem ab eo iam receptus pollicetur, sibi si Cyrus mille equites tradidisset, eas equitum turmas quæ igni omnia corrupisset, aut insidijs circũuentas se necaturũ, aut ex ijs equitib. quãplurimos uiuos ad Cyrũ pductu rum, prohibiturũq; quò minus reliqua incendãt, aut regi, quæ de Cyri copijs explorata haberẽt, renũciare possint. Hæc cum Cyrus audisset, existimauit id è re sua magnopere futurũ: quare à ducibus singulis iussit eum copiarum partẽ accipere. Orontes ubi equites præsto sibi fore putauit, ad regem epistolã scribit, se propediem cum q̃ posset maxima equitũ manu affuturũ, imperaret modo ille equitibus suis, ut se tanquam amicum reciperent. Ei pristinam amicitiam in memoriã redigit: epistolã uero certo ac fideli (sic enim ipse existimabat) homini, ad regem perferendã tradit. Eam ille ut primũ accepit, Cyro ostẽdit. Quã cum Cyrus legisset, primum cõprehendi Orontẽ iubet, deinde accersit in prætoriũ de Persarum numero VII. dignitate & honore apud se longe principes. Ad hos Græcorũ duces iubet grauẽ armaturã ad se ducere, eamq; in præsidijs circa prætorium locare. Cumq; illi cum III. M. grauis armaturæ peditum præsto fuissent, Cyrus Clearchũ in consilium adhibuit, quod sane & ipsi, & item cæteris Persis, dignitate longe reliquos Græcos anteire uidebatur. Atq; ille quidem cum conciliũ iam dimissum esset, iudicium de Oronte quo factum esset modo amicis narrauit, neq; enim id iussus erat reticere. Aiebat igitur Cyrum hinc dicendi initiũ fecisse: Vos amici huc accersi iussi, ut de uestra sententia, quod dijs & hominib. probari possit, de Orõte statuã. Hunc primũ pater sub imperio meo esse uoluit: postea uerò cũ in regnũ frater meus successisset, eius suasu (sic. n. ipse mihi cõfessus est) aduersus me, cum Sardiũ arcẽ obtineret arma cepit: cuius ego bello iniuriã persecutus, effeci ut de cætero ab armis sibi quiescendũ putaret, deinde data et accepta fide, in fidẽ eũ et amicitiã recepi. Hæc præfatũ, ad Orontẽ cõuersum dixisse: Nũ te ego ulla iniuria affeci? Cui cũ ille respõdisset, prorsus nulla: Atqui, inquit Cyrus, nulla, ut ipse fateris, á me iniuria lacessitus, facta ad Mysos defectiõe, pro utili tua fines meos infestos reddidisti? Ita factũ est ut dicis, inquit Orõtes. Tũ Cyrus: Nónne ubi quanto esses potẽtia inferior nosti, in Dianæ uenisti, atq; ibi deprecãdo me, ut te pœnituisse putarẽ adduxisti? fidẽq; in posterũ dedisti, atq; accepisti? His cũ Orõtes assensus esset: Qua igitur mea, inquit Cyrus, iniuria commotus,

nouas

κὰι ἐπύθετο τὸ πρᾶγμα, σὺθὺς ἔλαβε τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, κὰι σὼ τοῖς παροῦσι τῶν πλείσων, ἧκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον, κὰι λέγει ὧδε· Κλέαρχε κὰι Πρόξενε, κὰι οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες Ἕλλωνες, οὐκ ἴστε ὅτι ποιεῖτε. εἰ γὰρ τινα ἀλλήλοις μαχεῖσθε σωφρονεῖτε, νομίζετε γὰρ τῇδε τῇ ἡμέρᾳ, ἐμέ γε κατακεκόψεσθαι, ἢ ὑμᾶς ὁ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον. κακῶς δὲ τῶν ὑμετέρων ἐχόντων, φαίνεσθε ὅτοι ὃς ὁρᾶτε βάρβαροι ἡμῖν ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος, γνοὺς ἑαυτῷ ἐγγύς, καὶ παυσάμενοι ἀμφότεροι, καὶ χώραν ἔθεντο τὰ ὅπλα. γνοὺς τοῦθ' οἱ προϊόντων ἐφαίνετο ἵππων καὶ λόφος. ἐκάζετο δὲ εἶναι ὁ σίβος, ὡς διχιλίων ἵππων. ὅτοι προϊόντος, ἐκαίετο καὶ χιλόν, καὶ εἴτι ἄλλο χρήσιμον ἦν. ὁρόντης δὲ τὸν ἵππους αὐτὸν, γνοὺς τὸ προσήκων βασιλεῖ, καὶ τὰ πολέμια λεγόμενα γνοὺς τοῖς ἀρίστοις πρόσω, ὡς βουλεύει κύρῳ, καὶ πρόσθεν πολεμήσας, καταλλαγεὶς δὲ οὗτος κύρῳ, εἶπεν, εἰ αὐτῷ διδοίη ἱππέας χιλίους, ὅτι οὐ προκατακαίοντας ἱππέας, ἢ κατακαίοι γε δοκοῦσας, ἢ ζῶντας πολλοὺς αὐτῶν ἕλοι, καὶ κωλύσειε τὸ καίειν ὡς ὀντας, καὶ ποιήσειν ὥστε μὴ πόλεμίους αὐτοὺς ἰδόντας τὸ κύρου στράτευμα, βασιλεῖ διαγγεῖλαι. ταῦτ' δὲ κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα, ἐδόκει ὠφέλιμα εἶναι, καὶ ἐκέλευεν αὐτὸν λαμβάνειν μέρος παρ' ἑκάστου τῶν ἡγεμόνων. ὁ δὲ ὁρόντης νομίσας ἑτοίμους αὐτῷ εἶναι τοὺς ἱππέας, γράφει ὡς τάχιστα πρὸς βασιλέα, ὅτι ἥξοι ἔχων ἱππέας ὡς ἂν πλείστους δύναται, ἀλλὰ φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἱππεῦσιν ἐκέλευεν, ὡς φίλιον αὐτὸν προσδέχεσθαι. γνοὺς δὲ γνῶσιν τῇ ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ φιλίας ὑπομνήματα ἔπεμψε. ταύτην τὴν ὡς τάχιστα πέμψαι πρὸς αὐτὸν ἐκέλευσε. ὁ δὲ λαβὼν, κύρῳ δείκνυσιν. ἀναγνοὺς δὲ αὐτὴν κύρος, συλλαμβάνει ὁρόντην, καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν αὐτοῦ σκηνὴν πρόσω τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν ἑπομένων, καὶ τοὺς τῶν ἑλλήνων στρατηγοὺς ἐκέλευσε ὁπλίτας ἀγαγεῖν. πέντε δὲ ἢ ἓξ τὰ ὅπλα περὶ τὴν αὐτοῦ σκηνήν. οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, ἀγαγόντες ὡς τρισχιλίους ὁπλίτας. κλέαρχος δὲ καὶ ἔσω παρεκάλεσε σύμβουλον, ὡς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει πολυπραγμονεῖν μάλιστα τῶν ἑλλήνων. ἐπεὶ δὲ ἤκουσεν, ἤγγειλε τοῖς φίλοις τὴν κρίσιν τοῦ ὁρόντου ὡς ἐγνώσθη. οὐ γὰρ ἀπόρρητον ἦν. ἔφη δὲ δίκαιον εἶναι τὸν λόγον ὧδε παρακαλέσαι ὑμᾶς αὐτοὺς φίλους, ὅπως σὺν ὑμῖν βουλεύωμαι ὅτι δικαιότατον καὶ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ὅτῳ πρᾶξω περὶ ὁρόντου τοῦτο. ὅτῳ δὲ πρῶτον μὲν ὁ ἐμὸς πατὴρ ἔδωκεν τοῦτον ἐμοὶ εἶναι. ἐπεὶ δὲ τάχιστα, ὡς ἔφη αὐτὸς, τοῦτ' ἐμοῦ ἀδελφοῦ ὄντος, ἐπολέμησεν ἐμοὶ, ἔχων τὴν σατραπείαν ἀκροπόλιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸν πρῶτον ἐπολέμησα, ἐποίησα, ὥστε δόξαι τοῦτο, τοὺς ἐμὲ πολεμοῦντας παύσασθαι. καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα· μεταταῦτα ἔφη, ὧ ὁρόντα, ἔσιν ὅτε σε ἠδίκηκα; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδέπω. πάλιν ὁ κῦρος ἤρετο, οὐκοῦν ὕστερον ὡς αὐτὸς σὺ ὁμολογεῖς, οὐδὲν τῶν ἐμοῦ ἀδικούμενος ἀρξας εἰς μῦσους, διακοσίοις ἐποίησε τὴν ἐμὴν χώραν, ὅτι ἐδίωκον; ἔφη ὁ ὁρόντης. ἀκούω, ἔφη ὁ κῦρος, ὁπότ' οὖν ἔγνως σεαυτὸν δυνάμει ἐλάττω ὢν τοῦ ἐμοῦ ἀρετήν δ' οὐ βωμοῦ, μεταμέλεταί σοι, ἔφασκε, καὶ πείθας ἐμὲ, πρὸς πάλιν ἐδίωκάς μοι καὶ ἔλαβες πῦρ ἐμοῦ; καὶ ταῦθ' ὁμολογεῖ ὁ ὁρόντης. τί δῆτα, ἔφη ὁ κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, νῦν

προῖόν

πατρίτην ὦ Κῦρε λελύωμαι μοι φανερὸς γέγονας; ἐπόντος ἢ τοῦ ὁρόντου, ὅτι οὐδενὶ ἀδικηθείς, ἠρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτὸν· ὁμολογεῖς δὴ πρός ἐμὲ ἄδικος εἶναι; ἢ γὰρ ἀνάγκη, ἔφη ὁ ὁρόντης. ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν ὁ Κῦρος· ἔτι δὲ αὖ γνήσιος τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ πολέμιος, ἐμοὶ δὲ καὶ φίλος καὶ πιστός; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· ὅτι οὐδ' εἰ γνησιώτατος, ὦ Κῦρε, σοί γ' ἂν ἔτι ποτὲ δόξαιμι. πῶς ταῦτα ὁ Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν· ὁ μὲν αὐτὸς τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει. ὑμῶν δὲ σὺ πρῶτος, ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηνε γνώμην, εἴ τι σοι δοκεῖ. Κλέαρχος δὲ εἶπε τάδε· συμβουλεύω ἐγὼ τὸν αὐτὸν τοῦτον ἐκποδὼν ποιεῖσθαι ὡς τάχιστα, ὡς μηκέτι δέοι τοῦτον φυλάττεσθαι. ἀλλὰ σχολὴ ἡμῖν, τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι οὓς ἐθέλοντες φίλους τούτους εὖ ποιεῖν. ταύτην δὲ τὴν γνώμην ἔφη, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας δοκεῖν. μετὰ ταῦτα Κλεανδρίδου τοῦ Κύρου ἐλάβοντο οἱ ζώνης τὸν ὁρόντην ὑπὸ θαυμαστῶ ἅπαντες αὐτὸν καὶ οἱ συγγενεῖς. εἶτα δὲ ἤγαγον αὐτὸν οἱ πρόσταχθη. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθον αὐτὸν, εἴπερ πρόσθεν προσεκύνουν, καὶ τότε προσεκύνουν, καίπερ εἰδότες ὅτι ὑπὸ θανάτου ἄγοιεν. ἐπεὶ ἦν ἐν τῇ ἀρταπάτα σκηνῇ εἰσήχθη ὁ πιστότατος τοῦ Κύρου σκηπτοῦχος, μετὰ ταῦτα ὅτε ζῶντα ὁρόντην, ὅτε τεθνεῶτα οὐδεὶς πώποτε εἶδεν, οὐδ' ὅπως ἀπέθανεν, οὐδεὶς εἶπεν ἐλεγεν. ἕκαστος δ' ἄλλοι ἄλλως. τάφος δ' οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη. γῆ δὲ Βαβυλωνίας σταδίους τρεῖς, παρασάγγας δώδεκα. γῆ δὲ τρίτῳ σταδίῳ Κύρου ἱππασίμη ποιεῖται τὴν ἐλλείπουσαν τῶν βαρβάρων γῆν τὴν μεδίαν μέσας νύκτας. ἐδόκει γὰρ εἰς τὴν πάροδον ἔσεσθαι τοῦ πλήθους μαχούμενον, καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τὸ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι. μένωνα δὲ τὸν θετταλὸν τὸ εὐώνυμον. αὐτὸς δὲ σὺν ἑαυτῷ διέταξε. μετὰ τὴν ἀρίστασιν ἅμα τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βασιλέως ἥκοντες, ἀπήγγελλον Κύρῳ τὴν βασιλέως στρατιάν. Κῦρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν Ἑλλήνων, συνεβούλευε τότε, ὡς ἂν τὴν μάχην ποιοῖτο, καὶ αὐτὸς παρήνει θαρρεῖν τοιάδε· ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐκ ἀνθρώπων ἀκρῶν βαρβάρων, συμμάχους ὑμᾶς ἄγω· ἀλλὰ νομίζων ἀμείνονας καὶ ἱκανωτέρους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. ὅπως δ' ἂν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε, καὶ ἐγὼ ὑμᾶς ἐγὼ δυσαιμονίζω. εὖ δ' ἴσθι, ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἑλοίμην ἂν αὐτὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πλεόνων. ὅπως δὲ εἰδῆτε εἰς οἷον ὁρμᾶσθε ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς διδάξω. τὸ μὲν τοῦ πλήθους πολύ, καὶ πολλὴ κραυγὴ ὧν ἔσται. ἂν δὲ ταῦτα ὑπομείνητε, τάλλα τοῖς θεοῖς μέλει μοι δοκῶ, οἵους ὑμῶν γνώσεσθε· σὺν γὰρ τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνδρώπους. ὑμῶν δὲ ἀνδρῶν ὄντων, καὶ δυτέλμων γενομένων, ἐγὼ ὑμῶν οὐκ ἐθέλω βελόμενον ἀπιέναι, τοῖς οἴκοι χιλιωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν. πολλοὺς δ' οἶμαι ποιήσειν, τὰ παρ' ἐμοὶ αἱρήσεσθαι αὐτὶ τῶν οἴκοι. γνῶθι γαυλίτης παρὼν φυγὰς σέμιος, πιστὸς δὲ Κύρῳ, εἶπε· καὶ μὲν, ὦ Κῦρε, λέγουσί τινες, ὅτι πολλὰ ἐπισχνεῖται σοὶ δὴ τὸ γὰρ δοτὸν τῷ ἐόντι τοῦ κινδυνεύοντος. ἂν δ' εὖ γένηταί τι, οὐ μεμνῆσθαί σε γοῦν δὲ, οὐδ' εἰ μέμνοιτό τε καὶ βέλοιτο, δυνήσεσθαι ἂν ἀρκοῦσαι ὅσα ἐπισχνεῖ. ἀνοίξας ταῦτα, ἔλεξεν ὁ Κῦρος· ἀλλ' ἔστι μὲν ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ πατρῴα, πῶς

nouas mihi insidias, quas insiciari nullo pacto potes, fa/cie̅das putasti? Cumq; ille prorsus nulla respondisset: Ea/teris igitur, inquit Cyrus, te planè fuisse in me iniurium. Et qui, inquit ille, negare possum? Tum rursus Cyrus: Posisne, si tibi nunc ignoscam, & fratri meo hostis, & mihipsi fidus amicus esse? Atqui ut maximè essem, quî ti bi, inquit, Cyre uideri possem? Tũc Cyrus ad eos qui ad erant cõuersus: Hic quidem, inquit, quæ audistis commi sit, uestrùm nunc est de eo statuere. Dic tu Clearche pri mũ quid censeas. Tum Clearchus: Hunc ego, inquit, ho minem primo quoq; tempore de medio tollendũ censeo, ne nobis scilicet ab eo cauendũ sit, atq; ut ociosiore ani mo ab hac parte, de præmijs eorũ, qui ultro nobis amici sunt, liceat cogitare. In hanc sententiã et cæteros comme morabat Clearchus isse: quare Cyri iussu uniuersi, atq; in his aliquot eius cognati, hominẽ zona apprehensum, paucis quibus id erat negocij datũ, ad supplicium ducen/dum tradidere. Transeunti, qui antè incolumẽ uenerari cõsueuerant, nihilominus et tunc ad terrã Persico more prom honorẽ habuerunt. Deductus quidẽ est in Artapa tæ, cui ex omni apparitorũ numero maximã Cyrus fidẽ habebat, tabernaculũ. Neq; postea quisquã eum aut ui/uentem, aut mortuũ uidit, neq; quo mortis genere interi erit, quisquam affirmare potuit: alij alia suspicati sunt. Eius quidem nusquam sepulchri ullum extitit uestigium. Post hæc progreditur Cyrus per Babyloniam M. pass. XLVIII. Ac cum tertia castra posuisset in campis, me/dia ferè nocte copias suas, tum Græcorũ, tum barbarorũ recensuit: regem enim putabat postero primùm die cum exercitu pugnãdi causa affuturũ: ac dextro quidem cor nu Clearchum, læuo Menonẽ Thessalum præfecit. Ipse cum suis mediam aciem tenuit. His ita constitutis, poste ro die, prima luce, perfugæ à regijs castris Cyrum de to to regis exercitu docuerũt. Hìc ille ducibus ac centurio nibus Græcorũ ad se uocatis, cum illis de pugnæ ratio/ne consilium capiebat, atq; hac tunc eos ratione confir mauit: Ego uos Græci, nõ quòd mihi barbarorũ auxilia deessent, huc adduxi, uerũ idcirco uestra mihi opera utẽ dum existimaui, quòd uos quemuis barbarorũ numerũ anteire putaui. Vobis igitur uidendum est, quo iure ea qua fruimini libertate, & cuius ego gratia uos beatos esse arbitror, digni etiã in posterũ habeamini. Hoc enim uobis persuasum uelim, me liberatè ipsam multò q̃ quæ habeo omnia, ac si ea longe essent ampliora, pluris face re. Quòd uerò, quod certaminis genus uobis subeundum sit, intelligatis, ego uos id planissimè docebo. Barbaro/rum quidem exercitus magno cum clamore impressio/nem facit: eam si uos sustinueritis, pudet dicere quales si tis nostros cogniturì. Equidẽ si uiros uos fuisse, et infra cto animo perspexero, cum domũ redire uolueritis, ita di mittam ut multis fortuna uestra inuidenda sit. Sed prosẽ cto efficiam, ut uestrùm plurimi mecum, quàm in patria esse malint. Hic Gaulites qui Samo exulabat, uir in pri/mis Cyro spectatus: Atqui, inquit, Cyre sunt qui dicãt te nunc multa polliceri, dum incertus est & periculosus rerum exitus: ubi uerò rem feliciter gesseris, tibi omnia ex animo dilapsura. Alij, neq; si memineris, & maximè uelis, eas te opes habiturum, ut singulis quæ promiseris præstare possis. Quæ cum accepisset Cyrus: Atenim, inquit, paternum nobis uiri fortissimi, imperium est.

Ad au/

Ad auſtros ad ea uſq; loca, in quibus propter æſtus uapores nulli homines habitare poſſunt. Ad ſeptentrionnes, quantũ ad maxima uſq; frigora terrarũ patet: quicquid inter hos fines medium eſt, totum in eorũ poteſtate eſt, quos frater de amicorũ ſuorum numero illis regionibus præeſſe uoluit. Quod ſi nos uicerimus, amicos ego meos pro illis eorum locorũ compotes, uti æquum eſt, faciam, quamobrẽ tantum abeſt ut defuturum ſit quod dem, ut magis uerear ne quibus dem deſit. Inſuper Græcis auream etiam coronã dabo. Hæc cum illi audiſſent, & ipſi alacriores redditi ſunt, & alijs quæ acceperãt renunciarunt. Venerunt aũt in eius tabernaculum duces aliquot, & ex Græcis nonnulli, ut ex Cyro nominatim cognoſcerent, ſi uiciſſent quid præmij laturi eſſent: quos Cyrus omnes optima ſpe plenos dimiſit. Sedenim qui cũ eo tunc ſunt congreſſi, omnes autores erant, ne ipſe præliũ iniret, ſed in extrema acie in ſubſidijs cõſiſteret. Atq; hic Clearchus: Putásne, inquit, Cyre tecum fratrẽ in pugna congreſſurũ? Non mediusfidius, ſi Darij et Paryſatidis filius, et meus, inquit, frater eſt, hæc ego illi ſine pugna eripiam. Ac in ea quidem recẽſione, ex Græcis cẽſa tunc ſunt ſcutatorũ x. millia, & c c c c. Peltatorũ duo millia, & c c c c. Ex barbaris qui cum Cyro ueuerãt. c. millia hominum. Currus falcati circiter x x. At in hoſtili agmine eſſe dicebantur, militum duodecies centena millia, & currus cum falcibus c c. Sed amplius in præſidijs pro regijs caſtris inſtructa erant equitum v i. millia, quibus Artageſes præerat. Regij uero exercitus quadrifariã diuiſi: ter centenis hominũ millibus ſinguli duces ſumma poteſtate imperabant: atq; hi fuere, Abroco/mas, Tiſſaphernes, Gobryas, Abraces. Sed tota ex hac multitudine nongenta tantum millia prælio interfuerunt, & currus cum falcibus c, & l. nam Abrocómas ex Phœnice ueniens diebus v. poſt pugnam, regem eſt aſſequutus, quod cum ex ijs intelligi potuit qui ante prælium à rege ad Cyrum profugerant, tum ex ijs qui poſt pugnam ex hoſtibus capti ſunt. Hinc Cyrus unis caſtris millia paſ. x i i. cum copijs omnibus Græcorum ac barbarorum inſtructis proceſſit. Exiſtimabat enim eo ipſo die regem prælium commiſſurum: aberat ſiquidem hinc non longius quàm quò poſſet dimidia diei unius parte peruenirí, foſſa paſſus alta quinque, treis lata, quæ eam pos ſurſum uerſum ad paſ. circiter x l v i i i. millia, uſq; ad Mediæ muros duuidebat: qua in parte aluei erant à Tigri amne ducti i i i i. ingenti altitudine, ac paſ. x x. latitudine per quos frumentaria nauigia cõmode agi poterant: ac hi quidẽ aluei in Euphraten influunt. Singulorum uero aliquãto breuius eſt i i i i. millibus ſpaciũ: pontibus hi per interualla iungũtur. Anguſtus callis inter foſſam et flumen medius, ad Euphratẽ ducebat, nõ amplior is x x. pedum latitudine. Foſſam eam rex munimẽti cauſa agendã curarat, accepto primo de Cyri irruptione nũcio. Sedenim Cyrus cũ exercitu ijs locorũ difficultatibus ſuperatis, iam intra foſſam caſtra habebat. Ac eo quidẽ die rex nõ prodijt in pugnam, ſed appropinquantum cum hominũ, tum uero equorũ ueſtigia cernebantur. Ibi Cyrus uatem Silanũ Ambracioten ad ſe uocatũ Daricis ter mille donauit, quod undecimo die antè proximis x. diebus regem, cum id ex eo quæreretur, prælium commiſſurum negaſſet. Cui Cyrus reſponderat, non

πῶς μὴν μεσημβρίαν· μέχρις οὗ δὲ λαῦμα ὁ ἥλιος αὐτῇ οἱ κεῖ οἱ ἄνθρωποι· πῶς δὲ ἀρκτον, μέχρις ὅτε δὲ χειμῶνα. τὰ δ' ἐν μέσῳ τούτων ἅπαντα, ἃ τραπόυσιν οἱ τ' ἐμοῦ ἀδελφοῦ φίλοι. ἢν δ' ἡμεῖς νικήσωμεν, ἡμᾶς δεῖ σὺν ἡμετέρους φίλους τούτων ἐγκρατεῖς ποιῆσαι. ὥστε οὐδὲν δέομαι, μὴ ὅτι ἔχω ὅτῳ δῶ ἐκάστῳ τ' φίλων αὐτὸν γράψαντα. ἀλλὰ μὴ ὅτι ἔχω ἱκανὸς οἷς δῶ. ὑμῶν δ' τ' Ἕλλωνων, καὶ στέφανον χρυσοῦν δώσω. οἱ δ' ταῦτα ἀκούσαντες, αὖ τοί τε ἦσαν πολὺ προθυμότεροι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγήγελλον, εἰσήεσαν δὲ παρ' αὐτὸν οἵ τε στρατηγοὶ καὶ τ' ἄλλων Ἑλλήνων τινὲς, ἀξιοῦντες εἰδέναι, τί σοφίσιν ἔσαι ἀυτῷ χρατήσουσιν. ὁ δὲ ἐμπιπλὰς ἅπαντων τ' γνώμων, ἀπέπεμπε. παρεκελεύοντο δ' αὐτῷ πάντες ὅσοι πρὸς ἀριστέρονθ μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὅπαδῳ ἑαυτῶν τάττεσθαι. ἦν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ ἀριστέαρχος ὧδέπως ἥρξε λύρου· οἶα γάρ σε, ὦ λύρε, μαχεῖσθαι τ' ἀδελφόν; νὴ δί', ἔφη ὁ κῦρος, εἴπερ γε ἀρέσει τῇ παρουσάπεως θεῷ πᾶσι, καὶ ἐμὸς ἀδελφός, ὃν ἀμαχεὶ ταῦτα ἐγὼ λήψομαι. γένοιτο δὴ ἡμῖν ἀξοπλισία ἀριθμὸς ἐγγύς, τ' μὲν Ἑλλήνων ἀσπὶς μυρία καὶ τετρακόσια· πελτασταὶ δὲ δισχίλιοι καὶ τετρακόσιοι· τ' δὲ μετὰ λύρου βαρβάρων δίκα μυριάσιν, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. τ' δὲ πολεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριάδων, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα δρακόσια. ἄλλοι δ' ἦσαν ἐξακισχίλιοι ἱππῆς, ὧν αὐτὰγέσης ἦρχεν. ἅπαντες δὲ πᾶσι αὐτοῦ βασιλέως τεταγμένοι ἦσαν. τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος ἦσαν ἀρχοντες καὶ στρατηγοὶ καὶ ἡγεμόνες τέτταρες, προϊόντα μυριάσιν ἕκαστος, ἀβροκόμας, ὑστασπέρνης, γωβρύας, ἀβράκης. τούτων δὲ πρηγμένοι ἦσαν μάχη ἐγγὺς μυριάσιν, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πρωτήκοντα. ἀβροκόμας γὰρ ὑστέρησε τῇ μάχῃ ἡμέρας πέντε ἐκ φοινίκης ἐλαύνων. ταῦτα δὴ ἤγγελλον πῶς κῦρον οἱ αὐτομολήσαντες ἐκ τ' πολεμίων πρὸς μεγάλα βασιλέως πρὸ τῆ μάχης, καὶ μετὰ τ' μάχην οἱ ὕστερον ἐλήφθησαν τῶν πολεμίων, ταῦτα ἤγγελλον. ἐνταῦθα ἦν κῦρος δὴ θέλων αὐτὸς μὲν ἐν τῷ δεξιῷ κέρᾳ, πρὸς τὸν ποταμὸν καὶ τῇ τάφρῳ, πρὸς ἅπασαν γῆν ἔχων, σὺν τετταράκοντα μυρίοις τῷ στρατεύματι πάντι καὶ τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν βαρβαρικῶν. ἀβρόκομας δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν μαχεῖσθαι βασιλέα. ἦν γὰρ μέσον τ' σταθμὸν ὄρυγμα τάφρου λιθόπλινθον βαθεῖα· τὸ μὲν εὖρος ὀργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυιαῖ ἓξ. πεπετάκει δὲ ἡ τάφρος ἄνω δὴ τὸ πεδίον ὧδε δώδεκα πρὸς ἅπασαν γῆν, μέχρι τ' μεδίας τείχους. ἔνθα δὴ εἰσὶν αἱ διώρυχοι, ἀπὸ τ' πέμπτου ποταμοῦ ῥέουσαι· εἰσὶ δὲ τέτταρες. τὸ μὲν εὖρος πλεθριαῖαι, βαθεῖαι δὲ ἱκανῶς. ἡ πλοῖα πλεῖν γὰ αὐτῆς σταγωγά. ἐσβάλλουσι δὲ εἰς τ' εὐφράτην δι' ἀλείπτου δὲ ἑκάστη πρὸς ἅπασαν γῆν. γέφυραι δ' ἔπεισιν. ἰὼν δὲ παρ' αὐτὸν τ' μὲν εὐφράτην πάροδός ἐστιν, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆ τάφρου, ὡς εἴκοσι πλέθρων τὸ εὖρος. ταύτην δὲ τ' τάφρον βασιλεὺς μέγας ποιεῖ αὐτὸς ὁρύματος, ἐπειδὴ πανδαμένην κῦρον προσελαύνοντα. ταύτην δὴ τ' πάροδον κῦρος τε καὶ ἡ στρατιὰ πρῶτον ἦλθε, καὶ ἐγένοντο ἔσω τῆ τάφρου. ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἐμαχέσατο βασιλεύς, ἀλλ' ὅσον χωρομάτων φανερὰ ἦσαν καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἴχνη πολλὰ. ἐνταῦθα κῦρος σιλανὸν καλέσας τ' Ἀμβρακιώτην μάντιν, ἔδωκεν αὐτῷ δαρεικοὺς χιλίους. ὅτι τῇ ἑνδεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης τ' ἡμέρας πρότερον πυθόμενος, ἐπερωτᾷ αὐτῷ

αὐτῷ ὅτι βασιλεὺς ἀμαχεὶ ταῦτα δίκα ἡμερῶν. κῦρος δ' ἔπεν· ὀκ ἄρα ἔτι μαχεῖται, εἰ μὴ γὰ ταύτας ταῖς ἡμέραις μαχεῖται. ἐὰν δ' ἀληθεύσῃς, ἔστιν ὅτε καὶ σοὶ δίκα τάλαντα. ὁ δὲ χρυσίον τότε ἀπέδωκεν, ἐπεὶ παρῆλθεν αἱ δέκα ἡμέραι. ἐπεὶ δ' ὧδε τῇ πάσῃ ὀκ ἐκώλυε βασιλεὺς τὸ κύρου στράτευμα διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις, ἀπεγνωκέναι τὸ μαχεῖσθαι. ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ λύρος ἐπορεύετο ἡμελημένος μᾶλλον. τῇ δὲ τρίτῃ ἐπί τε τὸ ἅρματος καθήμενος, καὶ πορείαν ἐποιεῖτο, καὶ ὀλίγοι γὰ τάχει ἔχων πρὸ αὐτοῦ. τὸ δὲ πολὺ αὐτῷ ἀνατεταραγμένον ἐπορεύετο, καὶ τὰ ὅπλων τοῖς στρατιώταις, πολλὰ ὧδε ἅμαξῶν καὶ ὑποζυγίων ἦγεν. καὶ ἤδη τε λῶν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθει ἦν. καὶ πλησίον λῶν ὁ στρατός, ἣν δὴ ἔμελε καταλύσειν. λῶν παπαγύας ἀνὴρ Πέρσης τὰ ἀμφὶ κῦρον πιστὸν προφαίνεται ἐλαύνων καταπράτος ἱδρωοῦντι τῷ ἵππῳ, καὶ σὺν θὺς πᾶσιν οἷς φετύγχανεν, ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ ἑλληνικῶς, ὅτι βασιλεὺς στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται, ὡς ἐς μάχην παρασκευασάμενος. ἣν δὲ δὴ πολὺς τάραχος ἐγγύθεν. αὐτίκα δὲ ἐδόκουν οἱ ἕλληνες, καὶ πάντες ἤ ἀτάκτοις σφίσιν ὥσπερ εἰώθει. καὶ κῦρος τε κατάπτησας ἐκ τοῦ ἅρματος, τὸ θώρακα φέρεν. καὶ ἀναβὰς ὧδε τῶν ἵππων, τὰ παλτὰ εἰς χεῖρας ἔλαβε· τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελεν ὁπλίζεσθαι καὶ καθίστασθαι εἰς τὴ ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον. ἣν δὴ σὺν πολλῇ ἀσθενείᾳ καθίσαντο, Μένεσθος μὲν τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων, πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, πρόξενος ἤ ἐχόμενος, οἱ δ' ἄλλοι μετὰ τοῦτον. μένων ἤ ὁ στράτευμα τὸ εὐώνυμον κέρας εἶχε τοῦ ἑλληνικοῦ. τοῦ ἤ βαρβαρικοῦ, ἱππεῖς μὲ παφλαγόνες εἰς χιλίους πρὸ κλέαρχον ἕστασαν· ἣν τῷ δεξιῷ καὶ τὸ ἑλληνικοῦ πελτασικόν. ἣν ἤ τῷ εὐωνύμῳ ἀριαῖος τε ὁ κύρου ὕπαρχος, καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρικόν. κῦρος ἤ, καὶ ἱππεῖς μετ' αὐτοῦ ἑξακόσιοι ὡπλισμένοι θώραξι μεγάλοις καὶ πραμηριδίοις, καὶ κράνεσι παντοδαποῖς, πλὴ κύρου. κῦρος ἤ φιλὴν ἔχων τὴ λεφάλην, εἰς τὴ μάχην καθίστατο. λέγετο ἤ καὶ οὓς ἄλλους πέρσας, φιλὰς ταῖς κεφαλαῖς ἐν τῷ πολέμῳ διακινδυνεύειν. οἱ δ' ἵπποι ἅπαντες οἱ μετὰ κύρου, ἔχον καὶ προμετωπίδια, καὶ προστερνίδια. ἔχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἱππεῖς ἑλληνικάς. καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας, καὶ ὄπωπα καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι. λῶνα δὲ δοκεῖν ἐγγύθεν, ἐφάνη νέφος ὥσπερ νεφέλη λευκή. χρόνῳ ἤ συχνῷ ὕστερον ὥσπερ μελανία τις ἐν τῷ πεδίῳ ὤφθη πολύ. ὅτε δὲ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο, τάχα δή καὶ χαλκὸς ἐλάμπετο, καὶ αἱ λόγχαι καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς ἐγίγνοντο. καὶ ἦσαν ἱππεῖς μὲν λευκοθώρακες, ὧδε τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων. παραφέρηνες ἐλέγετο τούτων ἄρχειν. ἐχόμενοι ἤ τούτων γεροφόροι. ἐχόμενοι ἤ ὁπλῖται σὺν πολλῇ σιξυλίναις ἀσπίσιν. αἰγυπτίοι ἔδοξε ἐλέγοντο εἶναι. ἄλλοι δ' ἱππεῖς, ἄλλοι τοξόται. πάντες ὅτοι ἦσαν ἔθνη μὲν πλησίον πλήρει ἀνθρώποις, ἕκαστον ἔθνος ἐπορεύετο. πρὸ δὲ αὐτοῦ ἅρματα διαλείποντα συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων τὰ δρεπανηφόρα λεγόμενα. ἔχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τοῦ ἀξίνου, εἰς πλαγίους ἀρτεταμένα, καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὡς διακόπτοι ὅτου ἐντύχοιεν. ἦ δὲ γνώμη ἦν ὡς εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἑλλήνων, ἐλόντων καὶ διακοψάντων. ὁ μὲν κῦρος εἶπεν, ὅτι καλέσας παρεκελεύετο τοῖς ἕλλησι τὴν ῥαυγὴν τοῦ βαρβάρου ἀναχέασθαι, ἐψεύδετο ὁ γὰρ

non præliaturum certè illum si intra x. dies non esset congressus: quod si id euentu ipso uerum esse cognouisset, talenta se illi x. receperat daturum. Quare cum x. ipsi dies præterijssent, pecuniam dissoluit. Cum uerò copiæ uniuersæ, rege nihil omnino prohibente fossam transmisissent, & Cyrus & item alij illum pugnã di consilium abiecisse putarunt. Quare iam ocioſius postero die Cyrus iter faciebat: quin & tertio iam die ipse curru uectus est, paucis tamen qui quamcelerri-
10 me progrederentur præmissis. Multitudo uniuersa dissipato agmine procedebat, & arma magna ex parte plaustris & iumentis uehebantur. Sub eam uerò horam, qua forum multitudine compleri consueuit, cum iam locus prope esset ubi castra ponere constituerat, aduolat sudanti equo Pagyas Perses, ex ijs unus quibus Cyrus maximam fidem habebat. Vt quisque ei fit obuius, aut barbarica, aut græca uoce clamat, adesse regem cum ingenti exercitu, neque aliter instructum quàm si confestim sit signa collaturus. Ibi magna cum
20 Græcos, tum cæteros inuasit trepidatio, cum nihil magis metuerent, quàm ne in dispersos hostis irruptionem faceret. Hic Cyrus loricam induit: cúmque de curru in equum arreptis missilibus desiluisset, alijs denunciauit ut arma caperent, ac suo quisq; loco in acie consisterent: atque illi impigre constiterunt. Clearchus dextrum cornu proxime ad Euphraten, Menon læuum, mediam aciem reliqui tenuerunt. Proxenus iuxta Clearchum, cæteri deinceps ordine. Græcorum hæc acies fuit. At ex barbaris ad mille equites Paphlagones, pro
30 pe Clearchum in dextro cornu steterunt: atque eadem in parte Græci omnes qui cum cetris erant. In sinistro uerò Arieus Cyri præfectus cum reliquis barbaris. Cyrus in principijs, & cum eo equites D c. grandibus loricis omnes, & femorum munimentis ac galeis muniti: solus Cyrus nudo capite pugnam expectabat. sed & alios aiunt Persas nudis capitibus prælia inire. Equi sane omnes frontis ac pectoris munimenta habebant: equites ipsi græcis gladijs utebantur. Erat iam meridies, neque hostes adhuc conspici poterant. Atenim
40 cum iam adueſperaſceret, pulueris uelut globus conuolui cœptus, in modum albicantis nebulæ: atque is paulatim per totum campum mutato iam in atrum colore, se diffudit. Cum uero propius accessissent, æris primo splendor micare, deinde spicula, ac ipsi etiam militum ordines cerni potuerunt. Erant in læuo hostilis aciei cornu equites albis loricis tecti, quibus Tissaphernes imperare dicebatur. His proximi erant cetrati: succedebat grauis armatura, scutis crateriis ad imos usque pedes protecta: Aegyptios esse hos aiebant.
50 Inde equites & sagittarij, atque hi omnes per gentes descripti singillatim, quadratis agminibus, ac ex omni parte plenis procedebant. Præibant currus, magnis singuli interuallis, qui falcati appellantur. falces his ex dolabris ad imos currus, in obliquum affixæ prominebant, terram deorsum spectantes, quo facile in quæcunque incidissent, diuiderent. Consilium etenim fuit ad Græcorum aciem sternendam, eos primo congressu immittere. Ac Cyrum quidem opinio sua fefellit, quòd Græcos pro concione antea adhortatus fuerat, ut barbarorum clamorem in prima impressione sustinerent:

neq; enim illi cum clamore, sed taciti, ac quoad eius fieri potuit, sedate, ac æquabili gradu in pugnam processerunt. Ibi Cyrus in principia progressus cum Pigrete interprete, tribusq; aut quatuor alijs, Clearcho inclamabat ut in mediam hostium aciem, qua in parte rex erat, agmẽ suum ageret: quod si, inquit, illic uicerimus, tota nobis res confecta fuerit. Clearchus etsi mediæ aciei hostilem globum cernebat, atq; ex Cyri uerbis intelligebat mediam aciem in qua erat rex, lõge ultra Græcorum læuum cornu extẽdi, cum tanto superior numero hostis esset, ut media eius acies longo interuallo cornu læuum Cyri relinqueret: non potuit tamen adduci, ut dextrũ cornu à flumnis ripa introrsum retraheret, cum maxime metueret ne utrinq; ab hostibus cingeretur. Quare id unum è Cyro respondit, sibi curæ fore, ut quamcõmodißimè omnia gererentur. Interea barbari pedetentim accedebant, Græcorum uero ordines quandu in eodem loco permanserũt, alijs subinde atq; alijs superuenientibus implebantur. Cyrus obequitans modico ab acie interuallo, & suas eminus copias, & hostiles intuebatur. Hunc à Græcorum ordinib. Xenophon cõspicatus, obuiam procedit, rogat, nunquid denũciet: qui paululũ cum hæsisset, renunciari omnibus iubet, in sacris rite litatum. Dumq; hæc diceret, fremitu inter ordines coorto, causam quæsiuit. Respondit Xenophõ, secundam iam tesseram tradi. Hic ille admiratus quis eam prodidisset, quænam esset rogauit: Iupiter, inquit, seruator, & uictoria. Tunc ille: Omen, inquit, accipio, atq; ita esto. Hæc cum dixisset, in suum se locũ recepit. Iam uero tria, aut quatuor ad summũ stadia acies utraq; distabat, cum Græci signo dato priores in aduersos iere: atq; hîc cum longius promouissent principia, posteriores ordines cum laxati fluctuarent, cursu præcũtes consequebantur. Tum clamorem cunctli bellicum sustulerunt, cunctiq; se ad cursum pariter incitarunt. Non desunt qui dicant, ad equos incitãdos clypeos hastis percussos. Nullũ adhuc telum iactum fuerat, cum barbari equites fuga effusißima terga uerterũt, quos Græci acerrimè insectabantur. Cũ tamẽ se clamitantes uicißim monerent, ne nimiam in cursu celeritatem susciperent, atq; ut potius ordinibus cõseruatis sequerẽtur, interea in hostiũ acie currus temere, excußis aurigis, partim eorum per hostes, partim per Græcos trahebãtur. Hos multi cũ præuidissent, sistebant: fuit etiam qui repente tanquã in curriculo, perculsus obstupesceret, neq; tamẽ grauiter fuerit affectus, quãdo neq; Græcorum alius quisquam, hac in pugna quicquã passus est, præterquam quod in læuo cornu dicebatur nescio quis sagitta percussus. Cyrus cũ Græcos ex sua aciei parte uincẽtes cerneret, hostẽq; acriter insectantes, magnã certe lætitiã cepit: iãq; ab his, qui circa eum erãt, rex fuerat salutatus, nõ tamẽ cupide est hostẽ insequutus, sed stipatus conferto equitum globo, quid facturus esset rex expectabat. Illũ etenim sciebat Persici exercitus mediã aciẽ tenere, cum & cæteri, qui barbaris præessent, medium semper inter suos ordines locũ obtinerẽt: quod ita se tutiori loco esse putarẽt, si suorũ robore utrinq; muniti essent, simulq; id commodi in ea re inesse, quòd dimidio breuiore tempore, quæ à se denunciari suis uoluissent, utrocunq; perferri possent. Verũ media regiæ aciei pars ultra sinistrũ

Cyri

οὐ γὰρ λιραυγῶς, ἀλλὰ σιγῇ, ὡς ἂν οἷόν τε ἦν καὶ ἥσυχῇ γὰρ ἴσαν καὶ βραδέως προσήισαν. καὶ γὰρ τούτῳ λύρος ἔπεμψε παραγγέλλων, καὶ ἄλλοις τισὶν ἤδη πάρεσαν, ὡς ἐμοὶ ἔδοξε, καὶ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στρατόπεδον κατὰ μέσον τὸν τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἴη. καὶ τοῦτο, ἔφη, νικῶμεν, καὶ ἤδη ἡμῖν πεποίηται. ὁρῶ γὰρ ὁ κλέαρχος τὸ μέσον σίφος, καὶ ἀνδρῶν λύρου ἔξω ὄντα τοῦ ἑλληνικοῦ δυνάμει βασιλέα. τοσούτῳ δὲ πλήθει προέχει βασιλεὺς, ὥστε μέσον τὸ ἑαυτοῦ ἔχων τὸν κύρου δυνάμεως ἔξω ἦν. ἀλλ' ὅμως ὁ κλέαρχος οὐκ ἤθελεν ἀκρωτᾶσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβούμενος μὴ κυκλωθείη ἑκατέρωθεν. ὅσοι δὲ κύρῳ ἀπεκρίναντο, ὅτι αὐτῷ μέλοι ὅπως καλῶς ἔχοι. καὶ γὰρ τούτῳ ὅσα μαρτῷ τὸ βαρβαρικὸν στράτευμα ὁμαλῶς πρόειει. τὸ δ' ἑλληνικὸν ὅτι ἔτι γε ὅσον αὐτῷ μόγιον, σωτεπάγεσθαι ἐκ τῶν ἐπισταμένων. καὶ ὁ κῦρος παρελαύνων οὐ πάνυ πρὸς αὐτῷ ὅσον στρατεύματι, κατεθεᾶτο ἑκατέρους ἀποθέν, τόν τε πολεμίους ἀκριβέπων, τούς τε φίλους. ἰσθὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ξενοφῶν ἀθρόος, ὑπαναλῶσας ὡς σωπῆσαι, ἤρετο εἴ τι παραγγέλλοι. ὁ δ' ὡς ἤκουσε λέγειν ἐκέλευε πᾶσιν, ὅτι τὰ ἱερὰ καὶ τὰ σφάγια καλὰ εἴη. ταῦτα δὲ λέγων, θορύβου ἤκουσε διὰ τῶν πρόσω ἰόντων, καὶ ἤρετο, τίς ὁ θόρυβος. ὁ δὲ ξενοφῶν εἶπεν, ὅτι τὸ σύνθημα παρέρχεται δι' ὑστάτου ἤδη. καὶ ὃς θαυμάσας τίς παραγγέλλει. ὁ ἤρετο, ἢ εἴη τὸ σύνθημα. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι Ζεὺς σωτὴρ καὶ νίκη. ὁ δὲ κῦρος ἀκούσας, ἀλλὰ δέχομαι, ἔφη, καὶ οὕτω ἔστω. ταῦτα δὲ εἰπὼν, εἰς τὸν ἑαυτοῦ χῶραν ἀπήλαυνε, καὶ οὐκέτι πρόσω ἢ τέτταρας σταδίους ἐπεὶ χέτλιον τὸ φάλαγγε ἀπ' ἀλλήλων, ἵνα μὴ ἐπαμφιέζοντο οἱ ἕλληνες, καὶ ἦρχον αὐτοὶ ἴσαι τοῖς πολεμίοις. ὡς δὲ θορυβομένων, ἤρξατο δρόμῳ θεῖν. καὶ ἅμα ἐφθέγξαντο παῦτοι, οἷόν περ εἰκὸς ἐνθουσιῶντας ἐλελίζουσι, καὶ παῦτοι δὲ ἔθεον. λέγουσι δέ τινες, ὡς καὶ τοῖς ἀπίσω πρὸς τὰ σόρατα ἐλούπιζον, φόβου ποιοῦντες τοῖς ἵπποις. πρὶν δὲ τόξευμα ἀφικνεῖσθαι, ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι τοῖς ἵπποις καὶ φεύγουσι. καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατακράτος οἱ ἕλληνες, ἐβόων δ' ἀλλήλοις μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν τάξει ἕπεσθαι. τὰ δ' ἅρματα ἐφέροντο, τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολεμίων· τὰ δὲ καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἑλλήνων, ἐνίοτε διώκοντες. οἱ δέ, ἐπεὶ πεῖσθησαν, ἴσαντο. ἔστι δὲ ὅτε καὶ κατελήφθη, ὥσπερ γὰρ ἱπποδρόμῳ ἐκπλαγεὶς. καὶ οὐδὲ μέντοι οὐδὲ ὄπισθεν παθεῖν ἔφασαν. ὁ δὲ ἄλλος δὲ τῶν ἑλλήνων γε ταύτῃ τῇ μάχῃ ἐπαθεν οὐδὲν οὐδ' ἐν, πλὴν ὅσῃ τοῦ δυνάμῳ τοξεύθηναι τίς ἐλέγετο. κῦρος δ' ὁρῶν οὐκ ἔλλωας, νικῶντας τὸ καθ' αὑτοὺς καὶ διώκοντας, ἡσθήμενος καὶ προσκυνήσας ἤδη ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, ὅσ' ὡς ἐξήκθη διώκειν, ἀλλὰ σωτεσταλμένως ἔχων τὴν τῶν σωμάτων ἐξακοσίων ἱππέων τάξιν, ἐπεμελεῖτο ὅ, τι ποιήσει βασιλεύς. καὶ δὴ διὰ αὐτοῦ, ὅτι μέσον ἔχοι τὸν πρόσθεν στρατεύματος. καὶ πάντες δὴ οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες τὸ αὐτῶν, ἡγοῦντο. νομίζοντες ὅτως γὰρ ἀσφαλέστατα εἶναι, ἢν ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἑκατέρωθεν ᾖ, καὶ εἴτι παραγγέλλοι χρήζοιεν, ἥμισυ γὰρ χρόνου αἰσθάνεσθαι τὸ στρατεύμα. καὶ βασιλεὺς δὴ τότε μέσον ἔχων τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς, ὅμως ἔξω ἐφέρετο τοῦ

κύρου

κύρου δυνάμεως κέρας. ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τοῦ φανεροῦ, ἡ δὲ τοῖς αὐτοῦ τεταγμένοις ἐμποδὼν ἐπέκαμψεν ὡς εἰς κύκλωσιν. ἰδὼν δὲ ὁ κῦρος οἰόμενον κατακόψειν τὸ ἐλλιπὲς, ἐλαύνει αὐτίον, καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς ἑξακοσίοις, νικᾷ οὕτω πως βασιλέα τεταγμένους, καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε σὺν ἑξακισχιλίοις. καὶ ἀκοντεῖναι λέγεται αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ ἀρτάγεσιλαν ἄρχοντα αὐτοῦ. ὡς δ' ἡ τροπὴ ἐγένετο, διαπαίροντες καὶ οἱ κύρου ἑξακόσιοι εἰς τὸ διώκειν ὁρμήσαντος, πλὴν παύρους ὀλίγους ἀμφ' αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτράπεζοι καλούμενοι. σὺν τούτοις ἦν ὧν, καθορᾷ βασιλέα ἐπ' ἐκείνου σῖφος, καὶ θυμὸς ἐπ' ἐκείνου ἐγένετο, ἀλλ' ἐπὼν ὁρᾷ τὸν ἄνδρα, εἶπεν ἐπ' αὐτόν. καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον, ἐπὶ πρώσκει δέ τοι ὁ Θώρακος, ὡς φησι κτησίας ὁ ἰατρὸς, καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμα φησί. παίοντα δ' αὐτὸν, ἀκονιζόμενός τις παλτῷ κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίῳ, καὶ γενέσθαι μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος, καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ὑπὲρ ἑκατέρου. ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθανον, κτησίας λέγει. παρ' ἐκείνῳ δὲ Κῦρος ἦν αὐτὸς τε ἀπέθανε, καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ. ἀρταπάτης δὲ ὁ πιστότατος αὐτῷ σκηπτοῦχον θεράπων λέγεται, ἐπιδὴ εἶδε τεθνηκότα Κῦρον, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, προσιέναι αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν φασὶ βασιλέα μεταλῦσαι νεκρὸν, ὡς σφαλῆναι αὐτὸν Κύρῳ. οἱ δὲ ἑαυτὸν ὡς σφαλέντα κατασπάσαι τὸν ἀκινάκην. ἔσχε δὲ χρυσοῦν, καὶ στρεπτὸν δὲ ἐφόρει, καὶ φέλλια, καὶ τἄλλα, ὥσπερ οἱ ἄριστοι τῶν περσῶν. ἐτετίμητο γὰρ ὑπὸ κύρου δι' εὔνοιάν τε καὶ πίστητα. Κῦρος μὲν δὴ οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὢν πρῶτος τῶν μετὰ κῦρον τὸν ἀρχαῖον γενομένων, βασιλικώτατός τε καὶ ἄρχειν ἀξιώτατος, ὡς πᾶσι πάντων ὁμολογεῖται τῶν κύρου γενεᾶς. πρῶτον μὲν ὢν ἔτι παῖς ὅτε ἐπαιδεύετο καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις παισί, πάντων παύτα πρὸς Κῦρος ἐνομίζετο. πάντες γὰρ οἱ τῶν ἀρίστων παῖδες ἐν ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται. ἔνθα πολλὴ μὲν σωφροσύνη καταμάθοι ἄν τις. ἀσχρὸν δ' ἦν ἰδεῖν ὅτε ἀκοῦσαι ὅτ' ἴδοι θεῶν δ' οἱ παῖδες οὐδὲν ἀμφιλύουσι τὸν βασιλέως. καὶ ἀκόσμοι καὶ ἄλλως ἀπαιζόμενοι, ὡς ὄντες παῖδες ὄντες, μανθάνουσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. ἔνθα Κῦρος ἀνδρειότατος μὲν πρῶτον τῶν ἡλίκων ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑποδεέστερος μᾶλλον πείθεσθαι. ἔπειτα ἦν φιλίππου, καὶ τοῖς ἵπποις ἄριστα χρῆσθαι. ἔκεινον δ' αὖ καὶ τὸ εἰς τὸ πόλεμον ὀργὴν, τοξικήν τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον εἶναι καὶ μελετηρότατον. ἐπεὶ δὲ τὴν ἡλικίαν ἔπρεπε καὶ φιλοθηρότατος ἦν, καὶ πρὸς τὰ θηρία μὲν τοι φιλοκινδυνότατος, καὶ ἄρκτον ποτὲ ὑφερομένην οὐκ ἔτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν, κατεπάλαιε ἀπὸ τοῦ ἵππου. καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν, ὧν καὶ τὰς ὠτειλὰς φανερὰς ἔχει. τέλος δὲ καὶ ἔκτανε. καὶ τὸν πρῶτον μέντοι βοηθήσαντα, πολλοῖ μακαρισὸν εἶναι ἐποίησεν. ἐπεὶ δὲ καταπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, σατραπεύσας λυδίας τε καὶ φρυγίας ἥ μεγάλης καππαδοκίας, στρατηγὸς ἦν καὶ πάντων ἀπελέγχθη, οἷς ἐλάμβανεν ἐκ πολλοῦ πεδίου ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὐτὸς, ὅτι πολὺ πλείονα ποιοῖτο ἐν τῷ παίσαι, καὶ ἐν τῷ σωθοῖτο, καὶ ἐν τῷ ὑποχοιτο δ', μὴ δεῖν ψεύδεσθαι. καὶ δὴν ἐπίσης μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ὠφρεπόμενοι καὶ ἐπίσης δ' οἱ ἄνδρες, καὶ ἐλίς πολέμιος ἐγένετο παθεῖν μηδὲν κύρου, ἐπίσης καὶ μηδὲν ἂν παθὰ τὰς συνθήκας παθεῖν. τοιγαροῦν

Cyri cornu procurrebat: in hãc ex aduerso nulla facta im
pressio fuerat. Quare cum Cyrus regem animaduertisset
curuatis ordinibus in eam partem, quæ hoste uacabat, in
cumbentẽ, ueritus ne si in longiorem ambitum se explicu
isset, Græcorũ terga cæderet, in eum cum globo suo inue
ctus est, ac primo statim impetu regios ordines fundit, ut
hostiũ millia de cohorte prætoria in fugam uertit, eorũq;
ducem Artagesen sua manu occidit. Vt illi terga uertere,
Cyri manus dum eos urget auidius, iam confidentius ordi
nem deserit: pauci tamen cum Cyro remanserunt, nempe
hi, qui eius contubernales appellabantur. Interea Cyrus
regem suo incinctum globo conspicatus, continere se am
plius nequit, Video, inquit, hominẽ: statimq; in eum inua
dit, infesta hasta per loricã pectus uerberat. Quod se uul
nus Ctesias medicus curasse refert. Ibi hostẽ incautius fe
rientẽ, tragula ex hostili acie, nescio quis Cyrum alte sub
oculo uulnerat. Pugnatur utrinq; acriter, dum suũ utraq;
pars regẽ protegit. Ctesias quidẽ, qui ceciderint circa re
gem, memorat, in illis enim fuit partibus. In his cũ Cyrus
ipse, tum ex eius cohorte VIII. uiri fortissimi occubuere.
Hic Artapetes eorum qui cum scepiro Cyro apparebant,
fidelissimus, posteaquã Cyrũ humi iacentẽ uidit, ex equo
descendens, ad eius se cadauer abiecit. Hunc sunt qui di
cant, regis iussu supra Cyri corpus iugulatũ, alij ipsum si
bimet latus acinace cõfodisse: erat enim ei aureus acina
ces, ut qui & torquẽ gestaret, & armillas aureas, ut qui
uis ex Persarũ optimatibus, cum esset ob fidem ac beneuo
lentiã in summo apud Cyrũ honore. Hunc Cyrus uitæ exi
tum habuit, uir cõsentienti omniũ qui cum eo uixerant iu
dicio, unus post maiorẽ Cyrũ, ad regnandũ imperandũq;
maximè factus. Is primũ cum puer esset, omni puerilium ex
ercitationũ genere, & fratri & æqualib. cæterisq; quib.
cum educabatur, præstitit. NAM in Persis Principũ libe
ri ad ipsas regiæ fores erudiuntur, ubi multa illis summæ
cõtinentiæ documẽta suppeditãt, cum nihil unquã fœdũ,
uel obscœnũ aspiciant, aut audiãt: cum uero alios honori
bus, probris alios à rege affici uideãt, statim à pueris cum
parendi, tum bene imperandi exemplis imbuuntur. In ea
se disciplina Cyrus præ cũctis æqualibus suis maxime do
cilem præbuit: idemq; senioribus, multo etiam quàm qui
inferiore erant fortuna, promptius parebat: equos studio
se alebat, atq; his utebatur scientissime. In armorum stu
dijs, iaculis, ac sagittis mittendis, tantum consequebatur,
ut in eo tyrocinio ac meditatione longo interuallo cæte
ris anteponeretur. Puber uero factus, ad uenationem stu
diosissime animum adiecit: in qua pericula unus omnium
fortissimè adibat, atq; adeo ut ursum aliquando in se ruen
tem nihil extimuerit, sed cum eo congressus, ab equo qui
dem fuerit abstractus, & uulnera acceperit, quorum eti
am cernicatrices poterant: feram tamen peremerit: eum
que, qui sibi primus in eo certamine auxiliũ tulerat, per
honorificis præmijs affecerit. Postea uerò quàm Lydia ei
à patre, magna Phrygia, & Cappadocia, & eorum om
nium qui in Castoli campos conueniunt, imperium decre
tum est, primùm facile omnibus declarauit, se nihil fœde
rum, pactorum, ac promissorum omnium religione anti
quius habere. Quare eximiam ei fidem cum ciuitates,
quæ in eius potestate erant, tum alij omnes populi habe
bant. Neq; hostes etiã ipsi, si quid cum Cyro pepigissent,
ne quid præter compositionis ius paterentur, metuebant.

Quam ob rem ubi Tissapherni bellum intulit, ciuitates cunctæ ultro, præter Milesios ad Cyrum defecerunt. Nam Milesij, quod exulum causam nollet negligere, ei se credere ueriti sunt. Id enim præ se ferebat, ac prædicabat, multoq; magis re ipsa confirmabat, se eos ne in aduersis quidem rebus atq; afflicta fortuna, quos iam ante in fidē recepisset, destituturum. Perspicuum uerò omnibus semper fuit, id esse ei omnium antiquissimum certamen, ut bene de se meritos beneficijs, inimicos nocendi rationibus superaret. Neq; ullum ei frequentius uotum esse consueuisse, multi prodiderunt, quàm ut tandiu uiuere liceret, donec & amicorum beneficia, & inimicorum iniurias uinceret. Quare uni ei ex omnibus ætatis nostræ hominibus, cūcti mortales pecuniam, urbes, corpora etiam sua tradere cupiebant. Neq; tamen uere quisquam dixerit, improbis ac sceleratis hominibus impunitatem apud eum fuisse, cum in eos seuerissimè animaduerteret, atq; adeo, ut in militaribus uijs multi passim offenderētur, quibus uel manus, uel pedes præcisi, uel effossi essent oculi. Quo fiebat, ut in toto Cyri imperio quietis omnibus ac pacatis, uel Græcis, uel barbaris, quicquid ex re commodoq; suo comportarent, tutissima essent itinera. Præ cæteris quidem, militari uirtute præstantibus hominibus maximum honorem habebat. Primam in Pisidas & Mysos expeditionem suscepit: cui cum ipse etiam interfuisset, quos alacriter belli se periculis obijcere animaduerterat, ijs earum quas armis subegisset prouinciarum imperia, & alia item præmia ac munera detulit. Quibus ex rebus efficiebatur, ut fortissimi quiq; fortuna etiam excellerent: contrà uero timidi & ignaui, nihilo honestiores haberentur, quàm si illis seruitutem seruirent. Quamobrem nunquam deerant, qui ultro se periculis offerrent, modo id Cyrum resciturum putarent. In primis uerò si qui aliquod iustitiæ documentum dedissent, eos sibi Cyrus multò magis locupletandos putabat quàm quos lucri cupiditate teneri animaduertisset. Hinc meritò & adiumenta rerum gerendarum ei omnia undecunq; suppetebant, & firmissimo ac fidelissimo exercitu utebatur. Duces enim & centuriones non pecuniæ cupiditate, sed uerissimæ disciplinæ amore, quā menstruis stipendijs multo utiliorem ducebant, ultrò ad eum è Græcia nauigabant: sed neq; ille ijs unquam, qui alacriter imperata fecissent, se ingratum præbuit. Quare uni omnium optimi ac præstantissimi cuiusuis operis adiutores præstò erāt. Quod si quem uideret, aut bono modo rem familiarē augentem, atq; ea in re diligentem & callidum: aut regionem, cui præesset, dum bene eam constitueret, fructuosiorem multò reddentem, nihil ei omnino adimebat, quin eius industriam sua etiam liberalitate prosequebatur. Ex quo & libenter omnes labores suscipiebant, & partis bonis fidenter fruebantur: quo fiebat, ut nemo quantū possideret, Cyrum cælaret. Neq; enim cuiquam apertè quærenti inuidebat, sed clàm coactam pecuniam uindicabat. Ac eorum quidem cōmodis quos in amicitiā suam recepisset, quosq; sibi beneuolos, & ad opem ferendam (quodcūq; suscepisset negocium) promptos esse intelligeret, omnium consensu studiosissimè seruiebat: quandoquidem cuius rei causa aliorū ipse amicitiā magnopere sibi necessariā esse ducebat, quò scilicet rerum gerendarū socios & adiutores haberet: eadem etiam in re amicis, ubi eorum tempora postularent, opitulando gratiam referendam putabat.

Dona

τοιγαροῦν, ἐπεὶ τισσαφέρνει ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις ἐκοῦσαι Κύρου εἵλοντο αὐτὶ τισσαφέρνους, πλὴν μιλησίων. οὗτοι δ' ὅτι οὐκ ἤθελε σὺν φόνῳ ἀπιέναι, ἐφοβοῦντο αὐτόν. καὶ γὰρ ἔργῳ ἐπεδείκνυε καὶ ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἂν ποτε παύοιτο, ἐπεὶ ἅπαξ αὐτοῖς φίλος ἐγγένοιτο, οὐδ' ἔτι μὴν μείους γένοιντο, ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον πραξείαν. φανερὸς δ' ὢν, καὶ εἴτις εὖ γαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτῷ, νικᾶν ἐπειρᾶτο. καὶ δύσκολόν τινα αὐτὸν ἐξέφερον, ὡς δύσκοιτο τοσοῦτον χρόνον ζῶν, εἴτε νικῴη καὶ σὺν ἐῢ καὶ σὺν κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος. καὶ γὰρ οὐκ ὀλίγοι δὴ αὐτῶν, γέ γε ἀνδρὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν ἐπεθύμησαν, καὶ χρήματα, καὶ πόλεις, καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα προέσθαι. οὔμην δή, οὐδὲ τοῦτ' ἄν τις εἴποι, ὡς σὺν κακούργοις καὶ ἀδίκοις εἶα καταγελᾶν, ἀλλ' ἀφειδέστατα πάντων ἐτιμωρεῖτο. πολλάκις δ' ὧν ἰδεῖν παρὰ τὰς σεβομένας ὁδοὺς, καὶ ποδῶν, καὶ χειρῶν, καὶ ὀφθαλμῶν στερουμένους ἀνθρώπους, ὥστε γ' ἐπὶ Κύρου ἀρχῆς ἐγγένοιτο, καὶ ἕλλησι καὶ βαρβάρῳ μυρίῳ ἀδικουμένοις, ἀδεῶς πορεύεσθαι ὅποι τις ἤθελεν, ἔχοντι ὅ, τι προχωροίη. σὺν μοί τοι γε ἀγαθοὺς εἰς πόλεμον, ὡμολόγουν διαφέροντας τιμᾶν. καὶ πρῶτον μὲν ὧν αὐτῷ πόλεμος πρὸς πισίδας καὶ μυσούς. στρατευόμενος οὖν καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας τὰς χώρας, οὓς ἑώρα ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τούτους καὶ ἄρχοντας ἐποίει ἧς κατεστρέφετο χώρας, καὶ ἄλλοις δίκαιος ἐτίμα. ὥστε φαίνεσθαι τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εὐδαιμονιστέρους, τοὺς δὲ κακοὺς, πολὺ μᾶλλον τούτῳ ἀξιοῦσθαι εἶναι. τοιγαροῦν πολλὴ ὧν ἀφθονία, οὕτω τῶν ἐθελόντων κινδυνεύειν, ὅπου τις οἴοιτο κύρου ἄθήσεσθαι. εἴς γε μὴν δικαιοσύνην εἴτις αὐτῷ φανερὸς γένοιτο, ὧν δείκνυσθαι βουλόμενος, πρόπαντας ἐποιεῖτο τούτους πλουσιωτέρους ποιεῖν, τῶν ἐκ τοῦ ἀδίκου φιλοκερδεστέρων. καὶ γάρ οὖν, ἄλλα τε πολλὰ δικαίως αὐτῷ διεχειρίζετο, καὶ στρατεύματι ἀληθινῷ ἐχρήσατο. καὶ γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ οὐ χρημάτων ἕνεκα πρὸς ἐκεῖνον ἔπλουσαν, ἀλλ' ἐπεὶ ἔγνωσαν κερδαλεώτερον εἶναι καλῶς πειθαρχεῖν, ἢ τὸ κατὰ μόνας κέρδος. ἀλλὰ μήν, εἴ τις γέ τοι αὐτῷ προσαξαντι καλῶς ὑπηρετήσειεν, οὐδ' ὁντινοῦν πώποτε ἀχάριστον εἴασε τιμῶν προθυμίαν. τοιγαροῦν κρατίστοι δὴ ὑπουργεῖται πάντες ἔργου, κύρῳ ἐλέχθησαν γένεσθαι. εἰ δέ τινα ὁρῴη, πένητα ὄντα οἰκονόμον ἐκτὸς δικαίου, καὶ κατασκευάζοντα τε ἧς ἄρχοι χώρας, καὶ πρόσοδους ποιοῦντα, οὐδένα ἂν πώποτε ἀφείλατο, ἀλλὰ καὶ πλέω προσέδιδου. ὥστε καὶ ῥᾳδίως ἐπόνουν, καὶ θαρραλέως ἐκτῶντο, καὶ ἃ πάσασθαι αὖ τίς, ἥκιστα κύρου ἐκρυπτον. οὐ γὰρ φθονοῦν τοῖς φανερῶς πλουτοῦσιν ἐφαίνετο, ἀλλὰ πειρώμενος χρῆσθαι τοῖς τῶν ὑπερπλουτούντων χρήμασι. φίλους γε μὴν ὅσους ποιήσαιτο, καὶ δυνους γνοίη ὄντας, καὶ ἱκανοὺς κρίνειε συνεργοὺς εἶναι, ὅ, τι τυγχάνει βουλόμενος κατεργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς πάντων ἱκάτιστος δὴ γένεσθαι θεραπεύειν. οἱ γὰρ αὖ τὸν αὐτὸν, ὅπερ αὐτὸς φίλον ἕνεκα φίλου ἔφη δεῖσθαι ὡς συνεργοὺς ἔχοι, οἱ αὐτὸς ἐπειρᾶτο συνεργὸς τοῖς φίλοις παρεῖναι τοῦτο, ὅτου ἕκαστος αὐδανοίατο ἐπιθυμοῦντα.

δῶρα

δῶρα δὲ πλεῖστα μὲν οἶμαι ἔς γε αὐτὸν ὧν ἐλάμβανε δῆλα· πολλά. τοῦτα δὲ δὴ πάντα μάλιστα τοῖς φίλοις ἐδίδου, πρὸς τὸν τρόπον ἑκάστου σκοπῶν, καὶ ὅτου μάλιστα ὁρᾶν ἕκαστον δεόμενον. ἡ ὅστε δῆλον σώματι αὐτοῦ κόσμου πέμποι τις, ἢ ὡς εἰς πόλεμον, ἢ ὡς εἰς καλλωπισμόν. καὶ πρὸς τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὅτι τὸ μὲν ἑαυτοῦ σῶμα οὐκ ἂν δυνηθείη τούτοις πᾶσι κοσμηθῆναι· φίλους δὲ καλῶς διακοσμηθέντας, μέγιστον διάκοσμον αὐτοῦ νομίζοι. καὶ τὸ μὲν τὰ μεγάλα νικᾶν σὺν φίλοις ἐν πολλοῖς τάχα οὐδὲν θαυμαστόν, ἐπειδή γε καὶ δυνατώτερος ἦν· τὸ δὲ τῇ ὥρᾳ μελέας προθυμεῖσθαι τῶν φίλων, καὶ τὸ προθυμεῖσθαι χαρίζεσθαι, τοῦτα μᾶλλον ἔμοιγε δοκεῖ ἀγασταὶ εἶναι. Κῦρος γὰρ ἔπεμπε βοῦς οἴνου ἡμιδεεῖς πολλάκις, ὁπότε πάνυ ἡδέως λαλοῖ, λέγων ὅτι οὔπω δὴ πολλοῦ χρόνου τούτῳ ἡδίονι ἔγνω ἐντυχοι. ὃν σοι ἔπεμψε, καὶ δεῖται σου ὅπως ἐκπίῃς τήμερον, σὺν οἷς μάλιστα φιλεῖς. πολλάκις δὲ χλωρᾶς ἡμιβρώτους ἔπεμπε καὶ ἄρτων ἡμίσεα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὧν λέγειν διελύων τὸν φέροντα, τούτοις πάνυ Κῦρος, βούλεται σοῦ καὶ σὲ τούτων γεύεσθαι. ὅπου δὲ χιλὸς ἀφανὴς ὂν ἀνὴρ εἴη, αὐτὸς δ' ἐδύνατο παρασκευάσασθαι, δι' ὃ πολλοὺς ἔχειν ὑπηρέτας, καὶ δι' τιὼ μέλειαν, διαπέμπων, ἐκέλευε σὺν φίλους τοὺς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἄγουσιν ἵπποις, ἐμβάλλειν σφῶν τὸν χιλὸν, ὡς μὴ φαινῶντο σὺν ἑαυτῶν φίλους ἄγουσιν. εἰ δὲ δὴ ποτε πορεύοιτο, καὶ πλεῖστοι μέλλοιεν ὄψεσθαι, προσκαλῶν σὺν φίλους, ἐπαυδιαλογεῖτο, ὡς δηλοίη τὸ τιμᾶν. ὥστε ἔγωγε δι' ὧν ἀκήκοα, οὐδ' ἂν ἐθέλοιμι τὸ πλειόνων φιλεῖσθαι, οὔτε ἑλλήνων οὔτε βαρβάρων. τεκμήριον δὲ τούτου τὸ πόλεμα· παρὰ μὲν Κύρου δούλου ὄντος, οὐδεὶς ἀπέβη πρὸς βασιλέα. πλὴν ὀρόντας ἐπεχείρησε. καὶ οὗτος δὲ, ἐπεὶ ᾤετο πιστὸν οἱ εἶναι, τάχ' αὐτὸν εὗρε Κύρῳ φιλέταιρον ἢ ἑαυτῷ. παρὰ δὲ βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον, ἐπεὶ πολέμιοι ἀλλήλοις ἐγένοντο. καὶ οὗτοι μάλιστοι οἱ μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπώμενοι, νομίζοντος παρὰ Κύρῳ ὄντος ἀγαθοί, ἀξιωτέρας ἂν τιμῆς τυγχάνειν ἢ παρὰ βασιλεῖ. μέγα δὴ τεκμήριον, ὅτι τὸ φῦ τῇ τελευτῇ τοῦ βίου αὐτῷ γενόμενον, ὅτι ὃ αὐτὸς ὢν ἀγαθὸς, καὶ κείνῳ ὀρθῶς ἐδύνατο σὺν πιστοὺς καὶ δυνατοὺς καὶ βεβαίους. ἀκμάσαντος γὰρ αὐτοῦ, πάντων οἱ παρ' αὐτὸν φίλοι καὶ συστρατιῶται, μαχόμενοι ἀπέθανον ὑπὲρ Κύρου, πλὴν ἀριαίου. οὗτος δὲ τεταγμένος ἐτύγχανεν ὢν τοῦ δυνατοῦ μέρους τοῦ ἱππικοῦ ἄρχων. ὡς δ' ἤδετο Κύρου πεπτωκότος, ἔφυγεν, ἔχων καὶ τὸ στράτευμα πᾶν, οὗ ἡγεῖτο. ἐντεῦθεν δὴ Κύρου ἀποτμηθείσης ἡ κεφαλὴ, καὶ χεὶρ ἡ δεξιά. βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων, ἐσπίπτει εἰς τὸ Κύρειον στρατόπεδον. καὶ οἱ μὲν μετὰ ἀριαίου ὀκτὼ ἴσαντα, ἀλλὰ φεύγουσι δι' τοῦ αὐτῶν στρατοπέδου εἰς τὸν σταθμὸν ἐν ᾧ ὥρμηντο. τέτταρες δ' ἐλέγοντο παρατάξαι ἅπαντες εἶν. Βασιλεὺς ἡ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, τότε ἄλλα πολλὰ διαρπάζοντι, καὶ τὴν φωκαΐδα τὴν Κύρου παλλακίδα τὴν σοφὴν καὶ καλὴν λεγομένην εἶν λαμβάνει. ἡ ἦν μιλησία ἡ νεωτέρα, λαφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλέα, ἐκφεύγει γυνὴ πρὸς τὸ ἑλλήσποντον, οἳ ἔτυχον ἐν τοῖς σκευοφόροις ὅπλα ἔχοντες. καὶ αὐτίκα χθόντες, πολλοὺς μὲν τῶν διαρπαζόντων ἀπέκτειναν, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον.

Dona autem, quæ unus omniũ plurima accipere consueuerat, omnia inter amicos pro cuiusq; uitæ ac temporum conditione diuidebat. Quin & quæ sibi ornamenta uel ad belli usum, uel ad elegantiam uestitus mittebantur, elargiebatur. Quo in genere hoc eius dictum celebratur: Non posse suum unius corpus ijs omnibus ornari: amicos uero egregie ornatos, præclarum se homini ornatum putare. At enim quòd amicos beneficijs uinceret, cum tanto illis esset potentior, nihil fortasse mirum uideatur: quod uero cura, & in bene de illis merendo alacritate, eosdem longo interuallo superaret, id enimuero mihi laude & admiratione summa dignum uideri solet. Quoties enim uini, quod esset optimum & præstantißimũ naclus, semiplenos cantharos ad suos mittebat, quod se nescire diceret, quando eo melius nanciscì posset? Hoc igitur dicebat is, cui negocium datum esset: Tibi Cyrus mittit, teq; ut id hodie cum ijs bibas quos maximè diligis, rogat. Quoties semesos anseres? Quoties panes dimidiatos, & huius generis alia mittebat? Quæ qui ferebant, Hæc tibi, aiebant, Cyrus impertitur, quod ipsi iucundißima fuere. Quoties in magna pabuli penuria, quod sibi facilius comparatu esset pabulum, propter pabulatorum multitudinem ac diligentiam, ad amicos mittebat, atque id equis, ut suis, quibus ueherentur, apponerent hortabatur, ne illi dominos esurientes uehèrent? Quoties in uia, multis spectantibus dedita opera ad se amicos uocabat, cumq; illis secreto loquebatur, ut quibus honorem haberet, testificarentur? Quare ex omnibus quos ego audierim, uel Græcis, uel barbaris, neminem statuo plures unquam amicos habuisse. Cui rei & illud documento est, quod à Cyro, qui sub alieno erat imperio, nemo unquam ad regem defecit, uno Oronte excepto: quem tamen rex dum sibi fidelem putat, Cyro pene, quàm sibi amiciorem inuenit. Ab ipso uero rege ad Cyrum, bello suscepto, quàm plurimi perfugere, atq; hi maximè regi familiares, quod uirtuti suæ maiorem à Cyro, quàm ab ipso rege honorem habitum iri putarent. Bene autem cum illo, & præclare extremo uitæ tempore actum est, quod & ipse fortiter dimicans occubuerit, ac suorum in se fidem, beneuolentiam, ac constantiam sit expertus: quando amici omnes, & contubernales pro eo pugnantes ceciderunt, præter Ariæum. Is enim cum in læuo cornu equitatui præesset, ubi Cyrum cecidisse comperit, integris copijs suis aufugit. Cyro tunc, & caput, & dextera manus abscissa est. At rex cum exercitu hostem insequens, in Cyri castra incidit. Ariæus non prius cum suis fugere destitit, quàm ad ea unde paulo ante discessum fuerat, castra peruenit, quæ sexdecim fere millia passuum ab eo loco, quo prælium commissum est, abfuerunt. Rex interim cum suis castra diripit, ac Cyri ipsius Pallacam Phocaicam, eximia specie, ac prudentia etiam, uti fama ferebatur, mulierem abducit. Nanque altera natu minor Milesia, à regia cohorte capta, nuda effugit, seq; ad eas Græcorum turmas recepit, quæ forte inter impedimenta cum armis steterant. Et illi quidem barbaris castra diripientibus, globo facto acriter restiterunt, multòsque ex ijs cecidère:

ac quamuis nonnulli ex ipsis etiam ceciderint, locum tamen suum tutati sunt, mulieremque, & cæteros homines, resque omnes quæ ea in parte fuerunt, seruarunt. Erat inter regem & Græcos x x x. fere stadiorum interuallum. Et Græci quidem cum uictos à se omnes putarent, urgebant: Barbari contrà quasi ex omni parte uicissent, se totos ad prædam conuerterant. Vbi uero & Græci regem cum sua manu ad impedimenta peruenisse cognouerunt, & rex à Tissapherne certior factus est, uicisse sua ex parte Græcos, ac fusos persequi, rex copias suas colligit, & componit. Clearchus & Proxenus, qui loco proximi erant, deliberant, nunquid uniuersis castris opem ferant, an copiarum tantum partem mittant. At rex interea ita suos instruebat, ut à tergo impressionem facturus uideretur: quare Græci collecti, in quam ille partem minaretur, ea aut ui perrumpere, aut hostis irruptionem sustinere putabant. Sed ille, qua paulo ante progressus fuerat, extra læuum Cyri cornu, inde retractis ijs qui in pugna ad Græcos perfugerant, & intra suum agmen Tissapherne recepto, retrocessit. Tissaphernes in primo congressu non sane fugerat, sed cum secundum flumen peltatos Græcorum inuasisset, neminem plane interfecit: quin Græci cum se in duas partes diuisissent, eius cohortem cum gladijs, tum missilibus urgere cœperunt. Imperabat peltatis Epistbenes Megalopolitanus, ur cum primis prudens & fortis: eo factum est, ut Tissaphernes inferior discesserit. In Græcorum uero castra cum incidisset, ibi regem offendit, quò cum instructo agmine profectus est. Ac ad læuum cornu Græcorum cum propius accessissent, ueriti sunt Græci ne se inuaderent, ac utrinq; explicatis ordinib. circumuentos cæderent: optimum igitur factu uidebatur, si illud ipsum cornu ita porrigerent, ut flumen à tergo haberent. Dum id consilij ineunt, rex in eos haud alia forma aciem dirigit, quàm qua ante congressus fuerat. Illi simulac barbaros ita instructos appropinquare senserunt, per pæanem patrio ritu signo dato, eos multo alacrius etiam quàm ante, adorti sunt. Barbari nusquam impetum sustinentes, effusius multò quàm paulò ante fugam fecerunt. At hi cum usq; ad uicum quendam insequuti essent, paulum subsitere: ob eam nempe causam, quod regis equestres copiæ, sine ullo peditatu collem qui supra uicum erat, tam late insederant, ut totus ab equitibus teneretur: quare cunctati sunt primùm, quid ageretur in certi. Hic aiunt regale signum agnitum, auream aquilam, in pelta ad summã hastam alligata. Verum cum subire aduersum cliuum Græci cœpissent, diffugiẽtes barbari quà quisq; poterat, dissipatis ordinibus cum collem deseruere. Quem etsi præsidio nudatum, dilapsis iam omnibus equitibus Clearchus cõspicatus est, tantisper tamen milites suos continuit, dum Lycius Syracusanus, & alius quidam, quos speculatũ miserat, quæ in colle cõperissent, renunciarent. Ac Lycius rediens, hostes nũciat quãmaximè citatis equis fugere. Verùm cum iam propè esset ut occideret sol, armis depositis quiescendũ putarunt: ac tũc primùm admirari cœperunt, quod neq; Cyrus, quem perisse ignorabãt, neq;

οὐ μὴν ἐφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτῃ ἔσωσαν, καὶ τὰ ἄλλα ὁπόσα ἦν τῶν αὐτῶν καὶ χρήματα καὶ ἄνθρωποι ἐγίγνοντο, πάντα ἔσωζον. ταῦτα διέχον ἀλλήλων βασιλεὺς τε καὶ οἱ Ἕλληνες, ὡς τριάκοντα στάδια. οἱ μὲν διώκοντες οὐκ ἀπ' ἐναντίας ὡς πάντας νικῶντες. οἱ δ' ἁρπάζοντες, ὡς ἤδη πάντων νικώντων. ὡς δὲ ἤσθοντο οἱ μὲν Ἕλληνες, ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι ἦν τοῖς σκευοφόροις ἔπι, βασιλεὺς δ' αὖ ἤκουσε τοὺς περὶ Κῦρον, ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν τὸ κατ' ἐαυτούς, καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἴχοντο διώκοντες, ταῦτα δὴ βασιλεὺς μὲν ἀθρόος ἦν σὺν ἑαυτῷ, καὶ σωτήριος. ὁ δὲ Κλέαρχος ἐβουλεύετο πρόσθεν καλέσας, πλησιαίτατος γὰρ ἦν, εἰ πέμποιεν τινὰς, ἢ πάντων ἴοιεν ἅμα τὸ στρατόπεδον ἀφήξοντες. ἦν τύτῳ βασιλεὺς πάλιν δ' ἦλθ' ἐπὶ τοὺς ἑαυτοῦ, ὡς ἐδόκει, ὅπισθεν. καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες συστραφέντες παρεσκευάζοντο, ὡς ταύτῃ προσιόντες. καὶ διεξόμενοι ὁ μὲν βασιλεὺς ταύτῃ μὲν οὐκ ἦλθε, ἧ δὲ παρῆλθεν ἔξω τοῦ δυνάμου κέρατος, ταύτῃ καὶ ἀπήγαγεν ἀναλαβών, καὶ οὕτω ἦν τῇ μάχῃ πρὸς τοὺς Ἕλληνας αὐτομολήσαντας, καὶ παρασφέρνης καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. ὁ δὲ παρασφέρνης ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ οὐκ ἔφυγε, ἀλλὰ ἤλασε πρὸς τὸν ποταμόν, καὶ τοὺς Ἕλληνας πελταστὰς. διελαύνων δ', κατέκλασε μὲν ὀλίγα. διασαύτους δὲ οἱ Ἕλληνες, ἕπεσθαι καὶ μὴ ἀποκλίνειν αὐτούς. ὡς δ' ἦν ἀμφιπολέτης ἦρχε τῶν πελταστῶν, καὶ ἐλέγετο φρόνιμος γεγενῆσθαι. ὁ μὲν οὖν παρασφέρνης ὡς μὲν ἔχων, ἀπηλλάγη. εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενον τῶν Ἑλλήνων, ἐκεῖ συντυγχάνει βασιλεῖ. καὶ ὁμοῦ δὴ πάλιν συντεταγμένοι, ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δ' ἦλθεν καὶ τὸ δύναμιν τῶν Ἑλλήνων κέρας, ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες, μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας, καὶ προεκπύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτούς, σφακόψειαν, καὶ ἐδόκει αὐτοῖς ἀναπύσασθαι τὸ κέρας, καὶ ποιήσασθαι ὄπισθεν τὸν ποταμόν. γνοῦ δὲ ταῦτα ἐβουλεύοντο, καὶ δὴ βασιλεὺς πάλαι φάμενος εἰς τὸ αὐτὸ χῆμα, κατέστησεν ἐναντίαν τὴν φάλαγγα, ὥσπερ ἔπρωτον μαχούμενος σωφεί. ὡς δ' εἶδον οἱ Ἕλληνες, ἐγγὺς ἔτι ὄντας καὶ πάλαι τεταγμένους, αὖθις παιανίσαντες, ἐπῆλθον πολὺ ἔτι προθυμότερον, ἢ τὸ πρόσθεν. οἱ δὲ οὐ βάρβαροι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλείονος ἢ τὸ πρόσθεν ἐφυγον. οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρι κώμης τινός. ἐνταῦθα δὲ ἔσησαν οἱ Ἕλληνες. ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης γήλοφος ἦν, ἐφ' οὗ αὐτοῦ ἔστησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα, πεζοὶ μὲν οὐκέτι. τῶν δ' ἱππέων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη. ὥστε τὸ πολύμυον μὴ γιγνώσκειν. καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν, ἀετόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης, ὑπὸ ξύλον ἀνατεταμένον. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐχώρουν οἱ Ἕλληνες, λέγουσι δή τὸν λόφον οἱ ἱππεῖς, οὐ μένοι ἐπὶ ἀθρόοι, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλοθεν. ἐνίλουτο δ' ὁ λόφος τῶν ἱππέων. τέλος δὲ οὐδὲ τοῦτον ἀπεχώρησαν. ὁ μὲν Κλέαρχος οὐκ ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ' ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἵστασε τὸ στρατεύμα, πέμπει λύκιον τὸν συρακούσιον, καὶ ἄλλον ἐπὶ τὸν λόφον, καὶ κελεύει καταλόντας τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου, τί ὄψιν, ἀπαγγεῖλαι. καὶ ὁ λύκιος ἤλασε. καὶ ἐλάλων, ἀπαγγέλλει, ὅτι φεύγουσιν αὐτοκράτωρ. χαλεπὸν δ' ὅτε ταῦτα ἤκουσε, καὶ ἥλιος ἐδύετο. ταῦτα δὴ ἔσησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ δέκοντο τὰ ὅπλα καὶ ἀνεπαύοντο. καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον, ὅτι οὐδαμοῦ κύρος φαίνοιτο, οὐδὲ ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ ὀλίγος φαίνοιτο. οὐ δ' ἤδεσαν αὐτὸν τεθνηκότα, ἀλλ'

ἀλλ' ἔπαζον, διὰ κῶντας οἴχεσθαι, ἢ κατελαφόμενόν τι πρόσθεν λαβεῖν, καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύοντο, ἢ αὐτοῦ μένωντες, τὰ σκευοφόρα ἐνταῦθα ἀγάγοιντο, ἢ ἀπίοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. ἔδοξεν ἐν αὐτοῖς ἀπιέναι. καὶ ἀφικνοῦνται ἀμφὶ πόρπιτον ὥραν τῆς σκηνάς. ταύτης μὲν δὴ ἡμέρας τοῦτο τέλος ἐγένετο. καταλαμβάνουσι δὲ τε ἄλλων χρημάτων τὰ πλεῖστα διαρπασμένα, καὶ εἴ τι σιτίον ἢ ποτὸν ἦν, καὶ τὰς ἁμάξας μεστὰς ἀλφίτων καὶ οἴνου, ἃς παρεσκευάσατο κῦρος, ἵνα εἴ ποτε σφόδρα λάβοι τὸ στρατόπεδον ἢ δεήσαι, δι' αὐτοῦ ἐν τοῖς Ἕλλησιν. ἦσαν δ' αὖ ταῦται ὡς ἐλέγοντο, τετρακόσιαι ἅμαξαι. καὶ ταύτας τότε οἱ σὺν Βασιλεῖ διήρπασαν. ὥστε ἄδειπνοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων. ἦσαν δὲ καὶ ἀνάριστοι. πρὶν γὰρ δὴ καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, Βασιλεὺς ἐφάνη. τούτῳ μὲν δὴ τῇ νύκτα ὅτῳ διεχύθησαν.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΩΣ μὲν ἠθροίσθη κύρῳ τὸ Ἑλληνικὸν, ὅποτε ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν ἀρταξέρξῃ ἐστράτευσε, καὶ ὅστε ἐν τῇ αὐθημερὸν ἐπράχθη, καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, καὶ ὡς κῦρος ἐτελεύτησε, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες οἱ Ἕλληνες ἐνυμήθησαν, οἱόμενοι τε αὐτὸν νικᾶν, καὶ κῦρον ζῆν, ἐν τοσούτῳ ἐμπεσόντων λόγῳ διελήλυθται. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ σὺν ἐλθόντες οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι κῦρος ὅτε ἄλλον πέμποι συμαινοῦντα ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, ὅτ' αὐτὸς φαίνοιτο. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς συσκευασαμένους ἃ εἶχον, καὶ ὁπλισαμένους, προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν, ὡς κύρῳ συμμίξειαν. ἅμα δὲ ἡλίῳ ἀνίσχοντι, ἦλθε προσκλῆς ὁ τῆς θρᾳκίας ἀρχὼν γεγονὼς, ἀπὸ δεκάτου τῶν λάκωνος, καὶ γλοῦς ὁ τισαμένου, ὅτοι ἔλεγον, ὅτι κῦρος μὲν τέθνηκεν. ἀριαῖος δὲ πεφυγὼς σὺν τῷ στρατῷ, εἰς μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ὅθεν τῇ πρότερον ὥρμηντο. καὶ λέγοι ὅτι ταύτῃ μὲν τὴν ἡμέραν παρεμείνειαν αὐ αὐτοῦ, εἰ μέλλοιεν ἥξειν. τῇ δ' ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη πρὸς ἰωνίας ὅθενπερ ἦλθε. ταῦτα ἀκούοντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἕλληνες, βαρέως ἔφερον. κλέαρχος δὲ τάδε ἔφη· ἀλλ' ὄφελε μὲν κῦρος ζῆν. ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε ἀριαίῳ, ὅτι ἡμεῖς γε νικῶμεν βασιλέα. καὶ ὡς ὁρᾶτε, οὐδεὶς ἡμῖν ἔτι μάχεται. καὶ εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. ἐπαγγελλόμεθα δὲ ἀριαίῳ, ἐὰν σῴζηται ἔλθη, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασίλειον αὐτὸν καθιεῖν. τῶν γὰρ μάχῃ νικώντων, καὶ τὸ ἄρχειν ὀρθόν. ταῦτ' εἰπὼν, ἀπεστέλλει οὓς ἀγγέλους, καὶ σὺν αὐτοῖς χειρίσοφον τὸν λακωνα, καὶ μένωνα τὸν θετταλόν. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ μένων ἐβούλετο. ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος ἀριαίου. οἱ μὲν ὤχοντο. κλέαρχος δὲ παρεμένε. τὸ δὲ στράτευμα ἐπορίζετο σῖτον, ὅπως ἐδύναντο ἐκ τῶν ὑποζυγίων, κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους. ξύλοις δ' ἐχρῶντο μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φαλάγγος, οὗ ἦν μάχη ἐγένετο. τοῖς τε οἰκοῦσι πολλοῖς οὖσιν, οὓς ἠναγκάζον οἱ Ἕλληνες ἐκβάλλειν τοὺς αὐτομολοῦντας παρὰ βασιλέως, καὶ τοῖς γέρρουσι, καὶ ταῖς

neq; ex eius comitatu quisquam iam adesset. Illum tamen uel hostes insequi, uel relictum à tergo statim aduenturum opinabantur. Inter se uero consultabãt, ad eumne locum impedimenta adducerent, an uerò in pristina se castra reciperent: placuit postremò in castra redire. Ad tabernacula igitur sua, sub ipsum cœnæ tempus peruenerunt. Et hic diei illius exitus fuit. Offenderũt autem cum cæteras multarum rerum copias direptas, tum quicquid poculẽtum, aut esculentum fuerat: atq; inter hæc plaustra farina uinoq; onerata CCCC. quæ Cyrus reseruabat inter Græcos diuidenda, si fortè exercitus penuria laboraret. Quæ sanè omnia regiæ copiæ diripuerant, eamq; ob rem ex Græcis quamplurimi incœnati pernoctarunt, cum omnes etiam impransi essent. Rex enim se ostenderat, antequam cibi capiendi potestas esset. Atque hanc quidem noctem ad hunc modum egêre.

XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIBER SECUNDUS, Romulo Amasæo interp.

QVEMADMODVM ad se Cyrus Græcorum copias euocarit, susceptа aduersus Artaxerxen fratrem expeditione: quemadmodum deinde prælium sit commissum, ac in eo Cyrus ceciderit, & Græci postremò uicisse se omni ex parte, ac Cyrum uiuere existimantes, in castra reuersi pernoctarint, superiore libro expositum est. Postero uerò die prima luce cum duces in unum conuenissent, uehementer admirari cœperunt, quod neque nuncium ad se, quid facto opus esset, mitteret, neque ipse uspiam in conspectu prodiret. Quare ijs, quæ reliqua erant, impedimentis collectis, uniuersi armis sumptis promouere statuerunt, usquedum se cum Cyro coniungerẽt. Iam propè erat ut iter ingrederentur, cum sub ipsum solis ortum Procles Teuthraniæ præfectus à Lacone Demarato genus ducens, & Tami filius Glus uenientes, Cyrum mortuum esse nunciarunt. Ariæum uero cum reliquis barbaris ad ea castra fugisse unde pridie mouerunt: illum dicere, totum se eum diem, nec amplius, Græcos opperiri uelle: postridie si non uenissent, in Ioniam se unde profectus esset, reuersurum. Hæc cum audissent duces, et item Græci omnes, molestissimè tulerunt. Clearchus uerò ad illos conuersus: Vtinã, inquit, Cyrus uiueret: sed quando ille mortem oppetijt, Ariæo renunciate, nos quidem regem uicisse: ut enim uidetis, nemo iam nobis repugnat: quod nisi uos interuenissetis, aduersus ipsum regem contendissemus. Verum Ariæo pollicemur, si ad nos uenerit, ipsum nos in regio solio collocaturos: EST enim penes eos qui prælio uicerint, imperiũ. Cum hoc respõso nũcios remittit, cumq; ijs Chirisophũ Laconẽ, et Menonẽ Thessalum, hunc sanè postulantẽ: erat enim Ariæo et amicus, & hospes. Atq; hi statim profecti sunt. Clearchus uerò quid illi afferrent, expectabat. Interea exercitus se in maxima cibariorum penuria ueterinis sustentabat, boues, asinos, cædens: ac pro lignis utebantur sagittis & missilibus, quæ non longe à castris, quo in loco pugna cõmissa fuerat, humi iacebant: quæq; ijs qui à rege perfugerant, Græci adimebant. Non deerant præterea parmæ, & crati-

cratitia scuta Aegyptiaca, peltæ passim plurimæ, & plaustra inania, sine iumentis, è quibus facto igni, eli/xis eo die carnibus, famem leuarunt. Sub eam uerò diei horam, qua forum hominum multitudine refertißimũ esse consueuit, á rege & Tissapherne legati uenerunt: reliqui barbari, unus Græcus, Phalynus nomine, qui tunc forte apud Tissaphernem honestißimum locum tenebat, quod & rerum gerendarum, & armorum singularem sibi peritiam uindicabat. Hi cum ad Græcorum duces acceßis/sent: Regem, inquiunt, iubere (quod scilicet á se uictoria esset, cum Cyrum occidisset) ut sibi arma tradant, & ad regis limina consistentes, experiantur si quid forte cõmodi nanciscí poßint. Hæc illi. Quæ etsi Græci indignißimè ferebant, Clearchus tamen id unum respondit, non esse eorum qui uicissent, arma tradere: uerùm uos, inquit, prætores, illud his respondebitis, quod honestißimum atque optimum uobis in mentem uenerit: ego ad uos statim re/uertar. Accersierat enim eum ex ministris unus, ut exempta exta inspiceret, ut tunc forte sacris operam dabat. Ibi Cleanor Arcas, omnium natu maximus, primus respon/dit, quod ad se pertineret, malle mori, quàm arma trade/re. Thebanus deinde Proxenus: Enimuero, inquit, ego admiror Phalyne, quid sibi cum hac postulatione rex uelit: utrum ne tanquam uictor á uictis arma, an ut ab amicis amicus dona petit? Nam si ut uictor, quid ea opus est petere? cur non inuitis ereptum uenit? Sin mauult ea dono accipere, quid obsecro militibus, ubi arma elargiti fuerint, reliquum fiet? Ad hæc Phalynus: Rex, inquit, se plane uicisse interpretatur: nam & Cyro interempto, qui cum est ei amplius de imperio certamen? Ac uos in potestate sua esse putat, quos in media regione sua, intra difficilima traiectu flumina intercluſos tenet. Eam uerò contra uos hominum multitudinem posit adducere, quam si uobis ipse interficiendam tradat, neutiquam tamen poßitis. Tum Xenophon Athenien/sis: Atqui ô Phalyne, inquit, nobis, ut uides, nihil boni, præter arma & uirtutem reliquum est. Ac arma quidem quandiu obtinemus, nobis arbitramur uirtutem usui esse posse: illa simulac tradiderimus, ipsorum etiam corporum nos uus omne amissuros. Noli igitur, obsecro te, putare nos ea quæ sola poßidemus bona, cuiquam tradituros: quin his ipsis de reliquis bonis pugnabimus. His auditis, Phalynus subridens: Tu quidem, inquit, adolescens philosophus, ni fallor, es: & sunt sanè quæ dicis non illepida, uerùm non satis sanus es, si uestram uirtutem regijs copijs superiorem fore putas. Alios quidem rumor fuit demißius multò, & pene effœminatè loquutos, cum dicerent se, ut Cyro fideles fuissent, ita & regi ipsi egregiam operam nauare posse, modo ille se in amicitiam recipiat: nam & in alijs quibusuis expeditionibus, & in Aegypto debellanda, strenue ipsum adiuturos. Interea Clearchus rediens, nunquid iam legatis responsum sit, rogat. Tum Phalynus: Ex his, inquit, Clearche alius alia dicit. Tu uerò iam quid censeas, nobis explica. Ad hæc Clearchus: Te, inquit, Phalyne libenter uidi, atq; hi etiam, opinor, omnes: nam & ipse tu Græcus es, & nos item omnes quos hic uides. Quare in hoc rerum statu te consulimus, quid in rem nostram esse putes. Age igitur per deos, eo nos consilio iuua, quod tibi honestißimum, atq; optimum uideatur, quodq; tibi apud poste/

ταῖς ξυλίναις ἀσπίσι ταῖς αἰγυπτίαις, πολλαὶ ἦ ἡ τοῦ ἅμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ὄρημοι, οἷς πᾶσι χώμενοι, κρέα ἕψοντες, ἤδιον ἐκείνῳ τῷ ἡμέραν. ἡ ἀγορὰ τε ἦν πολὺ πλήθουσα ἀγοραῖ, καὶ ὀρχοῦνται παρὰ βασιλέως ἡ παρὰ Φερνάβαζου κήρυκες. οἱ μὲν ἄλλοι βάρβαροι. ἦν δὲ αὐτῶν φαλῖνος εἷς Ἕλλην, ὃς ἐτύγχανε παρὰ παρὰ Φερνάβαζῳ ὢν, καὶ φίλτατος ἦν. καὶ γὰρ πάνυ ἐποιεῖτο ὧν ἐπ μων ἐν τῶν πρὸς τὰς πράξεις τε ἡ ὁπλομαχίαν. ὅτε δὲ παρελθόντες ἡ καλέσαντες αὐτὸν τῶν ἑλλήνων ἄρχοντας, λέγουσιν ὅτι βασιλεὺς κελεύει αὐτὸν ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνοι, καὶ νῦν ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὅπλα, ἰόντας ἐπὶ τὰς βασιλέως θύρας ἐνθεῖσθαι ἐν ἡ δώσοντα ἀγαθόν. ταῦτα μὲν ἔφασαν οἱ βασιλέως κήρυκες. οἱ δὲ ἕλληνες βασέως μὲν ἤκουσαν. ὅμως δὲ ἐκέλευε χον τοσοῦτον εἶπον· ὅτι οὐ τῶν νικώντων εἴη τὰ ὅπλα παραδιδόναι. ἀλλ', ἔφη, ὑμεῖς μὲν, ὦ ἀνδρες στρατηγοί, τούτοις ἀποκείνασθε ὅ, τι κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον ἔχετε. ἐγὼ δ' αὐτίκα ἥξω. ἐκάλεσε γάρ τις αὐτὸν τῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ὄζημι μάλα. ἔτυχε γὰρ θυόμενον. γνόντα δὲ ἀπεκείναντε ἐκέλευσεν μὲν ὁ ἀρκὰς πρεσβύτατον ὢν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθανοίην, ἢ τὰ ὅπλα παραδοίην. πρόξενον δὲ ὁ θηβαῖος· ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ὦ φαλῖνε, θαυμάζω, πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς αὐτῶν τὰ ὅπλα, ἢ ὡς φίλαν φίλων. εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αὐτῶν, ἀλλ' οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας, βούλεται λαβεῖν, λεγέτω τί ἔσαι τοῖς στρατιώτας, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται. πῶς ταῦτα φαλῖνος εἶπε· βασιλεὺς νικᾷν ἡγεῖται, ἐπεὶ κύρον ἀπέκτονε. τίς γὰρ αὐτῷ ὄζιν, ὅστις ἀρχῆς αὐτιποιεῖται; νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς αὐτοῦ εἶναι, ἔχων γὰ μέσῃ τῇ αὐτοῦ χώρᾳ καὶ ποταμῶν γῆς ἀδιαβάτων, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυνάμενον ἀγαγεῖν, ὅσον οὐδ' εἰ παρέχοι ὑμῖν δύναμιν ἂν ἀποκτεῖναι. μετὰ ταῦτα ξυνεφῶν ἀθῳᾶτος εἶπεν· ὦ φαλῖνε, νῦν ὡς σὺ ὁρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἄλλο ὄζιν ἀγαθὸν, εἰ μὴ ὅπλα καὶ ἀρετή. ἡ ὅπλα μὲν ἂν ἔχοντες, οἰόμεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χῆσθαι. παραδόντες δ' ἂν ταῦτα, καὶ τῶν σωμάτων στερῆσθαι. μὴ οὖν οἷον τὰ μόνα ἡμῖν ἀγαθὰ ὄντα, ἡμᾶς παραδῶσιν, ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν μαχούμεθα. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φαλῖνος, ἐγέλασε καὶ εἶπεν· ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, ἡ λέγεις ὀκαίως. ἴσθι μέν τοι αὐόκητος ὤν, εἰ οἴει αὖ τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν, περιγενέσθαι βασιλέως δυνάμεως. ἄλλους μέντοι πίνας ἔφασαν λέγειν ὑπομαλακιζομένους, ὡς καὶ κύρῳ πιστοὶ γένοιντο, καὶ βασιλεῖ γ' ἂν πολλοῦ ἄξιοι γένωνται, εἰ βούλοιτο φίλος γενέσθαι, καὶ εἴ τι ἄλλο βούλεται χῆσθαι, εἴτ' ἐπ' αἰγυπτίους στρατεύειν, σύμμαχα στρέψαιντ' ἂν αὐτῷ. γὰ τούτῳ ἡ κλέαρχος ἦκε, ἡ πυθόμενος, εἰ ἤδη ἀπεκεκριμένοι εἶεν. φαλῖνος δ' ὑπολαβὼν εἶπεν· ὅτοι μὲν, ὦ κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει. σὺ δ' ἡμῖν εἰπὲ, τί λέγεις; ὁ δ' εἶπεν· ἐγώ σε, ὦ φαλῖνε, ἄσμενος ἑώρακα. οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι παῖδες ὅτοι. σύ τε ἕλλην εἶ, καὶ ἡμεῖς τοσοῦδε ὄντες ὅσους σὺ ὁρᾷς. γὰ τοιούτοις ὄντες πράγμασι συμβαλοῦμέθά σοι τί χῆ ποιεῖν πρὸς ὧν λέγῃς. σὺ δὲ πρὸς θεῶν συμβούλευε ἡμῖν ὅ, τι σοι δοκεῖ κάλλιστον ἡ ἄριστον εἶν, ἡ ὅ, τι σοι πιλὼ οἴσει εἰς τὸν

posteros laudi futurum sit, cum illi scilicet aut legent, aut audient Phalynũ à rege missum, ut Græcos iuberet arma tradere, etsi regis in officio erat, id tamen illis consilij dedisse: quicquid enim id fuerit, tibi persuadeas in Græcia prædicatũ iri. Hoc sermode Clearchus se illum inductũrũ sperabat, ut diceret, neq; se putare ex Græcorum re esse arma tradere: Græcos uerò ipsos cum legati regij sententiã nossent, meliorẽ existimabat in posterũ spem concepturos. Verùm multo secus Phalynus, atq; ille opinatus fuerat, respondit: Ego, inquit, si uel tantula spes reliqua est, fore uos saluos si bellum regi inferatis, neutiquam uobis suadeam arma tradere: sin salutis spes prorsus nulla reliqua esse possit, uos hortor, ut quo possus modo salui esse malitis. Tũ Clearchus: Tu quidem, inquit, ita censes: à nobis uerò hæc regi renunciato, arbitrari nos, si nos sibi amicos esse malit, multò ei fore utiliores amicos, arma si retinueri/mus, q̃ si ea cuiquã tradiderimus: sin bellum fuerit gerendũ, non esse difficile existimare, quanto magis conducat arma retinere, q̃ alijs tradere. At Phalynus: Nos inquit, ita ut iubes renunciabimus. Sed & alia à rege ad uos mandata habemus: manentib. hoc ipso in loco, fœdus: progredientib. uerò, aut regredientib. se uobis bellum proponere. Respondebitis igitur & hoc mihi, utrũ manentes uobis à rege pacem, an uero discedẽtes bellum malitis, ut habeã quid regi renunciem. Hic Clearchus: Illi, inquit, renũciabis, hac de re idẽ nobis quod regi uideri. Quid hoc est? inquit Phalynus. Si manserimus, respondet Clearchus, pacem: sin progressi aut regressi fuerimus, bellum nobis futurũ. Dic, inquit ille, apertius, pacémne an bellũ renuncio? Iterũ Clearchus: Pax, inquam, manentibus, progressis aut regressis bellũ. Neq; quid facturus esset, ulla ex parte significauit. Ac Phalynus quidẽ cũ collegis profectus est. Procles uero et Chirisophus ab Ariæo redierunt: apud illũ Menon mansit. Hi retulerunt, Ariæũ dicere in Persis multos esse dignitate se longè superiores, qui nequaquam laturi essent se regnare: si ad se uenire uellent, ea ipsa nocte uenirent, prima luce se omnino discessurũ. Tum Clearchus: Sic, inquit, ut dictis, si uenerimus: sin aliter, quod maximè uobis usum fuerit expedire, illud facito te. Quid uerò facturus esset, neq; his aperuit. His ita actis, sole iam occidẽte prætorib. et centuriomb. ad se aduocatis, in hunc modũ uerba fecit: Mihi, uti fortissimi, deos per exta cõsulenti, an aduersus regẽ eundum sit, nõ est belle litatũ: atq; id opinor consentaneũ fuit. Rẽ enim explorata, inter nos et regẽ Tigrim fluuiũ cõperio: atq; is non aliter q̃ nauibus traijci potest, quæ nobis nusquã suppetunt. Hic uero commorandi nulla est nobis facultas: desunt enim commeatus. At. n. ad Cyri amicos si nos cõferamus, exta optime promittũt. Sic igitur facto opus est: pro sua quisq; copia cibũ capiat: deinde cũ eodẽ modo quo quiescẽdi tẽpus significatur, cornu signum datum fuerit, ad primũ protinus signum uasa colligãtur: ad secundum, iumenta onerẽtur: ad tertium, ducem omnes sequantur: atq; ita ut impedimẽta secundũ flumẽ sint armati citerius iter faciant. His auditis, prætores ac centuriones sibi quod ille statuisset facũdum putarunt: atq; ex hoc quidem tempore, tacito omniũ consensu, ille uniuersis imperauit, quod nempe solus

ὁρμὴ ἔπειτα χρόνον αὐκαλεγόμβῳ, ὅτι φαλινῷ ποτὲ πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως μελλύσων οὓς ἕλλωας τὰ ὅπλα παραδοιῶναι, συμβασιλυόμβνος, συμβούλυσον αὐτοῖς τάδε. οἶδα δὲ ὅτι αὐαγκη λέγεσθαι γὴ τῇ ἑλλαδι, ὃ ἂν συμβουλύσῃς. ὁ δὲ κλέαρχος ταῦτα ὑπήγερ, βουλόμενος μὴ αὐτὸν γὰρ παρὰ βασιλέως προβεβουλευκέναι συμβουλεῦσαι, μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα, ὅπως βέλτιδας μᾶλλον οἱ ἕλληνας εἶεν. φαλινῷ δ' ὑπολαβὼν εἶπεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις. ἡμῖν δὲ ἀπάγγειλε ταῦτα. ὅτι ἡμεῖς οἰόμεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι φίλοι, ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ παραδόντες ἄλλῳ· εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν, ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ ἄλλῳ παραδόντες. ὁ δὲ φαλινῷ εἶπε· ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν, ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν ἐκέλυσεν εἰπεῖν βασιλεύς, ὅτι μένουσι μὲν ὑμῖν αὐτὸ, σπονδαὶ ἔσονται· πρόϊοῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι, πόλεμος. εἶπατε οὖν καὶ πρὸς τοῦτο, πότερα μένετε καὶ σπονδαί εἰσιν, ἢ ὡς πολέμιον ὄντα παρ' ὑμῶν ἀπαγγελῶ. ἐλέαρχος δ' ἔλεξεν, ἀπάγγελε τοίνυν καὶ πρὸς τούτων, ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ, ἅπερ βασιλεῖ. τί οὖν ταῦτ' ἐστίν, ἔφη ὁ φαλινός; ἀπεκρίνατο κλέαρχος· ἢν μὲν μένωμεν, σπονδαὶ· ἀπιοῦσι δὲ καὶ προϊόντες, πόλεμος. ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε, σπονδὰς ἢ πόλεμον ἀπαγγελῶ; ἐλέαρχος· ἢ ταῦτα πάλιν ἀπεκρίνατο· σπονδαὶ μὲν, μένουσιν· ἀπιοῦσι δὲ καὶ προϊοῦσι, πόλεμος. ὅτι δὲ ποιήσοι, οὐ διεσήμανε. φαλινῷ μὴ δὴ ὤχετο καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ πρὸς ἀριαίου ἦκον, πρόκλης καὶ χειρίσοφος. μένων δὲ αὐτοῦ ἔμεινε παρὰ ἀριαίῳ. ὅτοι δὲ ἔλεγον, ὅτι πολλοὺς φαίη ἀριαῖος ἐν τῇ περσίδι ἑαυτοῦ βελτίους, οὓς οὐκ ἂν αὐαχέσθαι αὐτὸν βασιλεύοντας, ἀλλ' εἰ βούλεσθε σωτηρίαν, ἥκειν ἤδη κελεύει νυκτός· εἰ δὲ μή, αὐτὸς πρωῒ ἀπιέναι φησίν. ὁ δὲ κλέαρχος εἶπεν· ἀλλ' οὕτω χρὴ ποιεῖν. ἂν μὲν ἥκωμεν ὥσπερ λέγετε· εἰ δὲ μή, προσπέμπετε ὁποῖον ἂν τι ὑμῖν οἴησθε μέλλειν συμφέρειν. ὃ, τι δὲ ποιήσοι, οὐδὲ τούτοις εἶπε. μετὰ ταῦτα, ἅμα ἡλίου δύνοντος, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς, καὶ λοχαγοὺς, ἔλεξε τοιάδε· ἐμοὶ, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ ἐφάνη ἐν ἱερῷ βασιλέα, ὅτε ἐγίνετο τὰ ἱερὰ, καὶ εἰκότως ἀρχὴ οὐκ ἐγίγνετο. ὡς γ' ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ τίγρης ποταμός ἐστι ναυσίπορος, οὐκ ἂν δυνάμεθα αὖθι πλοῖα διαβῆναι. πλοῖα δ' ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. ἔστιν δ' ἡμῖν αὐτοῦ γε μένειν οἷόν τε. τὰ γ' ὦν τάδε ἐστὶν οὐκ ἔστιν. ἐφάνη δὲ παρὰ τοῦ κύρου φίλους, παύν καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερὰ ἰδεῖν. ὥστε δεῖ χρὴ ποιεῖν, ἀπιόντας δεῖπνεῖν, ὅπως τίς ἔχει. ἐπειδὰν δὲ σημήνῃ τῷ κέρατι ὡς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε. ἐπὰν δ' αὖ ἡ δεύτερον, ἀναπίθεσθε τοῖς ὑποζύγια. ὑμῖν δὲ τῷ τρίτῳ ἕπεσθε ὑφ' ἡγουμένῳ. τὰ μὲν ὑποζύγια ἔχοντες πρὸ τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὅπλα ἔξω. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ, ἀπῆλθον, καὶ ἐπίοιεν οὕτω. καὶ τολοιπὸν, ὁ μὲν ἦρχεν, οἱ δ' ἐπείθοντο, οὐχ ἑκόμενοι· ἀλλ' ὁρῶντες,

ὅτι

solus imperatorijs artibus, quarum cæteri expertes essent, excellere uideretur. Fuit iter quod ab Epheso Ioniæ confecerunt, castrorum quingentenûm nonagenûm ternûm: stadiûm sedecies M. & L. id est, millium passuum uicies centenûm, & amplius centum, decem & octo. Ab eo uero loco ubi pugnatum est, ad Babylonem usque, stadia esse ferebantur ter M. & L X. passuum millia CCCCVIII. Hinc cum iam primæ se intenderent tenebræ, Myltocythes Thrax cum equitibus quibus ipse imperabat, circiter X L. ad regem transfugit. Clearchus reliquos dicto audientes habuit, cum quibus media ferme nocte ad prima castra, ad Arieum, eiusq; copias peruenit. Ibi prætores & centuriones instructam aciem relinquentes, ad Arieum conuenere. Vbi inter Græcos & Arieum, eiusq; optimates fœdus percussum est, neutram partem alteram prodituram, firmam & fidam inter ipsos societatem futuram: Barbari priores iusiurandum conceperunt, se bona fide agmen ducturos. Fœdus ictum est, mactatis super scuto, tauro, apro, lupo, ariete, in quorum sanguine ense enses Græci, hastas barbari intinxerunt. His ritè sanctis, Clearchus age, inquit, Ariee, quando idem est nobis de reditu consilium capiendum, quid obsecro de tota itineris ratione censes? utrum ne eadem qua uenimus uia utamur? an tibi potior ulla in mentem uenire potest? Hic ille: Si eadem, inquit, reuertamur, fame nos confici necesse est, ubi neq; commeatus ulli nobis, ut proximè, his denis septenis castris suppetant: neque ex agro liceat comparare, cum nuper qua cunq; iter fecimus, omnia consumpserimus. Quare uia utendum statuo, etsi longiore, in qua tamen commeatuum penuria multò minus laboremus. Ac primis quidem diebus magnis est nobis itineribus contendendum, quo scilicet à regijs castris quam longissime recedamus. Nam si biduj aut triduj ab rege abfuerimus, non erit quod uereamur ne nos assequi possit. Cum paruis enim copijs non audebit, cum magna manu non poterit celeriter insequi. Ad hæc commeatuum penuria laborabit. Hæc, inquit, mea sententia est. Erat hoc consilium ad fugam & recessum appositum, ad reliqua inutile. Verùm fortuna melior dux fuit. Vt enim illuxit, iter facere cœperunt, à dextera solem habentes, cum se existimarent sole iam occidente ad uicos Babyloniæ peruenturos. Quæ sanè coniectura nihil eos fefellit. Sub ipsum uerò crepusculum, hostilem sibi equitatum uidere uisi sunt: ob id Græci qui ordinem, ut in longiore uia fit, negligentius seruarant, statim in locum suum recurrerunt. Et Arieus ipse, cum propter uulnus quod in pugna acceperat, plaustro curuli uehebatur, desilijt, ac loricam induit. Idem eius milites fecerunt. Dum hi arma caperent, qui speculatum missi fuerant, renunciarunt nullos in conspectu esse equites, iumenta duntaxat pascere: ex quo facile omnes intellexerunt regia castra nõ longe abesse, quod item fumus è proximis uicis planè fecit. Ibi Clearchus neq; aduersus hostes progredi tutum duxit, cum fessum de uia, et plane debilitatum inedia militem esse intelligeret. Neq; tamen (id cauens ne fugere uideretur) de uia sibi declinandum putauit: sed rectâ agmen agens occidente iam sole, cum ijs qui in fronte agminis erant castra locauit.

Taber/

ὅτι μόνον ἐφρόνει, οἷα δὴ ἐν ἀρχοντα. οἱ δὲ ἄλλοι ἄπειροι ἦσαν. ἀριθμὸς δὲ τοῦ ὁδοῦ, ὡς ἦλθον ἀπὸ Ἐφέσου τῆς Ἰωνίας μέχρι τῆς μάχης, σταθμοὶ τριῶν καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν τετρακόσιοι. στάδιοι τριακόσιοι καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι. ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα σταδιοι ἑξήκοντα καὶ τριςχίλιοι. ἐν τούτῳ δὴ ἐπὶ σκότος ἐγένετο, μιλτοκύθης μὲν ὁ Θρᾷξ, ἔχων τοὺς τε ἵππέας οὓς μετ' ἑαυτοῦ εἶχε τετταράκοντα, καὶ τῶν πεζῶν θρακῶν ὡς τριακοσίους, ἀπετομόλησε πρὸς Βασιλέα. Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἡγεῖτο κατὰ τὰ παραγγελλόμενα. οἱ δ' εἵποντο, ἐν ἀγνοοῦντες εἰς τὴν πρώτην σταθμὸν παρὰ ἀριαῖον ἐν τῷ ἐκείνου στρατιᾷ, ἀμφὶ μέσας νύκτας. καὶ γὰρ τάχει θέμενοι τὰ ὅπλα, σωνῆλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρὰ ἀριαῖον, καὶ ὤμοσαν, οἵ τε Ἕλληνες καὶ ἀριαῖος, ἐν τῷ σὺν αὐτῷ οἱ ἱερὰ πιστὰ, μήτε προδώσειν ἀλλήλους, σύμμαχοί τε ἔσεσθαι. οἱ δὲ βάρβαροι πρόῤῥησαν, καὶ ἡγήσεσθαι ἀδόλως. ταῦτα δὴ ὤμοσαν, σφαξάντες ταῦρον καὶ λύκον καὶ κάπρον, εἰς ἀσπίδα βάψαντες οἱ μὲν Ἕλληνες, ξίφος· οἱ δὲ βάρβαροι, λόγχας. ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· ἄγε δή, ὦ ἀριαῖε, ἐπείπερ ὁ αὐτὸς ἡμῖν σύλλογος ἔσται ὑμῖν, εἴ τι τινα γνώμην ἔχειν περὶ τῆς πορείας. πότερον ἀπιμεν, ἢ πορευώμεθα, ἢ ἄλλη τινὰ γνωσόμεθα; ὁ δ' εἶπεν· ἐγὼ μὲν ἥκομεν ἀπιόντες, ἀνάγκη γάρ ἐστιν ὑμῖν οὐδὲν τῶν ὠνητῶν ἐπὶ πλείω. ἐπὶ πεντεκαίδεκα γὰρ σταθμῶν τῶν ἐγγυτάτω οὐδὲ σῖτος ἐστὶν ἐκ τῆς χώρας, ὅθεν ἐγὼ ἐχόμην λαμβάνειν. ἔνθα δ' ἔτι ἐγὼ, ἡμεῖς ἀπορούμενοι κατεσκευασάμεθα. νῦν δὲ ὠνούμεθα πορεύεσθαι, μακροτέραν μὲν, τῶν δὲ ὠνητῶν ἐκ ἀπορήσομεν. πορευτέον δὲ ἡμῖν οὕτω πρώτους σταθμούς, ὡς ἂν δοκῶμεν μακροτάτους, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀπαναδῶμεν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος. ἢν γὰρ ἅπαξ δοκῇ ἡμερῶν ὁδὸν ἀπόχωμεν, ἐκ ἔστι μὴ δοκῆτε βασιλεὺς ἡμᾶς καταλαβεῖν. ὀλίγῳ μὲν γὰρ στρατεύματι ὁ θόρυβος ἐφέπεσθαι· πολὺν δ' ἔχων σῖτον, ὁ δοκήσει ταχὺ πορεύεσθαι. ἴσως δὲ καὶ τῶν ὠνητῶν ἀπανιεῖ. ταῦτα, ἔφη, γνώμην ἔχω. ἐν ἢ αὖτη ἡ στρατηγία οὐδ' ἐγὼ ἄλλο δύναμαι, ἢ ἀκροᾶσαι, ἢ ἀκροῦσαι ἐθέλω. εἰ δὲ τύχη στρατηγήσει κάλλιον. ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ὡς δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον· λογιζόμενοι ἥξειν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι, εἰς κώμας τῆς Βαβυλωνίας χώρας. καὶ ὃν μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν. ἔτι δὲ ἀμφὶ δείλην εἶδον πολεμίους ὁρᾶν ἱππέας. ἢ τῶν τε ἑλλήνων, οἳ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες, εἰς τὰς τάξεις ἔθεον. καὶ ἀριαῖος, ἐτύγχανε γὰρ ἐφ' ἁμάξης πορευόμενος, δίστι ἐτέτρωτο, καταβὰς ἐθωρακίζετο ἢ οἱ σὺν αὐτῷ. ἐν ᾧ δ' ἐθωρακίζοντο, ἦλθον λέγοντες οἱ προπεμφθέντες σκοποὶ, ὅτι οὐκ ἱππεῖς εἰσιν, ἀλλὰ ὑποζύγια νέμοιντο. ἢ δύσις ἔγνωσαν πάντες ὅτι ἐγγὺς που ἐστρατοπεδεύκει βασιλεύς. καὶ γὰρ ἢ κάπνος ἐφαίνετο ἐν κώμαις πρόσω. πλέαρχος δ' ὧδε ἦν οὐ πολεμίους οὐκ ἦσαν. ἦδη γὰρ καὶ ἀπειρηκότας οὓς στρατιώτας, καὶ ἀσίτους ὄντας. ἦδη δὲ ἢ ὀψὲ ἦν. οὐ μέντοι οὐδ' ἀπέκλινε φυλακῆς ἕνεκα, μή ποτε φοβηθέν φύγῃ. ἀλλ' εὐθὺ ὥρου ἄγων, ἅμα δὲ ἡλίῳ δυομένῳ εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας, οὓς πρώτους ἔχων κατέκλινεν,

ἵζ

ἀξ ὧν ἀπῆρπασε τῶν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος, καὶ τὰς ἐκ τῶν οἰκιῶν ξύλα. οἱ μὲν δὴ πρῶτοι, ὁμοίως πρόσω τῆς νυκτὸς ἐστρατοπεδεύοντο. οἱ δὲ ὕστεροι σκοταῖοι πρωΐοντες ὡς ἐτύγχανον ἕκαστοι ἠυλίζοντο, τῇ κραυγῇ πολλῇ ἐποίουν καλοῦντες ἀλλήλους, ὥστε καὶ οὓς πολεμίους ἀκούειν. ὥστε οἱ μὲν ἐγγύτατα τῶν πολεμίων, καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων. ἄλλην δὲ οὐδὲν τῇ ὑστεραίᾳ ἐγένετο. ὅτε δὲ ὑπεζύγιον ἀλῴη ἐφαίνη, ὅτε στρατόπεδον, ὅτε καπνὸς ἅλαδε πλησίον. ἀξεπλάγη δὲ ὡς ἔοικε καὶ Βασιλεὺς τῇ ἐφόδῳ τοῦ στρατεύματος. ἐδήλωσε δὲ οὐδὲν, οἷς τῇ ὑστεραίᾳ ἔπραξε. πρωΐουσης γάρ τοι ἤδη νυκτὸς ταύτης, καὶ τοῖς ἕλλησι φόβος ἐμπίπτει καὶ θόρυβος. ἦν δ' ὅπως ἦν, οἷον εἰκὸς φόβου ἐμπεσόντος γίγνεσθαι. Κλέαρχος δὲ τολμίδην ἠλεῖον, ὃν ἐτύγχανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ κήρυκα ἄριστον τότε, οὐδένα ἀνεπεῖν ἐκέλευσε, σιγῇ κατακηρύξαντα. πρωϊαγορεύσειν οἱ ἄρχοντες, ὃς ἂν τὰ ὅπλα κατακωλύσῃ τὸν ὄνον εἰς τὰ ὅπλα, κατακωλύσουσι, ὅτι λήψεται μισθὸν, τάλαντον ἀργυρίου. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη, ἔγνωσαν οἱ στρατιῶται ὅτι ἀληθὴς ὁ φόβος εἴη, καὶ οἱ ἄρχοντες σῶοι. ἅμα δὲ ὄρθρῳ παρήγγειλε Κλέαρχος, εἰς τάξιν τὰ ὅπλα τίθεσθαι οὓς ἕλοιτο, ὡς πορεύσιμος εἴη ὅτε ἢ μάχη. ὁ δὲ ἀνέγραψε, ὅτι Βασιλεὺς ἀξεπλάγη τῇ ἐφόδῳ τῇ δὲ ἄλλην ἰών. τῇ μὲν πρόσθεν ἡμέρᾳ ὡς ἐμπορεύσιμος, τὰ ὅπλα παρασκευάζεσθαι ἐκέλευε. τότε δὲ ἅμα ἡλίῳ αὐτέλλοντι, κήρυκας ἔπεμψε πρὸς τοὺς ὠνησομένους. οἱ δ' ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προφύλακας, ἐκέλευον αὐτοὺς ἄρχοντας. ἐπεὶ δ' ἀπήγγειλαν οἱ προφύλακες, Κλέαρχος τυχὼν τότε τὰς τάξεις ὡς σκοπῶν, εἶπε τοῖς προφύλαξι κελεύειν αὐτοὺς κήρυκας πρὸς μάχην ἄχρι σχολαίου. ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στράτευμα, ὡς καλῶς ἔχειν ὁρᾶσθαι πάντα φάλαγγα πυκνὴν. τῶν δὲ ὁπλιτῶν μηδένα κατάφωρον εἶναι, ἐκέλευσε αὐτοὺς ἀγγέλους, καὶ αὐτὸς τε προῆλθε. τούς τε δυσπλοτάτους ἔχων καὶ δυσκλεεστάτους τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς ταῦτα ἔφρασεν. ἐπεὶ δὲ πρὸς τοῖς ἀγγέλοις ἦσαν, ἠρώτα τί βούλοιντο. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι περὶ ὠνησομένων ἥκοιεν αὐδῆσαι, εἰ ἴοιεν ἱκανοὶ ἐσόμενοι, τότε πρὸς Βασιλέως ταῖς ἕλλησιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἑλλήνων Βασιλεῖ. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ἀπαγγέλλειν οὕτω αὐτοῖς, ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον. ἄριστον γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ὁ τολμήσων πρὸς ὠνησομένων τοῖς ἕλλησι λέγειν, μὴ πρότερον ἄριστον. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι, ἀπήλαυνον, καὶ ἦκον ταχύ. ἄλλην καὶ δὴ ἄλλην ἰών, ὅτι ἐγγύς που ἦν Βασιλεὺς, ἢ ἄλλός τις, ᾧ ἐπετέτακτο ταῦτα πραθῆναι. ἔλεγον δὲ, ὅτι εἰκότα δοκοῖεν λέγειν Βασιλεῖ, καὶ ἦκοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες, οἳ αὐτοῖς ἐὰν ὠνησόμενοι ἴωσι, ἄξουσιν, ᾗ ἂν ἔξεστι τὰ ὠνήσιμα. ὁ δὲ ἤρώτα, εἰ αὐτοῖς τοῖς αὐδῆσαι παρεῖσθαι, ἰοῦσι καὶ ἀποῦσιν, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσοντ' ὠνήσιμοι. οἱ δὲ πᾶσιν ἔφασαν, μέχρις ἂν Βασιλεῖ τὰ παρ' ὑμῶν δεήσῃ ἀπαγγελθῆναι. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μετεστάλην αὐτοὺς ὁ Κλέαρχος, ἐβουλεύετο, καὶ ἔδοξε καὶ ταχὺ τὰς ὠνησόμενος ποιεῖσθαι, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ὅθι τὰ ὠνήσιμα καὶ λαβεῖν. ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε· δοκεῖ μὲν καὶ ἐμοὶ ταῦτα. οὐ μέντοι ταχύ γε ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ διατρίψω, ἕως ἂν ὀκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι, μὴ ἀφελόμενοι ἡμῖν τὰς ὠνησόμενος ποιήσωσιν. οἶμαι γε μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρέσεσθαι.

Tabernacula ex ea copia quam rex cæteris direptis reliquã fecerat, sumpta è uillarũ tugurijs materia, erecta sunt: ac priores quidem continuo ac certo ordine, postremi ut intempesta & obscura nocte adfuere, quo quisq; potuit loco decubuerunt. Ac dum se mutuo, ut fit, uocarent, sublatum clamorem hostes audierunt: è quibus qui proximi erant, fugientes tabernacula deseruere. Quod postero die facile intellectum est: neq; enim aut iumentum, aut castra, aut fumus ullus in cõspectu fuit. Quocirca ipsum regem constabat primo exercitus nostri accessu perterrefactũ: cuius rei certa postridie argumenta extiterunt. Verum et Græcis timor et trepidatio inceßit, talisq; in castris fremitus fuit, qualis cũ subitus terror inciderit, existere consuecit. Quod ubi Clearchus animaduertit, Tolmiden Eleum præconem ætatis suæ præstantißimum, quem secum forte habebat, accersit, ei mandat ut silentio imperato hæc pronunciet: Qui indicarit à quo sit asinus in media arma actus, ei duces præmum argenti talentum decernunt. Ex edicto milites plane intellexerunt inanem fuisse metum, & duces incolumes esse. Sub primam uero lucem Græcis imperat Clearchus, ut sumptis armis eo ordine aciem instruant, quo in pugna steterant. Quod uero scripsi ante, regem pertimuisse, ex eo intelligi etiam potuit, quod cum pridie sibi arma tradi postulasset, postero die sole oriente de pace legatos misit. Hi itaque cum ad primas custodias accessissent, ubi duces essent quæsierunt. Quod ubi ducibus est à custodibus renunciatum, Clearchus qui tum fortè ordines recensebat, custodibus mandat, ut oratores iubeant expectare, quantisper ijs audiendis uacui aliquid temporis dare posßit. Postea uero quàm copias omnes bellißimè instructas animaduertit, atq; ita ut ex omni parte densæ phalangis species pulcherrima cerni posset, neque esset quisquam inermis in conspectu, tum legatos accersi iubet, ac ipse processit paululum, globo militum stipatus, armorum ornatu ac forma præstantißimorum: quod & reliqui duces eius monitu fecere. Vbi ad legatos uentum est, tum rogat Clearchus quidnam uelint. Illi se ut de pacis conditionibus agerent, uenisse dixerunt: idoneósque se esse, qui & à rege Græcis, & regi rursus à Græcis, quicquid utraque pars mandarit, renuncient. Renunciate igitur, inquit Clearchus, pugnæ opus esse: prandium enim nuspiam in promptu est: neq; fuerit quisquam inuentus qui de conditionibus apud Græcos uerba facere audeat, prius quàm prandium ijs præbeat. Vbi hæc illi audierunt, statim profecti quamcelerrime redierunt. Quæ res indicio fuit uel regem, uel eum cui hæc à rege cura demandata esset, non longe abesse. Ac illi quidem renunciarunt, æqua regi uideri quæ attulissent: quamobrem se adduxisse secum eos homines, quibus ducibus ad eum locum essent peruenturi, unde sibi commeatum compararent, modo ut pax fieret. Tum quæsiuit Clearchus, cum omnibusne pax futura esset, an cum ijs tantum qui ultro citróque commeassent? Cum omnibus, illi responderunt, usque dum quæ à uobis proposita fuerint, ad regem referantur. Hæc illi. Tum Clearchus cum eos paululũ concedere iußisset, de tota re suos consuluit. Quibus statim ac sine disceptatione ulla uisum est compositionem transigendam, ad commeatus comparandos proficiscendũ. Sedenim Clearchus, etsi, inquit, eadem mihi uidentur, non tamen eueſtigio responsum à me auferent. Nam de industria cunctabor, quo & legati uereantur ne nobis cõpositio non probetur, & idem nostri milites metuant: hoc enim orationibus nostris conducere arbitror.

arbitror. Vbi uero respondendi maturitas uisa est, se fœdus percussurum dixit, sed ad commeatus deduci se prius iussit. Tunc illi iter ingressi sunt. Clearchus, etsi paulo post fœderis erat cõditiones accepturus, quadrato tamen agmine consequebatur, ac ipse quidē in subsidijs erat. Cum uero in fossas et alueos quosdā aquæ plenissimos incidissent, quos neutiquam sine pontibus traijcere poterant, ex palmis aut passim humi iacentibus, aut quas ipsi excidissent, pontes facere aggressi sunt. ibi Clearchus curæ ac diligētiæ suæ in imperando specimē dedit: cum læua manu hastā, dextra uirgā tenēs, quencunq; segnius opus facientē, ex ijs quib. id negocij dederat, animaduertisset, iuberet multatū de medio recedere, aliū in eius locum deligeret. Quin ipsemet in cœnū cum descendisset, eius operis suas sibi partes depoposcit. Quod cū cæteri uidissent, dedecori sibi fore putarūt, si non fuissent illius alacritatē imitati. Quare cum eorum tantū, qui annis xxx. minores essent, delectum habuissent, seniores tamen cum illum nullum laboris genus detrectantem uiderent, et ipsi sua munia obierunt. Et Clearchus quidem eo plus celeritatis in negocio conficiēdo adhibebat, quod cum eas lacunas nequaquam perennes esse suspicaretur, iam uero aquis completas uideret, eo anni tempore quo agros irrigari nihil necesse erat, id ueritus est, ne rex aquam eam inducendā curasset, quo Græcos itineris difficultate perterrefaceret. Peruenerāt iam ad eos ucos, è quib. ducum suorum iussu, cõmeatus capiēdi erant. Frumentū plurimū, uiniq; ex palmulis magnā copiam nacti sunt. Quin & acetum ex issdē palmulis decoctis cõditum. Ac palmarū quidem fructus ipsi multò præstāttiores ijs qui in Græciam cõportantur, seruis apponebātur. Delectissimi uero quiq;, & pulchritudine, ac magnitudine admirabiles, colore non multū ab electro differentes, dominis reseruabantur. Hos erant qui siccarēt, aut in usum bellariorū reponerēt. Mensis quidē ex his suauissimæ epulæ, sed quæ capitis dolorē afferrent. Quin et cerebro, id est, excecta ex uiridib. ramis medulla, milites uescebantur, quæ item ipsa capiti molesta erat. Sed multi præcipuā quādam in eo cibi genere suauitatē admirabantur. Hac extracta, arbor tota exarescebat. Hoc in loco Græci triduū cõmorati sunt. Interea uenit ad rege Tissaphernes. & cum eo regis uxoris frater, tres itē Persæ, cum magno seruorū numero. Quibus cum Græcorū prætores obuiā uenissent, prior Tissaphernes per interpretē ita loquutus est: Ego principes Græci, proximo Græciæ loco habito. Quare cum uos in summas ac plurimas rerū difficultates incidisse uiderē, præclare me uestris rebus cõsulere posse putaui, si fortè à rege possem impetrare, ut à me uos in Græciā incolumes reduci sineret. Pro quo cū et à uobisipsis, & ab uniuersa Græcia egregiā me gratiā inturū mihi persuaderē, à rege id pro iure meo petij: cū illi etiā dicerē, me plane ita meritū esse, ut libenter mihi in hoc genere gratificari deberet, cum et de Cyri motu primus eum certiorē fecerim. Primus itē, atq; adeo cum ipso nūcio copias ei in auxiliū adduxerim. Solus deinde ex omnib. qui cõtra Græcos in acie steterūt, nõ fugerim, sed per medios hostes euaserim. Deinde cū ipso rege in uestris castris cõgressus, quò scilicet rex post Cyri cædem penetrarat, barbaros eos qui Cyrum secuti fuerāt, unà cum ijs qui nunc mecū sunt regi fidelissimis hominibus, in fugam uerterim. Quæ cum exposuissem, se deliberaturū rex promisit. Verùm interea me ad uos uenire iussit, ac quærere quamnam ob causam contra ipsum arma ceperitis. Hic ego uobis ut lenius respondeatis suadeo, quo possim quæ

παρέσεσθαι. ἐπεὶ δ' ἐδόκει ἱκανὸς εἶναι, ἀπήγγελλον ὅτι κομιοῖτο, καὶ ζεύγη ἤγετο ἐκέλευε πῶς τὰ ὠνητὰ ἕποιτο. καὶ οἱ μὲν ἡγοῦντο. ἐλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο, τὰς μὲν κατόπισθε ποιησόμενος, αὐτὸς δὲ ἔχων τὸ στράτευμα ἐν τάξει, καὶ αὐτὸς ὁπλοφυλακεῖ. καὶ ἐπεὶ τύχοιεν τάφροις, ἢ αὐλῶσι πλήρεσιν ὕδατος, ὡς μὴ διαβατὰ εἴη, διαβαίνων αὖθις γεφυρῶν. ἀλλ' ἐποιοῦντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων, οἳ ἦσαν ἐκπεπτωκότες. οὓς δὴ καὶ ἐζήνουν. καὶ γνόντα ταῦτα ἐλέαρχον καταμαθεῖν, ὡς ἐπείσατει. ἐπὶ μὲν τῇ ἀριστερᾷ χεῖρι ὁ ὄρυξ εἶχεν· ἐπὶ δὲ τῇ δεξιᾷ βασιλείαν, ἢ εἴπις αὐτῷ δοκοίη τὸ πρὸς τοῦτο τεταγμένων αὐτῷ βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ὠνητόν, ἔπεσφ' αὐτὸν ἢ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν εἰς τὸ πηλὸν ἐμβαίνων, ὥστε πᾶσιν αἰσχύλον εἶναι, μὴ οὐ ταχὺ διάζειν. ἐπέτυχθησαν μὲν πρὸς αὐτὸν οἱ πριάμενοι τὰ ἔτη γεγονότες. ἐπεὶ δὲ μὴ ἐλέαρχον ἑώρων ταχὺ διάζοντα, προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι. πολὺ δὲ μᾶλλον ὁ ἐλέαρχος ἔτι ταχὺ διάζων, ἐπιστρόβων, μὴ ἀεὶ ὅτῳ πλήρεις εἶεν τὰς τάφρους ὕδατος. ἀγχοῦ γὰρ ὥρα εἶναι τὸ πεδίον αὐδᾶν. ἀλλ' ἵνα πολλὰ τὰ ἄπορα φαίνοιτο τοῖς ἕλλησιν εἶεν εἰς τὴν πορείαν, πύθεσθαι βασιλέα ἐπιστρέφειν, ὡς τὸ πεδίον τὸ ὕδωρ ἀφικνεῖται. πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας, ὅθεν ἀπέπλειξαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ὠνητά. ἦν δὲ σῖτος πολὺς, καὶ οἶνος φοινίκινος, καὶ ὄξος ἐψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν. αὗται δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων, οἷας μὲν αἱ τοῖς ἕλλησιν ἔστιν ἰδεῖν, τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο. αἱ δὲ τοῖς δεσπόταις ἀρκέμεναι, ἦσαν ἀπόλεκτοι, θαυμάσιαι τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. ἡ δὲ ὄψις ἡλέκτροις ὁμοῖαι διέφερον. τὰς δέ τινες ξηραίνοντες, πράγματα ἀπετίθεσαν, καὶ ἦν μὴ πρὸ ποτοῦ ἡδὺ μὲν μὴ φάλαγγος δὲ. ἐνταῦθα τὴν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύμαζον, τότε εἰδότες καὶ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἥδονος. ἦν δὲ σφόδρα καὶ φάλαγγος. ὁ δὲ φοίνιξ ὁ βαιρεθεὶς ὁ ἐγκέφαλος, ὅλος ἐξηραίνετο. ἐνταῦθα δὲ ἐμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ πρὸς μεγάλου βασιλέως ἦκε πασαφέρνης, καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφός, καὶ ἄλλοι σὺν αὐτοῖς τρεῖς. ἐδόκει δὲ πολλοὶ εἶναι. ἐπεὶ δὲ ἀπλούστευσαν αὐτοῖς οἱ τῶν ἑλλήνων στρατηγοί, ἔλεγε πρῶτον πασαφέρνης τοιάδε· ἐγὼ, ὦ ἄνδρες ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ ἑλλάδι, καὶ ἐπεὶ ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ κακὰ καὶ ἀμήχανα πεπτωκότας, εὕρημα ἐποιησάμην, εἴ πως δυναίμην πρὸς βασιλέως αὐτὴν καταλλαγὰς, δοκοῦσί μοι ἀρετῆσαι εἰς τὴν ἑλλάδα ὑμᾶς. οἶμαι γὰρ ἂν ἀχαρίστως μοι ἔχειν, ὅτε πρὸ ὑμῶν, ὅτε πρὸ τῆς ἑλλάδος ἀπάσης. ταῦτα δὲ γνοὺς, ἦλθον πρὸς βασιλέα, λέγων αὐτῷ, ὅτι ἄν μοι δικαίως χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ λυσιτελοῦντα πρῶτον ἥκω ἀγγελῶν, καὶ βοήθειαν ἔχων, ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμην, καὶ μόνος τῶν πρὸ τοῦ ἑλλήνων τεταγμένων ἔτι ἔφυγον. ἀλλὰ διήλασε καὶ συνέμιξα βασιλεῖ τῷ πρὸς ὑμετέρῳ στρατοπέδῳ, ἔνθα βασιλεὺς ἀφίκετο, ἐπεὶ κῦρον ἀπέκτεινε. καὶ αὖθις σὺν κύρῳ βαρβάρους ἐδίωξα, σὺν τοῖς δὲ τοῖς πρὸς ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσὶ πιστότατοι. καὶ πρὸς μὲν τούτῳ, ἐπέχετό μοι βουλεύσασθαι. ὁρᾶτε δὲ ὑμᾶς ἐκέλευσεν ἐλθόντα, τίνος ἕνεκα ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν. καὶ συμβουλεύω ὑμῖν μετρίως ἀρκείσασθαι, ἵνα μοι δυπρακτότερον ᾖ, ἐάν τι δύνωμαι ἀγαθὸν

ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ διαπραξάσθαι. πῶς ταῦτα μετασαύτους οἱ Ἕλληνες, ἐβουλεύοντο καὶ ἀπεκρίναντο. κλέαρχος δ' ἔλεγεν· ἡμεῖς οὔτε σιωπήσομεν ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες, οὔτ' ἐπορευόμεθα ὡδὶ βασιλέα· ἀλλὰ πολλὰς πρόφασεις κύριον εὕρισκον, ὡς καὶ σὺ ἴσθα, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκευάστους λάβοι, καὶ ἡμᾶς ῥᾳδίως ἀναγάγοι. ἐπεὶ μέντοι ἤδη ἐωρῶμεν αὐτὸν γε δεινῶ ὄντε, ἠχθόμεθα καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοθῆναι αὐτὸν γε τῷ πρόθυμον χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτοῦ εὖ ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ κύρου τέθνηκεν, οὔτε ἀντιποιούμεθα βασιλεῖ τῆς ἀρχῆς, οὔτ' ἔστιν, οὗ γένεκ' ἂν βουλοίμεθα τὴν βασιλέως χώραν κακῶς ποιεῖν, οὐδ' αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἂν ἐθέλοιμεν. πορευοίμεθα δ' ἂν οἴκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυποίη. ἀδικουῦτε μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς θεοῖς ἀμύνασθαι. ἐὰν μέν τοι τίς ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχῃ, καὶ τούτου εἴς γε δύναμιν οὐκ ἀπῃσόμεθα εὖ ποιοῦντα. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκούσας δ' ὁ Τισσαφέρνης, ἔφη· ταῦτα ἐγὼ ἀπαγγελῶ βασιλεῖ, καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου. μέχρι δ' ἂν ἐγὼ ἥκω, αἰσχρὸν δοκεῖ μένοντων. ἀγορὰν δὲ ἡμεῖς παρέξομεν. καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν οὐκ ἦκεν. ὡδ' οἱ Ἕλληνες ἐφρόντιζον. τῇ δὲ τρίτῃ ἦκεν ἔλεγεν, ὅτι διαπεπραγμένου ἦκοι παρὰ βασιλέως, δοθῆναι αὐτῷ σώζειν σὺν Ἕλλησι. διαιτᾶτο παύσαντο πολλῶν αὐτιλεγόντων, ὡς οὐκ ἄξιον εἴη βασιλεῖ, ἀφεῖναι σὺν ἑαυτὸν στρατεύομένους. τέλος δ' εἶπε· καὶ νῦν ἔξεστιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν, ἢ μὲν φιλίαν ὑμῖν παρέξειν τὴν χώραν, καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀγοράν, παρέχοντας. ὅπου δ' αὖ μὴ παρέχωμεν ἀγοράν, λαμβάνειν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐάσομεν τὰ ὠνητά. ὑμᾶς δ' αὖ ἡμῖν δίκην ὁμόσαι, ἢ μὴν πορεύεσθαι ὡς δι' φιλίας ἀσινῶς, εἶτα καὶ ποτὰ λαμβάνοντας, ὁπόταν μὴ παρέχωμεν ἀγοράν. ἐὰν δὲ παρέχωμεν ἀγοράν, ὠνουμένους ἔχειν τὰ ὠνητά. ταῦτα ἔδοξε καὶ ὤμοσαν. καὶ δεξιὰς ἔδοσαν, τισσαφέρνης τε ὁ τοῦ βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς τοῖς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς, καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων. μετὰ ταῦτα τισσαφέρνης εἶπε· νῦν μὲν δή, ἄπειμι ὡς βασιλέα. ἐπειδὰν δὲ διαπράξωμαι ἃ δέομαι, ἥξω συσκευασάμενος, ὡς ἀπάξων ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτὸς ἅμα τῷ ἐμαυτοῦ ἀρχῇ. μετὰ ταῦτα προεῖπον τισσαφέρνει, οἵ τε Ἕλληνες καὶ ἀριαῖος ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι ἡμέρας πλείους ἢ εἴκοσιν. γὰρ δὲ ταῦτας ἀφικνοῦντο πρὸς ἀριαῖον, καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄλλοι αὐτοκασίγνητοι. καὶ πῶς σὺν ἐκείνῳ πρόσθεν ἴοιεν πᾶσι θαῤῥοῦντές τε καὶ δεξιὰς ἔναιοι πρὸς βασιλέως φέροντες, μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς, τοῦ σὺν κύρῳ ὠνστρατείας. μὴ δὲ ἄλλα μηδενὸς τοιαῦτα προσιεμένων. τούτων δὲ γιγνομένων, ἐφοβοῦντο οἱ πρὸς τὸν ἀριαῖον, ἦσαν τοῖς Ἕλλησι προσέχοντες τὸν νοῦν. ὥστε καὶ σὺν τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἤρεσκεν ἀλλὰ προσιόντες τῷ λεάρχῳ, ἔλεγον δὲ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς, τί μένομεν; ἢ οὐκ ὥστε πέμπειν δὴ βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπόλεσαι πρὸς παντὸς ἂν τοι ἥσαιτο, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι φόβος ἦ ὧδε βασιλέα στρατεύειν; καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ἀπάγεται μένειν, δι' τὸ ἐπαρθῆναι αὐτῷ τὸ στράτευμα. ἐπειδὰν δὲ πάλιν ἄλλοθί αὐτῷ ἡ στρατιὰ, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ὧθήσει τῆς ἡμῖν. ἴσως

quæ cupio uestra causa facilius obtinere. Hæc ubi Græci audierũt, paululũ concedẽtes, inter se quid respondendũ esset consultarũt. Tũ Clearchus pro omnib. in hũc modũ loquutus est: Nos neq; in unũ cõuenimus ut bellũ regi inferremus, neq; cõtra ipsum prudẽtes ac scientes uenimus: sed, ut ipse nosti, Cyrus omnib. artibus usus est, quo & uos imparatos opprimeret, & nos huc perduceret. Vbi cum eum maximis rerũ difficultatibus circumuentũ uideremus, fuit quod deorum nos, & hominũ pudor adduxit, ne eum in aduersis desereremus, cui in sequẽtis præsto semper fuissemus. Iam Cyro interfecto, neq; nobis de imperio cum rege ullũ est certamen, neq; in eius fines hostiliter inuadimus, nec ipsum occidere uelimus, liceat modo in patriã sine cuiusquã iniuria redire. Quod si quis nos laceßierit, hunc, dis freti, ut ulciscamur, operã dabimus. Sin fuerit de nobis quisquã bene meritus, nihil certe, ne uicti beneficio uideamur, referẽdæ gratiæ studio futurũ nobis antiquius est. Hæc Clearchus. Tissaphernes uero: Hæc, inquit, regi nũciabo, rursusq; uobis quicquid ille reſpõderit. Dũ uerò ad illũ excurro, de cõpositione illud maneat, quod ante inter nos cõuenit, ac interim commeatus uobis dabimus. Ac tunc abiẽs, cum postero die nõ rediret, Græcis nõnihil suſpicandũ præbuit. Tertio uero die cum uenisset, se à rege impetrasse dixit, ut liceret Græcos in patriã incolumes reducere: quãuis nõ defuissent qui aduersati essent, cũ è regis dignitate esse negarẽt, si qui cõtra ipsum armati uenissent, impune ab eo discederẽt. Postremò, ut rẽ, inquit, paucis absoluã, uobis: ut nũc se res hẽt, licet nobiscum pacisci. Fidẽ nos dabimus primũ, tuta uobis fore itinera, per oẽs regni partes, ut nihil plus q̃ ab amicis uobis timẽdũ sit: deinde uos optima fide in Græciã reducendos suscipiemus. Cõmeatuum copiam faciemus, id si minus præstare poterimus, tum ex agro quæcũq; opus fuerint, uos sumere patiemur. Vos cõtrà iuſiurandũ cõcipietis, quacũq; transieritis, nullı neq; incõmodum, neq; detrimentũ ullũ importaturos, ac si per sociorũ fines iter faceretis: esculenta tantũ, & poculenta sumpturos, ubi è foro ea uobis curare nõ potueritis. Vbi uero mercãdi facultas fuerit, omnia uos empturos. Hæc utrinq; iureiurando sancita sunt: dextræ datæ uicißim. Autores fuere illinc Tiſſaphernes, & regis uxoris frater, hinc Græcorũ prætores & centuriones. His ita transactis, Tissaphernes ad regẽ inquit excurro: illinc rebus omnibus, quæ ad iter pertinẽt, cõparatis, confestim adero, uosq; in Græciã deducã, & ipse me in meã prouinciã recipiã. Post hæc Græci eo ipso in loco, & Arıæus coniunctis castris, x x. ipsos dies Tiſſaphernẽ expectantes cõmorati sunt. Interea uenerũt ex Persis ad Ariæũ, cæterosq; qui cum eo erant, cum ipsius fratres, tum cæteri necessarij, qui eos bono animo esse iusserunt: fidem etiã à rege dederũt, quod Cyrũ armis uuiſsent, nulli ipsis fraudi futurũ, ac præteritas omnes offensiones illum ijs condonaturũ. Hæc Ariæũ eiusq; milites ita cõmouisse uidebantur, ut iam Græcorũ societatẽ multo negligentius colerẽt. Quod cum uulgus Græcorũ animadurtiſset, nõ belle secũ agi putarũt: quare cum Clearchũ & cæteros duces cõuenisset: Quid, inquiũt, hic amplius cõmoramur? An uero ignoramus regẽ nihil impensius, q̃ nos perditos cupere? atq; ob id maxime, ut reliquos Græcos hoc exẽplo perterrefaciat, ne in posterũ contra ipsum arma capiãt. At nunc quidem dedita opera hic nos detinet, quãtiſper scilicet eius copiæ, quæ nunc diſsipatæ sunt, in unum coëant. An dubitatis quin ubi coierint, sit in nos impetum facturus?

Quid si fortè nunc, aut fodiendum, aut muniendum aliquid curat, quo nos intercludat. Neque enim quantum in se fuerit, passurum consentaneum est, in Græciam renunciari, nos cum tam pauci essemus, regem in ordinem redegisse, atque ab ipsius, ut aiunt, ianua, domum, eius potentiam illudentes, redijsse. Ad hæc Clearchus: Eadem mihi, inquit, suspicari in mentem uenire solet: sed illud iam cogito, si nunc discedimus, ne rebellasse contra fœdus uideamur. Deinde uero commeatus nobis dabit nemo, neque erit quò frumentatum eamus: ducem præterea itineris neminem habebimus. Ad hæc Arieus, quasi nostro hoc facto commotus, à nobis plane deficiet. Atque ita non modo nullum nobis amicum reliquum fecerimus, sed qui ante amici, hi hostes fient. Fluuius quidem nunquis traijcendus nobis sit alius, nescio. Euphraten certe, facile intellegere possumus, si obsistant hostes, nullo pacto transmitti posse. Quod si pugnandum fuerit, ecquis nobis est equitatus? at is hostibus plurimus & lectißimus. Quo fiet, ut si uicerimus, illos tamen assequi nequeamus: sin uicti fuerimus, nostrum euadat nemo. Ego sane regis consilium miror, si, cum tam multis modis pro suis opibus ac facultatibus, nos facilime perdere posit, nobiscum fœdus feriat, fidem det, deos peruurio lædat, fideique suæ autoritatem apud Græcos & barbaros comminuat. Multa in hanc sententiam cum egisset, Tissaphernes uenit, copiásque suas secum, uti domum rediturus, adduxit. Cum eo unà Orontes, cum suis item copijs uenit: ac is secum regis filiam sibi matrimonio coniunctam habebat. Hinc duce Tissapherne, & eodem commeatus uænum exponente, profecti sunt. Vnà etiam Arieus cum ea barbarorum manu, quæ Cyri fuerat. Atque hi quidem, & Orontes, communibus castris utebantur. Græci uerò cum barbaros suspectos haberent, secorsum iter faciebant, duces suos sequentes: quocunque locorum peruenissent, castra ponebant, interuallo haud multo minore inter se paß. IIII. M. Ac utrinque, æquè ac aduersus hostes custodiæ adhibebantur: quæ res suspicionem haud leuem in omnium animos immisit. Sæpe etiam qui aut lignatum, aut pabulatum, aut quid aliud quæsitum mittebantur, ab alterutris plagis mulctati redibant, ex quo implacabiles inimicitiæ existebant. Hinc uero progressi, tertijs castris ad Medeæ muros acceßerunt: per cuius etiam interius pomœrium iter fecere. Erant hi coctilibus lateribus & bitumine extructi, pedes XX. lati, C. alti, in spacium excurrentes uti ferebatur M. paß. LXXX. À Babylone uero non longe hi aberant. Proximis binis castris M. paß. XXXII. confectis, alueos duos traiecerunt, quorum unus ponte, alter nauigijs septem iungebatur. Hi à Pigrete amne ducti fuerant, atque ab his fossæ per totum agrum diducebantur: quarum primæ quæque maiores, minores mediæ, postremæ nihilo latiores ijs riuulis, quos Græci in panici segetem inducere solent. Hinc ad Pigretem amnem peruenere, à quo quindecim circiter stadia urbs abest Sitace nomine, magna illa & hominum multitudine abundans. Græci in proximo agro non longe à pulcherrimis maximisque, ac omnifarijs arboribus consitis hortis, castrametati sunt: Barbari ipsi trans Pigretem, quáque in parte conspici non poterant. Iam uerò cum à cœna forte Proxenus & Xenophon pro castris ambularent, accedens nescio quis ab ijs qui pro statione erãt, quæsiuit, Clearchum aut Proxenũ, ubinam reperire posit:

de Me-

ἴσως δέ που, ἢ ἀρυσάμενός τί, ἢ ἀρτύσιός, ὡς ἄπορος ἦν ὁ ὁδός. ὁ γάρ ποτε ἐκὼν γε βούλοιτο ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι, ὡς ἡμεῖς τοσοίδε ὄντες, γυναῖκάς μὲν τὴν βασιλέως διώκομεν ὑπὸ ταῖς θύραις αὐτοῦ, καταγελάσαντες ἀπήλθομεν. κλέαρχος ὁ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· ἐγὼ γοῦν μὲν καὶ ταῦτα πάντα. γνοὺς ὅτι εἰ νεῦν ἄπιμεν, δόξομεν ὧν πολέμῳ ἀπιέναι, καὶ πρὸς τὰς ἀπορίας ποιεῖν. ἔπειτα πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς ἡμῖν παρέξει, οὐδ' ὁπόθεν ὠνησόμεθα. αὖθις δὲ ὁ ἡγησόμενος οὐδεὶς ἔσται, καὶ ἅμα ταῦτα ποιοῦντων ἡμῶν, δῆλος ἀφιεῖ. ὥστε φίλος ἡμῖν, οὐδεὶς λελείψεται, ἀλλ' οἱ καὶ πρόσθεν ὄντες πολέμιοι ἡμῖν ἔσονται. ποταμὸς δὲ εἰ μή τις ἄλλος ἄρα ἡμῖν δῆλα διαβατέος, οὐκ οἶδα. τὸ δ' ὃν Εὐφράτην ἴσμεν, ὃν οὐδὲ διὰ νάπης διαβλύσαι, κωλυόντων πολεμίων. δὲ μὴ δὴ αὖ μάχεσθαι δέοι, ἱππεῖς εἰσιν ἡμῖν σύμμαχοι; τῶν πολεμίων ἱππεῖς εἰσιν οἱ πλεῖστοι, καὶ πλείστου ἄξιοι. ὥστε νικῶντες μή τινα αὖ ἀποκτείναιμεν, ἵνα πωλοῦντ' ἢ μισθοῦ, δῆλόν ἐστιν οἷόν τε σωθῆναι. ἐγὼ μὲν βασιλέα, ὦ πολλὰ ὅτου ὅτι τὰ σύμμαχα, εἰ ποτε βουλεύεται ἡμᾶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα ὅτι δεῖ αὐτὸν ὀμόσαι, καὶ δεξιὰν δοῦναι, καὶ θεοὺς ἐπιορκῆσαι, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πίστα, ἄπιστα ποιῆσαι ἕλλησι καὶ βαρβάροις. τοιαῦτα ἔλεγον πολλά. ὡς δὲ τούτῳ παταφέρνης ἦκεν, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ διώκομεν, ὡς εἰς οἶκον ἀπιών, καὶ ὁρόντας τὴν ἑαυτοῦ διώκομεν. ἦγε δὴ καὶ τὴν θυγατέρα τὴν βασιλέως ὧν γάμῳ. ὑπὸ δύθην δέ τι σαφέρνους ἠγουμένου, καὶ ἀγορὰν παρέχοντος, ἐπορεύοντο. ἐπορεύοντο δὲ καὶ ἀρίστου, ἔχων τὸ κύρου βαρβαρικὸν στράτευμα, ἅμα παταφέρνει καὶ ὁρόντᾳ, καὶ συνεστρατεύοντο σὺν ἐκείνοις. οἱ δὲ ἕλληνες ὑφορῶντες τούτους, αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν, ἡγεμόνας ἔχοντες. ἐστρατοπεδεύοντο δ' ἐκάστοτε, ἀπέχοντες ἀπ' ἀλλήλων, πάσας γλῶσσαι καὶ μέσον. ἐφυλάττοντο δὲ οἱ ἀμφότεροι, ὥσπερ πολεμίους ἀλλήλους, καὶ διὰ τοῦτο ὑποψίαν πάσῃ χωρίον. γίγνεσθε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ, καὶ χόρτου, καὶ ἄλλα τοιαῦτα συλλέγοντες, πλὴν γὰς γέτεινον ἀλλήλοις, ὥστε καὶ διὰ ἔχθραν παρεῖχε. ἐλθόντες δὲ πρὸς σταθμοὺς, ἀφίκοντο πρὸς τὸ μηδείας τεῖχος, καὶ παρῆλθον αὐτοῦ εἴσω. οὗ δὲ ᾠκοδομημένον, πλίνθοις ὀπταῖς, ἃ ἀσφάλτῳ κειμένας, εὖρος ἑκάστη ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν, μῆκος δὲ ἐλέγοντο εἶναι παρασαγγῶν. ἀπέχει δὲ Βαβυλῶνος οὐ πολύ. ὡς δὲ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας ὀκτὼ, καὶ διέβησαν διώρυχας δύο· τὴν μὲν ὑδατογεφύρας, τὴν δ' ἐζευγμένην πλοίοις ἑπτά. οὗτοι δὲ ἦσαν ἀπὸ τοῦ πίγρητος ποταμοῦ. κατετέτμητο δὲ δὴ αὐτῶν καὶ τάφροι εἰς τὴν χώραν. αἱ μὲν πρῶτοι μεγάλαι, ἔπειτα δὲ ἐλάττους. τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὀχετοί, ὥσπερ γὰρ τῇ ἑλλάδι ὑπὸ τὰς μελίνας. καὶ ἀφικνοῦντο ὑπὸ τὸ πίγρητα ποταμόν, πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πολυανθρωπος, ᾗ ὄνομα σιτάκη, ἀπέχουσα τοῦ ποταμοῦ σταδίους πεντεκαίδεκα. οἱ μὲν ἕλληνες πρὸ αὐτῆς ἐσκήνωσαν, ἐγγὺς πρασιᾶς καλοῦ καὶ μεγάλου καὶ ἀσκοῦ παντοίων δένδρων. οἱ δὲ βάρβαροι διαβεβηκότες τὸ πίγρητα, τὰ μὲν δι γε καταφανεῖς ἦσαν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον, ἔτυχε δὲ πρὶ πάτου ὄντες πρὸς τῷ ὅπλων πρόξενος καὶ ξενοφῶν. καὶ προσελθὼν ἠρώτησέν τινα ἄνδρα πος τίς σοῦ προφύλακας, πᾶ ἄν ἴδοι πρόξενον ἢ κλέαρχον.

μένους

μνώνα ἢ ὅτι ἐζήτει. ἡ ταῦτα πρὸς αἰτίαν ὧν, ὅτι μνώνῳ ξένος. ἐπεὶ ἢ πρόξενος εἶπεν, ὅτι αὐτὸς εἴη ὃν ζητεῖ, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος· ἔπεμψάν με Ἀριαῖος καὶ Ἀρτάβαζος, πιστοὶ ὄντες Κύρῳ, καὶ ὑμῖν εὖνοι, καὶ κελεύσαι φυλάττεσθαι, μή τι ὑμῖν ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐπὶ νυκτὸς οἱ Βάρβαροι. ἔστι δὲ στρατόπεδα πολὺ μὲν τῷ πλησίον πρὸς ἑσπέραν. καὶ ὧδε τὴν γέφυραν τοῦ Πίγρητος ποταμοῦ, πέμψαι κελεύσαι φύλακας, ὅτι δοκοῖεν λῦσαι αὐτὴν τὸν Τισσαφέρνην ἐπὶ νυκτός, ἵν' πορεύωνται, ὡς μὴ δύνωνται διαβαίνειν, ἀλλ' ἐν μέσῳ ἀπολειφθῆναι τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς διώρυχος. ἀκούσαντες ταῦτα, ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τὸν κλέαρχον, καὶ φράζουσιν ἃ λέγει. ὁ δὲ κλέαρχος ἀκούσας, ἐταράχθη, καὶ ἐφοβεῖτο τὸ σφόδρα. νεανίσκος δέ τις τῶν πρόντων γνούς, εἶπεν, ὡς οὐκ ἀκόλουθα εἴη τότε διώκεσθαι, καὶ τὸ λύσειν τὴν γέφυραν. δῆλον γάρ ὅτι διωκόμενός, ἢ νικᾷ ἂν διώκων αὐτός, ἢ ἡττᾶται. ἐὰν μὲν νικῶσι, τί δεῖ αὐτὸν λύειν τὴν γέφυραν; ὅδε δ' ἂν πολλαὶ γέφυραι εἶεν, ἔχοιμεν ἂν ὅποι φυγόντες ἡμεῖς σωθείημεν. ἂν δ' αὖ ἡμεῖς νικῶμεν, δεινὸν μὴ γέφυρας, οὐχ ἕξουσιν ἐκεῖνοι ὅπως ἂν φύγωσιν. ὅδε μὲν βοηθῆσαι πολλῶν ὄντων πρὸ ἂν ὀλίγοις αὐτοῖς δυνήσειεν, δεινὸν μὴ γέφυρας. ἀκούσας ταῦτα ὁ κλέαρχος, ἤρετο τὸν ἄγγελον, πόσον τις εἴη χώραν, ἣν μέσον τὸ Πίγρητος καὶ τὸν διώρυχος. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι πολλή, καὶ κῶμαι οἰκεῖσι, καὶ πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι. τότε δὴ καὶ ἐγνώσθη, ὅτι οἱ Βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον ὑπεπέμψαιεν, ὀκνοῦντός μὴ οἱ Ἕλληνες διελθόντες τὴν γέφυραν, μένοιεν γὰρ τῇ νήσῳ ὁρύματα ἔχοντες, ἔνθεν μὲν τὸ Πίγρητα ποταμόν, ἔνθεν δὲ τὴν διώρυχα. τὰ δ' ὠχυρωμένα ἔχοιεν ἐκ δὲ μέσῳ χώρας, πολλῆς καὶ ἀγαθῆς ὄσης, καὶ τὸ ὀργαδμένου ἐόντων. εἴτε καὶ ἀκροφοβήθητοί, εἴ τις βούλοιτο βασιλέα κακῶς ποιεῖν. μετὰ ταῦτα ἀνεπαύοντο. ὡς μέντοι τὴν γέφυραν ὅμως φυλακὴν ἔπεμψαν. καὶ ὅτε ἐπέθητο ὀλίγοις ὀλαμόθη, ὅτε πρὸς τὴν γέφυραν ὀλίγοι ἦλθε τῶν πολεμίων, ὡς οἱ φυλάττοντες ἀπήγγελον. ἐπεὶ δὴ ἕως ἐγγύς, διέβησαν τὴν γέφυραν ἑζυγμένην πλοίοις ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτά, ὡς οἷόν τε μάλιστα πεφυλαγμένως. ἀγγέλου γάρ τινος τῶν πρὸ Τισσαφέρνους Ἑλλήνων, ὡς διαβαινόντων, μέλλοιεν ὡς πιέσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ψευδῆ ἦν. διαβαινόντων μέντοι γλῶς αὐτοῖς ἐπεφάνη μετ' ἄλλων σκοπῶν ἐς διαβαίνοντα τὸν ποταμόν. ἐπεὶ ἢ εἶδεν, ὡχετο ἀπελαύνων. ἀφ' ἧς τὸν Πίγρητος ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσιν ὑπὸ τὸν φύσκον ποταμόν, τὸ εὖρος πλέθρου. ἐπὶ ταύτῃ ἢ γέφυρα. καὶ ἐνταῦθα ᾠκεῖτο πόλις μεγάλη, ἣν ὄνομα ὦπις· πρὸς ἣν ἀπλοῦν τοῖς Ἕλλησιν ὁ κῦρος καὶ ἀπετάξεξε νόθος ἀδελφός, ἀφ' οὗ σύσσων καὶ ἐκβατανῶν, στρατιὰν πολλὴν ἄγων, ὡς βοηθήσων βασιλεῖ. καὶ σήσας τὸ ἐκτὸς στράτευμα, παρεχόμενος ἐθεώρει τοὺς Ἕλληνας. ὁ δὲ κλέαρχος ἠγεῖτο μὲν εἰς μέσον. ἐπορεύετο δὲ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐπὶ στάμενος. ὅσον δ' ἂν χρόνον τὸ ἡγούμενον τοῦ στρατεύματος ἵστη, τοσοῦτον ἀνάγκη χρόνον διόλου τοῦ στρατεύματος γίγνεσθαι τὴν ἐπίτασιν, ὥστε τὸ στράτευμα καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησι δόξαι πάμπολυ εἶναι, καὶ τῷ Πέρσῃ ἐκπεπλῆχθαι θεωμένοις. οὕτω δὴ ἐπορεύθησαν ἑπτὰ μεσημβρίας σταθμοὺς ὁρίμους ἓξ, παρασάγγας τριάκοντα εἰς τὰς πρὸς ἑσπέρας κώμας, τὴν κύρου καὶ βασιλέως μητρός. ταύτας Τισσαφέρνης κύ-

de Menone nullam mentionem fecit, cum tamen ab Arieo is missus esset Menonis hospite. Vbi uero Proxenus se illi indicauit: Me, inquit ille, Arieus & Artabazus fideles olim Cyro, uobis beneuoli homines miserunt, ut monerem, caueatis ne noctu uos barbari adoriantur: in proximis enim hortis magnæ copiæ subsederunt. Ad hæc, uos ijdem iubent præsidio pontem Pigretis occupare: statuisse enim Tissaphernem illum dissoluere, si posit, quo retrocedendi adempta facultate, intra fluuium & alueum intercludamini. Hæc illi cum audissent, ipsum nuncium ad Clearchum adducunt, ac ei rem omnem explicant: qua ille audita, uehementer commotus ac perterritus est. Hic ex ijs qui tunc aderant, adolescens quidam, re attentius considerata, pugnantia esse dixit, adoriri simul, & pontem soluere: necesse enim, inquit, est si nos adorti fuerint, aut uincere, aut uinci. Quod si uicerint, quid tunc est quod pontem soluant? cum neque si multi nobis pontes suppetant, fuga saluti consulere possimus. Sin eos nos uicerimus, certe soluto ponte quò effugiant non habebunt. Adde quod ex ulteriore parte, nemo ex tanta multitudine ponte amoto, his auxilio uenire poterit. Cum ad hæc attendisset Clearchus, de nuncio quæsiuit, quàm late pateret ea regio, quæ Pigrete & alueo terminaretur. Cui cum respondisset ille, magnam utique esse, & in qua uici complures, multæq; essent, ac magnæ urbes, plane ab omnibus intellectum est, allegatum esse illum hominem à barbaris: illud metuentibus, ne Græci cum pontem transissent, insulam illam occuparent, in qua se hinc aluei, illinc fluminis duplici quasi munimento tueri, & commeatus ex agro, qui in medio maximus & opimus patêret, copiam habere possent, cum præsertim qui eum colerent, defuturi non essent: ex eo uero loco regem multis posse incommodis affici. His rebus perspectis, Græci quieuerunt, pontem tantum missio præsidio tenuerunt. Verùm neque eos quisquam ulla ex parte adortus est, neque ullus omnino ex hostibus ad pontem accessit, uti postea ex illis ipsis, qui in præsidio fuerant, cognitum est. Cum illuxisset, pontem nauigijs XXXVII. fultum, omni adhibita cautione transierunt: etenim renunciatum fuerat, in ipso transitu Tissaphernem impetum facturum: quod falsum omnino compertum est. Conspexerunt quidem transeuntes Glun, & Allonem: speculatum hi uenerant, nunquid Græci transirent, ac re cognita pedem retulerunt. À Pigrete uero quartis castris M. pas. LXXX. confectis, ad Physcum amnem peruenere. Huius latitudo passuum erat XX. Ponte is iungebatur. Nec longe aberat ampla ciuitas, Opis nomine: prope quam Græcis obuius factus est Cyri & Artaxerxis nothus frater, qui secum à Susis & Ecbatanis, magna regi auxilia adducebat. Is cum exercitu subsitit, & prætereuntes Græcos spectauit. Agmen in binos Clearchus ducebat, ac modo hac, modo illa in parte imperabat: & quantisper quidem frons agminis intersisteret, agmen totum intendi necesse erat. Quod sane efficiebat, ut & ipsis Græcis multò maximus militum numerus uideretur, & Perses intuens uehementer extimesceret. Hinc per Mediæ solitudines, senis castris M. pas. CXX. profecti, in Parysatidis, Cyri, & Artaxerxis matris uicos uenerunt: eos Græcis, Cy-

ro iã mortuo illudens, populabũdos Tissaphernes præbuit, captiuũ tamen neminem abduxerunt. Erat in his uicis, frumenti, pecoris, aliarũq; rerum luculenta copia. Hinc profecti per solitudines castra quina habuerunt intra M. pass. LXXX. ad læuam Pigretẽ habẽtes. Ad prima castra trãs flumen, urbs incolebatur frequens & opulenta, Cænæ: ex qua barbari coriaceis ratibus panẽ, caseum, uinũ in castra conuehebant. Hinc ad Zabatũ amnẽ uenere, cuius latitudo pass. patebat LXXX. atq; hic dies tris commorati sunt: in quib. ut nullæ se ostenderint insidiæ, suspiciones utrinq; nõ desuerunt. Quus cum tollere uellet Clearchus, antequã ex ijs bellum aliquod conflaretur, sibi cum Tissapherne congrediendũ putauit: quare per nunciũ eum monuit, sibi magnopere ex usu esse cum eo congredi: ille non grauatè sui adeundi potestatem fecit. Vbi cõuenerunt, Clearchus ita locutus est: Noui equidẽ Tissapherne fœdus inter nos ictũ, datasq; dexteras, neutrã partem alterã læsurã. Quod cum ita sit, quid est obsecro, quod uobis æque à nobis, atq; ab hostib. cauetis? Id enimuero cum nos animaduertamus, uestrum exemplũ sequimur. Sed enim cum diligentius attẽdo, neq; uestrûm quenquam esse comperio, qui nobis periculũ ullũ intentet: neq;, quod ego planè affirmare possum, quisquam de nostris est, qui in uos quicquã hostile cogitet: eam ob rẽ te mihi conueniendũ putaui, ut has si fieri posset, utrinq; suspiciões exẽptas ex animis curaremus. NOVI. n. ex huiusmodi plerunq; suspiciomb. & criminationib. effici solere, ut dum homines ne patiãtur quid grauius metuũt, lõge atrocissimas iniurias ijs plerunq; facere occupẽt, qui nihil ipsi unquã tale quicquã commissuri fuerant. Veni igitur ad te, quod nulla re magis q̃ familiari congressu, huius modi errores tolli posse existimaui: ac tibi quidẽ facilè, opinor, ostẽdam, nihil esse quamobrẽ fidem nobis nõ habeas. Primũ enim omniũ IPSA nos omnino iurisiurãdi religio cõtinere debet, ne nobis uicissim infensi simus: atq; eũ qui dem, qui se uiolatæ religionis cõscientia obligarit: neutiquã ego inter beatos numerarim. Deorũ enim immortaliũ bellum, neq; qua quis celeritate, nec in quas effugiat latebras uideo: nec postremo in quod se propugnaculũ recipiat, quô neglecti numinis ira non peruadat, cum sint omnia dis obnoxia, neq; sit quicquã usquam quod in deorum potestate non sit. Ac de dis, fide, ac iureiurãdo, quo nobis fœdus sanctum est, ita statuo. Quod uero ad homines attinet, te ego nobis inpræsentia salutis autorem puto. Per te enim omnis nobis est aditu facilis uia: per te facile quemuis amnem trajicimus: per te nobis commeatuum copia in promptu est. Sine te omnis nobis, quasi in tenebris ignota est uia, quod scilicet omnium locorũ prorsus ignari sumus: sine te nullus est, quem transmittere possimus, amnis: sine te formidolosa quæuis turba, multò formidolosior solitudo, cum nulla nobis itineris satis expedita ratio iniri possit. Quod si te furore atq; amentia impulsi occidamus, quid aliud obsecro, nisi homine bene de nobis merito interempto, maximi regis ad ultionem iure incitati, sit nobis bellum sustinendum? Iam uero quas mihijpsi spes irritas redditurus sim, tibi si quàm iniuriam facere conatus fuero, nunc explicabo. Ego Cyri ante amicitiam expetiui, quod unum omnium suæ ætatis, ad bene merendum de quibus uellet, maxime idoneum existimaui. Nunc ad pristinam potẽtiã tuam, illius opes atq; imperium adiectum esse uideo: ac regis copias quæ Cyro infensæ erant, firmo tibi præsidio fore.

Hæc

ρῳ ἐπαγγελῶν, ἀλαζονεύσατο τοῖς ἕλλησιν ἐπέτρεψε, πλὴν αὐθαιρετόδλων. φίλιῳ δὲ σίτῳ πολὺς καὶ πρόβατα καὶ ἄλλα χρήματα. φέντοὖθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ὀρθίους πέντε, παρασάγγας ἕνδεκα, τὸν πίλεγητα ποταμὸν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ, πόλις ὠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, ὄνομα Ἰασονάς. ἀφ' ἧς οἱ βάρβαροι σκῆνος ἀπὸ σκελίας ἀσφθερῶν ἀρτους, τυρὸν, οἶνον. μετατεῦτα ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ζάβατον ποταμὸν, τὸ εὖρος πεντήκοντα πλέθρων. καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς. ἐν δὲ ταύταις ὑποψίαι μὲν ἦσαν. φανερὰ δ' οὐδεμία ἐφάνη πω βουλή. ἔδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ, συγγενέσθαι πορσαφέρνει, καὶ εἴ πως δύναιτο, παῦσαι τὰς ὑποψίας, πρίν τι αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι. καὶ ἔπεμψέ τινας ἐρωτῶντας, ὅτι συγγενέσθαι αὐτῷ χρήζοι. ὁ δὲ ἐπίμως ἐκέλευσεν ἥκειν. ἐπεὶ δὲ σωπλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος τάδε· ἐγὼ, ὦ πορσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὅρκους γεγενημένους, καὶ δεξιὰς δεδομένας, μὴ ἀδικήσειν ἀλλήλους. φυλαττόμενον δέ σε ὁρῶ ὡς πολεμίους ἡμᾶς. καὶ ἡμεῖς ὁρῶντὸν ταῦτα, αὐτφυλαττόμεθα. ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐδὲν δικαίωμαι, οὔτε ἄδεσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακοποιεῖν. ἐγώ τε σαφῶς οἶδα, ὅτι ἡμεῖς γε οὐδ' ὧδε νοοῦμεν οὐδὲν τοιοῦτον, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως εἰ δικαιόμεθα, ἀφέλωμεν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. καὶ γὰρ οἶδα ἥδιον, ἀνθρώπους οὓς μὲν ἐκ δεδοκιμασμένης, οὓς δὲ ἀφ' ὑποψίας, οἳ φοβηθέντες ἀλλήλους φθάσαι βουλόμενοι πεῖν παθεῖν, ἐπέσησαν ἀνήκεστα κακὰ, οὓς οὔτε μέλοντας, οὔτε βουλομένους τοιοῦτον οὐδὲν. τὰς οὖν τοιαύτας ἀγνωμοσύνας νομίζων, σωφροσύνας μᾶλλον ἂν παύεσθαι, ἦκω, καὶ διδάσκειν σε βούλομαι, ὡς σὺν ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον, οἱ θεῶν ὅρκοι ἡμᾶς κωλύουσι πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις. ὅστις δὲ τούτων σπένδεσθαι αὐτῷ παρημελημένως, ὥσπερ ἐγὼ οὔ ποτ' ἂν δυσαρεστήσαιμι. τὸν γὰρ θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδα, οὔτ' ἂν ποίου ἂν τάχους φεύγων τις ἀφύγοι, ὅτ' εἰς πτίον ἂν σκοπὸς ἁρπάσαι, ὅδ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρὸν χωρίον ἀφίκοιτο. πάντα δὲ πάντα τοῖς θεοῖς ὑπέχει, κἠ παντάχῃ πάντων, ὅσων οἱ θεοὶ κρατοῦσι. πρὸς μὲν δὴ τὸ θεῶν τε κἠ τὸ ὅρκων ὅτῳ γιγνώσκω, πρὸς ὃς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεβέμεθα. τὸ δὲ ἀνθρωπίνων σε ἐγωγε ἐν τῷ παρόντι νομίζω μέγιστον ἡμῖν εἶναι ἀγαθόν. σὺ μὲν γὰρ σοὶ πᾶσα ἡμιν ὁδὸς εὔπορος· πᾶς δὲ ποταμὸς διαβατός. τῶν δ' ὠκεανίδων οὐκ ἀφανὲς. ἀλλὰ δὲ οὖ, πᾶσα μὲν ἡ ὁδὸς διάσκοτος. δῆλον δ' αὐτῆς ὡς ἐσμέθα. πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπορος· πᾶς δ' ὄχλος φοβερὸς· φοβερὰ τάδε δ' ἀνήμερα. μεσὴ γὰρ πολλῆς ἀφορίας ὁδεύει. εἰ δὲ κἠ μαινόμενόν σε καταπτεῖναι μὲν, ἄλλο τι ἀνὴ γὰρ δυσεργέτιν καταπτεῖναι τὸν, πῶς βασιλέα γε μέγιστον ἐφεδρον ἀγωνιζοίμεθα; ὅσων ἢ δικαίων ἐλπίδων ἐμαυτὸν ἂν στερήσαιμι, εἰ σέ τι κακὸν ὧδε χειρήσαιμι ποιεῖν, ταῦτα λέγω. ἐγὼ γὰρ λύρον ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέσθαι, νομίζων τῶν τὸ τε ἱκανώτατον εἶναι, εὖ ποιεῖν ὅν ἂν βούλοιτο. σὲ δὲ νῦν ὁρῶ τὴν τε λύρου δύναμιν καὶ χώραν ἔχοντα, καὶ τὴν σαυτοῦ ἀρχὴν σώζοντα, τὴν δὲ βασιλέως δύναμιν ἣ λύρου πολεμίαν ἐκτῆσθαι, σοὶ ταύτην σύμμαχον ἕξειν.

τούτων

τούτων δὲ τοιούτων ὄντων, τίς ἂν τῶ μαίνεται, ὅστις σοὶ βούλεται φίλος εἶναι; ἀλλὰ μὴν ὁρῶ γὰρ καὶ ταῦτα, ἃ ὧν ἔχω ἐλπίδας, ἢν σὲ βουλήσεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι. οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν, μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας, οὓς ἐλπίζω ἂν σὺν τῇ παρούσῃ δυνάμει, παραχρῆμα ὑμῖν παραχεῖν. οἶδα δὲ καὶ πείσιδας. ἀκούω δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ πιαῦτα εἶναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι φθονοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρᾳ σὺν δαιμονίᾳ. ἀλλὰ γυναῖος δὲ οἷς μάλιστα ὑμᾶς νῦν γιγνώσκω τεθυμωμένους, οὐχ ὁρῶ ποίᾳ δυνάμει συμμάχῳ χρησάμενοι, μᾶλλον ἂν κολάσεσθε, ἢ νῦν σὺν ἐμοὶ οὖσης. ἀλλὰ μὲν, γέ τοῖς πέρι ξ οἰκοῦσι, σὺ εἰ μὲν βούλοιό τῳ φίλος εἶναι, ὡς μέγιστος ἂν εἴης. εἰ δέ τις σε λυποίη, ὡς δεσπότης ἀναστρεφοίο ἔχων ἡμᾶς ὑπηρέτας, ὅσοι οὐκ ἂν τοῦ μισθοῦ ἕνεκα μόνον ὑπηρετοῖμεν, ἀλλὰ καὶ ἡδέως χαριοῖτο, ὧν σωθέντος ὑπὸ σοῦ, σοὶ ἂν ἔχοιμεν δικαίως. ἐμοὶ μὲν ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ, οὕτω δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι, τὸ σὲ ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ ἥδιστ' ἂν, ἀκούσαιμι τοῦνομα, τίς ὀρθῶς οὕτω δεινὸς λέγειν, ὥστε πεῖσαι λέγων, ὡς ἡμεῖς σοι οὐ βουλεύομεν. Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα εἶπε. τισσαφέρνης δὲ ὧδε ἀπημείφθη· ἀλλ' ἥδομαι μέν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονίμους λόγους. ταῦτα γὰρ γιγνώσκων, εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλεύοις, ἅμα ἂν μοι δοκῇς καὶ σεαυτῷ κακόνους εἶναι. ὡς δ' ἂν μάθητε, ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως, οὔτε βασιλεῖ οὔτ' ἐμοὶ ἀχθεσαίητε, ἂν πάθοιμεν. εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀχθέσαι, πότερα σοι δοκοῦμεν, ἱππέων πλήθους ἀχρεῖον, ἢ τοξῶν, ἢ ὁπλίσεως, ᾗ ἢ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν, ἱκανοὶ ἂν ἦμεν, αὐτὰ πάσχειν δὲ οὐδενὸς δεόμενοι; ἀλλὰ χωρίον ὑμῖν ὑπαντιάσωμεν ὑμῖν ὑπιέναι, ἀχρεῖον ἂν σοι δοκοῦμεν; οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία ἡμῖν φίλια ὄντα, σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε. τοσαῦτα δὲ ὄρη ὑμῖν ὁρᾶται ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν ἔξεστι πρωκαταλαβοῦσιν, ἄπορα ὑμῖν παρέχειν; τοσοῦτοι δέ εἰσι ποταμοί, δι' ὧν ἔξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὁπόσοις ἂν ὑμῶν βουλοίμεθα μάχεσθαι. εἰσὶ δ' αὐτῶν οὓς δ' ἂν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορεύοιμεν. εἰ δὲ γ' ἐν πᾶσι τούτοις ἡττώμεθα, ἀλλὰ τόγε τῶν καρπῶν εὐπορήσομεν, ὃν ἡμεῖς διαιμεθ' ἂν κατακαύσαντες, λιμὸν ὑμῖν ἐμποιήσαι, ᾧ ὑμεῖς οὐδ' εἰ παῦροι ἀγαθοὶ εἶητε, μάχεσθαι ἂν δύναισθε. πῶς δὲ ἂν ἔχοντες τοσούτους πόρους πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ τούτων μηδενὸς ἡμῖν ὑπακούοντος), ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων οὐκ ἂν τὸν τρόπον ἀζημιοίμεθα, ὃς μόνον μὴ πρὸς θεῶν ἀσεβὴς, μόνον δὲ πρὸς ἀνθρώπων ἀσχέτως παντάπασιν ἢ ἀπόρων ὄντα ἀμηχανῶν καὶ ἀνάγκη ἐχομένων, καὶ τούτων πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ὠμότητα καὶ πρὸς θεοὺς, καὶ ἀπίστους πρὸς ἀνθρώπους πράττειν τι. ἔχ ὅτῳ ἡμεῖς, ὦ Κλέαρχε, ὅτε πλίθιοι, ὅτε ἀλόγιστοι ἐσμέν. ἀλλὰ τί δεῖ ἡμᾶς ἀζήμους ἀχρεῖσαι; οὐκ ἐδεῖ τούτῳ ἥλθομεν. εὖ ἴσθι, ὅτι ὁ ἐμὸς ὄρκος τούτου αἴτιος, τὸ τοῖς Ἕλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι. καὶ ὁ Κῦρος ἀνέβη ἐφικνῶ διὰ μισθοδοσίαν πιστεύων, τούτῳ ἐμὲ καταθεῖναι δι' ἀνεργεσίαν ἰσχυρόν. ὅστε δέ μοι ὑμεῖς χρήσιμοι ἐστε, τὰ μὲν καὶ σὺ εἶπον. τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα. τὴν μὲν γὰρ ὑπὸ τῇ κεφαλῇ τιάραν, βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν· τὴν δ' ὑπὸ τὰ καρδίᾳ ἴσως ἂν ὑμῶν παρόντων, καὶ ἑτέρῳ ὑπετὸς ἔχοι. ταῦτα εἰπὼν, ἐδόκει δὴ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέγειν. καὶ εἶπεν·

ἀκούω

Hæc cum ita sint, quis tantopere insaniat, quin te sibi amicum expetat? Verùm & qua adducar spe, te mihi amicum fore, aperire non dubitabo. Satis constat Mysos infestos uobis esse, quos hisce quæ me sequuntur copijs, nihil diffido uestræ me potestati subiecturum. Quin & Pisidas, & alias gentes, quæ (ut audio) uestræ felicitati negocium faces-sunt, facilè à uobis existimo, suppetias nobis ferentibus, coërceri posse. Quid? Aegyptios quibus nunc maximè uos iratos scio, quibusnam alijs auxilijs freti facilius ulciscemini? Prætereo quod & finitimis benemerentibus prodesse, in eos qui te lacessierint, pro iure tuo, nobis adiuuantibus, tanto facilius animaduertere poteris. Ac nos quidem non hercule magis stipendij causa tuis temporibus inseruiemus, quàm quod pro tuis in nos meritis, gratiam tibi (uti æquum est) libentissime referemus. Mihi profectò hæc attentius consideranti, permirum uideri solet, te nobis fidem non habere: atq; illum medius fidius, quisnam sit libenter uelim cognoscere, qui tantum in dicendo ualere possit, ut cuiquam persuadeat nos tibi insidias cõparare. Hæc Clearchus. Ad quæ sic respondit Tissaphernes: Enimuero Clearche plurimum delectatus sum prudenti oratione tua, ac facilè adducor te, si quid in me moliaris, tibijpsi male consulturum. Sed quo ipse etiam intelligas, non iure uos, aut à rege aut à me posse deficere, me uicissim audi. Si uos perderе uoluissemus, defuisset ne, obsecro te, nobis aut equitum multitudo, aut leuis grauisue armaturæ peditũ copiæ, quibus uos minimo negocio, ac sine ullo nostro periculo affligeremus? At enim iniquiora fortasse nobis loca esse uideantur, unde uos adoriamur. Atqui longũ uobis iter cum per campos nobis pacatos, tum per difficilimos montes faciendum est: quos cum arbitratu nostro occupare possimus, an non facilè uos intercludamus? Quot uero flumina sunt, ad quæ uestram traiectionem obseruantes, cum qua nobis expediat copiarum uestrarum parte, pugnare possimus? Adde quod sunt ex illis non pauca, quæ nisi uobis duces simus, traijcere nullo pacto possitis. Sed fac his rebus omnibus inferiores simus, ignis certè, frumento ac pabulo superior est, quo cum omnia exusserimus, famem uobis, quasi in acie opponemus, cui uos ne si longe quidem omnibus fortitudine præstetis, repugnare possitis. Est uero consentaneum, cum tam multis uos modis, ac sine periculo nostro oppugnare atque euertere possimus, unum illum deligere maluisse, qui & deorum maiestatem læderet, & apud homines summa turpitudinis infamia carere non posset? Est omnino non improborum modo, sed eorum etiam qui & aduersis rebus premantur, & maximis difficultatibus, ac necessitate summa circumuenti sint, id committere, in quo & iusiurandum deorum immortalium, & hominũ fidem uiolent. Non adeo uecordes aut stulti sumus Clearche: quid enim opus est, cum tam multis uos modis opprimere possimus? Non propterea huc uenimus. Vnum, mihi credito, bene merendi studium me ad hanc cum Græcis societatem adduxit: abunde uero præclarum mihi fore putaui, si quo exercitu mercede sibi conciliato, Cyrus in superiorem Asiam ascendisset, cum eodem ego meo beneficio fretus, in inferiorem descenderem. Cui uero mihi usui esse possitis, & ipse paulo ante exposuisti: & ego, quod caput est, per me noui, uni scilicet regi rectam tiaram capite gestare licere, alijs corde fortasse facile licuturum, uobis in officio permanentibus. Hæc ille. Quæ cum Clearchus approbasset,

Nónne igitur, inquit, qui inter nos tam firma iunctos amicitia, diſsidiũ quærũt, digniſsimi ſunt qui grauiſsima quaq; pœna afficiantur? Tum Tiſſaphernes: Si ueſtri, inquit, prætores ac centuriones cuncti in conſpectum uenerint, indicabo tibi eos qui ad me detulerunt, te mihi copijsq; meis inſidias facere. Ego plane, reſpõdit Clearchus, omnes ad te adducam, & ſimul tibi aperiam qui de te minus commode apud me loquuti ſunt. Ab his ſermonibus Tiſſaphernes Clearchum amplexus, manere tunc eum apud ſe iubet, ac cœnæ etiam adhibuit. Poſtero uero die cum in caſtra Clearchus rediſſet, facile erat cognoſcere, omnia eum ſibi de Tiſſaphernis amicitia polliceri. Hic ubi ſuum cum Tiſſaphernem colloquiũ expoſuit, opus eſſe aut, uenire ad Tiſſaphernem quos ille uſſerit: quiq; conuicti fuerint, quod Græcos inſimularint, eos proditionis ac maleuoli in Græcos animi pœnas dare. Suſpicabatur is quidẽ eius inſimulationis autorẽ fuiſſe Menonẽ: meminerat enim illũ unà cũ Arizo ad Tiſſaphernẽ ſe contuliſſe: meminerat ab illo in ſe tumultum olim concitatũ. Iam uerò ſciebat ſibi ab illo inſidias cõparari: cupiebat enim ille à Clearchi ſtudijs exercitu uniuerſo abducto, ad Tiſſaphernis ſe amicitiã conferre. Sed et Clearchus ſumma ope milites in officio retinere nitebatur, ac propterea omnes qui ſibi aduerſarentur, de medio tollere cupiebat. Sed tũc non defuerunt ex militib. qui dicerent, nihil opus eſſe cẽturiones et prætores omnes ab exercitu diſcedere, neq; eſſe omnino fidem Tiſſapherni habendam. At Clearchus pertinaciſsime cõtendit, quouſq; obtinuit ut prætores v. centuriones x x. ſe ad Tiſſapherne redeuntem ſequerentur: quos milites circiter c c. non ſecus ac ſi in fõrum iretur, conſequuti ſunt. Vbi uerò ad Tiſſaphernis prætorium uentum eſt, prætores ipſi intromiſſi ſunt, Proxenus Bœotius, Menon Theſſalus, Hagias Arcas, Clearchus Lacon, & Socrates Achæus: centuriones ad fores remanſerunt. Neq; ita multò poſt ad idem ſignum, & qui intus erant, comprehenſi ſunt, & qui foris, ad unum cæſi. Tum barbari equites per campos diſcurrentes, in quemcunq; de Græcis incidiſſent, ſine diſcrimine, ſeruiſne, an liber eſſet, paſſim omnes trucidabant. Græci ex caſtris eorum diſcurſationem proſpicientes, quid rei eſſet mirabantur, prorſus quid ageretur, incerti, antequam Nicarchus Arcas accepto in uentre uulnere, ex quo inteſtina manibus ſuſtinebat, fuga ſe in caſtra recipiens, rem omnẽ aperuit. Ibi Græci inopinata re perculſi, ſtatim ad arma concurrerunt: neq; cuiquam dubium erat, quin illi eodẽ impetu ad caſtra uenturi eſſent. Non uenerunt tamen uniuerſi, ſed Arizus tantum, Artabazus & Mithridates, quibus maximam Cyrus fidem habuerat. Græcorum uero interpres ſe uidere inter eos Tiſſaphernis fratrem, quem probe cognoſceret, aſſeruerat. Sequuti ſunt hos ex Perſis loricati plus minus ccc. Vbi propius acceſſere, procedere iuſſerunt ex prætoribus aut centurionibus aliquem, ut ei quæ à rege mandata haberent, exponerent. Proceſſerunt igitur è Græcis, qui in præſidijs erant, prætores quidem, Cleanor Orchomenius, & Sophænetus Stymphalius, & cum his Xenophon Atheniẽſis, ut aliquid de Proxeno ſciſcitaretur. Nam Chiriſophus tunc fortè aberat: erat enim in uicum quendã frumentandi cauſa cum cohorte ſua profectus. Hi poſteaquã eo loco conſtiterunt, unde quæ illi dicerent exaudire poſſent, his eos uerbis Arizus alloquutus eſt: Clearchus, Græci, cum ſe manifeſto periurio obligaret, ſcelus morte luit:

Proxe/

ὀκνῶ, ἔφη, οἵ τινδε τούτων ἡμῖν εἰς Ἑλλάδα ἄρχοντων, πειρῶντ' ἀμφὶ Ἄλλοντον πολεμίους ποιῆσαι ἡμᾶς, ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν; καὶ ἐγὼ μέν, ἔφη ὁ Τισσαφέρνης, εἰ βούλεσθέ μοι, οἵ τε στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ὑμῶν ἐμφανεῖ ἐλθεῖν, λέξω οὓς πρὸς ἐμὲ λέγοντας, ὡς σὺ ὑμᾶς διαβουλεύεις, ἐμοί τε καὶ τῇ σῇ ἐμοὶ στρατιᾷ. ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάντας. καὶ σοὶ αὖ ἐγὼ ἀπαλλάξω, ὅθεν ἐγὼ πρὸς σοῦ ἀκούω. ἐκ τούτων δὴ τῶν λόγων ὁ Τισσαφέρνης φιλοφρονούμενος, τότε μὲν μένειν τε αὐτοὺς ἐκέλευσε, καὶ συσκηνοῦν ἐποίησε. τῇ δ' ὑστεραίᾳ Κλέαρχος ἐλθὼν ὡς τὸ στρατόπεδον, ἅπαντα τὰ παρὰ Τισσαφέρνει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἰόμενος ἀσπάζεσθαι τὸν Τισσαφέρνην, καὶ ἐλεγχθεὶς ἐκεῖνος ἀπήγγελλεν. ἔφη τε χρῆναι ἐκείνους παρὰ Τισσαφέρνει ὡς ἐκέλευσε, καὶ οἱ αὖ ἀγγελεχθῆσθαι βάλλοντες τὰ ἐλλείποντα, ὡς πολλοὺς καὶ κακοὺς τοὺς Ἕλλησιν ὄντας, πεμφθῆναι. τὰ μὲν δὴ ἔσθ' ὅτε βάλλοντα μένοντα, εἰ μὴ αὐτὸν μὴ συγγεγραμμένον Τισσαφέρνει μετὰ ἀρχαίας καὶ στασιάζοντα αὐτῷ, καὶ ὅλον λύοντα αὐτῷ, ὅπως τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς ἑαυτὸν λαβὼν, ἄλλο ἢ Τισσαφέρνει. ἐβούλετο δὲ καὶ ὁ Κλέαρχος ἅπαν τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτοῦ ἔχειν τῇ γνώμῃ, μὴ δοῦ παραλυποῦντας, ἐκποδὼν εἶεν. τῶν δὲ στρατιωτῶν αὐτέλεγον τινὲς αὐτῷ, μὴ ἰέναι πάντας δοῦ λοχαγοὺς καὶ στρατηγούς, μὴ δὲ πιστεύειν Τισσαφέρνει. ὁ δὲ Κλέαρχος ἰσχυρῶς κατέτεινεν, ἕως ἂν διεπράξατο, ὥστε μὲν στρατηγοὺς ἰέναι, εἵπετο δὲ λοχαγοὺς. συνεκολούθησαν δὲ ὡς εἰς ἀγορὰν καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὡς δισχίλιοι. ἐπεὶ δὲ ἦλθον ἐπὶ τὰς θύρας Τισσαφέρνους, οἱ μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἴσω, πρόξενός Βοιώτιος, μένων Θετταλὸς, ἀγίας Ἀρκὰς, Κλέαρχος Λακὼν, Σωκράτης Ἀχαιός. οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ θύραις ἔμενον. ὁ πολλῷ δ' ὕστερον ἀφ' τοῦ αὐτοῦ σημείου οἵτε φίλοι συνελαμβάνοντο, καὶ οἱ ἔξω κατεκόπησαν. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς ἱππέων δρόμῳ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες, ὥ τινι φύτυχαίσιν ἕλλην, ἢ δοῦλος ἢ ἐλεύθερος, πάντας ἔκτεινον. οἱ δὲ Ἕλληνες τὴν τε ἱππασίαν αὐτῶν ἐθαύμαζον ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὁρῶντες, καὶ ὅτι ἐπίστευον ἡμελημένοις, πρὶν νίκαρχος Ἀρκὰς ἦκε φεύγων πρὸς μέν γαστέρα, ἧ τὰ φύτρα φ' ταῖς χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε πάντα τὰ γεγενημένα. ἐκ τούτου δὴ οἱ Ἕλληνες ἔθεον ὡς τὰ ὅπλα πάντες ἐκπεπλημμένοι, καὶ νομίζοντες αὐτίκα ἥξειν αὐτοὺς ὡς τὸ στρατόπεδον. οἱ δὲ πάντες μὲν οὐκ ἦλθον, ἀρτάβαζος καὶ μιθριδάτης, οἳ ἦσαν κύρῳ πιστότατοι δὴ τῶν ἑλλήνων φυλακῆς ὁμόσε ἐλθόντες ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν, σὺν αὐτοῖς ὁρᾶν καὶ γιγνώσκειν. συνεκολούθησαν δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ πρόσω τεθωρακισμένοι εἰς τριακοσίους. ὅτοι ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, ἐλθεῖν ἐκέλευον εἴ τις εἴη τῶν ἑλλήνων ἢ στρατηγὸς, ἢ λοχαγὸς, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως. μεταξὺ τε ἀφῖκτο τῶν ἑλλήνων φυλακῆς ὁμόσε στρατηγοὶ μὲν, Κλεάνωρ ὀρχομένιος καὶ σοφαίνετος συμφάλιος, σὺν αὐτοῖς δὲ ξενοφῶν ἀθηναῖος, ὅπως μάθοι τὰ περὶ πρόξενον. χειρίσοφος δ' ἐτύγχανεν ἀπὼν· φ' λιόμυ τινὶ σὺν ἄλλοις ὠνησιν ἐζόμενος. ἐπεὶ δ' ἔστησαν ἐς ἐπήκοον, λέγει ἀρίαιος· Κλέαρχος μὲν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ἐπεὶ ὤμοσε τε καὶ φαὴν τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τῇ δίκῃ τὰ τέκνα.

πρόξενος

προξένῳ δὲ καὶ μένωνι ὅτι κατήγγειλαν αὐτῷ τὴν ὦν
βουλήν, ἣν μεγάλης τιμῆς ἐσίν. ὑμᾶς δὲ βασιλεὺς τὰ ὅ=
πλα ἀπαιτεῖ. ἑαυτοῦ γὰρ εἶν φησὶν, ἐπέπρα λύρῳ ἦσαν
τοῦ ἐκείνου δοῦλοι. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ ἕλλη=
νες. ἐλεγε δὲ λυσάνωρ ὀρχομένιος· ὦ κάκιστε ἀνθρώ=
πων ἀρίστε, καὶ ἄλλοι ὅσοι ἦτε λύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύ=
νεσθε θεοὺς ὅτε ἀνθρώπους, οἵ πρότερον ὁμόσαντες ἡμῖν
τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομίειν, προδόντες ἡμᾶς
σὺν πασαφέρνει τῷ δεινοτάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ,
τούς τε ὅρκους ἀνόσους οἷς ὤμνυτε ὡς ἀσφαλεστάτους, καὶ
τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προδεδώκοτες, σὺν τοῖς πολεμίοις
ὄρχεσθε ἐφ' ἡμᾶς; ὁ δὲ ἀρίστος εἶπε· κλέαρχος γὰρ
πρόσθεν ὢν βουλόμενος, φανερὸς ἐγένετο πασαφέρνει τε
καὶ ὀρόντᾳ, καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς σὺν τούτοις, ὧν τύχοις ἤ
ξυνοφῶν τάδε εἶπε· κλέαρχος μὲν τοίνυν, εἰ παρὰ τοὺς
ὅρκους ἦλθε τὰς σπονδὰς, τὴν δίκην ἔχει. δίκαιον γὰρ
ἀπόλλυσθαι τοὺς ὡμορκοῦντας. πρόξενος δὲ καὶ μένων,
ἐπέπρα εἰσὶν ὑμέτεροί τε ὄντες, ἡμέτεροί τε στρα=
τηγοί, πέμψατε αὐτοὺς δοῦρο. δῶρον γὰρ ὅτι φίλοι γε
ὄντες, ἀμφοτέροις πειράσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλ
τιστα συμβουλεύειν. πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι πολὺν χρό
νον διαλεχθέντες ἀλλήλοις, ἀπῆλθον οὐδὲν ἀποκεινο=
μενοι. οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ οὕτω ληφθέντες, ἀνήχθησα
ν ὡς βασιλέα, καὶ ἀκρωτηριασθέντες τὰς κεφαλὰς, ἐτε=
λεύτησαν. εἷς μὲν αὖ τῶν κλεάρχου ὁμολογουμένως ἐκ
πάντων τῶν ἐμπείρως αὐτοῦ ἐχόντων δόξας γενέσθαι,
ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς καὶ φιλοπόλεμος ἐγένετο. ἦν γὰρ
δὴ ἕως μὲν πόλεμος ἦν τοῖς λακεδαιμονίοις πρὸς ἀθη
ναίους, παρέμενεν. ἐπεὶ δὲ εἰρήνη ἐγένετο, πείσας τὴν ἑαυ
τοῦ πόλιν ὡς οἱ θρᾷκες ἀδικοῦσι σφᾶς ἕλληνας, καὶ δια=
πραξάμενος ὡς ἐδύνατο παρὰ τῶν ἐφόρων, ἔξεπλευσε ὡς
πολεμήσων, τοῖς ὑπὲρ χερρόνησον ἦν περίνθιοι θρᾷξίν.
ἐπεὶ δὲ μεταγνόντες πως οἱ ἔφοροι, ἤδη ἔξω ὄντος αὐ
τοῦ, ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἐπειρῶντο διὰ ἰσθμοῦ, γνόντος δὲ οὐ=
κέτι πείθεται, ἀλλ' ἤχετο πλέων εἰς ἑλλήσποντον. ἐκ τού
του καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἐν τῇ σατράπῃ τελῶν, ὡς
ἀπειθῶν. ἄλλη δὲ φυγὰς ὢν, ὁρμᾶτο πρὸς κῦρον. καὶ ὁπόσ
οις μὲν λόγοις ἔπεισε κῦρον, ἄλλοθεν γέγραπται. σί=
λωσι δὲ αὐτῷ κῦρος μυρίους ἀργυρίου. ὁ δὲ λαβὼν,
οὐκ ἀθρόαν μίαν ἐτράπετο, ἀλλ' ἀπὸ τούτων τῶν χρη
μάτων συλλέξας στράτευμα, ἐπολέμει τοῖς θρᾳξὶ, καὶ μά
χῃ τε ἐνίκησε, καὶ ἀπὸ τούτου ἔφερε καὶ ἦγεν αὐτούς. καὶ
πολεμῶν διετέλει, μέχρις οὗ κῦρος ἐβασιλεύθη τῷ στρα
τεύματος. τότε δὴ ἀπῆλθεν, ὡς σὺν ἐκείνῳ αὖ πολε=
μήσων. ταῦτα οὖν φιλοπολέμου ἀνδρὸς ὀργὰ
εἶν, ὅστις ἄσμενος μὲν εἰρήνην ἔχειν, αὖθις αἰσχύνης καὶ βλά
βης αἱρεῖται πολεμεῖν· ἄσμενος δὲ χαίρων μᾶν, βούλεται πο
νεῖν ὥστε πολεμεῖν· ἄσμενος δὲ χρήματα ἔχειν ἀκινδύνως,
αἱρεῖται πολεμῶν, μείονα ταῦτα ποιεῖν. ἐκεῖνος δὲ
ὥσπερ εἰς παιδικὰ, ἢ εἰς ἄλλο τινὰ ἡδονὴν, ἤθελε
δαπανᾶν εἰς πόλεμον. οὕτω μὲν φιλοπόλεμος ἦν.
πολεμικὸς δὲ ταύτη ἔναι ἐδόκει, ὅτι φιλοκίνδυνός
τε ἦν, καὶ ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἄγων ὧν σὺν πολε=
μίους. καὶ ξὺν τοῖς δεινοῖς φρονίμος, ὡς οἱ παρόντες
πάντες ὁμολογοῦσι. καὶ ἀρχικὸς δὲ ἐλέγε
εἶν, ὡς δυνατὸν ἐκ τοιούτου τρόπου, οἷον ἦν ἐκείνος ἔχειν.

ἱκανὸς

Proxeno & Menoni, quod rem detulerunt, gratia & ho/nos maximus habetur. À uobis rex arma sibi dedi postu/lat, quod sua sint, quæ ante Cyri serui sui fuerunt. Ad hæc pro Græcis omnib. Cleanor Orchomenius ita re/spondit: O homnũ sceleratißime Ariæe, & tẽ alij qui Cyri olim ami citiã sequuti estis, an nõ pudet uos & hominũ, & deorũ? Siccine cum ureiurãdo uos obstrinxeritis, eosdẽ uobis qui nobis essent, & amicos, & hostes futuros, iam cum Tissa pherne, uno omniũ maxime impio ac nefario homine, nos prodidistis? eosq; homines, qui propter iusiurandi ac fœde ris religionem, uobis sacrosancti esse debuerant, sustulistis? iam uero & nos eadem proditione circũuentos, cum hosti bus oppressum uenitis? Tum Ariæus: Atqui Clearchus, in/quit, prior manifestis insidijs Tissaphernem & Orontem, nosq; qui cũ ipsis eramus, opprimere conatus est. Hic Xe/nophõ: Si Clearchus, inquit, præter fœdus aliquid molitus est, iam pœnas dedit: NIHIL enim æquius quàm periu/ros merita affici pœna. At Proxenũ et Menonẽ, si quidem hi de uobis benemeriti sunt, et ijdem nobis præsunt, ad nos huc quamprimũ remittite: hi enim procul dubio cum utrisq; amici sint, uestris æquè ac nostris rebus optime consulent. Ad hæc barbari, cum diu inter se capita cõtulissent, postre/mo nullo dato responso, abierunt. Prætores quidem ipsi, uti ante dictum est, comprehensi, regis iussu ad quem deducti sunt, securi percussi diem extremũ clauserunt. Ex ijs Clear/chus, ut consensu omnium eorũ qui illum familiarius nos/sent, ad militaria munia natus, ac idem belligerendi, suprà quàm dici possit, cupidus. Is enim quandiu bellum Lacedæ monijs cum Atheniensibus fuit, operam patriæ nauauit: pa ce facta, ciuibus suis persuasit bellum cõtra Thracas, eo no mine quod illis Græcis infesti essent, suscipiendũ: cumq; ut bellum id sibi decerneretur, ab Ephoris impetrasset, classe Thracibus ijs, qui supra Chersonesum & Perinthum habi tant, bellum intulit. Postea uero quàm Ephori mutata sen/tentia, iam profectũ ab Isthmo reuocare conati sunt, ille qui dem non paruit, sed ad Hellespontũ nauibus cõtendit: eam ob rem à magistratibus Spartanis, quod parêre noluisset, capitis arcessitus est. Ac tunc exul ad Cyrum profectus, qui bus eum rationibus sibi conciliasset, alio loco scripsimus: à quo Daricis uicies mille acceptis, nequaquam se ocio aut desidiæ dedit, sed comparato ea pecunia exercitu, Thra/ces bello cœpit urgere: quos cum prælio uicisset, latissime agros eorum populatus est: ac in eo sanè bello uersatus, us/quequo Cyrus cum delectum haberet, eum ad se euocauit, tunc illi belli socius futurus in Asiam traiecit. Atq; hæc pro pensi ad bellum animi documenta fuerunt, quod cum ho/nestæ ac securæ paci consulere posset, bellum optaret: cum uerò ocium amplecti liceret, bellandi causa labores susci/pere mallet. Cum deniq; magnam pecuniam posset impu/ne posidere, præstabilius duceret eam bellicis impensis comminuere. Itaque ut in amores alij, ac alia uoluptatum genera, sic in bellicos apparatus hic libentißime pecuniam erogabat. Hæc, inquam, omnium facile eius in re bellica studium declararunt. Quod autem bellicarum laudum u/nus maxime compos esset, ex eo intelligi poterat, quod pe/ricula omnia intrepide adibat, modo interdiu, modo nocte in hostem mouens. Idem in grauibus ac difficilibus rebus, prudentiæ muneribus fungebatur, atque id ubuis loco/rum omnes confessi sunt. Ad hæc imperandi artes egre/gie tenere uidebatur, pro suo tamen ingenio ac moribus.

Vt enim diligentius nemo operam dabat, ut commeatus ac reliqua commoda militibus suppeterent: sic metuendum se potius, quàm diligendum præbebat: quippe qui & uultu acerbitatem quandam præ se ferret, & uoce esset asperiore, ac in puniendo ea uteretur seueritate, ut ab ira nonnunquam, cuius eum rei aliquando pœnitebat, se uinci sineret. Neque tamen non certam rationem sequebatur, CVM dissoluto exercitu nequius nihil esse putaret. Quin dicere solitum aiunt, IMPERATOREM hoste ipso formidolosiorem militi esse oportere: neq; enim aliter aut uigilias obiturum, aut amicis temperanter usurum, aut absq; tergiuersatione in hostem iturum. Quare periculosis in rebus eum libentissime omnes auscultabant, unum sibi illum imperatorem exoptabant, ac eius oris tristitiam, hilaritatem, in imperando acerbitatem, robur in hostes interpretabātur, sibiq; eam salutarem potius quàm molestam ducebant. At ubi pericula euaserant, poterantq; impune ad alios duces transire, multi eum deserebant: quippe qui morum suauitatē, quæ longissime ab eo aberat, sectarentur, duritiam & difficultatem refugerent: neq; enim aliter illum milites, quàm magistros pueri metuebant. Quocirca nunquam illum aut studijs, aut beneuolentia deuincti milites sequebantur: eos tantum dictu audientes habebat, qui aut ex ciuitatis delectu ei attributi essent, aut qui cum eius opera indigerent, ipsa necessitate adducti, in officio permanerēt. Postea uerò quàm eius ductu hostem uincere cœpere, quotidie utilioribus militibus usus est. Nam & ipsa consuetudo in hostem audaces effecerat, & pœnæ metus urgebat, ut ordinis cōseruandi antiquissimā rationem haberēt. Talis ille imperator fuit. Alijs autem imperantibus unus omnium minime libenter parēre dicebatur. Excessit è uita annum agens plus minus quinquagesimum. Proxenus autem Bœotius statim à puero cum indole esset optima, rerum gerendarum studio conflagrauit: ad quas ut se quamoptimè compararet, Gorgiæ Leontino operam dedit, cuius consuetudine cum tantum se profecisse intelligeret, ut & recte imperare, & principū amicitias ita colere posset, ut ab ijs beneficijs non uincere/tur, Cyro se susceptæ expeditionis socium adiunxit, cum ex ea magnum nomen magnasq; opes, & ingētem pecuniam adipisci posse speraret. Quæ tamen ita cupiebat, ut satis ommibus constaret, nihil tam esse, quod ille per iniuriam sibi partum uellet, cum hæc ita demum expetenda duceret, si cum iustitia & honestate coniuncta essent. Ac ille quidem optimo cuiq; cōmodissimè imperabat. Non erat is tamen, qui militem pudore, aut metu contineret, quin suos magis uerebatur, quàm ipsi illum. Neque dubium erat, quin multò magis metueret suorum inuidiam, quàm hi ne sibi ille fidem non haberet. Satis enim imperandi munus & esse, & uideri perfectum putabat, si bene merentes collaudasset, improbis nullas laudes impertiretur. Quibus ille rationibus effecerat, ut probissimus atq; honestissimus quisq; esset in eum animo propensissimo. Qui ad iniuriam essent procliuiores, sæpe illi insidias facerent, cum præsertim sibi leuissimè caueret. Agebat cum de medio sublatus est, annum ferè xxx. At Menon Thessalus magnam & diuitiarum, & imperij cupiditatem semper præ se tulerat. Is enim imperare cupiebat, ut unde caperet, haberet, & honores lucri causa expetebat. Potentiorum uerò amicitias magni æstimabat, ut si iniuria quenquam affecisset, pœnas dare non cogeretur: & ad ea quæ semel concupisset, se com/

ἱκανὸς μὲν γὰρ ὡς εἴ τις καὶ ἄλλος φροντίζειν δοκεῖ, ὅπως ἕξει ἡ στρατιὰ αὐτῷ τὰ ὠνητὰ ἥδεια, καὶ παρασκευάζειν τοῦτο. ἱκανὸς δὲ καὶ ἐμποιῆσαι τοῖς παροῦσιν, ὡς ἀπιστέον εἴη λιπαρεῖν. οὔτε γὰρ ἐποίει ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι· οὐ γὰρ ὁρᾶν συνὸς ἦν, οὔτε τῇ φωνῇ βαρύς. ἐκόλαζέ τε αἰεὶ ἰσχυρῶς, οὐ μέντοι ὀργῇ γέ τι, ὥστε οὐ μεταμέλειν ἐδόκει. οὐ γνώμῃ δὲ ἐκόλαζεν. ἀνωλέστου γὰρ στρατεύματος ἡγεῖτο ὄφελος εἶναι. ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὡς δέοι μὲν στρατιώτην φοβεῖσθαι μᾶλλον μὲν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλλοι ἢ φύλακας φυλάξειν, ἢ φίλων ἀφέξεσθαι, μὴ ἀποφασίστως ἰσχύειν πρὸς τοὺς πολεμίους. τὸν μὲν δὴ τοῖς πλείοσιν ἤθελον αὐτὸν ἀκούειν σφόδρα, καὶ οὐκ ἄλλον ἡροῦντο οἱ στρατιῶται. καὶ τὸ συνὸν τότε φαίνεσθαι αὐτὸν τοῖς πρόσω πίοις ἔφασαν φαίνεσθαι. καὶ τὸ χαλεπὸν, ἐρρωμένον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐδόκει εἶναι, ὥστε σωτήριον καὶ οὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο. ὅτε δ' ἔξω τοῦ πλείονος ἴοιντο, καὶ δῆλοι πρὸς ἄλλους ἀρχομένους ἀπιόντες, πολλοὶ αὐτὸν ἀπέλιπον. τὸ γὰρ ἐπιχαρὲς οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ ἀεὶ χαλεπὸς καὶ ὠμὸς ἦν. ὥστε διέκεινθο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ ἦν φιλίας μὲν καὶ ξυνοίας ἑπομένους οὐδέποτ' εἶχεν. οἵτινες ἢ ἦσαν ἐκ πόλεως τεταγμένοι, ἢ ἐκ τοῦ δεῖσθαι, ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀνάγκῃ κατεχόμενοι παρέσχεν αὐτῷ, σφόδρα πειθομένοις εἴχετο. ἐπειδή τε ἤρξαντο νικᾶν σὺν αὐτῷ τοὺς πολεμίους, μεγάλα ἤδη ἦν τὰ χρήσιμος ποιοῦντα εἶναι σὺν αὐτῷ στρατιώτας· τό, τε πρὸς τοὺς πολεμίους θαρραλέως ἔχειν πρῶτον, καὶ τὸ μὴ παρὲκ ἐκείνου πιμορίαν φοβεῖσθαι αὐτὸν δυνάστης εἶναι. ζώντος μὲν ἀρχων ἦν. ἀρχεσθαι δ' ὑπὸ ἄλλου ὁ μάλα ἐθέλειν ἐλέγετο. ἦν δ' ὅτε ἐτελεύτα ἀμφὶ τὰ ὠγδοήκοντα ἔτη. πρόξενος δὲ ὁ Βοιώτιος, ὀλυθὺς μὲν μειράκιον ὢν, ἐπεθύμει φρονεῖσθαι ἀνήρ, τὰ μεγάλα πράττειν ἱκανὸς. καὶ δὴ ταύτῃ τῇ ὠθυμίᾳ, ἐδόκει γοργίας ἀρτύσιον ἕξειν Λεοντίνος. ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἱκανὸς ἤδη νομίσας εἶναι καὶ ἄρχειν, καὶ φίλος ὢν τοῖς πρώτοις μὴ ἧττᾶσθαι δυνατεῖν, ἦλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν κύρῳ πράξεις. καὶ ὥστε κτήσασθαι ἐκ τούτων ὄνομα μέγα, καὶ δύναμιν μεγάλην, καὶ χρήματα πολλά. τούτων δ' ὠθυμῶν σφόδρα ἐφάνη αὖ ὅστις ἔχων, ὅτι τούτων δεῖ μὲν αὖ θέλοι κτᾶσθαι μετὰ δικαίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ὥστε δεῖν τούτων τυγχάνειν· αὖθις ἢ τούτων, μή. ἄρχειν μὲν καὶ ἀγαθῶν ἱκανὸς ἦν. ὁ μέντοι ἔστ' αὐτὸς τοῖς στρατιώταις ἑαυτὸν, ὅτε φόβον ἱκανὸς ἐμποιῆσαι· ἀλλὰ καὶ ἠχυρώθη μᾶλλον σὺν στρατιώτας, ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκείνου. καὶ φοβούμενοι μᾶλλον ἦν αὖ φανερὸς τὸ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις, ἢ οἱ στρατιῶται τὸ ἀπιστεῖν ἐκείνῳ. ὥστε ἢ ἄρχειν πρὸς τὸ ἄρχικὸν δεῖν μὴ δοκεῖν, τὰ μὲν καλῶς ποιοῦντα ἐπαινεῖν, τὰ δὲ ἁδικοῦντα μὴ ἐπαινεῖν. τοιγαροῦν αὐτῷ οἱ μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ τῶν συόντων εὖνοι ἦσαν, οἱ δ' ἄλλοι ἐπεβούλευον, ὡς δυμετάχειρίσῳ ὄντι. ὅτε ἢ ἀπέθνησκεν, ἦν ὡς ἐτῶν τριάκοντα. μέντοι δὲ ὁ Θεσσαλὸς δῆλος ἦν, ὠθυμῶν μὲν πλούτου ἰσχυρῶς· ὠθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλέω λαμβάνοι· ὠθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλέω κερδαίνοι. φίλος τ' ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστον δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν, μὴ δίδοιν δίκην. ὠθεῖ δὲ τὸ καταργάζεσθαι ὧν ὠθυμοίη, σώτομω=

σωτομωτάτω ὁλὸν ᾠ̓ΘΡ εἶν. ἀλλὰ τοῦ ὠ̃ϊορκεῖν τε, καὶ ψεύδεσθαι, οὐχ ἥκιστα ἐπαπατᾶν. τὸ δὲ ἁπλοῦν τε καὶ ἀνέλιθιον, φύσει ΘΡ ἐνομίζετο αὐτῷ ἀνελιθίῳ εἶν. ἔργων δὲ φανερὸς μὲν ὢν ἀλγέα ὅτῳ δὲ φέρη φίλος εἶν, πούτῳ γνῶναι λεπτὸν ἦν ὠ̃ν βουλεύων. καὶ πολεμίοις μὲν ἀδύνατος κατεγέλα. τῶν δὲ σωόντων αὑτῶν, ὡς καταγελῶν ἀεὶ διελέγετο. καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε. χαλεπὸν γὰρ ᾠ̓ΘΡ εἶν τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν. τὰ δὲ τῶν φίλων μόνον ᾠ̓ΘΡ εἰδέναι ὅτι ῥᾷστον ἀφύλακτα λαμβάνειν. ὅσους μὲν ἠδικοῦΘΡ ὠ̃ϊορκους καὶ ἀνοσίους, ὡς εὖ ὡπλισμένους ἐφοβεῖτο. τοῖς δ' ὁσίοις καὶ ἀληθέσιν ἀσκοῦσιν, ὡς αὐτάρκεσιν ἐπέφερε χρῆσθαι. ὥσπερ δὲ τὸ ἀγάλλεσθαι ὑπὸ θεοσεβείας, καὶ ἀληθείας, καὶ δικαιότητι, ὅτῳ καὶ μέγα ἀγάλΘΡ ἦν δύνασθαι, τῷ πλάττεσθαι ψεύδη, καὶ φίλους ἀπαγελᾶν. τὴν μὲν πανοῦργον, ἀπαίδευτον ἐνόμιζεν εἶν. καὶ παρ' οἷς μὴ ἐπεχείρει πρωτεύειν, φιλίᾳ δὲ βάλλων οὓς πρώτους, τούτους ὤετο δεῖν λυτήσεσθαι. τὸ δὲ πεισομένους οὐ στρατιώτας παρέχεσθαι, ἐκ τοῦ συνδεῖν αὐτοὺς ἐμηχανᾶτο. τιμᾶσθαι μὲν θεραπεύεσθαι ἄξιος, ὧν δ' ἀνύμενΘΡ ὀλίγα πλείστα δύνασθαι τὸ ἐθέλοι αὖ ἀδικεῖν. δύργεσίαν δ' κατέλεγεν, ὁπότε τις αὐτοῦ ἀδίκητο, ὅτι χρώμενΘΡ αὐτῷ οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν. καὶ τὰ μὲν δὴ ἀφανῆ, ἔξεστι περὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι. ἃ δὲ πάντες ἴσασι, τά δ' ὄντα. παρὰ ἀρισίππῳ μὲν ἔτι ὡραῖΘ ὢν στρατηγεῖν διεπράξατο τῶν ξένων. ἀρίαίῳ δὲ βαρβάρῳ ὄντι, ὅτι μειρακίοις καλοῖς ἥδΘΡ, οἰκειότατΘ ἔτι ὡραῖΘ ὢν ἐχρῆν. αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε θαρύπαν, ἀχρήνΘ ὢν χρεωδοντα. ἀρθυσκόντων δὲ τῶν στρατηγῶν, ὅτι ἐστρατεύσαν ἐπὶ βασιλέα σὺν Κύρῳ, τὰ αὐτὰ ποιοῦνΘ ὃν ἀπέθανε. μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θανάτου στρατηγῶν, τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ λεάρχΘ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί, ἀρτεμηγότΘ τὰς κεφαλάς, ὅπερ κάλλιστον θανάτων ἐλόκει εἶναι, ἀλλὰ ζῶν ἀκιδεὶς γλαυκὸν ὡς πονηρὸς λέγεται τελευτῆς τυχεῖν. ἀγίας ὁ ἀρκὰς, καὶ σωκράτης ὁ ἀχαιὸς, καὶ τούτῳ ἀπεθανέτην. οὗτοι δὲ οὐδεὶς οὐδ' ὡς ἐν πολέμῳ κακῶν κατεγέλα, ὅτ' ἐς φιλίαν αὐτοῦ ἐμέμφερ. ἦσαν τε ἄμφω ἀμφὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

προσδιατρίβειν compendiaria admodum uia peruenturũ putabat, si peierasset, si mentitus esset, si fefellisset. Animi simplicitatẽ ac lenitatẽ, quasi lentitudinem quandam et ignauiam esse existimabat. Neminem ex animo diligebat, neq; se cuiquã amicum unquã simulauit, quin insidias ei fecerit. Ex hostib. neminẽ unquã ludibrio habuit: ac contrà quib. cum consuetudinẽ habebat, cum ijs de rebus omnib. deridens atq; illudens agebat. Hostiũ bonis non insidiabatur: quod difficile esse putabat, quæ diligenter seruarentur eripere. Amicorum res ita appetebat, ut solus nosse uideretur, facilime quæ non custodiantur, adimi posse. Ad hæc, quos periuros, quos iniurioſos esse intelligeret, eos tantum, quasi bene aduersus se armatos metuebat: bonorum pietate ac fide pro libidine sua abutebatur. Neq; sua quisquam religione, ueri & æqui obseruantia tantopere delectabatur, quantam Menon uoluptatem capiebat, dum aut aliquẽ fraudaret, aut mendacia fingeret, aut amicos derideret. Homines minimè facinoroſos, rudes existimabat & indoctos. Apud quos principem in amicitia locum obtinere cõtenderet, nihil suis rationibus magis cõducere putabat, quã si gratioſiſsimos quoſq; criminando ſuſpectos reddidisset. Iam milites scelerum societate in officio retinere studebat: atq; ut hi se colerent, ac honore dignum putarent, facilimè se consequi posse arbitrabatur, si ostendisset posse se & uelle quamplurimum nocere. Ac ijs quidem qui à se defecerant, tanquam eximium beneficiũ exprobrabat, quod illos quandiu apud se fuissent, non perdidisset. Verùm hæc propterea quod obscuriora sunt, ficta uideri possunt: quæ autem notiſsima omnibus, iam dicentur. Ab Aristippo, cum nondum excesſisset ex ephebis, mercenariorũ præfecturã impetrauit. Idem cum Ariæo barbaro homine, quod is formoſorũ puerorũ consuetudine magnoperè delectaretur, ſpecie corporis, ac ætatis flore commendatus, familiariſsime uixit. Ipſe nondum puber, iam puberẽ Tarypan in delicijs habuit. Interẽptis uero ijs, quos ante dixi, prætoribus, eo nomine quod Cyrum contra regem iuuissent, cum eiusdem criminis esset damnatus, non ſtatim tamen, neq; eodem mortis genere ſublatus eſt. Non enim ei, ut cæteris, eſt caput à cerui cibus abſciſſum (quod ſupplicij genus honeſtiſsimum habetur) ſed, quod eius ſcelere dignum fuit, regis iuſſu, multis corporis cruciatibus laceratus, uix anno exacto exanimatus eſt. Hagias quoq; Arcas, & Socrates Achæus occiſi ſunt. In his nemo unquam, neq; bellicam uirtutem, neq; amicitiæ fidem requiſiuit. Vix erunt uterq; annos fermè XL.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΤΡΙΤΟΝ.

XENOPHONTIS
DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIBER TERTIUS, Romulo Amaſæo interp.

ΟΣΑ μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου οἱ Ἕλληνες ἔπραξαν, μέχρι μὲν μάχης, καὶ ὅτε ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν ἐν μάχῃ, ἀπόντων τῶν Ἑλλήνων σαφῶς δεδήλωται ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις. ἐπεὶ δ' οἵτε στρατηγοὶ συνειλημμένοι ἦσαν, καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν οἱ συνεπόμενοι ἀπολώλεκεν, ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλληνες, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἐν μέσοις βασιλέως βύραις ἦσαν. Κύκλῳ δ' αὐτοῖς πάντα πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμια ἦσαν. ἀγοραὶ δ' οὐδεὶς ἔτι παρέξειν ἐμέλλεν· ἀπεῖχον δὲ μάλιστα ἑκατὸν σταδίους ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ· ἐπεὶ δὲ διαβαίνειν ἐν μέσῳ τῷ εὖρει τοῦ ποταμοῦ. προσδιατρίβειν

Quæ gesserint Græci toto eo itinere, quod cũ Cyro in ulteriorem Asiam fecerũt usq; ad prælium: quæq; post Cyri interitum acta sint, dum Græci cum Tissapherne icto fœdere retrocederent, superioribus libris expoſita sunt. Posteà uerò quàm & prætores ipsi oppreſsi, et qui eos sequuti fuerãt cẽturiones ac milites cæsi sunt, magna ex rerũ difficultate Græcis trepidatio inceſsit, quippe qui se etiamnũ ad regis fores esse, ac circũquaq; hostilibus se nationibus, atq; urbibus incinctos cogitarent. Neminem uerò iam fore, qui sibi annonã præberet, cum à Græcia amplius stadiũm decem millia (id erat ferè terdecies centena, & XX. M. paſs. abeſſent: neq; dux uiæ quisquam præstò esset: at flumina in medio plurima, altiora multò quàm ut uado transiri possent.

Videbant

Videbant præterea se ab ijs proditos barbaris, qui Cyro eius expeditionis socij fuerant. Ad hæc, equitem ne unum quidem habebant: ex quo futurum erat, ut neq; uictores fugientes assequi, neq; uicti insequentes effugere possent. Hæc dū animo agitarēt, magna cura & mœrore afficiebantur. Ac pauci omnino cum iā aduesperasceret, cibū ceperant, pauci ignē accenderant, neq; multi ea nocte ad suos ordines cum armis conuenerunt, sed eo quem quisq; fortuitò occuparat loco, quiescentes, præ mœrore, ac patriæ, parentum, uxorum, liberūm, quos nunquā se amplius uisuros putabant, desiderio, insomnem noctem egerūt. Atq; hic tunc fuit Græcorum militum status. Erat in eo exercitu Xenophon quidam Athenienſis, qui non modo neq; prætor, neq; centurio erat, aut alium ullum ordinē ducebat, sed neq; ulla stipendia faciebat: quippe qui priuata tantum amicitia ductus, pro ueteris hoſpitij iure, Proxenum ſequutus eſſet, ab eo è patria euocatus, quod ſcilicet hunc ille Cyro commendandum ſuſcepe-rat, quem ſe merito pluris quàm ipſam patriam facere dicita-bat. Quare Xenophon cum ea de re à Proxeno epiſtolam accepiſſet, ubi eam legit, de profectione ſua ad Socratē Athenienſem retulit. At is cum uereretur, ne eſſet illi alicui fraudi apud ciues ſuos, Cyri amicitiam expetiſſe, propterea quod Cyrus Lacedæmonios, bellum cum Athenienſibus gerentes alacriter iuuerat, iubet illum Delphos proficiſci, ibiq; de ea profectione Apollinem conſulere. At Xenophō ab Apolline quæſiuit, cuinā deo uotis nuncupatis, & ſacris peractis, quod haberet iter ex animi ſententia conficere, req; inde feliciter geſta, ſaluus domū redire poſſit. Tunc deos quibus res diuina facienda eſſet, deus ædidit. Cum uero ad Socratem reuerſus Xenophon, oraculum retuliſſet, ab eo reprehenſus eſt, quod non ante quæſiſſet, utrum ſatius eſſet proficiſci, an manere: ea enim de re deum conſuli oportuiſſe: non autem itinere iam ſuſcepto, quomodo id optime euenturum eſſet. Sed quando, inquit ille, ita ut libuit quæſiſti, iam quæ deus uſſit fieri oportet. Tum Xenophon ſacris, quibus dis oraculo iuſſus fuerat, ritè patratis, nauem conſcendit: ac Sardeis cum appuliſſet, ibi Proxenum & Cyrum conuenit, iter iam in ulteriorem Aſiam capeſſentes. Cyro quidem eſt Xenophon à Proxeno commendatus. Cumq; eum manere ſecum Proxenus cuperet, eſt etiam à Cyro liberaliter inuitatus, qui ſe illum promiſit quamprimum expeditio ea cōfecta eſſet, in patriam remiſſurum. Et tunc ſane copiæ illæ in Piſidas comparari dicebātur: quare ea ſimulatione inductus Xenophon, caſtra ſequutus eſt: non ille quidem à Proxeno deceptus, cum nemo ex Græcis ominō, præter unum Clearchum, bellum id contra regem ſuſcipi ſenſiſſet. Neq; enim prius res omnibus perſpicua fuit, quàm in Ciliciam uentum eſt: ac tunc quidem milites partim metu, propter uiæ difficultatem, partim uero mutuo pudore impediti, in fide permanſerūt. In hoc numero Xenophō fuit. Hoc uero tempore cum iiſdem & ipſe eſſet, quibus cæteri, difficultatibus circumuentus, uehementer angebatur, neq; ſomnum capere poterat. Leuiſſime tamen dormitanti, huiuſmodi ſomnium oblatum eſt. Paternam domum uiſus eſt uidere cum tonitru de cœlo tactam, omni ex parte ſubito lumine coruſcare: qua ſpecie perculſus, cum ſomno ſolutus eſſet, eodem ſomnio & læta ſibi, & aduerſa ſignificata eſſe interpretatus eſt. Nam quod in mediis laboribus ac periculis lumen ſibi à Ioue magnum affulſiſſe uiſum eſſet, ad ſalutis ſpem pertinere uidebatur. Terrorem uero afferebat, quod cum à Ioue rege id ſomniū extitiſſet, ac circumquaque omnia uiſa eſſent flammis ardere, ne non poſſet ex loci iniquitate euadere, ac rerum omnium difficultatibus interclu deretur, metuebat. Sed uti fuerit ſomnium illud accipiendum,

ex

πρωὶ δὲ ἐλόχησαν δὲ αὐτὸν καὶ οἱ σὺν κύρῳ ἀναβαίνοντες Βάρβαροι. μόνοι δὲ κατελείμμενοί ἦσαν, οὐδὲ ἱππέα οὐδενὰ σύμμαχον ἔχοντες· ὡς δὴ πλὴν ὧν, ὅτι νικῶντες μὲν οὐδ' ἂν οἷοί τε κατακαίνοιεν, ἡττηθέντων δ' αὐτῶν, οὐδεὶς ἂν λειφθείη. ταῦτα γιγνοώσκοντες καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑαυτῶν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πυρὰν ἔκαυσαν, ὠδὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτην τὴν νύκτα. ἀνεπαύοντο δὲ ὅπου ἑτύγχανον ἕκαστος, οὐ πλανώμενοι καθ' ὕλην ὑπὸ λύπης, καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παίδων, οὓς οὔ ποτε φάμενοι εἶτι ὄψεσθαι. ὅτῳ μὲν δὴ ἀκὴ μόνοι πάντων, ἀνεπαύοντο. ὧν δ' ἕτις φρὴ τῇ στρατιᾷ ξυνοφῶν ἀθλιωτάτῳ, ὃς ὅτε στρατηγὸς, οὔτε λοχαγὸς, οὔτε στρατιώτης ὢν συνωκολούθει. ἀλλὰ πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἰκόθεν, ξενίου ὢν ἀρχαῖος. ὡς ἀφίκετο δὲ εἰς ἔλθοι, φίλον αὐτῷ κύρῳ ποιήσειν, ὃν αὐτὸς, ἔφη, κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν ἢ πατρίδα. ὁ μὲν τοι ξυνοφῶν ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν, ἀνακοινοῦται σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. ὁ δὲ σωκράτης ὑποπτεύσας, μήτι πόλεως ἢ πολίτου εἵνα κύρῳ φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐλόκει ὁ κῦρος πεπολεμωκὼς τοῖς λακεδαιμονίοις ὧν τὰς ἀθλιότητας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ ξυνοφῶντι, ἐλθόντι εἰς δελφοὺς, ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας. ἐλθὼν δὴ ὁ ξυνοφῶν, ἐπήρετο τὸν ἀπόλλω, τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ δυχόμενος, κάλλιστ' ἂν καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδὸν ἣν ἐνόει, καὶ καλῶς πράξας σωθείη. καὶ αὖ ἔλεγεν αὐτῷ ὁ ἀπόλλων, θεοῖς οἷς ἔδει θύειν. ἐπεὶ δὴ πάλιν ἦλθε, λέγει τῇ μαντείαν τῷ σωκράτει. ὁ δ' ἀκούσας ἠτιᾶτο αὐτὸν, ὅτι ὁ θεὸς πρότερον ἠρώτα, πότερον λώϊον αὐτῷ εἴη πορεύεσθαι ἢ μένειν. ἀλλ' αὖ σὲ χρὴ ἕνας ἑκάστου εἶναι, θεὸν ἐπιθυμοῦντα, ὅπως ἂν κάλλιστα πράττοι θείη. ἐπεὶ μέντοι ὅτῳ περὶ ταῦτ', ἔφη, χρὴ ποιεῖν ἅπερ ὁ θεὸς ἐκέλευσεν. ὁ μὲν δὴ ξυνοφῶν ὅτῳ θυσάμενος, οἷς αὐτῷ ἔλεγεν ὁ θεὸς, ἐξέπλει. καὶ καταλαμβάνει γὰρ σάρδεσι πρόξενον καὶ κῦρον, μέλλοντας ἤδη ὁρμᾶν ἄνω ὁδὸν, καὶ συνεστάθη κύρῳ. πεθυμημένου δὲ τοῦ προξένου, καὶ ὁ κῦρος συμπεπυθυμῆτο μεῖναι αὐτόν. ἔπει δὲ, ὅτι ἐπὶ ἅλαν τάχιστα ἡ στρατιὰ λήξει, δῆθεν ἀφῆκε αὐτόν. ἐλέγετο δὲ ὁ σόλος εἶναι εἰς πισίδας. ἐστράτευε μὲν δὴ οὐ τῶν ἐξαπατηθείς, οὐ γὰρ ἦν δῆλα τῇ ὧν βασιλέα ὁρμῶν, οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν ἑλλήνων, πλὴν κλεάρχου. ἐπεὶ μέν τοι εἰς κιλικίαν ἦλθον, σαφὲς πᾶσιν ἐδόκει εἶναι, ὅτι ὁ σόλος εἴη ὧν βασιλέα. φοβούμενοι δὲ τὴν ὁδὸν, καὶ ἄκοντες ὅμως οἱ πολλοὶ, δὴ ἀλλήλων καὶ κύρου σωκολούθεσαν. ὧν εἷς καὶ ξυνοφῶν ἦν. ἐπεὶ δ' ἀφεία ἦν, ἐλυπεῖτο μὲν σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ οὐκ ἐδύνατο καθεύδειν. μικρὸν δ' ὕπνον λαχών, εἶδεν ὄναρ. ἔδοξεν αὐτῷ βροντῆς γενομένης, σκήπτος πεσεῖν εἰς τὴν πατρῴαν οἰκίαν, καὶ ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσαν. πρίφοβος δ' ἐλύθης ἀνηγέρθη. ἐκ τοῦ ὄναρ πᾶν μὲν ἐκεῖνον ἀγαθὸν, ὅτι γὰρ πόνοις ὧν καὶ κινδύνοις, φῶς μέγα ἐκ δεοῦς ἐδόκει ἔσεσθαι. πᾶν δὲ καὶ ἐφοβεῖτο, ὅτι ἀπὸ δεοῦς μὲν βασιλέως τὸ ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, κύκλῳ δ' ἐδόκει λάμπεσθαι τὸ σῦρ. μὴ οὐ δυνατὸς ἦν ἐκ τῆς χώρας ἐξελθεῖν τῆς βασιλέως, ἀλλ' ὀργοῖτο ἑαυτόθεν ὑποτίνων ἀπορίων. ὁποῖόν τί μὲν δὴ ὄνειρ τὸ διὸς πυρὸς ὄναρ ἐδόξεν,

ἔδεσι

ἐξεστι σκοπεῖν ἐκ τῶν συμβαύτων μετὰ τὸ ὄναρ. γίγνε-
ται γὰρ τάδε δυοῖν. ἐπειδὴ αὐτὸν ἐγέρθη, πρῶτον μὲν γνοίη
αὐτῷ ἐμπέπτωκε, τί κατάκειμαι, ἢ δὲ νὺξ πρόβαίνει. ἅμα
δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς οὗ πολεμίους ἥξειν. εἰ δὲ γνησόμεθα
ὑπὸ βασιλέα, τί ἐμποδὼν, μὴ οὐχὶ πάντα τὰ χαλεπώ-
τατα ὧν πλέοντας, πάντα δὲ τὰ πλεονέκτατα πάθοντας,
ὑβριζομένους ἀφθονεῖν; ὅπως δ' ἀμυνούμεθα, οὐδεὶς
παρασκευάζεται οὐδ' ὅτι μελέτται. ἀλλὰ κατακείμεθα,
ὥσπερ δεῦρο ἡσυχίαν ἄγειν. ἐγὼ δὴ τὸν ἐκ ποίας πόλεως
στρατὸν προσδοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐ-
μαυτῷ ἐλθεῖν ἀναμένω; οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος
ἔσομαι, ἐαυτὸν ἡμέρου προσδῶ ἐμαυτὸν τοῖς πολεμίοις.
ἐκ τούτου ἀνίσταται, καὶ συγκαλεῖ οὓς προξένους πρῶ-
τους λοχαγούς. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν ἐγὼ, ὦ ἄνδρες
λοχαγοί, οὔτε καθεύδειν δοκάμαι, ὥσπερ οἶμαι οὐδ'
ὑμεῖς, οὔτε κατακεῖσθαι ἔτι, ὁρῶν γὰ οἷοις ὁρμῇ. οἱ μὲν
γὰρ δὴ πολέμιοι δηλονότι οὐ πρότερον πῶς ἡμᾶς τὸν
πόλεμον ἀφέλωνται, πείρᾳ γνόμισαν τὰ ἑαυτῶν καλῶς
παρεσκευάσθαι. ἡμῶν δὲ οὐδεὶς οὐδὲ αὐτεπιμελεῖται,
ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. καὶ μὴν, εἰ ὑφησόμεθα
καὶ ὑπὸ βασιλέα γνησόμεθα, τί οἰόμεθα πείσεσθαι, ὃς γε
τὸν ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ, καὶ τεθνηκό-
τος ἤδη, ἀπεκεφάλισε καὶ τὴν χεῖρα, αἰνεσάμενος; ἡμᾶς δὲ οἷς κηδεμὼν μὲν οὐδεὶς πάρεστιν,
ἐστράτευται δ' ἐπ' αὐτὸν, ὡς δοῦλον αὐτὶ βασιλέως
ποιησαντος, ἢ ἀπεκτονωτος ἐ δυναίμεθα, τί ἂν οἰό-
μεθα παθεῖν; ἆρ' οὐκ ἐπίπαν ἔλθοι ὡς ἡμᾶς τὰ αἴσχιστα
ἀνισάμενον, πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον παράσχη τοῦ στρα-
τεύεσθαι ποτὲ ἐφ' ἑαυτόν; ἀλλ' ὅπως μοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ
γνωσόμεθα πάντα ποιητέον. ἐγὼ μὲν οὖν, ἐς ἂν μὲ αἱ
σπονδαὶ ἦσαν, οὔποτε ἐπαυόμην, ὑμᾶς μὲν οἰκτείρων,
βασιλέα δὲ ἡγούμενος σὺν αὐτῷ μανεροῦν, δεδιὼς μὲν
αὐτῶν, ὅσῳ μὲν χώραν ἡγοῖαν ἔχοιεν. ὡς δὲ ἄφθονα τὰ
ἐπιτήδεια. ὅσα δὲ θεράποντας, ὅσα δὲ κτήνη. χρυσὸν δ',
ἐάν τι δέ. τὰ δ' αὐτῶν στρατιωτῶν ὁπότε ἐνθυμοίμην
ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων οὐδενὸς ἡμῖν μετείη, ἐὰν
μὴ πριαίμεθα. ὅτου δὲ ὠνησόμεθα, ἄπλετον ὅτι ὀλίγους
ἔχοντες. ἄλλως δέ πως προσδεῖσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἢ ὠνὸς
μείους ὅρκους ἤδη κατέχοντας ἡμᾶς. ταῦτ' οὖν λογιζό-
μενος ἐνίοτε, τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην, ἢ νῦν τὸ
πόλεμον. ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σπονδὰς, λε-
λύσθαι μοι δοκεῖ καὶ ἃ ἐκείνων ὕβρις, καὶ ἡ ἡμετέρα εὐσε-
βία. ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ἆθλα, ὁ-
πότεροι αὖ ἡμῶν αὖ ἄρδην ἀμύνονται ὦσιν. ἀγωνοθέ-
ται δ' οἱ θεοί εἰσιν, οἵπερ ἡμῖν ὡς τὸ εἰκὸς ἔσονται ὅτοι
μὲν γὰρ αὐτοὺς ὠμωρκήκασιν. ἡμεῖς δὲ πολλὰ ὁρῶντος
ἀγαθὰ, σεβόμενοι τὸν ἀπειχόμεθα, δεδιότες τῶν θεῶν
ὅρκους. ὥστε δέδεσθαι μοι δοκεῖ ἐγάν ὑπὸ τοῦ ἀγῶνα, πο-
λὺ σὺν φρονήματι μείζονι, ἢ τούτοις. ἔτι δὲ ἔχομεν σώ-
ματα ἱκανώτερα τούτων, καὶ ψυχὴ καὶ θάλπη καὶ πό-
νους φέρειν. ἔχομέν τε καὶ ψυχὰς τὸν τοῖς θεοῖς ἀμείνο-
νας. οἱ δὲ ἄνδρες καὶ πρωτοὶ καὶ θνητοὶ μᾶλλον ἡμῶν,
ἢν οἱ θεοὶ ὥσπερ τοπρόσθεν νίκην ἡμῖν δίδωσιν. ἀλλ'
ἴσως γὰρ ἢ ἄλλοι ταῦτ' ἐνθυμοῦνται. πῶς τὸ θεῶν μὴ
ἀμύνωμεν ἄλλους ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν, παρακαλοῦντας
ὑπὸ τὰ κάλλιστα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἀρξόμεν τοῦ ὀρμῆσαι

καὶ

ex rerũ, quæ consecutæ sunt euẽtis, facilè iudicari potest: hæc enim postea acciderũ. Vbi primũ à somno excitatus est, cœpit secũ ita cogitare: Quid hic ego iaceo? nox quidem exacta magna ex parte est. Quid tam credi potest, q̃ hostes cum prima luce adfuturos? Quod si in regis potestatem redigimur, quid impediet, quin quæ indigmissima homini cõtingere possint, uideamus? ac deinde grauissima quæq; passi, & ab hostibus contumelioſissime tractati, mortẽ oppetamus? Qui uero resistamus, neq; opẽ cõparat, neq; curat quisquã: sed iacemus oẽs, proinde quasi octoſis esse liceat. Ac ego quidem ipse, ex qua potissimũ ciuitate, tã præclari facinoris dux aliquis exoriatur expectẽ? Aut quã tandẽ ætatem idoneam mihi ad res magnas gerendas fore putẽ? Senex quidem nunquã fiã, si me hostib. hodie tradidero. His impulsus cogitationib. surgit, ac statim Proxeni cẽturiones conuocat. Qui cũ unũ in locum conuenissent: Ego, inquit, cẽturiones, non modo nõ dormire, quod mihi uobiscum cõmune esse arbitror, sed ne quiescere quidẽ possum, dũ quo loco res nostræ sint, consídero. Hostes nõ ante aperte nobis arma intulerũt, quàm sibi ex sentẽtia parata omnia, et cõstituta esse putarũt: Nostrũm uerò nemo est qui rationẽ ineat, quonã modo cum illis quã æquissima cõditione certemus. Atqui si fracti animo, atq; abiecti, in regis potestatẽ uenerimus, quã nobis æquũ illum futurũ putamus, qui germani fratris mortui abscissum caput, et dexterã palo suffixerit? Iã quid nos pati par sit, quorũ nemo causam suscipit, quiq; ui et armis regẽ seruũ facturi, ac cũ fortunis omnib. uita etiã ipsa euersuri uenerimus? An nõ eo cõtra nos animo illũ uenturũ putatis, ut cũ indignissimis nos modis cruciarit, exemplũ cæteris ædat, quid eos expectare oporteat, qui contra ipsum arma capiãt? At nobis quiduis faciendũ, ne in illius potestatẽ ueniamus. Equidẽ tãtisper fœdus nobis cũ barbaris integrũ & inuiolatũ fuit, cũ rege bene ac præclare agi putabã, cum tã multas eũ regiones, tã immẽsam cõmeatuũ copiã, tam ingentẽ seruorũ multitudinẽ, tot pecorũ greges, tantã auri, uestisq; uim, in potestate sua habere uiderẽ. Cõtrà uerò nostrã hanc conditionẽ magnopere miserabar, quod ex tã multis bonis, nihil cuiquã nisi quod precio mercatus esset, posßidere liceret, cũ et ipsum precũ quãpaucissimis suppeditaret: alio uero quouis modo, quæ opus essent nobis quærere, fœderis religione prohiberemur. Quæ cũ in mentẽ uenirẽt, fœderis ipsius conditiones, omni bello nobis multo grauiores esse statuebã. Nũc uero cum fœdus illi irritũ fecerint, nõ mehercule cũ illorũ insolentia solutissima sit, quominus nos rationib. nostris, ut ex usu cõmodoq; nostro sit, consulamus, ulla uereundia, aut religione astricti esse debemus. Iam in medio, quæ paulo ante commemoraui bona, quasi quædã præmia posita sunt: ea sibi utri nostrũm uirtute præstiterint, uindicabũt. Certaminis autores et præsides di, qui, uti consentaneũ est, à nobis erunt, cũ illi fidẽ eorũ fefellerint: nos ne quid cõtra iusiurandũ faceremus, maximis plurimisq; cõmodis quorũ cõpotes esse poteramus, constantissime abstinuerimus. Quare, ut mea fert opinio, in hoc certamẽ nobis multo q̃ illis fidẽtius licet descẽdere. Sũt præterea nobis et frigoris, et æstus, et laborũ oĩm corpora multò tolerãtiora: et aĩ etiã robore (di modo ꝑpitij sint) illos antecibimus. Neq; illi cæde ac uulnerib. nõ facilius q̃ nos cõfici posßũt: qd'et ante expiati sumus, et in posterũ expiemur, si deorũ ope, uti paulo ante, uictoriã adepti fuerimus. Verũ hæc eadẽ in exercitu nostro, fortasse et alijs in mẽtem uenit. Sed ꝑ deos, ne expectemus usq; quo alij ultrò ueniãt, et ad pulcherrimi facinoris laudẽ nos excitent: quin ipsi

alijs

alijs duces & impulsores simus ad uirtutis gloriam capessendam. Vos nunc, uos inquã centuriones, uiri fortissimi, omniũ dignissimos ijs quos geritis honorib. & ad imperandũ maxime idoneos ostendite. Ego medius fidius, neq; uos alacriter ad hoc opus aggredientes, nõ libentissime sequar: neq; si mihi hoc imperandi munus detuleritis, ætatis excusatione utar: qppe qui adolescẽtiæ ipsius uigorẽ, magno ad propulsanda quæ imminẽt mala, mihi auxilio fore putẽ. Hæc ille. Quib. cẽturiones cõmoti, sub eius imperio esse nihil recusabãt. Ex his tamẽ Apollonides quidã, Bœoticam ille quidem linguam præ se ferẽs, nugari eos dicere cœpit, qui salutẽ aliunde, quã ex regis misericordia, se cõsequi posse putarent. Ac difficultates omnes rei gerendæ cõmemorare aggressus fuerat, cum Xenophon eum interpellans: Vir præclarissime, inquit, solus mihi omnia ignorare uideris: ac cum rebus omnibus non minus quàm hi, & ipse interfueris, perinde quasi neq; uideris, neq; audieris quicquã, prorsus non meminisse, regẽ post Cyri cædem rei euentu elatũ, primũ ad nos misisse, qui eius nomine iuberẽt arma tradere. Deinde cũ id nos facturos negassemus, ac cum ijsdem armis propius ad eius tabernacula castra locassemus, eundẽ nihil, quod uelle uideremur, non fecisse. An non & legatos de pace misit, & commeatũ nobis copiã fecit? Vbi uero ad compositionẽ adducti sumus, ac ad eum prætores & centurioues armis positis uenerũt, quod nũc etiam faciendum censere uideris, non illi (credo) plagis, uulnerib. contumelijs affecti, mori etiam (quod unũ ut in summis miserijs maxime expetũt) prohibentur. Quæ cum euenisse scias, nihilo tamẽ minus nugari eos audes dicere, qui armis resistẽdum putant: ac illum, ut saluos nos esse patiatur, rogandum censes. Ego Græci, hominem hunc è nostro consilio eijciendum puto, atq; ordine amotum, ad uasa portanda amandandum. Quantũ enim in ipso est, & patriã suam, & Græciam uniuersam dedecorat, cum Græcus homo tam sit á Græcis degener. Ad hæc Agasias Stymphalius: At huic quidem, inquit, neq; cum Bœotijs, neq; cum Græcis omnino quicquam est: etenim eius ego utranq; aurem Lydorum more perforatam uidi: atq; ita sanè esse compertum est. Eum igitur cum è uestigio exterminassent, cæteri per cohortes certos dimisserunt, qui uel prætores ipsos, quibus superstites adhuc essent, & centuriones: uel quibus perissent, eos qui pro prætoribus, proq; centurionibus essent, conuocarent. Qui cum in unum conuenissent, ante suos quisq; ordines consederunt, ac fuerunt prætores & centuriones in ea concione circiter c. Erat cum hæc agerentur, media ferme nox. Eo in conuentu Hieronymus Eleus, omnium Proxeni centurionum natu maximus, primus ita loquutus est: Nobis quidem rerum nostrarum statum considerantibus, prætores ac centuriones, optimum factu usum est, si & ipsi conuentremus, & uos conuocaremus, quò, si qua posset rei bene gerendæ ratio iniri, communiter consilium caperemus. Dic, inquit, iam Xenophon, quæ nobiscum paulo ante egisti. Hic ille: Est, inquit, omnibus notum, regem ac Tissaphernem, & antè, quos de nostris potuerint, comprehendisse, & nunc operam dare ut nos per insidias de medio tollant. Nobis uero quiduis faciendum censeo, ne in barbarorum potestatem ueniamus, ac ut illos nos potius (si fieri possit) opprimamus. Illud quidem uos scire oportet, nosipsos quotcunq; sumus, qui huc conuenimus, præclaram uirtutis declarandæ occasionem habere: milites enim hi nos omnes intuentur: quos si fractos ac debilitatos uiderint, & ipsi ad ignauiam propensi ferentur.

καὶ τοὺς ἄλλους ὧδε τιὼ ἀρετιὼ. φαύητε τῶν λοχαγῶν ἀρίστοι, καὶ τῶν στρατηγῶν ἀριστοστρατηγότατοι. ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἡγεμόνα ὧδε τοῦτο, ἕπεσθαι ὑμῖν βούλομαι. εἰ δὲ ὑμεῖς τάχιστά με ἡγεῖσθαι, οὐδ' ὧς πρόφασίζομαι τιὼ ἡλικίαν· ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἡγοῦμαι, ὁρῶν ἀπ' ἐμαυτοῦ τὰ κακά. ὁ μὲν ταῦτα ἔλεξεν. οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀκούσαντες ταῦτα, ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ἅπαντες. πλὴν ἀριμνονίδης τις ἦν, Βοιωτιάζων τὴν φωνήν. οὗτος δ' εἶπεν· ὅτι φλυαρεῖν ὅστις λέγοι, ἄλλως πως σωτηρίας αὖ τυχεῖν, ἢν βασιλέα πείσωμεν ἐᾶν σώζειν. καὶ ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς αἰτίας. ὁ μέν τοι ξένος φῶν, μεταξὺ ὑπολαβών, ἔλεξεν ὧδε· ὦ θαυμασιώτατε ἀνθρώπε, σύ γε οὐδ' ὁρᾷς γιγνώσκεις, οὐδ' ἀκούων μέμνησαι. ἐν τοιούτῳ γε μέν τοι ἦσθα τούτοις, ὅτε βασιλεὺς, ἐπεὶ κύρος ἀπέθανε, μέγα φρονήσας ὧδε τούτῳ, πέμπων ἐκέλευε παραδιδόναι τὰ ὅπλα. ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς οὐ παρεδίδοντες, ἀλλ' ἡγωνιζόμενοι ἐλθόντες, παρεσκευάσαμεν αὐτῷ. τί οὐκ ἐποίησε πρέσβεις πέμπων, καὶ πολλὰς αὐτῶν, καὶ παρέχων τὰ ὠνητήρια, ἕως ἀνεπαύσατο ἔτυχεν; ἐπεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, ὥσπερ δὴ σὺ διελύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς ἦλθον ἡμῶν ὁπλῶν, πισεύσαντες τοὺς πρόσθ' ἅς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι, παίμφονοι, λιγυπύρμονοι, ὑβριζόμενοι, οὐδ' ἀρβανεῖν, οἱ τλήμονες δώσαντες, ἀλλ' οἷμαι ὁρῶντες τοῦτον. ἃ σὺ πάντα εἰδὼς, οὐ μὲν ἀμυήτους καθιστὰς, φλυαρεῖν φής. πάλιν δὲ πάλιν καθιστὰς ἰόντας. ἐμοὶ δὲ, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον μήτε πρόσθεν εἰς ταὐτὸ ὑμῖν αὐτοῖς, ἀφελομένους τε τιὼ λοχαγίαν, σκώπτοντας ὡς τοιοῦτῳ χρῆσθαι. ὅτου γὰρ καὶ τιὼ παρίστα καταγιγνώσκει, ἀλλ' ὦ ἄνδρες τῆς ἑλλάδος, ὅτι ἔλλων ὢν, τοιοῦτος δοκεῖν. ὑπολαβὼν ἀγασίας συμφάλιος, ἔφη· ἀλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς βοιωτίας προσήκει οὐδενὶ, οὔτε τῆς ἑλλάδος παντάπασιν, ἐπεὶ ἐγὼ αὐτοῦ εἶδον ὥσπερ λυδίου, ἀμφότερα τὰ ὦτα τετρυπημένου. καὶ ἐχρῆν ὅτως. τοῦτον μὲν οὕτω ἀπήλασαν. οἱ δ' ἄλλοι παρὰ τὰς τάξεις ἰόντες, ὅπου μὲν στρατηγὸς εἴη, τὸν στρατηγὸν παρεκάλουν. ὁπόθεν δὲ οἴχοιντο, τὸν ὑποστράτηγον. ὅπου δὲ λοχαγὸς εἴη, τὸν λοχαγόν. ἐπεὶ δὲ πάντες συνῆλθον, εἰς τοπρόσθεν τῶν ὅπλων ἐκαθέζοντο. καὶ ἐγρήγοντο οἱ συνελθόντες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς ἑκατόν. ὅτε δὲ ταῦτα ἐγίγνετο, μεσονὺξ ἦσαν μέσαι νύκτες. ἐνταῦθα ἱερώνυμος ἠλεῖος πρεσβύτατος ὢν τῶν πρόσθεν λοχαγῶν, ἦρχε λέγειν ὧδε· ἡμῖν, ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ὁρῶσι τὰ παρόντα, ἔδοξε καὶ αὐτοῖς συνελθεῖν, καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως βουλευσαίμεθα εἴ τι δυναίμεθα ἀγαθὸν. λέξον δ', ἔφη, καὶ σύ, ὦ ξένε φῶν, ἅπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς. ἐκ τούτου λέγει τάδε ξένος φῶν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἅπαντες ἴστε ἄνδρες, ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσαφέρνης, ὃς μὲν ἐδυνήθησαν συλλήψασιν ἡμῶν τοῖς δ' ἄλλοις δοκοῦσι διολύσειν, ὡς ἢν δυνῶνται ἀπολέσωσιν. ἡμῖν δέ γ' οἶμαι πάντα ποιητέα, ὡς μή ποτ' ὦδε τοῖς βαρβάροις χρώμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον ἢν δυνώμεθα, ἐκεῖνοι ἐφ' ἡμῖν. εὖ τοίνυν ἐπίστασθε, ὅτι ὑμεῖς τοσοῦδε ὄντων ὅσοι συνελήλυθατε, μέγιστον ἔχετε καιρόν. οἱ γὰρ στρατιῶται ὅτοι πάντων πρὸς ὑμᾶς ἀποβλέπουσι. καὶ μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν ἀθυμοῦντας, πάντες καὶ ἔσονται.

Sin

ἢν

ἢν ὑμεῖς αὐτοί τε παρασκευαζόμενοι, φανεροὶ ἦτε ὠθεῖν τοὺς πολεμίους, καὶ οὓς ἄλλους παρακαλεῖτε, ἐν ἴσῃ ὅτι ἕψονται ὑμῖν καὶ πειράσονται μιμεῖσθαι. ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιον ὀλίγα ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. ὑμεῖς γὰρ ἐστὲ στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί, καὶ ὅτε ἀριστίνδην ἰοῖτε, ὑμεῖς καὶ χήμασι καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτεῖτε. καὶ νῦν τοίνυν ἐπεὶ πόλεμός ἐστιν, ἀξιοῦμεν δὴ ὑμᾶς αὖ τοὺς ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι, καὶ πρωτοστατεῖν τούτων, καὶ παρορμᾶν, ἵνα που δέῃ. καὶ νῦν πρῶτον οἶμαι ὑμᾶς μέγα ὀνήσαι τὸ στράτευμα, ἐὰν ὑμῶν μελήσῃ, ὅπως αὐτὶ τῶν ἀκροτάτων ὡς τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ καταστήσονται. αὖθις γὰρ ἀρχόντων δέοντων ἂν ὅτε καλόν ἐστι ἀγαθὸν γίγνεσθαι. ὡς μὴ σωτηρίαν ἐπεῖν, δέομαι γέ γε μὴ τοῖς πολεμικοῖς παντάπασιν. ἡ μὲν δὴ ταξίαρχος σῴζειν δύναται· ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀκροτάτους ἔθηκεν. ἐπειδὰν δὲ καταστήσησθε οὓς ἂν ἄρχοντας ὅσους δεῖ, καὶ μὴ οὓς ἄλλους στρατιώτας συλλέγησθε καὶ παραθαρρύνητε, οἶμαι ὑμᾶς πάνυ ἂν γέ καιρῷ ποιήσαι. νῦν μὲν δ' ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰδοῖ ἐστε, ὡς ἀθύμως μὲν ἥκετε ἐκ τῶν ὅπλων, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς. ὥστε ἔτω γε ἐχόντων, οὐκ οἶδα ὅτι ἂν τις χρήσαιτο αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς δέοι τί, εἴτε καὶ ἡμέρας. μὴ δέ τις αὖτ' ἐπέλθῃ τὰς γνώμας, ὡς μὴ ὄφελον μόνον γιγνώσκοντες τί πάσχοντες, ἀλλὰ καὶ τί ποιήσουσι, πολὺ θυμοῦ τοῖς ἐσομένοις ἐνδεᾶ. ἐπίστασθε δὲ δήπου, ὅτι ὅτε πλῆθός ἐστιν, ὅτε ἰσχὺς ἢ γνώμῃ τοῖς πολεμίοις νίκας ποιοῦσα· ἀλλ' ὁπότεροι αὖ σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐρρωμενέστεροι ἴωσιν ὠθεῖν οὓς πολεμίους, οὗτος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ γε αὐτοὶ ὀλίγοντες. γνῶτε θυμηναι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ ὅτι, ὁπόσοι μὴ μεσθύσουσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου τοῖς πολεμίοις, ὅτοι καπῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπὶ πολὺ ἀκθυνήσκουσιν. ὁπόσοι δ' ἦτ μὴ θανάτου ἔγνωσαν πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, πρὸ ἡ τ καλῶς ἀκθυνήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλόν πως εἰς τὸ γῆρας ἀφικνουμένους, καὶ ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέστερον διάγοντας. ἃ καὶ ὑμᾶς δεῖ νῦν καταμαθόντας. γνῶτε γὰρ καιρῷ ἐσμὲν αὐτοί τε ἀγαθοὶ ἂν ἦμεν εἶναι, καὶ οὓς ἄλλους παρακαλεῖν. ὁ μὲν τοῦτ' ἐπὼν ἐπαύσατο. μετὰ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος· ἀλλὰ πρόσθεν μέν, ὦ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον ὅσον ἤκουον ἀθηναῖον εἶναι. νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις, καὶ βουλοίμην ἂν ὅτι πλείστους εἶναι τοιούτους. κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀγαθόν. καὶ νῦν, ἔφη, καὶ μέλλωμεν, ὦ ἄνδρες. ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἱρεῖσθε οἱ δέοντες ἄρχοντας, καὶ ἑλόμενοι, πάντες εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου, καὶ οὓς αἱρεθέντας ἄγετε. ἐπειτα ἐκεῖ συγκαλῶμεν οὓς ἄλλους στρατιώτας. πρέσβυς δ' ἡμῖν, ἔφη, καὶ Τολμίδης ὁ κήρυξ, καὶ ἅμα τοῦτο ἐπῶν, ἀνέστη ὡς μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ πρόθυμοι τὰ δέοντα. ἐκ τούτου ἀρέσθησαν ἄρχοντας. αὐτὶ μὲν Κλεάρχου, Τιμασίων ὁ Δαρδανεύς· αὐτὶ δὲ Σωκράτους, Ξανθικλῆς Ἀχαιός· αὐτὶ δὲ Ἀγίου, Κλεανωρ Ἀρκάς· αὐτὶ δὲ Μένωνος, Φιλήσιος Ἀχαιός· αὐτὶ δὲ Πρόξενος, Ξενοφῶν Ἀθηναῖος. ἐπεὶ δὲ πρῶτον ἡμέρα τε σχεδὸν ἐγένετο, καὶ εἰς τὸ μέσον ἦσαν οἱ ἄρχοντες, ἔδοξεν αὐτοῖς προφύλακας καταστήσαντας, συγκαλεῖν οὓς στρατιώτας. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶται συνῆλθον, ἀνέστη πρῶτος μὲν Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος, καὶ ἔλεξεν ὧδε· ὦ ἄνδρες στρατιῶται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὁπότε αὖ ἡμῶν στρατηγῶν τοιούτων ἐρώμεθα, καὶ λοχαγῶν καὶ

Sin contrà, & ipsos uos paratos, & erectos in hostē esse, & ad alios incitandos acres animaduerterint, mihi credite, uos sequentur, ac ita se comparabunt, ut uestri quàm simillimi esse uideantur. Et profectò, uos æquum est (nisi quid fortassse me fallit) hos belliceis artibus longè anteire. Vos enim prætores, uos tribuni militares, uos centuriones estis: uos pacatis temporibus, pecunia, et honoribus abundatis. Vos itaq; & nunc in bello eniti decet, omnibus ut laudibus multitudinē superetis. Vos prouidere, uos primi, si res postulet, labores suscipere debetis. Ac primum omnium uehementer arbitror ad exercitum confirmandum pertinet, ut primo quoq; tempore prætores, ac cēturiones, in demortuorū locum subrogentur. Nihil enim omnino, si desint qui imperent, ulla in re bene ac præclare geri potest. Ac ne omnia persequar, nihil certe in re bellica profici potest, in qua & ordinis constantia rebus salutem, perniciē affert pertur batio. Vbi uero duces constitueritis, ipsos etiam si milites recensueritis, ac ad munia quenq; sua adhortati fueritis, nihil, opinor, à uobis opportunius fieri posit. Nunc enim & uos facilè uidere potestis, quàm segniter, quamq; diffidēter, & ad ordines suos ueniant, et uigilias obeant. Quod si ad officium non redierint, non uideo cui uobis usui esse possint, quoties quid uel die, uel noctu geri oportuerit. Quòd si conuerso in melius animo, non tantum quid passuri, sed quid facturi sint, cogitarint, multò mehercule alacriores euadent. Id enim planè omnibus perspicuum est, non numero, aut corporum robore uictoriam comparari, sed utri in hostem, dis utiq; iuuantibus, animo firmiore impressionē secerint, eos esse quorum ille impetū sustinere nō posit. Illud etiam mihi in mentem uenire solet: qui quouis modo, ut uiuere liceat, ab hostibus impetrant, eos plerunque turpiter ac misere mori. Contrà uero, quicunq; moriendi omnibus communem ac necessariam legem esse, animo reputantes, neq; certamine, neq; periculo ullo proposito, honestā mortem deprecantur, eos ego ad senectutem peruenire uideo, & quoad uiuant, beatioris multò uitæ muneribus fungi. Qua nos opinione præditos (id enim temporum à nobis conditio exigit) & ipsos uirtutis laudem capessere, & ad eam cæteros expedit adhortari. Hunc in modum loquutus Xenophon, dicendi finem fecit. Tum Chirisophus: Ego te Xenophon, inquit, antehac ex eo tantū noram, quod Atheniensem esse intellexeram: iam uerò, quod talem in dictis ac factis uirtutem præ te ferens, te magnopere laudo, ac maximè uelim publici boni causa, quamplurimos tui similes reperiri. Ad eos deinde qui aderant conuersus: Adhuc, inquit, cūctamur? quin hinc digressi, prætores, quibus opus est, deligite: ac quos delegeritis, in media castra eōdem producite, quò & milites accersamus: præsto autem nobis sit Tolmides caduceator. Atque hæc cum dixisset, ne quid ipse moræ interponeret, quo minus quamcelerrime, quæ opus esset, exequeretur, statim surrexit. Suffecti in demortuorum locum, pro Clearcho Timasion Dardanensis, pro Socrate Xanticles Achæus, pro Agia Cleanor Arcas, pro Menone Philesius Achæus, Proxeno succesit Xenophon Athenienſis. Ac hi quidem duces cum renunciati essent, diluculo in medium omnes prodierunt, ac præsidijs circum castra dispositis, militibusque ad concionem uocatis, primus Chrisophus Lacedæmonius in hunc modum uerba fecit: Iniquissima nos milites in præsentia temporum conditio oppressit, tot prætoribus, tot centurionibus,

Cunctis mortalibus moriendi lex.

tot militibus orbatos: ad hæc ab Ariæo, qui ante societate nobiscum coniunctus fuerat, eiusq; copijs destitutos ac proditos. Nihil tamen nos a uersis rebus frangi, ac debilitari oportet: quin pristinæ uirtutis memores, emitti debemus, ut uel ex uictoria salutem consequamur: uel si aliter ceciderit, summa cum gloria occũbamus. Viuentes certe ne unquam in hostium potestatem ueniamus, à quibus quæ passuri essemus, di in ipsorum caput uertant. Post hunc Cleanor Orchomenius surrexit, atq; ita loquutus est: Videtis profectò milites, regis periuria, & impietatem: uidetis Tissaphernis perfidiam: qui, cum se Græciæ uicinum esse diceret, & idcirco nihil se malle, quàm sibi nos salutem acceptam referre, ipse iusiurandum concepit, ipse dexteram dedit, ipse deniq; in fraudem inductos, cum prætores cæteros, tum uerò Clearchum ipsum conuiuam suum, nihil Iouem hospitalem ueritus, per summum scelus perdidit. Nam quid de Ariæo dicam, quem nos ad regnum euehere uoluimus? Is, credo, datam acceptamq; fidem, quantũ in se fuit, irritam fecit, ac nõ deos immortales, & Cyri manes, apud quem in summo fuit honore, contempsit. Idem ad hostes eius nomini infensissimos defecit, ac nos illius amicos ac socios, nunc maximis calamitatibus afficere conatur: sed hos di immortales ulciscantur. Nos uero hæc considerantes, & cauere oportet ne dolis amplius illudamur: & cum res postularit, quã fortissime pugnare: tum quicquid dis placitum fuerit, fortiter ac magno animo ferre. Vbi finem ille dicendi fecit, surrexit Xenophon quàm potuit splendidissime ad pugnã ornatus: nam si uictoriam cõsequerentur, uictori honestissimum ornatum conuenire: sin mori necesse esset, elegantissimum esse putabat, pro sua quenq; dignitate ornatũ occidere. Sic autem exorsus est: Barbarorũ periuria, atq; omnem perfidiam, & Cleanor antè uobis exposuit, & uosipsi satis, opinor, nostis. Nunc si rursus nobis eorum amicitia utendũ statuimus, magnam certe animi demissionem profiteamur necesse est, cum, qui se eorum fidei tradiderunt, prætores quid passi sint, non ignoremus. Sin eorum iniurias armis ultricibus uindicare, & in posterum dis approbantib. aperto eos bello persequi in animo habemus, multa nobis pulcherrimam salutis spẽ pollicentur. Interea dum hæc ille diceret, de concione sternuit nescio quis: quo omine accepto, cuncti milites deum abiecti ad terrã uenerati sunt. Tum Xenophon è re nata: Quoniam uiri fortissimi, dum uerba de salute facimus, nobis à Ioue salutari omen extitit, eidem deo uotũ nuncupandum pro communi salute censeo: quod tum sacris rite susceptis persoluemus, cum primùm pacatam terram attigerimus. Atqui & dis cæteris uota facienda sunt, quibus eodem tempore sacrificiũ pro copijs nostris faciamus. Quare cui idem uidetur, manum tollat: ac manũ quidem cuncti sustulerunt, uotoq; nuncupato pæanem cuncti cum plausu citarunt. His quæ ad deorũ cultum pertinebant, ita institutis, ad id unde digressus fuerat Xenophon, redijt. Multa, inquit, ut paulo ante cœperã dicere, pulcherrimam salutis spem nobis pollicẽtur. Primùm enim deorum fidem ratam habuimus: at hostes et iurisiurandi, & fœderis religionem omnem uiolarunt. Hæc cum ita sint, & hostibus deos infensos, & nobis propitios futuros consentaneũ est. Atqui ILLI IPSI di, & sequunda elatos fortuna quamcelerrime, cum uelint, euertere, & abiectos cum maxime rebus aduersis conflictantur, excitare facile possunt. Deinde uero maiorum nostrorum pericula uobis in memoriam redigam, ut

καὶ στρατιωτῶν. πῶς δέ τι καὶ οἱ ἀμφὶ Ἀριαῖον, οἱ πρόδρομοι σύμμαχοι ὄντες, προδεδώκασιν ἡμᾶς. ὅμως ἦ δεῖ ἐκ τῶν παρόντων ἀνδρας ἀγαθοὺς τε ἐλθεῖν, καὶ μὴ ὑφίεσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι, ὅπως ἢν μὲν δυνώμεθα, καλῶς νικῶντες σωζώμεθα. εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν. ὑποχείριοι δὲ μή ποτε γενώμεθα ζῶντες τοῖς πολεμίοις. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν, οἷα οὓς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν. ὧδε τούτῳ διεκαίνωρ ὀρχομένιος ἀνέστη, καὶ ἔλεξεν ὧδε· ἀλλ' ὁρᾶτε μέν, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, Βασιλέως ὠμότητα καὶ ἀσέβειαν· ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρνους ἀπιστίαν, ὅστις λέγων, ὡς γείτων τε εἴη τῇ Ἑλλάδι, καὶ πολυπλείστου ἂν ποιήσαιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ὧδε τούτοις αὐτὸς ὁμόσας ἡμῖν, αὐτὸς λεξιὰς δοὺς, αὐτὸς δεξιὰ πατήσας, συνέλαβε δόλῳ τοὺς στρατηγούς, καὶ οὐδὲ δίκα ἔχοντι ἀπέδωκε, ἀλλὰ διεπράξατο τὸ ὁμοτράπεζον γενόμενον, αὐτοῖς τούτοις δεξιὰ πίστιν δόντα καὶ ἀνδρας, ἀπολωλεκέναι. αἰτιᾶται δ' ἡμεῖς ἀπέλθομεν Βασιλέα καθιεῖναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ ἐλάβομεν πιστὰ, μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ ὅτι ὅτε οὐ θεοὺς δοίεν, ὅτε πῦρον τε τεθνηκότα αἰσθοῖτο, τιμώμενον μάλιστα ὑπὸ ζώντων, νῦν πῶς οὐκ ἐκείνοις ἐχθίστους ἀρεστὰς, ἡμᾶς δὲ οὐ πύρ φίλους παντὸς ποιεῖν πρᾶττα. ἀλλὰ τούτους μὲν οἱ θεοὶ ἀπτίσαιντο. ἡμᾶς δὲ δεῖ ταῦτα ὁρῶντας, μή ποτε ἐξαπατηθῆναι ἐπὶ τοῦ πύτων, ἀλλὰ μαχομένους ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα τοῦτο, πᾶν δοκεῖ θεοῖς πάσχειν. ἐκ τούτου ξυνοφῶν ἀνίστατο· ἐστεμμένος δὲ εἰς πόλεμον ὡς ἐδύνατο κάλλιστα, νομίζων, εἴ τε νίκην δοίησαν οἱ θεοί τε, τὸ κάλλιστον κόσμον τῶν νικᾶν πρέπειν, εἴτε τελευτᾶν δέοι, ὀρθῶς ἔχειν, τὸ καλλίστῳ ἑκάστου ἀξιώσαντα, φίλοις τε τελευτῆς τυγχάνειν. τοιοῦτος ἦν λόγος ἦρχε δὲ ὧδε· τὼ μὲν Βαρβάρω ὠμότητα τε καὶ ἀπιστίαν λέγω διεκαίνωρ. ἐπίσασθε δ' οἶμαι καὶ ὑμεῖς. εἰ μὲν βουλόμεθα πάλιν αὐτοῖς δόξαι φίλοι ἐναι, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὁρῶντας οὓς στρατηγοὺς, οἳ δόξαν πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν, οἷα πεπόνθασιν. εἰ μέντοι διανοούμεθα σὺν τοῖς ὅπλοις ὧν τε ἠδικήκασι, δίκην αὐτοὺς λαβεῖν, καὶ τοσοῦτον δόξαντες πολεμίους αὐτοὺς ἐναι σὺν τοῖς θεοῖς, πολλαὶ ἡμῖν καὶ καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας. ὧν ἦ λέγοντος αὐτοῦ, πᾶς ἀνέστησαν ἦ οἱ στρατιῶται πάντες, μιᾷ ὁρμῇ προσκυνήσαντες τὴν θεὸν, καὶ ξυνοφῶν ἔπεδοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπεὶ περὶ σωτηρίας ἡμῶν λέγοντος, οἰωνὸς τὸν Διὸς τὸν σωτῆρα ἐφάνη, δύξασθαι χρὴ θεῷ τούτῳ θύσειν σωτήρια, ὅπερ ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν χώραν ἀφικώμεθα. σωσεπ δύξασθαι ἦ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, θύσειν κατὰ δυνάμιν. καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες. ἐκ τούτου δύξαντο καὶ ἐπαύσαντο. ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς εἶχεν, ἤρχετο πάλιν ὧδε· ἐτύγχανον λέγων, ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. πρῶτον μὲν ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους. οἱ δὲ πολέμιοι, ὧν ὡρκήκασί τε, καὶ τὰς σπονδὰς καὶ οὓς ὅρκους λελύκασιν. οὕτω δ' ἐχόντων, εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις, φαύλους εἶναι τοὺς θεούς, ἡμῖν δὲ συμμάχους. οἵπερ ἱκανοί εἰσι, καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν, καὶ τοὺς μικροὺς, κἂν φθονεῖν ὦσι, σώζειν λύπετῶς, ὅταν βούλωνται. ἔπειτα ἦ, ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ οὓς τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων κινδύνους,

ἵν' εἰδῆτε, ὡς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν πρόσηκεν εἶναι, σώζονταί τε σὺν τοῖς θεοῖς καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί. ἐλθόντων μὲν γὰρ πρόσω τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ στόλῳ, ὡς ἀφανιοῦντων τὰς ἀθλιότητας, ὑποστῆναι αὐτοῖς ἀβλαβεῖοι τολμήσαντες, νίκην ἄρασθαι αὖθις· τῇ δὲ ξυμμάχοι τῇ ἀρτέμιδι, ὁπόσους ἂν κατακάνοιεν τῶν πολεμίων, τοσούτους χιμαίρας καταθύσειν τῇ θεῷ. ἐπεὶ δὴ εἶχον ἱκανὰς εὑρεῖν, ἔλοξεν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν ὠφελησούσας θύειν. καὶ ἔτι νῦν ἀριθμοῦσιν. ἔπειτα ὅτε ξέρξης ὕστερον ἀγείρας τὴν αὐτοῦ πολυανθρωπίαν στρατιὰν ἦλθον ὧδε τὴν ἑλλάδα, τότε φύσει οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι οὐ τούτων προγόνους, τῇ γῇ τῇ καὶ θαλάσσῃ· ὧν ὅτι μὲν τεκμήρια ὁρᾶν τὰ τρόπαια. μέγιστον δὲ μαρτύριον, ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων, ἣν αἵ· ὑμεῖς ἐγγένεσθε καὶ ἐτράφητε. οὐδεμία γὰρ ἀνθρώπου δεσπότου, ἀλλὰ θεοὺς μόνους ἡγεῖσθε. τοιούτων μὲν ἐστε προγόνων. ὅμως δὲ τοῦτό γε ὁρῶ, ὡς ὑμεῖς καταισχύνετε αὐτούς, ἀλλ' ὅπως πολλαὶ ἡμέραι, ἀφ' ὧν αὐτοῖς ἐπαξόμενοι ἐστὲ τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις, πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν νικᾶτε σὺν τοῖς θεοῖς. νῦν τότε μὲν δὴ πρὸ τῆς Κύρου βασιλείας, ἀνδρεῖοι ἦτε ἀγαθοί. νῦν δ' ὁπότε περὶ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγὼν ἐστί, πολὺ δὴ πᾶσι ὑμῖν προσήκει, καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμοτέρους εἶναι· ἀλλὰ μὴ νῦν θαρραλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες αὐτῶν, τό, τε πλῆθος ἄμετρον ὁρῶντες, ὅμως ἐτολμήσατε σὺν τῷ πατρίῳ φρονήματι ἰέναι εἰς αὐτούς. νῦν δ' ὁπότε καὶ πεῖραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν, ὅτι θέλουσι μὴ πολλαπλάσιοι ὄντες μὲ δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ὑμῖν ἔτι προσήκει τούτους φοβεῖσθαι; μὴ δὲ μᾶλλον μεῖον δόξητε ἔχειν, εἰ οἱ Κύρειοι, πρόσθεν σὺν ὑμῖν ταπόμενοι, νῦν ἀφεστήκασιν. ἐπὶ δὲ οὗτοι κακίονες εἰσὶ τούτων ἡμῶν ἡττηθήσονται. ἐφορᾶτε οὖν πῶς ἐκείνους καταλιπόντες ἡμᾶς. οὐδὲ γὰρ ἐθέλοντας φυγῆς ἄρχειν, πολὺ κρεῖττον σὺν τοῖς πολεμίοις ταπομένους, ἢ τῇ ἡμετέρᾳ τάξει ὁρᾶν. εἰ δέ τις ὑμῶν ἀθυμεῖ, ὅτι ἡμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἵππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεισιν, γνῶτε ὅτι οἱ μύριοι ἱππεῖς, οὐδὲν ἄλλο ἢ μύριοι ἄνθρωποι εἰσίν. τοῦτο μὲν γὰρ ἵππου μὲν μάχη, οὐδεὶς πώποτε οὔτε ληφθεὶς, οὔτε λακπατηθεὶς ἀπέθανεν. οἱ δ' ἄνδρες εἰσίν, οἱ ποιοῦσι τὸ, τῶν μάχας γίγνεσθαι. ἀκριβῶς τῶν γε ἱππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεστέρῳ ὀχήματι ὄντες. οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππων κρεμάμενοι φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν. ἡμεῖς δ' ὧδε μὲν γῆς βεβηκότες, πολὺ μᾶλλον ἰσχυρότερον παίζομεν ὥστε πῶσι, πολὺ δ' ἔτι μᾶλλον ὅταν ἀκοντίζωμεν τοξόμεθα. νῦν μόνῳ προέχουσιν ἡμᾶς οἱ ἱππεῖς, φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέστερον ἔστιν, ἢ ἡμῖν. εἰ δὲ μὴ τὰς μάχας παρέξετε, ὅτι δ' ὀπίσω ἡμῖν ποσαφέρνης ἡγήσεται, οὐδὲ βασιλεὺς ἀγοράν παρέξει, δόξατε ἄχθεσθε, σκέψασθε, πότερον κρεῖττον, ποσαφέρνει ἡγεμόνα ἔχειν, ὃς ὠνήσου λόγῳ ἡμῖν φανερός ὄντι, ἢ οὓς ἂν ἡμεῖς αὐτοὶ λάβοντες, ἡγεῖσθαι μέλλόμεν, οἳ ἔσονται, ὅτι μὴ τι προδῶσιν ἡμᾶς ἁμαρτάνωσι, πρὸς τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, καὶ τὰ σώματα ἁμαρτάνουσι. τὰ δ' ὠνητὰ εἰδέναι πρεῖττον ἐκ ἀγορᾶς ἢ ὅτου παρεῖχον μικρὰ μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μὴ δὲ δόξῃ ἔτι ἔχοντας αὐτοὺς λαμβάνειν, ἢ μὴ πορ

ut intelligatis quales uos, quâ ue in rebus à diuersis uirtute esse oporteat, præsertim CVM DEORVM OPE AD IVTA uirtus, ab iniquissimis plerunque & difficilimis temporibus homines uindicare consueuerit. Cùm Persæ cum ingentibus copijs, ut Athenas delerent, in fines nostros inuasissent, animi magnitudine hosti sibi resistendum Athenienses putarunt, ac eos quidem uicerunt.

Quo tempore cum Dianæ uotum feciſſent, tot illi se capras immolaturos, quot hostes occidissent, ac totidem uictimas ex toto agro comparare non potuissent, quotannis D. mactare decreuerunt, quas ætate etiam nostra quotannis mactant. Postea uero cum Xerxes infinitis prope copijs comparatis, in Græciam traiecisset, maiores nostri horum hostium maiores terra marique uicerunt. Cuius quidem uictoriæ & trophæa multa monumento sunt, & earum ciuitatum, in quibus nati & educati estis, libertas: in quibus deos tantum, ex hominibus uero neminem domini loco habetis. Et ab his uos estis maioribus, à quibus tamen neutiquam uos dixerim degenerasse. Neque enim ita multi dies præterierunt, ex quo uos acie cum illorum posteris congreßi, dis iuuantibus, eorum copias tanto uestris maiores fudistis: ac illud quidem pro Cyri regno suscepto certamine, uirtutis uestræ documentum dedistis. Nunc uero cum uestra ipsorum salus agatur, multo uos meliores, & in hostem alacriores esse par est. Nam si ante cum quales illi in prælio essent, plane ignorantes, patria animi elatione freti, nihil dubitastis cum tam magno eorum numero collatis signis congredi: quid nunc cum periculum feceritis, eos, quamuis tam multis partibus uos numero superarent, uestrum tamen impetum sustinere nequisse? quid, inquam, absurdius quàm si eos nunc pertimescatis? Neque uero nunc res uestras iniquiore loco putare debetis, quod à uobis hi defecerint, qui uiuente Cyro uobiscum unà prælium inierunt. Illi enim multo sunt ijs quos uicimus ignauiores: quare nihil mirandum, si à nobis desciscentes, ad illos confugerint. Quin illud optandum, ut qui ad fugam spectent, in hostili potius acie, quàm in nostra uersentur. Quod si quem illud diffidentiorem reddit, quod equitatum nos nullum, hostes uero maximum habeant: is consideret uelim, decem equitum M. nihil esse plus, quàm hominum x. M. Neque enim in prælio quisquam equi morsu, uel calcibus unquam confectus est. Viri sunt, mihi credite, uiri, quorum opera in pugna geruntur omnia: ac nos quidem uehiculo multo utimur, quàm equites tutiore. Illi enim equis subnisi, & nos unà timent, & simul ab illis ne excutiantur. At nos pedibus uadentes, & ferimus cominus uehementius, & certus ijdem eminus iaculamur. Vna equites re præstant, quod in fuga certius est illis subsidium. Verùm ad pugnam fortasse uestrûm quisque paratißimus est. Sed illud scilicet solicitudinis multum affert, quod neque Tissapherne duce amplius utemini, neque annonam uobis rex præstaturus est. Hic illud considerate, Tissaphernem ducem habere satiúsne sit, à quo nobis insidias factas nihil possumus dubitare: an uero eos quos ipsi duces delegerimus? qui si quid deliquerint, non nobis magis, quàm uitæ, capitique suo male consuluerint. Nam quod ad cibaria, ac quæ usui sunt reliqua pertinet, malléne debeamus ex foro precario sumere, parua admodum mensura, ac minume tolerabili precio:

an uero arbitratu noſtro, qua mẽſura, ac quanti ipſemet ſtatuerimus, ſi uictoriã ſcilicet adipiſcamur? Atenim in his non eſt fortaſſe difficile, utrũ nobis magis cõducat dijudicare. Sed flumina uos terrẽt, in quib. traijciendis ne uada uos fallant uereminı: in quo ipſo q̃ ſtultè barbari fecerint, perſpicere poteſtis: * omnia enim flumina, quæ procul à fontib. ſuis pleniora ſunt, eadẽ circa fontes nõ hercule ſunt altiora, q̃ ut genua traijcientiũ alluant. Sed eſto, obſtent nobis flumina, neq; duces nãciſcamur, nõ tamen idcirco animũ deſpõdere debemus. Videmus Myſos, illos quidem nihilo armis meliores q̃ nos ſimus, in regis finibus eo inuito, multas easq; magnas & opulentas urbes incolere. Eodemq; modo Piſidas, Lycaonas etiam ſcimus, occupatis camporũ munimẽtis impune, ex eiuſdem regis agro ſibi uictũ quærere. Et haud ſcio an ſimus multò rationib. noſtris melius conſulturi, ſi reditu in patriã diſſimulato, ad manendum parati uideamur: nihil enim dubito, quin ſi Myſi diſcedere uelint, rex facile adduci poſſit, ut multis ducibus, multis item obſidibus datis, tutã profectionẽ præſtet: ac ſi id poſtulent, quadrigas etiã ad iter conficiendũ præbeat. Quibus in rebus & nobis illum obſequuturũ ſcio, ac ſupra quàm facilè dici poſſit, libẽter, ſi nos ad permanendũ paratos uideat. Sedenim illud nonnihil timeo, ne ipſa ocij conſuetudine, et cum rerũ ommũ copia, tũ forma & corporis magnitudine, qua Medorum & Perſarũ uxores ac uirgines præſtãt, cũ illis familiariores eſſe cœperimus, deliniti, ueluti qui ad Lotophagos diuerterint, de reditu in patriã nihil laboremus. Atqui æquũ & iuſtũ eſſe duco, ut ad ſuos quiſq; redeat: ac ibi Græcis oſtendamus, ipſorum culpa fieri quod inopes ſint, quibus liceat miſerã et egentem multitudinẽ, qua ciuitates refertæ ſunt, huc deducere, ubi tenuiſſimũ quenq; quamfacilime ac celerrime locupletẽ fieri uiſuri eſſent. Sed hæc omnia uiri fortiſſimi bona, in eorũ qui uicerunt poteſtate ſunt. Illud nunc conſilium ineundum, ut uel quamiutiſſime diſcedamus, uel ſi pugnandũ ſit, quamæquiſſima conditione pugnemus. Ac primũ plauſtra omnia cremanda cenſeo, ne ſarcinaria uehicula nobis quodãmodo imperẽt, impediãtq; quo minus quocunq; exercitui expediat, accedere poſſimus. Deinde ipſa etiã tẽtoria: ea. n. retardant nos plurimũ: nihil uero neq; ad pugnã, neq; ad cõmeatus cõparandos iuuant. Ad hæc, ſuperuacanea uaſa omnia reijcienda, neq; aliud quicquã retinẽdum, q̃ quod aut ad belli, aut ad cibi potuſq; uſum pertineat: atq; id ob eam maxime cauſam, ut in armis expediti quãplurimi ſint, ac quãpauciſſimi nobis ſint lixæ & huiuſmodi operæ alendæ: neq; enim ignoramus uictores eorũ etiam potiri, quæ in alterius mancipio ſunt. Quare ubi uicerimus, ipſi nobis hoſtes pro lixis erunt. Vnũ illud mihi ad dicendũ reſtat, quod maximi momenti eſſe arbitror. Videtis hoſtes non ante bello nos laceſſere auſos eſſe, quàm prætores noſtros comprehenderunt: quippe qui omni ex bello ſuperiores nos diſceſſuros putarũt, quantiſper & eſſent qui nobis imperarent, & nos imperantib. pareremus. At ſi ducib. uos orbaſſent, ſublata imperandi autoritate, atq; omni ordinis tuendi diſciplina, nos ꝓculdubio perituros exiſtimarũt. Quamobrẽ et prætores qui nuper renũciati ſunt, multo oportet attẽtiores eſſe, et milites in ſuis ordinib. cõſeruandis diligẽtiores, ac multo q̃ adhuc, magis dicto audiẽtes. Quod ſi quis ab officio diſceſſerit, ſtatuite ueſtris ſentẽtijs, ut de eo cuiuis ueſtrũm, cũ res ipſa tulerit, una cum præfecto liceat pœnas ſumere. Hoc .n. maximè modo ſe ſua opinione deceptos hoſtes intelligẽt,

cum

ἢ ὡς πορ ὑρατῶμεν, μέτρῳ χρωμένους, ὁπόσῳ ἂν ἕκαστοι βούλητα; εἰ δὲ ταῦτα μὲν γιγνώσκετε, ὅτι οὕτω κρεῖττον, τοὺς δὲ ποταμοὺς ἄπορον νομίζετε εἶν, ἢ μεγάλως ἡγεῖσθε ἀζαπατηθῆναι ἀμεβαύτους, σκέψασθε εἰ ἄρα τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βαρβαροι. πάντων μὲν οἱ ποταμοὶ, ἢν πρόσω τις πηγῶν ἄποροι ὦσι, πᾶσι τοῖς πρὸς τὰς πηγὰς ἀμβαίνουσι γίγνονται, ὅσῳ τὸ γόνυ βρέχοντων. εἰ δὲ μήθ' οἱ ποταμοὶ λείπουσιν, ἡγεμόνα τε μηλεῖς φανεῖται, οὐδ' ὡς ἡμῖν γε ἀθυμητέον. ὥστε μεθ' ὑμῶν, ὃς οὐκ ἂν ἡμῶν φαίημεν βελτίους εἶν, οἱ βασιλέως ἄκοντος, ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ, πολλάς τε καὶ μεγάλας καὶ εὐδαίμονας πόλεις οἰκοῦσιν. ὥστε ἡμεῖς δὲ πεισθῆναι ὡσαύτως. λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἰδομεν, ὅτι ἐν τοῖς πεδίοις τὰ ὄρυμνα καταλαβόντων, τῆς τούτε χώραν καρποῦνται. καὶ ἡμᾶς δ' ἄν, ἔφην, ἐγωγε θαῤῥοῦμι, μή πω φανερὸς εἶν οἰκαδε ὡρμημένους, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι, ὡς αὐτόθι πολὺ οἰκήσοντας. οἶδα γάρ ὅτι καὶ μυσοῖς βασιλεὺς, πολλοὺς μὲν ἡγεμόνας ἂν δοίη, πολλὰς δ' ἂν ὁμήρους τῷ ἀδόλως ἐκπέμψειν. καὶ ὁδοποιήσειέ γ' ἂν ὡς τάχιστα, καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βούλοιντο ἀπιέναι. ἡμῖν γ' ἂν οἶδ' ὅτι τρισάσμενος τοῦτο ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν παρασκευαζομένους. ἀλλὰ γὰρ δέδοικα, μὴ ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν καὶ γῆν ἀφθόνοις βιοτεύειν. καὶ μήδεσθαι δὲ καὶ ὡς καὶ μεγάλαις γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν. μὴ ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ὧδε λαθώμεθα τοῦ οἴκαδε ὁδοῦ. δοκεῖ δέ μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶν, πρῶτον εἰς τὸν ἑλλάδα καὶ τοὺς οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι, καὶ ὧδε δεῖξαι τοῖς ἕλλησιν, ὅτι ἐκόντων πάσχουσι, δεῖσθαι αὐτοῖς, τὸν νῦν οἶκοι ἀκλήρους πολιτεύοντας γῆθάδε κομισαμένους πλουσίους ὁρᾶν. ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες, πάντα ταῦτ' ἀγαθὰ δ' ἅπαντι τῶν κραπιώτων δέ. ἆρα δὴ δεῖ λέγειν, πῶς ἂν πορευοίμεθά τε ὡς ἀσφαλέστατα, καὶ εἰ μάχεσθαι δέοι, ὡς κράτιστα μαχοίμεθα. πρῶτα μὲν τοίνυν, ἔφη, δ' οἶκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἁμάξας ἃς ἔχομεν, ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν σφαλῇ. ἀλλὰ πορευοίμεθα, ὅποι ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρει. ἔπειτα δὴ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι. αὗται γ' ἂν ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, σωωφελοῦσι δ' οὐδ' ὁτιοῦν, ὅτε εἰς τὸ μάχεσθαι, οὔτ' εἰς τὰ ὠφελήσεια ἔχειν. ἔτι δὲ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ πολιτικὰ ἀπαλλάξωμεν, πλὴν ὅσα πολέμια φέρειν ἢ σιτῶν ἢ ποτῶν ἔχομεν, ἵν' ὡς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν φέρωσιν ὅπλοις ὦσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφορῶσι. στρατευομένων μὲν γ' ἐπίστασθε, ὅτι πάντα ἀλλότρια. ἢν δ' κρατῶμεν, δοκεῖ μοι τοὺς πολεμίους σκευοφόρους ἡμετέρους νομίζειν. λοιπόν μοι εἰπεῖν, ὅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶν. ὁρᾶτε γὰρ τοὺς πολεμίους, ὅτι οὐ πρόσθεν ἀζυγωκεῖν ἐτόλμησαν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, πρὶν οὐ στρατηγὸς ἡμῶν σωιέλαβον· νομίζοντο, ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων καὶ ἡμῶν πειθομένων, ἱκανοὺς εἶν ἡμᾶς πολεμεῖσθαι τοῖς πολέμιοις λαβόντας δὲ τοὺς ἄρχοντας, ἀναρχίαν καὶ ἀταξίαν, φόμιζον ἡμᾶς ἁλῶναι. δ' ἐν πολὺ μὲν τοὺς ἄρχοντας ἡμέλησέρους γενέσθαι, τοὺς νῦν τῶν πρότερον. πολὺ δὲ τοὺς ἄρχομένους δυσκοτοτέρους, καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἄρχουσι νῦν, ἢ καὶ πρόσθεν. ἢν δέ τις ἀπειθῇ ψηφίσασθε τὸν ἀεὶ ὑμῶν γνώμην χαίροντα, σὺν τοῖς ἄρχουσι κολάζειν. οὕτως οἱ πολέμιοι, πλεῖστον ἐφοβημένοι ἔσονται.

τῇ

τῆσδε γὰρ ἡμέρας μυρίους ὄψονται ἀνδ' ἑνὸς κλεάρχους, οὐδ' ὀλίγοι ὧν πρέψοντας κακῶ εἶν. ἀλλὰ γὰρ καὶ πρᾶ=ναι ἤδη ὥρα. ἴσως γὰρ οἱ πολέμιοι αὐτίκα παρέσονται. ὅτι μὲν δὴ τούτων δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ὦν κυρώσατε ὡς τάχιστα, ἵν' ἔργῳ πραίνητε. εἰ δέ τις τί οἶδε τῶν ἄλλων βέλτιον, ἢ ταύτη, τολμάτω καὶ ὁ ἰδιώτης διδάσκειν. παύτων γὰρ κοινῆς σωτηρίας διέρχεται. μετὰ δὲ ταῦτα χειρίσοφος εἶπεν· ἀλλ' εἰ μέν τινος ἄλλα δεῖ πρὸς τούτοις οἷς λέγει ξυνοφῶν, καὶ αὐτίκα ἔξεστι ποιεῖν. ἃ δὲ νῦν ἤρκει, δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι. καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. αἴρεται πάντων. ἀναστὰς δὲ πάλιν, εἶπε ξυνοφῶν· ὦ ἄνδρες, ἀπόστατε, ὧν προσδοκᾶν δοκεῖ μοι δηλονότι, πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ, ὅπου ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια. ἀκούω δ' ἐγὼ ἡμᾶς εἶν καλὰς, ὁ πλεῖον εἴκοσι σταδίων ἀπεχούσας. οὐκ ἂν οὖν θαυμάζοιμι, εἰ οἱ πολέμιοι ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες, τὰς μὲν παρελθόντας διώκουσί τε καὶ διαμάχονται ἢν διώκωνται, τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν, εἰ καὶ ὅτοι ἡμῖν ἀπαντῶσιν, ἐπακολουθοῖεν. ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι, πλαίσιον ποιησαμένους τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος, ᾗ ἀσφαλέστερον ᾖ. εἰ δὲ δοκεῖ ταῦτα, τίνα χρὴ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου, καὶ τὰ πρόσω κόσμειν, καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἑκατέρων εἶναι, καὶ τίνας ὀπισθοφυλακεῖν, ὅπως ἂν ὅπότε οἱ πολέμιοι ἐλθοιεν βουλεύεσθαι ἡμᾶς δέοι. ἀλλὰ χρὼμεθ' ἂν ὀλίγοις τοῖς τεταγμένοις. εἰ μὲν δή τις ἄλλου βέλτιον ὁρᾷ, ἄλλως ἐχέτω· εἰ δὲ μή, χειρίσοφος μὲν ἡγεῖτο, ἕπεσθαι δὲ Λακεδαιμονίους ὀκτώ. τοὺς δὲ πλευρὰς ἑκατέρας δύο τῶν πρεσβυτάτων στρατηγοὶ ἐπιμελήσθων. ὀπισθοφυλακῶμεν δὲ ἡμεῖς οἱ νεώτατοι, ἐγώ τε καὶ Τιμασίων καὶ νῦν εἶν. τὸ δὲ λοιπὸν πρώμνοι ταύτης τῆς τάξεως, βουλευσόμεθα ὅτου ἂν ἀεὶ δέοι ἄριστον εἶναι δρόμου. εἰ δέ τις ἄλλο βέλτιον ὁρᾷ, λεξάτω. ἐπεὶ δὲ εἰς αὐτὰ ἔλεγον, εἶπεν· ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. ἔδοξε ταῦτα. νῦν, ἔφη, ἀπόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δέοντα μάλιστα. καὶ ὅστις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ὧν θυμεῖ ἰδεῖν, μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι. οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως τούτου τυχεῖν. ὅστις τε ζημιοῦν θυμεῖ, πειράσθω νικᾶν. τῶν μὲν γὰρ νικώντων τὸ κατακαίνειν τε καὶ ἥττωμένων τὸ ἀποθνήσκειν δοκεῖ. καὶ εἴ τις γε χρημάτων ὧν θυμεῖ, στρατεῖν πειράσθω. τῶν γὰρ νικώντων δοκεῖ καὶ τὰ ἑαυτῶν σώζειν, καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων λαμβάνειν. τούτων λεχθέντων ἀνέστησαν. καὶ ἀπελθόντες, κατέκαυον τὰς ἁμάξας καὶ τὰς σκηνάς. τὰ δὲ περιττὰ, ὅτου μή δέοιτό τις, μετεδίδοσαν ἀλλήλοις. τὰ δὲ ἄλλα εἰς τὸ ἐμβίβασον. ταῦτα ποιοῦντες, ἠρίστοποιοῦντο. ἀριστοποιουμένων δὲ αὐτῶν, ἔρχεται Μιθριδάτης σὺν ἱππεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ καλεσάμενος τοὺς στρατηγοὺς εἰς ἐπήκοον, λέγει ὧδε· ἐγὼ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, καὶ λύρᾳ πείσας σοὶ, ὡς ὑμᾶς ἐπίσταδε, καὶ νῦν ὑμῖν δῶρα, καὶ φίλος εἰμὶ σοὶ πολλῷ φόβῳ δέκων. εἰ δὲ ὁρῶ ὑμᾶς σωτηρίου τι βουλευομένους, ἔλθοιμι ἂν πρὸς ὑμᾶς, καὶ τοὺς θεραπόντας πάντας ἄγων. λέξατε οὖν, ἔφη, πρός με, τί γὰρ νῷ ἔχετε, ὡς πρὸς φίλον τε καὶ δύνασαι, καὶ βουλόμενον κοινῇ σοὶ ὑμῖν τὸν σόλον ποιεῖσθαι. βουλευομένοις τοῖς στρατηγοῖς, ἔδοξεν ἀρκεῖν αὐτὰ δὲ, καὶ ἔλεγε χειρίσοφος· ἡμῖν μέν, ἢν μή τις ἐᾷ ἡμᾶς ἀπιέναι οἴκαδε,

cum hodierno die decies mille Clearchos pro uno extitisse uidebũt, p quos nemini nequã esse liceat. Sed iã tempus est ut dicta ad rẽ cõferamus: hostes.n. iam fortasse aderũt. Quare si quæ relata sunt uobis probãtur, ea quamprimũ sciscite, quò decreta ueſtra operib. ipsis primo quoq; tẽpore cõprobetis. Quod si quis melius quid uidet, ne dubitet quiuis, ut etiã priuatus ille sit et gregarius, cæteros docere. de cõmuni.n. salute est omnib. cõsiliũ capiendũ. Tum Chirisophus: Si quid, inquit, aliud opus est, qd' Xenophõ prætermiserit, tũ fieri id licebit, cũ in mentẽ uenerit. Quæ uero ab eo iã dicta sunt, optimũ factu esse cẽseo, ut ea sine ulla cunctatione sciscatis: cui igitur ea probantur, is subla ta manu significet. Tũ cũcti manũ sustulerũt. Surrexit iterũ Xenophõ, atq; ita loquutus est: Audite uiri quæ cauenda mihi uidẽtur. Eundũ nobis iã est, ubi cõmeatus in prõptu sint. Audio aũt uicos pulcherrimos, nihilo hinc longius q̃ stadia x x. abesse. Nihil uero mirandum mihi uidebitur, si quemadmodũ ignaui canes prætereũtes insectãtur, ac mordẽt assequuti, persequẽtes uero fugiũt, sic hostes abeũtes nos insequãtur. Tutissime nos iter facturos arbitror quadrato agmine, ita quidẽ ut eius quãlibet partẽ armati teneãt. In mediũ, turba omnis, ac impedimẽta recipiãtur. Quod si nũc etiã statuerimus, quẽ fronti, quẽ tergo, quos itẽ utriq; laterũ præesse oporteat, nihil erit necesse tũc demũ cum nos hostes adorti fuerint, imperia diuidere, quin statim instructa acie uti licebit. Ac nũc, uel eius qui rectius sentiat sententiã sequamur, uel Chirisophus principia ducat, quippe qui Lacedæmonius est. In laterib. è nobis prætores duo natu maximi imperẽt. Tergũ nos iuuenes regemus, ego ipse & Timasion. atq; ita quidẽ in præsentia. De reliquo uerò cũ experti semel fuerimus hanc ordinis rationẽ, uel eãdem tuebimur, uel meliorẽ inibimus: quã si quis uel nũc uidet, in mediũ censeo prodeat. Cum nemo inueniretur esset, qui cõtra ea diceret cui hæc probãtur, Xenophõ inquit, manũ tollat. Cum sciti oẽs fecissent, Iam uidendũ, inquit, est, ut quæ sciuimus, abeũtes re ipsa rata faciamus. Ac primũ quidẽ qui suos uidere cupit, utrũ se strenuũ præbeat: neq;. n. aliter quisquã sperare posiit se uoti cõpotem fore. Qui uuẽdi cupiditate tenetur, is uincere contendat: est enim uictori hostiũ cædes, uicto mors proposita. Qui postremo pecuniã cõcupiscit, in uictoriæ studium incũbat: quod si uicerit, & sua tueri, et quæ in hostiũ sunt potestate, sibi uendicare facile potest. Quæ cũ dixisset ille, surrexerũt cuncti, ac iter iam ingressuri, primùm plaustra et tabernacula omnia incẽdere. Deinde uero quæ uasa cuiq; superuacanea fuerũt, ea indigentib. concesserũt, in ignẽ reliqua coniecere. Tũ ad corpus curandũ cõuersi. Ac dum cibũ caperẽt, superuenit Mithridates cum equitib. ad xxx. uocatisq; ad colloquiũ prætoribus, in hũc modũ loquutus est: Ego, uiri fortissimi, Cyro ut scitis fidẽ, usq; dum ille uixit, meã præstiti: ac nũc optimo erga uos animo sum: & quoniã in his locis non possum nõ magnopere de salute mea solicitus esse, uos ego si intelligã salutare aliquod cõsilium inire, me uobis adiungã sociũ, & quamprimũ cum toto comitatu meo ad uos redibo. Mecum igitur quod in animo habetis, libẽter, ut cũ amico, ac ueſtri cupidissimo homine, atq; adeo cum eo qui uobiscũ unà proficisci uelit, cõmunicate. Ad hæc prætores, cũ capita inter se contulissent, ita respõdendũ putarũt, ac pro omnib. quidẽ Chirisophus: Nos, inquit, si liceat, p has regiones quãpacatissimè

domum contendere in animo habemus: sin quis aduersari uoluerit, cum eo omni ope nostra bellare. Tum Mithridates docere conabatur, nullã inuito rege salutis existere spem posse. Ex quo satis intelligi potuit, nihil esse quod ei fides haberetur, præsertim uero cũ uenisset cum eo una de Tissaphernis familiaribus unus, quasi eius orationis arbiter. Quare prætoribus uisum est, nihil statui melius posse, quàm si quantisper in hostili terra essent, tacitũ, ac mutum indictum bellum gererent. * Cum propius accessissent, milites occiderunt: quin & ex centurionibus unum Nicarchum Arcadem. * Noctu deinde profectus cum x x. plus minus hominibus. * Post hæc corporibus curatis, Zaten amnem traiecerunt, instructo quidem agmine, impedimentisq; omnibus, ac uermiturba in medium recepta. Non longe processerant, cum Mithridates cum globo equitum c c. iaculatorum ac funditorum maxime agilium, atque expeditorum circiter quadringentos obuiam uenit, ac propius quidem quàsi amicus uenisset, accessit. Equites uero ac pedites sagittis, plumbeis glandibus funditores, Græcos lacessere cœperunt: ex quibus qui in extremo erant agmine, impune feriebantur, cum hosti ipsi nihil nocere possent. Cretenses enim sagittarij, & minus longe quàm Persæ mittebant, & cum ipsi leuissime armati essent, grauis armaturæ ordinibus stipabantur: at iaculatores missilibus ne funditores quidem assequi poterant. Hic Xenophon cum peltatis & graui armatura, quæ erat in extremo agmine, cui ipse imperabat, hostem insequi statuit. Sedenim neminem omnino consequebantur, quippe qui equitatum nullum haberent: pedites uero intra tam breue spacium medij campi, fugientem peditem adipisci non poterant, neque omnino expediebat à reliquo agmine tam longe discedere. At barbari equites in ipsa fuga à tergo sagittas mittentes nostros uulnerabant: quos, quantum hostem urgentes processissent, tantundem dimicando retrocedere oportebat: quare toto eo die nihil amplius quàm stadia x x v. promouerunt, ac sub ipsum crepusculum in proximos uicos peruenere. Ibi pristina homines solicitudo inuasit. Chirisophus quidem, & ex toto prætorum numero natu grandiores Xenophontem incusabant, quod ab acie nimis longe, suo cum maximo periculo, ac nullo hostium detrimento, persequendi causa excurrisset. Hæc Xenophon cum audiret, iure eos queri fatebatur, neq; inficiabatur quicquam. Sedenim, inquit, necessitas ipsa me ut insequerer impulit, quod uidebam grauiter nos dum consisteremus lædi, cũ interea nihil ipsi hosti nocere possemus. At postquam insequuti sumus, ita sane accidit ut dicitis: hostibus nihil plus quàm ante nocuimus, et ipsi uix, & magno cum periculo pedem retulimus. Sed gratia scilicet dis est habenda, quod parua omnino cum manu periclitati sumus, atq; ex leui admodum iactura quid nobis in posterum opus sit, planissime cognouimus. Etenim hostes & sagittas, et è fundis glandes longius multò mittũt, quàm ut cum illis aut Cretenses sagittarij, aut ferentarij nostri cõferri possint. Cumq; illos insequimur, nobis non conducit longius à reliquo agmine progredi: modico uerò spacio, non possit utiq; pedes peditem assequi, ne intra teli quidem iactum. Quod si hostis impetum retardatum uolumus, ne quid nobis in posterum detrimenti inferri possit, funditoribus nobis atq; equitibus opus esse censeo.

Atq;

ὅπως δὲ, ὡς ἀπορευόμεθα τὴν χώραν ὡς ἂν δυνώμεθα ἀσινέστατα. ἢν δέ τις ἡμᾶς ἢ ὀλοὺ ἀπκωλύῃ, ὡς πολεμεῖ τούτῳ ὡς ἂν δυνώμεθα κράτιστα. ἐκ τούτου ἐπειρᾶτο μιθριδάτης διδάσκειν, ὡς ἄπορον εἴη, βασιλέως ἄκοντος σωθῆναι. ᾔδει δὲ καὶ ἐγιγνώσκετο, ὅτι ὑποπτος εἴη. καὶ γὰρ τῶν τισσαφέρνους τις οἰκείων παρηκολούθει πίστεως ἕνεκα. καὶ ἐκ τούτου ἐδόκει τοῖς στρατηγοῖς βελτίων εἶναι λόγον ποιήσασθαι. ἢν πόλεμον ἀκήρυκτον εἶναι, ὥστε καὶ τῇ πολεμίᾳ ἐχρῆν. διέφθειρον γὰρ πλησίοντες οὐς στρατιώτας, οὐ μέντοι γε λοχαγὸν δι' ἐφθειραν νἱπαρχον ἀρκάδα, καὶ ὡς ἔχοντες ἀπὸ νυκτὸς σὺν ἀνθρώποις ὡς εἴκοσι. μετὰ δὴ τοῦτα ἀρισήσαντες, καὶ διαβάντες ἢν ζάπτιν ποταμὸν, ἐπορεύοντο τεταγμένοι, τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ ἔχοντες. ὁ πολὺ πλεῖστον αὐτῶν, ὡφαίνετο πάλιν ὁ μιθριδάτης, ἱππέας ἔχων ὡς διακοσίους, καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας ὥστε τετρακοσίους, μάλα ἐλαφρὸς καὶ δρομικούς. καὶ προσήει μὲν ὡς φίλος ὢν πρὸς τοὺς ἕλληνας. ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγένετο, ἔδοξεν οἱ μὲν αὐτῶν ἐποξεύειν, καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί· οἱ δ' ἐσφενδόνων καὶ ἐπέτρωσκον. οἱ δ' ὀπισθοφύλακες τῶν ἑλλήνων ἔπασχον μὲν κακῶς, αὐτε ποιεῖν δὲ οὐδὲν ἐδύναντο. οὔτε γὰρ πρῶτος βραχυτόξαρτος πρὸς ἐποξεύοντα, καὶ ἅμα φίλοι ὄντες, ἔσω τῶν ὅπλων κατεκέκλιντο. οὔτε ἀκοντιστὴς βραχυτέρου ἀκόντιζον, ἢ ὡς ἔξω εἶναι τῶν σφενδονητῶν. ἐκ τούτου ξυνέδοξε, διωκτέον εἶναι, καὶ ἐδίωκον τε ὁπλῖται καὶ τῶν πελτασῶν, οἵπερ ἔτυχον σὺν αὐτῷ ὀπισθοφυλακοῦντες. διώκοντες δ', οὐδὲν ἦν κατελάμβανον τῶν πολεμίων. ἅτε δ' ἱππεῖς ὄντες τοῖς ἕλλησιν, ὅτε οἱ πεζοὶ οὐ πεζὸς ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδίωκον καταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ. πολὺ δ' ἔχ οἷόν τε ἦν ἀπὸ τοῦ ἄλλου στρατεύματος διώκειν. οἱ δὲ βάρβαροι ἱππεῖς καὶ φεύγοντες ἅμα ἐπέτρωσκον, εἰς τὸν ὄπισθεν τοξεύοντες ἀπὸ τῶν ἵππων. ὁπόσον δὲ προδιώξειαν οἱ ἕλληνες, τοσοῦτο πάλιν ἐπαναχωρεῖν μᾶλλον ἔδει. ὥστε δι' ἡμέρας ὅλης διαπλῆσαι οὐ πλέον ᾠήτε καὶ εἴκοσι σταδίων. ἀλλὰ δείλης ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας. ἔνθα δὴ πάλιν ἀθυμία ἦν, καὶ χαλεπὸς καὶ οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν ξυνεφώνουν τε ἠτιῶντο, ὅτι ἐδίωκον ἀπὸ τῆς φάλαγγος, καὶ αὐτός τε ἐκινδύνευε, καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἐδύναντο βλάπτειν. ἀπούσας δ' ὁ ξενοφῶν, ἔλεγεν ὅτι ὀρθῶς ἠτιῶντο, καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροίη. ἀλλ' ἐγὼ ὠκνηκὼς διώκειν, ἐπεὶ ἑώρων ἡμᾶς ἐν τῷ μένειν, ἀκινδύνως μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δὲ οὐδὲν δυναμένους. ἐπεὶ δὴ δὲ ἐδιώκομεν, ἀληθῆ, ἔφη, ἡμεῖς λέγετε. κακῶς μὲν γὰρ οὐδὲν ποιεῖν μᾶλλον ἐδυνάμεθα τοὺς πολεμίους, ἀνεχωροῦμεν δὲ πάνυ χαλεπῶς. τοῖς δὴ θεοῖς χάρις, ὅτι οὐ σὺν πολλῇ ῥώμῃ, ἀλλὰ σὺν ὀλίγοις ἦλθον. ὥστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα, ἀγαθὸν δὲ ἢν μεθ' ἡμῶν. νῦν μὲν γὰρ οἱ μὲν πολέμιοι τοξεύσει σφενδονήσουσιν, ὅσον ὅτε οἱ κρῆτες αὐτιτοξεύειν δύνανται, ὅτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἀσκινεῖς. ὅταν δὲ αὐτοὺς διώκωμεν, πολὺ μὲν ἔχ οἷόν τε χωρίον ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν. ὀλίγον δὴ ἔνθα δὲ ταχὺς ἔπεζος. πεζὸν διώκων καταλάβοι ἐκ τόξου ῥύματος. ἡμεῖς μὲν δὴ εἰ μέλλομεν τούτους ἔργειν, ὥστε μὴ διώκειν βλάπτειν ἡμᾶς προσυμένους, σφενδονητέ τε καὶ ταχίστων δεῖ καὶ ἱππέων. ἀκούω

ἀκούω δ' εἶναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἡμῶν ῥοδίους, ὧν τοὺς πολλοὺς φασὶν ἐπίστασθαι σφενδονᾶν, καὶ τὸ βέλος αὐτῶν καὶ πλάσιον φέρεσθαι τῶν παρσικῶν σφενδονῶν. ἐκεῖναι γὰρ δεῖται τοῦ χειροπλήθεσι τοῖς λίθοις σφενδονᾶν, ὥστε βραχὺ ἀφικνοῦνται. οἱ δ' ἐγγὺς ῥόδιοι καὶ ταῖς μολιβδίσιν ἐπίστανται χρῆσθαι. ἢν δὴ οὖν αὐτῶν ὦμεν κεκτημένοι, καὶ τούτων μὲν ἀποδώσομεν, ἀλλοτρίους δὲ ἄλλους πλείους ἐθέλοντι, ἄλλο ἀργύριον τελῶμεν, καὶ τῷ σφενδονᾶν ἐντεταγμένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ ἀτέλειαν εὑρίσκομεν, ἴσως τινὲς φανοῦνται ἱκανοὶ ἡμᾶς ὠφελεῖν. ὁρῶ δὲ καὶ ἵππους ἐν τῷ στρατοπέδῳ. οὐ μὲν ἴδιους πρὸς ἐμοί, οὐδὲ ἐν τῷ κλεάρχου καταλελειμμένους, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους ἀχμαλώτους σκευοφορουμένους. ἂν δὴ τούτους πάντας ἐκλέξαντες, σκευοφόρα μὲν αὐτὶ τούτων οὐκ ἵππους εἰς ἵππέας καταστήσωμεν, ἴσως καὶ ὅστις τι οὐ φεύγοντας ἀνιάσωσιν. ἔδοξε ταῦτα. καὶ ταύτης δὴ νυκτὸς σφενδονῆται μὲν εἰς διακοσίους ἐγένοντο. ἵπποι δὲ καὶ ἱππεῖς ἐδοκιμάσθησαν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς πεντήκοντα. καὶ στολάδες καὶ θώρακες αὐτοῖς ἐπορίσθησαν. καὶ ἵππαρχος ὁ στασθένους λύκιος ὁ πολυκράτους ἀθηναῖος. μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν, τῇ ἄλλῃ ἐπορεύοντο πρὸς ἑσπέραν ἀνασώσαντες. διέβησαν γὰρ αὐτοὺς ἐν διαβάσει, ἐφ' ᾗ ἐφοβοῦντο, μὴ ἐπίωνται αὐτοῖς διαβαίνουσιν οἱ πολέμιοι. διαβεβηκόσι δὲ αὐτοῖς, ὡς φαίνεται ὁ μιθριδάτης πάλιν, ἔχων ἱππέας χιλίους, τοξότας δὲ καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακισχιλίους. τοσούτους γὰρ ἤτησε τισσαφέρνην, καὶ ἔλαβεν, ὑποχόμενος, ἢν τούτους λάβῃ, παραδώσειν αὐτῷ τοὺς ἕλληνας, καταφρονήσας, ὅτι ἐν τῇ ἔμπροσθεν προβολῇ ὀλίγους ἔχων, ἐπαθε μὲν οὐδὲν, πολλὰ δὲ καὶ ἐνόμισε ποιῆσαι. ἐπεὶ δὲ οἱ ἕλληνες διαβεβήκοτες, ἀπεῖχον δὴ χαράδρας ὅσον ὀκτὼ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ μιθριδάτης, ἔχων τὴν δύναμιν. ἤδη γὰρ ἦν τῶν τε πελτασῶν, οὓς ἐδόκει διώκειν, καὶ τῶν ὁπλιτῶν, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἤρκτο θαρρεῖν διώκειν, ὡς ἐφεψομένης ἱκανῆς δυνάμεως. ἐπεὶ δὲ ὁ μιθριδάτης κατελήφει, καὶ ἤδη σφενδονᾶν καὶ τοξεύματα ἐφικνοῦντο, ἐστήμεν τοῖς ἕλλησι τῇ σάλπιγγι, καὶ θύλους ἔθεσαν ὁμόσε οἷς ἤρκτο, καὶ οἱ ἱππεῖς ἤλαυνον. οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἔφευγον ἐπὶ τὴν χαράδραν. ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρβάροις τῶν τε ζωῶν ἀπέθανον πολλοί, καὶ τῶν ἱππέων ἐν τῇ χαράδρᾳ. ζωοὶ ἑλήφθησαν ὡς ὀκτωκαίδεκα. οὓς δ' ἀρθαύοντας, αὐτοκέλευστοι οἱ ἕλληνες ἀπέκτειναν, ὡς ὅτε φοβερώτερον τοῖς πολεμίοις εἴη ὁρᾶν. καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ὅτῳ πρᾶξαντες, ἀπῆλθον. οἱ δ' ἕλληνες ἀσφαλῶς προβαίνοντες τοὐπίσω ἦλθον ἡμέρας ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν πίγρητα ποταμόν. ἐνταῦθα πόλις ἦν ὠρύμη μεγάλη. ὄνομα δ' αὐτῇ ἦν λάρισσα. ὤκιστο δ' αὐτὴν τὸ παλαιὸν μῆδοι. τὸ δὲ τεῖχος ἦν αὐτῆς τὸ εὖρος πάντῃ καὶ ἄνωθεν πόδες. ὕψος δ' ἑκατόν. ἡ δὲ κύκλῳ περίοδος ἦν δύο παρασάγγαι. ὠκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμέαις. κρηπὶς δὲ λιθίνη, τὸ ὕψος ἄνωθεν ποδῶν. ταύτην βασιλεὺς ὁ πέρσῶν, ὅτε παρὰ μήδων ἐλάμβανον τὴν ἀρχὴν πέρσαι, πολιορκῶν ὀλίγῃ τροπῇ ἐδυνάτο ἑλεῖν. ἦν δὲ νεφέλη πρὸ αὐτῆς, ἡφάνισε, μέχρις οὗ ἄνθρωποι ἐξέλιπον, καὶ οὕτως ἑάλω. παρὰ ταύτην τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη. τὸ μὲν

Atque in castris quidem nostris Rhodios esse audio, quorum multi funda scienter utantur, ac duplo longius quàm Persici funditores mittant. Nam cum illi grauiores intorqueant lapides, non possunt utique longum spacium assequi: at Rhodij plumbeis glandibus uti didicerunt. Eos igitur qui fundas habent si conquisierimus, ac pro illis argentum dederimus, ac alijs item certa mercede faciundas locauerimus, ac ijs qui in funditorum ordinem recepti fuerint, ab alijs muneribus uacationem derimus, inueniemus fortasse qui certam rebus nostris opem afferant. Ad hæc, uideo in castris aliquot equos esse, quorum partum penes me sunt, partum uero à Clearcho relicti: nonnulli item sunt bello capti, quibus ad impedimenta uehenda utimur. Horum itaque si maximè idoneos ad usum atque apparatum equestrem delegerimus, aliósque pro his clientellarios substituerimus, cum his opinor fugientes hostes aliquanto certè facilius ulciscemur. Probata est omnibus hæc sententia. Eadem itaque nocte funditores ad ducentos conscripti sunt. Postero uerò die equi, equitesq; circiter quinquaginta delecti, quibus loricæ datæ, & equester ornatus. magister equitum creatus Lycius Atheniensis, Polystrati filius. Eum diem Græci in quo substiterant loco manserunt. Postridie prima luce castra mouerunt: erat enim eo die torrens transmittendus, ad quem ne se hostes inuaderent, metuebant. Neque sua ipsos fefellit opinio: cum enim transmittere cœpissent, obuius fit Mithridates cum equitibus mille, sagittarijs ac funditoribus ad quater mille, quos à Tissapherne acceperat, pollicitus ea se manu Græcos omnes ei in potestatem traditurum: erat enim superioris diei euentu elatus, quod cum paucos duxisset, neminem ipse desiderasset: Græcos uerò se arbitraretur grauiter multasse. Cum igitur iam Græci octo circiter stadia longè à torrente progressi essent, Mithridates suis cum copijs traiecit. Hic peltatis denunciatum est, mulúsque item è graui armatura atque equitatu, hostem ut alacriter adorirentur: paulo enim post maiores copias subsidio uenturas. Iam prope Mithridates accesserat, funditésque ac missilibus Græci lacessebantur, cum ad primum tubæ cantum hi quibus imperatum fuerat, in hostes cum cursu impetum fecerunt, & equites in primis se in aduersos effudere: quorum cum illi impetum non sustinuissent, fugientes, nostri insequuti sunt, atque ad ipsum torrentem multi de barbarorum peditibus, multi item in medio alueo ex equitibus perierunt: uiui ad decem & octo capti sunt: cæsos milites nostri, cum id tamen duces non imperassent, fœde lacerarunt, ut hostes rei spectaculo terrerentur: atque illi quidem re ita gesta discesserunt. At Græci, quod eius diei reliquum fuit, tutò progressi, ad Pigretem amnem peruenerunt: quo in loco urbs fuit magna, sed deserta, Larissa nomine: quam priscis temporibus Medi tenuerunt. Muri eius latitudine fuerunt pedum uigintiquinq;, altitudine centum, ambitu octo millium passuum, ac toti coctilibus laterculis extructi. Lapidea tantum crepido uiginti pedum à fundamentis eminebat. Hanc urbem Persarum rex, cum Medos Persæ imperio spoliassent, diu obsessam, non ante capere potuit, quàm solem densa nubes obscurasset, oppidani animis concidérunt. Ante ipsam urbem pyramis lapidea surgebat,

lata paß. x x. altâ x L. Huc ex proximis regionibus barbari multi profugerant. Hinc profecti primis castris M. paß. x xiiii. cõfectis, ad muros peruenere, magnos quidem, sed neglectos, qui ante urbem stabant, cui Mespila nomen fuit. & hanc Medi olim habitarũt. Eius murus crepidine nitebatur lapidea, excisis in muricũ modum lapidib. latitudine pedum L. ac totidẽ altitudine: reliqua muri superficies lateritia erat, pedum lata L. alta C. ambitus erat M. paß. x xiiii. Huc Mediã regis uxorẽ confugisse ferunt, quo tẽpore Medi imperiũ amisere. Eam olim urbẽ Persarũ rex cum neq; obsidionis diuturnitate, neq; ui expugnare potuisset, obstupefactos postremò crebris tonitrib. oppidanos dicitur oppressisse. Hinc profecti cũ M. paß. x v i. processissent, ad castra prima Tissaphernes in cõspectum uenit cum equitatu suo, atq; Orontæ regis generi copijs, cum ijs itẽ barbaris qui Cyrũ sequuti fuerant, atq; ijs etiã quos secũ regis frater in eius auxilium adduxerat, quosq; rex Tissapherni ipsi attribuerat: quæ copiæ uniuersæ planè magni agminis speciẽ habuerunt. Atq; is cum propius accessisset, alias quidẽ cohortes in subsidijs locauit, alias uero de transuerso immissurus uidebatur: neq; tamen impressionẽ facere, aut suos pugnæ periculo cõmittere ausus est. Funditorib. tantũ & ferentarijs, nostros ut lacesserent, imperauit. Verũ ubi Rhodij per ordines diuisi, è fundis lapides, ac Scythici sagittarij sagittas mittere cœperũt, multi passim ex barbaris uulnerabãtur, à quibus aberrare nostri, ne si uoluissent quidẽ, facile poterant. Quare Tissaphernes extra telorũ iactum cõcessit, ac reliqui item ordines retrocesserũt. Reliquũ igitur eius diei nostri progredi cœpere, à tergo illi ex interuallo sequebãtur, neq; pristinã tamen iaculationẽ repetere ausi sunt: longius. n. q̃ Persæ, Rhodij funditores mittebãt, ac longius etiã q̃ possent è sagittarijs plurim. Erant præterea Persica missilia maiora nostris, quare usui fuerũt quæ nostri legerãt, et ea sane dicerant è superiore loco longissime iaculari. In proximis uero uicis, & neruos, & plumbũ ad fundarũ usum reperiebant. Atq; eo die cum Græci ad uicos peruenissent, barbari ex leui illa iaculatiõe inferiores discessere. Postero die eodem in loco frumentãdi causa cõmorati sunt: erat enim illis in uicis magna frumẽti copia. Postridie iter continuarunt, & Tissaphernes eminus lacessens insequebatur. Ibi animaduersum est, hostibus insequentib. nequaquam utile esse quadratũ agmen laterib. æqualibus, propterea, quod si se aliquãdo agminis cornua cõtraxissent (quod fieri necesse est, ubi uel uiarũ angustiæ, uel montium anfractus, uel postremò pontiũ transitus cogerent) grauis armatura aut arctius constipata ægre procederet, aut turbatis ordinibus laxata, nihil posset in pugnando proficere. Rursus uerò si cornua discederẽt, in diuersa irent qui ante cohæserant: atq; inter cornua area uacua relicta, qui utroq; uersum abissent, urgentib. hostibus animis deficerẽt: quo plerũq; fiebat, ut cũ uel pons, uel alia quæuis uiæ difficultas superãda esset, certatim unusquisq; principia occuparet, atq; ita ab hostib. agmẽ facilius oppugnari posset. Quod ubi animaduersum est, prætores ordines sex, singulos uirorũ C. instituere, eisq; suos centuriones præfecere: centurias uero singulas in semicenturias, ac manipulos deserpsere: quibus item subcenturiones & decuriones præesse uoluerunt. Cumq; agmen progrederetur, centuriones, ubi cornua contraherentur, ne urgerent, subsistebant,

ac

τὸ μὲν εὖρος πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος πλέθρων. ὑπὲρ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν ἐκ τοῦ πλησίον χωρῶν ἀπεφοιτηκότες. οἱ δὲ ὑθρόοι ἐπορεύθησαν σταθμὸν ὅσα, πέντε σάγγας ἕξ, πρὸς τεῖχος ὀρθὸν μέγα πρὸς τῇ πόλει κείμενον. ὄνομα δὲ τῇ πόλει μέσπιλα. μῆδοι αὐτὴν ποτε ᾠκισαν. ἦν δὲ ἡ μὲν κρηπὶς λίθου ξεστοῦ πολυχειλίαντος τὸ εὖρος πηχῶν πεντήκοντα ποδῶν, καὶ τὸ ὕψος πηχῶν πεντήκοντα. ὧν δὲ ταύτης ἐπωκοδόμηντο πλίνθινοι τεῖχος, τὸ μὲν εὖρος πηχῶν πεντήκοντα ποδῶν· τὸ δὲ ὕψος ἑκατόν. τὸ δὲ κύκλου περίοδος ἕξ πέντε σάγγας. φασὶ δὲ ταῦτα ἐλεγον μηδίαν γυναῖκα βασιλέως φυγεῖν, ὅτε ἀπώλλυσαν τὴν ἀρχὴν ὑπὸ περσῶν μῆδοι. ταύτην δὲ τὴν πόλιν πολιορκῶν ὁ πέρσων βασιλεὺς, ὅτε ἐδύνατο χρόνῳ ἑλεῖν, ὅτε βίᾳ, ζεὺς δὲ ἐμβροντήτους ποιεῖ τοὺς φρονοῦντας, καὶ ὅτως ἑάλω. φυγοῦσαν δὲ ἐπορεύοντο σταθμὸν ὅσα, πέντε σάγγας τέτταρας. εἰς ὕδωρ δὲ καὶ σταθμὸν λοσαφέρνης ἐπεφάνη, ὃς τε αὐτὸς ἦλθεν ἱππέας ἔχων, καὶ τοὺς ὀρόντα δυνάμεις, τὴν τοῦ βασιλέως θυγατέρα ἔχοντος, καὶ ὃς ἦν ὕρος ἔχων αὐτὸν βαρβάρους, καὶ ὃς ὁ βασιλέως ἀδελφὸς ἔχων, βασιλεῖ ἐβοήθει. ἐπὶ πόσοις τούτοις, ὅσους βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ. ὥστε τὸ στράτευμα πάμπολυ ἐφαίνετο. ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγένοντο, τὰς μὲν τάξεως ἔχειν ὅπαθεν κατασκάς. τὰς δὲ εἰς τὰ πλάγια πέταγαν, ἐμβάλλειν μὲν ἐτόλμησαν, ὅσον ἐβόλετο δακινδυνεύειν. σφενδονᾶν δὲ πάντες καὶ τοξεύειν. ἐπεὶ δὲ διατεθώντο οἱ ῥόδιοι ἐσφενδόνησαν, καὶ οἱ σκυθοτοξόται ἐτόξευσαν, καὶ οὐδεὶς ἡμάρτανεν αὐτῶν. ὅτε δὲ ἐπαύοντο, ἐπορεύοντο, ῥᾳδίως δὲ καὶ σταθμὸν λοσαφέρνης, μάλα ταχέως ἔξω βελῶν ἀπεχώρει. καὶ ἄλλαι τάξεις ἀπεχώρησαν. τὰ δὲ λοιπὰ τῆς ἡμέρας οἱ μὲν ἐπορεύοντο, οἱ δὲ εἵποντο, τὰ δὲ ἔτι ἐπέκειντο οἱ βάρβαροι τῇ τότε ἀκροβολίσει. μακρότατα δὲ οἱ τε ῥόδιοι τῶν πρόσω ἐσφενδόνων καὶ τῶν πλείστων ζέφος. μεγάλας καὶ τὰς τόξας τὰς περσικὰς ὄντας. ὥστε χρήσιμα καὶ τοῦτο πόσοις ἀλίσκοιτο τῶν τοξευμάτων, καὶ ἐμελέτων ζεύγη ἄνω ἰόντες μακράν. εὐρίσκετο δὲ καὶ νεῦρα πολλὰ φυλαῖς κώμαις καὶ μόλιβδος, ὥστε χρῆσθαι εἰς τὰς σφενδόνας. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν, ἐπεὶ κατεσκευάζοντο οἱ ἕλληνες, κώμαις ὧν τυχόντες ἀπῆλθον οἱ βάρβαροι, μεῖον ἔχοντες ἢ τῇ τότε ἀκροβολίσει. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἡμέραν ἔμενον οἱ ἕλληνες καὶ ἐπεστρατεύοντο. καὶ ἦν πολὺς σῖτος ἐν ταῖς κώμαις. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ, ἐπορεύοντο διὰ τοῦ πεδίου, καὶ λοσαφέρνης εἵπετο ἀκροβολιζόμενος. ἐνθα δὴ οἱ ἕλληνες ἔγνωσαν, ὅτι πλαίσιον ἰσόπλευρον, πονηρὰ τάξις ἐστὶ πολεμίων ἑπομένων. ἀνάγκη γὰρ ὅταν, ἢν μὴ συγκύπτῃ τὰ κέρατα τοῦ πλαισίου, ἢ ὁδὸς στενωτέρα ᾖ ἢ ὀρέων ἀναγκαζόντων, ἢ γεφύρας ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὁπλίτας, καὶ πορεύεσθαι πονήρως, ἅμα μὴ πιεζομένους, ἅμα δὲ παραπομένους. ὥστε δυσχερὲς εἶναι ἀνάγκη, ἀτάκτους ὄντας. ὅταν δὲ αὖ διαλίπῃ τὰ κέρατα, ἀνάγκη διαπεσεῖν τοὺς τότε ἐκθλιβομένους, καὶ κενὸν γίγνεσθαι τὸ μέσον τοῦ κεράτων, ἐν ᾧ ἐθυμεῖτο τοὺς ταῦτα πάσχοντας τοῦ πολεμίου ἑπομένου, καὶ ὁπότε δέοι γέφυραν διαβαίνειν, ἢ ἄλλῳ τινὶ διάβασιν, ἔπεισι πᾶν ἕκαστος, βουλόμενος φθάσαι πρῶτος, καὶ δυσπιθοῦν ἐν τούτῳ τοῖς πολεμίοις. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔγνωσαν οἱ στρατηγοί, ἐποίησαν ἓξ λόχους ἀνὰ ἑκατὸν ἄνδρας, καὶ λοχαγοὺς ἐπέστησαν, καὶ ἄλλους πρωτοστάτας, καὶ ἄλλους ὠμοστάρχας. ὅθεν δὲ πορευόμενοι οἱ λοχαγοὶ, ὁπότε μὲν συγκύπτοι τὰ κέρατα, ὑπέμενον ὕστεροι, ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν τοῖς κέρασι.

τότε

τότε δὲ παρῆγον ἔξωθεν τῶν λοχαγῶν. ὁπότε δὲ διαλάχοιεν αἱ πλευραὶ τοῦ πλαισίου τὸ μέσον, ἀνεξεπίμπλασαν εἰ μὲν σφῶν τοῦτο ἔλαττον εἴη τὸ διέχον, τῇ λοχαγούς. εἰ δὲ πλατύτερον, τῇ ὠφελησῆς. εἰ δὲ παύν πλατυ, κατὰ ὠμοτίας. ὥστε ἀεὶ ἔκπλεων εἶναι τὸ μέσον. εἰ δὲ καὶ διαβαίνειν τινὰ δέοι διαβάσιν, ἢ γέφυραν, οὐκ ἐταράττοντο ἀλλ' ἐν τῷ μέρει οἱ λοχαγοὶ διέβαινον. καὶ εἴ που δέοι τι τῇ φάλαγγι, ὥσπερ ἦσαν οὗτοι. τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας. ἐπεὶ δὲ ἔμελλον ἐπορεύοντο σταθμὸν, εἰ δοκοῖ Βασίλειόν τι, ἢ πεδία αὖ λόφους πολλοὺς, τῶν τε ὁδὸν πρὸς τὸ χωρίον ὄρη διὰ γηλόφων ὑψηλῶν γιγνομένην, οἱ καθῆκον ἐκ τοῦ ὄρους, ὑφ' ᾧ ἦν τὸ στρατόπεδον. καὶ εἰ δοκοῖ μὲν αὖ γηλόφους ἄσμενοι οἱ Ἕλληνες, ὡς εἰκὸς τῶν πολεμίων ὄντων ἱππέων. ἐπεὶ δὲ φορυμένοι ἐκ τοῦ πεδίου, ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν πρῶτον γηλόφον, κατέβαινον ὡς ἐπὶ τὸν ἕτερον αὖθις καταβαίνων. φῶτα δὲ παρεγίνοντο οἱ βάρβαροι, καὶ ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ ἐπὶ τὸ πρανὲς ἔβαλλον, ἐσφενδόνων, ἐτόξευον, ἐπὶ μαστίγων, καὶ πολλοὺς κατετίτρωσκον. καὶ ἐκράτησαν τῶν Ἑλλήνων γυμνήτων, καὶ κατέκλεισαν αὐτοὺς ἔσω τῶν ὅπλων. ὥστε παντάπασι ταύτην τὴν ἡμέραν ἄχρηστοι ἦσαν ἐν τῷ ὄχλῳ ὄντες, καὶ οἱ σφενδονῆται, καὶ οἱ τοξόται. ἐπεὶ δὲ ἐπεζόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν διώκειν, σχολῇ μὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀφικνοῦντο τοῦ ὅπλίτου ὄντες. οἱ δὲ πολέμιοι ταχὺ ἀνεπήδων. πάλιν δὲ ὁπότε ἀπίοιεν πρὸς τὸ ἄλλο στράτευμα, ταῦτα ἐπῆσχον. ἐπὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου γηλόφου ταῦτα ἐγίγνετο. ὥστε ἐκ τοῦ πρώτου γηλόφου ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ κινεῖν ἔτι πρότερον, πλὴν ἐκ τῆς λείας πλευρᾶς τοῦ πλαισίου, ἀνὴ γαγον πελτασὰς πρὸς τὸ ὄρος. ἐπεὶ δὲ ὅτοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἐπομένων πολεμίων, οὐκέτι ἐπετίθεντο οἱ πολεμίοις τοῖς καταβαίνουσι. διὰ τοιούτου μὲν ἐκρατήθησαν ἐπὶ ἀμφοτέρων αὐτῶν χρόνοντο οἱ πολέμιοι. ὅτω τὸ λοιπὸν τῇ ἡμέρᾳ πορεύοντο, οἱ μὲν τῇ ὁδῷ ἐπὶ τοὺς γηλόφους, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ ὄρος ὑπερέντες, ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας, ἔνθα ἰατροὺς κατέστησαν ὀκτώ. πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τετρωμένοι. φῶτα δὲ ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ διὰ τὸ τετρωμένων ἕνεκα, ἐπὶ ἄμα ὑπῆν λεία πολλὰ ἔχοντι, ἄλευρα, οἶνον, κριθὰς ἵπποις συμβεβλημένας πολλάς. ταῦτα δὲ σιτία ἐμέλετο ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἐν χώρᾳ. τῇ τετάρτῃ δ' ἡμέρᾳ καταβαίνουσιν εἰς τὸ πεδίον. ἐπεὶ δὲ ἐν τέλαβεν αὐτοὺς Τισσαφέρνης σὺν τῇ δυνάμει, ἐδίδαξε τοὺς Ἕλληνας τῇ ἀνάγκῃ κατασκηνῆσαι, ὅ πρῶτον εἶδον ἐμέλλον, ἐπὶ μὴ πορεύεσθαι ἔτι μαχουμένους. πολλοὶ δὲ ἦσαν ἀπόμαχοι τετρωμένοι, ἐπὶ οἱ ἐκείνους φέροντες, καὶ οἱ τῶν φερόντων τὰ ὅπλα ἐξάμενοι. ἐπεὶ δὲ κατεσκήνησαν, ἐπεχείρησαν αὐτοῖς ἀκροβολίζεσθαι, οἱ βάρβαροι πρὸς τὴν ἐμέλλον πορεύεσθαι, ἐν ᾗ ἐπόθησαν οἱ Ἕλληνες. πολὺ γὰρ διέφερεν ἐκ τῆς χώρας ὁρμῶντας ἀλέξασθαι, ἢ πορευομένους ἐπὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. διὰ τοῦτο δ' ἐν ἦλθε διέλθη, ὥρα ἐν ἀπήγαγε τοὺς πολεμίους. ὅποτε γὰρ μέσον ἀπεστρατοπεδεύοντο οἱ βάρβαροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐξήκοντα σταδίων, φοβούμενοι μὴ τῆς νυκτὸς ἐπίθοιντο αὐτοῖς. πονηρὸν γὰρ νυκτὸς ὅτι στράτευμα πρὸς πολύ. οὔτε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς διέσωζε, ἐπὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πεποδισμένοι εἰσί, ἵν' μὴ φεύγῃ ἕνεκα, ἐὰν λυθείησαν.

ac deinde seorsum subsequebantur. Quoties uerò laxari cornua necesse fuisset, ijdē quadrati agminis mediū cōplebant, uel cēturionib. ipsis, si fortè quæ discessissent partes exiliores essent: uel si plemores aliquanto, subcēturionibus: si postremò quāminimè attenuatæ essent, decurionib. in uacua succedentibus: quo fiebat, ut medium agmen semper confertū esset: ac si quid superandū esset, ponsue quis transmittendus, nihil trepidaretur. Centuriones enim hi, quos ante diximus, seorsum traiiciebāt: quaq; in parte aciei res postulasset, in eam se immittebant. atq; hoc quidē ordine ad quarta castra profecti sunt. Ad quinta uerò cum accederēt, regiā quandam conspexerunt, circumq; eam uicos complures, in quam partē uia per æditos colles ducebat. Hi uerò colles monti subiacebant, in cuius ima parte uicus erat: ac Græci per illi quidem libēter colles uiderunt, ut qui hostem scirent in primis equis fidere. Ibi cum è cāpis primum tumulum subissent, atq; inde per decliuia ad alterum accederent, barbari è superiore loco deorsum tela mittere in nostros, fundas torquere, iacula amēto uibrare. Multi sane in nostris uulnerati, quin & expediti milites ita à barbaris circumuenti atq; intercluſi sunt, ut funditores & iaculatores in turba oppressi, nulli usui esse potuerint. Nam si Græci malo coacti in hostem se conuertebant, uix in aduersos cliuos euadere poterāt, quippe qui graui armatura tardarentur, cum hostes interea summa agilitate in collis uerticem exilirent: sin ad suos properarēt, eodem incommodo urgebantur. Idem etiā euenit cum ad alterū collem transirent. Quare stabant Græci, è tertio tumulo non antè agmen mouere, q̄ subductos à dextro aciei latere cetratos ad uerticē obtinendū misissent. Quod ubi factum est, hostes à nostris superiorē locum occupatū cum animaduertissent, non sunt ausi amplius discedē es insequi, quod uerebantur, ne diuisi utrinq; circumuentrē ur. Quod reliquum igitur eius diei fuit, nostri pars una per colles, altera secundum montes, iter modico interuallo faciētes, ad uicos peruenere: ubi medicos octo (multi enim saucij erant) delegere. His in uicis dies tris manserunt, cum saucio rum causa, tum uerò quod cōmeatuum bonam copiam nacti sunt, farinæ, uini, ordei, quo largissime equos explerūt, quæ omnia ex proximis agris, ad exercitū regis alendum, in unum coacta fuerant. Quarto uero die in campos descendēre: ibi eos Tissaphernes assequutus effecit, ut sibi censerent, in eo qui primus se obtulisset uico, consistendum, neq; ullo pacto in uia pugnandū: erant enim iam quamplurimi ad pugnam inutiles, alij quod uulnera acceperāt, alij quod saucios deportarēt, alij postremo quod eorū à quibus illi deportarentur, armis onerati essent. Ac uix Græci castra posuerant, cum barbari propius ad uicū accedentes, missilia mittere cœperūt: sed facilè eos Græci repulerunt. Multo enim iam è castris mouētes, hostes facilius coërcebant, q̄ ante in ipso itinere eorundē excursiones reprimere potuerant. Cum itaq; iam aduesperasceret, hostes pedē retulerunt: neq; enim propius q̄ stad. lx. ad nostros castra locabāt, quod scilicet nocturnum nostrorum impetum metuebant. Nam Persarum copiæ minimè ad nocturnas pugnas idoneæ sunt: equos enim uinciunt, ac sæpe etiam pedicis impediunt, ne forte ruptis capistris effugiant.

Qua/

Quare in tumultu, & equum insternere, & frenare, & cum loricam induerit inscendere, Persæ homini necesse est: quæ omnia per noctem, præsertim cum trepidatum fuerit, difficilime fieri consueuerunt: quæ res efficiebat, ut procul à Græcis castra haberent. At Græci ubi eos animaduerterunt agmẽ discedendi causa coëgisse, ad arma conclamarũt: tum barbari (facile enim omnia audiebant) pauxillum substiterunt: nocte uero iam imminente retrocesserunt, quod sibi intelligebant minime expedire, noctu uel iter facere, uel castra ponere. Eos uero Græci posteaquã manifestò discedentes uiderunt, & ipsi castra mouere, stadiaq; circiter LX. progressi sunt: tantum inter utrunq; exercitũ spacij relictum est, ut neq; postero die, neq; omnino tertio, hostes in cõspectum uenerint. Quarto demũ noctu ad nostros propius accesserunt, ac montis iugum ad dexteram occuparũt, quà Græci erant iter facturi. Ex eo in campos descẽsus erat. Vbi iugum id occupatum Chirisophus animaduertit, Xenophontẽ ab extremo agmine euocat, eumq; iubet cum peltatis ad principia transire. At is peltatos loco non mouit. Cum iam uniuersum Tissaphernis exercitũ conspiceret, ipse tantum citato equo accurrit: tum, quid, inquit, me uocas? Vti uides, respondit ille, uertex qui supra uiam ipsam eminet, quà nobis discedendum est, ab hostibus obtinetur: quos nisi cæciderimus, nulla est euadendi ratio. Sed cur peltatos nõ adduxisset quærenti Chirisopho, quoniam, inquit ille, nequaquam tam propinquis hostibus putaui nuda agminis terga relinquenda. Atqui, inquit Chirisophus, uidendum est ut eos ex eo uertice deijciamus. Ibi Xenophon cum iugum animaduertisset ijs, quas ipse ducebat, copijs imminere, atq; ex eo tramitem, per quem ad uerticem eum aditus patebat, in quo hostes consiterant: Optimum, inquit, Chirisophe fuerit, si quamcelerrimè ad eum tumulum contendamus: quem si occupauerimus, hostes nullo pacto poterunt supra uiam, eodem quo nũc loco sunt permanere: quare aut cum exercitu ipse maneto, quantusper ego in montem euado: aut si tu mauis ad montem contendere, hic ego cum exercitu manebo. Quin ego tibi, inquit ille, potestatem facio, utrum malis deligendi. Tum Xenophon: Iumor, inquit, ego sum: ac ita profisciscendi sibi partes deposcit: sedenim postulat ex principijs, quod longum esse putabat ab extremo agmine milites euocare, sibi cohortem unam dari. Chirisophus ei ex ipsa fronte peltatos tribuit, atqueadeo de medio quadrati agminis exemptos: ad hos CCC. sequi iubet lectissimos uiros de suorum numero, qui ipsa agminis principia obtinebant: atq; hi quidem omnes iter strenue ingressi sunt. Quos ubi ad montem rectà contendere hostes animaduertere, & ipsi certatim eôdem cursum direxerunt. Hic clamorem Græci, item qui cum Tissapherne erant, dum suos utrique cohortantur, ingentem sustulerunt. Xenophon equo præteruehens, his uerbis suos incendebat: Nunc uiri fortissimi, uobis de reditu in Græciam, ad liberos, coniugésque uestras, certamen propositum esse existimate. Nunc si paululum hoc laboris exhauserimus, reliquum iter sine pugna conficiemus. Tum Soteridas Sicyonius: Atenim, inquit, Xenophõ non satis æqua cõditione res geritur: tu equo ueheris, ego grauiter scutũ ferẽs laboro.

Id cum

ἐαύ ις θόρυβ ̃ γίγνηται, δ ̓ εἶ ὠλισθάξαι τὸν ἵππον πέρσω αὐδρί, ἰὴ χαλινῶσαι δ ̓ ἒ, κὰι θωρακιδῆτα αὐαβῆναι ὐδὶ τ ̃ ἵππον. ταῦτα δὲ παύτα χαλεπὸν νυκτὸς, ὅταν ἰὴ θορύβ ̃ ὄντ ̃ πιεῖν. τότ ̃ ὧνεκα πόῤῥω ἀπεσκιώρουν τ ̃ ἑλλιώων. ἐπεὶ ἦ ἐγίγνωσκον αὐδὲν οἱ ἕλλιωδ ̃, βουλομένους ἀπιῆναι ἰὴ δι ̓ αγγελομένους, ἐκήρυξε τοῖς ἕλλησι πᾶσκευάζαῦ, ἀκουόντων τ ̃ πολεμίων. ἰὴ χρόνον μέν τινα ἐπέσχον ῥῖ πορείας οἱ βάρβαροι. ἐπεὶδὴ δὲ ὀψὲ ἐγίγνῶ, ἀπῆεσαν. ὀ γ ̓ ἐδόκει λυσιτελεῖν αὐτοῖς, νυκτὸς πορεύεῦ, ἰὴ καταγωδαι ὐδὶ τὸ στρατόπεδον. πῤῥὴδὲ ὡς ἀφῶς ἀπιόντας ἤδη ἑώρων οἱ ἕλλιωδ ̃, ἐπορεύοντο ἰὴ αὐτοὶ αὐαζεύξαντες, ἰὴ πλῆθον ὅσον ἐξήκοντα σταδίους, κὰι γίγνεται τοσοῦτον μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν, ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐφάνησαν οἱ πολέμιοι, οὐδὲ τῇ τρίτῃ. τῇ δὲ τετάρτῃ νυκτὸς πῶσελθόντος, καταλαμβάνουσι χωρίον ὑπῥῥλέξιον οἱ βάρβαροι, ἢ ἔμελλον οἱ ἕλλιωδ ̃ παριέναι, ἀκρωνυχίαν ὄρους, ὑφ ̓ ὣν ἡ κατάβασις ὧδὲ ἐς τὸ πεδίον. ἐπεὶδὴ δὲ ἑώρα χειρίσοφ ̃ πῶκατειλημμένῳ τὴν ἀκρωνυχίαν, καλῶ ἐξνοφῶντα ἀπ ̓ ῥῖ ὀρᾶς, κὰι ἱκελδύει λαβόντα σὺν πελτασὰς, παραῤῥυέδαι ἐς τὸ πρόδρμ. ὁ δὲ ἐξνοφῶν σὺν μὲν πελτασὰς οὐκ ἦρμ. ὧφαινόμενον γ ̓ ἑώρα τὸ στρατόυμα παῦαὐτὸς δὲ πῶελάσας, ἠρώτα, τί καλεῖς; ὁ δ ̓ ἐλέγει αὐτῷ· ἔξεστιν ὁρᾶν. πῶκατέλιπᾶι γὰρ ἡμῖν ὁ ὑπὲρ ῥῖ ἱκαπὲ βάσεως λόφ ̃, κὰι ὀκ ἔστι παρελθεῖν, εἰ μὴ τούτους ἀπροφόμεν. ἀλλὰ τί οὐκ ἦγδ ̃ σὺν πελτασὰς; ὁ δ ̓ ἐλέγει, ὅτι οὐκ ἐδόκει αὐτῷ, δρῆμα καταλιπεῖν τὰ ὄπιδεν, ὧφαινόμενον τῶν πολεμίων. ἀλλὰ μὲν, ὥρα γ ̓, ἔφη, βαλύεδαι, πῶς τίς σὺν αὐδρας ἀπελᾶ τὸ λόφου. ἡ τοῦδα ἐξνοφῶν ὁρᾶ τὸ ὄρους τὴν κορυφὴν, ὑπὲρ τὸ ἑαυτ ̃ στρατόυματ ̃ οὖσαν. κὰι ἀπ ̓ ταύτης ἔφοδον ὐδὶ τ ̃ λόφου, ᾗδα ἦσαν οἱ πολέμιοι, κὰι λέγει· ἱρᾳὰ πισον, ὦ χειρίσοφε, ἡμῖν ἴεδαι ὡς τάχιστα ὐδὶ τὸ ἄκρον. ἐὰν γὰρ ταῦτ ̃ λάβωμεν, οὐ δυήσονται μένειν ὑπὲρ ῥῖ ὁδῦ. ἀλλ ̓ εἰ βούλει, μένε ὐδὶ ῥῖ στρατεύματι, ἐγὼ δὲ ἐθέλω πορεύεδαι. εἰ δὲ χρήζεις, πορεύ ̃ ὦν τὸ ὄρ ̃, ἐγὼ δὲ μένω αὐτ ̃. ἀλλὰ δίδωμί σοι, ἔφη ὁ χειρίσοφ ̃, ὁπότερον βούλει ἑλέδαι. εἰ πῶ ὁ ξνοφῶν, ὅπ νεώτερός ἐστιν. αἱρεῖται πορεύεδαι. κελεύει δὲ οἱ συμπέμψαι ἀπ ̓ τ ̃ σόματ ̃ ἄνδρας. μακρὰν γὰρ ὦ ἀπ ̓ ῥῖ ἀραγίας λαβεῖν. ἰὴ ὁ χειρίσοφ ̃ συμπέμπει σὺν ἀπ ̓ τ ̃ σόματ ̃ πελτασὰς. ἔλαβε δὲ σὺν ἡῖ μέσον τ ̃ πλαισίου. σωέπεδαι δ ̓ ἐπέλυσεν αὐτῷ κὰι σὺν τριακοσίους ὁ χειρίσοφ ̃, οὓς αὐτὸς εἶχε τῶν ὦλέκτων ὐδὶ ῥῖ σόματι τ ̃ πλαισίου. ᾗ τοὐδῆ ἐπορεύοντο ὡς ἐδόκουν αὐτοῖς τάχιστα. οἱ δ ̓ ὐδὶ τ ̃ λόφου πολέμιοι ὡς ᾐσθησαν αὐτῶν τὴν πορείαν ὦν τὸ ἄκρου, δυδὺς ἅ αὐτοὶ ὥρμησαν ἁμιλλᾶδαι ἐπὶ τὸ ἄκρου. κὰι ᾗτῶνδα πολλὴ μὲν κραυγὴ ἰὼ τ ̃ ἑλλιωικοῦ στρατύματ ̃, σβακελδυομένων τοῖς ἑαυτ ̃. πολλὴ ἦ κραυγὴ τῶν ἀμφὶ πισαφέρνην τοῖς ἑαυτ ̃ ἱκελδυομένοις. ξενοφῶν δὲ παρελαύνων ἐπὶ τ ̃ ἵππου, παρεκελεύ ̃· ἄνδρ ̃, νῦν εἰς τὴν ἑλλάδα νομίζετε ἁμιλλᾶδαι. νῦν πῶς παῦσας κὰι γυναῖκας· νῦν ὀλίγον πονήσαντ ̃ χρόνον, ἁμαχεὶ τὴν λοιπὴν πορυσόμεδα. σωτηρίδας ἦ ὁ σικυώ ̃ ἔπ ̃· ὀκ ὀῤῥ ἴσον, ὦ ξνοφῶν ̃, ἐσμέν. σὺ μὲ ἐφ ̓ ἵππ ̃ ὀχῇ, ἐγὼ ἦ χαλεπῶς κάμνω τῇ ἀσπίδα φέρων. κὰι

καὶ ὃς ἀκούσας ταῦτα, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὠθεῖ τὸν αὐτὸν ἐκ τῆς τάξεως. καὶ τὴν ἀσπίδα ἀφελόμενος ὡς ἐδύνατο, τάχιστα ἐπορεύετο. ἐτύγχανε δὲ καὶ θώρακα ἔχων ὁ ἱππικὸν, ὥστε ῥᾳδίως. καὶ τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ὑπάγειν παρεκελεύετο. τοῖς δὲ ὄπισθεν παρεῖναι, μόγις ἐπομένοις. οἱ δ' ἄλλοι στρατιῶται ταῖς ἀσπίσι καὶ λοιπὸν ἐρύουσι τὸν σωτηρίαν, ἕως ἐπὶ γήπεδα λαβόντα τὴν ἀσπίδα, προθύεσθαι. ὁ δὲ ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ ἵππου, ἕως μὲν βαδίσιμα ἦν, ἤλαυνε. ἐπεὶ δὲ ἄβατα ἦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον, ἔπαλλε πεζῇ. καὶ φθάνουσιν ὧν ἔφθασαν ἄνδρες γυμνῆτες οὐ πολεμίους. ἔνθα δὴ οἱ μὲν βάρβαροι σταφὼν τὸν ἔφυγον ἕκαστος ἐδύνατο· οἱ δ' ἕλληνες ἔσχον τὸ ἄκρον. οἱ δὲ ἀμφὶ τισσαφέρνην καὶ ἀριαῖον ἀπρεπόμενοι, ἄλλην ὁδὸν ᾤχοντο. οἱ δ' ἀμφὶ χειρίσοφον κατεβαίνον εἰς τὸ πεδίον, ἐστρατοπεδεύσαντο γὰρ ἐν κώμαις μεστῇ πολλῶν ἀγαθῶν. ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι κῶμαι πλήρεις πολλῶν ἀγαθῶν ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν τίγρητα ποταμόν. ἐνταῦθα δ' ἐν πεδίῳ, ἐξαπίνης φαίνονται οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ τῶν ἑλλήνων κατέκοψαν τινὰς, καὶ ἐσκεδασμένων ἐν τῷ πεδίῳ καὶ ἁρπαγῇ· καὶ γὰρ νομαὶ πολλαὶ βοσκημάτων διαβεβαζόμεναι εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ, κατελήφθησαν. ἐνταῦθα πάσας φέρνης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ καίειν ἐπεχείρησαν τὰς κώμας. καὶ τῶν ἑλλήνων μάλα ἐθύμησέν τι δὲ, ἐνοσμένοι μὴ τὰ ὠνητὰ ἐν ἀναύροις, ὃν ἔχειν ὁπόθεν λαμβάνοιεν. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ χειρίσοφον ἀπέβαινον ἐκ τῆς βοηθείας. ὁ δὲ ξενοφῶν, ἐπεὶ κατέβη παρελαύνων ἐπὶ τὰς τάξεις, ἵνα καὶ ἐκ τῆς βοηθείας ἀπέσαν οἱ ἕλληνες, ἔλεγεν· ὁρᾶτε ὦ ἄνδρες ἕλληνες, ὑφιγμένους τὴν χώραν ἥδιον ἡμετέραν ἐάν. ἂν γὰρ ὅτε ἐσπένδοντο, διεπράττοντο μὴ καίειν τὴν βασιλέως χώραν, νῦν αὐτοὶ καίουσιν ὡς ἀλλοτρίαν. ἐάν τε καταλίπωσί γε αὐτοῖς τὰ ὠνητά, ὄψονται ἡμᾶς ἐνταῦθα πορευομένους. ἀλλ' ὦ χειρίσοφε, ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθεῖν ἐπὶ οὓς καίοντας, ὡς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. ὁ δὲ χειρίσοφος ἔπεσθαι ἔφη μοι δοκεῖ. ἀλλὰ νῦ ἡμεῖς, ἔφη, πάντα πορευώμεθα, ἕως ἂν ἐκεῖνοι παύσονται. ἐπεὶ δ' ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἀπῆλθον, οἱ μὲν ἄλλοι πρὸς τὰ ὠνητὰ ἦσαν, στρατηγοὶ δὲ καὶ λοχαγοὶ συνῆλθον. καὶ ἐνταῦθα πολλὴ ἀπορία ἦν. ἔνθεν μὲν γὰρ ὄρη ἦν ὑπερύψηλα. ἔνθεν δὲ ποταμὸς τοσοῦτος τὸ βάθος, ὡς μὴ δὲ τὰ λόγατα ὑπερέχειν, πειρωμένοις τὸ βάθος. ἄκρον μέσος δὲ αὐτοῖς, προσελθών τις αὐτῶν ῥόδιος, εἶπεν· ἐγὼ θέλω ὑμᾶς διαβιβάσαι ἢν τετρακισχιλίους ὁπλίτας, ἢν μοι ὦν δέωμαι ὑπηρετήσητε, καὶ τάλαντον μισθὸν πορίσητε. ὁρῶ τὸν ἐν δὲ ὅτου δεήσοιτο, ἀσκῶν, ἔφη, διχιλίων δέησομαι. πολλὰ δὲ ὁρῶ ταῦτα πρόβατα, αἶγας, καὶ βόας, καὶ ὄνους, ἃ ἀπὸ λαφύρων καὶ φυσηθέντα, ῥᾳδίως ἂν πάρεχοι τὴν διάβασιν. δήσομαι δὲ καὶ τῶν δεσμῶν, ὡς χρὴ δὲ τὰ ὑποζύγια. τούτοις δ', ἔφη, ζεύξαι δὲ ἀσκοὺς, πρὸς ἀλλήλους ἁρμόσας ἕκαστον ἀσκὸν, λίθους ἀρτήσας, καὶ ἀφεὶς ὥσπερ ἀγκύρας. εἰς τὸ ὕδωρ δὲ ἀγαγὼν, καὶ ἀμφοτέρωθεν δήσας, ὧν βαλῶ ὕλην, καὶ γῆν ἐπιφορήσω. ὅτι μὲν δὴ οὐ καταδύσεται, αὐτίκα μάλα εἴσεται. ὁ γὰρ ἄπὸς δύο ἄνδρας ἔξει φέρειν μὴ καταδύσας. ὥστε ἢν μὲν ὀλιγάνειν, ἡ ὕλη καὶ ἡ γῆ χρήσει. ἀκούσασι ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς, τὸ μὲν θαυμαστὸν χάριν ἐδόκει ἐάν, τὸ

Id cum ille audisset, statim ex equo desilijt, hominem de loco deturbat, ipse eius scuto abrepto quàm potuit celerrime promouet. Erat forte equestri lorica indutus, qua et si premebatur, nihilo tamen segnius & præcedentes incitabat, & sequētes, illos quidē in ascendendo laborantes confirmabat. At milites Soteridam cædūt, oburgant, cogunt postremò, scuto recepto unà cū cæteris pergere. Xenophon equum ascendit: eo usus est quantum per loci conditionem licuit. Cum ad difficiliorem aditu montis partem uentum esset, & ipse pedibus equo relicto subijt. Priores tandem Græci montis fastigium occupant. Tunc barbari terga uertentes, quò quisque maxime potuit, effugerunt: Græci fastigium tenuerunt. Tissapher nis atq; Ariæi copiæ ad aliam se uiam, priore relicta, conuerterunt. Tum Chirisophus, quiq; cum eo erant, iam tuto in campos descendere, & castra in pago quodam locarunt, omnibus copijs refertissimo. Sed erant alij item in his campis pagi ad Pigretem amnem, omni commeatuum genere copiosissimi. Iam aduesperascebat, cum repente hostes se obtulerunt, ac de Græcorū numero non nullos occidere, ut forte illi diuersi ad prædam discurrerant: nacti enim fuerant pecoris greges, qui cum amnem tranassent, iam erant in citeriore ripa intercluſi. Post hæc Tissaphernes cum suis copijs pagos exurere aggressus est: quæ res Græcorum animos uehementer debilitauit: non poterant enim non magnopere uereri, ne commeatibus incensis, non haberent unde alios sumerent. Iam Chirisophi milites è præsidijs discedebant, cum Xenophon ad singulos ordines in equo accedens: Videtis iam, inquit, uti nobis agris concedere se barbari confitētur? cum enim ne uos uicos regios exureremus, fœdus nobiscū ferientes cauissent, eos iam ipsi tanquam alienos ultro incendunt. Nunc per ea ipsa loca nos iter facientes uidebunt, in quibus sibijpsis cōmeatus reliquerint: Interea Chirisophe, ad illum conuersus, censeo, inquit, hos agros tanquam nostros ab iniuria uindicādos. Minime, respondit ille, quin & nos itidem uramus: sic enim illi celerius desistent. Iam uero cum se intra castra recepissent, alij ad commeatus animum adiecerunt. At prætores centurionesq; in unum conuenere, ut consiliū de itinere caperent. Erat enim res difficultatis plenissima, cum hinc arduis montibus, illinc tam profundo flumine cohiberentur, ut ne hastæ quidem quibus uada tentabant, immersæ quicquam eminerent. In hac cunctatione Rhodius quidam ad duces ueniens: Ego, inquit, si mihi quæ opus fuerint, parata tradideritis, ac pro mercede talētum unum, quaterna millia simul grauis armaturæ peditū traijciā. Rogatus autē quid opus esset, utriū respondit ille duobus millibus: esse aūt in cōspectu quāplurimas oues, capras, boues, asinos, quib. coria detracta & inflata, facilem traiectionē præstare possent. Loris deinde opus, inquit, est ad cōnectendos, ut aptè cohæreant inter se utres, qualia ea sunt, quibus ad iungenda iumēta utimini. Huic ego ex utribus rati saxa alligabo, quib. quasi anchoris quibusdam in flumen demissis, et rate utrinq; religata, terrā & sarmenta superinijciam. Illud quidem nequaquā intellectu difficile est, qui hac rate traiecerint, mergi minimè posse, siquidē binos singuli utres facile subleuāt: qnò minus uerò labantur pedites, terra eos ac sarmēta continebunt. Enimuero id ducibus cōsilium callidum uisum est:

sed

sed quî res effici posset, nõ uidebant, cum trans amnem multi essent hostiũ equites, qui facile ijs, qui primi adopus aggrederentur, impedimento futuri essent. Quare cũ hanc cogitationẽ missam fecissent, postero die quasi Babylonem uersus ad integros uicos profecturi, retrocesserunt, ac qua uiam faciebant, incendijs cuncta uastabant: quod cum hostes uiderent, iam nihil ut anteuerterent laborabant. Illud magis mirabantur, quô se Græci recepturi essent, aut quid omnino in animo haberent. Interea cũ milites in cibarijs conquirendis occupati essent, prætores ac centuriones rursus conuenere, ac omnibus captiuis in mediũ adductis, quæstione habita, ex illis planißime cognouerunt, quorum locorum finibus cingerentur. Indicarunt enim illi à meridie Babylonem esse, & Mediam, quà ante uenissent: ab ortu Susa & Ecbatana, quibus in urbibus uer et æstatẽ agere rex solitus esset. Quod si trans amnẽ se ad occasum conuertissent, in Lydiam et Ioniam peruenturos. At montanam uiam, quæ ad septentrionem esset, ad Carduchos perducere: hos ferocem in bello esse gentem, quæ montes incoleret, ac ne regi quidem ipsi parêret. Regias enim copias in ea loca aliquando irrupisse: ex centum autem & uiginti millibus hominum neminẽ omnino redisse, quod ex locorũ difficultatibus euadere non potuissent: ac eo ipso tempore fœdus illis cum eo satrapa esse, qui campestrem regionẽ obtineret, ac liberos esse utrisq; ad alteros aditus. Quæ cũ prætores audissent, eos ipsos à quibus regionũ situs cognouerãt, diuersos locarunt, neq; omnino quô iter haberẽt, indicarũt. Ipsi inter se statuerũt, necesse fore per montes in Carduchos ducere, quod illinc in Armeniã, cui tunc Orontes præerat, amplam & fertilem regionem descensuri essent: ex qua nihil prohibituru uidebatur, quo minus in quam uellent terrarũ partem se conferrent. Id cũ decreuissent, ac dis sacra fecissent, ne quid esset in mora, cum iter capessendum esset (uerebantur enim ne montes ab hostibus occuparentur) militibus imperant, corporibus curatis, ac uasis collectis, conquiescant, ac deinde cum signum datum fuerit, se ut sequantur.

XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIBER QVARTUS, Romulo Amaseo interp.

QVAE à Græcis in superiorem Asiæ partem progredientibus, usque ad prælij commißionem gesta sint: quæ item post prælium, fœdere cum rege percusso, atque eodem ab ipso rege ac Tissapherne uiolato acciderint: ac quemadmodũ Græci insequẽte Persarũ exercitu, aßi duo bello urgerẽtur, superioribus cõmentarijs expositũ est. Postea uerò q̃ ad Pigretẽ amnẽ uentum est, quia is ea in parte propter magnitudinẽ atq; altitudinem traijci nõ poterat, cũ flumini Carduchij mõtes, ardui illi quidẽ ac prærupti imminerẽt, eos (neq; enim alia occurrebat euadendi ratio) milites sibi superandos censuerunt. À captuis enim acceperãt, hos ubi superassent, se ad Pigretis ipsius fontem, qui in Armenia est, uenturos: à quo non longe Euphratis etiam fons abesset: eum fontem, quòd angu-

τὸ δὲ ἔργον ἀσφαλὲς ἦν. ἦσαν γὰρ οἱ ἰσχύοντες τῶν πολλοὶ ἱππῆς, οἱ δυνατοὶ τοῖς πρώτοις, σὺν οἷς ἂν ἐπίοιεν πρὸς τοὺς ἱππέας. ἐνταῦθα τὴν μὲν ὑστεραίαν ἐπανεχώρουν εἰς τὸ στρατόπεδον. ἢ δὲ τοὺς Βαβυλῶνα εἰς τὰς ἀκαύστους κώμας, κατακαύσαντες ἐνθένδε ἐξῆλθον, ὥστε οἱ πολέμιοι οὐ προσήλαυνον, ἀλλὰ ἐθεῶντο, ἡγούμενοι ἦσαν θαυμάζοντες, ὅποι ποτὲ τρέψονται οἱ Ἕλληνες, καὶ τί ἐν νῷ ἔχοιεν. ἐνταῦθα οἱ μὲν ἄλλοι στρατιῶται ἀμφὶ τὰς ἀριστοποιίας ἦσαν. οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ πάλιν συνῆλθον, καὶ συναγαγόντες σὺν αἰχμαλώτους, ἤλεγχον, τίν χώραν τίς ἑκάστη ἔη. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίαν, ἡ ὑπὸ Βαβυλῶνα εἴη καὶ μηδία, ἧς ἦρχον. ἡ δὲ πρὸς ἕω, ὑπὸ σοῦσά τε καὶ ἐκβάτανα φέροιεν, ἐνθένδε θερίζειν καὶ ἐαρίζειν λέγετ' Βασιλεύς. ἡ δὲ δεξιὰ τὸν ποταμὸν πρὸς ἑσπέραν, ὑπὸ λυδίαν καὶ ἰωνίαν φέροι. ἡ δὲ ἀπὸ τῶν ὀρέων, καὶ πρὸς ἀρκτον τετραμμένη, ὅτι εἰς καρδούχους ἄγοι. τούτους δ' ἔφασαν οἰκεῖν αὐτὰ τὰ ὄρη, καὶ πολεμικοὺς εἶναι, καὶ βασιλέως οὐκ ἀκούειν· ἀλλὰ καὶ ἐμβάλλειν ποτὲ εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιὰν, δισχιλίους μυριάδας. τούτων δὲ οὐδ' ἕνα ἀπονοσῆσαι, δι' τὴν δυσχωρίαν. ἐπόμενοι μὲν γὰρ πρὸς τὰ πεδία τὸν αὐτὸν δρόμον ἐποιήσαντο, καὶ ὧν μίγνυσθαι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους, καὶ ἐκείνων πρὸς αὐτούς. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατηγοὶ, ἐκάθισαν χωρὶς, σὺν ἑκασταχόσε φυλακὴν ἐσομένην, ἐδόκει γὰρ ἅπασιν ποιήσασθαι, ὅποι πορεύσεσθαι μέλλοι. ἐδόκει δὲ τοῖς στρατηγοῖς ἀναγκαῖον εἶναι, δι' τῶν ὀρέων εἰς καρδούχους ἐμβάλλειν. τούτους γὰρ διελθόντες, ἔφασαν εἰς ἀρμενίαν ἥξειν, ἧς ὀρόντας ἦρχε, πολλῆς καὶ εὐδαίμονος. ἐντεῦθεν δὲ εὔπορον ἔφασαν εἶναι, ὅποι τις ἐθέλει πορεύεσθαι. ἐπὶ τούτοις εὐθὺς ἐβούλοντο ὅπως ὁπλίσαντες λοιπὴν ἡμέραν, τὴν πορείαν ποιοῖντο. τὴν γὰρ βολὴν τῶν ὀρθῶν ἐδεδοίκεσαν μὴ καταληφθεῖεν. καὶ παρήγγειλαν ἐπισκευὴν ἐπισκήνιον, συσκευασαμένους πάντας ἀναπαύεσθαι, καὶ ἕπεσθαι, ὡς ἂν τις παραγγείλῃ.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΟΣΑ μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅστε μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἃς βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν κύρῳ ἀνέβησαν ἑαυτοῖς ἐποίησαντο, καὶ ὅστε παραβαίνοντος τὰς σπονδὰς βασιλέως καὶ σπασαφέρνους ἐπολεμήθη πρὸς αὐτοὺς Ἕλληνας, ἐπανορθουμένου τοῦ πρόσθεν στρατεύματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ διελήλυται. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, ἐνθα ὁ μὲν τίγρης ποταμὸς φαντάσιον ἄπορον ἦν διὰ τὸ βάθος καὶ μέγεθος πάροδος ἦ ἀκή, ἀλλὰ τὰ καρδούχια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέμαντο. ἐδόκει ἦ τοῖς στρατιώταις δι' τῶν ὀρέων πορεύεσθαι. ἤκουσε γὰρ τῶν ἁλισκομένων, ὅτι εἰ διέλθοιεν τὰ καρδούχια ὄρη, ἐν τῇ ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ τίγρητος ποταμοῦ, ἢν μὲν βούλωνται διαβήσονται, ἢν ἦ μὴ βέλωνται, πορεύσεσθαι. καὶ τοῦ εὐφράτου τὰς πηγὰς ἐλέγετο, οὐ πρόσω τοῦ τίγρητος εἶναι. καὶ ἔστιν ὅτω

sgnòn.

σφῶν. τῶν δ' ἐς τὸν Χαρσούχους ἐμβολὴν ὧδε ποιοῦνται. ἅμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἅμα δὲ φθάσαι, πρὶν τοὺς πολεμίους καταλαβεῖν τὰ ἄκρα. ὅπως δ' ὡς ἀμφὶ τελευταίαν φυλακὴν, καὶ ἐλαφρᾷ τῇ νυκτὶ ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον, τοιοῦτον αὖ τι ἐμηχανῶντο ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος. φῶδα δὴ χειρίσοφος μὲν ἡγεῖτο τοῦ στρατεύματος, λαβὼν τὸ ἀμφ' αὑτὸν, καὶ τοὺς γυμνήτας πάντας. ξενοφῶν δ' ἦν σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξιν ὁπλίτας εἶπον, οὐδενὰ ἔχων γυμνῆτα. οὐδεὶς γὰρ ἐδόκει κίνδυνος εἶναι, μή τις ἄνω πορευομένων ἐκ τοῦ ὄπισθεν ἐπίοιτο. καὶ ὡδὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει ὁ χειρίσοφος, πρίν τινα αἴσθεσθαι τῶν πολεμίων. ἕπεται δὲ ὑφηγεῖτο. ἐφείπετο δὲ ἀεὶ τὸ ὑπορβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κώμας, τὰς ἐν τοῖς ἄγκεσί τε καὶ μυχοῖς τῶν ὀρέων. φῶδα δὴ οἱ Χαρσοῦχοι ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας, ἔχοντες καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, ἔφευγον ὡδὶ τὰ ὄρη. τὰ δ' ὑπάρξια πολλὰ ἦν λαμβάνειν. ἦσαν γὰρ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις κατεσκευασμέναι αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἕλληνες, οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἴ πως ἂν ἐθελήσειαν οἱ Χαρσοῦχοι, διιέναι καὐτοὺς ὡς δι' Ἀρμενίας τῆς χώρας, ἐπείπερ βασιλεῖ πολέμιοι ἦσαν. τὰ μέντοι ὑπάρξια ὅ, τι τις ὑπετυγχάνοι, ἐλάμβανον. ἀνάγκη γὰρ ἦν. οἱ δὲ Χαρσοῦχοι ὅτε ἐλαθοιώτων ὑπήκουον, ὅτε ἄλλο Ἀρμενικὸν ὀλίγον ἐποίουν. ὅτε δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι, δι' ἃ γὰρ τὸ σεληνιὸν εἶναι τὸν ὅλον ὅλην τὴν ἡμέραν, ἡ ἀναβασις αὐτοῖς ἐγένετο καὶ κατάβασις εἰς τὰς κώμας. τότε δή τινες τῶν Χαρσούχων, τοῖς τελευταίοις ἐπετίθεντο, καὶ ἀπέκτειναν τινας, καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν, ὀλίγοι τινὲς ὄντες. δι' ἀπροσδοκήτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν. εἰ μέντοι τότε πλείους σφῶν ἐλέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν δι' ἀφθαρσίαν πολὺ τοῦ στρατεύματος. νὺξ τοίνυν μὲν τὴν νύκτα ἔτως ἐγένετο. οἱ δὲ Χαρσοῦχοι νύκτωρ ἐκαιον ὡδὶ τῶν ὀρέων, καὶ σωτῆρων ἀλλήλους. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ, συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων, ἔδοξε τῶν τε ὑποζυγίων τὰ ἀναγκαῖα νῦν τὰ ἐλαφρότατα πορεύεσθαι ἔχοντας, καταλιπόντας τὰ ἄλλα. καὶ ὁπόσοι ἦν νεωστὶ αἰχμάλωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ στρατιᾷ, πάντα ἀφεῖναι. σκολαίαν γὰρ ἐποιοῦντο τὴν πορείαν, πολλὰ ὄντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα. καὶ πολλοὶ δὴ αὐτῶν οἱ ὡδὶ τούτοις ὄντες, ἀπόμαχοι ἦσαν, διεπλάσιά τε τὰ σκηνήματα ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ὄντων. ἔδοξαν δὲ ταῦτα τε, ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν. ἐπειδὴ δὲ ἀρίστησαντες ἐπορεύοντο, ὑποσαύτως ἐν σφῶν οἱ στρατηγοί, ἐπεὶ εὑρίσκοιεν τῶν ἐρημένων μὴ ἀφιέμενον, ἀφῃροῦντο. οἱ δ' ἐπίλοντο, πλὴν εἴ τις τί ἐκλεψεν, ἢ παιδὸς ὡραίου ἢ γυναικὸς τῶν ἀπρεπῶν. καὶ ταύτῃ μὲν τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μέντοι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀναπαυόμενοι. εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν χειμὼν γίγνεται πολύς. ἀνάγκαῖον δ' ἦν πορεύεσθαι. ὁ γὰρ σῖτος ἐκανὰ τὰ ὑπάρξια. νὺξ ἡγεῖτο μὲν χειρίσοφος, ὀπισθοφυλακεῖ δὲ ξενοφῶν, νὺξ οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, νὺξ

angustißimus esset, aut transmissuros, id si mallent, aut si ui sum aliter esset, circumituros. Ad hunc uerò modũ in Carduchos mouerunt. Cum illud in primis curæ esset, ut quam occultißimè proficiscerentur, atq; ut in montium uiga prius quàm ea ab hostibus occuparentur, euaderent: ad postremã uigiliam, cum adhuc tantum tenebrarum superesset, ut per campos iter facientes cerni non possent uniuersi, ubi denunciatum est, iter ingreßi, prima luce ad montem peruenerũt. Chirisophus agmen ducebat, cum suis cohortibus atq; omnibus expeditis militibus. Consequebatur Xenophon cum grauis armaturæ caterua, in qua ne unus quidem erat de expeditorum numero. Neq; enim periculum ullum esse uidebatur, ne quis dum illi in aduersos cliuos subirent, ex inferiore loco à tergo impetum faceret. Ac Chirisophus prius quàm id quisquam hostium præsensisset, iam montium iuga occuparat: inde porro promouebat: sequebatur exercitus frons: iamq; in pagos, qui paßim inter montium anfractus, atq; in ipsis receßibus erant, descendebant. At Carduchi domibus relictis, cum coniugibus ac liberis in montes confugerant. Hic Græci præclarum commeatuum copiam repererunt: erant præterea domus ipsæ æneis uasis egregiè instructæ, quæ illi non attigerunt: neq; homines etiam ipsos persequuti sunt, quod illis tantisper parcendum putarunt, dum experirentur, passurine essent se, cum & ipsi regis hostes esse perhiberentur, tanquam per pacatam regionem iter facere. Cibaria tantum quo quisq; loco nactus esset, sumebat: hoc etenim ipsa necessitas cogebat. At illi neq; uocati præsto fuerunt, neq; ullam amicitiæ significationem dederunt. Quin cum extrema agminis pars, iam primis se intenderibus tenebris in pagos descenderet (erat enim totus dies in montibus superandis consumptus) globo facto extremos adorti, ex ipsis aliquot occiderunt, aliquot lapidibus ac missilibus uulnerarunt. Atq; hi quidem pauci fuerunt, in quos de improuiso Græcorum agmen inciderat: quod si maior multitudo cõcurrisset, nihil propius futurum fuit, quàm ut maxima exercitus pars deleretur. Tunc Græcis in illis, quos ante diximus, pagis pernoctãtibus, Carduchi circumquaq; per montes ignibus accensis mutuo se prospectantes, omnes aditus custodiebant. Vbi illuxit, cum prætores ac centuriones in unum consultandi causa conuenissent, relatum est optimum factu fore, si iumentis maxime necessarijs cõseruatis, quàm possent celerrime iter facerent: reliqua uero relinquerent, ac cum his eos quos paulò ante ceperant homines missos facerent: quandoquidem & iumenta ipsa, & mancipia, itineri moram afferebant, præsertim cum multi qui in his custodiendis occupati erant, parum essent in pugna utiles, ac præterea duplo propè plus commeatuum comparare, & quocunque irent, comportare cogerentur. Id cum omnibus placuisset, ita ut fieret, decretum est. Quare cum iam pransi iter ingrederentur, prætores angustias, qua unuersi exituri erant, obsederunt: ac quod apud quenque, ex ijs quæ ante diximus, reperissent, id nisi sponte à dominis dimissum esset, eripiebant: paruerunt tamen omnes, præter paucos, qui elegantem quempiam puerum, aut formosam mulierculam, amori suo obsequentes, furtim retinuerunt: ac tunc modo pugnantes, sæpe etiam à pugna interquiescentes, iter fecerunt. Postero uero die, etsi frigus uehementer inualuerat, commeatuum tamen tenuitate, castra mouere coacti sunt. Erat agminis dux Chirisophus, tergo imperabat Xenophon. Hostes acriter urgebant,

nempe qui angustijs freti, propius etiam accedentes de superiore loco nostros missilib. ac fundis uulnerarent. Ea res Græcos cogebat ut se aliquādo in hostes cōuerterent, ac deinde ijs repulsis restitando uiam facerēt. Quamobrē frequenter, cū illi urgerēt, significabat Xenophō, ut qui anteibant, subsisterent. At Chirisophus, qui alias quoties significatum esset, subsistere cō ueuerat, tūc, quantū poterat, accelerabat, & alijs ut quācelerrime sequerētur imperabat. Ex quo conijci poterat, nō temere eum festinare: sed non uacabat ad eū propius accedere, et festinationis causam cognoscere: quare iter fuit ijs, qui in extremo agmine fuerūt, fugæ similimū. In qua trepidatione, uir honestißimus ac fortißimus Cleonymus Spartanus, transfoßo per parmā & loricā latere occubuit: cumq; eo unà Pasias Arcas, transfixo capite. Quare ubi primum cōgrediendi copia facta est, antequā ußiam cōsisteret Xenophō, eodem quo erat ornatu ad Chirisophū ueniens, quidnā accidißet rogauit, quod ille nō expectaßet, ac se inter pugnā fugere coēgißet. Amisimus enim, inquit, duos, eos quidē optimos, ac summa uirtute homines, quos neq; tollere, nec sepulturæ mandare licuit. Ad hæc Chirisophus: Mōtes, inquit, intuere: uiden' quàm sint ardui ac prærupti, ac per eos unicus hic trames quàm angustus? atq; is quanta hominū multitudine circunsedeatur? quæ nēpe fauces eas, per quas euadere nos oportet, obsessas tenet. Idcirco, inquit, non restiti, quod maturandū esse putaui, antequā illi de superiore loco uerticibus occupatis, exitu nos prohibere possent. Neq; uero duces nostri aliā nobis uiā indicāt. Atqui, inquit Xenophō, ego etiā duos in potestate habeo. Nam cū hostes negociū facesserent, in insidijs subsedimus: quæ res etiā nobis respirandi facultatē dedit. Ibi ex illis cum nōnullos occidissemus, unum & alterū operam dedimus ut uiuos caperemus, quo scilicet peritis locorū ducibus utere/mur. Atq; hic cum ambo illi in quæstionē producti fuissent, ac seorsum rogarētur, uiam ecquā nossent aliam q̄ eam per uulgatā: eorū quidem alter, cum nullis minis cogi potuisset ut quicquā diceret quod Græcis cognoscere expediret, in alterius cōspectu iugulatus est. Tum superstes alter, illū affirmauit propterea Græcis se negasse aliam uiam nosse, quod filiæ timuisset, quæ in ipsa uia apud uirū esset: at se per eam uiam ducturū, qua iumenta etiam transire possent. Cum uero ex eodē quæreretur, ecquæ essent locorū difficultates: unicum respondit esse iugum, quod nisi occuparetur, euadendi nulla initi ratio posset. Id ubi prætores audierunt, centuriones ac peltatos, bonam etiam grauis armaturæ partē ac cersendam censuerunt: ac re cum his cōmunicata, quærendum, nunquis esset, qui uirtutis documentū dare uellet, suscepto in eum locum proficiscendi negocio. Quo facto, eam sibi prouinciā Aristonymus Methydriensis Arcas, et Agasias Stymphalius ex eadē Arcadia, depoposcerunt. Sed fuit in primis inter Callimachū Parrhasium, & Agasiam Stymphaliū non parua contentio. Agasias se cum ijs, qui se è toto exercitu ultro offerrent, profecturum dixit: Persuasum enim mihi, inquit, satis habeo, meum ductum bonam iuuentutis partem sequuturam. Quæsierunt præterea duces, nunquis è numero expeditorum, aut militarium tribunorū proficisci uellet. Ibi Aristarchus se obtulit, uir militari uirtute multis in rebus spectatißimus. Iam primæ se tenebræ intendebant, cum milites raptim sumpto cibo, iter ingredi iussi sunt: ducem itineris uīctum ijs prætores tradiderunt. Ita autem res composita est, ut nocte si iugum occupassent, locum

καὶ σφῶν ὄντων τῶν χωρίων, ἐγγὺς πωσιόντων, ἐτύγχανον, καὶ ἐσφενδόνων. ὥστε ἀναγκάζοντο οἱ Ἕλληνες ὑπανιόντων, καὶ πάλιν ἀναχωροῦντες, σχολῇ πορεύεσθαι. καὶ θαμινὰ παρήγγελλον ὁ ξενοφῶν ὑποστῆναι, ὅτε οἱ πολέμιοι ἐχυρῶς ὑπέκειντο· ἀλλ' ὁτὲ μὲν ὅτε παρεγγυῶτο ὑπέμενε, τότε δὲ οὐχ ὑπέμενεν, ἀλλ' ἦγε ταχέως καὶ παρήγγυα ἕπεσθαι. ὥστε δῆλον ἦν, ὅτι πρᾶγμα τι εἴη. σχολὴ δὲ ὅπου ἦν ἐπιστρέψαι παρελθόντι τὸ αἴτιον ἢ ἀπιστῆσαι. ὥστε ἡ πορεία ὁμοία φυγῇ ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι. καὶ ἐνταῦθα ἀπέθνησκε καὶ ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς Κλεώνυμος, τοξευθεὶς διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τοῦ θώρακος ἐς τὰς πλευράς. καὶ βασίας ἀρκὰς διαμπερὲς ἐς τὴν κεφαλήν. ἐπειδὴ δέ ποτε ἀπεκινδυνεύετο ἀπέχεσθαι, δύο ὥσπερ εἶχον ὁ ξενοφῶν ἐλθὼν πρὸς τὸν χειρίσοφον, ἠτιᾶτο αὐτὸν, ὅτι οὐχ ὑπέμενεν, ἀλλ' ἀναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι. καὶ νῦν δύο καλώ τε κἀγαθὼ ἀνδρε τεθνάτην, καὶ οὔτε ἀνελέσθαι, οὔτε θάψαι αὐτὼ ἐδυνάμεθα. ἀπεκρίνετο πρὸς ταῦτα ὁ χειρίσοφος· βλέψον, ἔφη, εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἴσθι, ὡς ἅπαντα ταῦτα δύσ. μία δὲ αὕτη ὁδός, ἣν ὁρᾷς ὀρειάν. καὶ ὧδε ταύτην ὁρᾷν ἀνθρώπων ἔξεστί σοι ὅχλον τοσοῦτον, οἱ κατειληφότες φυλάττουσι τὴν ἔκβασιν. ταῦτα ἐγὼ ἔπαυσάμην, καὶ διὰ σὲ οὐχ ὑπέμεινον, εἵπως δυναίμην σῶσαί τινα πρὶν κατειλῆφθαι τὴν ὑπερβολήν. οἱ δὲ ἡγεμόνες ὃς ἔχομεν, οὐ φασὶν εἶναι ἄλλην ὁδόν. ὁ δὲ ξενοφῶν λέγει· ἀλλ' ἐγὼ ἔχω δύο ἄνδρας. ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν πράγματα παρεῖχον, ἐνεδρεύσαμεν, ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπαῦσαι ἐποίησε. καὶ ἀπεκτείναμεν μὲν τινὰς αὐτῶν, καὶ ζῶντας πεύσεσθαι λαβεῖν, αὐτὸ τοῦτο ἕνεκεν, ὅπως ἡγεμόσιν ἐσόμεθα τὴν χώραν χρησόμενοι. καὶ δύο ἀγαγόντε οὗς αὐτὸς ἔλεγεν, ἐξελέξαμεν, εἴ τινα εἰδεῖεν ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φανεράν. ὁ μὲν δὴ ἕτερος οὐκ ἔφη, καὶ μάλα πολλῶν φόβων προσαγομένων. ἐπειδὴ δὲ οὐδενὶ ὠφέλιμον ἔλεγεν, ὁρῶντος τοῦ ἑτέρου κατεσφάγη. ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν, ὅτι οὗτος μὲν δὴ ταῦτα ἐφάνη εἰδέναι, ὅτι αὐτῷ τυγχάνει θυγάτηρ ἐκεῖ, παρ' αὐδρὶ ἐκδεδεμένη, αὐτὸς δ', ἔφη ἡγήσασθαι δυνατὸν καὶ ὑποζυγίοις πορεύεσθαι ὁδόν. ἐρωτώμενος δὲ εἰ ἔστι τι καὶ τῇ δύσβατον χωρίον, ἔφησε καὶ ἄκρον, καὶ εἰ μή τις αὐτῷ κατάληψοιτο, ἀδύνατον εἶναι παρελθεῖν. ταῦτα ἐδόκει συγκαλέσαντας λοχαγοὺς καὶ πελταστὰς καὶ τῶν ὁπλιτῶν, λέγειν τε τὰ παρόντα, καὶ ἐρωτᾶν εἴ τις ἐθέλει, ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐθέλοι γενέσθαι, καὶ ὑποστὰς ἐθελουσίως πορεύεσθαι ὑφίστατο τῶν μὲν ὁπλιτῶν, ἀριστόνυμος μεθυδριεὺς ἀρκάς, καὶ ἀγασίας συμφάλιος ἀρκάς. ἀντιστασίαζον δὲ ἐκ τῶν καλλίμαχος παρράσιος ἀρκὰς, καὶ ἀγασίας συμφάλιος ἀρκάς. καὶ ὅτου ἔφη ἐθέλειν πορεύεσθαι, πόσα λαβὼν ἐθέλοντας ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος. εὖ γὰρ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἕψονταί πολλοί τε νέων, ἐμοῦ ἡγουμένου. ἐκ τούτου ὁρῶσιν, εἴ τις καὶ τῶν γυμνητῶν ἢ τοξικῶν ἐθέλοι συμπορεύεσθαι. ὑφίστατο ἀρίσταρχος, ὃς πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιος τῇ στρατιᾷ εἰς ταῦτα ἐγίγνετο. καὶ ὧν μὲν δέλτα. ἦσαν δ' ἐκέλευον αὐτοὺς, ἐμφαγόντας, πορεύεσθαι καὶ γὰρ ἡγεμόνα δώσαντες, παραδιδόασιν αὐτοῖς. καὶ σωπήσαντες τὴν μὲν νύκτα, ἣν λάβωσι τὸ ἄκρον,

τὸ

τὸ χωρίον φυλάττειν. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ σάλπιγγι σημαίνειν, καὶ τοὺς μὴ ἄνω ὄντας ἰέναι ὑπὲρ τοὺς κατέχοντας τὴν φανερὰν ἔκβασιν. αὐτοὶ δὲ συμβουλευθεῖσιν ἐκβαίνοντες ὡς ἂν δύνωνται τάχιστα. ταῦτα συμβαίνουσιν. οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο, πλῆθος ὡς δισχίλιοι, καὶ ὕδωρ πολὺ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ξυνοφοῦν δὲ ἔχων τοὺς ὑπερφυλακας, ἵνα εἰδεῖεν πῇ τὴν φανερὰν ἔκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ πολέμιοι προσέχοιεν τὸν νοῦν, καὶ ὡς μάλιστα λάθοιεν οἱ παριόντες. ἐπεὶ ἦσαν ὑπὲρ χαράδραν οἱ ὑπερφυλακες, ἵνα ἔδει διαβαίνοντας πρὸς τὸ ὄρθιον ἐκβαίνειν, τὰ μὲν πολλὰ τῶν ἐκυλίνδουν οἱ βάρβαροι, ὁλοτρόχους ἁμαξιαίους, καὶ μείζους καὶ ἐλάττους λίθους, οἱ φερόμενοι, παίοντες πρὸς τὰς πέτρας, διεσφενδονῶντο, καὶ πανταχόσε οὐδὲν ἔλασσον εἶρον τῇ ὁδῷ. φίλοι δὲ τῶν λοχαγῶν, εἰ μὴ ταύτῃ διώκοιντο, ἄλλῃ ἐπειρῶντο. καὶ ταῦτα ἐποίουν, μέχρι σκότος ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ ὡς τὸ ἀφανεῖς εἶναι ἀπάντας, τότε ἀπῆλθον ὑπὲρ τὸ λεῖπον. ἐτύγχανον δὲ καὶ ἀνάπαυσιν ὄντες αὐτῶν οἱ ὑπερφυλακήσαντες. οἱ μὲν τοὺς πολεμίους οὐδ' ἀνεπαύσαντο ὅλης τῆς νυκτὸς, διυλινδοῦντες οὓς λίθους. τεκμήρασθαι δ' ἦν τῷ ψόφῳ. οἱ δὲ ἔχοντες τὸν ἡγεμόνα, καὶ τὰ λύκλῳ πεδιόντες, καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας, ἀμφὶ πυρὶ καθημένους, καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτειναντες, τοὺς δὲ καταδιώξαντες, αὐτοὶ γιγνώσκουσι ἔμπροσθεν, ὡς κατέχοντες τὸ ἄκρον. οἱ δ' οὐ κατεῖχον, ἀλλὰ μετὰ τοῦτον τὸν χρόνον, παρ' ὃν ἦν ἡσυχὴ αὐτοῖς ὁδὸς, ἐφ' ἣν ἐνέβαλλον οἱ φύλακες. ἔφοδος μέντοι αὐτόθεν οὐδεὶς τοὺς πολεμίους ἦν, οἱ ἐπὶ τῇ φανερᾷ ὁδῷ ἐνέβαλλον. καὶ τῇ νυκτὶ γίγνεται διάλειμμα. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο σιγῇ συντεταγμένοι ὡς τοὺς πολεμίους. καὶ γὰρ ὁμίχλη ἐγένετο. ὥστε ἔλαθον ἐγγὺς προσελθόντες. ἐπεὶ δὲ εἶδον ἀλλήλους, ἥ τε σάλπιγξ ἐφθέγξατο, καὶ ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες ἴεντο εἰς τοὺς ἀνθρώπους. οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ καταλιπόντες τὴν ὁδὸν φεύγοντες, ὀλίγοι ἀπέθνησκον. σὺν γὰρ ἦσαν. οἱ δ' ἀμφὶ χειροσφῶν ἀναστάντες ἐπὶ σάλπιγγος, σὺν ὅπλοις ἴεντο ἄνω ἐπὶ τὴν φανερὰν ὁδόν. ἄλλοι δὲ τῶν στρατιωτῶν, κατὰ ἀγριβεῖς ὁδοὺς ἐπορεύοντο, ἥ ἕκαστοι ἔτυχον ἕκαστοι ὄντες, καὶ ἐκβαίνοντες ὡς ἐδύναντο, ἀνίεσαν ἀλλήλους τοῖς βοῶσι. καὶ ὅσοι μόνοι πρῶτοι συνέμιξαν τοῖς προκαταλαβοῦσι τὸ χωρίον. ξυνοφοῦν δὲ ἔχων τῶν ὑπερφυλάκων τοὺς ἡμίσεις, ἐπορεύετο ἵνα οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες. διοδωτάτη γὰρ ἦν τοῖς ὑποζυγίοις. τοὺς δ' ἡμίσεις ὄπιθεν τῶν ὑποζυγίων ἔταξε. πορευόμενοι δ' ἐτύγχανον σὺν τῷ ὁδοῦ, κατειλημμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὓς ἦν ἀκρόπολιν ἦν ἀναγκη, ἢ διεξοδεῦσθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων ἑλλήνων. καὶ αὐτοὶ μὲν ἂν ἐπορεύθησαν, ἵνα περ οἱ ἄλλοι, τὰ δ' ὑποζύγια οὐκ ἦν ἄλλῃ ἢ ταύτῃ ἐκβῆναι. ἅτε δὴ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις, ἐπεβάλλουσι πρὸς τὸν λόφον, ὀρθίοις τοῖς λόχοις οὐ κύκλῳ, ἀλλὰ καταλιπόντες ἀμφοδον τοῖς πολεμίοις εἰ βούλοιντο φεύγειν. καὶ ὁρῶντες αὐτοὺς ἀναβαίνοντας ὅπη ἐδόκουν ἥκιστα, οἱ βάρβαροι, οὔτε ἐτόξευον, οὔτε ἔβαλλον, ἐγγὺς ὁδοῦ ποιούμενοι, ἀλλὰ φυγῇ λείπουσι τὸ χωρίον. καὶ οὕτω τε παρελύθησαν οἱ ἕλληνες. καὶ ἕτερον ὁρῶντες ἐμπροσθεν λόφον κατειλημμένον, ὑπὲρ οὗπερ αὖθις ἐδόκει πορεύεσθαι. γνόντες

locum ne relinquerent, mane tuba signum darent, ac deinde è superiori loco inuaderent eos, qui tritum illum exitum obsiderèt: prætores cum reliquo agmine quamcelerrime se euasuros affirmarunt. His ita constitutis, profecti illi sunt, ac per maximos quidem imbres: numerus is fuit homines bis mille. Xenophon tergum agminis ad notum exitum deducebat, eo sane consilio, ut cum hostes eam unã uiam obseruarent, ad eos non attenderent qui per montes iter facerent. Verùm cum ad alueum quendam uentũ esset, quo superato milites oportebat per aduersum cliuum cuadere, hostes in eos globosa, & maiora ac minora saxa, quàm quæ plaustris conuehi possent, deuoluere cœperunt: quæ petris illisa, tanquam è fundis missa, cum impetu dissiliebãt. Quæ res cum uiam infestissimam reddidisset, ex centurionibus nonnulli priore uia relicta, alia euadere aggressi sunt. Vbi uero per noctis tenebras eos qui profecti fuerant, iam non posse amplius conspici arbitrati sunt, ad corpora curanda se milites conuerterunt: erant etenim in extrema agminis parte omnes adhuc impransi. At hostes tota nocte nullum lapides deuoluendi, quod fragor ipse nostris indicabat, finem fecerunt. Interea montanæ illæ cohortes ducem suum sequutæ, milites ex hostium præsidio ad ignem sedentes offenderunt, quorum parte una cæsa, altera pulsa, locoq; occupato, primum illum tenere cogitarunt: deinde cũ uerrucam iugo imminentem animaduertissent, atque ad eam angustum tramitem, in quo hostium præsidium constiterat, unde erat ad eos qui tritam uiam obsederant, aditus, ad eam ipsam uerrucam transierunt. Cumq; noctem eo in loco peregissent, ubi illuxit, cum silentio directa acie in hostes contenderunt: tam densa autem circunfusa est nebula, ut quamproxime accesserint, prius quàm illi quicquam senserint. Hic cum utrinque iam se conspicerent, tubæ ceciderunt: deinde cum clamore & plausu Græci barbaros adorti sunt. At illi impetum non sustinuerunt, sed præsidio deserto fugam statim fecerunt. Pauci cæsi sunt, quod cum expediti essent, è periculo se eripuerunt. Tum qui Chirisophum sequebantur, tubæ cantu audito, ad tritam uiam accurrerunt. Prætores alij per tramites, ut quis cuiq; proximus erat, contendebant: ac qui superiorem iam locum summo negocio tenuerant, hastis quasi aquam è puteis hauirent, inferiores tollebant. Atque hi prim se cum his coniunxerunt, qui iugi illum uerticem occuparant. Xenophon cum dimidia extremi agminis parte, eôdem quô cæteri qui ducem habebant, progrediebatur: erat enim ea iumentis multò æquior uia: dimidia altera, ut impedimenta sequerentur, imperarat. Cum aliquantulum processissent, ad uerticem quendam peruenere, quem hostes occuparant, eos nisi cæcidissent, necesse fuisset seorsum à cæteris Græcis castra ponere. Et hominibus quidem uia patebat illa, quâ cæteri iter faciebant, sed eadem iumenta nullo potuissent pacto euadere. Ibi mutuis adhortationibus incitati, ad uerticem contendunt, non in orbem explicatis, sed aduersis directisq; ordinibus, ne scilicet uia utrinque hostibus intercluderetur, si in fugam se illi uertissent. Enimuero cum Græcos uidissent barbari ascendentes, neq; sagittam quisquam direxit, neque aliud teli genus in eos misit, sed repente se, qua quisque potuit, deserto præsidio effugerunt: quare ex hoc etiam loco incolumes Græci euaserunt. Ac cum alterum à fronte conspexissent iugum itidem ab hostibus occupatũ, sine ulla cunctatione eò contendendum putarunt.

Atenim Xenophon cum uereretur, ne si quem uerticè iam occuparant, deseruisset, illum hostes reciperent, atq; ex eo iumenta transeuntia adorirentur, quæ nimirum ut in angusta uia, in longiorem seriem se explicuerant, eo in ipso uertice centuriones duos, Cephisodorum Cephisophotis F. Athenien sem, & Archagoram Argiuum exulem, cum præsidio reliquit: ipse una cum cæteris ad alterũ iugum accessit, atq; id pari celeritate ceperunt. Restabat tertia adhuc uerruca, magis illa quidem ardua, quàm ea de qua deiecti sunt, qui superiore nocte ad ignem, ab ijs, qui sibi ultro negociũ poposcerant, deprehensi fuerant. Hic Græci pari sunt usi fortuna: nã barbari sine ullo certamine, simulac Græci appropinquare cœperunt, statim deserta uerruca diffugerũt. Quæ res cunctis admirationi fuit: etsi non fuit difficile suspicari, ueritos illos ne undiq; à nostris circumuenirentur, fugæ tempus occupasse. Quare cum intuerentur quæ à tergo gerebantur, hi qui in summo iugo consederant, statim omnes ad eos, qui erant in subsidijs, se applicuerunt. Xenophon autem cum unioribus in iugum ascendit, alios pedetentim usq; eo consequi iußit, quoad extremi centuriones se cum cæteris coniunxissent. In ipsa deinde ua, æquo loco, ut arma ponerent, imperauit. Interea Archagoras uenit, ex hostium manibus elapsus: is nostris nunciauit, deturbatos eos esse, qui primum tumulum occuparant: Cephisodorum, & Amphicraten occisos, cumq; ijs reliquos omnes, præter eos, qui cum è saxo quodam saltu se deiecissent, subsidia fuerant assequuti. Re igitur ita gesta, barbari in eum collem ascenderunt, qui uerrucæ ex aduerso erat. Cum ijs Xenophon per interpretem de conditionibus agere cœpit, ac suorum cadauera repetijt, quæ illi se reddituros spoponderunt, si tutos ab incendio pagos præstitisset. Id se præstare Xenophon affirmauit. Interea uero dum cæteræ copiæ præteruntur, ac de conditionibus agitur, eo ipso in loco hostes constiterunt, quem Græci omnes dilapsi uacuum reliquerant: ac dum nostri è uerruca descendunt, in eum locum in quo paulo ante Xenophontis cohors arma posuerat, barbari cum clamore conferti impetum fecere: ac uerrucæ eius, è qua descenderat Xenophon, uertice occupato, saxa deuoluere cœperunt: his uni de nostris crus fractum est. Et Xenophontem quidem is, qui scutum ei præferebat, deseruit: in eius uero locum Eurylochus Lusiensis Arcas accurrit, & protecto clypeo utrunq; protexit, in suum deinde locum pedem retulit. Alij item se intra suos quisq; ordines receperũt: cunctus deinde exercitus eodem in loco castra habuit. Ibi enim pagi multi fuerunt sane quampulchri, & cum cæteris copijs abundantißimi, tum uino, quod incolæ in paui mentalis lacubus conditum habebant. Hic Xenophon & Chirisophus perfecerunt, reddito eo quo duce usi fuerant, ut sibi hostes suorum cadauera redderent. Quibus cum iusta, patrio ritu, pro præsenti rerum copia, atq; hominum ipsorum dignitate, persoluissent, postero die sine ullo duce castra mouerunt. Hostes uero assidue insequebantur, ac ubi locorum angustias nacti essent, nostros exitu prohibere conabantur. Nostris id auxilio fuit, quod si se illi principijs opposuerant, Xenophon à tergo in montes ascendebat, déque superiore loco oppositum hostium globum dissipabat: sin extremos intercludere conabantur, à fronte Chirisophus è iugis eodem modo suis opem ferebat: atque ita alter alterum periculo liberabat, suóque uicißim officio strenuè uterque fungebatur. Nonnunquam & ijs qui

γνόντας δ' ὁ ξενοφῶν, μὴ εἰς ὄρθιον καταλείποι τὸ ἡλιον πότε λόφον, ἰὼν πάλιν λαβόντας οἱ πολέμιοι, ὥσθοῖντο τοῖς ὑποζυγίοις παριοῦσιν, ὡς πολὺ δὲ ὧν τὰ ὑποζύγια, ἅτε δὴ σφῶν ἕνεκα ὁδοῦ πορευόμενα, καταλείπει ὧν τὸ λόφου λοχαγούς, ὡς μὴ σύλωσιν ὧντο ἀθλιώτερον, καὶ αὐχαγόραν αὖ γέιον φυγάδα. αὐτὸς ἦ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ὡς ἐπὶ θρυλλύτερον λόφον. ἔνθ' αὐτῷ πρόπω ἔσαν ἄνδρες ἐπόντο. ἐπὶ δ' αὐτοῖς πρὸς τοὺς λοιποὺς ὧν, πολὺ ὀρθιώτατος, ὃ ὑπὲρ ἕνεκα ἦν πυκνὰ καταληφθέισης φυλακῆς ἕνεκα νυκτὸς ὑπὸ τῶν ἐθελόντων. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦγον οἱ ἕλληνες, λείπουσιν οἱ βάρβαροι ἀμαχητὶ τὸν μαστόν. ὥστε θαυμαστὸν γένεσθαι πᾶσι, ὡς ὑποπτύλου λείσαντας αὐτοὺς, μὴ κυκλωθέντες πολιορκοῖντο ἀκλείπειν. οἱ δὲ ἄρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου καθορῶντες τὰ ὄπισθεν γιγνόμενα, ἔσαν ὧν ὀπισθοφύλακας ἐχώρουν. καὶ ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις αὐέβαινεν ὧν τὸ ἄκρον. οὓς δ' ἄλλους ἐκέλευσεν ὑποχωρεῖν, ὅπως οἱ τελευταῖοι λοχαγοὶ προσμίξειαν. καὶ προσελθόντας κατὰ τὸν ὁδὸν ἕνεκα τὰ ὅπλα, ἔπον. καὶ ἐν τούτῳ ἕνεκα χρόνῳ ἦλθεν ἀρχάγορας ὁ ἀργέιος φεύγων, ἰὼν λέγει ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ πρόσθου λόφου, καὶ ὅτι τεθνᾶσι δυσὶν δεήσασιν καὶ ἀμφικράτης, καὶ ἄλλοι ὅσοι μὴ ἀλλόμενοι κατὰ πέτρας, πρὸς οὓς ὀπισθοφύλακας ἀφίκοντο. ταῦτα δὲ διαπραξάμενοι οἱ βάρβαροι, ἦκον ἐπ' αὐτίπορον λόφον ἕνεκα μαστοῦ. ἔνθ ξενοφῶν διελέγετο αὐτοῖς διὲρμηνέως πρὸ ἀστυ ὧν, ὡς σὺν νεκροὺς ἀπῄτει. οἱ δ' ἔφασαν ἀποδώσειν, ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς κώμας. συνωμολόγει ταῦτα ὁ ξενοφῶν. ἐν ᾧ δὲ ὁ μὲν ἄλλος στρατὸς παρέιη, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, ἐνταῦθα οἱ ἐκ τούτου τοῦ τόπου συνερρύησαν. ἐνταῦθα ἵσαντο οἱ πολέμιοι. καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ πρὸς οὓς ἄλλος, ἔνθα τὰ ὅπλα ἔκειντο, ἴεντο δὴ οἱ πολέμιοι πολλῷ πλήθει καὶ θορύβῳ. ὡς ἐπεὶ ἐγγύνοντο ὡς ἐπὶ κορυφῆς τοῦ μαστοῦ, ἀφ' οὗ ξενοφῶν κατέβαινεν, ἐκυλίνδουν πέτρας, ἔνιος μὲν κατέαξεν τὸ σκέλος. ξενοφῶντα δὲ ὑπασπιστὴς ἔχων τὴν ἀσπίδα, ἀπέλιπεν. δὺς λοχος δὲ λουσιεὺς ἀρκὰς, παρέβαλεν αὐτῷ ὁπλίτης, καὶ πρὸ ἀμφοῖν προβεβλημένος ἀπεχώρει. καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς οὓς σωτεταγμένους ἀπῆλθον. ἐκ δὲ τούτου πάλιν ὁμοῦ ἐγένετο τὸ ἑλληνικόν. καὶ διέκλινον αὐτοὺς μὲν πολλάκις καὶ καλῶς καὶ ὧν τῇ πλείᾳ δ' ἀφιλίᾳ. καὶ γὰρ οἶν ὃς πολὺς ὧν, ὥστε μὲν λάκκοις κοιλιαῖς ἔχον. ξενοφῶν δὲ καὶ χειρίσοφος διεπραξάτην, ὥστε λαβόντας οὓς νεκροὺς, ἀπελθεῖν πρὸ ἡγεμόνα. καὶ πάντα ἐποίησαν τοῖς ἀπεθανεῦσιν ἐκ τῶν νομιζομένων, ὥσπερ νομίζεται ἀνδράσιν ἀγαθοῖς. τῇ δ' ὑστεραίᾳ αὖθι ἡγεμόνος ἐπορεύοντο. μαχόμενοι δ' οἱ πολέμιοι, ἔστ' ὀπίσω εἶν σφῶν χωρίον πρὸ καταλαμβάνοντες, ἐκώλυον τὰς πορείας. ἐπότε μὲν δὴ σὺν πρώτοις κωλύοιεν, ξενοφῶν ὀπισθεν ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὄρη, ἔλυε τὴν ἀποφραξὶν ἕνεκα παρόδου τοῖς πρώτοις, αὐτὸς ὧν ἐρώμενος γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων. ὁπότε ἦ τοῖς ὀπισθεν ὧν θοῖντο, χειρίσοφος ἐκβαίνων, ἰὼν πειρώμενος αὐτῶν ὑπερῶ γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων, ἔλυε τὴν ἀποφραξὶν ἕνεκα παρόδου τοῖς ὀπισθεν. ἰὼν ἀεὶ ὅτοι ἐβοήθουν ἀλλήλοις, ἐσχυρῶς ἀλλήλων ἐπεμελοῦντο. ὡς δὲ ὁπότε καὶ αὐτοῖς τοῖς

τοῖς ἀναβάσι πολλὰ προάγματα παρεῖχον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνοντι. ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν. ὥστε κἀ ἐγγύθεν φεύγοντι ἀκροβολίζεσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο εἶχον, ἢ τόξα καὶ σφενδόνας. ἄριστοι δὲ τοξόται ἦσαν. εἶχον γὰρ τόξα ἐγγὺς τριπήχη. τὰ δὲ τοξεύματα πλέον ἢ δίπηχα. ἐλαφρὰ δὲ τὰς ὕλας ὁπότε τοξεύοιεν πρὸς τὸ κάτω τοῦ τόξου, τῷ ἀριστερῷ ποδὶ προβαίνοντι. τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τῶν θωράκων. ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οἱ ἕλληνες ὧν λαμβάνουσι ἀνὴρ τίοις γυμνητεύοντι. τούτοις τοῖς χωρίοις οἱ κρῆτες χρησιμώτατοι ἐγένοντο. ἦρχε δὲ αὐτῶν στρατοκλῆς κρής. ταύτῃ δὴ αὖ τῇ ἡμέρᾳ ἦν λίθησαν ἐν ταῖς ἐπαύλεσι ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου τοῦ παρὰ τὸν ἰαντρίτην ποταμόν, εὐρὺς ὡς δίπλεθρον, ὃς ὁρίζει τὴν ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν καρδούχων χώραν. καὶ οἱ ἕλληνες ἐνταῦθα αὐτεπάγγελτοι ἐγένοντο. ἀπεῖχε δὲ τῶν ὀρέων ὁ ποταμὸς, ὡς ἓξ ἢ ἑπτὰ στάδια. τῶν καρδούχων. τότε μὲν δὴ ἦν λίθησαν μάλα ἡδέως, καὶ τὰ ὠμότατα ἔχοντες, καὶ πολλοὶ τῶν παρελαυνόντων πόνων μνημονεύοντες. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας, ὅσας πορευόμενοι διὰ τῶν καρδούχων, πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακὰ, οἷα οὐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλέως καὶ τισσαφέρνους. ὡς δὲ ἀπήλαυνον τούτων ἡδέως ἐνοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶσιν ἱππέας περαν τοῦ ποταμοῦ διαπλισμένους, ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν. παρεζοὺς δ' ὑπὲρ τὰς ὄχθας παρατεταγμένους· ἄνω τῶν ἱππέων, ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν ἀρμενίαν ἐκβαίνειν. ἦσαν δὲ οὗτοι ὀρόντου καὶ ἀρτούχου ἀρμένιοι καὶ μυγδόνιοι, καὶ χαλδαῖοι μισθοφόροι. ἐλέγοντο δὲ οἱ χαλδαῖοι ἐλεύθεροι καὶ ἄλκιμοι εἶναι. ὅπλα δ' ἔχον γέρρα μακρὰ καὶ λόγχας. αἱ δὲ ὄχθαι αὗται, ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι ἦσαν, τρία ἢ τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπεῖχον. ὁδὸς δὲ μία ἡ ὁρωμένη ἦν, ἄγουσα ἄνω ὥσπερ χειροποίητος. ταύτῃ ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ ἕλληνες. ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις, τό, τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν μασχάλων ἐφαίνετο, καὶ ταχὺς ἦν ὁ ποταμὸς, μεγάλοις λίθοις καὶ ὀλισθηροῖς, καὶ οὔτε ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὅπλα ἦν ἔχειν. εἰ δὲ μὴ, ἥρπαζεν ὁ ποταμὸς, ἐπί τε τῇ ἀριστερᾷ τὰ ὅπλα εἴ τις φέροι, γυμνοὶ ἐφέροντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τὰ ἄλλα βέλη. ἀνεχώρησαν δὴ ἐκ αὐτοῦ ἐστρατοπεδευσάμενοι πρὸς τὸν ποταμόν. ἔνθα δὴ αὐτοῖς τῇ πρόσθεν νύκτα ἦσαν ὑπὸ τοῦ ὄρους, ἑώρων οὐ καρδούχους, πολλοὺς συνειλεγμένους τοῖς ὅπλοις. ἐντεῦθεν δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς ἕλλησιν, ὁρῶσι μὲν τὸν ποταμὸν τὴν δυσπορίαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς διαβαίνειν κωλύσοντας, ὁρῶσι δὲ τοὺς διαβαίνουσιν, ὧν κείσομένους οὐ καρδούχους ὀπίσθεν. ταύτῃ μὲν δὴ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῇ νύκτα ἐμενον ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες. ἐγνώσθη δὲ ἔναρ εἶδον. ἐδόκουν ἐν τοῖς δεσμοῖς δεδέσθαι. αὗται δὲ αὐτῷ αὐτόματοι περιῤῥαγῆναι, ὥστε λυθῆναι, διαβαίνειν ὁπόσον ἐβούλετο. ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς τὸν χρείσοφον, καὶ λέγει, ὅτι ἐλπίδας ἔχει καλὰς ἔσεσθαι, καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ἔναρ. ὁ δὲ ἥσθη τε, καὶ ὡς τάχιστα ἔως ἐφαίνετο ἐθύοντο πάντες παρόντες οἱ στρατηγοί, καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν θυθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου, καὶ ἀπόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ, παρηγγέλλοντο τῇ στρατιᾷ ἀριστοποιεῖσθαι. ἀρίστου δὲ τῷ ξενοφῶντι, πρωτόχορον δίνων νεανίσκων. ἦσαν δὲ παῖδες, ὃν ἡ ἡλικία αὐτῷ

qui iam cliuum superassent, dum iam descenderent, barbari negocium facessebant, quippe qui agiles erant: ac cum uel proxime accessissent, facilime effugere possent: nulla enim in his alia arma, quàm arcus & fundæ. Erãt hi sagittandi peritissimi: arcubus utebantur ternûm cubitûm, sagittis nihilo binûm cubitûm breuioribus: neruum intendebãt, applicato ad imum arcum læuo pede: sagittæ, scuta & loricas penetrabant. Eas nostri, si nacti essent, amentabant, ac pro iaculis utebantur. In his locis perutiles Cretenses fuere: his autẽ Cretensis Stratocles præerat. Atq; eo quidem die in ucis commorati sunt, supra eos campos, per quos Centrites amnis fluit. Eius amnis latitudo est pass. c c. Armeniamq; à Carduchis diuidit: abest à Carduchorum montibus stad. v i. aut ad summum v i i. Hic Græci iucundissimo diuersorio usi sunt, ac in rerum omnium copia, labores quos antè pertulerant, cum quadam (ut fit) uoluptate recordabantur. v i i. enim dies, per quos iter per Carduchos fecerant, tam graues, tamq; iniquos, propter crebras atqueadeo perpetuas pugnas perpessi fuerant, ut cum his uniuersa incommoda ac molestiæ, quibus à rege ac Tissapherne affecti fuerant, nulla ex parte cõferendæ essent. Maximis itaq; defuncti periculis, hoc in loco suauissimè pernoctarunt. Sequenti uero die trans flumen equites armatos cõspicati sunt, qui se traijcientibus opposituri uidebantur. Conspicati etiã sunt pedites in tumulis seorsum ab equitibus instructos, ad nostros scilicet Armeniæ aditu prohibendos. Erant autem hi Orontis & Artuchi, ex Armenia, Mygdonia, & Chaldæis mercenarij. Et Chaldæos quidem fama erat liberos esse & bellica uirtute præstare. Arma his prægrandes cetræ, & lanceæ. Aberant hi tumuli, in quibus acie constiterant, ab amnis alueo passus l x. aut ad summũ l x x x. & unica erat uia, quasi manu facta, quæ ad ulteriorem partem ducebat. Ea igitur Græci cum traijcere conarẽtur, in aqua mammis tenus mergebantur: amnis inter magna & lubrica saxa rapidissime ferebatur, quare armati ingredi non poterant: quod si arma capite portarent, hostiũ sagittis ac reliquis missilibus nudata corpora præbebant. Retrocesserunt igitur, ac propter ipsum flumen castra locarunt. Quo uero in loco superiorem noctem egerant, in ipsis montibus magnum Carduchorũ globum in armis conspexerunt: ex quo rebus suis uehementer diffidere cœperunt. Videbant enim amnis importunitatem: in aduersa ripa, qui obsistere parati essent: in citeriore Carduchos, qui agminis tergum dum traijcerent, oppugnaturi uidebantur. In hac trepidatione ac metu cum diem & noctem unam consumpsissent, Xenophonti in somnis nonnulla salutis spes ostentata est. Is enim in quiete se compedibus distineri putauit: eas uero compedes, quibus distineretur, uidere uisus est repente rumpi, seq; liberum ac solutum quo uellet cunq; ingredi. Quamobrem diluculo ad Chirisophum ueniens, ei somnium exponit, cum præfatus esset in posterum optime sperandum. Id ille cum audisset, lætatus est. Vt primum illuxit, omnes qui aderant prætores rem diuinam fecerunt. Cumq; esset pulcherrimè litatum, prætores ac centuriones à sacris ad suos quisq; milites reuersi, cibum ut capiant, imperant. Hic ad Xenophontem dum pranderet, adolescentes duo accurrerunt, quod omnes norant ad

cum unum facilimos, uel cum cibum caperet, aditus esse: quin & dormientem se excitari idem facile patiebatur, si quis quid attulisset, quod bellicæ rei conduceret. Narrarunt igitur illi, se fortè dum ad ignem in ripa sarmenta colligunt, in aduersæ ripæ saxis flumini imminentib. senem conspexisse, mulierem, & puellas quasdam, quæ uestiũ inuolucra quædã in specu abderẽt: id cũ uidisset, existimasse tuto se traijcere posse, quod hostiũ equitatus propter loci asperitatẽ eo non posset accedere. Vestibus itaq; depositis, ac sicis eductis, quippe qui sibi natandum putarẽt, ita traiecisse, ut ne supra femur quidẽ mergerentur. Amne itaq; superato, ac uestib. ablatis, eodẽ se uadoreuersos. Id cum Xenophon audisset, et ipse dis libauit, & adolescentib. fundi iussit: tum peractis libationib. ac uotis nuncupatis, ijs nempe dijs qui somniũ obtulissent, quiq; uadum fluminis mõstrassent, ad Chirisophũ statim adolescentes deduxit: qui cum singula audisset, rem diuinam fecit. Tum multitudini, ut uasa colligerẽt, denunciauit: ac deinde adhibitis cæteris prætorib. de tota traijcien di ratione cum ijs unà consiliũ cepit: illud in primis, quî & aduersos uincerent, & ab insequentibus tuti essent. Ita uerò constitutum est, ut Chirisophus agmen duceret, ac prior cum dimidia exercitus parte traijceret: altera uero dimidia pars Xenophontem sequeretur: ium menta ac turbæ reliquum, in medium agmen includeretur. His ita, uti maxime oportuit, confectis, iter ingressi sunt. Præibant quo illi adolescentes, relicto ad læuam amne. Via quæ ad uadum ducebat ιιιι. ferme stadium erat. Contra nostros, ex altera fluminis parte, hostes procedebant. Vbi ad uadum ipsum uentum est, arma primùm posuerunt. Deinde Chirisophus primus omnium coronam cepit, ac ueste posita arma iterum sumpsit, tum alijs ut idem facerent, imperauit. Iussit autem cẽturiones, aciem utrinq; directam, ad dextrã læuamq; agere. Ibi uates hostias ad flumen cæciderũt. Interea hostes sagittas in nostros, atq; è fundis glandes mittebant, quæ nostros neutiquam attingere poterãt. Postea uero quam bene exta promiserũt, milites cũcti simul cum plausu pæanẽ cecinerũt: quem plausum & ipsæ mulieres (erãt. n. nõ parum multa in exercitu scorta) lætũ tollentes clamorẽ, cõprobarunt. Tum in fluuiũ Chirisophus cum suis cohortibus intrauit. Interea Xenophõ cum expeditissimis ab extremo agmine, citatissimo cursu ad uadũ illud amnis, unde paulo ante discesserãt, recurrit, ac unde in Armenorum mõtes exitus patebat: id adeo simulãs ea se traiecturum, quo hostilem equitatum intercluderet. Hic hostes, cum Chirisophũ animaduertissent non magno negocio amnẽ traijcere, Xenophontẽ uero pristinũ uadum celeritate summa repetere, ueriti ne reuera intercluderẽtur, in fugam cõuersi, incitato quoad eius fieri potuit, cursu, se ad eum tramitẽ, qui ab amne ad mõtes ducebat, receperũt: ac ad ipsam quidẽ uiam cũ iam peruenissent, rectà ad mõtes contenderũt. Quos ubi tam effuse fugiẽtes Lycius, qui aliquot equitũ turmas, Aeschines item, qui Chirisophi cetratos ducebat, conspexere, statim eos insequi cœperunt. Milites uero cæteri cum clamore rogabãt, ne à se longius discederent, atq; ut secum in montes unà ascenderent. At Chirisophus simulac ulteriorem ripam tenuit, equites ille quidem insequutus non est: uerum in eos cursum cõuertit, qui in proximis tumulis cõstiterant.

Qui

ἢ ἀριστῶντι ἢ διαπνοῶντι προσελθεῖν, ἢ εἰ καθεύδοιεν ἐπεγείραντα εἰπεῖν, εἴ τινός πῃ ἔχοι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. ἢ τότε ἔλεγον, ὅτι τυγχάνοιεν φρύγανα συλλέγοντες ὡς ὑπὸ πῦρ, κἄπειτα κατίδοιεν γὰρ ὄρος πέραν τοῖς πέτρας καθηκούσας ἐπ' αὐτὸν τὸν ποταμόν, γέροντά τε ἢ γυναῖκα ἢ παιδίσκας ὥσπερ μαρσίππους ἱματίων κατατιθεμένους γὰρ πέτρα αὐτρώδεις. ἰδοῦσι δὲ σφίσι, δόξαι ἀσφαλὲς εἶναι διαβῆναι. οὐδὲ γὰρ τοῖς πολεμίοις ἱππεῖς εἶναι ἢ τοῦτο. ἐκδιῶντες δὲ ἔφασαν, ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνὰ ὡς νεῦσούμενοι διαβαίνειν. προβούμενοι ἢ, πρόσω διαβῆναι πρὶν βρέξαι τὰ αἰδοῖα, καὶ διαβαίνοντες καὶ λαβόντες τὰ ἱμάτια, πάλιν ἥκειν. λύθυς δὲ ὁ ξενοφῶν αὐτός τε ἐπῳήσατο, ἢ τοῖς νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευσε, ἢ εὔχεσθαι θεοῖς φήνασι θεοῖς τάτε ὀνείρατα ἢ τὸν πόρον, ἢ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ὦν τελέσαι. πείσας δὲ, λύθυς ἦγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν χειρίσοφον, ἢ διηγεῖτο ταῦτα. ἀκούσας δὲ ὁ χειρίσοφος, ἀσμένως ἐποίει. πείσαντες ἢ τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγελον συσκευάζεσθαι. αὐτοὶ δὲ συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγούς, ἐβουλεύσαντο, ὅπως ἂν κάλλιστα διαβαῖεν, καὶ τοὺς τε πρόσθεν νικῶεν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄπισθεν μηδὲν κακὸν πάσχοιεν. ἢ ἔδοξεν αὐτοῖς χειρίσοφον μὲν ἡγεῖσθαι τε διαβαίνοντα, ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος. τὸ ἢ ἥμισυ ὑπομένειν σὺν ξενοφῶντι. τὰ ἢ ὑποζύγια ἢ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ τούτων διαβαίνειν. ἐπεὶ ἢ καλῶς ταῦτα εἶχεν, ἐπορεύοντο. ἡγοῦντο δὲ οἱ νεανίσκοι ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν. ὁδὸς δ' ἦν ὑδὸν τὸν διάβασιν, ὡς τέτταρα στάδια. προβουλεύσαντο δ' αὐτῶν, ἀντιπαρήκειν τὰς τάξεις τῶν ἱππέων. ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἢ τὸν διαβασιν καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔθεντο τὰ ὅπλα. ὁ αὐτὸς πρῶτος χειρίσοφος ἐστέφανωτο, ἢ ἀπλοῦς, ἐλάμβανε τὰ ὅπλα, ἢ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε. ἢ τοὺς λοχαγοὺς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς λόχους ὀρθίους. τοὺς μὲν ἐν ἀριστερᾷ, τοὺς ἢ ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ. ἢ οἱ μὲν μάντεις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν. οἱ ἢ πολέμιοι ἐτόξευόν τε ἢ ἐσφενδόνων, ἀλλ' ὅπως δίκαιοῦντο. ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, ἐπαυλίζοντο πάντες οἱ στρατιῶται, ὁ αὐλοῦ λαζον, συνεκόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἅπασαι. πολλαὶ γὰρ ἦσαν ἑταῖραι ἐν τῷ στρατεύματι. ὁ χειρίσοφος μὲν ἐβαινε, ἢ οἱ σὺν αὐτῷ. ὁ δὲ ξενοφῶν λαβὼν τὸ ὀπισθοφυλάκων τοὺς δυσπονεστάτους, ἔπειτα ἀνακράτος πάλιν, ὑδὸν τὴν πορείαν τὴν ἢ ἦ ἐκβασιν τὴν ἐς τὰ τῶν ἀρμενίων ὄρη, πρωτοστάτουν τούτων διαβὰς, ἀπεκλείσειν τοὺς πρὸ τοῦ ποταμοῦ ἱππέας. οἱ ἢ πολέμιοι, ὁρῶντες μὲν τοὺς ἀμφὶ χειρίσοφον, δυπετῶς τὸ ὕδωρ διαπορῶντας, ὁρῶντες ἢ τοὺς ἀμφὶ ξενοφῶντα θέοντας τοὔμπαλιν, δείσαντες μὴ ἀπεκλεισθείεν, φεύγουσιν ἀνακράτος πρὸς ἢ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐκβασιν ἄνω. ἐπεὶ δὲ ἢ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον ἄνω πρὸς τὸ ὄρος, λύκιος ὁ τὴν τάξιν ἔχων τοῦ ἱππέως, καὶ αἰσχίνης ὁ τὴν τάξιν ἔχων τοῦ πελτασῶν τοῦ ἀμφὶ χειρίσοφον, ἐπεὶ ἑώρων ἀνακράτος φεύγοντας, εἵποντο. οἱ ἢ στρατιῶται ἐβόων, μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ συνεκβαίνειν πρὸς τὸ ὄρος. χειρίσοφος δὲ αὖ, ἐπεὶ διέβη, τοὺς μὲν ἱππέας οὐκ ἐδίωκεν, ὑδὸν δὲ κατὰ τὰς προσκούσας ὄχθας τὴν ποταμοῦ, ὑδὸν ἀνω πολεμίους. οἱ ἢ

οἱ ἢ

οἱ ἢ αὖω ὁρῶντες μὴ σὺν ἑαυτῷ ἱππέας φεύγοντας, ὁρῶντες δὲ ὁπλίτας ὠθοῦντας σφίσιν, ἐκλειπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα. ξενοφῶν δὲ ἐπεὶ τὰ πέραν ἑώρα καλῶς γιγνόμενα, ἀπεχώρει πλὴν παχέως πρὸς τὸ σταθμὸν τὸν πρώτου. καὶ γὰρ οἱ ἁρμάτοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον καταβαίνοντες, ὡς ὠθησόμενοι τοῖς τελευταίοις. καὶ χειρίσοφος μὲν τὰ αὖω ἐκάτειχε. λύκιος δὲ σὺν ὀλίγοις ὠθισάμενος ὠθισθεὶς, ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολειπόμενα, καὶ μετὰ τούτων ἐδίωκε τὰ καλὰ καὶ ἐκπώματα. καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα τῶν ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέβαινε. ξενοφῶν ἢ πρὸς ὑψηλὰς πως καὶ καρδούχους, αὐτίκα τὰ ὅπλα ἐθέρο. καὶ παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς κατ' ἰδίαν ποιήσασθαι ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ λόχον, παρὰ ἀσπίδας παραγαγόντας τὴν φάλαγγα, καὶ οὐ μὲν λοχαγοὺς καὶ οὐ φάλαγγος ἀρχὰς πρὸς τῶν καρδούχων ἰέναι, οὐραγοὺς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ. οἱ δὲ καρδοῦχοι ὡς ἑώρων οὐδὲν ὑπολοφύλακας τοῦ ὄχλου ψιλοῦ μόνου, καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους, θᾶττον δὴ ἐπῆλθον, ὡσπερ ἂν ἐς λῃστὰς ἰόντες. ὁ δὲ χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ ξενοφῶντα οὐς ἐθέλοντας, καὶ σφενδονήτας, καὶ τοξότας, καὶ κελεύει ποιεῖν ὅτι ἂν παραγγέλλῃ. ἰδὼν δὲ αὐτοὺς καταβαίνοντας ὁ ξενοφῶν, πέμψας ἄγγελον, κελεύει αὐτὸν μεῖναι τὸν τοῦ ποταμοῦ διαβάντας. ὅταν δ' ἀρξωνται αὐτὸν διαβαίνειν, φαντίους φῶτα καὶ ἔνθα σφῶν ἐκβαίνειν ὡς διαβησομένους διαγυμνασμένους οὐς ἀκοντιστὰς, καὶ ὠθεβλημένους οὐς τοξότας. μὴ πρόσω δὲ τοῦ ποταμοῦ προδιαβαίνειν. τοῖς δὲ παρ' ἑαυτῷ παρήγγελλεν, ἐπειδὰν σφενδόνης ἔξω γένωνται καὶ ἀσπίδας ψοφῇ, παιανίσαντας, θεῖν ἐς τοὺς πολεμίους. ἐπειδὰν δ' ἀναστρέφωσιν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὁ σαλπιγκτὴς σημήνῃ τὸ πολεμικὸν, ἀναστρέφαντας τὸν λόφον, ἡγεῖσθαι μὲν οὐς οὐραγοὺς, θεῖν δὲ πάντας ὅτι τάχιστα, καὶ διαβαίνειν ἕκαστον τὴν τάξιν ἔχοντα, ὡς μὴ ἐμποδίζειν ἀλλήλους. ὅτι ὅτου ἄριστου ἔσοιτο, ὃς ἂν πρῶτος τὸν πέραν γένηται. οἱ δὲ καρδοῦχοι ὁρῶντες ὀλίγους ἤδη οὐς λοιπούς, πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ᾤχοντο ὠθισόμενοι, οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευοφόρων, οἱ δὲ ἑταίρων. φάτταθαι δὴ ἐπέκειντο θρασέως, καὶ ἤρξαντο σφενδονᾶν καὶ τοξεύειν. οἱ δὲ ἕλληνες παιανίσαντες ὥρμησαν δρόμῳ ἐπ' αὐτούς. οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο. οὐ γὰρ ἦσαν ὡπλισμένοι, ὡς μὲν πρὸς τοῖς ὄρεσιν ἱκανῶς πρὸς τὸ θαρρεῖν καὶ φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας ἰέναι, οὐχ ἱκανῶς. σὺν τούτῳ σημαίνει ὁ σαλπιγκτὴς, οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον πολὺ ἔτι θᾶττον. οἱ δὲ ἕλληνες τὰ σφέτερα στρέψαντες, ἔφευγον δίὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα. τῶν δὲ πολεμίων, οἱ μὲν τινες ἀναθαρσήσαντες, πάλιν ἐβόησαν ἐπὶ τὸν ποταμὸν. καὶ τοξεύουσιν, ἀλλήλους ἔτρωσαν. οἱ δὲ πολλοὶ καὶ πέραν ὄντων τῶν ἑλλήνων, ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. οἱ ἢ ὑποστήσαντες, ἀναθαρσήσαντες, καὶ προϊόντος τοῦ καιροῦ προϊόντες, ὕστερον τοῦ μετὰ ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τούτων. ἐπεὶ ἢ διέβησαν ἀμφὶ μέσην ἡμέρας συλλεξάμενοι, ἐπορεύθησαν δίὰ τῆς ἀρμενίας πεδίον ἅπαν, καὶ λείους γηλόφους, ὄρος μέγα ἢ πρὸ τοῦ παρασάγγας. ὃ γὰρ

Qui cũ equites fugere animaduertissent, cũq; iam se inuadẽtis grauis Græcorum armaturæ impetũ ne sustinere nõ possent, uererentur, eos repente tumulos reliquerũt. Xenophõ ubi trãs amnẽ uidet suis omnia ex animi sententia euenisse, statim ad uadũ reuertitur. Etenim Cardu chi à summis iugis, in aciei tergũ impetũ facturi uidebãtur, ac Chrisophus iã in superiora euaserat. At Lycius, qui cũ paucis equites insecutus fuerat, nactus impedimẽtorũ reliquias, preciosam uestẽ, & pocula multa, in præda occupatus erat. Feruebat iã iumentorũ, & turbæ tractio, cum Xenophõ cõuersa fronte, in Carduchos acĩe direxit. Centurionib. uero imperauit, ut suas quisq; centurias in manipulos describeret: ac primores quidẽ manipulos, ipsi cẽturiones, decurionesq;, phalange constituta, in scutũ aduersus Carduchos ducerẽt: reliquos, sub signis tergiducib. iuxta amnẽ, in præsidijs locarẽt. At Carduchi cũ laxari turbæ extremos ordines uidissent, ac iã paucos in cõspectu haberent, tunc idoneũ ad inuadendũ tẽpus rati, q̃ potuerunt celerrimè, sua quædã carmina concinẽtes, in nostros impetum faciũt. Interea Chrisophus, cũ iam suos in tuto collocasset, peltatos, funditores, sagittarios ad Xenophontẽ mittit, ijsq; imperat, ut illius dicto audiẽtes sint. Hos descẽdentes Xenophõ cõspicatus, nũciũ præmittit, qui eos suo nomine ubeat in ipsis uadi principijs subsistere, ad traijciendũ tamen paratos. Cũq; se traijcere animaduerterint, tum diduisis utrinq; ordinibus non aliter q̃ si ipsi in alteram rursus partẽ traiecturi essent, obuiã ueniant: ac ferẽtarij amẽtata tacula, sagittarij iunctas neruis sagittas præferãt: extra flumẽ uero neutiquã progrediãtur. Tũ ijs, qui se sequebãtur, imperat, ut quoties è fundis glãdes emissæ fuerint, ac cõplosa scuta cõcrepuerint, hoc signo moniti, in hostẽ pæane citato, læto cũ clamore excurrãt. Vbi illi se auerterint, et à flumine litui bellicũ cecinerint, et ipsi in hastã pedẽ referãt, tũ tergi duces sequuti, ad flumẽ quãcelerrimè descẽdãt, ac quo loco cuiq; contigerit, modo ne quid trepidetur, traijciãt. Edicitur, primas eũ uirtutis laturũ, qui primus ulteriorẽ ripã tenuerit. At Carduchi ubi numerũ ualde diminutũ uident, ac paucos omnino reliquos factos (nã & multi ex ijs, quos manere oportuerat, subduxerãt se, quod alium iumentorũ, alium sarcinarũ, mulierculæ alium cuiuspiã cura auocarat) nostros cõfidenter adoriuntur, fundisq; ac sagittis urgent. Ibi Græci ex cõposito, citato pæane, in illos cursu cõtendunt. At illi impetũ non sustinuere: quippe qui ita erãt armati, ut ad fugã atq; excursiones agiles essent: ad statarias uero pugnas nequaquã satis muniti. Vbi uero classica cecinerũt, hostes effusius multo fugêre. Græci ad flumẽ cõuersi, omnẽ ad traijciendũ celeritatẽ susceperũt. Tum qui dolum è barbaris sensere, rursus ad flumen recurrerunt, ac eminus nostros sagittis lacessentes, non plura sane fecerunt, quàm ipsi acceperint uulnera, multoq; plurim, cum iam nostri transmississent, adhuc fugientes cõspiciebãtur. At hi, qui Xenophonti obuiam uenerant, cum in hostem cupidius progressi essent, nempe qui audaciam ostentare uoluissent, amnem post Xenophontem, ac nonnulli ex his uulneribus acceptis, traiecerunt. Verùm cum uniuersi traiecissent sub ipsam iam meridiem, pristinis ordinibus repetitis per Armeniæ campos, & molliter surgentes colles, passuum haud minus uiginti M. confecerunt.

Neq; enim uici ulli propius amnem propter bella, quæ finitim cum Carduchis assidue gerebant, incolebantur. Is certe uicus ad quem diuerterunt, amplissimus fuit, in quo satrapæ erat prætoria domus: ac supra complures domos mœnia surgebant. Cibaria hoc in loco largissimè militibus suppeditarunt. Hinc secundis castris M. pass. x i i. confectis, supra Pigretis fontes, ad Teleboan amnem peruenerunt: pulchrum illum quidem, sed minimè magnum. Circa eum uici erant plurimi, atq; ipsa regio, Armenia ad occasum uocabatur. Eam tunc obtinebat cum imperio Teribazus, cũ primis regis amicus, quiq; quoties adesset, regem in equo collocabat. Hic obuiam cum equitatu uenit, ac interprete præmisso, nostros ad colloquium inuitauit. Prætores quidem quid afferret audiendũ putarunt. Quare cum in eũ locum uenissent, ubi quæ diceret exaudire possent, quidnam uellet quæsierunt. At ille paratum se dixit certis conditionibus cum Græcis fœdus ferire. Eæ uero conditiones erant: Ne ipse ullo aut incommodo, aut detrimento Græcorum exercitum afficeret, neue Græci domos exurerent: ea tantum quibus indigerent, omnia undecunque caperent. Quæ cum prætoribus probata essent, in ea fœdus ictum est. Hinc per campos castris ternis M. pass. ι x. progressi sunt, sequente cum suis copijs Teribazo x. stadiorum interuallo: cumq; eo una ad prætoriam domum, atque eos uicos, qui circa eam plurimi incolebantur, peruenerunt, ubi commeatuum luculentam copiam nacti sunt. Ea uera nocte cum in agro castra locassent, cœlo ingẽs nuis effusa uis est: quæ res effecit, ut cum illuxisset, uicatim militibus prætores diuersoria attribuerent. Neque enim hostem ullum amplius uidebant, neq; quicquam omnino propter niuis magnitudinem metuendum putabant. Et omnia quæ ad usum uictumq; expetuntur, in promptu erant, hostiæ, frumentum, uina uetusta, atq; optime olentia, uuæ passæ, ac legumina omnifaria. At hic, qui à castris paulo longius diuerterant, se procul copias quasdam, ac per noctem multos ignes uidisse nunciarunt. Quare prætores commoti, tutius esse putarunt, uti ante solebant, uno in loco castra habere. Conuenerunt itaq; omnes in unum. Cum uero sub diuo, quod res ita postulare uisa fuerat, pernoctassent, tam ingẽs cœlo nix demissa, ut non homines modo iacentes, & arma, sed ipsa etiam iumenta contegerentur. Hic se homines prætore tollere non poterant: iacentes uero miserabile erat niue sepultos uidere. Tum torpentibus quidem cæteris, primus Xenophon surrexit, lignaq; cædere cœpit. Tunc alius quidam & ipse surrexit, atq; à Xenophonte illud sibi munus depoposcit: mox alij se erexerunt, accensisq; ignibus omnes ungebantur. Multum autem eo in loco liquaminis suilli, sesamini, amygdalini, triticei, terebinthini, quo pro oleo utebantur. Vnguenta etiam ex ijsdem rebus confecta repererunt. Tum rursus uicatim sub tecto diuertendum censuerunt. Milites lætis cum uocibus se intra tuguria receperunt, ac sane libenter ad pristinam optimarum rerum copiam redierẽ. È quibus, qui domos incenderãt, sub diuo pernoctãtes pœnas dedere. Eadẽ nocte Democraten Temenitẽ, cum aliquot comtibus in eos mõtes misere, ubi qui ab exercitu lõgius recesserant, ignes se prospexisse renunciarant. Atq; huic quidem meritò fidem habebant: sæpe enim antea uerissimè, quæ

οὐ γὰρ ἦσαν ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ διὰ μάχην, διὰ οὐ πολέμιος οὐδὲ πόλις μαρδούχους. εἰς δὲ ὃν ἀφίκοντο κώμην, μεγάλη τε ἦν, καὶ βασιλείου τε εἶχε τοῦ σατράπου, καὶ ὑπὲρ τὰς πλείστας οἰκίας, πύργοι ἐπῆσαν, ὑπῆρχε δὲ ἐν αὐτῇ παντοδαπὰ ἐπιτήδεια. ἐντεῦθεν δὲ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πρὸς τὰ καίδεκα, ἀεὶ πρὸς τὴν βόαν τὸν ποταμόν. ὅτος δὲ ἐν μὲν καλὸς μὲν, μέγας δὲ οὐ. ἐν μέσῳ δὲ πολλαὶ πρὶ τὸν ποταμὸν ἦσαν. ὁ δὲ τόπος οὗτος, ἀρμενία ἐκαλεῖτο, ἡ πρὸς ἑσπέραν. ὑπῆρχε δὲ αὐτῷ τῆς ἐν τῇ βαζος, ὃ καὶ βασιλεῖ φίλος γιγνόμενος, καὶ ὁπότε παρείη, ὀφθεὶς ἄλλος βασιλέα ἀεὶ τὸν ἵππον ἀναβαλλόν. ὅτος πρόσπλασον ἵππέας ἔχων, καὶ προπέμψας ἑρμώνακα, ἔφη, ὅτι βούλοιτο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. τοῖς δὲ στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀκοῦσαι. καὶ προσελθόντος εἰς ἐπήκοον, πρώτων τί θέλοι. ὃ δὲ ἔλεγεν, ὅτι σπένδεσθαι βούλοιτο, ἐφ' ᾧ μήτ' αὐτὸς οὗτος ἐλαύνων ἀδικεῖν, μήτ' ἐκείνους λαίειν τὰς οἰκίας, λαμβάνειν τε τὰ ἐπιτήδεια ὅσων δέοιντο. ἔδοξε ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τούτοις. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς διὰ τοῦ πεδίου, παρασάγγας πεντεκαίδεκα. ἦν τὴν βάδα παρηκολούθει, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀπέχων ὡς δέκα σταδίους. ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς βασίλεια ἦν κώμας πείξ πολλὰς, πολλῶν ἐπιτηδείων μεστάς. στρατοπεδευομένων δ' αὐτῶν, γίνεται φόβος νυκτὸς χιόνι πολλῇ, καὶ ἔωθεν ἔδοξε διασκηνῆσαι τὰς τάξεις καὶ οὐς στρατηγοὺς ἐπὶ τὰς κώμας. οὐ γὰρ ἐώρων πολέμιον οὐδένα, καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι, διὰ τὸ πλῆθος τῆς χιόνος. ἐντεῦθεν εἶχον πάντα τὰ ἐπιτήδεια ὅσα δεῖν ἀγαθὰ, ἱερεῖον, σῖτον, οἶνον παλαιὸν δυώδεις, ἀσταφίδας, ὀπώραν παντοδαπά. τῶν δὲ ἀρχεκλεάνου μόνων τινὲς ἀπὸ τῶν στρατοπέδων, ἔλεγον ὅτι κατίδοιεν στράτευμα, καὶ νύκτωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοιτο. ἐδόκει μὲν τοῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν, ἀλλὰ σωναγαγεῖν τὸ στράτευμα, πάλιν ἐντεῦθεν συνελθόν. καὶ γὰρ ἐδόκει διαυθριάζειν. νυκτὸς δὲ ἐντεῦθεν γίνεται, ὥσπερ χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὅπλα καὶ αὐθρώπους κατακειμένους. ἐν τὰ ὑποζύγια συνεπέδησεν ἡ χιὼν, καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι. κατακειμένων δὲ ἐλεεινὸν ἦν χιὼν ὑπερπεπωκυῖα ὥστε μὴ πηδᾶν ἐκ τοῦ πυρός. ἐπεὶ δὲ ἐφώτων ἐτόλμησε γυμνὸς ἀναστὰς σχίσειν ξύλα, τάχα ἀναστάς τις καὶ ἄλλος ἐκείνου ἀφελόμενος σχίζειν. ἐκ δὲ τούτου καὶ οἱ ἄλλοι ἀναστάντες, πῦρ ἐκαίοντο, καὶ ἐχρίοντο. πολὺ γὰρ ἐνταῦθα νῦν ἐν τῷ χρῖσμα, ὃ ἐχῶντο αὐτ' ἐλαίου, σύειον, καὶ σισάμινον, καὶ ἀμυγδαλίνον ἐκ τοῦ πυρός, καὶ τερεβίνθινον. ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον εὑρίσκετο. μετὰ ταῦτα πάλιν ἐδόκει διασκηνητέον εἶναι τὰς κώμας εἰς σέρας. ἔνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ κραυγῇ καὶ ἀλαλῇ, ἧκεν ἐπὶ τὰς σέργας καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ὅσοι δὲ ὄπισθεν προὔτρεχον ἀπέκαιον, τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν, ὥστε φόβος ἀθρόος ἐλήλυθε ἐδόκησαν, κακῶς σκηνοῦσθαι. ἐντεῦθεν ἔπεμψαν φύλακας δὴ νυκτὸς δι' μοιρῶν τετμημένων, ἀνδρας δ' ὄντας ἐπὶ τὰ ὄρη, ἔνθα ἔφασαν οἱ ἀρχεκλεάνου μόνοι καθορᾶν τὰ πυρά. ὅτος γ' ἐδόκει καὶ πρότερον, πολλὰ ἤδη ἀλυθοῦσαι διαπάν-

τὰ

τὰ ὄντα τε ὡς ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς οὐκ ὄντα. πορευθεὶς δὲ τὰ μὲν πυρὰ οὐκ ἔφη ἰδεῖν, αὐτὸς δὲ συλλαβὼν ἦκεν ἄγων, ἔχοντα τόξον Περσικὸν καὶ φαρέτραν, καὶ σάγαριν, οἷαν περ αἱ Ἀμαζόνες ἔχουσιν. ἐρωτώμενος δὲ ὁ πολλαπὸς εἴη, πέρσης μὲν, ἔφη, εἶναι, στρατεύεσθαι δὲ ἀπὸ τοῦ τριβάζου στρατεύματος, ὅπως ἂν τιμήσεται λάβοι. οἱ δ' ἠρώτων αὐτὸν, ὁ στρατεύμα ὁπόσον τε εἴη καὶ ὧν τίνι συνειλεγμένον. ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι τριβάζου εἴη, ἔχων τὸν τε ἑαυτοῦ δυνάμιν, καὶ μισθοφόρους, Χάλυβας, καὶ Ταόχους. παρεσκευάσθαι δ' ἑαυτὸν, ἔφη, ὡς ἐπὶ τῇ διαβολῇ τοῦ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς, εἴπερ μοναχῇ εἴη πορεία, ἐντεῦθεν ὑπαντιάσοντα τοῖς Ἕλλησιν. ἀκούσασι ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς, ἔδοξε τὸ στράτευμα συναγαγεῖν, καὶ ὀλίγους καταλιπόντας φύλακας, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι σοφαίνετον συμφάλιον, ἐπορεύοντο, ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἁλόντα ἄνθρωπον. ἐπεὶ δὲ ὑπερέβαλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασταὶ πρόσθεν καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον, οὐκ ἔμειναν οὐδ' ὁπλίτας, ἀλλ' αὐτοκράγοντες, ἔθεον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. οἱ δὲ βάρβαροι ἀκούσαντες τὸν θόρυβον, οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφυγον, ὅμως δὲ ἀπέθανον τινὲς τῶν βαρβάρων, καὶ ἵπποι ἥλωσαν ὡς εἴκοσι, καὶ ἡ σκηνὴ τριβάζου ἑάλω, καὶ φιάλαι ἀργυραῖ πολλαὶ καὶ ἐκπώματα, καὶ οἱ ἀρτοπῶλαι οἱ οἰνοχόοι φάσκοντες εἶναι. ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο ταῦτα οἱ τῶν ὁπλιτῶν στρατηγοὶ, δοκεῖ αὐτοῖς ἀποφαίνειν τῷ ταχίστῳ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μή τις ἐπίθεσις γένηται τοῖς καταλελειμμένοις, καὶ θυσίας ἀναπαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι, ἀπῆσαν, καὶ ἀφικνοῦνται αὐθημερὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐδόκει πορευτέον εἶναι, ἢ δυνατὸν τάχιστα, πρὶν συλλεγῆναι τὸ στράτευμα πάλιν, καὶ καταλαβεῖν τὰς γεφύρας. συσκευασάμενοι δ' οὗτοι, ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς, ἡγεμόνας ἔχοντες πολλοὺς, καὶ αὐθημερὸν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον, ἐφ' ᾧ ἔμελλον αὐτὸν τριβάζου στρατοπεδεύσασθαι. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ὀκτὼ πρὸς, παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, καὶ ἀπέχουσιν αὐτὸν βραχέα μάλιστα πρὸς τὸν ὀμφαλόν. ἐλέγοντο δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ οὐ πρόσω εἶναι. ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ πεδίου, σταθμὸς τρεῖς, παρασάγγας ὀγδοήκοντα. ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπὸς, καὶ ἄνεμος βορέας ἐναντίος ἔπνει, παντάπασιν ἀκραιφνὴς καὶ ψυχρὸς ὥστε ἀποθνήσκειν ἀνθρώπους. ἔνθα δή τις μάντεων εἶπε, σφαγιάζεσθαι τῷ ἀνέμῳ, καὶ σφαγιάζειν. καὶ πᾶσι σαφῶς ἔδοξε λῆξαι τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος. διὰ δὴ χιόνος τὸ βάθος ὀργυιὰ, ὥστε καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνθρώπων πολλὰ ἀπόλλυσθαι, καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡς τριακοντα. διεχείμαζον δὴ τὴν νύκτα πῦρ καίοντες. ξύλα δ' ἦν ἐν τῷ σταθμῷ πολλά. οἱ δὲ ὑστερήσαντες ξύλα οὐκ εἶχον. οἱ οὖν πάλαι ἥκοντες, καὶ πῦρ καίοντες, οὐ προσίεσαν πρὸς τὸ πῦρ οὐδ' ὀφίζοντας, εἰ μὴ μεταδιδοῖεν πυροὺς, ἢ ἄλλό τι ὧν ἔχοιεν βρωτόν. ἔνθα δὴ μεταδίδοσαν ἀλλήλοις ὧν ἔχον ἕκαστοι. ἔνθα δὴ πῦρ ἐκαίετο διὰ πολλοῦ δὴ χιόνος, βόθροι ἐγίγνοντο μεγάλοι, ἕστε ἐπὶ τὸ πλατύτερον. ἔδει δὴ πολλῷ μετρεῖν τὸ βάθος διὰ χιόνος. ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ χιόνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκλιμίασαν. ξενοφῶν δὲ ὁπισθοφυλακῶν καὶ

quæ compererat omnia, detulerat. Is autem redientes nullos omnino ignes sibi uisos renunciauit: etenim hominem unum uinctum deduxit. Erat hic Persico arcu, pharetra, & securicula, qualem prope Amazones gerere consueuerunt, armatus. De quo cum quæreretur, cuius nam esset, se Persen esse respondit, ac unum de Teribazi castris: digressum autem à suis se frumentandi causa. Rursus cum rogassent, quàm magnus esset Teribazi exercitus, quoq; nomine coactus esset: Habere Teribazum respondit, præter suas ipsius copias, mercenarios Chalybas, & Taochos: eas uero comparatas copias esse, ut intermontium angustias, quà unicus esset transitus, Græcos adorirentur. Hæc cum prætores audissent, de cõmuni consilio exercitũ congregarunt: ac deinde relicto præsidio, eiq; præposito Sophæneto Stymphalio, ipsi captiuum illum ducem sequentes, profecti ultrò aduersus hostem sunt. Mõtibus uerò superatis, peltati fidentius progressi, castrisq; hostilibus exploratis, grauẽ armaturam nihil expectandũ rati, repente in hostium castra impetũ fecerunt. At barbari tumultu audito, in fugam se protinus dedere: in qua tamẽ ex ipsis nõnulli occisi sunt, equi uerò ad x x. capti: captum etiam ipsius Teribazi tabernaculum, quiq; in eo erant argẽteis pedib. lecti, item pocula multa, tum seruitia quædam, pistores uti ipsi dicebant, & pincernæ. Hoc cum grauis armaturæ duces rescisset, quãcelerrimè sibi ad castra redeundum decreuerunt, ne scilicet eos, qui ibi relicti erant, impetus quis fieret. Cum igitur receptui cani iussissent, eodem ipso die in castra redierunt. Postero uero die prætores censuerũt castra quàm primum mouenda, antequã in unum ex fuga copijs collectis, hostes angustias occuparent. Cũ uasa itaq; colligi iussissent, per multas niues, ducibus quidem compluribus præeuntibus, eo ipso die iugum superarunt, de quo impetum Teribazus facturus erat, atq; eo quidem in loco castra locarũt. Inde per desertos agros, secundum Euphraten amnẽ castris ternis progressi, fluuium ita traiecerunt, ut infra duntaxat umbilicum mergerentur: non longe autem hunc amnis ipsius fontes abesse dicebantur. Inde processere per altas camporum niues castris ternis M. paſ. l x. Tertij uero diei iter multo difficilimam uiam habuit: flabat enim aduersus Boreas, urens homines, ac plane congelans. Ibi è uatum numero nescio quis, uento rem diuinam facièdam dixit. Quo facto, liquido apparuit uenti impetum statim fractum, ac lenitum. Nix uero nihilo duobus paſsibus minus alta erat: quare & iumentorum & captiuorum magnus numerus perijt, ac milites ad x x x. Noctem itaq; multis ignibus accensis egerunt: ligna enim paſsim multa in tota uia reperta sunt. At qui serius uenerant, nullam habuerunt lignorum copiam: & qui eam occuparant, postremos ad suos ignes non admittebant, nisi illi ignis usum, aut tritico, aut aliquo cibariorum genere redemissent. Quo factum est, ut omnes uicissim quas haberent res, alijs impertirentur, atque ab ijs item acciperent. Quibus certe in locis ignes fecissent, in ijs soluta niue scrobes aperiebantur deorsum usq; ad imum solum, ex quibus facile erat niuis altitudinem metiri. Postero die per niues perpetuas iter fecerunt, inter quas homines non pauci grauiter fame laborare cœperunt: quos cũ humi paſsim iacentes Xenophon, qui extremũ agmen ducebat,

offen-

offendisset, primo rei nouitate perculsus est, cum calamitatis eius causam ignoraret. Postea uero quàm ab ijs qui rerum usu præstabant, cognouit fame illos concidisse, ac si quid comessent, fore ut repente se erigerent, ad iumenta accedens, quicquid cibi aut potionis nactus esset, illis dabat, ac dimittebat ualentiores, qui esurientes asse quuti releuarent. Ac illi cibo sumpto subleuati, unà cum cæteris proficiscebantur. Chirisophus crepusculo ad uicum quendam peruenit, ubi puellas offendit ante castellum, è fonte aquam haurientes. Priores illæ quærere occuparunt, quinam essent: quibus interpres respondit Persice, à rege se ad satrapen uenire. At illæ eum negarunt ibi esse: abesse eum locum, ubi tunc erat, passuum fermè M. Nostri tamen eas imminente iam nocte secuti, in castellum ad uici eius præfectum intrarunt: ubi & Chirisophus, & hi quibus potestas fuit, castra locarunt: reliqui in ipsa uia pernoctarunt, et hi quidem sine cibo et igne: multi itaq; frigore ac fame confecti sunt. Vrgebant uerò ex hostibus multi in unum congregati, qui iumenta, quæ sequi non possent, adorti, impedimenta diripiebant, ac tam auide, ut pro illis inter se etiam pugnarent. Relicti de nostris multi sunt, qui oculos ex perpetuo niuium aspectu amiserunt. Multi item quibus gelu pedum digiti obstupuerant. Hic unicum erat oculis præsidium, si quid ante eos nigri prætendissent: pedibus, si corpus assidue mouerent, & nunquam omnino quiescerent, ac si noctu calciamenta detraxissent. Nam si calceati decubuissent, tumescentibus pedibus alte uincula imprimebantur, atque ita, ut calcei pedibus astricti, resolui nullo modo possent, præsertim cum ueteribus calceis cōsumptis, carbatinis è boum recenti corio uterentur. His itaque malis, quo minus cæteros consequi possent, retardabantur. Ac locum quidem conspicati, qui colore ipso à niuibus uacuus esse uidebatur (solutæ enim fuerant eo in saltu proximi fontis haliti) eò duerterunt. Cumq; iam consedissent, negabant se iter amplius facturos. Id ubi Xenophon sensit, nempe qui tergum agminis ducebat, primo rogare cœpit, ac quouis modo atque arte suadere, ne ordinem desererent, hostibus præsertim congregatis, ac insequentibus: postremo cum precando nihil proficeret, acerbius etiam obiurgare. At illi iugula ostentantes, omnino se iter facere non posse affirmabant. In hac rei difficultate, nihil Xenophon magis expedire arbitratus est, quàm si terror quispiam hostibus iniceretur, ne tam grauiter affectos adorirentur. Iam noctis se tenebræ intenderāt: hostes uero de præda inter se cum tumultu litigantes, propius ad nostros accedebāt, cum ab ipso tergo excitati Græci, integri illi quidem ac bene ualentes, cum cursu in hostem inuaserunt. Eodēq; tempore debiles illi atq; infirmi clamorem sustulerunt, ac hastis scuta percusserunt. Quæ res tam uehementer barbaros perterrefecit, ut se per medias niues in conuallem dimiserint, neq; eorum quisquam uel uocem miserit. Tum Xenophon cum suis longius progressurus, iubet languentes & ægros bono animo esse, postridie uenturos ad eos qui auxilium ferrent. Ipsi tunc profecti, non dum stadijs IIII. confectis, prostratos atq; inuolutos medijs in nuibus milites, siue ullis excubijs offenderunt. Quos cum excitassent, didicerunt priores ordines nihil omnino promouisse: qua re commotus Xenophon, de pelta-

καὶ καταλαμβάνων οὓς πίπτοντας τῶν ἀνθρώπων, ἠγνόει ὅ, τι τὸ πάθος εἴη. ἐπειδὴ δέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων, ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι, καὶ ἐάν τι φάγωσιν ἀνασήσονται, παρεὶς ὧν τὰ ὑποζύγια, ἤ που πόρρω ἦν βρωτὸν ὁρῶν, ἐδίδου καὶ διέπεμπε διδόντας οὓς δυναμένους παρατρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν. ἐπειδή δέ τι ἐμφάγοιεν, ἀνίσαντο καὶ ἐπορεύοντο. πορευομένων δὲ χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται, καὶ ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης γυναῖκας κόρας πρὸς τῇ λίμνῃ καταλαμβάνει, ἐμπροσθεν τοῦ ὄρυγματος. αὗται ἠρώτων αὐτούς, τίνες εἶεν. ὁ δὲ ἑρμηνεὺς εἶπε πορεύεσθαι, ὅτι παρὰ βασιλέως πορεύοιντο πρὸς τὸν σατράπην. αἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐκ ἐνταῦθα εἴη. ἀλλ' ἀπέχει ὅσον παρασάγγην. οἱ δ' ἐπεὶ ὀψὲ ἦν πρὸς τὴν κώμην χωρεῖν, σὺν τοῖς ὑδροφόροις. χειρίσοφος μὲν δὴ καὶ ὅσοι ἐκείνῃ ἦσαν τοῦ στρατεύματος, ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο. τῶν δ' ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὲν διαπαμπάλοι διεπορεύοντο τῇ ὁδῷ, ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι καὶ ἄνευ πυρὸς, καὶ ἐνταῦθα τινες ἀπώλοντο τῶν στρατιωτῶν. ἐφέποντο δὲ τῶν πολεμίων σωρευλεγμένοι τινὲς, καὶ τὰ μὴ διαπαμπάλοις τῶν ὑποζυγίων ἥρπαζον, καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. ἐλείποντο δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν, οἵτε διεφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ χιόνος τοὺς ὀφθαλμούς. οἵτε ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ἀπεσκιρτόβλυσαν. ἦν δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ὧν κούφισμα τοῦ χιόνος, εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸς τὸ ὀφθαλμῶν προσέχοιτο. τῶν δὲ ποδῶν εἴ τις καινοῖς, καὶ μὴ δι' ἐπιτηδείου χιὰν ἔχων, καὶ εἰ τῇ νύκτα ὑπολύοιτο. ὅσοι δὲ ὑποδεδεμένοι καὶ διεπεπήγεσαν. καὶ τὰ ὑποδήματα περιεπήγνυτο. καὶ δὴ καὶ ἐπὶ δὲ ἀπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβατίναι πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν. διὰ τὰς τοιαύτας δὴ αἰτίας, ὑπελίποντό τινες τῶν στρατιωτῶν. ἰδόντες μέλαν τι χωρίον, διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι αὐτόθεν τὴν χιόνα, εἰκάζον τετηκέναι τὴν χιόνα, καὶ ἐτέλουν διὰ κρίσιν τινὰ, ἢ πλησίον ἦν ἀτμίζειν γὰρ ἔναπεθέμενοι ἐκάθευδον, καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύεσθαι. ὁ δὲ ξενοφῶν ἔχων ὀπισθοφύλακας, ὡς ἤδετο, ἐλέγετο αὐτῶν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ μὴ ἀπολείπεσθαι, λέγων ὅτι ἔπονται πολλοὶ πολέμιοι σωρευλεγμένοι. καὶ τελευτῶν ἐχαλέπαινεν. οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον. δεδὲ δὴ ἀν διώκοι πορευθῶμεν. γὰρ ταῦτα ἀνόκρατος ἦν οὖν ἔπομένους πολεμίους εἶπε διώκειν φοβῆσαι, μὴ ὧν πέσοιεν τοῖς κάμνουσι, καὶ ὧν μὲν σκότος. οἱ δὲ πυθόμενοι πολλῷ φόβῳ, ἀμφὶ ἃ ἔχον διαφερόμενοι. ἐνθα δὴ οἱ μὲν ὀπισθοφύλακες ἀναισάντες, ἅτε ὑγιαίνοντες ἐβραμον εἰς τοὺς πολεμίους. οἱ δὲ κάμνοντες ἀνακραγόντες οἷον ἐβόων μέγιστον, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. οἱ δὲ πολέμιοι δείσαντες, ἅπαν ἔφευγον ἐπὶ τὸν χιόνος εἰς τὸ νάπος, καὶ οὐδεὶς ἐπιόν διώκειν ἐφθέγξατο. καὶ ἔγνωσαν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἔπου τε δὲ ἀθρόοι ἦσαν, ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτοὺς πορευόμενοι. περὶ τέτταρα σταδία διελθεῖν, ἐντυγχάνουσι τῇ ὁδῷ ἀναπαυομένοις ὧν τοῖς στρατιώταις ἐγκεκαλυμμένοις. καὶ δὲ φυλακὴ δὲ μία καθεστήκει, καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι οἱ ἐμπροσθεν, οὐχ ὑποχωροῖεν. ὁ δὲ παρεὶς καὶ παραπομπέμπων τῶν

πελτα-

πελτασῶν οὖν ἰσχυροτάτους, ἐκέλευε σκέψασθαι, τί εἴη τὸ λωλύον. οἱ δὲ ἀπήγγελλον, ὅτι ὅλον ὅτως αὐαπαύοιτο τὸ στράτευμα. γνόντα δὲ καὶ οἱ πρὶ ξενοφῶντα ἀνίεσθαι αὐτὸ αὖθις πυρός, καὶ ἄσιτοι, φυλακὰς οἵας ἐδύναντο κατασυστήσαντες. ἐπεὶ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ ξενοφῶν πέμψας πρὸς οὓς ἀσθενοῦντας οὖν νεωτάτους ἀναστήσαντας, ἐκέλευσεν ἀναγκάζειν πορεύεσθαι. γὴ δὲ τούτῳ χειρίσοφος πέμπει οὖν ἐκ τῆς κώμης τοὺς σμικροὺς, ὡς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. οἱ δὲ ἄσμενοι ἐδέοντο, οὐ μὴν ἀσθενοῦντας τούτοις παρέδοσαν νομίζειν ὧδε τὸ στρατόπεδον. αὐτοὶ δ' ἐπορεύοντο. καὶ πειν εἴωθασι στέφανα λιβανωτοῦ θύεσθαι, ἦσαν γὴ τῇ κώμῃ ἃ χειρίσοφος ἐνυλίζετο. ἐπεὶ δὲ συνεγίγνοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώμας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. καὶ χειρίσοφος μὲν αὐτοῦ ἔμεινεν. οἱ δὲ ἄλλοι ἐβάδιζον ἂς ἑώρων κώμας, ἐπορεύοντο ἕκασαι τὰς ἑαυτῶν ἔχοντες. ἔνθα δὴ πολυκράτης Ἀθηναῖος λοχαγὸς ἐκέλευσεν ἀφικέσθαι αὐτόν. καὶ λαβὼν αὐτὸς οὖν βοῦς ὀνούς, θεῶν ὧν τὴν κώμην, ὧν ἐκήφει ξενοφῶν, κατελαμβάνει πάντας γὰρ οὖν κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχην, καὶ πώλους εἰς ἱππασμὸν βασιλεῖ τρεφομένους ἑπτακαίδεκα, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ κωμάρχου, γνωστὴν ἡμέραν γεγαμημένην. ὁ δὲ αὐτῆς λαγὼς ὤχετο θηράσων, καὶ ἔχ ἥκων γὰ τὰς κώμας. αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι. τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος. κάτω δὲ εὐρεῖαι. αἱ δ' εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταὶ. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἧπερ κλίμακας κατέβαινον. γὰ δὲ τὰς οἰκίας ἦσαν ἄγοντες, ὄϊδε, βόδε, ὄρνιθας, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων. τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλὼ γὰ λοῦ ἐτρέφετο. ἦσαν δὲ καὶ πυροί, καὶ κριθαὶ καὶ ὄσπρια, καὶ οἶνος γὰ κρατῆρσιν ἦν. γὴ ἦσαν δὲ καὶ αὗται αἱ κριθαὶ ἰσχυρὰς. καὶ κάλαμοι γὴ κειντο. οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάττους, γόνατα οὐκ ἔχοντες. τούτους δ' ἔλκει ὁπότε τὰς κλίνας. λαβόντα εἰς τὸ στόμα, ἀμύζειν, καὶ πάνυ ἄκρατος ἦν, εἰ μή τις ὕδωρ ὧν χέοι. καὶ μάλα ἡδὺ πόμα συμπαθοῦντι ἦν. ὁ δὲ ξενοφῶν τὸν μὲν ἄρχοντα γὰ τῆς κώμης ταύτης σὺν ἔλειπον ἐποίησατο, καὶ θαρρεῖν ἐκέλευεν αὐτόν, λέγων ὅτι ὅτε τῶν τέκνων στερήσοιτο, τήν τε οἰκίαν αὐτοῦ αὐτεμπλήσαντος τῶν ὧν τε ἐλεύθερον ἀπάσιν, ἢν ἀγαθόν τι ἓν στράτευμα τι δεδηγησόμενος φαίνηται, ἐς ἃν γὴ ἄλλῳ ἔθνει γένωνται. ὁ δὲ ταῦτα ὑπεσχνεῖτο, καὶ φιλοφρονούμενος, οἶνον ἔφερεν, γὴ καὶ ὑποσπόνδιον. ταύτῃ μὲν δὴ τὴν νύκτα σκοπήσαντος ὅτως ἐνθυμήθησαν γὴ πᾶσιν ἀφθόνοις ἀγαθοῖς οἱ στρατιῶται γὴ φυλακὴν ἔχοντος τὸν κωμάρχην, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ γὴ ὀφθαλμοῖς. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἡμέρᾳ ξενοφῶν λαβὼν τὸν κωμάρχην, πρὸς τὸν χειρίσοφον ἐπορεύετο. ὅπου γὰ παρῆν κώμην, ἐτρέπετο πρὸς οὖν γὴ τὰς κώμας, καὶ κατελαμβανε πάντα χοῦ ὑποχυμένος, καὶ ὑὸν μεμέδη ἀφῆκαν, πλὴν παραθεῖν αὐτῷ ἀρίστου. ὅπου δὲ ὅπως ἀπαρτίδεσαν ὧδε τὴν αὐτὴν τράπεζαν, ἱρεῖα ἄρνεια, ὀρίφεια, χοίρεια, μόσχεια, ὀρνίθεια, σὺν πολλοῖς ἄρτοις, τοῖς μὲν πυρίνοις, τοῖς δὲ κριθίνοις. ὁπότε δέ τις φιλοφρονούμενός τῳ, εἰ βούλοιτο πιεῖν, ἔλκει ὧδε τὸν κρατῆρα, γὴ πάνυ ἐπεὶ ῥοφοῦντα πιεῖν ὥσπερ βοῦν. καὶ τὸν κωμάρχην ἐδίδοσαν λαμβάνειν ὅ,

peltatorum numero fortissimos homines præmisit, qui cognoscerent quare illi impediti substitissent: cumq; hi renunciassent, totum plane exercitum eodem modo in niue abiectum, & hi qui cum Xenophonte erant, ubi potuerunt, constitutis tamen pro tempore ac loci natura excubijs, pernoctarunt, incœnati quidem, ac sine igne. Prima luce misit Xenophon de suis iuniores aliquot, qui ægros ac torpentes tollerent, ac progredi cogerẽt. Iam & Chirisophus de ijs qui in uicum diuerterãt, miserat qui inspicerent uti se qui in extremo agmine erãt, haberent: quorum aduentus Xenophontis militibus optatissimus fuit, ac ijs debiles & affectos in castra deportandos tradiderũt. Ipsi stadia ferme x x. confectis, ad uicum eum quo Chirisophus diuerterat, peruenerunt. Ibi cum in unum iam omnes conuenissent, prætoribus uisum est tutissimũ fore, si per uicos ordines, quasi in hyberna, describerentur. Et Chirisophus quidẽ in eodem uico permansit. Alij uerò, qui cuiq; uicus sorte obtigit, ex ijs qui in conspectu erant, eum obtinuit. Hic Polycrates Atheniensis centurio, ut arbitratu suo sibi diuertere liceret impetrauit: assumptaq; expeditorum parte, in eum uicum accurrit, qui Xenophonti obtigerat. In quo & curiales omnes, & curionẽ etiam ipsum deprehendit: pullos præterea equinos x v i i. qui tributi nomine regi alebantur: ipsius etiã curionis filiã, quæ nono ante die ad uirum matrimonij causa uenerat. Vir autem eius tunc leporum uenatione detinebatur: quæ causa fuit, ut cum cæteris nõ opprimeretur. Hic domus erant subterraneæ, quarum erant ostia puteorũ instar, ab imo uero late patebant: primi aditus fastigio, bestiarum deducendarũ causa, æquali erant: homines per cochleas descendebant: intus oues, capræ, boues, gallinæ cũ suis fœtib. alebantur: pecora uero ipsa pabulo sustẽtabantur. Repertũ etiam triticũ, ordeum, legumina, & uino plenissimi crateres. Ordeum quidẽ accumulatissime suppeditabat. Cõditi etiã calami erãt, maiores alij, alij uero minores, prorsus enodes, quos qui sitiens ore teneret, ac sugeret, merũ is bibere sibi uideretur, modo ne aqua perfunderẽtur: cum tamẽ hoc etiã modo suauem potionẽ, neq; à uini sapore magnopere differentẽ præberẽt. Hic Xenophõ curionẽ conuiuio adhibitum cõfirmauit, ac se ei filios incolumes præstiturũ, ac domũ multo q̃ accepissent, copijs omnibus pleniorẽ relicturũ spopondit, modo ut quantũ in ipso esset, Græcorũ copijs, quoad in finitimæ gẽtis fines uenissent, bene cõsuleret. Id ille se facturũ pollicitus est: ac tunc, cum in conuiuio hilare ac iucunde fuisset, uinũ etiam quod defossum erat indicauit. Eam noctẽ egerunt Græci milites sub pellibus, in rerũ omnium copia, cũ interea in custodijs curionẽ ipsum eiusq; liberos haberẽt. Postero die illum Xenophõ ad Chirisophũ deduxit. Ac cũ uicũ iam priorẽ præterisset, in cæteris uicis omnib. milites Græcos offendit, tẽpestiuis conuiuijs sese festiue oblectates: quorũ nemo sane fuit qui Xenophõtem non inuitaret, ac mensa posita carnes non apponeret, agninã, hœdinam, suillam, uitulinam, cum panibus triticeis, atq; ordeaceis: quem uero ad bibendũ inuitassent, ei non è poculo propinabant, sed ad craterẽ deductum demisso capite exorbere iubebant. Curioni etiam ipsi quantum è quouis rerum genere uellet, ut caperet

permisere: at ille nihil quicquã attigit. E cognatis tantum suis, si quem uidisset, eum secũ abducebat. Ad Chirisophũ cum uenissent, illic etiam milites sub pellibus offenderunt fœno aut stipula coronatos: quibus Armenij pueri, barbaricis amicti stolis, ministrabãt: illis Græci tanquam adolescentibus quid facto opus esset monstrabant. Hic cum Chirisophus & Xenophon amantissime congressi essent, communiter curionem per interpretem Persice rogarunt, quænam esset ea regio: cum ille Armeniam esse respondisset, tum rursus rogarunt, cuinam equi illi alerentur: regis tributum esse respondit. Addidit, proximam gentem Chalybas esse, et quæ eò uia duceret, demonstrauit. Tunc Xenophõ hominem ad suos reduxit, ac ei equum, quem sibi sumpserat, iam seniorem, immolandum tradidit. Audierat enim hanc Solis apud eas gentes uictimam esse: & sane ueritus est, ne equus ille quem iam itineris labor magnopere debilitarat, in ipsa uia deficeret: pro illo itaque pullum unum cepit, ac reliquos singulis prætoribus ac centurionibus singulos dedit. Erant equi hi Persicis aliquãto minores, ferociores uero multo. Idem autem curio docuit, ut per niuosam uiam sacculis equorum & iumentorum pedes obligarent, quod nudis pedibus ingredientes, usq; ad uentrem in ipsas niues descenderent. Iam erant dies VIII. eo in loco commorati, cum Xenophon Chirisopho curionem, ut eo duce uteretur, tradidit: de eius quidem familia neminẽ prorsus abduxit, præter puberem eius filium, quem Epistheni Amphipolitano in custodiam dedit, ut cum eo unà incolumis pater rediret, si se fide optima duxisset: in eius uero domum res plurimas atq; optimas congesserunt. Inde motis castris, duce curione, qui solutus præibat, per niues profecti sunt. Iam ad castra tertia peruenerant, cum Chirisophus grauiter curioni succensuit, quod se per uicos non duxisset. Ille quidem nullos eam regionem esse uicos affirmabat. Ibi Chirisophus hominem percussit, non tamen uinxit. Quare ille commotus, clam noctu filio relicto aufugit. Hæc in curionem contumelia, atq; in eo seruando negligentia, unica fuit in toto itinere inter Xenophontem & Chirisophum dissidij causa. Epistheneς uero puerũ adamauit: ac cum domum eum secum adduxisset, fidelissimo usus est.

Post hæc septimis castris, confectis in dies singulos uicenis quinis M. pass. ad Phasin peruenere. Eius fluminis latitudo pass. est ferme X X. Illinc M. pass. X L. bidui confectis, obuios habuere in montium uerticibus, per quos in campos descendendum erat, Chalybas, Taochos, Phasianos: quos ubi conspexit Chirisophus, gressum sustinuit, interuallo stadium fere L. ueritus ne si in cornu ageret, ad hostes accederet. Alijs itaq; imperat, ut manipulos adducant, quò in phalangem copiæ omnes coeant. Ac ubi primum extremum agmen affuit, cõuocatis prætoribus ac centurionibus, in hunc modum loquutus est: Hostes, uti uidetis, montiũ æditiores partes obtinent: consilium itaq; ex ipso tẽpore capiendũ qui cum illis æquissima cõditione depugnemus. Ipse quidẽ censeo militib. edicendũ, ut cibum capiant: nos uerò interea consultemus, hodiéne, an cras potius mõtes superemus. Tum Cleanor: Mihi uidetur, inquit, sine ulla mora cum primum pransi fuerimus, arma capienda

πι βούλοιτο. ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδήλου. ὅπου δέ τινα τῶν συγγνωμὴν ἴδοι, πῶς ἑαυτὸν ἀεὶ ἐλάμβανεν. ἐπεὶ δὲ ἦλθον πρὸς χειρίσοφον, κατελάμβανον καὶ ἐκείνους στλιβομῶντας, ἐστεφανωμένα τῷ ξηρῷ ιλῷ, καὶ σμικρὰ νομῶντας ἁρμενίους παῖδα τοὺς ταῖς βαρβαρικαῖς στολαῖς. οἷς δὲ παισὶν ἐδείκνυσαν ὥσπερεὶ νέοις, ὅ, τι δέοιο ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ ἀλλήλους ἠσπάσαντο χειρίσοφός τε καὶ ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν ιωμαρχον δι' ὅτου τὸ πρόσιζον τὸ ἑρμιωΐων τις ἐπὶ ἡ χώρα. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι ἀρμενία. καὶ πάλιν ἠρώτων, τίνι ἵπποι τρέφοιντο. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι βασιλεῖ δασμός· τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι χάλυβας, καὶ τῆς ὁδοῦ ἔφραζεν ἣ εἴη. καὶ αὖθις, τότε μὲν ᾤχετο ἄγων ξενοφῶν πρὸς οὓς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον οἱ ἐλίφει παλαιότροπον, δῆλόν σοι τῷ ιωμαρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἥκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ ἡλίου, δεδιὼς μὴ ἀσθενήσῃ. ἐκέκαστο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας. αὐτὸς δὲ τῶν ὠμῶν λαμβάνει, καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν καὶ λοχαγῶν, ἑδιώκων ἑκάστῳ ὠμὸν. ἦσαν δ' οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν πρσικῶν, θυμοδέστεροι δὲ πολλῷ. φύεται δὴ καὶ δι- δασκεῖ ὁ ιωμαρχος πόδι οὐ πόδας τῶν ἵππων ἐν τῷ ὑποζυγίῳ, σακκία περιδεῖν, ὅταν δὴ ἡ χιὼν ἄγωσιν. αὖεν δὲ τῶν σακκίων κατεδύοντο μέχρι ἡ γαστρός. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν ὀγδόη, ἦρε μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι χειρισόφῳ, οὓς δ' οἰκέτας καταλέιπει τῷ ιωμαρχῃ, πλὴν τοῦ ὑὸς ἀφῆκε ἀβασκοντος. ὧν δ' ὧν ἀθηναῖοι πολίτην παραδίδωσι φυλάττειν, ὅπως εἰ καλῶς ἡγήσαιτο, ἔχοι καὶ οὗτον ἀπίοι. καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσφόρησαν ὡς ἐδειπνάοντο πλεῖστα. ἐν αὐλίζεσθαι ἐπορεύοντο. ἡγεῖτο δ' αὐτοῖς ὁ ιωμαρχος λελυμένος δὴ χιόν. καὶ ἦλθε τὴν ὡς τρίτῳ σταθμῷ, ἐν ὁ χειρίσοφος αὐτῷ ἐκαλεπαίνθη, ὅτι οὐκ εἰς ιώμας ἦγεν. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἔφη τῷ τόπῳ πύτῳ. ὁ δὲ χειρίσοφος αὐτὸν ἔπαισε μὲν, ἔδησε δ' οὐδὲ δὲ κύτυ ἐκεῖνος ἡ νυκτὸς ἀφλοὰς, ᾤχετο καταλιπὼν τὸν ὑὸν. τότε δὲ χειρισόφῳ καὶ ξενοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἡ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις ἐν ἀμέλεια. ὠδοφύλης δὲ ἡραδίκη τε τοῦ παιδὸς, καὶ οἰκαδε κομίσας, πιστότατον ἔχῃτο. μετὰ δὲν σαθμὸν ἑπτὰ ἐπορεύθησαν, ἀνὰ πάντε παρασάγγας ἡ ἡμέρας παρὰ τὸν φασιν ποταμὸν, εὖρος ὡς πλεθριαῖον. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα. ἐνδὲ τῇ εἰς τὸ πεδίον ὑπερβολῇ ἀπλώτησαν αὐτοῖς, χάλυβες καὶ τάοχοι καὶ φασιανοί. χειρίσοφος δὲ ἐπεὶ κατεῖδε οὓς πολεμίους ἐνδὸν τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων ὡς πεντήκοντα σταδίους, ἵνα μὴ ἡ κέρας ἄγων, πλασιάσῃ τοῖς πολεμίοις. παρήγγειλε δὲ τοῖς ἄλλοις παραγειν οὓς λόχους, ὅπως ἐνδὸν φάλαγγος γένοιτο τὸ στρατευμα. ἐπεὶ δὲ ἦλθον οἱ ὀπαδοφύλακες, συνεκάλεσε οὓς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, καὶ ἔλεξεν ὧδε· οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὁρᾶτε κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους· ὥρα δὲ βουλεύεσθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνισόμεθα. ἐμοὶ μὲν δὴν δοκεῖ, παραγγέλλειν μὲν ἀρίστοποιεῖσθαι τοῖς στρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βουλεύεσθαι, εἴτε τίμερον εἴτε αὔριον δοκεῖ ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος. ἐμοί δ' γε, ἔφη ὁ ιλεαίως δοκεῖ, ἐπὰν ὡς τάχιστα ἀρισήσωμεν, ἕζο

πλισα-

πλισταμένους ὡς τάχιστα, ἰέναι ἤδη σὺν ἀνδράσι. εἰ γὰρ ἅμα πρόιμεν τῇ τήμερον ἡμέραν, οἵτε νῦν ὁρῶντες ἡμᾶς πολέμιοι, θαρσαλεώτεροι ἔσονται, καὶ ἄλλους εἰκὸς τῶν θαρρούντων πλείους πρωσγίγνεσθαι. μετὰ δὲ ταῦτα ξενοφῶν εἶπεν· ἐγὼ δ' οὕτω γιγνώσκω. εἰ μὲν ἀναγκαῖον εἴη μάχεσθαι, δεῖν μὴ παρασκευάσασθαι, ὅπως ὡς κράτιστα μαχούμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾷστα ὑπερβαλλόντων, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι, ὅπως ἐλαχίστοις μὲν πονήμασι λαβοῖεν, ὡς ἐλαχίστα δὲ σώματα ἀνδρῶν ἀποβάλοιμεν. τὸ μὲν οὖν ὅρος ὅτι τὸ ὁρώμενον, πλέον ἢ ἐφ' ἑξήκοντα στάδια. ἀνδρῶν δ' οὐδαμοῦ φυλαττόντων ἡμᾶς φανεροί εἰσιν, ἀλλ' ἢ κατὰ ταὐτὰ τῇ ὁδῷ. πολὺ δὲ κρεῖττον τὸ ὄρημα ὄρος, ἢ λελέχθαι πειρᾶσθαι λαβόντας, καὶ ἁρπάσαι φθάσαντας ἢν δυνάμεθα μᾶλλον, ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἀνδρας παρεσκευασμένους μάχεσθαι. πολὺ δὲ ῥᾷον ὄρθιον ἀναχεῖ ἰέναι, ἢ ὁμαλόν, ἐνθένδε ἢ ἔνθεν πολεμίων ὄντων. καὶ νύκτωρ ἀναχεῖ, ὡς μᾶλλον ἂν τὰ πρὸ ποδὸς ὁρᾶν τις, ἢ μεθ' ἡμέραν μαχομένοις. καὶ ἅ πραχεῖα τοῖς ποσὶν ἀναχεῖ ἰοῦσιν, σύμμετρά ἢ ὁμαλὰ τοῖς λεφαλᾶς βαλλομένοις. λελέχθαι δὲ οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι. ἀσχολίαν γὰρ νυκτὸς ἰέναι, ὡς μὴ δύνασθαι ὁρᾶσθαι. ἀσχολίαν δὲ ἀπελθεῖν τοσοῦτον, ὡς μὴ αἴσθησιν παρέχειν. δοκοῦμεν δ' ἂν μοι ταύτῃ πρωτοιούμενοι πρωσβαλεῖν, ὀργιοτάτῳ ἂν ὄρει χρῆσθαι. μόνοις γὰρ αὐτοῖς μᾶλλον ἀθρόοι οἱ πολέμιοι. ἀτὰρ τί ἐγὼ πρὸς κλοπῆς συμβάλλομαι; ὑμᾶς γάρ ἔγωγε, ὦ χειρίσοφε, ἀκούω τοὺς λακεδαιμονίους, ὅσοι ἐστὲ τῶν ὁμοίων, σύνθυς ἐκ παίδων, λελέπειν μελετᾶν, καὶ οὐκ αἰσχρὸν εἶναι, ἀλλὰ ἀναγκαῖον λελέπειν, ὅσα μὴ δωλύει νόμος. ὅπως δὲ ὡς κράτιστα λελέπητε καὶ πειρᾶσθε λανθάνειν, νόμιμον ἅπασιν ὑμῖν ἔστιν ἐὰν ληφθῆτε κλέπτοντες, μαστιγοῦσθαι. νῦν οὖν μάλα σοι καιρὸς ἔστιν ἐπιδείξασθαι τὴν παιδείαν, καὶ φυλάττεσθαι μέν τοι μὴ ληφθῶμεν κλέπτοντες τὸ ὄρους, ὡς μὴ πολλὰς πληγὰς λαβωμεν. ἀλλὰ μέν τοι, ἔφη ὁ χειρίσοφος, καὶ ἐγὼ ὑμᾶς ἀκούω οὐκ ἀθλιωτάτους. δοκεῖν εἶναι λελέπειν τὰ δημόσια, καὶ μάλα ὄντως δοκεῖν τὸ κινδύνου δεῖ λελέπειν, καὶ τοὺς κρατίστους μέντοι μάλιστα, ἐπεὶ ὑμῖν οἱ κράτιστοι ἄρχειν ἀξιοῦνται. ὥστε ὥρα καὶ σοὶ ἐπιδείκνυσθαι τὴν παιδείαν. ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ ξενοφῶν, ἕτοιμος εἰμὶ καὶ ὁπλοφύλακας ἔχων, ἐπεὶ καὶ λειπήσομεν, ἰέναι καταληψόμενος τὸ ὄρος. ἔχω δὲ καὶ ἡγεμόνας. οἱ γὰρ γυμνῆται τῶν ἐφεπομένων ἡμῖν κλοπῶν, ἔλαβον τινὰς ψιλοβύσαντες τούτων, καὶ πυνθάνομαι, ὅτι οὐκ ἄβατόν ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ γέμεται καὶ αἰξὶ καὶ βουσίν. ὥστε ἐπιπόρ ἄπαξ λάβωμέν τι τοῦ ὄρους, βατὰ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἔσται. ἐλπίζωμέν τοι, οὐδὲ τοὺς πολεμίους μένειν ἔτι, ἐπεὶ καὶ ἴδωσιν ἡμᾶς ἐν τοῖς ὁμοίοις τῶν ἄκρων. οὐδὲ γὰρ νῦν ἐθέλουσι καταβαίνειν εἰς τὸ ἴσον ἡμῖν. ὁ δὲ χειρίσοφος εἶπε· καὶ τί δεῖ σε ἰέναι καταλείπειν τὴν ὁπλοφυλακίαν. ἀλλ' ἄλλους πέμψον, ἐὰν μή τινες ἐθελοῦσιοι φαίνωνται. ἐκ τούτου ἀρισώνυμος μεθυδριεὺς ὀρχεται ὁπλίτας ἔχων, καὶ ἀρίστας χίους γυμνήτας, καὶ νικόμαχος ὁ ταίου γυμνήτας. καὶ σωθήμα ἐποιήσαντο, ὁπότε ἔχοιεν τὰ ἄκρα, πυρὰ καίειν πολλά. ταῦτα σωθέμενοι, ἠρίστων. ἐκ δὲ τοῦ ἀρίστου

pienda, & in hostē alacriter eundū: nam si hodiernum diē hic cōsumpserimus, id cū hostes animaduertēt, & q adsunt cōfidentiores reddētur, & ad eos alij fortasse illorū confidentia freti, se adiūgent. Ego uerò, inquit Xenophō, si necesse sit pugnare, ad pugnā oīa cōparanda, ac dandā esse operā censeo, ut ex sentētia pugnemus. Sin illud unū contendendū uidetur, ut quāfacillimè loci difficultatē superemus, uidendū est ut incolumes atq; integri euadamus, ac de nostris q̄ pauciſsimos amittamus. Atq; hic quidē mōs, qui in cōspectu est, quantū cerni potest, nihil minus q̄ stadia L x. excurrit. Homines uero qui iter nostrū obseruant, nusquā præterquā circa hāc ipsam uiā apparēt. Satius igitur, opinor, fuerit experiri, si quam de sertā mōtis partem clàm, et quasi furtim præripere, atq; occupare poſsimus, q̄ simul & cū loci difficultate, et paratis ad pugnandum hominib. certamen ſuscipere. est. n. facilius multò in aduersa eniti, modò pugnandū nō sit, q̄ per plana iter facere, urgentib. omni ex parte hostib. Præterea noctu quæ antè pedes sunt, si pugnandū nō sit, multo hercule melius cernūtur, q̄ interdiu si in pugnā sit incumbendū. Iam celebrosa uia, sine pugna multò est æquior pedibus, q̄ plana, si capita ex superiore loco feriātur. Neq; sanè hostes nūc cælare difficile fore uidetur: nam per noctem progredi poſsumus, ita ut nō uideamur: et regredi si opus fuerit, ut nihil omnino hostis sentiat. Quod si recta nos transituros simulauerimus, alterā mōtis partem ab hoste uacuā facile superare licebit: in hac. n. ipsa uniuersi permanebūt. Sed quid ego de furto diſputo, cum uos, inquit, Chirisophe Lacedæmonios audiā patria disciplina a pueris furtis assuefieri? tantūq; abesse ut turpe cuiquā sit furari, ut necesse etiam sit: modo ijs abstineat quæ lege excepta sunt. Ac quo quāelegantiſsime & cautiſsime furemini, iubet lex deprehēſum in furto, loris cædi. Nūc itaq; nobis Chirisophe, cū maxime tempus postulat, ostendes, q̄ sis ex patria institutione in furando calliduſ: ac illud est in primis cauendū, ne in furto deprehensi, plagas ab hoste multas accipiamus. At. n. inquit Chirisophus, et ego uos Athenienses audio ad publicæ pecuniæ furta egregie eruditos esse, cū ea tamen res magnæ fraudi furi sit: et qd' est magis mirādū, optimi quiq; (nā apud uos, qui optimi censentur, hi honores summos gerūt) hoc furti genere nequaquā abstinēt. Quare et nunc sciētiæ uestræ aliquod tibi dandū est documentū. Imò, inq; Xenophō, cū extremis hisce quos duco, paratus sum, cū cibū cepimus, mōtē occupare: neq; mihi uiæ duces desunt. Velites. n. nostri nup ex ijs nōnullos ceperūt, q̄ nobis à tergo insidiabātur. Præterea montē intelligo nō esse usquequaq; insuperabilē, ac etiam in eo maximū esse cæpraruū ac boū numerū: quo facile adducor, modo aliquā eius partē occupauerimus, iumētis etiā nostris peruiū fore. Ad hæc sperandū illud etiā est, nō permansuros eodē in loco hostes, cū nos uiderint nihilo se loco inferiores. Satis. n. liquet, nolle eos nobiscū æquo loco cōgredi. Tū Chirisophus: Quin tu alios, inquit, eō mittito: neq;. n. expedit à te agminis tergū relinqui, nisi fortè qui id ultrò negocij ſuscipiant, defuerint. Ibi se uturos profeſsi sunt Aristonymus Methydriēsis cum graui armatura, Aristeas Chius cū uelitibus, atq; item cū uelitib. Nicomachus Teius. De tesserā cōuenit, ut cū iuga occupassent, ignes facerēt multos. Indeā corpora curāda cōuersi sunt: ac cū

cibum cepissent, Aristonymus prope ad hostes x. fermè stadia copias omnes duxit, quo scilicet tuta illa uia ut/surus uideretur. À cœna uero cum iam nox immineret, hi quibus negocium datum erat, montem occuparunt: alij infra montem substiterunt. Hostes cum montem captum audissent, totam noctem multis accensis ignibus excubarunt. Vbi primùm illuxit, Chirisophus cum rem diuinam fecisset, recta in hostes contendit, cum interea nostri iuga iam inuaderent. At barbari partim quidem in superiore montis parte manserunt, partim uero ijs qui iuga appetebant, occurrerunt: ac prius quàm in unum coirent, eos nostri impressione facta fundunt, fugantq; : atque eodem tempore è campis peltati in aduersam aciem cursu inuaserunt. Chirisophus pedetentim progressus, cum graui armatura præsto fuit. Hostes de uia cum superiora omnia capta uiderent, statim terga uertunt, & eorum sane multi cæsi sunt. Scuta crattia multa relicta, quæ nostri, ne cui usui essent, gladijs conciderunt. Iugis iam superatis, ac sacris rite peractis, trophæóque erecto, in campos descenderunt, ubi uicos copijs omnibus refertißimos offendere. Ex his quintis castris pass. circiter c c.m. confectis, in Taochos perrexerunt, quo loco cibaria defecerunt. Loca enim munita Taochi tenebant, in quæ commeatus omnis deportarant. Cum autem eò peruentum esset, quò (etsi neque oppida ibi, neque domus ullæ erant) Taochi tamen se cum pecoribus & uxoribus receperant, Chirisophus eum locum oppugnare aggressus est. Et quoniam non poterant unuersi saltum illum circunsedere, quippe qui omni ex parte præruptus erat, primæ cuique cohorti iam fessæ, integra succurrebat. Hic cum Xenophon cum peltatis qui in tergo erant, & graui armatura superuenisset, Opportune, inquit Chirisophus, aduenis, est enim hic nobis saltus omnino capiendus: quem nisi ceperimus, copijs nostris nullo pacto commeatus suppetere possunt. Inter consultandum autem rogauit Xenophon, quid impediret, quo minus eò possent penetrare: Vnus, inquit Chirisophus, hic, quem uides, illuc trames ducit. Quod si quis hàc enitatur, de superiore illa crepidine saxa deuoluunt, quibus uti uides homines eliduntur. Ac simul et aliquot homines ostendit, cruribus alios, alios lateribus elisis. Sedenim, inquit Xenophon, si lapides consumpserint, quid nos amplius loci aditu prohibebit? aduersos quidem nobis paucos uidemus, atque ex ijs duos, ad summum tres, armatos. Qui uero locus nobis infestus ac periculosus est, is in triginta fere passuum longitudinem patet: idemq; est ad uiginti fermè pass. pinis maximis per interualla condensus. Qua in parte quid omnino nobis aut tacta, aut deuoluta saxa nocere possunt? Reliquum erit spacium pass. decem, quod erit cursim conficiendum, cum scilicet quæ deuolui possint, nulla amplius saxa supererunt. Verùm, inquit Chirisophus, cum iam per conseptum hunc arboribus locum iter facere cœperimus, saxa in nos creberrima deferentur. Hoc ipsum, inquit Xenophon, à nobis erit: sic enim celerius quem habent lapidum numerum abijcient. Sed ad eum iam locum accedamus, quo, modo liceat peruenire, breui euademus. Hæc cum dixisset,

Xeno

ἀρίστου πορίζαι. ὁ δὲ Ἀριστώνυμος τὸ στράτευμα πᾶν ὡς δέκα στάδια πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως ὡς μάλιστα δοκοίη ταύτην προσέξειν. ἐπεὶ δὲ ἐδείπνησαν καὶ νὺξ ἐγένετο, οἱ μὲν ταχθέντες ᾤχοντο, καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος. οἱ δὲ ἄλλοι αὐτοῦ ἀνεπαύοντο. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς ἤκουσαν ἐχόμενον τὸ ὄρος, ἐξηγόρευσαν, καὶ ἐκαίοντο πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, χειρίσοφος μὲν θυσάμενος, ἅτε ἡγεμὼν τῆς ὁδοῦ, οἱ δὲ τὸ ὄρος κατελαβόντες καὶ τὰ ἄκρα ἐπῆσαν. τῶν δ' αὖ πολεμίων τὸ μὲν πολὺ ἔμενον αὐτοῦ τῇ ὑπορβολῇ τοῦ ὄρους. μέρος δ' αὐτῶν ἀπέβαινον οἷς ἦν ἄκρα. πρὶν δὲ ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολεμίους, ἀλλήλοις συμμιγνύουσιν οἱ μὲν τὰ ἄκρα, καὶ νικῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ διώκουσιν. ὡς δὲ τοῦτο καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου οἱ μὲν πελτασταὶ τῶν Ἑλλήνων δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς παρατεταγμένους. χειρίσοφος δὲ βαδίζων ταχὺ ἐφέπετο σὺν τοῖς ὁπλίταις. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς τῇ ὁδῷ, ἐπεὶ τὸ ἄνω ἑώρων ἡμῖν μένον, φεύγουσι, καὶ ἀπέθανον μὲν οἱ πολλοὶ αὐτῶν. γέρρα δὲ πάμπολλα ἐλήφθη, ἃ οἱ Ἕλληνες τοῖς μαχαίραις διέσπων, ἀσπίδια ἐποίουν. ὡς δ' ἀνέβησαν, θύσαντες, καὶ τρόπαιον στήσαμενοι, κατέβησαν εἰς τὸ πεδίον καὶ κώμας, πολλῶν ἀγαθῶν γεμούσας. ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς τοὺς Τάοχους σταθμούς. ἔνθα, παρασάγγας εἴκοσι καὶ τριακοσίους, καὶ τὰ ὠνητήρια ἐπέλιπε. χωρία γὰρ ἄπασιν ἰσχυρὰ οἱ τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ὠνητήρια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς χωρίον, ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχον ὅλην οἰκίας, συνελελυθότες δὲ ἦσαν αὐτόσε, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη πολλά, χειρίσοφος μὲν πρὸς τὸν προσέβαλλεν ὄχθους ἧκεν. ἐπεὶ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἐγένετο, ἄλλη προσῆν, καὶ αὖθις ἄλλη. ὁ γὰρ ἰὼν ἀθρόοις προσιὼν, ἀλλ' ἀποτομὸς ἰὼν κύκλῳ. ἐπεὶ δὲ ἐξενοφῶν ἦλθε σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτασταῖς καὶ ὁπλίταις, ἐνταῦθα δὴ λέγει χειρίσοφος, εἰς καλὸν ἥκεις. τὸ γὰρ χωρίον αἱρετέον. τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ὠνητήρια, εἰ μὴ λήψόμεθα τὸ χωρίον. ἐνταῦθα δὴ καινὴ ἐβουλεύοντο. καὶ τὸν ἐξενοφῶντα ὁρῶντα τί τὸ κωλύον εἴη εἰσελθεῖν, ἔφη ὁ χειρίσοφος· ἀλλὰ μία αὕτη ὁδὸς πάρεστιν, ὡς ὁρᾷς. ὅταν δέ τις ταύτῃ ἐπειρᾶται παριέναι, κυλινδοῦσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας. ὃς δ' ἂν καταληφθείη, οὕτω διαπίπτει. ἅμα δ' ἐλέγεν αὐτῷ, σωστέον μοι ἀνθρώπους, καὶ σκέλη καὶ πλευράς. ἢν δὲ σὺ λίθους ἀναλώσωμεν, ἔφη ὁ ἐξενοφῶν, ἄλλό τι, ἢ ὁδὸν κωλύει παριέναι. οὐ γὰρ δὴ ἐκ τῶν ἐναντίων ὁρῶμεν, εἰ μὴ ὀλίγους τούτους ἀνθρώπους, καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς ὡπλισμένους. τὸ δὲ χωρίον ὡς καὶ σὺ ὁρᾷς, σχεδὸν βία ἡμίπλεθρά ἐστιν, ἃ δεῖ βαλλομένους περιελθεῖν. τούτου ἢ ὅσον πλέθρον διασὺ, πίτυσι διαλιπούσαις μεγάλαις. αὐτὰ ὧν ἐσκόπουν ἄνδρες, τί ἂν πάσχοιεν, ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων, ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδουμένων. τὸ λοιπὸν δὴ ἦν γίγνεσθαι ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ, ὅταν λοφήσωσιν οἱ λίθοι πηδᾶν ἁμᾶ. ἀλλ' εὐθέως ἐφη ὁ χειρίσοφος, ἐπεὶ δὲ λαὶ ἀρξώμεθα εἰς τὸ διασὺ πηδᾶν φέρον; οἱ λίθοι πολλοί, οὐκ ἂν ἔφη τὸ δέον ἔτι. δεῖ γ' ἀληθῶς ἀναλῶσαι οὓς λίθους. ἀλλὰ προβουλόμεθα, ἵνα ἡμῖν μικρὸν ὕστερον δὲ πηδᾶν ἔσαι, ἢν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ῥᾴδιον, ἢν ἁλῶμεν. ἐνταῦθα ἐπορεύοντο χειρίσοφος, καὶ

ξενοφῶν, καὶ καλλίμαχος παρράσιος λοχαγός. τοῦτο γὰρ ἡγεμονία ἐλάγχανε τῇ ἡμέρᾳ. οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον χώραν τῷ ἀσφαλεῖ. μετὰ ταῦτα δὴ ἀπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνδρωποι εἰς οὖς ἕβδομήκοντα, οὐκ ἀθρόοι, ἀλλὰ καθ' ἕνα ἕκαστος φυλαττόμενος ὡς ἐδύνατο. ἀγασίας δὲ ὁ συμφάλιος, καὶ ἀριστώνυμος μεθυδριεὺς, καὶ ὅσοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι δὲ ἐφίστατο ἔξω τῶν δένδρων. οὐ γὰρ ἐδύναντο ἀσφαλὲς ἐν τοῖς δένδροις ἔσεσθαι πλεῖον ἢ τὸ ἕνα λόχον. ἔνθα δὴ καλλίμαχος μηχανᾶται πορεύεσθαι ἀπὸ τοῦ δένδρου, ὑφ' ᾧ ἐδύνατο αὐτὸς, ἐπὶ δύο ἢ τρία βήματα. ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι φέροιντο, ἀνεχάζετο ῥᾳδίως. ἐφ' ἑκάστης δὲ πορείας, πλέον ἢ πλέθρα ἅμαξαι τετρῶν αὐλίσθοντο. ὁ δὲ ἀγασίας ὡς ὁρᾷ τὸν καλλίμαχον ἃ ἐποίει, καὶ τὸ στράτευμα τῶν θεόμενοι, πλείστας μὲν ὁ πρῶτος παρασβαλμοὶ εἰς τὸ χωρίον, οὔτε τὸν ἀριστώνυμον πλησίον ὄντα παρακαλέσας, οὐδὲ δύρυλοχον τὸν λουσιέα ἑταίρους ὄντας, οὐδ' ἄλλον οὐδένα, χωρεῖ αὐτὸς καὶ παρέρχεται τοὺς. ὁ δὲ καλλίμαχος ὡς εἶδε αὐτὸν πλείονα, ὡς λαμβάνεται αὐτοῦ ἐπὶ ἴτυος. ἐν δὲ τούτῳ παρέθει αὐτόν, ἀριστώνυμος μεθυδριεὺς. καὶ μετὰ τοῦτον δύρυλοχος λουσιεύς. τοὺς γὰρ οὕτοι αὐτὲ ποιοῦντο ἀρετῆς, καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους. καὶ ὅστις ὄρθιον τὸν, αἴρουσι τὸ χωρίον. ὡς γὰρ ἅπαξ ἐς ἐπέδραμον, ὀλίγοι ἔτι πέτρος αὖθις ἐλείφθησαν. γύναια δὲ ἦν θέαμα. αἱ γὰρ γυναῖκες ῥίπτουσαι τὰ παιδία, εἶτα καὶ ἑαυτὰς ἐκατέρριπτον, καὶ οἱ ἄνδρες ὡσαύτως. ἔνθα δὴ καὶ αἰνέας ὁ συμφάλιος λοχαγὸς ἰδών τινα θέοντα, ὡς ῥίψοντα ἑαυτὸν, σαλπὺ ἔχοντα καλὸν, ἐπελαμβάνεται ὡς αὐτὸν σωσόμενος. ὁ δ' αὐτὸν ἐπασάτο, καὶ ἀμφότεροι ἔχοντο καὶ τῶν πετρῶν φερόμενοι, καὶ ἀπέθανον. ἔνθα δὴ ἄνδρωποι μὲν ὀλίγοι πάνυ ἐλείφθησαν. βόες δὲ καὶ ὄνοι καὶ πρόβατα πολλά. ἔνθα δὴ ἐπορεύθησαν διὰ χαλύβων σταθμοὺς ἑπτὰ, παρασάγγας πεντήκοντα. ὅστις ἦσαν ὧν ἀπῆλθον, ἀλκιμώτατοι, καὶ εἰς χεῖρας ἤεσαν, εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἤτρου· αὐτὰ δὲ τὰ περὶ γίονα, σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα. εἶχον δὲ καὶ κνημίδας καὶ κράνη, καὶ παρὰ τὸν ζώνην μαχαίριον ὅσον ξυήλην λακωνικήν, ᾧ ἔσφαττον, ὧν κρατεῖν δύναντο, καὶ ἀποτέμνοντο ἂν τὰς κεφαλὰς, ἔχοντες ἐπορεύοντο. καὶ ἦδον καὶ ἐχόρευον, ὁπότε οἱ πολέμιοι ὄφεσθαι αὐτοῦ ἔμελλον. εἶχον δὲ καὶ δόρυ, ὡς σαυνιακίδεια σαγχῶν, μίαν λόγχην ἔχον. ὅτι γὰρ ἔμενον ἐν τοῖς πολίσμασιν. ἐπεὶ δὲ παρῆλθον οἱ ἕλληνες, εἵποντο ἀεὶ μαχόμενοι. ὃ ἔχοντο ἐν τοῖς ὀχυροῖς. καὶ τὰ ὠνητήρια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν. ὥστε μηδὲν λαμβάνειν αὐτοὺς τοὺς ἕλληνας. ἀλλὰ διεπρήσαντο τοῖς κτήνεσιν, ἃ ἐκ τῶν τειχῶν ἔλαβον. ἐκ τούτου οἱ ἕλληνες ἀφίκοντο τὸν ἅρπασον ποταμὸν, εὖρος πλέθρων πλέθρων. ἔνθα δὴ ἐπορεύθησαν διὰ σκυθίνων, σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας ἑπτὰ διὰ πεδίου εἰς κώμας, ἔνθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσαντο. ἔνθεν ἦλθον σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας ἑπτὰ, πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα οἰνομύλην. ἐκαλεῖτο δὲ γυμνιάς. ἐκ ταύτης τῆς χώρας ὁ ἄρχων τοῖς ἕλλησιν, ἡγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτοῦ πολεμίας χώρας ἐπάγοι αὐτούς.

Xenophon, cum eo Chirisophus & Callimachus Parrhasius (cũ is eo die, principẽ inter eos, qui in tergo erant centuriones, locum obtineret) profecti sunt: centuriones uero reliqui in tuto manserunt. Tum homines ferme septuaginta ad arbores se contulerunt, non uniuersi, sed singuli, quàm quisq; potuit cautissime. Agasias quidem Stymphalius, & Aristonymus Methydriensis, & ipsi tergi centuriones, citra arbores se continuerunt: neq; enim amplius quàm centuria una arboribus illis protegi poterat. Hic Callimachus progrediendi rationẽ excogitat: ab ea arbore, sub qua constiterat, paß. fermè 11. aut 111. excurrebat. Cum uerò lapides deuoluebãtur, haud magno negocio se in tutum recipiebat. At quoties excurrerat, toties plaustra haud minus quàm x. lapidum consumebantur. Id cum à Callimacho factum Agasias animaduertisset, ueritus ne spectante exercitu primus ille laudem in capiendo saltu occuparet, solus re, neq; cũ Aristonymo, qui loco erat proximus, neq; cum Eurylocho Lusiensi, aut sociorum alio quoquam cõmunicata, in mediũ processit, ac omnes anteuertit. At Callimachus ubi se præteritum sensit, Agasiam clypeo prehensum retrahere conabatur. Illis uero inter se certantibus, Aristonymus Methydriensis, ac post eũ statim Eurylochus Lusiensis (erat enim inter hos omnes de gloria certamẽ, ac sibi eorũ quisq; uirtutis primas uindicabat) irruptionem primi intra saltum fecerũt, ac certatim eum occuparũt: neq; enim aditu semel occupato, lapis ullus amplius deuolutus est. Hic miserabile spectaculum extitit: fœminæ paruulos primum filios, ac seipsas deinde de saxo præcipites miserunt: ac uiri etiam idem fecerunt. Ibi Stymphalius Aeneas centurio, quendam conspicatus corporis ornamentis insignem, hominem ne se deijceret, retinere conatus est: at ille & hunc in præceps traxit, atq; ita ambo è summo saxo collapsi, una interierunt. In eo uero loco homines sane pauci, asini ac boues quamplurimi reperti sunt. Hinc Græci discedentes septimis castris M. paß. C C. itinere, in Chalybas peruenerunt, gentẽ omniũ ad quas uenerint fortissimã, quæq; manus conserere non dubitarit. Hi linteis loricis ad imum usq; uentrem muniebantur: pro plumulis, arcte contortis sparteis funiculis utebantur. Ocreas ijdem & galeas habebant: de zona Sicula pendebat instar Laconici cultri: ea, quos in potestatẽ redegissent, iugulabant, ac præcisis capitibus, cum ijs se ad suos recipiebant. Hi quoties in eum locum uenissent, unde se conspici posse ab hostibus putarent, cantu & saltatione lætitiam præ se ferebant. Hasta utebãtur longa ad cubita x v. unica præfixa cuspide. Græcis quidem prætereuntibus, intra oppida se continebant, deinde tergum pugna lacessebant: partim etiam in castella se receperunt, quò cibaria omnia concluserant: quare ex toto eorum agro nulla Græcis cibaria suppeditarunt. Pecudibus tantum alebantur, quas à Taochis abegerant. Hinc elapsi, ad Harpasum fluuium peruenere, cuius latitudo nihilo erat minor quàm paß. L x x x. Progressi deinde per Scythinorũ campos paß. L x x x. M. quatridui in uicos proximos, ibi triduum frumentandi causa cõmorati sunt: quo ex loco, quatridui, paß. L x x x. M. confectis, ad urbem uenerunt opulentam ac celebrem, cui nomen Gymnias. Huius regionis præfectus ducẽ ad Græcos misit, qui eos per hostilem agrum duceret.

ἐλθὼν

Hic cum in Græcorum castra uenisset, se eos in eam regionem ducturũ pollicitus est, è qua proximis illis quinque diebus mare essent uisuri: id nisi præstitisset, nihil de precaturum, quin se occiderent. Ingressus postea hostiũ suorum fines, igni ferroq; omnia Græcis uastanda tradidit: ex quo apparuit, illorum odio, non Græcorum benuolentia, tam æquum illum se præbuisse. Quinto uero ipso die in sacrum montem Græci peruenerũt, cui Teches nomen. Hic cum in montem, qui in principijs agminis erant, iam ascendissent, mari conspecto clamorem sustulerunt, quo Xenophõ, quiq; in tergo erant perculsi, ueriti sunt ne hostes agmen à fronte inuasissent, quandoquidem & à tergo, ab incensis uillis multi urgebant, è quorum numero nonnullos extremi agminis custodiæ occiderant, nonnullos item ex insidijs uiuos ceperant, ac scuta ferme x x. hirtorũ boum recenti corio contecta eripuerant. Iam uero cum increbuisset clamor, & insequentium ad primos, qui clamassent, concursus fieret, ac eo uehementior clamor fieret, quanto iam plures cum clamore ascendissent: enimuero Xenophonti ea res minime contemnenda uisa est, quamobrem statim in equum ascendit, assumptoq; Lycio cum equitatu, auxilium laturus accurrit: cum aũt propius accessisset, intellexit militũ eam uocẽ esse, mare, mare iterantiũ, ac se mutuo cohortantiũ. Iam eõdẽ triarij accurrebant, eõdem iumẽta atq; equi agebantur. Cum uero in ipso iugo iam omnes constitissent, collachrymantes præ gaudio, prætores ac centuriones se mutuo amplectebãtur. Milites alacres, incertum cuius iussu, lapides in unum congesserunt, ac suggestu extructo, in eo corio intecta scuta, sudes, cratitios itẽ, quos hosti eripuerant, clypeos collocarunt, quæ dux ipse concidit, atq; ut alij itidem facerẽt, hortatus est. Tum ducem Græci datis communi impensa donis, remiserũt. Dona fuerunt equus, phiala argentea, ornatus Persicus, Darici ad hæc x. in primis quos ille cupide petierat, à militibus priuatim annulos complures accepit: ac uico monstrato, quo diuersuri essent, monstrata item uia, qua in Macronas iter facerent, cum iam aduesperascere, noctu iter facturus, à Græcis discessit. Ipsi tridui x l. M. pass. confectis, in Macronas peruenerũt. Primo uero die ad fluuium uenere, qui Macronas à Scythinis diuidit. Macrones regionem dextram tenent, quippe quæ est aditu difficilior: ad læuam alium amnem habent, in quem is qui eos à Scythinis disiungit, influit: & utrunq; Græcis traijcere necesse erat. Posterioris alueus arboribus non illis quidem densis, sed crassioribus conseptus erat: quas arbores quo celerius possent è loco infesto euadere, Græci straucre. In aduersa ripa constiterant acie Macrones cum cratitijs clypeis, lanceis, & è setis contextis tunicis, qui se mutuo cohortati, lapides in flumẽ cõtra Græcos mittebant: uerum longiore interuallo, q̃ ut quenquã omnino attingere potuerint. Ibi è peltatorũ numero unus ad Xenophontẽ uenit: is se Athenis quidem seruitutem seruisse dixit, iam uero suam se patriã ex hominũ uoce agnoscere, ac cupere, si nulli esset fraudi futurũ, cũ illis colloqui. Impunè, inquit Xenophõ, colloquere, et ab his primũ quære quinã homines sint. Quod cũ ille quæsisset, ac se illi Macronas esse respõdissent: Quære, inqt, rursus, quare cõmoti arma nobis inferãt. Ad quæ illi responderũt, quoniam priores uos fines nostros inuaditis.

Atqui,

ἐλθὼν ἢ αὐτὸς λέγει, ὅτι ἄξει αὐτοὺς ἐς χωρίον, ὅθεν τῶν ἡμερῶν ὄψονται θάλατταν· εἰ δὲ μή, τεθνάναι ἐπαγγέλλει καὶ ἡγούμενος. ἐπεὶ δὲ ἐβάλλετο ἐς τὴν ἑαυτοῦ πολεμίαν, παρεκελεύετο ἄθειν καὶ φθείρειν τὴν χώραν. ὃ καὶ πλῆθος ἐβούλετο, ὅτι τούτου ἕνεκα ἦλθον, ἀλλ' οὐ τῶν ἐλλιπόντων βουνοίας. καὶ ἀναβοῶσιν ὧδε τὸ ἱερὸν ὄρος τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ. ὄνομα δ' ἦν τῷ ὄρει, θήχης. ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους, οὐ κατεῖδον τὴν θάλατταν, πολλὴ κραυγὴ ἐγένετο. ἀκούσας ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες ᾠήθησαν καὶ ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους. εἵποντο γὰρ καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες ἐκ τῆς παραλίου χώρας. καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτειναν τινὰς, καὶ ἐζώγρησαν γυμνήτων ποιησάμενοι, καὶ γέρρα ἔλαβον ἀσπίδων βοείων ὠμοβοΐνα, ἀμφὶ τὰ ἑπτὰ. ἐπεὶ δὲ βοὴ πλέων τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτερον, καὶ οἱ ἀεὶ ἥκοντες ἔθεον δρόμου ὡς οὐκ ἀεὶ βοῶντας, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἐγίγνετο βοή, ὅσῳ δὴ εἰ πλείους ἐγίγνοντο, ἐδόκει μὴ μᾶλλον τί εἶναι τοῦ ξενοφῶντι. καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππου, καὶ λύκιον καὶ οὐκ ἱππέας ἀναλαβών, παρεβοήθει. καὶ τάχα δὴ ἀκούσει βοώντων τῶν στρατιωτῶν, θάλαττα, θάλαττα, καὶ παρεγγυόντων ᾤετο δὴ ἔθεον ἅπαντες, καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες τὰ ὑποζύγια ἠλαύνετο, καὶ οἱ ἵπποι. ἐπεὶ ἦ ἀφίκοντο παντὶ τῷ ἄκρῳ, ἔνθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους, καὶ στρατηγὸς καὶ λοχαγὸς ἀκροῦντες. καὶ ἔστιν ὅτε δὴ παρεγγυήσαντες οἱ στρατιῶται, φέρουσι λίθους, καὶ ποιοῦσι κολωνὸν μέγαν. ἔνθα δὲ ἐπιθέσαν πλῆθος ἀσπιδίων βοειῶν, καὶ βακτηρίας, καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέρρα, καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέρρα, καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο. μεταταῦτα τὸν ἡγεμόνα ἀκροπέμπουσιν οἱ Ἕλληνες, δῶρα δόντες ἀπὸ κοινοῦ, ἵππον καὶ φιάλην ἀργυρᾶν, καὶ σκυτίνην πορπίδα, καὶ ἀκινάκην σίδηρον. ἔτι ἦ μάλιστα οὗτος ἀκτυλίους, καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ τῶν στρατιωτῶν. κώμην ἦ λείπας αὐτοῖς ἔσκηψουσι, καὶ τῇ ὁδὸν ἣν εἰσπορεύσοιντο εἰς μακρῶνας, ἐπεὶ ἑσπέρα ἐγένετο, ὡς χρὴ τὴν νύκτα ἀπιόν. ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ μακρώνων σταδμοὺς βεῖς, πάσας σίδηρα. τῇ πρώτῃ ἦ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ὧδε τὸν ποταμὸν, ὃς ὥριζε τήν τε τῶν μακρώνων καὶ τὴν τῶν σκυθινῶν. εἶχον δ' ὑπὸρ λέξιον χωρίον οἷον χαλεπώτατον, καὶ δὴ ἀριστερᾶς ἄλλον ποταμὸν, εἰς ὃν ἐνέβαλλον ὁ δείλων, διὰ ὃς διὰ διαβαίνειν. ὧν δὲ ἔστο διασὺς διώρυξι παχέσι μὲν, οὐ πυκνοῖς δέ. ταῦτα ἐπεὶ πᾶν ἦλθον οἱ Ἕλληνες, ἐνόησαν, ἀπορούμενοι ὡς τάχιστα ἐκ τῆς χωρίου ἐξελθεῖν. οἱ ἦ μάκρωνες ἔχοντες γέρρα καὶ λόγχας καὶ τριχίνας χιτῶνας, κατ' αὐτιπέραν τῆς διαβάσεως παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο, καὶ λίθους εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίπτουν. ἐξικνοῦντο δὲ οὐδὲ οὕτως, οὐδὲ ἔβαλλον οὐδενία. ἔνθα δὴ πρόσχετα τοῦ ξενοφῶντι τῶν πελτασῶν τις αὐτῷ ἀθηναῖος φάσκων διεσπουδηκέναι, λέγων ὅτι γιγνώσκοι τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. καὶ οἶμαι, ἔφη, ἐμοὶ ταύτην τὴν πατρίδα εἶναι, καὶ εἰ μή τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχθῆναι. ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, ἔφη, ἀλλὰ διαλέγου. καὶ μάθε πρῶτον αὐτῶν τίνων εἰσίν. οἱ δ' εἶπον ὁρώτησαν, ὅτι μάκρωνες. ὁρᾶτε τοίνυν, ἔφη, αὐτοῖς, τί αὖ πάσχετε χάσκοντες, καὶ χρίζουσιν ἡμῖν πολέμιοι εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο, ὅτι καὶ ὑμεῖς ὧδε τὴν ἡμετέραν ὁρμᾶτε

λέγειν

λέγειν ἐκέλευον οἱ στρατηγοί, ὅτι γε οὐ κακῶς ποιήσοντες, ἀπορχόμεθα εἰς τὴν ἑλλάδα, καὶ ὧδε θάλατταν βαδίζομεθα ἀφικέσθαι. πρῶτον ἐκεῖνοι, εἰ δοῖεν αὖ τοῦτο τὰ πιστά. οἱ δ' ἔφασαν, καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν. ἐντεῦθεν διδόασιν οἱ μάκρωνες βαρβαρικὴν λόγχην τοῖς ἕλλησιν, οἱ δὲ ἕλληνες ἐκείνοις ἑλληνικήν. τοῦτο δὴ ἔφασαν πιστὰ εἶναι. θεοὺς δ' ἐπεμαρτύραντο ἀμφότεροι. μετὰ δὴ τὰ πιστὰ, θύουσι οἱ μάκρωνες τὰ διὰ ῥάδιον ἦν ξύλα. τὴν τε ὁδὸν ὡς δι' οἰκείων ὡς διαβιβάσοντες ἐν μέσοις ἀναμεμιγμένοι τοῖς ἕλλησιν, καὶ ἀγορὰν οἵαν ἐδύναντο παρεῖχον, καὶ διῆγαγον τρισὶν ἡμέραις, ἕως δ' ἔστιν ὑπὸ τὰ ὄρη τὰ Χάλυβα κατέστησαν οὗ ἕλληνας. ἐντεῦθεν ὄρος μέγα, πρόσβατον δέ. καὶ ὧδε τούτου οἱ κόλχοι παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ ἕλληνες, ἀνεπιβατάξαντο φάλαγγα ὡς ὄντως ἄξοντες πρὸς τὸ ὄρος. ἔπειτα ἦν ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς συλλέγεσι βουλεύσασθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιοῦνται ἔλεξεν ὧν ξενοφῶν, ὅτι δοκεῖ ταῦτα σκοποῦντας τὴν φάλαγγα, λόχους ὀρθίους ποιῆσαι. ἢ μὲν γὰρ φάλαγξ διαπαθήσεται θύθις· τῇ μὲν γὰρ ἀνώδυνον, τῇ δ' ὀδυνηρὸν εὑρήσομεν τὸ ὄρος. καὶ θύθις οὐκ ἀθυμίαν ποιήσει, ὅτι τεταγμένοι εἰς φάλαγγα τοιοῦτον διεσκευασμένον ὁρῶσιν. ἔπειτα δή, ἢν μὲν ὧδε πολλοὺς τεταγμένους προσαγωμεν, πόδι πλείους ἡμῶν οἱ πολέμιοι, καὶ τοῖς πόδι πλοῖς χρήσονται ὅτι ἂν βάλωνται. ἐὰν δὲ ὧδε ὀλίγον τεταγμένοι ἴωμεν, δόξομεν ἂν εἶναι θαυμασίως, εἰ διακοπείη ἡμῶν ἡ φάλαγξ, ὑπὸ ἀθρόων πανταχόθεν βελῶν, καὶ ἀνθρώπων συμπεσόντων. εἰ δέ που οὐκ ἔσαι, τῇ ὅλῃ φάλαγγι κακὸν ἔσαι. ἀλλά μοι δοκεῖ ὀρθίους οὓς λόχους ποιησαμένους, ὅσους ἔξω οὓς ἐχάτους λόχους γενέσθαι τῶν πολεμίων κεράτων, καὶ ὅτως ἐσόμεθα ἥ τε τῶν πολεμίων φάλαγξ. ἔξω οἱ ἔσχατοι λόχοι, καὶ ὀρθίους ἄγοντες οἱ κράτιστοι ἡμῶν, πρῶτον προσπέσωσιν, εἴτε ἂν δύοδον ἦ, ταύτῃ ἑκάστους ἄξει ὁ λόχος. καὶ εἰ στε τὸ διαλεῖπον, ῥᾴδιόν ὅτι ἐς τοὺς πολεμίους εἰσελθεῖν, γύθεν καὶ γύθεν λόχων ὄντων. διακόψαι τε ῥᾴδιον ἔσαι, λόχου ὀρθίου προσόντα. ἐάν τέ τις πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλησίον βοηθήσει. καὶ τε εἴς πανταχοῦ τὸν λόχον ὧδε τὸ ἄκρον ἀναβλῦναι, ἀθεὶς μηκέτι μείνῃ τῶν πολεμίων. ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίουν ὀρθίους οὓς λόχους. ξενοφῶν δὴ ἀπιὼν ὧδε τὸ δυώνυμον ἀκροδεξιοῦ, εἶπε τοῖς στρατιώταις· ἄνδρες, ὅτοι εἰσὶν οὓς ὁρᾶτε, μόνον ἔτι ἡμῖν ἐμποδὼν, τὸ μὴ ἔναι γύθα πάλαι ἀπελθόντας. τούτους καὶ πῶς δυνώμεθα, καὶ ὡμοὺς δεῖ καταφαγεῖν. ἐπεὶ δὴ γε ταῖς χώραις ἕκαστοι ἐγένοντο, καὶ οὓς λόχους ὀρθίους ἐποίησαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὁπλιτῶν ἀμφὶ οὓς ὀγδοήκοντα. ὁ δὲ λόχος ἕκαστος ἐς ὅλον εἰς οὓς ἑκατόν. οὓς δὲ πελτασὰς καὶ οὓς τοξότας, τριχῇ ἐποίησαντο. οὓς μὲν τοὺς δυωνύμους ἔξω. οὓς δὲ τοὺς δεξιοὺς· οὓς δὲ κατὰ μέσον χαλὸν ἑκατοντόνους ἑκάστους. ἐκ τούτου παρηγγύησαν οἱ στρατηγοί, δύεσθαι. δυξάμενοι δὲ καὶ πανυσάντων ἐπορεύοντο. καὶ χειρόσοφος μὲν καὶ ξενοφῶν, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πελτασαὶ, ἔξω ἠγούμενοι τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος ἐπορεύοντο. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς εἶδον αὐτοὺς, αὐλιπορεύοντας. καὶ οἱ μὲν ὧδε τὸ δεξιὸν, οἱ δὲ ὧδε τὸ δυώνυμον διεκαυάδησαν. καὶ τὸ λοιπὸν ἐς τὸν φάλαγγος ἐν τῷ μέσῳ κενὸν ἐποίησαν.

ἐκλόντος

Atqui, responderi prætores iusserunt, non ut illis uos damnis afficerent, sed ad mare contendunt, in Græciam redituri. Tunc illi rogarunt, nunquid ita futurum, fide data sibi uellent cauere. Quinimò & dabitur, & à uobis fidem, Græci responderunt, non inuiti accipiemus. Tum Macrones barbaricam lanceam Græcis dedere, Græci illis græcam. Sic enim illi fœdera patrio ritu sanciebant: deos quidem utriq; suos attestati sunt. His ita actis, Macrones Græcis permisti, arbores cædere, ac uiæ ut illi celeriter traijcerent, impedimenta tollere: mercatus prætereà pro copijs suis, potestatem facere: quin triduo etiã homines deduxerunt, quoad scilicet eos in Colchorũ montibus collocarunt. Ibi mons fuit, ille quidem non insuperabilis, uerùm in eo Colchi acie occurrerunt. Quare aniaduersa Græci, primum in phalangẽ contracti, aduersum montem subire uoluerunt. Deinde prætoribus usum de communi consilio statuere, quæ pugnandi ratio optima futura esset. Tum Xenophon censuit omissa phalange per directos manipulos ascendendum. Nam cum modo faciliorem, modo uero difficiliorem ascẽsum, propter montis anfractus, offensuri simus, necesse, inquit, fuerit phalangẽ laxari: quæ res nonnihil nostrorũ fortasse animos franget, cũ ita se scindi uidebunt. Huc accedit, quod si densa phalãge hostes adorti fuerimus, illi tanto numero superiores, quacunq; in parte maluerint, numero suo utentur: sin laxiore, nihil mirum acciderit, si phalanx nostra cum telorum multitudine, tum hominum undecunq; irruentiũ impetu, concidatur: neq; poterit id usquam euenire, quin phalanx uniuersa male multetur. Verùm optimum fore arbitror, si cum totum agmẽ in manipulos describserimus, tantum spacij occupemus, ut extremi quiq; manipuli, citra utrunq; hostium cornu sint. Nam præterquam quod utrinq; manipuli nostri extra hostilem phalangem erunt, atq; eò minus circũueniri poterunt: simul & illud erit cõmodi, quòd nostrùm lectissimi quiq;, quà se uia æquior ostendet, ea manipulos in ardua erectos ducent. Neq; uero facile hostib. fuerit, aut in id spacij, quod in medio relictũ fuerit, irrumpere, obsistentib. utrinq; manipulis, aut recta acie procedẽtes ordines cædere. Quòd si cui manipulorũ negocium facessetur, proximus quisq; opem feret: neq; omnino si uel unus in iuga potuerit euadere, quisquam hostium locum suum retinebit. Huic reliqui assensi sunt, ac primùm rectos manipulos constituerunt. Xenophon cum à dextro in læuum cornu excurrisset, his uerbis milites alloquutus est: Soli iam, inquit, homines hi quos uidetis, nobis impedimento sunt, quò minus eô quamprimum quô contendimus, perueniamus: Hos, si quo modo posſimus, uel crudos uoremus oportet. Iam suo quisq; loco constiterant, ac manipulos in recta aciem direxerant, qui omnes fuere numero circiter LXXX. militum centenũm singuli. Peltatos uero & sagittarios trifariam diuiserunt, alios sinistrum, alios extra dextrum cornu, alios item in media acie collocarunt. In singulis partib. homines prope DC. His ita constitutis, prætores milites ut rẽ diuinam facerẽt, hortati sunt. Tum peractis sacris, uotis nũcupatis, citato pæane, iter ingressi sunt. Chirisophus et Xenophõ cum peltatorũ globo extra phalangẽ hostium se cõtinebant. At barbari ubi eos primũ cõspexerunt, obuiã uenere: cumq; in dextrũ & læuũ cornu se scidissent, multũ est in medio spacij relictũ.

Illos Arcadici peltati, quibus præerat Aeschines Carnen
sis, cum uidissent in diuersa abeuntes, fugere arbitrati,
cursum uehemẽtißime incitarunt: atq; hi primi in montẽ
ascenderunt, quò Arcadũ grauis armatura consequuta
est, cui Cleanor Orchomenius præfuit. Hostes cũ semel
terga uertere cœpissent, nusquã constiterunt, quin alius
in aliam partẽ diffugerent. At Græci iugo potiti, in pro/
ximis uicis, qui multi modicis interuallis se obtulerũt, at
que hi quidẽ rerum omniũ copijs abundantißimi, castra
posuerũt. In ijs cætera usitata: sed quod miraculo fuit, a/
pũ multa fuerũt alucaria, fauis refertißima: ex ijs quicũq;
edissent, statim mente commouebantur, ijdẽq; & uome/
bant, & excernebant, neq; stare omnino quisquam pote
rat. Ac qui minus ederant, temulentis simlimi reddeban
tur: qui plus aliquanto, furentibus: multi etiã moribũdis:
tam multi autem iacebant, ut ab hostibus fusi uiderẽtur:
quæ res effecerat, ut plane omnes animũ desponderent.
At postero die eadem fere hora, qua fuerant eo calamita
tis genere affecti, resipiscere cœperũt. Tertio deinde, ac
quarto, ut hi solent qui medicamentũ potarint, se erexe/
runt. Hinc progreßi, bidui M. paß. XXVIII. cõfectis, ad
mare tandem peruenerunt, ac Trapezuntem græcam ur
bem intrarunt, celebrẽ illam quidem, in Euxini ponti lit
tore, Sinopensiũ coloniam, in Colchorum finibus sitam.
Hic statiua XXX. fere dies in ipsis Colchorum agris ha
buerũt, quos etiã hostiliter populati sunt. Mercatus Tra
pezuntij copiam fecere, ac Græcos hospitaliter accepe/
runt, donis etiam hospitalibus datis, bubus, farina, uino.
Pro Colchis autẽ finitimis suis, qui cãpos incolũt, depre
cati sunt: à quib. sunt item dona missa. Ac boues Græci
Ioui Seruatori, et Herculi mactarũt, pro felici ductu gra
tiam referentes: alijs item dis uota nũcupata. Quin et in
eo ipso monte ubi castra habebant, Gymnicos ludos fece
re, quibus præesse uoluerũt Dracõtium Spartanum, qui
domo exulabat, quod puer adhuc, imprudens puerũ La
conico cultro percußũ occiderat: hũc cursib. ac reliquis
ludis præfecerunt. Ac sacris quidẽ peractis, uictimarum
coria ei tradiderunt, ac ut locum designaret, iussere, qui
maxime ad cursus idoneus esset. Tum ille locum, in quo
tunc consliterant, monstrans: Est hic, inquit, tumulus ubi
certent cursu, qui uelint, pulcherrimus. Atqui, dixerunt
nonnulli, quæ erit in tam aspero, ac syluoso solo luctandi
ratio? Optima, inquit ille: quod qui deiectus fuerit, uehe/
mentius dolebit. Eo ipso igitur in loco pueri quãplures
captiui stadium decurrerũt: longius curriculũ Cretenses
amplius L. x. In primis lucta, cæstus & pancratium, pul
cherrimum spectaculũ præbuere. In quibus certaminum
generibus, magna fuit inter athletas (ut par est, spectãti
bus socijs) æmulatio. Equi etiã decurrerũt, sui quos sessо
res cogebãtur è superiore loco, per decliua usq; ad ma/
re agitare, atq; inde reflexos, per ardua ad aram, ubi
carceres. Multi deorsum agitantes, proni deuolue/
bantur, quos clamoribus, risu, cohortationibus
etiam spectatores prosequе/
bantur.

XE/

ἐλόντες ἦ αὐτοὺς διεχείριζον, οἱ μὲν τὸ ἀρχαϊκὸν πελ
τασταὶ, ὧν ἦρχεν Αἰσχίνης ὁ Καρνᾶς, νομίσαντες φεύγειν,
ἀναπράτῳ ἐθεον, καὶ ὅτι πρῶτοι ἐδόκουν τὸ ὄρος ἀναβαί
νειν. σωτηρίᾳ δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ ἀρχαϊκὸν ὁπλιτι/
κὸν, ὧν ἦρχε Κλεαίνωρος ὁ Ὀρχομένιος. οἱ δὲ πολέμιοι, ἐ=
πεὶ ἤρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φυγῇ ἄλλος ἄλ
λῃ ἐτράποντο. οἱ δὲ Ἕλληνες ἀναβάντες, ἐστρατοπεδεύ
σαντο ἐν πολλαῖς οἰκίαις. καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα δεῖα δὲ πολλὰ
ἐχούσαις, καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἀδεῶς ἦν, ὅτι μὴ ἐθαύμαζον. τὰ δὲ σμίλια πολλὰ ἦν αὐτόθι. καὶ τῶν μὲν ἄλλων ὅσοι δὲ
ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν, παραυτίκα ἄφρονές τε ἐγίγνον=
το, καὶ ἔμουν καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς, καὶ ὀρθὸς οὐ=
δεὶς ἐδύνατο ἱστασθαι. ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγον ἐδεδηλητότες,
σφόδρα μεθύσκειν ἐώκεσαν· οἱ δὲ πολύ, μαινομένοις· οἱ
δὲ καὶ ἀπεθνήσκουσιν. ἔκειντο δὲ ὥσπερ πολλοὶ, ὥσπερ ἐν πο
λέμῳ γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἀθυμία. τῇ δ' ὑστεραίᾳ
ἀπέθανε μὲν οὐδείς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐφρό=
νουν. τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ ἀνέστησαν, ὥσπερ ἐκ φαρμα
κοποσίας. ἐνταῦθα ἐπορεύθησαν δύο σταθμοὺς, ἐπὶ πα
ράσαγγας, καὶ διῆλθον διὰ θαλάττης, εἰς Τραπεζοῦ
ντα, πόλιν Ἑλληνίδα, οἰκοῦσαν μὲν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ,
σινωπέων ἄποικίαν, ἐν τῇ κόλχων χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμει=
ναν ἡμέρας ἀμφὶ τὰς τριακοντα ἐν ταῖς τῶν κόλχων
χώραις. καὶ ἐντεῦθεν μὲν ἐλαύνοντες διὰ φιλίας. ἀγο=
ραὶ δὲ παρεῖχον ἐν τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζουντίοις, καὶ
ἐδέξαντο οὓς Ἕλληνας, καὶ ξένια ἔδοσαν, βοῦς καὶ ἄλ
φιτα καὶ οἶνον. συνδιεπρεσβεύσαντο δὲ καὶ ἐντεῦθεν πρὸς
σίον κόλχων τῶν ἐν τῷ Εὐξείνῳ μάλιστα οἰκούντων, καὶ
ξένια καὶ παρ' ἐκείνων ἦλθον, βοῦν ἀρθῦσαι τῷ Διὶ
τῷ Σωτῆρι, καὶ τῷ Ἡρακλεῖ ἡγεμόσωσα, καὶ τοῖς ἄλ
λοις δὲ θεοῖς ἠύξαντο. ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνι=
κὸν ἐν τῷ ὄρει, ἔνθαπερ ἐσκήνουν. εἵλοντο δὲ Ἡρακόν
τιον Σπαρτιάτην, ὃς ἔφυγε παῖς ὢν οἴκοθεν, παῖδα
ἄκων κατακτανών, ξυήλῃ πατάξας, Ἡρέμῃ τε ὠμε
λησάτην καὶ τοῦ ἀγῶνος προστῆσαι. ἐπειδὴ δὲ ἡ θυ
σία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Ἡρακοντίῳ,
καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ὅπου τὸν Ἡρόμον ποιοῖεν
εἶεν. ὁ δὲ δείξας ὅπου παρεσκεύαστο ἐτύγχανον, ἔστε ὁ
λόφος, ἔφη, κάλλιστος πρέχειν, ὅπου ἂν τις βούληται.
πῶς ἄν, ἔφασαν, δρώησαντα πανταχόθεν γὰρ σκληρῶς καὶ
δασεῖ ὄντως; μᾶλλον ὅστις γε ἀνιάσεται ὁ καταπεσών. ἠγω
νίζοντο δὲ, παῖδες μὲν στάδιον τὸν ἀκμαλώτων οἱ πλεῖ
στοι. δόλιχον δὲ κρῆτες, πλείους ἢ ἑξήκοντα ἔθεον. πα
λὴν ἦ καὶ συγκλῶ καὶ παγκράτιον, καλὴ θέα ἐγένετο.
καὶ ἅτε θεωμένων τῶν ἑταίρων, πολὺ φιλονεικία ἐγί=
γνετο. ἔθεον δὲ καὶ ἵπποι. καὶ ἔδει αὐτοῦ ἦν τὸ πρα
νὲς ἐλάσαντας ἐν τῇ θαλάττῃ, ἀναστρέψαντας πάλιν
ἄνω, πρὸς τὸν Βωμὸν ἥκειν. καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐκυ
λινδοῦντο· ἄνω δὲ πῶς τὸ ἰσχυρῶς ὄρθιον, μόλις βάδην
ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι. ἔνθα πολλὴ κραυγὴ καὶ
γέλως ἦν παρὰ πάντων ἐγίγνετο
αὐτῶν.

ΞΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΟΣΑ μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅσα ἐν τῇ πορείᾳ τῇ μέχρι τῆς θαλάττης τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, καὶ ὡς αὖ τραπεζοῦντα πόλιν Ἑλληνίδα ᾠκίσθησαν, ἐν τῷδε πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. ἐκ δὲ τούτου σωμελθόντες, ἐβουλεύοντο περὶ τῆς λοιπῆς πορείας. ἀνέστη δὲ πρῶτος ἀντιλέων Θούριος, καὶ ἔλεξεν ὧδε· ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπείρηκα ἤδη, συσκευαζόμενος καὶ βαδίζων, καὶ τρέχων, καὶ τὰ ὅπλα φέρων, καὶ ἐν τάξει ἰὼν, καὶ φυλακὰς φυλάττων, καὶ μαχόμενος. ὡς θυμῷ δὲ ἤδη παυσάμενος τούτων τῶν πόνων, ἐπεὶ θάλατταν ἔχομεν, πλεῖν τοῖς πόροις, καὶ ἐκπεσὼν, ὥσπερ ὀδυσσεὺς λαθὼν, ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται, ἀνεθορύβησαν, ὡς εὖ λέγοι. καὶ ἄλλος ταῦτα ἔλεγε, καὶ αὐτῶν οἱ παρόντων. ἔπειτα χειρίσοφος ἀνέστη, καὶ εἶπεν ὧδε· φίλος μοι ὅδιος, ὦ ἄνδρες, ἀναξίβιος, ναυαρχῶν δὲ τυγχάνει. ἦν οὖν ὠφεμψυτέ με, οἶμαι ἂν ἐλθεῖν καὶ τριήρεις ἔχων καὶ πλοῖα τὰ ὑμᾶς ἄξοντα. ὑμεῖς δ' ἐπεὶ πρὸ πλεῖν βούλεσθε, πόθι μένετε ἐς ἂν ἐγὼ ἔλθω. ἥξω δὲ ταχέως. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, ἥσθησάν τε, καὶ ἐψηφίσαντο πλεῖν αὐτὸν ὡς τάχιστα. μετὰ τοῦτον ξενοφῶν ἀνέστη, καὶ ἔλεξεν ὧδε· χειρίσοφος μὲν δὴ ὑδὶ πλοῖα στέλλεται, ἡμεῖς δὲ ἀναμένωμεν. ὅσα δὲν δοκεῖ καιρὸς εἶν ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ, ταῦτα ὁρῶ. πρῶτον μὲν τὰ ἐπιτήδεια δεῖ προβλέσθαι ἐκ τῆς πολεμίας. ὅτε γὰρ ἀγορὰ ὅδιν ἱκανὴ, ὅτε ὅπου ἀνησόμεθα πάρεσιν, εἰ μὴ ὀλίγοις. ἥ τε χώρα πολεμία. κίνδυνος δὲν πολλὸς ἀπόλλυσθαι, ἢν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως πορεύωνται ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἀλλά μοι δοκεῖ συμπέμπειν λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. ἄλλως δὲ μὴ πλανᾶσθε ὡς σώζεσθε. ἡμᾶς δὲ ὡς τούτων ἐπιμελεῖσθαι. ἔδοξε ταῦτα. ἐπὶ δίνιω ἀνεύρετε καὶ τάλε. ἐπὶ λέαν γάρ ὑμῶν ἐκπορεύονται τινες. οἶμαι οὖν βέλτιον εἶναι ἡμῖν ἐπὶ τὰ μέλλοντα ἀζήμια. φράζειν δὲ καὶ ὅποι, ἵνα μὴ τὸ πλῆθος ἕλωμεν τῶν ἀζώντων, καὶ τὰ μένοντα, καὶ συμπαρασκευαζώμεν ἑαύτοις ἔλεη, καὶ βοηθῆσαί τισιν ἂν καιρὸς ᾖ, ἕλωμεν ὅποι δεήσει βοηθεῖν, μὴ αὖ τις τὰ ἀπειροτέρων ἐγχειρῇ τι ποιεῖν, συμβαλούμεθα, πειρώμενοι ἐσ φάναι τὴν νύκτα μιν, ἐφ' ᾧ ἂν ἴωσιν. ἔδοξε μὴ ταῦτα. γνῶσεσθε δὴ καὶ τόδ', ἔφη· σχολὴ τοῖς πολεμίοις λῃΐζεσθαι καὶ δικαίως ἡμῖν ξυμβαλοῦσθαι. ἔχομεν γὰρ τὰ ἐκείνων, τὸν δὲ πάθωσιν δ' ἡμῶν. φύλακας δὴ μοι δοκεῖ δεῖν, ὑδὶ τὸ στρατόπεδον εἶν. ἐὰν δὲν μὴ μέρος μεριαθέντες φυλάττωμεν μὴ σκοπῶμεν, ἥπου δύωνται ἂν ἡμᾶς δηρᾶν οἱ πολέμιοι. ἔπειτα δίνιω, τάδε ὁρᾶτε. εἰ μὴ ἴστάμεθα ἀφ' ὧς, ὅτι ἥξει πλοῖα χειρίσοφος ἄγων ἱκανὰ, ὃ δὲν ἔλθοι ὧν μέλλω λέγειν. νῦν δ' ἐπεὶ τοῦτ' ἄλλο, δοκεῖ μοι πειρᾶσθαι πλοῖα συμπράσκευάζειν μὴ αὐτόθεν. ἢν μὲν γὰρ ἔλθῃ ὑπάρχοντα ἐνθάδε, ἐν ἀφθονοτέροις πλουσούμεθα. ἐὰν δὲ μὴ ἄγῃ, τοῖς ἐνθάδε χρησόμεθα. ἐγὼ δ' ὁρῶ πλοῖα πολλάκις παραπλεόντα. εἰ δὲν αἰτησάμενοι παρὰ τραπεζουντίων μικρὰ πλοῖα

XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIBER QVINTUS, Romulo Amasæo interp.

EXPOSITA sunt in superioribus commentarijs, quæ Græci in regis fines duce Cyro progressi, gesserint. Quæ item dum ad mare se reciperent, usq; quo Trapezuntē græcam urbē, quæ ad Euxinum pontum sita est, peruenere. Iam uerò concione aduocata, cum de reliquo itinere deliberarent, surrexit primus omniū Antileon Thurius, atq; in hunc modū uerba fecit: Ego uiri fortissimi, satis mihi diu uideor, uasa colligendi, iter pedibus faciendi, currendi etiam, arma portandi, ordinem tuendi, excubandi, pugnandi, laborem sustinuisse: quo iam penè confectus, cupio cum ad mare tandem peruenerimus, quod reliquum est itineris classe conficere, ac iam perfunctus laboribus, procumbens, uti olim Vlysses, atq; adeò dormiens in Græciam appellere. Hæc cum milites audissent, admurmuratione eius orationem cōprobarunt: neq; quisquam omnino ex ijs qui aderant, non ei assensus est. Tum surgens Chirisophus: Amicus mihi, inquit, sane est Anaxibius, cui classis his in regionibus imperium obtigit: ad eum si me miseritis, spero cum triremibus, atq; ijs nauigijs quibus auehi possitis, me ad uos rediturum. Vos interim, quando nauigare uobis in animo est, his ipsis in locis, quantisper ad uos redeo, expectate: ac certe redibo quamocyssime. His illi auditis, uehementer gauisi sunt, ac scitū fecerunt, ut quamprimū ille nauigaret. His ita constitutis, surrexit Xenophō, ac Chirisophus quidem, inquit, ut nobis nauigia adducat, dimittitur, nos hic cōmorabimur: quæ uero interea pro tēpore à nobis negocia suscipi oporteat, ipse exponā. Primùm ab hostili nobis terra cōmeatus cōparandi sunt: neq; n. hoc, quo nunc utimur, forū satis prolixū est, aut uænaliū rerum, præterquā paucis, copia suppetit. Et uero si in agrum hostilē nostri ociosius atq; incautius excurrerint, illud nempe in metu est, ne quāplurimi opprimātur. Cū præsidio igitur, ac certo constantiq; ordine exeundū cēseo, atq; ita, ne quoquā erretur, quin salutis extet ratio. Ac nos qui dē, qui cæteris præsumus, in mediū cōsulere debemus. Cū essent oēs assensi: Et illud, inquit, considerandum arbitror: suo nunc quisq; arbitratu ad prædā exit. Quanto uero fuerit posthac rectius, ut nobiscum, qui exire uelint, id cōmunicent, & quò itūri sint, indicent: ut cum & qui manserint, & qui item profecti sint, cōstiterit, reliquos cogere, & ijs qui exierint, si res postulabit, opē ferre possimus: cum præsertim incertum non fuerit, in quam illi partē excursiones fecerint. Ac si qui imperitus quid attētarint, cōsilio eos iuuabimus: atq; ut utres copiasq; eorū, cōtra quos ierint, exploratas habeamus, operā dabimus. Ad hæc & illud uidendum, quod hostes impunè à nobis prædas agere possunt, neq; iniuria nobis illi insidias faciūt: eorū enim res nos habemus. Superiores certe illi loco sunt. Optimū itaq; factu fuerit, ut dispertiti, uicissim castrorū custodias obeamus: sic enim fiet, ut illis de improuiso nos adoriri nō liceat. Simul et illud uelim cogitetis: quod si nobis liqueat Chirisophū cū nauigijs, quā obrē profectus est, ac quāmultis opus est, rediturū, nihil sit necesse me quæ iā dicturus sum, dicere. At qa id incertū est, fuerit certe cōmodissimū, ut ex huius loci opportunitate, q̄ possimus plurima nobis nauigia comparemus: etenim si sua ille adduxerit, tanto certè his addutis, nobis plura suppeditabunt: sin illa nobis præstò non fuerint, his utemur. Animaduerto autem multa nauigia præteruehi: quæ si acceptis à Trapezuntijs longis

nauibus comprehendamus, eaq; detractis etiam gubernaculis, quot nobis sat sint, custodiamus, certe de uectura nihil nos oportebit solicitos esse. Et hæc nihilo minus, quàm quæ ante dixerat, sancita sunt. Quid autem, inquit, an non est ratio meunda, ut quos nautas detinuerimus, eos quoad nobiscum manserint, communi impensa alamus, suamq; ijs mercedem, ut cum quæstu à nobis discedãt, pendamus? In hæc itidem ab omnibus consensum est. Subiecit Xenophon: Quod si nauigia, quot nobis opus foret, colligere non posimus, imperandum utiq; censeo maritimis ciuitatibus, ut uias, quæ difficiliores uidcantur, nobis muniãt: atq; ille quidem partim metu, partim uerò quod nos quamcelerrime cupiant è suis finibus discedere, imperata facient. Hic uehementer est ab omnibus reclamatum, nihil sua interesse uias muniri, quod nauigandum omnino esset. At ille cum milites intelligeret præ nauigandi cupiditate, á recto consilio aberrare, rem eorum suffragijs non commisit, uerùm occulte ciuitatib. persuasit, ut uias munirẽt: sic enim fore ut celerius multo ex illis locis discederent. Tum nauem remorũ quinquaginta á Trapezuntijs acceperunt: ei Laconicum Dexippum, qui tum illis in locis domicilũ habebat, præfecerunt. At is nullis nauigijs captis, cum naui extra pontum perfugit: neq; multo post dignas scelere pœnas pẽdit: nam cum in Thracia, apud Seuthen regem nescio quid nouarum rerum moliretur, est á Nicandro Laconico interemptus. Acceperunt item Græci à Trapezuntijs triginta remorum nauem, cui Polycrates Athenienſis præfectus est. Hic quascũq; naues cepit, in castra subduxit: è quib. quæ ad uehendũ idoneæ uisæ sunt, ijs amota armamẽta, et custodes adhibiti, reliquis ad quotidianas traiectiones utebantur. His ita gestis, prædatũ exierunt: ac fuerũt quidem, quibus res ea bene processerit, alij qui nihil omnino profecerint. Cleanetus cum & cohortem suam, & ex alijs unam eduxisset, loci iniquitate ab hostib. circũuentus, cum magna agminis parte perijt. Iam uero cum non esset unde ex tam proximo loco cõmeatus cõparari possent, ut eadẽ die frumentatores ac pabulatores se possent in castra recipere, Xenophon à Trapezuntijs acceptis ducibus, exercitus dimidiam partem in Drilas eduxit: reliquum in castrorũ præsidijs esse uoluit. Nam Colchi sedibus suis pulsi in unum conuenerant, & montium iugis occupatis, de superiore loco in castra impetũ facturi uidebantur. At Trapezuntij Græcos non deduxerunt in ea loca, unde sine multo negocio commeatuum potiri potuissent, propterea quod amicos lædere noluerunt. In Drilas uero alacriter duxerunt, à quibus grauiter uexari solíti erant, in montana & ardua loca, & aduersus eos, qui bellicis artibus Ponti cæteros accolas longe anteibant. At Drilæ ubi hostem in finibus uidere, uicis omnibus atq; oppidis, quæ facile expugnari posse putarunt, exustis, statim migrarunt: neq; ad prædam Græcis quicquam est reliclum, præter paucos, sues, boues, atque alia pecoris genera nonnulla, quæ ignis uim effugerant. Ipsi in suarum urbium maximam ac munitißimam, undecunque confluxerunt. Erat ea accessu difficilima, quippe quæ prærupto alueo obstructa erat. Hic peltati, cum grauem armaturam quinque uel sex stadia præcurrissent, conspectis gregibus, atque item copijs multis, alucum superarunt, ac proxime ad oppidum accesserunt. Eos hastati multi, qui frumentatum exierant, secuti sunt. Fuerunt qui tunc alucum traiecerunt ad bis M. Qui castellum frustra capere conati (erat enim lata fossa incinctum, & in ulteriore aggere sudes præfixi, ligneæ uerò turres in ambitu multæ) pedem referre uoluerunt: uerùm oppidani á tergo urgebant. Nostri igitur cum euadere non possent, quod

πλοῖα κατάγοιμεν καὶ φυλακὴν οἵμεν αὐτὰ τὰ τῶν ἁλίων παραλυόμενοι, ἕως ἂν ἱκανὰ τὰ ἄξοντα γένηται, ἴσως ἂν οὐκ ἀφῃσόμεθα κομιδῆς οἵας δεόμεθα. ἔδοξε καὶ ταῦτα. γνόντες δ', ἔφη, εἰ εἰκὸς καὶ τρέφειν ἀφ' οὗ, οὓς ἂν καταγάγωμεν, ὅσον ἂν χρόνον ἡμῖν γένηται μίσθωσι, καὶ ναῦλον συνθέσθαι ὅπως ὠφελῶνται. ἔδοξε καὶ ταῦτα. λοιπὸν τοίνυν μοι, ἔφη, ἤν ἀρα καὶ ταῦτα ἡμῖν μὴ ἐκπεράνητε ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα, τὰς ὁδοὺς ἃς λυσιφόρους δοκοῦμεν εἶναι ταῖς παρὰ θάλατταν οἰκούσαις πόλεσιν ἐντέλλεσθαι ὁδοποιεῖν. πείσονται γὰρ καὶ διὰ τὸ φοβεῖσθαι, μὴ διὰ τὸ βουλεύεσθαι ἡμᾶς ἀπαλλαγῶμεν. γνῶσθαι δὴ αὐτὸν ἄριστον, ὡς διὰ τοῦτο ὁδοποιεῖν. ὁ δὲ, ὡς ἔγνω τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν, ἐπείσθησε μὲν οὐδ' ὀλίγας, τὰς δὲ πόλεις ἀναύλους ἐποίησε ποιεῖν τὰς ὁδούς, λέγων ὅτι θᾶττον ἀπαλλάξονται, ἢν δύποροι γένωνται αἱ ὁδοί. ἔλαβον δὲ καὶ πεντηκόντορον παρὰ Τραπεζουντίων, ἣν ἐπέστησαν δὲ ξένιππον Λακωνικὸν πρόξενον. ὅτε ἀμελήσας τοῦ συλλαβεῖν πλοῖα, ἀφῆρας ὤχετο, ἔξω τοῦ πόντου ἔχων τὴν ναῦν. ὅτε μὲν δὴ πλοῖα ἐπάθομεν ὕστερον. ὁ γὰρ θρᾴξ παρὰ σεύθῃ πολυπραγμονῶν τί, ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ νικαύδου τοῦ λακωνικοῦ. ἔλαβον δὲ καὶ τριακόντορον, ἣν ἐπεστάθη πολυκράτης ἀθηναῖος, ὃς ὁπόσα λαμβάνοι πλοῖα, καπῆγνυ ὧν τὸ στρατόπεδον. καὶ τὰ μὲν ἀγώγιμα, ἃ ἐπῆγον ἀζαιρούμενοι, φύλακας καθίσταμεν, ὅπως σῶα εἴη. τοῖς δὲ πλοίοις ἐχρήσαντο εἰς παραγωγὴν. ὧν ᾧ δὲ ταῦτα λῷ, ὧδε λέγειν ἀζήτησαν οἱ ἕλληνες. καὶ οἱ μὲν ἐνετύγχανον, οἱ δὲ καὶ ὅ. ἐλεαίνετος δ' ἀζαγαγὼν, καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλον λόχον πρὸς χωρίον χαλεπὸν, αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ. ἐπεὶ δὲ τὰ ὠμὰ σῖτα οὐκέτι ἦν λαμβάνειν, ὥστε ἀναπαυσαμένους ὠθεῖν τὸ στρατόπεδον, ἐκ τούτου λαβὼν ὁ ξενοφῶν ἡγεμόνας τῶν τραπεζουντίων, ἀζάγει εἰς δρίλας τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος. τὸ δὲ ἥμισυ φυλάττειν κατέλιπε τὸ στρατόπεδον. οἱ γὰρ κόλχοι ἅπαντες ἐκπεπωκότες ἐκ τῶν οἰκίων, πολλοὶ ἦσαν ἀθρόοι, καὶ ὑπερεκάθηντο ὑπὲρ τῶν ἄκρων. οἱ δὲ τραπεζοῦντιοι ὁπότε μὲν τὰ ὠμὰ σῖτα ῥᾴδιον ἦν λαβεῖν, ἐκ ἧγον. φίλοι γὰρ αὐτοῖς ἦσαν. εἰς τοὺς δρίλας δὲ προθύμως ἦγον, ὑφ' ὧν μακρὰς ἐπασχον, εἰς χωρία τε ὀρεινὰ καὶ δύσβατα, καὶ αὐθαδῶς πολεμικωτάτους τῶν γε τῷ πόντῳ. ἐπεὶ δὲ ἦσαν γε τῇ χώρᾳ οἱ ἕλληνες, ὁποῖα τῶν χωρίων τοῖς δρίλαις ἁλώσιμα ἐδόκει εἶναι, ἐμπιπράουσιν ἀπῆσαν, οὐδὲν ὧν λαβεῖν, εἰ μή τις, ἢ βοῦς, ἢ ἄλλό τι τοιοῦτο τὸ πῦρ διαπεφυγός. ἐν δ' ὧν χωρίον, ὃ μητρόπολις αὐτῶν ἐκαλεῖτο, εἰς τοῦτο πάντες συνεῤῥύηκεσαν. πόδες δὲ οὗτοι ὧν χαλεπώτατοι ἐχυρῶς βαθεῖα, καὶ πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον. οἱ δὲ πελτασταὶ προτρέχοντες στάδια πέντε ἢ ἓξ τῶν ὁπλιτῶν, διαβραμόντων τὸν χαράδραν, ὁρῶντες πρόβατα πολλὰ, καὶ ἄλλα χρήματα, προσέβαλλον πρὸς τὸ χωρίον. συνέπιπτον δὲ καὶ διορυφόροι πολλοί, οἱ ὠθεῖ τὰ ὠμὰ σῖτα ἀζωρμημένοι. ὥστε ἐγχώντο οἱ διαβάντες πλείους ἢ εἰς διχιλίους ἀνθρώπους. ἐπεὶ δὲ μαχόμενοι οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὸ χωρίον, καὶ γὰρ τάφρον ὧν πρὸ αὐτοῦ εὐρεῖα ἀνάβλημένη, καὶ σκόλοπες ὠθεῖ ἐπ' ἀναβολῆς, καὶ τύρσεις πολλαὶ ξύλιναι πεποιημέναι, ἀπῄεσαν ἤδη ἐπεχείρουν. οἱ δὲ ἐπέκειντο αὐτοῖς. ὡς δ' οὐκ ἐδύναντο ἀπελθεῖν. ὧν γὰρ

λῶ γὰρ ἐφ' ἑνὸς ἡ παράστασις ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὸ χαράδρον, ὠθεῖ πουσι πρὸς ξενοφῶντα, ὃς ἡγεῖτο τοῖς ὁπλίταις. ὁ δ' ἐλθὼν λέγει, ὅτι ἔστι χωρίον χρημάτων πολλῶν μεστόν. οὔτε οὖν λαβεῖν δυνάμεθα, ἰσχυρὸν γάρ ἐστιν, οὔτε ἀπελθεῖν ῥᾴδιον. καὶ χρῆται γὰρ ἐπεξελήλυθότες καὶ ἡ ἄμφοδος χαλεπή. ἀκούσας ταῦτα ὁ ξενοφῶν, προαγαγὼν πρὸς τὸ χαράδραν, οὓς μὲν ὁπλίτας ἐκέλευε θεᾶσθαι τὰ ὅπλα. αὐτὸς δ' ἀναβὰς σὺν τοῖς λοχαγοῖς, ἐσκοπεῖτο πότερον εἴη κρεῖττον ἀπάγειν καὶ οὐκ ἀναβεβηκότας, ἢ καὶ οὓς ὁπλίτας ἀναβιβάζειν, ὡς ἀλόντος οὐ τοῦ χωρίου, ἐδόκει τὸ μὲν ἀπάγειν, οὐκ εἶναι αὖθις πολλῶν νεκρῶν. ἐλεῖν γ' ἂν ᾤοντο καὶ οἱ λοχαγοὶ τὸ χωρίον. ἐν ᾧ ξενοφῶν σὺν ἐχώρησε, τοῖς ἱεροῖς πεισθέντας. οἱ γὰρ μάντεις ἀπηλπεισμένοι ἦσαν, ὅτι μάχη μὲν εἴη, τὸ δὲ τέλος καλὸν φανεῖσθαι. καὶ οὖν μὲν λοχαγοὺς πέμπει ἀναβιβάσαντας οὓς ὁπλίτας. αὐτὸς δ' ἐμένων ἀναχωρήσας ἅπαντας οὓς πελτάστας, καὶ οὐδενία εἶα ἀκροβολίζεσθαι. ἐπεὶ δ' ἦκον οἱ ὁπλῖται, ἐκέλευσε τὸν λόχον ἕκαστον ποιῆσαι τῶν λοχαγῶν, ὡς ἂν κράτιστα οἴονται ἀγωνιεῖσθαι. ἦσαν γὰρ οἱ λοχαγοὶ πλησίον ἀλλήλων, οἳ πάντα τὸν χρόνον ἀλλήλοις πρὸς ἀνδραγαθίας ἀντεποιοῦντο. καὶ οἱ μὲν λοχαγοὶ ταῦτα ἐποίουν. ὁ δὲ οὓς πελτάστας πᾶσι παρήγγελε διηκονισμένους ἰέναι. ὡς ὁπόταν σημήνῃ, ἀκοντίζειν διέπουσι, καὶ οὓς τοξότας ὡσαύτως ἐπὶ τοὺς ναυβάτας, ὡς ὁπόταν σημήνῃ, τοξεύειν διέπουσι, καὶ οὓς γυμνῆτας λίθων ἔχειν μεστὰς τὰς διφθέρας, καὶ οὓς ὡσαύτως ἐσπεμψε τούτων ὠμελῆσθαι. ἐπεὶ δὲ πάντα παρεσκεύαστο, καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ ὑπολοχαγοί, καὶ ἀξιοῦντο τούτων μὴ χείρους εἶναι, πάντες παρατεταγμένοι ἦσαν. καὶ ἀλλήλους μὲν συνεώρων. δυσδιὰ γὰρ ἦν ἡ παράταξις διὰ τὸ χωρίον. ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισεν καὶ ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο, καὶ ἅμα γε ἀνωλόλυξαν, καὶ ἔθεον δρόμῳ οἱ ὁπλῖται, καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι ἐκ τῶν χειρῶν λίθοι. ἦσαν δ' οἱ καὶ πῦρ προσέφερον. ἐνταῦθα δὲ πλήθους τῶν βελῶν, ἔλιπον οἱ πολέμιοι τάς τε σταυρώματα, καὶ τὰς τύρσεις. ὥστε ἀγασίας συμφάλιος καὶ Φιλόξενος πελτοὺς, καταθέμενοι τὰ ὅπλα, σὺν χιτῶνι μόνον ἀνέβησαν, καὶ ἄλλος ἄλλου εἵλκε, καὶ ἄλλος ἀναβεβήκει, καὶ ἤλωκε τὸ χωρίον ὡς ἐδόκει. καὶ οἱ μὲν πελτάσται καὶ οἱ ψιλοὶ εἰσέβαινον, ἤρπαζον ὅτι ἕκαστος ἐδύνατο. ὁ δὲ ξενοφῶν περὶ τὰς πύλας, ὁπόσους ἐδύνατο κατεκώλυε τῶν ὁπλιτῶν ἔξω. πολέμιοι γὰρ ἄλλοι ἐφαίνοντο ἐπ' ἄκροις πᾶσιν ἰσχυροῖς. οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου μεταξὺ γενομένου κραυγὴ ἐγίγνετο φόβου, καὶ ἔφευγον. οἱ μὲν καὶ ἔχοντες ἃ ἔλαβον, τάχα δέ τις καὶ τραυμάτων. καὶ πολὺς ἦν ὠθισμὸς ἀμφὶ τὰ θυρέτρα. καὶ ἐρωτώμενοι οἱ ἐκπίπτοντες, ἔλεγον ὅτι ἄκρα τί ἐστιν φόβου, καὶ οἱ πολέμιοι πολλοί, οἳ παίουσιν ἐκδεδραμηκότες οὓς ἀνθρώπους. ἐνταῦθα ἀνεπεῖσε ἐκέλευσε τολμήσαι τὸ Μίρωνα, ἰέναι εἴσω τὸν βαλόμενον τί λαμβάνειν, καὶ ἐφέροντο εἴσω πολλοί, καὶ νικῶσι οὓς ἐκπίπτοντας, οἱ εἴσω ὠθόμενοι, καὶ κατακλείσασι οὓς πολεμίους πάλιν εἰς τὴν ἄκραν. καὶ τὰ μὲν ἔξω τῆς ἄκρας πάντα διήρπασαν. καὶ ἐξενομίσαντο οἱ ἕλληνες. οἱ δ' ὁπλῖται ἔθεντο τὰ ὅπλα· οἱ μὲν πρὸ τὸ σκήρωμα, οἱ δὲ περὶ τὸν ὅλον τεῖ

quòd non plures quàm singuli in alueum descendere poterant, ad Xenophontem, qui graui armaturæ imperabat, statim extruserunt, qui nunciarent castellum omnibus copijs refertißimum esse: uerum neq; capi posse, neq; sine maximo periculo retrocedi, propterea quod & hostes eruptionem fecissent, et uia difficilimos exitus haberet. Quæ cum audißet Xenophon, ad alueum suas copias duxit: ibi graue armaturam ußit consistere. Ipse cum centurionibus traiecit, ac loci naturam situmq; speculatus, animo aliquan diu incerto fuit, pedémne referret, an uero eos etiam iuberet traijcere, quos in ulteriore aluei ripa reliquerat. Illud quidem certe dubium non erat posse sine multa suorum cæde discedi, nisi oppido potiti essent. Posse autem expugnari, & centuriones existimabant, & ipse extorum significationibus adductus, illis assentiebatur: aruspices enim prædixerant acrem pugnam, uerùm qualem optarent, exitum fore. Centuriones igitur, ut grauem armaturam adducerent, remisit. Ipse interea cetratos in unum locum coëgit, atque illis, ut se à iaculatione continerent, edixit. Vbi uero grauis armatura adfuit, centuriones iußit centurias quenque suas non alia forma instruere, quàm qua eas ad pugnam aptißimas fore iudicaret. Erant enim cum eo hi omnes centuriones, inter quos perpetua fuerat de uirtute æmulatio. Cum centuriones paruissent, tum peltatos cum amentatis telis procedere iußit, ut dato primùm signo iaculari possent. Sagittarios item cum applicatis ad neruum sagittis, quo simulac significatum esset, sine mora telum in hostem dirigerent. Ad hæc, uelites iußit lapidibus scorteos uidulos refertos habere: dimisit autem idoneos homines, qui hæc ne negligerentur, curarent. His ita constitutis, centuriones, succenturiones, quiq; illis uirtute nihilo deteriores ut uiderentur, laborabant, in acie consiterunt, ac se mutuo intuebantur: erat enim pro loci natura aciei species pulcherrima. Pæane autem citato, cum tubæ cecinissent, martium clamorem uniuersa grauis armatura sustulit, ac cursu in hostem contendit: eodemq; impetu missilia, spicula, sagittæ, è fundis, è manibus etiam quamplurimi emißi lapides: fuerũt etiã qui accensas faces intulerint. Ibi hostes præ telorum multitudine turres ac uallum deserere coacti. Quo factum, ut Agasias Stymphalius, & Peleneus Philoxenus, armis abiectis, cum tunica in oppidum ascenderint, atque ex eo alius alium eôdem pertraxerit, multi suo per se nisu ascenderint, ac plane captum esse oppidum uidebatur. Peltati equidem, & leuis armatura huc illuc concurrentes, quæ poterant diripiebant. At Xenophon cum ad portas constitisset, quoscunque poterat grauis armaturæ milites aditu prohibebat: hostes enim in arduis superiorum montium iugis alij conspecti fuerant. Interea inter mœnia clamor exortus, quod qui ad rapinas cupidius concurrerant, partim abiecta præda, partim etiam acceptis uulneribus fugiebant, ac se ita, ut in fuga fit, trepidantes, in ipsis portarum angustijs trudebant. È quibus cum causa fugæ quæreretur, responsum est, ex interiore quadam arce magnum hostium numerum in palantes impetum fecisse. Ibi Xenophon Tolmiden præconem iußit pronunciare, ut qui iam uellent quid capere, arbitratu suo introirent: tum certatim omnes irrupere: quo impetu egredientes reiecti sunt. Hostes in eo iugo cœpti obsideri: quæ in castello reperta sunt, direpta omnia, atq; exportata. Grauis quidem armatura partim ad uallum, partim in uia qua

ad

ad iugũ iter erat, in armis cõsedit. At Xenophõ cum centurionibus de arce capienda cõsultabat: una hæc enim se ostẽdebat salutis spes, neq; erat non difficilimũ alia ratione euadere. Hic rebus omnib. circunspectis, plane statuerunt arcẽ eã expugnari nullo pacto posse: quare cũ uniuersum agmẽ ad discessum spectaret, propugnacula ad quæ quisq; cõsederat, demoliri ceperũt. Iamq; minus ad agendã prædã idoneos, & magnã grauis armaturæ partẽ emiserãt, et eos dũ taxat quorũ uirtute plurimũ confidebãt, cẽturiones in præsidijs collocarãt, cum repente magnus hostiũ numerus cũ uimineis scutis, hastisq;, ocreis, ac Paphlagonicis galeis, ex insidijs eruptione facta, domos eas occupauit, quæ in utraq; eius uiæ parte erãt, quæ ad arcẽ ducebat. Neq; uero nostris tutũ erat eos inuadere sub ijs portis, quib. arx imminebat, illi. n. magnas trabes deijciebãt: erat itaq; & profectio, & mãsio periculosa. Nox in primis terrorẽ afferebat. Nostris aũt non pugnantib. magis, q̃ quid in ancipiti loco deprehẽsi agerẽt dubitãtibus, deorũ nescio quis, salutis uiã mõstrauit. Ex ijs. n. ædib. quæ in dextera uiæ parte erãt, unæ subito igni correptæ sunt: neq; unde is immissus esset, apparuit: qui quidẽ eo irruperãt, statim dilapsi sunt. Res fortuita Xenophõti salutare consiliũ attulit, quandoquidẽ è re nata, læua in parte quæ erãt ædes, omnis incendi iussit: quod sane minimo negocio factũ est: erãt enim domus illæ oẽs ligneæ. Atq; ea quidẽ etiã pars ab hostib. cõsestim relicta est: soli iam metuebãtur, qui in frõte erãt, in ipsis uiæ faucibus: neq; dubiũ erat, quin simulac nostros exeũtes iã, ac descẽdentes cõspexissent, à tergo urgerẽt. Iubet hic Xenophõ eos q̃ ab hostib. telis peti nõ possent, undecũq; ligna in eũ locũ, qui medius relictus erat inter Græcorũ agmẽ et hostes, cõportare, atq; ubi satis multũ iam lignorũ cõportatũ, ignem subijci, ac proximos etiã circa uallũ ædes cõburi, quo scilicet hostes medijs ignib. intercluderẽtur. Hac ratione è difficili loco uix euaserũt. Oppidũ totũ, arce excepta, & quicquid domorũ fuit, eo arsit incẽdio. Postero die Græci cõmeatib. onusti recesserũt. Cum Trapezuntẽ redeũdũ esset, ne in descensu maxime decliui et angusto ab hostib. urgerẽtur, metuebãt. Quare simulatis insidijs, hostẽ eludendũ sibi putarunt. Suscepto igitur negocio, Mysus quidã et patria, et nomine, assumptis quatuor aut quinq; Cretẽsibus, in cõdenso loco subsedit, quasi hostẽ ex insidijs inuasurus. Illorũ uero peltæ, eminus è diuersis partib. cũ æreæ essent, coruscabãt. Qua specie hostes territi, nostros persequi ausi nõ sunt. Interea nostrorũ agmẽ descẽdit. Mysus ubi nihil iam esse amplius simulatione opus intellexit, signũ suis dedit, ut quãmaxime possent, citato cursu fugerẽt: & ipse simul è latebris erũpens, & qui cum eo erãt, se in fugã dedere. Alij, cũ sene hostis cursu assequeretur metuissent, de uia discedẽtes, in syluã quampiã se è proximis saltib. deuoluerũt, atq; ita seruati sunt. Mysus fugiẽs, de uia suis clamabat, sibi ut opẽ ferrent. Neq; illi nõ præsto fuerũt: saucius Mysus intra suos receptus est, et qui opẽ tulerãt, cũ de superiore loco telis grauiter uulnerarẽtur, pedẽ retulerũt. Fuerũt tamẽ è Cretẽsib. unus & alter, qui sagittas in hostes miserint. Postremo cũ cæli incolumes in castra redierũt. Ibi cũ neq; rediisset Chirisophus: neq; naues, quãmultis opus erat, in prõptu essent: nec cõmeatus unde sibi cõpararent iã haberẽt, discedendum sibi statuerũt. In nauis itaq; ægros oẽs, et XL. annis maiores, impuberes, et mulieres, ac impedimentorũ q̃cq̃d minus usui futurũ uidebatur, cũ imposuissẽt, atq; ei classi de prætoribus natu

τῶν τὴν ἄκραν φέρουσαν. ὁ δὲ ξενοφῶν καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐσκόπουν, εἰ οἷόν τ' εἴη τὴν ἄκραν λαβεῖν. ἐν γὰρ οὕτω σωτηρία ἀσφαλής. ἄλλως δὲ παγχάλεπον ἐδόκει εἶναι ἀπελθεῖν. σκοπουμένοις δ' αὐτοῖς, ἔδοξε παντάπασιν ἀναλωτὸν εἶναι τὸ χωρίον. ἐντεῦθεν παρεσκευάζοντο τὴν ἄφοδον. καὶ τοῦ μὲν σωροὺς ἕκαστοι τοῦ καθ' αὑτοὺς λιπέσθαι, καὶ τοὺς ἀχρείους εἰς ἀποσκευὰς ἀξιέπεμπτον, καὶ τῶν ὁπλιτῶν τὸ πλῆθος. κατέλιπον δὲ οἱ λοχαγοί, οἷς ἕκαστος ἐπίστευεν, ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο ἀναχωρεῖν, ἐπεξέθεον ἐνθένδε πολλοὶ, γέρρα καὶ λόγχας ἔχοντες καὶ λιθοβολίας καὶ πρανῆ παφλαγονικά. καὶ ἄλλοι τὰς οἰκίας ἀνέβαινον, τὰς ἐνθεν καὶ ἐνθεν εἰς τὴν ἄκραν φερούσης ὁδοῦ. ὡς δ' οὐδὲ διώκειν ἀσφαλὲς ἦν αὐτοῖς τὰς ὠτίλας τὰς εἰς τὴν ἄκραν φερούσας. καὶ γὰρ ξύλα μεγάλα ἐπερρίπτουν αὐτόθεν. ὥστε χαλεπὸν ἦν καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι, καὶ ἡ νὺξ φοβερὰ ἦν τοῖς οὖσι. μαχομένων δ' αὐτῶν, καὶ ἀπροσμένων, θεός τις αὐτοῖς μηχανὴν σωτηρίας δίδωσιν. ἐξαπίνης γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκία τῶν δεξιᾶ. ὅτου δὴ ἀναπταντος πνός. ὡς δ' αἱ πρῶται πίτυες, ἐφύλαττον οἱ ἀπὸ τῶν ἐν δεξιᾷ οἰκιῶν. ὡς δ' ἐμάθεν οἱ ξενοφῶν ὅτου παρὰ δὴ τύχης, ἀναθεῖναι ἐκέλευε καὶ τὰς ἐν ἀριστερᾷ οἰκίας. αἱ δὲ ξύλιναι ἦσαν, ὥστε καὶ ταχὺ ἐκαίοντο. ἐφύλαττον οὖν καὶ οἱ ἀπὸ τούτων τῶν οἰκιῶν. οἱ δὲ ἤδη σῶμα δὴ ἔτι μόνοι ἐλύποων, καὶ δῆλοι ἦσαν, ὅτι ἥξοντες ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ τε καὶ καταβάσει. ἐντεῦθεν παρεσκεύαζε φορεῖν ξύλα, ὅσοι ἐτύγχανον ἔξω ὄντες τῶν βελῶν, εἰς τὸ μέσον ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. ἐπεὶ δὲ ἱκανὰ ἤδη ἦν, ἀνῆψαν. ἀνῆπτον δὲ καὶ τὰς παρ' αὐτὸ τὸ χαράκωμα οἰκίας, ὅπως οἱ πολέμιοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν. οὕτω μόλις ἀπῆλθον ἀπὸ τ' χωρίου, ὧν μέσῳ ἑαυτῶν καὶ τ' πολεμίων ποιησάμενοι, καταπαύθη πᾶσα ἡ πόλις, καὶ αἱ οἰκίαι καὶ αἱ τύρσεις καὶ τὰ σωρώματα, καὶ τἆλλα πάντα, πλὴν δὴ ἄκρας. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέπεμψαν οἱ ἕλληνες ἔχοντες τὰ ὠτίδια. ἐπεὶ δὲ τὴν κατάβασιν ἐφοβοῦντο τὴν εἰς πραπεζοῦντα, πρανὴς γὰρ ἦν καὶ σφηνοειδὴς ἐποίησαντο, καὶ ἀνὴρ μυσὸς τὸ γένος, καὶ τοὔνομα ὅστις ἔχων, τ' κρητῶν λαβὼν τέτταρας ἢ πέντε, ἔμενεν δὴ λασίῳ χωρίῳ, ὃ πρόσκειτο τοῦ πολεμίου πρὸς ἀσπίδας λαμβάνειν. αἱ δὲ πέλται αὐτ' ἄλλη ὃ ἄλλη διεφαίνοντο χαλκαῖ ὅσαι. οἱ μὲν πολέμιοι ταῦτα διορῶντες, ἐφοβοῦντο ὡς σφενδόναι ὄσαι. ἦ δὲ σφαλὰ δὴ τούτῳ κατέβαινεν. ἐπεὶ δὲ ἐδόκει καινὸν ἤδη εἶναι πελτοφύλακα τῷ μυσῷ, ἐσήμηνε φεύγειν αὐτὸν κράτιστον. καὶ ὃς δρασκάσας, φεύγει καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι κρῆτες ἁλίσκεσθαι γάρ ἔφασαν τῷ δρόμῳ, ἐκπεσόντες ἐκ δὴ ὁδοῦ, εἰς ὕλλιν τὴν τὰς νάπας κυλινδούμενοι, ἐσώθησαν. ὁ μυσὸς δὲ τὴν τῆς ὁδοῦ φεύγων, ἐβόα βοηθεῖν, καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ, καὶ ἀνέλαβον τετραμένον. καὶ αὐτοὶ ὧδε πόδια ἀνεχώρησαν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες, ὃ ἀντιπροσβύοντες τινὲς τ' κρητῶν, ὅτως ἀφικνοῦνται ὧδε τὸ στρατόπεδον, παῦτες σῶοι ὄντες. ἐπεὶ δ' ὅτε ὁ χειρίσοφος ἦκεν, ὅτε πλοῖα ἱκανὰ ἦν, ἐντεῦθεν ἐκέλευε τὸν λαμβάνειν ἔτι, ἐσβὰς ἀπιτέον εἶεν. ὃ ἐς μὲν τὰ πλοῖα οὐκ ἀφικνοῦντας φεβίβαζον, καὶ οὐκ ἔτη πεντήκοντα ἔτη, ὃ παῖδας καὶ γυναῖκας ὃ τῶν σκευῶν, ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν, ὃ ἐλήσιον ὃ σοφαίνετον οὐ πρόσθυ/

πρεσβυτάτους τ στρατηγῶν, εἰσβιβάσαντες τούτων ἐπέλευον ὧν μελεῖσθαι. οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο. ἡ δὲ ὁδὸς ὁδοποιημένη ἦν, καὶ ἀφικνοῦνται πορευόμενοι εἰς Λεπρεασιῶν τὰ τριταῖοι, πόλιν ἑλληνίδα, ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ σινωπέων ἄποικον, ἐν τῇ κολχίδι χώρᾳ. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε, καὶ δέξεται ἐγένετο, καὶ ἐγένοντο ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. οὗτοι ἐσώθησαν ἐκ τ ἀμφὶ Κῦρ μυρίους. οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλοντο ὑπό τε πολεμίων καὶ χιόνος, καὶ εἴτις νόσῳ. ἐνταῦθα λαμβάνουσι τὸ δέκατον τ αἰχμαλώτων γιγνόμενον ἀργύριον, καὶ τιθὶ δεκάτῳ, ὃν ἐν τῷ ἀπόλλωνι δεῖλον, καὶ τῇ ἐφεσίᾳ ἀρτέμιδι. δεκάτην οἱ στρατηγοὶ τὸ μέρος ἕκαστος φυλάττειν τοῖς θεοῖς. ἀντὶ δὲ χειροσόφου, νέῳ ὄντι αὐτῷ ἔλαβε. ξενοφῶν δὲ τὸ μὲν τ ἀπόλλωνος ἀναθημα ποιησάμενος, ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἐν δελφοῖς τῶν ἀθηναίων θησαυρόν. καὶ ἐπεγράψατό τε αὐτοῦ ὄνομα καὶ τ πρόξενος, ὃς σὺν κλεάρχῳ ἀπέθανε. ξένος γὰρ ἦν αὐτοῦ. τὸ δὲ τῆς ἀρτέμιδος τῆς ἐφεσίας, ὅτι ἀπέσωσεν ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς ἀσίας τιθὶ εἰς βοιωτοὺς ὁδόν, κατέλιπε παρὰ μεγαβύζῳ, τῆς ἀρτέμιδος νεωκόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνοῦσων, ἐδόκει ἐφάνη μετὰ ἀγησιλάου ἐν κορωνείᾳ, ἐπέσει λεν, ἢν μὲν αὐτὸς σωθῇ, ἐὰν τῷ ἀρτέμιδι. εἰ δέ τι πάθοι, ἀνέθεναι ποιησάμενος τῇ ἀρτέμιδι ὅ, τι οἱοίῳ χαριεῖ δὴ τῇ θεῷ. ἐπεὶ δ' ἔφυγε ξενοφῶν, κατοικοῦντος ἤδη αὐτοῦ ἐν σκιλοῦντι ὑπὸ τ λακεδαιμονίων οἰκιδεύς, πρὸς τ ὀλυμπίαν, ἀφικνεῖτ μεγάβυζος εἰς ὀλυμπίαν θεωρήσων, καὶ ἀρτέμιδι τιθὶ πρὸ καταθήκην αὐτῷ. ξενοφῶν δὲ λαβὼν χωρίον ὠνεῖται τῇ θεῷ, ὅπως αὐτῇ ἐν ὁ θεὸς ἔτυχε ἦν δαπάνῃ δάφνης τ χωρίς ποταμὸς σελλοῦς. καὶ ἐν ἐφέσῳ ἦν πρὸς τ ἐφεσίας ἀρτέμιδος νεών, σελλήνος ποταμὸς πρὸ ῥᾷ, καὶ ἰχθύες τε ἐν ἀμφοτέροις εἰσὶ καὶ κόγχαι. ἐν ᾗ τῷ σκιλοῦντι χωρίῳ καὶ θῆραι πάντων, ὁπόσα θέμις ἀγρεύομενα θηρίκ. ἐποίησε ᾗ καὶ ναὸν καὶ βωμὸν πρὸ τ ἱερᾶς ἀργυρίου, καὶ θλοιπὸν ἀεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τ πρὸ ὡραῖα, θυσίαν ἐποίει τῇ θεῷ, καὶ πάντες οἱ πολῖται, καὶ οἱ πρόχωροι αὐτῶν καὶ γυναῖκες μετεῖχον τῆς ἑορτῆς. πρὸ ἐχῇ ᾗ καὶ ἡ θεὸς τοῖς σκιλοῦσιν ἄλφιτα, πρῶτος, οἶνον, ἀργύριον, πρόβατα, καὶ τ θυομένων πρὸ τ ἱερᾶς νομῆς λάχος, καὶ τ θηρευομένων δέ. καὶ γ' θήραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν ἑορτὴν οἵ τε ξενοφῶντος παῖδες, καὶ οἱ τ ἄλλων πολιτῶν. οἱ ᾗ βουλόμενοι καὶ ἄνδρες σωφρονέστεροι, καὶ ἥλισκον τὰ μὲν δὴ αὐτοῦ τ ἱερὸ χωρίον, τὰ ᾗ ἐν τῇ φολόης, σύες καὶ δορκάδες καὶ ἔλαφοι. ἔστι ᾗ ὁ τόπος ἓν ἐκ λακεδαίμονος εἰς ὀλυμπίαν πορευόντων, ὡς ἑκατὸν σταδίοι, πρὸ τ ἐν ὀλυμπίᾳ δέος ἱεροῦ. ἐνὶ δ' ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ καὶ ἄλσει, καὶ ὄρει δεκάδρομος μεσά, ἱκανὰ καὶ συῶν καὶ αἶγας καὶ ὄϊς τρέφειν, καὶ ἵππους. ὥστε καὶ τὰ τ εἰς τὴν ἑορτὴν ἰόντων ὑποζύγια σύνοχεῖσθαι. πρὸ δ' αὐτοῦ τοῦ ναοῦ ἄλλος ἡμέρων δένδρων ἐφυτεύθη, ὅσα δὴ πρωκτά, ὡραῖα. ὁ δὲ ναὸς ὡς μικρὸς μεγάλῳ τῷ ἐν ἐφέσῳ ἔοικεν. καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν ὡς κυπαρίσσινον, χρυσῷ ὄντι τῷ ἐν ἐφέσῳ. καὶ στήλη ἕστηκε πρὸ τοῦ ναοῦ, γράμματα ἔχουσα, ἱερὸς ὁ χῶρος τ ἀρτέμιδος. τὸν ᾗ ἔχοντα καὶ καρπούμενον, τιθὶ μὲν δεκάτῳ καταθύειν ἑκάστῳ ἔτους. ἐκ δὲ τοῦ πωλεῖσθαι τὸν ναὸν ὠνεῖσθαι δύναται. ἐὰν δέ τις μὴ ποιῇ ταῦτα, τῇ θεῷ μελήσει. ἐκ κερασοῦντος δὲ ἐν θάλαττα ἐνημέ-

natu maximos Phileſiũ et Sophænetũ præfeciſſent, reliqui omnes pedibus, quà erat iam uia munita, profecti ſunt. Tridui quidè Ceraſuntè, quæ ad mare Græca urbs eſt, Sinopẽſium colonia, in Colchorum finibus, peruenerunt. Hic dies x. permanſerunt: per quos totius exercitus cenſu habito, cenſa ſunt armatorum octo M. D C. Hi è decem ferè millibus reliqui fuere: cæteri partim ab hoſtibus cæſi, partim niuibus ac morbo conſumpti. Hic etiam pecuniam de captiuis collectam partiti, eam quæ decimæ nomine aut Apollini, aut Epheſiæ Dianæ uota fuerat, conſecrandam prætores acceperunt. Chiriſophi partem, Neon Aſinæus accepit. Xenophon primùm de manubijs domum Apollini Delphico in Athenienſium theſauro dedicauit, ſuo & Proxeni, qui cum Clearcho occiderat, hoſpitis ſui nomine, inſcriptum. Deinde cum ex Aſia cum Ageſilao in Europam aduerſus Bœotios traijceret, ac prælij aleam, quod ad Coroneam factum poſtea eſt, ſibi ſubeundam intelligeret, quam Dianæ debebat pecuniam, eam apud Megabyzum deæ ædituum depoſuit, pactus ut eam ille ſibi redderet, ſi belli periculum effugiſſet: ſin aliter cecidiſſet, ex ea, ut quod doni genus iudicaſſet deæ gratiſſimum fore, dedicaret. Quare cum Xenophon è prælio diſceſſiſſet incolumis, ac Sciluntem migraſſet, quod oppidum Lacedæmonij coloniam non longe ab Olympia deduxerant, ita fortè accidit, ut Megabyzus ad Olympiam ſpectandi gratia ueniens, Xenophonti depoſitum redderet. Ea pecunia Xenophon, ubi oraculum conſuluit, agrum mercatus eſt: cum agrum Sellenus fluuius præterfluit. Et ſane eodem nomine fluuius Epheſi, propter Epheſiæ Dianæ templum fluit, ac uterq; piſces & conchas alit. Hic autem uicus, quem Sciluntem appellatum diximus, ferarum omnium quæ in dagine capiuntur, copiam habet luculentam. Templum Xenophon, & aram, ex eadem pecunia erexit. Sacrum deæ è decimis fructuum eius agri, qui quauis anni parte perciperentur, faciebat. Dies feſti ciuium ac finitimorum cum uirorum tum fœminarum frequentia celebrabantur. Ipſa quidem dea conuenis ſuis frumenta, uina, ſtipes, bellaria adminiſtrat. Ad hæc ijſdem ratam extorum, & uenationum partem elargitur. Nam Xenophon, eiuſq; liberi, atq; item ciuium multi, ac deniq; ex quocunq; hominum numero, qui uelint, dies aliquot in uenationibus, ad nundinarũ copiam augendam, conſumunt. Capiuntur autẽ cum è ſacro agro, tum uero ex Pholoë, quæ non longe abeſt, apri, capreæ, cerui. Locus is ea in uia eſt, qua itur à Lacedæmone in Olympiam: longe abeſt ab Olympij Iouis ſtad. non amplius x x. In eo ſaltus & montes ſunt arboribus condenſi, ubi ſues, oues, capellæ, equi etiam, latiſſima habent paſcua: ac deinde paſtiones eorum qui ad ſacra uehuntur, ueterinis largiſſime ſuppeditant. Incingitur ædes luco pomiferis arboribus conueſtito, in quo nullum deſit, pro ſua tempeſtiuitate, eſcariorum fructuum genus. Aedes ipſa, operis forma, pro rata quidẽ portione, Epheſiæ Dianæ templo ſimilima. Deæ etiam ſignum, quod cupreſſinum eſt, ab aurei illius ſimilitudine, ſola recedit materia. Ante templum pila erecta eſt, in qua inciſæ literæ, Sacrum eſſe Dianæ agrum. Qui poſſideat, atq; ex eo fructum capiat, annonæ decimam illum deæ ſoluere. reliquũ in ſarta tecta conferre oportere: deam ipſam, qui ſe fraudarit, uindicaturam. Sed ut unde digreſſa eſt oratio, reuertatur. À Ceraſunte ea pars exercitus, quæ iam ante naues conſcen-

conscenderat, mari, reliqui pedibus iter fecerunt. Atq; hi quidem cum in Mosynœcorũ fines uenissent, Timesitheũ Trapezuntiũ illorum hospitẽ præmittunt, qui ex illis quærat, malintne Græcos tanquã amicos, an uero tanquã hostes in fines ingredi. At illi nihil id sua interesse respondẽrũt, quippe qui locorũ situ maxime considerẽt. Timesitheus Græcos docet, esse his cum eiusdẽ nominis populis, qui in ulteriore ponti littore essent, perpetuum bellum: quare cõmodissimum Græcis uisum est fore, si cũ illis belli societatẽ coniunxissent. Ad eos itaq; cũ Timesitheo prætores uenũt: ad quos Xenophõ eodẽ Timesitheo interprete, in hũc modũ uerba fecit: Nos Mosynœci, pedib. in Græciã contendimus: neq; enim classe possumus, cum naues præstò nõ sint. Atenim uia nobis ab ijs, qui uobis etiã (sic. n. au tinus) hostes sunt, intercluditur. Potestis igitur, si uelitis, uobis nos socios ascisce re, atq; illos uos unquã si iniuria affecerũt, ulcisci, ac in posterũ cogere, in uestro ut sint officio ac potestate. Quod si præsentẽ conditionẽ respueritis, uidete ne tãti postea exercitus opẽ desidere tis. Ad hæc, qui summũ in Mosynœcis magistratũ gerebat, sibi probari ea quæ ille dixisset respõdit, neq; ullã in se firmandæ societatis morã futurã. Tum Xenophõ: Qua, inquit, in re opera nostra usuri estis, cũ socios nos uobis ascisceritis? aut in uiæ difficultate superãda, quid in auxilio uestro spei nobis positũ esse potest? Nos, illi inquiũt, in communiũ hostiũ fines, hinc simul, atq; istinc, ope uestra freti, facile inuadere possumus. Vicissim uero uobis in castra homines et naues mittemus, qui et in pugna, cũ opus fuerit, socij, et in uia duces esse poterũt. Atq; his quidẽ cõditionibus, fide data utrinq;, & accepta, societas inita est. Postero die Græci ad suos redierũt: quos lintres c c c. sequuti, in singulis terni homines: è quibus duo descenderũt, ac se in Græcorũ ordines cũ suis armis inseruere: singuli cũ singulis nauigijs domũ reuersi sunt. Atqui remanserãt, in centurias, quasi totidẽ in choros descripti, quadratũ agmen, ueluti in quincuncẽ direxerũt. Læua manu cetram albo/rũ boum hirtis corijs intectã, hederacei fólij forma, dextra iaculũ tenebãt cubitũ senum: in cuius summa parte cuspis erat, ima pilæ formã habebat. Tunicis induti tam densis erãt, q̃ sunt lectorũ culcitræ: eæ summis genibus terminabãtur: galeis coriaceis capita munierãt, quales ferè Paphlagonicæ sunt, in quarũ uertice spirula in tiaræ modũ eminebat: ijdẽ uero & ferreas habebãt securiculas. Ex his cum unus progredi cœpisset, cũ cantu cæteri in numerũ ingrediẽtes, eum per Græcorũ medios ordines atq; arma sequuti sunt: ac recta quidẽ in hostes profecti, ad castellũ quoddã oppugnãdi causa, qua parte id facilime capi posse uidebatur, accesserũt. Erat id ante urbẽ eã, quæ regia Mosynœcorũ appellabatur, quæ fuit imperij quasi arx: quã qui tenuissent, facile toto Mosynœcorũ imperio potiri posse uidebãtur. Eam urbẽ aiebant socij nõ iure, sed ut ab hostib. occupatã teneri, cũ antè cõmunis imperij sedes esset, ac eius maxime præsidio fretos, totius sibi gẽtis dominatũ uindicasse. Sequuti illos sunt è Græcis etiã nõnulli, nõ illi qui/dẽ à suis prætorib. instructi, sed qui fortuito agmine atq; in certo ordine ad prædã aduolarãt. Neq; uero se hostes prius mouerũt, q̃ nostros uiderũt ad castellũ quãproxime accessisse. Ibi eruptione facta, cupidius progressos in fugam uertũt, de barbaris quãplurimos, de ijs etiã qui cum illis ascenderãt Græcis, aliquot trucidãt: neq; ante insequi destiterunt,

ἐνομίζοντο, οἵπερ ⸂καὶ⸃ πρόσθεν. οἱ δ' ἄλλοι ἤδη γλῶ ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δ' ἦλθεν ὡδὶ τοῖς μοσσυνοίκων ὁρίοις, πέμπουσιν εἰς αὐτοὺς τιμησίθεον τ' Ἕλλα πεζοὶ πλείστον πρόξενον ὄντα τ' μοσσυνοίκων, ἐρωτῶντες, πότερον ὡς φίλας, ἢ ὡς πολεμίας παρίοντας τὴν χώραν. οἱ δ' εἶπον, ὅτι οὐ λεοίσιον ἐπίστασθαι γ' τοῖς χωρίοις. ἐντεῦθεν λέγει ὁ τιμησίθεος, ὅτι πολέμιον εἰσὶν αὐτοῖς, οἱ ἐκ τοῦ ἐπέκεινα, καὶ ἐκέλευε καλέσαι ἐκείνους, εἰ βούλοιντο συμμαχίαν ποιήσασθαι. καὶ πεμφθεὶς ὁ τιμησίθεος ἦκεν ἄγων τοὺς ἄρχοντας. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, συνῆλθον οἵ τε τ' μοσσυνοίκων ἄρχοντες, καὶ οἱ στρατηγοὶ τ' ἑλλήνων. καὶ ἔλεγε μὲν ξενοφῶν, ἑρμηνεύσει δὲ τιμησίθεος· ὦ ἄνδρες μοσσυνοικοι, ἡμεῖς διελθεῖν βουλόμεθα εἰς τὴν ἑλλάδα πεζῇ. πλοῖα γὰρ οὐκ ἔχομεν. κωλύουσι δέ τοι ἡμᾶς, ὃς ἀκούομεν ὑμῖν πολεμίους εἶναι. εἰ δὲ βούλεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν, ἡμᾶς λαβεῖν συμμάχους καὶ τιμωρήσασθαι, εἴ τι πρόσθεν ὑμᾶς ἔτοι ἠδίκησαν, καὶ τοὐπίσω ὑμῶν ἐπιτηδείους εἶναι τούτους. εἰ δ' ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέψασθε, πόσῳ ἂν ἧττον ἂν τοσούτους δύναισθε λάβοιτε σύμμαχον. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τ' μοσσυνοίκων, ὅτι καὶ βούλοιτο ταῦτα, καὶ δέχοιτο τὴν συμμαχίαν. ἄγετε δή, ἔφη ὁ ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεήσεσθε χρήσασθαι, ἂν σύμμαχον ὑμῶν γενώμεθα. καὶ ὑμεῖς, ποῖοί τε ἔσεσθε ἡμῖν συμπράξαι πρὸς τὸ δύνασθαι. οἱ δ' εἶπον, ὅτι ἱκανοὶ ἐσμὲν εἰς τὴν χώραν εἰσβαλόντι ἐπ' ἀνδράποδα, καὶ τ' ὑμῖν τε ⸂καὶ⸃ ἡμῖν πολεμίων, καὶ δύρσους ὑμῖν πέμψαι ναῦς τε καὶ ἄνδρας, οἵ τινες ὑμῖν συμμαχοῦσί τε καὶ τὴν ὁδὸν ἡγήσονται. ἐνταῦθα τούτοις πιστὰ δόντες καὶ λαβόντες, ἔχοντες, καὶ ἦκον τῇ ὑστεραίᾳ, ἄγοντες τριακόσια πλοῖα μονόξυλα, καὶ ἐν ἑκάστῳ τρεῖς ἄνδρας, ὧν οἱ μὲν δύο ἐκβαίνουσιν εἰς τάξιν ἔθεντο τὰ ὅπλα. ὁ δὲ εἷς ἔμενε, καὶ οἱ μὲν λαβόντες τὰ πλοῖα, ἀπέπλευσαν. οἱ δὲ μένοντες ἐξηκτίζοντο. ὅτως ἔστησαν, ὥσπερ αὐλὰς ἑκατὸν μάλιστα οἱ χοροί, αὐτοιχωῦντες ἀλλήλοις, ἔχοντες γέρρα παύτες λευκὰ βοῶν δασέα, εἰκασμένα κιττῷ πεταλῶ. ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτὸν ἐξάπηχυ, ἔμπροσθεν μὲν λόγχιν ἔχων, ὅπαγεν δὲ αὐτοῦ τ' ξύλου σφαιρωτῆρες. χιτῶνίσκους ἐνδεδύκεσαν ἕως γονάτων. πάχος ὡς λινοῦ στρωματοδίσμου. ὑπὲρ δὲ τῇ κεφαλῇ κράνη σκύτινα, οἷα περ τὰ παφλαγονικὰ, κρώβυλον ἔχοντα καταμέσου ἐγγυτάτω παρωτίδων. ἔχον δὲ καὶ ⸂γαλέρας σιδηρᾶς⸃. ἐντεῦθεν ἦρχε μὲν αὐτῶν εἷς, οἱ δ' ἄλλοι παύτες ἄδοντες ἐπορεύοντο ἐν ῥυθμῷ. καὶ διελθόντες δίᾳ τ' τάξεως, καὶ δίᾳ τῶν ὅπλων τῶν ἑλλήνων, ἐπορεύοντο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους, ὑπὸ χωρίον ὃ ἐδόκει αὐτῶν μαχώτατον εἶναι. ἔκειτο δὲ τοῦτο πρὸ τῆ πόλεως, ἥ μητροπόλεως καλουμένης αὐτοῖς, καὶ ἐχούσης τὸ ἀπρόσιτον τῶν μοσσυνοίκων. καὶ πρὸ τούτου ὁ πόλεμος ἦν. οἱ γὰρ ἀεὶ τοτ' ἔχοντες, ἐδόκουν ἐγκρατεῖς παύτων μοσσυνοίκων εἶναι, καὶ ἔφασαν τούτους οὐ δικαίως ἔχειν τοῦτο. ἀλλὰ καινὸν ὂν καταλαβόντας πλεονεκτεῖν. εἵποντο δὲ αὐτοῖς καὶ τ' ἑλλήνων τινὲς, οὐ ταχθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ἁρπαγῆς ἕνεκεν. οἱ δὲ πολέμιοι πρόσθεν μὲν ἡσύχαζον. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο τ' χωρίου, ἐκδραμόντες προέπεσον αὐτοῖς, καὶ ἀπέκτειναν συχνοὺς τ' βαρβάρων καὶ τῶν συναναβαύτων ἑλλήνων τινάς. ⸂καὶ ἐδίω

κον

κὴν μέχρις οὗ ἕκαστον τῶν ἑλλήνων βοηθοῦντας. εἶτα δὲ ἀκροβολισμοὶ ὤχοντο, καὶ ἀκροθώρακες τὰς κεφαλὰς τῶν νεκρῶν, ἐπεσείκνυσαν τοῖς τε ἕλλησι καὶ τοῖς ἑαυτῶν πολεμίοις. καὶ ἅμα ἐχόρευον νόμῳ τινὶ ἄδοντες. οἱ δ' ἕλληνες μᾶλλα ἤχθοντο, ὅτι τούς τε πολεμίους ἐπεποίηκεσαν θρασυτέρους, καὶ ὅτι οἱ ἐλθόντες ἕλληνες σὺν αὐτοῖς ἐπεφεύγεσαν, μᾶλλ' ὄντες συχνοί, ὃ οὔπω πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν ἐν τῇ στρατιᾷ. ξενοφῶν δὲ συγκαλέσας τοὺς ἕλληνας, εἶπεν· ἄνδρες στρατιῶται, μηδὲν θαυμάσητε ἐφ' οἷς τῶν γεγενημένων. ἔστι γάρ, ὅτι καὶ ἀγαθὸν οὐ μεῖόν τε κακοῦ γεγένηται. πρῶτον μὲν γὰρ ἐπίστασθε, ὅτι οἱ μέλλοντες ἡμῖν ἡγεῖσθαι, τῷ ὄντι πολέμιοί εἰσιν, οἷσπερ καὶ ἡμᾶς ἀναγκη. ἔπειτα ἐν τῶν ἑλλήνων οἱ ἀφρονήσαντες ἐν σὺν ἡμῖν τάξεως, καὶ ἡγησάμενοι ἱκανοὶ εἶναι σὺν τοῖς βαρβάροις τοῦτο πράξειν, ἅπερ σὺν ἡμῖν, δίκην δεδώκασιν. ὥστε αὖθις ἥδιον ἐν ἡμετέρᾳ τάξει ἀναστρέψονται. ἀλλ' ὑμᾶς δεῖ παρασκευάσασθαι, ὅπως καὶ τοῖς φίλοις δόξετε βαρβάρων δίξετε ῥᾳδίους αὐτῶν εἶναι, καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσετε, ὅτι οὐχ ὁμοίοις ἀνδράσι μαχοῦνται, νῦν τε καὶ ὅτε τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχοντο. ταύτῃ μὲν οὖν τὴν ἡμέραν οὕτως διέμειναν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ θύσαντες, ἐπεὶ ἐκαλλιέρησαν ἀρίστησαντες, ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησάμενοι, ἐν τῷ βαρβάρους ὑπὸ τὸ δυώνυμον ἐν τούτοις τεταγμένοι, ἐπορεύοντο τοὺς τοξότας μεταξὺ τῶν λόχων ὀρθίων ὄντων, ἔχοντες, ὑπολειπομένους δὲ μικρὸν τοῦ σώματος τῶν ὁπλιτῶν. ἦσαν γὰρ τῶν πολεμίων οἱ δύζωνοι, οἳ κατεῖχον τὰς λίθους ἔβαλλον. τούτους οὖν ἀνέσελλον οἱ τοξόται καὶ οἱ πελτασταί. οἱ δ' ἄλλοι, βαδίλλῃ ἐπορεύοντο, πρῶτον μὲν ὧν τὸ χωρίον, ἀφ' οὗ τῇ πρωτεραίᾳ οἱ βάρβαροι ἐπαύσαντο καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς. ἐνταῦθα γὰρ οἱ πολέμιοι ἦσαν αὐτίκα γενόμενοι. τοὺς μὲν οὖν πελτασταὶ ἐδίεξαντο οἱ βάρβαροι, καὶ ἐμάχοντο. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦλθον οἱ ὁπλῖται, ἐτράποντο. καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ δρόμῳ εἵποντο, διώκοντες ἄνω πῇ τὴν μητρόπολιν, οἱ δὲ ὁπλῖται ἐν τάξει εἵποντο. ἐπεὶ δ' ἄνω ἦλθον πρὸς ταῖς ἐν μητροπόλεως οἰκίαις, ἐνταῦθα δὴ οἱ πολέμιοι, ὁμοῦ δὴ πάντες γενόμενοι, ἐμάχοντο τοῖς παλτοῖς, καὶ ἄλλα δόρατα ἔχοντες παχέα μακρὰ, ὅσα ἀνὴρ φέροι μόλις. τούτοις ἐπειρῶντο ἀμύνεσθαι ἐκ χειρός. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἠνείχοντο οἱ ἕλληνες, ἀλλ' ὁμόσε ἐχώρουν, ἔφυγον οἱ βάρβαροι. καὶ ἐνταῦθα ἅπαντες λιπόντες τὸ χωρίον. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν, ὃν ἐν θρόνῳ μόσυνι τῷ ἐπ' ἄκρου ὠκοδομημένῳ, ὃν τρέφουσι πάντες κοινῇ αὐτὸν μένοντα καὶ φυλάττοντα, οὐκ ἤθελον ἐξελθεῖν, ἐδέδεσαν οἱ ἐν θρόνῳ πρωτεύοντες χωρίῳ, ἀλλ' αὐτὸν σὺν τοῖς μοσυνίοις κατεκαύθησαν. οἱ δ' ἕλληνες διαρπάζοντες τὸ χωρίον, εὗρον μὲν θησαυροὺς ἐν τοῖς οἰκίαις ἄρτων ἐγκεκαυμένων πατρίους πορφυρῶν, ὡς ἔφασαν οἱ μοσυνοίκοι. τὸν δὲ νέον σῖτον σὺν τῇ καλάμῃ ἀποκείμενον. ἦσαν δὲ ζεῦαι αἱ πλεῖσαι. ἐν δὲ ἐλεφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεῦσιν εὑρίσκετο τετραιχυλισμένα. καὶ σέρα ἐν τούτοις τῶν ἐλεφίνων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ μοσυνοίκοι καθάπερ οἱ ἕλληνες ἐλαίῳ. κάρυα δὲ ἦν τῶν ἀνακαίων ἐν πολλὰ τὰ πλατέα, οὐκ ἔχοντα ξύλινον οὐδὲ μίαν. τούτῳ καὶ πλείστῳ σίτῳ ἐχῶντο ἔνιοι.

οἶνος

stiterunt, quàm Græcos animaduertere ad opẽ suis ferendam accurrere: tunc quidem retrocesserunt. Cæsorũ uero, quæ dedita opera absciderãt, capita Græcis ac gentilibus suis, saltantes, ac patrio ritu carmina modulantes, ostentabãt. Enimuero Græci casum hunc molestissimè tulerunt, tũ quod hostes elatos sequundo rei euentu intelligebant, tũ quod fugam fecerãt Græci, ac tam quidẽ multi cum fuissent, quod in tota expeditione atq; itinere nõ ante contigerat. Hic Xenophõ mœrẽtes Græcos in unũ conuocat, atq; his eos uerbis affatur: Nihil est milites, quamobrẽ casu inopinato perculsi, animis deficiatis: quin uos ex ea re, quæ tam præter animi sententiam accidit, plus multo commodi, q̃ mali extitisse existimare debetis. Primũ enim satis liquidò perspicitis, eos qui duces nobis itineris futuri sunt, reuera hostili esse in hostes nostros animo. Deinde, qui neglecto ordine imperioq; nostro, se barbaris in pugna pares futuros confisi sunt, hi re infeliciter gesta, cum temeritatis suæ pœnas dederint, exẽplo cæteris esse possunt, non esse ullo pacto à præscripto ordine discedendum. Agite igitur uiri fortissimi, ita uos comparate, ut socij uos multo se quidem meliores esse intelligant: hostibus uerò planum facitis, cum alijs iam sibi uiris negocium esse, quàm hi fuerint, quos nuper omisso ordine, quasi palantes fuderint ac cæciderint. Hæc ille. Exercitus uero cunctus reliquum eius diei quieti dedit. Postridie sacris peractis, ac corporibus curatis, cum iam pulcherrime litatum esset, prætores ita agmen instruxerunt, ut Græcorum manipulis in dextro, barbarorum in læuo cornu collocatis, aciem dirigerent: sagittarios inter directos manipulorum ordines disponerent, ita tamen, ut paululum grauis armaturæ frontem antecederent. Etenim expeditos hostium milites, quo minus excurrentes in nostros lapides mitterent, oppositis sagittarijs & peltatis coërcendos putarunt. Hi igitur anteibant, reliqui pedetentim promouebant. Ac primùm in eum ipsum locum uentum est, unde pridie eius diei barbari, & qui se cum illis conunxerant, pulsi fuerant. Eo in loco hostes acie constiterant. Qui cum primam peltatorum impressionem acriter pugnantes sustinuissent, graui deinde armatura propius accedente, terga dederunt. Eos peltati fugientes, in aduersum montem insequuti sunt, usq; ad urbis ipsius mœnia, cum interea seruato ordine grauis armatura succederet. Ibi in unum congregati hostes, pugnam instaurarunt, ac sparos, & prælongas ac tam ualidas hastas cum haberent, ut eas singuli homines haud facile tractare posse uiderentur, eas eminus in hostem mittere conabantur. Atenim cum Græci non modo nihil cederent, sed alacrius etiam urgerent, hinc etiam deserto præsidio hostes effusissimam fugam fecere. Eorum rex ipse, quem illi in eminentissimo urbis loco publice alebant, è suis præsidijs deduci uiuus non potuit, neque hi etiam qui in castello insederiore deprehensi sunt. Quare fuerunt omnes cum suis domibus, quas è lignis extructas, Mosynos appellant, igni cremati. Græci dum omnia diriperent, cellas inuenere patrio more ædificatas, panibus in frusta duisis refertissimas, quam penum annonæ superioris esse Mosynœci dicitabant. Hornas etiam fruges cum ipso culmo conditas, inter quas zeæ magnus numerus fuit. Præterea in ampohris è delphinorum carnibus salsamenta, atq; eorundem adipem in testis, quem illi ad usus eosdem, ad quos oleum Græci, reponere consueuerãt. In glandium magna est reperta in tabulatis copia, atq; hæ formæ erant q̃ uulgares latiore: nucleus nullo erat ligneæ membranæ diuortio interseptus. His elixis Græci pro pane utebantur.

Vinum etiam non defuit: uerùm eiusmodi erat, ut si quis merum biberet, acidum pene præ nimio austeritate uideretur: iam uero dilutum, saporis esset & odoris suauissimi. Græci cum cibo refecti essent, urbe socijs tradita, profecti ex eo loco sunt. Ac dum iter facerent, hostilia oppida, quæ difficiles accessus non habere usa essent, præteribant: ea tamen socij occupare non negligebant. Castella quidem passim per eos montes, stad. L X X X. plus minus, interuallo, inter se distabant: & sane ultro citroq; missæ uoces utrinq; exaudiri poterãt, quod efficiebat non solum ædita, sed crebris etiam uallium sinibus concaua regio. Iam uero cum in sociorum fines uenissent, ostentabant illi diuitum ac beatorum parentum liberos optime curatos, non alio tamen cibo, quàm elixis nucibus enutritos. Corpore eos quidem mollissimo & candidissimo, proceritate ac reliqua habitudine prope pares, quorum & terga & pectora Anthemij flore picta, crebrisq; notis distincta erãt. Viri ipsi, eorum quæ castra sequebantur scortorum congressus appetebant, neq; patriæ mos, quin propalám cupiditati suæ obsequerentur, prohibebat. Par erat maribus ac fœminis corporum candor. Atque hos proculdubio omnium ad quos uenissent, maxime barbaros, atq; à Græcorum moribus uiuendi ritu dissidentes, milites nostri iudicarunt, cum in frequentissima celebritate ea facere nihil uererentur, ad quæ pleriq; omnes solitudinem ac latebras quærere consueuerunt: quin & ea, quæ ne remotis quidem arbitris faciunt paulo pudentiores, ipsi in cœtu ac multitudine faciebant: secum loqui, ridere, subsistere, atque ubicunque libitum esset saltare, & quidem eo gestu, ut alios indicare uiderentur. Inter has gentes Græci partim per hostilem, partim uero per pacatum agrum mansionibus octo ad Chalybas peruenerunt. Infrequens ea gens, et sub Mosynœcorum imperio, omnes ferè sibi è ferri metallis uictum comparant. Hinc ad Tibarenos uenere, quorum est ager campestris maxime. In eo castella aliquot ad mare, parum sane munita. Hic prætores in animo habuerunt, ad ea hostiliter accedere, quo præda exercitus calamitates leuarent. Quare missa à Tibarenis dona non statim acceperunt, ac sibi consultandum, ijs qui ea attulerant, responderunt, accipienda esse nec ne. Cæsis autem hostijs, disq; per exta consultis, monuerunt uates, belli eius susceptionem deos minime approbare. Donis igitur acceptis tanquam per pacatum agrum bidui ad Cotyorum, Græcam ciuitatem, Sinopensium coloniam, in Tiberanorum tamen finibus sitam, peruenerunt. Ad hunc usque locum Græcorum exercitus, ab eo prælio quod ad Babylonem factum est dum ad mare descenderent, uiam confecerant Persica dimensione parasangarum D C. & X X. Græca uerò, stadiũm decies octies mille uiginti: Romana, milliarium circiter bis mille quadringentorum & octoginta. Mansiones fuere C X X I I. in quibus menses octo consumpti. Cotyori dies X L V. commorati, primùm sacra dis persoluere, deinde ingentes descripti, pompas traduxere, ludos Gymnicos fecere. Commeatus interea partim è Paphlagonia, partim è Cotyoritanorũ pagis sibi comparabant: illi enim neq; in foro mercatum præbuerãt, neq; ægros intra mœnia receperãt. Dum hæc aguntur, Sinopenses, cum uehementer metuerent ne quid Cotyoritanorũ ciuitas detrimenti caperet, præsertim cum agrum uexari, ac populationib. infestũ reddi intelligerent, ac non modo ad suam fidem atq; officium putarent pertinere, à se oriundam ciuitatem tueri: sed propemodum etiam uectigalia sua, quæ illis ea ciuitas pendebat, agi uiderent, legatos deprecandi causa ad Græcos mittunt. Hi cum in castra uenissent,

Hecato-

οἶνον δ' εὑρίσκειν, ὃς ἄκρατος μὲν, ὀξὺς ἐφαίνετο εἶναι τὴν αὐστηρότητα· κεκραδεὶς δὲ, ἡδύς τε καὶ ἁβρός. οἱ μὲν δὴ ἕλληνες ἀριστήσαντες ταῦτα, ἐπορεύοντο τὸ πρόσω, παρελθόντες τὸ χωρίον, τοῖς συμμαχήσασι τῶν μοσσυνοίκων. ὑπόλοιπα δὲ καὶ ἄλλα παρῆν χωρία τῶν συμμάχων τοῖς πολεμίοις ὄντων τὰ ὑπήκοα μάλιστα, οἱ μὲν ἔλιπον, οἱ δὲ ἐκόντες παρεσχόμην. τὰ δὲ πλεῖστα τοιάδ' ἦν τῶν χωρίων. ἀπεῖχον ἀλλήλων αἱ πόλεις, στάδια ὀγδοήκοντα. αἱ δὲ πλείους, αἱ δὲ μείους. ἀναβοώντων δὲ ἀλλήλων, σωφήκουον εἰς τὴν ἑτέραν ἐκ τῆς ἑτέρας πόλεως. οὕτως ὑψηλή τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι τοῖς φίλοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν δυναμένων σιτουμένους τεθραμμένους καρύοις ἐφθοῖς, ἁπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα, καὶ οὐ πολὺ διέποντας, ἴσους τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος εἶναι. ποικίλους δὲ τὰ νῶτα, καὶ τὰ ἐμπροσθεν παντάπασι θηλυμόρους ἀνθεμίου. ἐχρῶντο δὲ καὶ ταῖς ἑταίραις αἷς ἦγον οἱ ἕλληνες, ἐμφανῶς συγγίγνεσθαι. νόμος γὰρ ἦν σοφίσιν ὅτου. λευκοὶ δὲ παντάπασι οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτους διελθεῖν, καὶ πλεῖστον τῶν ἑλληνικῶν νόμων ἐκτρεπομένους. ὧν τε γὰρ ὄχλος ὄντες, ἐποίουν ἅπερ ἄνθρωποι ὧν ὁρμὴν ποιήσειαν. ἄλλοι δὲ ὀκ ἂν τολμῶεν, μόνοι τε ὄντες, ὁμοίως ἔπραττον, ἅπερ ἂν μετ' ἄλλων ὄντες, διελέγοντό τε ἑαυτοῖς, καὶ ἐγέλων ἐφ' αὑτοῖς, καὶ ὠρχοῦντο ἐξιστάμενοι ὅπου τύχοιεν, ὥσπερ ἄλλος ὑπὸ ἡδονῆς κινούμενοι. διὰ ταύτης δὴ τῆς χώρας οἱ ἕλληνες διὰ τετταράκοντα σταθμῶν καὶ δὴ τριάκοντα παρασάγγας, ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμούς, ἐξ ἀφικνοῦνται εἰς χάλυβας. ὅτοι ὀλίγοι ἦσαν καὶ ὑπήκοοι τῶν μοσσυνοίκων. καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἐκ σιδηρείας. ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς τιβαρηνούς. ἡ δὲ τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν πεδινωτέρα, καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ θαλάττῃ ἥκοντα ὀρυμνά. ἐν οἱ στρατηγοὶ ἐχρῆζον πρὸς τὰ χωρία προσβάλλειν, καὶ τὴν στρατιὰν ὠνεῖσθαι, ἐν τὰ ξένια ἃ ἦκε παρὰ τὸν τιβαρηνὸν, ὀκ ἐδέχοντο· ἀλλ' ὧν μεῖναι μελετήσαντες ἐς ἐβουλεύσαντο, ἐβύοντο. καὶ πολλὰ καταθυσάμενοι, τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντεις πάντα γνώμιμα, ὅτι οὐδαμῆ προσίοντο οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον. ἐντεῦθεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο, καὶ ὡς δῶρα φιλίας πορευόμενοι δύο ἡμέρας, ἀφίκοντο εἰς κοτυώρα, πόλιν ἑλληνίδα, σινωπέων ἄποικον, οἰκοῦσαν ἐν τῇ τιβαρηνῶν χώρᾳ. μέχρις ἐπέζευσεν ἐντεῦθεν ἡ στρατιὰ, πλῆθος δὲ καταβάσεως τὸ ὁδοῦ, ἀπὸ μὲν βαβυλῶνι μάχης, ἄχρι εἰς κοτυώρα, σταθμοὶ ἑκατὸν εἴκοσι δύο, παρασάγγαι ἑξακόσιοι εἴκοσι, στάδιοι μύριοι ὀκτακισχίλιοι εἴκοσι. χρόνου πλῆθος ὀκτὼ μῆνες. ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τετταράκοντα καὶ ἑπτά. ἐν δὲ ταύτας πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔθυσαν, καὶ πομπὰς ἐποίησαν κατὰ ἔθνος ἕκαστον τῶν ἑλλήνων, καὶ ἀγῶνας γυμνικούς. τὰ δὲ ὠνητὰ ἐλάμβανον, τὰ μὲν ἐκ τῆς παφλαγονίας, τὰ δὲ ἐκ τῶν χωρίων τῶν κοτυωριτῶν. οὐ γὰρ παρεῖχον ἀγοράν, οὐδὲ εἰς τὸ τεῖχος ὤν ἠθροίζοντας ἐδέχοντο. ἐν δὲ τούτῳ ὁρῶντα ἐκ σινώπης πρέσβεις, φοβούμενοι περὶ τῶν κοτυωριτῶν, ἐν τε πόλεως. ἦν γὰρ ἐκείνων, καὶ φόρον ἐκείνοις ἔφερον, καὶ περὶ τῆς χώρας, ὅτι ἦκον διαπολεμήσοντες, καὶ ἐλθόντες ἐς τὸ στρατόπεδον, ἔλεγον·

πρωτόγονε

πρωτόρχει δὲ ἑκατόνυμος, ἀνὴρ νομιζόμενος εἶναι λέγειν. ἐπεμψεν ἡμᾶς, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἡ τῶν σινωπέων πόλις ἐπαινέσοντάς τε ὑμᾶς, ὅτι φανερὰ ἐστὶ πᾶσιν Ἕλληνας ὄντας βαρβάρους. ἔπειτα δὲ καὶ συνηδησομένους, ὅτι δι' ἀρετὴν πολλῶν τε καὶ δεινῶν ὡς ἡμεῖς ἀνύσομεν πράγματα σεσωσμένοι σωτηρίαν. ἀξιοῦμεν δὲ Ἕλληνας ὄντας καὶ αὐτοί, ὑφ' ὑμῶν ὄντων Ἑλλήνων, ἀγαθόν μέν τι πάσχειν, κακὸν δὲ μηδέν. οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὑμᾶς οὐδέν πω πρόσθεν ὑπήρξαμεν κακῶς ποιοῦντες. ἴστε γοῦν ὅτι εἰσίν, οἱ μὲν ἡμέτεροι ἄποικοι, καὶ τὴν χώραν ἡμεῖς αὐτοῖς ταύτην παρελύσαμεν, βαρβάρους ἀφελόμενοι. διὸ καὶ δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν ὅτι τεταγμένον, καὶ ἱερασσούτιοι, καὶ τραπεζούντιοι ὡσαύτως. ὥσθ' ὅτι ἂν τούτοις δικαίως ποιήσητε, ἡ σινωπέων πόλις νομίζει ὠφελεῖν. νῦν δὲ ἀκούομεν ὑμᾶς, εἰς τε τὴν πόλιν βίᾳ παρελθόντας φίλους σκηνοῦν ἐν ταῖς οἰκίαις, καὶ ἐκ τῶν χωρίων λαμβάνειν ὧν ἂν δέησθε οὐ πείθοντας. ταῦτ' οὖν οὐκ ἀξιοῦμεν. εἰ δὲ ταῦτα ποιήσητε, ἀναγκὴ ἡμῖν καὶ ἱππέας λαβεῖν, καὶ παφλαγόνας, καὶ ἄλλον ὅντινα ἂν δυνώμεθα φίλον ποιεῖσθαι. πῶς ταῦτα ἀνάσχῃς ξενοφῶν ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν, εἶπεν· ἡμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες σινωπεῖς, ἤκομεν, ἀγαπῶντες ὅτι τὰ σώματα διεσώσαμεν καὶ τὰ ὅπλα. οὐ γὰρ ἡμῖν δυνατὸν, ἅμα τε χρήματα ἄγειν, καὶ φέρειν, καὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. ἐπεὶ νῦν ἐπεὶ ἦλθομεν εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἤλθομεν, ὡς τραπεζούντι μὲν, παρεῖχον γὰρ ἡμῖν ἀγοράν, ὠνούμενοι εἴχομεν τὰ ἐπιτήδεια, οὐ δῶρα ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ξένια ἔδοσαν τῇ στρατιᾷ, αὐτεπιμῶμεν αὐτούς. καὶ νῦν εἴ τις αὐτοῖς φίλος ἐστὶ τῶν βαρβάρων τούτων, ἀπεχόμεθα. οὓς δὲ πολεμίους αὐτῶν, ἐφ' οὓς αὐτοὶ ἤγοντο, δικαίως ἐποιοῦμεν ὅσον ἐδυνάμεθα. ὁρᾶτε γὰρ αὐτοὺς ὁποίων τινῶν ἡμῶν ἔτυχον. πάρεισι δὲ καὶ δεῦρο ἡμῖν ἡγεμόνας δι' εὐνοίαν ἡ πόλις συνέπεμψεν. ὅποι δ' ἂν ἔλθοντες ἀγορὰν μὴ ἔχωμεν, οὔτε εἰς βάρβαρον γῆν, οὔτε εἰς Ἑλληνίδα, οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀνάγκη λαμβάνομεν τὰ ἐπιτήδεια. οὐ καρδούχους, καὶ χαλδαίους, οὐ ταόχους, δικαίως βασιλέως οὐκ ὑπηκόους ὄντας, ὅμως οὐ μάλα φοβερὸς ὄντας· πολεμίους ἐκτησάμεθα, διὰ τὸ ἀναγκαῖον εἶναι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπεὶ ἀγορὰν οὐ παρεῖχον. μακρώνας δέ γε καὶ βαρβάρους ὄντας, ἐπεὶ ἀγορὰν οἵαν ἐδυνάσθη παρεῖχον, φίλους τε νομίζομεν εἶναι, καὶ βίᾳ οὐδὲν ἐλαμβάνομεν τῶν ἐκείνων. κοτυωρίτας δὲ, οὓς ὑμέτερους φατὲ εἶναι, εἴ τι αὐτῶν εἰλήφαμεν, αὐτοὶ αἴτιοι εἰσίν. οὐ γὰρ ὡς φίλοι πρόσθεν ἔφερόντο ἡμῖν, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας, οὔτ' εἴσω εἴων ἔρχεσθαι, οὔτ' ἔξω ἀγορὰν ἔφερον. κτιοῦντες δὲ τὴν παρ' ὑμῶν ἁρμοστὴν, τούτων αἴτιον εἶναι. ὃ δὲ λέγεις βίᾳ παρελθόντας σκηνοῦν, ἡμεῖς ἠξιοῦμεν, οὐκ ἐάμενον τας εἰς τὰς στέγας δέξασθαι. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνέῳγον τὰς πύλας, ἢ ἡμᾶς οὐκ ἐδέχοντο, αὐτὸ τὸ χωρίον ταύτη εἰσελθόντες, ἄλλο μὲν οὐδὲν βίαιον ἐποιήσαμεν. σκηνοῦσι δ' ἐν ταῖς στέγαις οἱ ἐάμενοντες, τὰ ἑαυτῶν δ' ἀπανῶντες. καὶ τὰς πύλας φρουροῦμεν, ὅπως μὴ ὑπὸ δ' ὑμετέρῳ ἁρμοστῇ ὦσιν οἱ ἐάμενοντες ἡμῶν, ἀλλ' ἐφ' ἡμῖν κεῖσθαι ὅταν βουλώμεθα. εἰ δ' ἄλλοι ὡς ὁρᾶτε σκηνοῦμεν ἀπαίθριοι, ἐν τῇ τάξει παρεσκευασμένοι. ἀν

μὲν

Hecatonymus, qui unus ex illis erat, uir dicendi laude clarus, huiusmodi oratione usus est: Nos, uiri fortissimi, Sinopensium ci uitas huc misit: primùm, ut uos merito laudum honore afficia mus, propterea quod multis uictorijs à uobis declaratum est, quantum uirtute Græci barbaris antecellant. Deinde, uobis ut ex animo gratulemur, quod è difficilimis rebus grauissimisq; casibus sospites huc euaseritis. Quod reliquum est, pro ea quæ nobis uobiscum intercedit græci nominis cõmunione, uos obte stamur, ut malitis beneficio nos deunctos habere, q̃ iniuriæ ul lo genere lacessere. Neq; enim uobis nos priores unquã quicquã incõmodi importauimus. Cotyoritani, in quorũ nũc finib. cõmo ramini, à nobis in coloniam deducti sunt, à nobis ademptũ bar baris agrum acceperũt: proq; eo nobis uectigal, eodẽ quo Cera suntij & Trapezuntij iure pensitant. Quare non possunt hi ul lam à uobis calamitatẽ accipere, quin ea in nos etiam ipsos re dũdet. Ac nũc de uestro exercitu nõnullos audimus, per uim in oppidum ingressos, in ipsis ædibus castra habere: neminẽ uerò esse, qui è proximis pagis quicquid usui sit, inuitis dominis non auferat. Hæc à uobis maiorẽ in modũ deprecamur. Quod si ni hil profecerimus, cogemur certè et Corylan, Paphlagoniæ præ fectum, & quodcunq; potuerimus hominũ genus, societate no bis atq; amicitia adiungere. Cum finẽ dicendi ille fecisset, surre xit Xenophon, atq; ita pro cunctis militibus loquutus est: Nos enimuero Sinopẽses, non male nobiscũ actũ existimamus, quod uita dũtaxat, armisq; seruatis, huc euadere potuerimus. Cõmea tus & quæ usui futura erant cætera, quibus cum hoste tam sæ pe cõgrediendũ esset, aut portare aut trahere nullo pacto potui mus. Atenim cumprimũ græcas urbes attigimus, foro eo usi su mus, cuius nobis à Trapezũtijs copia facta est: neq; alieni quic quã sine precio sumpsimus. Et sane pro eo, quẽ nobis habuerũt, honore, proq; hospitalib. quæ ab illis accepimus, donis, gratiam illis retulimus. Nã & eorũ amicis pepercimus, & quãmaximis potuimus detrimẽtis hostes affecimus, illos nẽpe quocũq; nos duxere sequuti. Quærasaũt de ipsis licet, quales erga se nos fue rint experti: adsunt enim, quos ipsa nobis ciuitas publicè, pro amicitia nostra duces dedit. Nos quidẽ, quoties hi ad quos ueni mus, cõmeatus nobis nõ dederũt, ut ab egestate nos atq; inopia uindicaremus, undecũq; potuimus, nihil interesse putãtes, barba rorũ, an ne Græcorũ fines essent, quæ nobis usui fuerũt, sumpsi mus. Neq; uero Carduchos, Chaldæos, ac Taochos, bellicosos illos quidẽ, et feros populos, qui nec ipsi regi parẽt, aliã ob cau sam ad arma cõtra nos capiẽda impulimus, q̃ quod cum ab illis nõ præberẽtur quæ ad uictũ erãt necessaria, ea nos inuitis eripe re cogebamur. At Macronas, qd' nobis quod habuerũt forũ, ex positũ, et apertũ esse uoluerũt, pro amicis habuimus, neq; quic quã ab ijs ui abstulimus. Quod si nũc à Cotyoritanis, quos in officio ac potestate uestra esse dicitis, aliquid sumpsimus, ipsi in culpa fuerũt, qui tantum abfuit, ut nos amicos agnouerint, ut clausis portis, neq; nos intromiserint, neq; extra muros quic quam quod emere possemus, miserint: cuius rei causam ipsi in prætorẽ uestrũ conferunt. Quod uero querimini, per uim nos esse in oppidũ ingressos, ac in ipsis domibus castra habere: nos certe rogauimus, ut ægros tantũ reciperẽt intra mœnia: quibus cũ illi portas non aperirent, quid in eos aliud per uim fecimus, quàm quod ea ipsa parte irrupimus, qua nos illi non admitte bant? Aegros in eorum ædibus collocauimus: at illi suo se sum ptu alunt. Ad portas præsidium constituimus, nempe ne sint æ gri nostri in prætoris uestri potestate, atq; ut arbitratu nostro tollere eos posimus. Cæteri, uti uidetis, omnes sub diuo taberna cula habemus, ordines tuemur, arma in promptu sunt, quò

scilicet quam facilime & ijs qui de nobis bene mereantur, gratiam referre, & qui nos lacessierint, ulcisci possimus. Quod uero interminatus es, Corylæ Paphlagonum præfecti, uobis contra nos auxilia non defutura: si necesse fuerit, & uobiscum, & cum illo pugnabimus, quando cum maiore, multis quidem partibus hostium manu sæpissime belli fortunam experti sumus. Atqui neque nobis ad Corylæ societatem erit aditus intercluſus: eum etenim audimus ad maritimam oram, & ad agrum urbémque uestram animum adiecisse. Hunc igitur nihil impediet, quin eum nos ad ea quæ expetit, occupandi inuenemus. Hæc Xenophon. Hecatonymo uerò, quod esset acerbius loquutus, trasci se collegæ eius, taciti quodammodo significabant. Atque hic ex ijs unus in medium procedens: Non bellum, inquit, indicturi huc uenimus, sed potius ad amicitiam uos, atque hospitium inuitaturi. Ac si Sinopen ueneritis, uos certe intra mœnia recipiemus: nunc socijs imperabimus, ut quarum possint rerum uobis copiam faciant. Veram enim orationem uestram fuisse iudicamus. Post hunc sermonem, & Cotyoritarum dona hospitalia ad exercitum misere, & Græci duces legatos mensæ suæ adhibuerunt, ubi multa quæres, tempusq; postulabat, colloquuti sunt: Græci de reliquo itineris tota ratione quæsierunt. Vtrinque ea postulata sunt, quæ ex usu commodoq; essent. Atque his sermonibus dies exemptus. Postero die, conuocatis in unum militibus, præfectores de toto itinere, legatis præsentibus deliberant. Etenim si pedibus uer faciendum esset, commodissimum fore putabant illos duces habere: sin classe trajciendum, solos eos esse, à quibus quantum toti exercitui satisesset, nauigiorum accipere possent. Vocatis itaq; legatis, ad eos rem, de qua agebatur, retulerunt: atque eos rogarunt, ut Græci cum essent, sibi item Græcis, beneuolentia atque optime consulendi studio, quæ certissima amicitiæ pignora, ne deessent. Surrexit ibi Hecatonymus, & à purgatione exorsus, se quæ de Paphlagonibus adiungendis dixisset, non eò spectasse dixit, ut bellum Græcis moliretur: uerum ita illa accipi uoluisse, cum barbarorum amicitia uti possent, illam se Græcorum causa facilè neglecturos. Iam uero quod me, inquit, de uestro itinere consulitis, deos omnes contestor, ac precor, si uobis quod optimum duxero consilium dedero, multa mihi ut ex uoto eueniant: sin aliter, aduersa ut mihi sint omnia. Deuoui me iam, inquit: atq; hoc quidem est, quod sacrum consilium dicitur. Nam si is fuerit, quem opto, consilij mei euentus, mihi omnes gratiam habebitis: sin aliter ceciderit, è uobis certè non deerunt, qui me diris persequantur. Equidem illud nihil dubito, si nauibus proficiscamini, curam nobis non paruam suscipiendam, ut sit uobis parata classis. Quod si pedibus iter facietis, uestro uobis marte, cum ijs qui se opposuerint, erit præliandum: dicam tamen quæ uobis arbitror conducere. Mihi & Paphlagonum regio tota, & populi opes notæ sunt. Regio ipsa & campis pulcherrimis, & altissimis montibus prædita est: ac primum aditus habet difficilimos, inter montes diuisa, in duo quasi cornua: uia maxime ardua, hac utique ingredimini necesse est. Quod si eas fauces pauci homines obsederint (neque est enim multis opus) illis inuitis, quantæcunque copiæ fuerint, penetrare non poterunt. Atque id ita se habere ex ipso loco ostendam, si quem de uestris eô mecum miseritis. At si in campos descenderitis, ibi equitatum offendetis, quem hostes regio equitatu multò meliorem ducunt: atque eo maxime consisi, nuper euocati à rege, non sunt ad eum profecti, quando & horum rex, illi certe animi elatione par est. Quod si uel clàm penetraueritis,

μὴν τις εὖ ποιῇ, αὐτὸ ὑποιεῖν· ἂν δὲ κακῶς, ἀλλ' ἐξαδαι. ἃ δὲ ἠπείλησας ὡς ἦν ὑμῖν λοιπὸν πορύλαν καὶ παφλαγόνας συμμάχους ποιήσασθαι ἐφ' ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ ἢν μὲν ἀνάγκη ᾖ, πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροις. ἤδη γὰρ καὶ ἄλλοις πολλαπλασίοις ὑμῶν ἐπολεμήσαμεν. ἂν δ' ἡμῖν, καὶ φίλον ποιεῖσθαι πορύλαν & παφλαγόνα, ἀκόμεν δὲ αὐτὸν καὶ ὧν θυμεῖν φρ ὑμετέρας πόλεως καὶ χωρίων τ ὧν θαλαττίων. πειρασόμεθα δὴν συμπράττοντες αὐτῷ ὧν θυμεῖ, φίλοι γενέσθαι. ἐκ τούτου μάλα μὲν ἡδέως ἦσαν οἱ συμπρέσβεις τῷ ἑκατωνύμῳ χαλεπαίνοντες τοῖς ἱερομνήμοσι. παρελθὼν δ' αὐτῶν ἄλλος, ἔφη· ὅτι ὁ πόλεμον ποιησόμενος ἥκομεν, ἀλλ' ὧν φιλήσοντες, ὅτι φίλοι εἰσί, καὶ ξένους. ἦν μὲν ἐλθητε πρὸς τὴν σινωπέων πόλιν, ἐκεῖ δεξόμεθα. νῦν δ' οὐ φθάσετε μὲν δεῖπνον ἃ δώσουσι ὁρᾶν μὲν γὰρ πάντα ἀληθῆ ὄντα ἃ λέγετε. ἐκ τούτου ξενίσαι τε ἐπεμπον οἱ κοτυωρῖται. & οἱ στρατηγοὶ τῶν ἑλλήνων, ἐζήτουν οὖν τ σινωπέων πρέσβεις, & πρὸς ἀλλήλους πολλά τε καὶ ὠφελίμεια διελέγοντο. τά τε ἄλλα καὶ περὶ τῆς λοιπῆς πορείας ἐπωφάνοντο καὶ ὧν ἑκάτεροι ἐδέοντο. ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν οὕτω τέλος εἶχεν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνέλεξαν οἱ στρατηγοὶ οὐ στρατιώτας. καὶ ἐδόκει αὐτοῖς περὶ τῆς λοιπῆς πορείας παρακαλέσαντας οὓς σινωπέας βουλεύεσθαι. εἴτε γὰρ πεζῇ δέοι πορεύεσθαι, χρήσιμον ἂν ἐδόκουν εἶναι οἱ σινωπεῖς ἡγεμόνες. ἔμπειροι γὰρ ἦσαν περὶ παφλαγονίας, εἴτε καὶ θάλατταν, πλοῖα παρασχεῖν ἀρκοῦντα τῇ στρατιᾷ. παλέσαντες δὴν οὓς πρέσβεις συνεβουλεύοντο, καὶ ἡδέως ἑλλήνας ὄντας, ἕλληνι τρόπῳ πρῶτον καλῶς δέχεσθαι, τῷ δοῦναι τε εἶναι, & τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν. ἀναστὰς δὲ ἑκατώνυμος, πρῶτον μὲν ἀπελογήσατο πρὸς ἃ ἔφη, ὡς κακὸν παφλαγόνα φίλον ποιούμενος, ὅτι ἀχώς τοῖς ἕλλησι πολεμήσοντων σφῶν εἴποι, ἀλλ' ὅτι ἄξιον τοῖς βαρβάροις φίλους εἶναι, οὐκ ἕλληνας αἱρήσονται. ἐπεὶ δὲ συμβουλεύειν με ἐκελεύετε, ἐπορεξάμενος, ὧδε ἔφη· εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ γένοιτο· εἰ δὲ μή, τἀναντία. αὕτη γὰρ ἡ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι, δοκεῖ μοι παρεῖναι. νῦν γὰρ ἂν μὲν εὖ συμβουλεύσας φανῶ, πολλοί ἔσεσθε οἱ ἐπαινοῦντες με· ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ καταρώμενοι. πράγματα μὲν οὖν οἶδ' ὅτι πολὺ πλείω ἔχομεν, ἐὰν ἡμῖν θάλατταν νομίζησθε. ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πλοῖα ποιεῖσθαι. ἢν δ' ἡμῖν γῆς πέλησθε, ὑμᾶς δεήσει οὐ μαχιμωτάτους εἶναι. ὅμως δὲ λεκτέα ἃ γιγνώσκω. ἔμπειρος & γάρ εἰμι καὶ τῆς χώρας τῶν παφλαγόνων καὶ τῆς δυνάμεως. ἔχει γὰρ ἡ χώρα ἀμφότερα, καὶ πεδία κάλλιστα, καὶ ὄρη ὑψηλότατα. καὶ πρῶτον μὲν οἷα δυθυς, ἢ ὅπερ τῶν ἐσβολῶν ἀνάγκη ποιεῖσθαι, ὀ γὰρ ὄξυς ἄλλη. τὰ μέρη τε τῆς ὁδοῦ ὄρος καθ' ἑκάτερα ὄξυ ὑψηλά, ἃ στρατεῦμα κατέχοντες, & πάνυ ὀλίγοι δυνάιντ' ἂν. τούτων δὲ κατεχομένων οὐδ' ἂν οἱ πάντες ἄνθρωποι δυνάιντο διελθεῖν. ταῦτα ἢ καὶ δέξαιμι ἂν εἴ μοι τινὰ βούλεσθε συμπέμψαι. ἔπειτα δὲ οἷα πεδία ὄντα, & ἱππέαν, ὧν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι, νομίζουσι κρείττω εἶναι, ἀπάσης φρ βασιλέως ἱππέας. καὶ νῦν ὅτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ πολεμοῦντι. ἀλλὰ καὶ μείζονα φρονεῖ ὁ ἄρχων αὐτῶν. ἢν δὲ καὶ δυνηθῆτε τότε ὄρη λέ-

φαν

ψαι, ἢ φθάσαι λαβόντας, καὶ γὰρ ἂν ἱππεῖς πρὸς ἱππέας μαχόμενοι τούς τε ἱππεῖς τούτους καὶ πεζοὺς, μυριάδας πλέον ἢ διπλασίας, ἥξετε ἐπὶ ποταμούς. πρῶτον μὲν τὸν θερμώδοντα, εὖρος τριῶν πλέθρων, οὗ χαλεπὸν οἶμαι διαβαίνειν. ἄλλως τε καὶ πολεμίων, πολλῶν μὲν ἐμποδὼν ὄντων, πολλῶν δὲ ὄπισθεν ἐπομένων. διὰ τετρόρου δ' ἴσου, τρίπλεθρον ὡσαύτως οὗτος. τρίτον δὲ ἄλλων, οὐ μεῖον διὰ σταδίων, οὗ οὐκ ἂν διὰ γνοίητε αὖθις πλοίων διαβῆναι. πλοῖα δὲ τίς ἔσται ὁ παρέξων; ὡς δ' αὖ τοῦτο καὶ ὁ παρθένιος ἄβατος, ἐφ' οὓς ἔλθοιτε ἄν, εἰ τὸν ἄλλων ὧδε διαβαίητε. ἐγὼ μὲν οὖν οὐ χαλεπὰ ὑμῖν εἶναι νομίζω τὴν πορείαν, ἀλλὰ πάντα πάσιν ἀδιάβατον. ἂν δὲ πλέητε, ἔστιν ὁθονοῦν μὲν εἰς σινώπην παραπλεῦσαι. ἐκ σινώπης δὲ εἰς ἡράκλειαν. ἀπ' ἡρακλείας δὲ οὔτε πεζῇ οὔτε τῇ θαλάττῃ ἀφορμή. πολλὰ γὰρ ὄντι πλοῖα ἐν ἡρακλείᾳ. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτευον Χειρίσοφος ἕνεκα τῆς κορύλα λέγειν. καὶ γὰρ ἦν πρόξενος αὐτῷ. οἱ δὲ καὶ ὡς δῶρα λαμβάνοντα διὰ τὴν συμβουλὴν ταύτην. οἱ δ' ὑπώπτευον καὶ τούτου ἕνεκα λέγειν, ὡς μὴ πεζῇ ἰόντος τὴν σινωπέων χώραν ἧττον λυμήνοιντο. οἱ δ' οὖν ἄλλως ἐψηφίσαντο κατὰ θάλατταν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι. μετὰ ταῦτα ξενοφῶν εἶπεν· ὦ σινωπεῖς, οἱ μὲν ἄνδρες εἰ ἥδεσθε πορείαν, ὧν ὑμεῖς συμβουλεύετε, οὕτω δ' ἔχει, εἰ μὲν μέλλει πλοῖα ἕξεσθαι ἱκανὰ, ὡς ἀριθμῷ ἅπαν μὴ καταλείπεσθαι ὁθόνιον. ἡμεῖς δὲ πλέοιμεν ἂν εἰ μέλλοιμεν οἱ μὲν καταλείψεσθαι, οἱ δὲ πλεῖσθαι, οὐκ ἂν ἐμβαίημεν εἰς τὰ πλοῖα. γινώσκομεν γὰρ, ὅτ' ὄπισθ μὲν ἂν λειπώμεν, διωκόμεθ' ἂν καὶ σώζεσθαι καὶ τὰ ὄντα πλοῖα ἔχειν. εἰ δ' ἔπου ἥσσον τῶν πολεμίων ληφθησόμεθα, δῆλον δὴ ὅτι οὐ διὰ τῆς κατὰ θάλατταν χώρας ἐσόμεθα. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ πρέσβεις, πέμπειν ἐκέλευον πρέσβεις. καὶ πέμπουσι Διαλλίμαχον Ἀρκάδα, καὶ Ἀρίστωνα Ἀθηναῖον, καὶ Σαμόλαν Ἀχαιόν. καὶ οἱ μὲν ᾤχοντο. ἐν δὲ τούτῳ δὴ χρόνῳ ξενοφῶντι ὁρῶντι μὲν πολλοὺς ὁπλίτας τῶν ἑλλήνων, ὁρῶντι δὲ πολλοὺς πελτασὰς, πολλοὺς δὲ καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας, καὶ ἱππέας δὲ, καὶ μάλα ἅδην δὴ τὴν πρὸς ἃ ἱκανοὺς ὄντας ἐν δὴ πόντῳ, ἔδοξε καὶ ἀπ' ὀλίγων χρημάτων τοσαύτην δύναμιν παρεσκευάσθαι, καλὸν αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, καὶ χώραν καὶ δύναμιν τῇ ἑλλάδι προσκτήσασθαι, πόλιν κατοικίσαντας. καὶ γνώσεσθαι ἐδόκει αὐτῷ μεγάλη, καταλογιζομένῳ, τό, τε αὐτῶν πλῆθος καὶ ὡς προθυμουμένους τὸν πόντον. καὶ ἅδην τούτοις ἐβούλετο πρίν τινι ἐπεῖν τῶν στρατιωτῶν, σιλανὸν παρακαλέσας τὸν μάντιν γνόμενον, τὸν ἀμβρακιώτην. ὁ δὲ σιλανὸς ἀσμένως μὲν ἤκουσε ταῦτα, ἧττον δὲ μενεῖν πω ἡ στρατιὰ, ἐνέφερεν εἰς τὸ στράτευμα λόγον, ὅτι ξενοφῶν βούλεται καταμεῖναι τὴν στρατιὰν, καὶ πόλιν οἰκῆσαι, καὶ ἑαυτῷ ὄνομα καὶ δύναμιν προθυμοῦσθαι. αὐτὸς δὲ ὁ σιλανὸς, ἐβούλετο ὅτι τάχιστα εἰς τὴν ἑλλάδα ἀφικέσθαι. ὃς γὰρ παρὰ κύρου ἔλαβε τρισχιλίους δαρεικοὺς, ὅτε τὰς ἑπτὰ ἡμέρας ἀπῆλθεν ἐνόμιζε λύσειν, διεσῴκει. τῶν δὲ στρατιωτῶν, ἐπεὶ ἤκουσαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιον ἂν καταμεῖναι, τοῖς δὲ πολλοῖς οὔ. τιμασίων δὲ ὁ δαρδανεὺς, καὶ θώραξ ὁ βοιώτιος, πρὸς ἐμπόρους τινὰς παρόντας τῶν ἡρακλεωτῶν καὶ

tis, uel priores angustias occupaueritis, ac ipsos in campis equites prælio uicerit: pedestres etiam eorum copias, quarum numerus nihilo est minor, quàm hominum uicies centena, & amplius uiginti millia, fuderitis, ad flumina certe uobis peruenendum fuerit, atq; ad Thermodontem primùm, cuius latitudo cum sit pass. L x. quàm facile eum traijcere uobis liceturum sit, hostibus præsertim & à fronte resistentibus, & à tergo urgentibus, non est profecto difficile existimare. Ad Irin deinde, cuius eadem omnino latitudo est: tum ad Alyn, qui cum stadia ipsa duo, quà latus est pateat, hunc certe sine nauibus nũquam transmittetis. Nauium uero ecquisnam uobis copiam facturus est? Iam uero Parthenius, ad quem uenietis, si Alyn traieceretis, nihilo is certe quam hi, quos ante nominaui, facilius transiri potest. Ego me hercule his omnibus de causis terrestre iter, non modo difficiles exitus habiturum, sed plane intercluſum uobis fore arbitror. Quod si nauibus proficiscamini, primùm Sinopen appelletis, illinc Heracleam: ab Heraclea, siue classe, siue pedibus reliquum itineris conficere malitis, neutra uobis facultas defutura est, cum ea ciuitas nauium luculentam sane copiam habeat. Hæc cum ille dixisset, non defuerunt qui uel Corylæ gratia, cuius hospes erat, uel precio adductum, ita loquutum suspicarentur: existimarunt alij causse illum Sinopensium agris, ne scilicet detrimentis afficerentur, si Græcorum copiæ per eos transirent. Quæcunque tamen ei in dando consilio mens fuerit, sciuerunt certe Græci suffragio suo mari eundum esse. Tum Xenophon: Sinopenses, inquit, milites nostri uestram in deligendo itinere autoritatem sequuti sunt: sed hæc quidem decreti nostri summa est: Si nobis ea fuerit nauium copia, ut ne unum relinqui necesse sit, classe utemur: sin aliqua nobis exercitus pars relinquenda est, naues neutiquam conscendemus: satis est enim illud nobis persuasum, integris copijs ubiuis gentium, neque commeatus nos desideraturos, neque de salute unquam in dubium uenturos. Quod si hostibus multo fuerimus numero inferiores, necesse certe fuerit tanquam mancipia, illorum nos imperata facere. Hæc cum illi audissent, ut his de rebus ad ciuitatem suam legatos mitterent, hortati sunt. Missi sunt Callimachus Arcas, Ariston Atheniensis, Samolas Achæus, ac hi cum Sinopensibus profecti sunt. Interea Xenophon cum in Græcorum copias intueretur, grauem armaturam sane amplam, cetratos multos, multos item sagittarios ac funditores, equites præterea qui propter longiorem in Ponto commorationem, ex locorum peritia, ad res gerendas aptiores essent, ac plane intelligeret, non posse talem exercitum parua pecunia in posterum Græcis comparari: optimum factu duxit, eo tempore, eisque copijs, uti ad Græcorum opes augendas, ac colonam quampiam deducendam. Quam neque paruam fore putabat, cum ad Græcorum numerum è Ponti accolis multos accessuros existimaret. Qua de re cum per exta deos consulendos putaret, prius quàm quid in animo haberet, cum quoquam de suis communicaret, ad Silanum Ambracioten uatem, quo Cyrus usus fuerat, totam cogitationem refert. Ille enimuero, qui nihil mallet, quàm celerrime transmittere, quo Daricos ter mille à Cyro olim acceptos, propter illam de decem diebus prædictionem, adhuc incolumes in patriam deportaret, quod de Xenophonte audierat, profert: addit Xenophontem gloriæ, potentiæq; suæ studentem, operam daturum ut exercitus in Ponto maneat. Hæc ille. Ex militibus uero erant sane multi, qui præ se ferrent, putare se non alienum id fore rationibus suis: sed multo maior pars totum consilium repudiabat. Timasion quidem Dardanensis, & Bœotius Thorax cum mercatoribus quibusdam Heracleoticis

ac Sinopensibus congressi, illis denunciant, sive ut, nisi exercitui stipendium eorum ciuitates pendant, & commeatus classi current, omnes Græcorum copiæ in Ponto maneant. Illud enim, inquit, consilium init Xenophon, atq; in eam ut nos sententiã adducat, operã dat: ac cum iam naues præsto fuerint, sic nobiscum opinor aget. Iam Græci neq; cõmeatus, neq; nauales copias amplius desideramus. quid igitur? Nihil omnino iam impedit, quin aut domũ redeũtes, nostros, quib. reb. potuerimus, iuuemus, aut nobis in quauis Põti parte, quãlate in ambitũ patet, sedes deligẽtes, in his ipsis locis maneamus: quare me quidẽ autore, uel domum, qui uelit, abeat: uel maneat, qui suis ita conducere rationibus arbitratur. Naues certe, quo uobis cunq; cõtendendum sit, tueritis, iam non sunt defuturæ. Hæc ubi mercatores audierunt, ad suos deferunt, & cum illis unà Timasiõ Dardanẽsis, Erymachum itidẽ Dardanensem, et Thoracẽ Bœotiũ mittit, ut ijsdẽ de reb. eas ciuitates doceãt. Re audita, Sinopẽses et Heracleotæ pernuncios agũt cum Timasione, ipse negocium ut suscipiat: atq; ei pecuniã se, ipsius arbitratu, daturos spondent, ubi primùm classe exercitus proficisci cœpisset. Id ubi ille accepit, in militũ conuentu ita loquutus est: Nihil necesse est, milites, de mansione cogitare: quid enim tanti est, quod pluris quã Græciã facere debeamus? Atqui audio esse, qui hac ipsa de re deos per exta cõsulant, ac nihil ad uos referãt. Ego uero uobis, si hinc solueritis, ab ipso mensis initio polliceor Cizycenũ unũ, menstruũ stipendiũ singulis: & uos quidem in Troadẽ deducam, unde sum in exiliũ pulsus: ibi ex mea uobis patria multa suppetent commoda: neq; n. inuiti me ciues mei recipiẽt. Deducam etiam uos in ea loca, è quibus pecuniam sine multam cogere poteritis. Nulla enim est mihi uel Aeolidis, uel Phrygiæ, uel Troadis, totius denique Pharnabazi imperij ignota pars, neq; ob id magis, quod in illa sum natus regione, quàm quod Clearcho & Dercyllidæ stipẽdia feci. Tum Bœotius Thorax, cui perpetua fuerat cum Xenophonte de prætura cõtentio, hoc amplius addidit: si è Põto semel exissent, in eorũ potestate Chersonesum, pulchrã illam quidẽ & opulentã regionẽ futurã, in qua uel cõsisterent, uel domũ si ita mallent, quã facilime se ex ea cõferrent. Ridiculum uero esse, cum in ipsa Græcia agrum maximũ & fructuosissimũ possidere possent, ad barbarorum fines spectare. Ego, inquit, etiam ipse, cum eo peruenieritis, uobis perinde ac Timasion, ac quantũ ille, stipendiũ polliceor. Atq; hæc ille fidenter dicebat, quod quæ Heracleotæ, ac Sinopenses Timasioni promiserant, si ut exercitus è Ponto discederet effecisset, non ignorabat. Hactenus Xenophon, tacitus hanc in se concitatam inuidiã tulerat. Sed enim cum Phlesius & Lycon Achiui consurrexissent, & graue sibi uideri affirmassent, quòd cum esset Xenophon antè priuato consilio ad manendum milites adhortatus, ac ea etiam de re diuinam rem fecisset, neq; quod in animo haberet ad exercitũ retulisset, eundẽ iam neq; in præsentia pro concione quicquã purgandi sui causa agere. Hic ille criminosis eorum uocibus coactus ad dicendum surrexit, atq; hunc in modum loquutus est: Ego milites pro uestra meaq; salute non desino deos per sacra consulere, ac precari, ut quæ in mentẽ uenerint aut dicere, aut facere, ea uobis cũctis, mihiq; bene ac feliciter euentãt. Atq; hoc ipso tẽpore ob id ipsum sacra feci, ut extis monẽtib. intelligerẽ, utrum esset satius, an uobiscũ ea de re agere, quæ mihi in mentẽ uenerat, an uerbum omnino nullum facere. Enimuero Silanus aruspex consulenti mihi respondit, bona, quod caput est, exta esse: sciebat enim non esse me omnino eius rationis, quæ ad exta pertinet, ignarum, quippe qui sacris multum interesse consueuerim. Tantum dixit, occultos in meipsum dolos, atque insidias significari: argute ille quidem, qui

καὶ συνωπέων, λέγουσιν, ὅτι εἰ μὴ ἐκπορεύσοι τῇ στρατιᾷ μισθὸν, ὥστε ἔχειν τὰ ὠνητήρια ἐκπλέοντας, ὅτι λιμὸν ποιήσει εἶναι τοσαύτη δύναμις ἐν τῷ πόντῳ. Βουλόμενος γὰρ ξενοφῶν, καὶ ἡμᾶς παρακαλεῖ, ἐπειδὴ ἦλθε τὰ πλοῖα, τότε ἐπεὶ ἀφαίρεσις τῇ στρατιᾷ ἄνδρες, νῦν μὲν ὁρῶμεν ὑμᾶς ἀπόρους ὄντας, καὶ ἐν τῷ ἀπέπλῳ ἔχειν τὰ ὠνητήρια, καὶ οἰκάδε ἀπελθόντας, ὀνῆσαί τι οἴκοι. εἰ δὲ βούλεσθε ἐπὶ λιμένας τοῦ πόντου οἰκουμένης, ἐκλεξάμενοι ὅπου ἂν βούλησθε καταχεῖν. καὶ ὃς μὲν θέλοντα, ἀπιέναι οἰκάδε· τὴν δὲ ἐθέλοντα, μένειν αὐτόθι. πλοῖα δ' ὑμῖν πάρεσιν. ὥστε ὅπη βούλεσθε, ἀφαίρεις ἂν ὠνήσαιτε. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔμποροι, ἀπήγγελλον τοῖς πόλεσι. συνέπεμψε δ' αὐτοῖς τιμασίων ὁ λαρδανεύς, ὁπλίτας τε ὡς λαρδανέας, καὶ θώρακα ὡς βοιώτιον, τὰ αὐτὰ τοῦτα ὁρμῶντας. συνωπεῖς δὲ καὶ ἡρακλεῶται ἀκούσαντες, πέμπουσι πρὸς τιμασίωνα, καὶ λυμελοῦνται πρόσταλλα λαβόντα χρήματα, ὅπως ἐκπλεύσῃ ἡ στρατιά. ὁ δὲ ἄσμενος ἀκούσας συλλόγῳ τῶν στρατιωτῶν ὄντων, λέγει τάδε· οὐ δεῖ με σχεῖν μονῆ, ὦ ἄνδρες, οὐδὲ ἐν ἑλλάδι δοξάν πρὸς πλείονα ποιεῖσθαι. ἀκούω δέ τινας θύεσθαι ὑπὲρ τούτῳ, οὐδ' ὑμῖν λέγοντας. ὑπισχνοῦμαι δὲ ὑμῖν ἐὰν ἐκπλεύσητε ἀπὸ νουμηνίας, μισθοφορὰν παρέξειν ὑμῖν λυσιτελοῦσαν ἑκάστῳ τῶν μισθῶν, καὶ ἄξω ὑμᾶς εἰς τὴν προαστίαν, ἐνθεν καὶ ἐμὲ φυγαδεῖ. καὶ ὑπαρξεῖ ὑμῖν ἡ ἐμὴ πόλις. ἑκόντες γάρ με δέξονται. ἡγήσομαι δὲ αὐτὸς ἐγὼ ἐνθεν πολλὰ χρήματα λήψεσθε. ἔμπειρος δὲ εἰμὶ ἡ αἰολίδος καὶ ἡ φρυγίας, καὶ ἡ προαστίου, καὶ ἡ φαρναβάζου ἀρχῆς πάσης· ἡ μὲν, ἀφ' ἧς τὸ ἐκεῖθεν εἶδον· ἡ δὲ, ἀφ' ἧς στρατεύεσθαι ἐν αὐτῇ σὺν ἐλεάρχῳ τε καὶ δερκυλλίδᾳ. ἀναστὰς δ' εὐθὺς θώραξ ὁ βοιώτιος, ὃς ἀεὶ πρὸς στρατηγίας ξενοφῶντι ἐμάχετο, ἔφη· εἰ ἐξέλθοιεν ἐκ τοῦ πόντου, ἔσεσθαι αὐτοῖς χερρόνησον χώραν καλὴν καὶ εὐδαίμονα, ὥστε τῷ βουλομένῳ οἰκεῖν, ἐνθεν δὲ μὴ βουλομένῳ ἀπιέναι οἴκαδε. γελοῖον δ' εἶναι ἐν τῇ ἑλλάδι οὖσης χώρας πολλῆς καὶ ἀφθόνου, ἐν τῇ βαρβάρῳ μασθοῦσθαι. ἔσεσθαι δ', ἔφη, ἐκεῖ χρήματα, κἀγὼ, καθάπερ τιμασίων, ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τὴν μισθοφοράν. ταῦτα δ' ἔλεγεν, εἰδὼς ἃ τιμασίωνι οἱ ἡρακλεῶται καὶ οἱ σινωπεῖς ἐπηγγείλαντο, ὥστε ἐκπλεῖν. ὁ δὲ ξενοφῶν ἐν τούτῳ ἐσίγα. ἀναστὰς δὲ φιλήσιος καὶ λύκων οἱ ἀχαιοὶ, ἔλεγον ὡς δεινὸν εἴη, ἰδίᾳ μὲν ξενοφῶντα πείθειν τε καταμένειν, καὶ θύεσθαι ὑπὲρ ἡμῶν, μὴ κοινοῦντα τῇ στρατιᾷ, εἰς δὲ κοινὸν μηδὲν ἀγορεύειν πρὸς τούτων. ὥστε ἠναγκάσθη ὁ ξενοφῶν ἀναστῆναι καὶ εἰπεῖν τάδε· ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, θύομαι μὲν, ὡς ὁρᾶτε, ὁπόσα δύναμαι, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν ἐμαυτοῦ, ὅπως ταῦτα τυγχάνω καὶ λέγων, καὶ νοῶν, καὶ πράττων, ὁποῖα μέλλει τε ὑμῖν κάλλιστα ἢ ἄριστα ἔσεσθαι καὶ ἐμοί. ἐννῦν ἐβουλόμην πρὸς αὐτὸ τοῦτο, εἰ ἄμεινον εἴη ἄρχεσθαι λέγειν εἰς ὑμᾶς καὶ πράττειν πρὸς τούτων, ἢ παντάπασι μὴ δ' ἅπτεσθαι τῶν πραγμάτων. σημαίνοις δέ μοι ὁ μάντις ἀπεκείνατο· τὸ μὲν μέγιστον, τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι. ἄλλα γ' ἢ ἐμὲ ὀκτὼ ἄπειρον ὄντα, δεῖ τὸ ἀεὶ παρεῖναι τοῖς ἱεροῖς. ἔλεξε δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς φαίνοιτό τις δόλος καὶ ὑπουλή μοι, ὀρθῶς ἄρα γιγνώσκων, ὅτι

ὅτι αὐτὸς ἐπεβούλευε διαβάλλειν με πρὸς ὑμᾶς. ἐξηύρε γὰρ τὸν λόγον ὡς ἐγὼ πράττειν ταῦτα διανοοίμην ἤδη, οὐ πείσας ὑμᾶς. ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἀπροίητους ὑμᾶς ἐώρων, τοῦτ' ἂν οὐ πάνυ ἐφ' ὃ αὐ γρύοιτο, ὥστε λαβόντας ὑμᾶς πόλιν, τὸν μὲν βουλόμενον ἀπιέναι ἤδη, τὸν δὲ μὴ βουλόμενον, ἐπεὶ κτήσαιτο ἱκανὰ, ὥστε καὶ αὖ ἐαυτοῦ οἰκείους ὠφελῆσαί τι. ἐπεὶ δ' ὁρῶ ὑμῖν καὶ τὰ πλοῖα πέμποντας Ἡρακλεώτας καὶ Σινωπεῖς, καὶ μισθὸν ὑπισχνουμένους ὑμῖν αὐδρᾶς ἀπὸ νουμηνίας, καλόν μοι δοκεῖ εἶναι σωζομένους γ' ἂν βουλώμεθα, μισθὸν δὲ σωτηρίας λαμβάνειν. καὶ αὐτός τε ἀναπαύομαι ἐκείνης τῆς διανοίας. καὶ ὁπόσοι πρός με προσήεσαν λέγοντες, ὡς χρὴ ταῦτα πρᾶξαι, ἀναπαύσασθαι φημὶ χρῆναι. ὅτῳ γὰρ γινώσκω. ὁμοῦ μὲν γὰρ ὄντων πολλοὶ ὥσπερ νυνὶ, δοκεῖτε ἄν μοι καὶ γνῶμοι εἶναι, καὶ ἔχειν τὰ ὠφελιμώτατα. γνοίητε δὲ καὶ τὸ λαμβάνειν τὰ τῆς πληρωμένων. διαπαντὸς δὲ, καὶ ἐν μικρᾷ γνώμῃ καὶ δυνάμεως, ὅτ' ἂν προφῶ δυναίμεθα λαμβάνειν, ὅτε χαίροντες ἂν ἀπαλλάξητε. δοκεῖ δέ μοι ἄπορ ὑμῖν, ἐκπορεύεσθαι εἰς τὴν ἑλλάδα. καὶ αὖ τις μένει, ἢ ἀρκλιπών τινα λυφθῇ, πρὶν γὰ ἀσφαλεῖ εἶναι πᾶν τὸ στράτευμα, μενέτω αὐτὸν ὡς ἀδικησόμενον. καὶ ὅτῳ δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, αἴρετω τὴν χεῖρα. ἀνέτειναν πάντες. ὁ δὲ Σιλανὸς ἐβόα, καὶ ἐπεχείρει λέγειν, ὡς δίκαιον εἶη ἀπιέναι τὸν βουλόμενον. οἱ δὲ στρατιῶται οὐκ ἐῴχοντο, ἀλλ' ἀπέλουν αὐτῷ, εἰ λήψονται ἀρκλιβάσκοντα, ὅπῃ τῷ δίκῃ ὥσθήσοι. ὑπὸ τοῦθ' ἐπεὶ ἔγνωσαν οἱ Ἡρακλεῶται, ὅτι ἐκπλεῖν δεδογμένον εἴη, τὰ μὲν πλοῖα πέμπουσι, τὰ δὲ χρήματα ἃ ὑπεῖχον Τιμασίωνι καὶ Θώρακι, ἐψευσμένοι ἦσαν τὸ μισθοφορᾶς. ὑπὸ ταῦτα ἐκπεπληγμένοι ἦσαν, καὶ ἐβεβαίωσαν τῷ στρατιᾷ, οἱ τῷ μισθοφορᾷ ὑπεσχημένοι. καὶ παραλαβόντες ἔστι καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, οἷς αὐτεκοινώσατο ἃ πρόθυμ' ἐπράχθην, ἅπαντες δ' ἦσαν πλὴν Νέωνος τοῦ Ἀσιναῖου, ὃς χειροτόνητο ὑπὸ στρατιᾶς, χειροτόνητος δὲ οὐ πάρῆν, ὄρχονται πρὸς ξενοφῶντα, καὶ λέγουσιν, ὅτι μετὰ μέλοι αὐτοῖς, καὶ δοκοίη πράττειν ἂν πλεῖν εἰς φάσιν, ἐπεὶ πλοῖα ἐκεῖ ὅτι, καὶ καταρχεῖν τῆς φασιανῶν χώρας. αὐτὸς δ' ἦν ὁ τυγχάνων βασιλεύων αὐτῶν. ξενοφῶν δ' ἀπεκρίνατο ὅπῃ οὐδὲν ἂν τούτων εἴποι εἰς τὴν στρατιάν. ὑμεῖς δὲ συλλέξαντες, ἔφη, εἰ βούλεσθε, λέγετε. γνόντα δὲ ἀρκλείκνυται τισὶν ὁ Ἀρσάκου γνώμην, μὴ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ σὺν ἑαυτοῖς ἕκαστον λοχαγοὺς πρώτους πειρᾶσθαι πεῖσαι, καὶ ἀπελθόντες ταῦτα ἐποίουν. οἱ δὲ στρατιῶται ἀνεπύθοντο ταῦτα πραττόμενα. καὶ ὁ νέων λέγει, ὡς ξενοφῶν ἀναπεπεικὼς σὺν ἄλλους στρατηγοὺς, δοκοῖεν ἄγειν ἀπατήσας σὺν στρατιώτας πάλιν εἰς φάσιν. ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται, χαλεπῶς ἔφερον, καὶ σύλλογοι ἐγίγνοντο καὶ λίθοι συνίσαντο, καὶ μᾶλλα φοβεροὶ ἦσαν μὴ ποιήσειεν, οἷα καὶ τῶν τοὺς κόλχων κήρυκας ἐποίησαν, καὶ σὺν ἀγορανόμους. ὅσοι γὰ μὴ εἰς τὴν θάλατταν κατέφυγεν, κατελεύσθησαν. ἐπεὶ δὲ ἠδυνάσθη ὁ ξενοφῶν, ἔδοξεν αὐτῷ ὡς τάχιστα συναγαγεῖν αὐτῶν ἀγοράν, καὶ μὴ ἐᾶσαι συλλεγῆναι αὐτομάτους. καὶ ἐκέλευσε τὸν κήρυκα συλλέξαι ἀγοράν. οἱ δ' ἐπεὶ τὸν κήρυκα ἤκουσαν, συνέδραμον καὶ μάλα ἑτοίμως. ὑπὸ ταῦθ' ξενοφῶν τὴν στρατηγῶν ὁ καλήσας, ὅτι ἦλθον πρὸς αὐτ. λέγει

qui iam cogitaret criminando me apud uos, in inuidiam uocare. Quod ad eos autem sermones attinet, quos de me uulgauit, equidem quantisper profectionis præsidia ne uobis deessent ueritus sum, unde illa suppeditarent, nullum unquam cogitandi tempus intermisi. Ac sane uobis expediturum existimaui, urbem aliquam capere, ex qua proficiscerentur, qui id mallent: aut statim, aut tum demum cum eas sibi copias comparassent, quibus suos quisq; facile iuuare posset. Iam uero cum mitti uobis ab Heracleotis & Sinopensibus naues uidea, & certos esse homines, qui stipendiū uobis polliceātur ab ipso mensis initio, nihil fieri posse arbitror elegantius, quàm si incolumes in patriam restituti, cum ipsa incolumitate mercedem etiam accipiamus: ac ipse quidem pristinā cogitationē meam missam facio, et plane ijs omnib. qui me hac de re conuenerunt, respondi, me à sententia illa deductū: sic enim statuo, quoad ueſter iſte exercitus integer fuerit, neq; gloriam uobis, neq; ullum cōmodorum genus defuturū. Victoria est enim eorum bonorū quæ in hoſtiū ante potestate fuerāt, uindicatio. Quod si hæ copiæ dilabātur, cōminuanturq;, neq; uos arbitror cōmeatuum cōpotes futuros, neq; satis honeste ex his locis discessuros. In Græciā igitur primo quoq; tēpore classe contendendum censeo: ac si quis hic manserit, aut suos deseruerit, antequā uniuersum agmen in pacatis tutisq; locis cōstiterit, hostis illum loco habendū. Hæc qui sua sentētia rata esse uelit, manū tollat: manum cunctli sustulerunt. Hic Silanus aruspex reclamare, ac docere uelle, ius fasq; esse unicuiq;, quocunq; uellet, à reliquis discedere: sedenim est eius oratio omniū militum clamore interpellata, qui sunt etiam homini interminati, se in illū acriter animaduersuros, si forte fugientē retraxissent. Heracleotæ ubi compertum habuere, de discessu scitum factū esse, nauigia miserunt illi quidē: de pecunia uero quam in exercitus stipendium Timasioni ac Thoraci promiserāt, plane à fide data desciuerūt. Quare inopinata re perculsi, qui in eam spem milites adduxerāt, metuere cœperunt, ne quis ab irata multitudine in se impetus fieret, quod periculum cum deuitare uellēt, assumptis ijs prætorib. quibus cum res fuerat ante cōmunicata (qui plane omnes erāt, præter Neonē Asinæum, qui absente Chirisopho subrogatus fuerat) ad Xenophōtem ueniunt: Mutasse se aiunt sententiā, iamq; nihil consultius Græcis fore arbitrari, quàm si intra Phasin naubus ingressi, Phasianorū agrū occuparent. Regnabat tunc in Phasianis Aeētæ filius. Ad hæc respondet Xenophon, se non esse hac de re cum exercitu amplius acturum: ipsi, si ita uideretur, militibus in concionē uocatis agerent. Timasion Dardanensis negat se pro concione ea de re uerba facturum: sed centuriones suos quenq; conuenturū, daturosq; operam ut singillatim eos in hanc sententiā adducant: quod sane ut re ipsa efficerent, elaborarunt: ac milites iam de suis centurionib. rem cognorant. At Neon Xenophontē criminari, quod prætores in suam sententiam induxisset, ac iam illis assentientibus Græcos decipere meditaretur, quos non in Græciam, sed intra Phasis ostia deducturus esset. Id enimuero milites iniquissimo animo ferebant, ac cœtus iam fieri, & inusitati militum circuli: ex quo nonnihil erat metuendum, ne in prætores uim facerēt, neq; alio pene modo quàm ante in Colchorum caduceatores, & annonæ præfectos, è quibus qui ad mare confugere non potuerunt, lapidibus obruti sunt. Quod ubi sensit Xenophon, non expectandū ratus usquedum tumultuose ultro concurrerent, milites in cōcionem uocandos putauit. Dimissis itaq; præconibus uniuersos adesse iussit. Ac illi sane simulatq; denunciatū est, cupidissime conuenerunt. Hic Xenophō de prætorib. qui se cōuenerant, nulla mētione facta:

Audio, inquit, milites, nonnullos esse, qui me apud uos in inuidiam rapiant, cum dicant operam me dare, ut intra Phasin uos dolo circumuentos deducã. Audite nunc me, per deos immortales uos obtestor, ac deinde si me scitis decretis q; uestris fraudem ullam facere iudicaueritis, nihil deprecor, quin antequam è uestro cõspectu discedã, de me suppliciũ sumatis. Sin eos, qui me criminãtur, plane cognoueritis id dare operam, ut me per calumniã euertant: illis, quam postulat hominũ huiusmodi ingenium, fidem habetote. Neminẽ omnino uestrũm esse opinor, qui ubi sol oriatur, atq; ubi idem occidat, ignoret: aut qui non plane norit, eos qui in Græciam nauibus eant, ad occasum nauigare: contrà uero ad ortum, qui in Asiam cõtendant. Ecquis obsecro in re tam perspicua uobis imponat? persuadeatq;, & ibi oriri solem ubi occidit, rursusq; occidere qua in parte oriatur? Atqui & illud scimus omnes, aquilones in Græciã, austrũ ad Phasin nauigantibus sequundũ esse. Nam & inter uos illud crebro usurpatur, flare nũc aquilonẽ: nauigia si parata essent, uehi uos in Græciã sequũdissima tempestate posse. Quis igitur tã ad fallendũ callidus & paratus, ut soluatis austro flante uos inducat? At uos tunc nimirũ conscendere iubebo, cum à uentis fuerit tranquillum mare. Atqui non pluribus ego nauibus quã unà uehi possum, & uos ut minimũ singulas naues in cohortes descripti occupabitis, quî posim igitur uos cogere, ut inuiti me sequamini? Sed esto, decepti è me, & quasi præstigijs quibusdam circumuenti, Phasidis ostia unà mecum intretis: quid cum iam descenderimus? ex ipso regionis habitu non intelligetis credo, non esse eam Græciam. Ibi unus ero qui uos decepero: uos uero decepti, ad x. millia hominum armati: & posim ego existimare me uobis meritas pœnas non daturum? aut in quem unquã animaduertetur, si non in eum, qui sibijpsi, ac uobis, simul male cõsuluerit? At sunt, mihi credite, hi sermones nõ stultorum magis, q̃ inuidentium, quod uident mihi à uobis honorẽ haberi: quo sane nomine nõ iure mihi illi inuident. Cui enim ego obsisto, quo minus aut quæ recte sentiat, libere dicat: aut pro uobis, si uelit, pugnet: aut postremo res uestras uigilãtia studioq; suo tueatur? Iam uero cui ego aduersor, quin imperia suffragio uestro consequatur? Per me quiuis imperet licet, modo ut appareat antiquissimã illi uestrorũ esse commodorum rationẽ. Atq; hæc quidem mihi contra maleuolorũ crimina dicta sint. Quod si quis uel se decipi iudicat, uel alium quẽuis, prodeat, & uos aperte doceat. Nunc cum de his satis, non ante uobis censeo discedendum, quàm quæ nuper acciderunt, cognoscatis: quæ si latius, uti cœperunt, serpserint, uobis primo quoq; tẽpore salutare quodpiam consilium ineundũ existimo, ne flagitiosissimi omniũ ac turpissimi reperiamur, ac in deorum atq; hominũ, neq; magis hostium, quàm amicorũ offensionẽ incurramus. Hæc cum audissent milites, quidnã hoc esset admirati, rem ut explanaret rogarunt. Hic rursus Xenophon: Scitis, inquit, in barbarorum hisce montibus uicos esse in Cerasuntiorum fide, è quibus ad nos certi homines descẽdere, & uictimas uendere, atq; alias huiusmodi res, quibus ipsi abundarent, soliti fuerant. Vestrum etiam existimo nõnullos in proximum uicũ aliquando nundinandi causa uenisse. Id cum Clearatus centurio animaduertisset, ac plane uideret uicum eum et paruum esse, & nullis firmatũ præsidijs, quod à nobis incolæ nihil plus, quàm ab amicis metuebant, noctu cum nihil nostrũm cuiquam ea de re dixisset, eô diripiendi spe impulsus contendit. Statuerat autem si uicum cepisset, neutiquam amplius in castra redire: sed cum eius contubernales naui forte proximum litus legerent, in eam præda omni imposita, è Ponto aufugere: atq;

λέγει δ' ὅτι ἀκούω τινὰ διαβάλλειν, ὦ ἄνδρες, ἐμέ, ὡς ἐγὼ ὑμᾶς ἀπατήσας ἄγειμι εἰς φάσιν. ἀκούσατε δή μου πρὸς θεῶν. καὶ ἐὰν μὲν ἐγὼ φαίνωμαι ἀδικῶν, οὐ χρή με φθάσαι ἀπελθεῖν, πρὶν ἂν δίκην δῶ. ἐὰν δ' ὑμῖν φαίνωνται ἀδικοῦντες οἱ διαβάλλοντες, οὕτως αὐτοῖς χρῆσθε ὥσπερ ἄξιον. ὑμεῖς δὲ ἐπίστασθε δήπου, ὁπόθεν ὁ πλοῦς αὐτοῖς καὶ ὅποι δύεται. ὅτι ἐὰν μέν τις εἰς τὴν ἑλλάδα μέλλῃ ἰέναι, πρὸς ἑσπέραν δεῖ πορεύεσθαι. ἐὰν δέ τις βούληται εἰς τὸν εὔξεινον πόντον, τοὐμπαλιν πρὸς ἕω. ἔστιν οὖν ὅστις τοῦτο διανοεῖται ἂν ὑμᾶς ἀπατῆσαι, ὡς ὁ πλοῦς φέρει μὲν αὐτοῖς, δύεται δ' ἐντεῦθεν· φέρει δὲ δύεται, αὐτοῖς δ' ἐντεῦθεν; ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γε ἴστε ἅπαντες, ὅτι ὁ βορέας μὲν ἔξω τοῦ πόντου εἰς τὴν ἑλλάδα φέρει. νότου δὲ ἔσω εἰς φάσιν. καὶ ἀεὶ λέγετε, ὅτι ὁ βορέας πνεῖ, ὥστε καλὸν πλοῦς ἐστιν, καὶ ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἑλλάδα. τοῦτον οὖν ὅπως τίς ἂν ἀπατήσαι ὥστ' ἐμβαίνειν ὁπόταν νότου πνέῃ; ἀλλ' ἆρα ὑμᾶς ὁπόταν γαλήνη ἐμβιβῶ, ἀνάγω ἐγὼ ἐν τῷ πλοίῳ πλοῦν σοῦμαι· ὑμεῖς δὲ τὸ ἐλάχιστον ἓν ἕκαστον. πῶς ἂν οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ἢ βιασαίμην σὺν ἐμοὶ πλεῖν μὴ βουλομένους, ἢ ἀπατήσας ἄγοιμι; ὥστε δ' ὑμᾶς ἀπατηθέντας καὶ καταγνωσθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἧκειν εἰς φάσιν, καὶ δὴ καὶ ἀφικνομένους εἰς τὴν χώραν, γνώσεσθε δήπου ὅτι οὐκ ἐν τῇ ἑλλάδι ἐσέ. ἐγὼ μὲν ἕσομαι ὁ ἀπατήσας εἰς ὑμᾶς, ὑμεῖς δὲ οἱ ἀπατηθέντες, ἐγγὺς μυρίων ἐχόντων ὅπλα. πῶς ἂν οὖν εἷς ἀνὴρ μᾶλλον δοίη δίκην, ἢ ὅστις πρὸς αὐτόν τε καὶ ὑμῶν βουλόμενος; ἀλλ' ὅτοι εἰσὶν οἱ λόγοι ἀνδρῶν ἀληθίων, καὶ ἐμοὶ φθονοῦντων, ὅτι ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν τιμῶμαι. ἴσασι τοι δικαίως τ' ἂν μοι φθονοῦεν. τίνα γὰρ αὐτῶν κωλύω, ἢ λέγειν εἴ τις τί δύναται ἀγαθὸν ἢ ὑμῖν, ἢ μάχεσθαι εἴ τις ἐθέλοι ὑπὲρ ὑμῶν τε καὶ ἑαυτοῦ, ἢ ἐγκηδεμονεῖν πρὸ τῶν ὑμετέρων ἀσφαλείας ὧν μελόμενον; πῇ γὰρ ἂν ἄρχοντας αἱρουμένων, ἐγὼ τίνι ἐμποδὼν εἰμι. παρίημι. ἀρχέτω, μόνον ἀγαθόν τι ποιῶν φανέσθω. ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ πρὸς τούτων τὰ ἐρημύνα. εἰ δέ τις ὑμῶν, ἢ αὐτὸς ἂν ἀπατηθεὶς οἴεται ταῦτα, ἢ ἄλλον ἀπατᾶσαι ταῦτα λέγων, διδασκέτω. ὅταν ἢ τούτων ἄλις ἔχητε, μὴ ἀπέλθητε πρὶν ἂν ἀκούσητε, οἷον ὁρῶ γὰρ τῇ στρατιᾷ ἀρχόμενον πρᾶγμα, ὃ εἰ ἕψοι τὴν ἔσαν οἷον ὧδε διάκνυσιν, ὥρα ὑμῖν βουλεύεσθαι πρὸς ἡμῶν αὐτῶν, μὴ κάκιστοί τε καὶ ἀχρειότατοι ἀνδρῶν φανῶμεν, τὴν πρὸς θεῶν τὴν πρὸς ἀνθρώπων, τὴν φιλίαν καὶ πολεμίων, τὴν καταφρονηθῶμεν. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, ἐθαύμασάν τε τί εἴη, τὴν λέγῃ ἐκέλευον. ἐκ τούτου ἄρχεται πάλιν· ἐπίστασθε δὴ, ὅτι χώρια ὧδε τοῖς ὄρεσι τοῖς Βαρβαρικοῖς φίλια τοῖς Ἕλλησιν, ὅθεν καπήλους τινὲς, καὶ ἰδρεῖα ἐπώλουν ἡμῖν τὴν ἄλλα ὧν ἔχομεν. ὁκόσοι δέ μοι τὴν ὑμῶν τινὲς, εἰς τὸ ἐγγυτάτω χωρίον τούτων ἐλθόντες, ἀγοράσαντές τι πάλιν ἐλθεῖν. ὅτε καταμαθὼν ἐλεάζειν ὁ λοχαγὸς, ὅτι μικρὸν εἴη καὶ ἀφύλακτον, δόξαν τὸ φίλιον νομίζειν ἔσεσθαι, ὄρχεται ὑπ' αὐτοῦ νυκτὸς ὡς πορθήσων, οὐδ' ἡμῶν ἐπῶν. συνεγένοντο δὲ οἱ λαβόντες τὸ χωρίον, εἰς μὲν τὸ στράτευμα μηκέτι ἐλθεῖν. ἐμβὰς δ' εἰς τὸ πλοῖον, ᾧ ὡ ἐτύγχανον οἱ σύσκηνοι αὐτοῦ παραπλέοντες, καὶ σφᾶς μὲν ὅτι λάβοι, ἀπαλέων οἴχεσθαι ἔξω τοῦ πόντου.

καὶ

καὶ τοῦτο συνωμολόγησαν αὐτῷ οἱ γὲ τῶ πλοίῳ σύσκηνοι, ὡς ἐγὼ νῦν ἀκούομαι. παρακαλέσας οὖν ὁπόσους ἐπειθεν, ἦγεν ὡδὶ τὸ χωρίον. προθύμως δὲ αὐτὸν φθάσει ἡμέρα γενομένη. καὶ συσκάντες οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ ἰσχυρῶν τόπων, βάλλοντες καὶ σαίοντες, τόν τε ἡγεμόνα τῶν ἱππέων ἀπέκτειναν, καὶ τῶν ἄλλων συχνούς. οἱ δέ τινες καὶ εἰς Κερασοῦντα αὐτῶν ἀπεχώρουν. τοῦτο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἣ ἡμεῖς δεῦρο ὡρμῶμεν πεζῇ. τῶν δὲ παραπλεόντων ἔτι τινὲς ἦσαν ἐν Κερασοῦντι, οὔπω ἀνηγμένοι. μετὰ ταῦτα ὡς οἱ Κερασούντιοι λέγουσιν, ἀφικνοῦνται τῶν ἐκ τοῦ χωρίου πρεῖς ἄνδρες τῶν γεραιτέρων πρὸς τὸ κοινὸν τὸ ἡμέτερον χρήζοντες ἐλθεῖν. ἐπεὶ δ' ἡμᾶς οὐ κατέλαβον, πρὸς αὐτοὺς Κερασουντίους ἔλεγον, ὅτι θαυμάζοιεν, τί ἡμῖν δόξειεν ἐλθεῖν πρὸς αὐτούς. ἐπεὶ μέν τοι σφᾶς λέγειν ἔφασαν, ὅτι οὐκ ἀπὸ κοινοῦ γένοιτο τὸ πρᾶγμα, ἥδεσθαί τε αὐτοὺς καὶ μέλλειν πλεῖν δεῦρο, ὡς ἡμῖν λέξειαν τὰ γενόμενα, καὶ αὖ νεκροὺς αὐτοὺς ἐκδώσειν, λαβόντας αὖ τούτων δεομένους. τῶν δ' ἀφανῶν τινὲς ἔλεγον, ἔτυχον ἔτι ὄντες ἐν Κερασοῦντι. ἀκούσαντες δὲ οἱ Βαρβάρους ὅποι ἴοιεν, αὐτοί τε ἐτόλμησαν βάλλειν τοῖς λίθοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκελεύοντο. καὶ οἱ αὖθις ἀφικνοῦνται, πρεῖς ὄντες οἱ πρέσβεις καὶ τελευτῶντες. ἐπεὶ δὲ ἐγγύς, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς οἱ Κερασούντιοι, καὶ λέγουσι τὸ πρᾶγμα. καὶ ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντες, ἠχθόμεθα τοῖς γεγενημένοις. καὶ ἐβουλευόμεθα σὺν τοῖς Κερασουντίοις, πῶς ἂν τάφείημεν οἱ τῶν ἑλλήνων νεκροί. συγκαθήμενοι δ' ἔξωθεν τῶν ὅπλων, ἀθρόφωνος ἀκούομεν θορύβου πολλοῦ, πάλε, πάλε· βάλε, βάλε. καὶ τάχα δὴ ὁρῶμεν πολλοὺς προθέοντας, λίθους δ' ἔχοντας ἐν ταῖς χερσί. οὓς δὲ καὶ αὖθις ἐκώλυσαν. καὶ οἱ μὲν Κερασούντιοι, ὡς ἂν καὶ ἐωρακότες τὸ παρ' αὐτοῖς πρᾶγμα, λείσαντες ἀπεχώρουν πρὸς τὰ πλοῖα. ἦσαν δὲ νὴ δία οἱ καὶ ἡμῶν ἐλαῖσαν. ἐγὼ γε μὲν ἦλθον πρὸς αὐτούς, καὶ ἠρώτων ὅ, τί ὄτι τὸ πρᾶγμα. τῶν δὲ ἦσαν μὲν οἱ οὐδὲν ἐγίγνωσκον ὅμως δὲ λίθους εἶχον ἐν ταῖς χερσίν. ἐπεὶ δὲ καὶ εἰλότι τινὶ ἐντύχοιμι, λέγει μοι, ὅτι οἱ ἀγοραῖοι δεινότατα ποιοῦσι τὸ στράτευμα. καὶ ἐν τούτῳ τίς ὁρᾷ τὸν ἀγοραῖον ζῆλαρχον πρὸς τὴν θάλατταν ἀναχωροῦντα, καὶ ἀνέκραγεν. οἱ δ' ὡς ἤκουσαν, ὥσπερ συὸς ἀγρίου ἢ ἐλάφου φανέντος, ἴενται ἐπ' αὐτόν. οἱ δὲ Κερασούντιοι, ὡς εἶδον ὡρμῶντας, καθ' ἑαυτοὺς νομίσαντες, ὥσπερ σφᾶς ἴοιντο, φεύγουσι δρόμῳ, καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν. συνεστέπεσον δὲ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τινες. καὶ ἐπινίγεν, ὅσοις μὴ ἐτύγχανεν ὑπόστρωτος ναῦς. καὶ τότε τί ἄλοιτε; ἠδίκησε μὲν ὀλίγα. ἔλεισαν δὴ μὴ λυσσῶντες ὥσπερ λυσσῶντι ἡμῖν ἐμπεπώκοι. εἰ δὲν ταῦτα τοιαῦτα ἔσαι, θεάσασθε οἷα κατάστασις ἡμῖν ἔσαι στρατιᾶς. ὑμεῖς μὲν οἱ πάντες οὐκ ἔστε λύκοι, οὔτ' ἂν ἐλέσθαι πόλεμον ᾧ ἂν βούλησθε, οὔτε καταλῦσαι. ἰδίᾳ δὲ ὁ βουλόμενος ἄξει στράτευμα, ἐφ' ὅτι ἂν ἐθέλῃ. λέγειν τινὰς πρὸς ὑμᾶς ἴσως πρέσβεις, ἢ ἐρίμνης δεόμενοι, ἢ ἄλλο τινός, κατακαίνοντες τούτους οἱ βουλόμενοι, πείσουσιν ὑμᾶς τῷ λόγῳ μὴ ἀκοῦσαι τῶν πρὸς ὑμᾶς ἰόντων. ἔπειτα ἦ οὐχ ἅλις ἂν ὑμεῖς ἅπαντες ἕλησθε ἄρχοντας ἐν δέλτοις χώρας ἐχούσης. ὅστις δ' ἂν ἑαυτῶν ἕληται στρατηγόν, καὶ ἐθέλει λέγειν, βάλε, βάλε, ὅτ' ἔσαι ἱκανὸς, καὶ

atque eius consilij ijdem, quod nunc demum intelligo, coni tubernales participes erant. Quoscunque igitur potui ad facinoris societatem adducere, cum ijs ad uicum oppugnandum perrexit. Sedenim cum non potuissent ante lucem eò peruenire, patefactis insidijs, tota ea uicinitas ad propulsandam iniuriam concurrit, ac de superiore loco missilibus ac gladijs nostros reiecerunt: è quibus & Clearatum, & ex eius cohorte non paucos occidêre: multi Cerasuntem confugêre. Atque hæc eo ipso die gesta sunt, quo nos pedibus huc mouimus. Erant ex ijs qui adnauigabant nonnulli, qui Cerasunte nondum soluerant: cum interea, quemadmodum Cerasuntij narrant, ex eo uico uenere legati tres de natu maximis, ad exercitum nostrum à suis missi: quem cum illic non offendissent, apud Cerasuntios mirari se plane dixerunt, quid ita nobis in mentem uenisset sibi bellum inferre. Eos se docuisse aiunt Cerasuntij, non esse id commissum publico consilio: ac illos cum id audissent lætatos, fuisséque ad nos nauigaturos, ut de tota re nos docerent, atque ut cadauera, si reperissemus, ad sepulturam concederent. Id cum rescissent, qui paulo ante ex illa clade Cerasuntem aufugerant, obseruato legatorum itinere, & ipsi priores in eos lapides iecerunt, & alios ut iacerent incitarunt. Tris itaque legati, grandes iam natu, lapidibus obruti sunt. Hæc cum ita se haberent, uenunt ad nos Cerasuntij, ac rem totam renunciant. omnes quidem prætores uehementer commoti sumus. Interea uerò dum de Græcis sepeliendis consultantes, cum Cerasuntijs extra præsidia nostra staremus, de improuiso ad aures tumultuosissima uox profertur clamantium, cæde, cæde, iaci, iaci: ac simul multos incursantes uidemus, quorum partim lapides iam arripuerant, partim humo tollebant. Cerasuntij nempe, qui quæ paulo ante apud se acta erant, adhuc quasi in oculis ferebant, cum trepidatione & cursu ad naues confugiunt: & plane ex ipsis fuerunt etiam, qui à nobis nonnihil metuerent. Ego ad illos tamen accedens, quid rei esset quæsiui. Quorum multi plane quid agerent nesciebant, cum lapides tamen manibus tenerent: nactus tandem hominem rei non ignarum, ex eo audio, ab annonæ præfectis exercitum iniuriosissime tractari. Atque interea Zelarchum, qui è præfectis annonæ unus erat, quidam ad mare confugientem conspicatus, magna uoce cæteris signum dedit: uniuersi uero, non aliter quàm aprum aut ceruum uenatores solent, hunc sunt insequuti. At Cerasuntij in se impetum fieri arbitrati, cum illos uiderent aduersum se currere, statim terga uertentes, non prius à cursu destiterunt, quàm se in mare abijcerent: quô & de nostris nonnulli irruerunt, ac plane omnes qui minus natare sciebant, periere. Quid autem eos peccásse putatis? id sane metuerunt, ne illi in se quasi in canes rabie incitati ruerent. Quod si in his connueamus, facile existimare potestis, qui sit status futurus uniuersi exercitus. Penes uos certe non erit amplius, aut suscipiendi contra quos uelitis, aut ubi uisum fuerit, finiendi belli autoritas: sed priuato consilio quilibet, quocunque uoluerit copias ducet. Ac si qui populi ad nos, uel de pace, uel quauis alia de re legatos miserint, eos erunt qui ante opprimant, quàm quid afferant cognoscere possimus. Ad hæc, prætores uestris suffragijs creati plane in ordinem redigentur. Etenim quicunq; arbitratu suo ducem legerit, ac uocem illam usurparit, iaci, iaci, is nostrum quemuis,

sine

siue ducem, siue gregarium militem nactus, uti nunc contigit, furoris sui comitem, indemnatum de medio tollet. Ac nunc quid sit actum ab hisce, qui se autoritate sua prætores crearũt, cõsiderate. Zelarchus annonæ præfectus, si quid cõmisit impune, abiens iudiciũ subterfugit. Sin uos ille nihil omnino læserat, ueritus ne pauco rum impetu sine ullo iudicio opprimeretur, fuga saluti suæ cõsuluit. Iam uero qui legatos lapidibus obruerũt, nos pane solos è Græcis Cerasunte excluserunt, nisi forte armis irrũpere conemur. Nã quod ad nostrorũ cadauera attinet, quæ illi ipsi, qui cædem fecerant, ultro nos tollere ad sepulturã iubebant: ea certe, ne caduceum quidem præferẽt bus, repetere satis tutum futurũ est. Quis enim ad illos audeat cum caduceo uenire, quorũ caduceatores occiderit? Atqui Cerasuntios ut cæsos sepelirent rogaramus. Hæc igitur rectè ne, atq; ita uti ius fasq; sit gerantur, uos existimate. Nã si ita uisum fuerit, priuatim sibi quisq; ab hac hominũ insolentia cauebit, ac quocũq; uenerit, ut superiore ac munitiore loco tabernacula habeat, operã dabit. Sin ferarũ hos esse mores, non hominum statuitis, cogitare debetis quæsit futura huius licẽtiæ coërcẽdæ ratio optima. Nam, ut nũc res est, quî aut rem diuinam facere bona cum spe, qui deorũ fidem ac religionẽ tam impiè ac nefarie uiolarimus: aut cum hostibus alacriter ac fidenter pugnare possumus, qui nostros tam crudeliter opprimamus? Vel quæ nos ciuitas recipiet, cum nostra fuerit omnibus testata immanitas? Et quis nos iam ad forũ suum admittet, quos rescierit nulla uerecũdia absterritos, quin socios grauissimis iniurijs affecerimus? Postremo neq; laudẽ opinor amplius, cuius fuimus semper maxime appetẽtes, ullam cõsequemur: quis enim talib. unquã hominib. laudis ullum genus impertiatur? Nos certe, satis scio, improbos ac sceleratos appellaremus, quos huiuscemodi culpæ affines fuisse intelligeremus. Hic oẽs una uoce acclamarũt, in autores grauiter ac seuere animaduertendũ: atq; in posterũ uidendũ, ne quis impune tantum facinus susciperet: ac quicunq; suscepisset, fraus ut ei capitalis esset. Iudiciũ his de reb. ac de omnib. iniurijs, quæ à Cyri interitu ad eũ usq; diẽ factæ fuissent, à prætorib. ut cõstitueretur. Iudicandi potestas centurionibus permissa est. Ad hæc, Xenophontis hortatu, atq; ex aruspicum responsis, placuit exercitũ lustrari. Lustrum conditum est: tum, ut prætores præteriti totius tẽporis rationem redderẽt, decretum est. Atq; in ea reddenda, Philesius & Xanthicles repetundarũ damnati, quod è Gaulitica pecunia, quam seruandam acceperãt, minas x x. suppilassent, tantundẽ rependerũt. At Sophænetus quòd prætor declaratus, munus recusasset, x. minis multatus est. Iam uero Xenophontem erant nonnulli qui iniuriarũ arcesserent, se ab eo pulsatos crimini dantes. At ille cum, qui primus id obiecerat, id primũ rogauit, quonã in loco se cæsum quereretur. Quo in loco, respõdit ille, frigore pene exanimati, ac niue plurima oppressi fuimus. Enimuero in tanta hyemis, inquit Xenophõ, quantam ipse prædicas, asperitate, cum & cibaria deesset, ac ne tantum quidem uini haberemus, ut uel ipso eius odore recreari possemus: huc adde tam multis de nostrorũ numero iã fractis labore, & prope confectis, hostibus uero assiduè urgentibus: eo, inquã, tempore, si quem iniuriæ ullo genere lacessui, non possum nõ confiteri, uel asinus me, qui esse dicuntur omnium quadrupedum inuerecũdissimi, inuerecundiorẽ fuisse. Verùm dic quæso, quid me ut te cæderẽ impulit? De tuó ne quid petij, quod quia non dederis, te pulsarim? An meum quid repetij? An de amoribus mihi fuit ullum tecum certamen? An uero uinolentus in te bacchatus sum? Horum cum ille nihil in causa fuisse respondisset, rursus Xenophon: Quid, inquit, tu in graui ne armatura, an inter cetratos fuisti? Neutrum, respondit ille: sed contubernalium iussu, quãquam liber sum, mulum agebam. Hic illum agnouit Xenophon:

Ac tu,

καὶ ἄρχοντα κατακαίνειν, καὶ ἰδιώτην ὑμῶν, ὃν ἂν ἐθέλοι ἄπειρον, ὧν ὦσιν οἱ πεισόμενοι αὐτῷ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐγένετο. οἷα δ' ἡμῖν πεπράχασιν οἱ αὐθαίρετοι οὗτοι στρατηγοί, σκέψασθε. ζηλαρχος μὲν γὰρ ὁ ἀγοραν όμος, εἰ μὲν ἀλικεῖ ὑμᾶς, οἴχεται ἀπολέων, οὐ δ' οὺς ὑμῖν λίκμα· εἰ δὲ μὴ ἀλικεῖ, φεύγει ἐκ τοῦ στρατεύματος, λέξας μὴ ἀλίκως ἄκειτο ἀγαθόν. οἱ δὲ καταλύσαντες τὸν πρέσβεις, διεπράξαντο ὑμῖν μόνοις τῶν ἑλλήνων εἰς ἱερα σωτὰ μὴ ἀσφαλὲς εἶναι, ἐὰν μὴ σὺν ἰσχύι ἀπιτε. οὗτοι δὲ νεκροὺς, οὓς πρόσθεν αὐτοὶ οἱ κατακανόντες ἐκέλευον θάπτειν, τούτους διεπράξαντο, μὴ δὲ σὺν εἰρηνικῷ ἔτι ἀσφαλὲς εἶν αὐτελέσθαι. τίς γ' ἐθελήσει εἰρηνικὸς ἰέναι, εἰρήνας ἀπεκδυνός; ἀλλ' ἡμεῖς ἱερα σωτήριον θάψαι αὐτοὺς ἐδεήθημεν. εἰ μὲν δὴ ἀλλοῦς ἔχει ταῦτα, λοξάτω ὑμῖν. ἵνα ὡς τοιούτων ἐσομένων, τὴ φυλακὴν ἰδίᾳ ποιῶσαί τις, τὰ ὄρυμνα ὑπερ λέξια περᾶται ἔχων σκιωτῶν. εἰ μή τοι δοκεῖ ὑμῖν, θηρίων, ἀλλὰ μὴ ἀνθρώπων εἶν τὰ τοιαῦτα ὄργα, σκοπεῖτε παῦλαν τιν' αὐτῶν. εἰ δὲ μὴ πῶς δίος, πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἢ δίεως, ποιοῦντες ὄργα ἀσεβῆ, ἢ τοῖς πολεμίοις πῶς μαχούμεθα, ἢν ἀλλήλους κατακαίνωμεν; πόλις δὲ φιλία τις ἡμᾶς δέξεται, ἥτις ἂν ὁρᾷ τοιαύτην ἀνομίαν ἡμῖν. ἀγορὰν δὲ τις ἕξει θαρρῶν, ἢν πρὸ τὰ μέγιστα τοιαῦτα ἁμαρτάνοντες φαινώμεθα; ὃ δὲ δεῖ παύν οἰώμεθα τεύξεσθαι ἐπαίνου, τίς ἂν ἡμᾶς τοιούτους ὄντας ἐπαινέσειεν; ἡμεῖς μὲν γὰρ οἶδ', ὅτι πονηροὺς ἂν φαίημεν εἶν οὓς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας. ἐκ τότε αἰνιττόμενοι παύτων, ἔλεγον, ὡς μὲν τότων ἀρξοντας δοκῶμεν δίκαιοι. τὸ δὲ λοιπὸν οὐκέτι ἀξεῖναι αὐτοῖς ἄρξαι. ἐὰν δέ τις ἄρξῃ, ἄγεσθαι αὐτὸν θανάτου· τοὺς δὲ στρατηγοὺς εἰς πάντας κατασῆσαι· εἶν δὲ δίκας, καὶ εἴ τι ἄλλό τις ἠδίκηκε, δίκην λῦσθαι. δικασὰς δὲ τοὺς λοχαγοὺς ἐποίησαν. παραινοῦντος δὲ ξενοφῶντος, καὶ τῶν μάντεων συμβουλευόντων, εὐξάμενοι καθᾶραι τὸ στράτευμα. καὶ ἐγένετο καθαρμός. ἔδοξε δὲ καὶ τοὺς στρατηγοὺς δίκαιον ὑποσχεῖν τὸ παρελθὸν χρόνον. καὶ διδόντος φιλήσιος μὲν ὤφλε καὶ ξανθικλῆς καὶ φυλακῆς τῶν γαυλιτικῶν χρημάτων τὸ μέτρημα εἴκοσι μνᾶς. σοφαίνετος δὲ ὅτι αἱρεθεὶς κατημέλει, δέκα μνᾶς. ξενοφῶντος δὲ κατηγόρησαν τινὲς, φάσκοντος παύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὡς ὑβρίζοντος τὴν διατηρίαν ἐποιοῦντο. καὶ ὁ ξενοφῶν ἀνασὰς, ἐκέλευσεν ἐπεῖν τὸν πρῶτον. πρῶτον λέξαντα ποῦ καὶ ἐπλήγη. ὁ δὲ ἀπεκρίνετο, ὅπου καὶ τῷ ῥίγει ἀπολλύμεθα, καὶ χιὼν πλείστη ἦν. ὁ δ' εἶπεν, ἀλλὰ μὴν καὶ χειμῶνος γε ὄντος, οἷον λέγεις, σίτου δὲ ὑπολελοιπότος, οἴνου δὲ μὴ δ' ὅσ φραίνεσθαι παρόντος, ὑπὸ δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγορεύοντων, πολεμίων δὲ ἐπομένων, εἰ γῷ τοιούτῳ καιρῷ ὑβρίζομ, ὁμολογῶ καὶ τῶν ὄνων ὑβριστότερος εἶν, οἷς φασὶν ὑπὸ δὲ ὑβρεως μόπον ὀκ ἐγγίνεσθαι. ὅμως δὲ καὶ λέξον ἐκ τίνος ἐκπλήγης; πότερον ἤττιω τί σε, ἢ ἐπεὶ ὀκ ἐδίδους ἔπαιον; ἀλλ' ἀπίθανα· ἀλλὰ πρὸ παιδικῶν μαχόμενος, ἀλλὰ μεθύων πρώνημα; ἐπεὶ ἦ τούτων ὀδὲν ἔφησθα, ἐπήρου αὖ εἰ ὁπλιτεύοι. ὀκ, ἔφη. πάλιν εἰ πελτάζοι. ὀδὲ τοῦτ' ἔφη. ἀλλ' ἡμίονον ἤλαυν) ταχθεὶς ὑπὸ τοῦ σκήνους ἐλεύθερος ὢν. ἦ ταῦθα δὴ ἀναγινώσκεις αὖ, καὶ

καὶ ἦρξεν, εἰ σὺ εἶ ὁ τὸν κάμνοντα ἀπάγων; ναὶ μὰ δί', ἔφη. σὺ γὰρ ἠνάγκαζες. τὰ δὲ τῶν ἐμῶν συσκηνούντων δυνάμενα διαρρῖψαι. ἀλλ' ἡ μὲν διαρρῖψις, ἔφη ὁ ξενοφῶν, τοιαύτη τις ἐγένετο. διέδωκα ἄλλοις ἄγειν, καὶ ἐπειδὴ ἔδοξα πᾶς ἐμὲ ἀπάγειν, τὴν ἀρχὴν ἅπαντα σῶα, ἀπέδωκά σοι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐμοὶ ἀπέδειξας τὸν ἄνδρα. οἷον δὲ τὸ πρᾶγμα ἐγένετο, ἀκούσατε, ἔφη, καὶ γὰρ ἄξιον· αὐτὸν κατελείπετο, δι' ὃ τὸ μηκέτι διαδοθῆναι τοῦτο ἐφοβούμεθα, καὶ ἐγὼ τὸν μὲν ἄνδρα τοσοῦτον ἐγίνωσκον, ὅτι εἰς ἡμᾶς εἴη. διαδοκάζω δὲ οὖν ἄγειν, ὡς μὴ ἀπόλοιτο. καὶ γὰρ ὡς ἐγὼ οἶμαι, πολέμιοι ἐφείποντο. σωφρονῶν γ' ὅτως ὁ ἄνθρωπος. οὐκοῦν, ἔφη ὁ ξενοφῶν, ἐπεὶ πρῶτον ἐμέ σε, καταλαμβάνω αὖθις σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι πρόσω, βόθρον ὀρύττοντα, ὡς κατορύξοντα τὸν ἄνθρωπον. καὶ ὦσας, ἐπήνουν σε. ἐπεὶ δὲ παρεσκευάσθω ἡμῖν συνέκαμψε τὸ σκέλος ὁ ἀνήρ, ἀνέκραγον οἱ παρόντες, ὅτι ζῇ ὁ ἀνήρ. σὺ δ' εἶπον ὁπόσα γ' ἐβούλου, ὡς ἐγωγε αὐτὸν οὐκ ἄξω. γνοῦσα ἔπαυσά σε. ἀλλὰ θνῄσκει. ἔδοξας γάρ μοι εἰδότι ἐοικέναι ὅτι ἔζη. τί οὖν, ἔφη, ἦν τι ἀπέθανεν, ἐπεὶ ἐγώ σοι ἀπέδωκα αὐτόν; καὶ γὰρ ἡμεῖς, ἔφη ὁ ξενοφῶν, ὡσαύτως ἀνθρωποί ἐσμεν. τούτου δὴ ἕνεκα ζῶντας ἡμᾶς δεῖ κατορυγῆναι; οὕτω μὲν ἀνέκραγον πάντες, ὡς ὀλίγας παίσαιεν. ἄλλον δ' ἐκέλευον λέγειν, ὅστις ἔκασθ' ἐπλήγη. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνίσαντο, αὐτὸς ἔλεγον· ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ὁμολογῶ πᾶσαι δὴ ἀνδρὰς πολλὰς ἕνεκα ἀπειλίας, οἷς σώζεσθαι μὴ ἦρκεν ὑμᾶς, γνάπτει τε ἰόντων καὶ μαχομένων ὅπῃ δέοι. αὐτοὶ δὲ λιπόντες τὰς τάξεις, πεφεύγειν ἤθελον, καὶ ὑμῶν πλεονεκτεῖν. εἰ δὲ οὕτω πάντες ἐποιοῦμεν, ἅπαντες ἂν ἀπωλώμεθα. ἦλθε δὲ καὶ μαλακιζόμενόν τινα, καὶ οὐκ ἐθέλοντα ἀνίστασθαι, ἀλλὰ πεποιημένον ἕνεκα τοῦ πολεμίους, καὶ ἔπαυσα, καὶ ἐβιασάμην προθύεσθαι. ἐγὼ γὰρ ἔφην ἰσχυρῷ χειμῶνι καὶ αὐτὸς ποτὲ ἀναμένων τινὰς συσκυαζομένους, καθεζόμενον συχνὸν χρόνον, κατέμαθον ἀνάσας μόγις, καὶ τὰ σκέλη μόγις ἐκτείνας. ἐν ἐμαυτῷ δὴ τοῦτον λαβὼν ἐκ τούτου, καὶ ἄλλον ὁπότε εἶδον ἀναμένοντα ἐν βλακεύοντα, ἤλαυνον. τὸ γὰρ κινεῖσθαι καὶ αὐθαίζεσθαι, παρεῖχε θερμασίαν τινὰ καὶ ὑγρότητα. τὸ δὲ καθῆσθαι καὶ ἡσυχίαν ἔχειν, ἐώρων τοὐναντίον ὂν, ἔφη τε ἀρτήγνυσθαι τὸ αἷμα, καὶ ἔφη ἀρτήπεσθαι οὐ τῶν πολῶν πλακτύλους, ἅπερ πολλοὺς καὶ ὑμεῖς ἴστε παθόντας. ἄλλον δέ γε ἴσως οὐκ ἠνάγκαζον, ἀλλὰ βασώνιζον, καὶ ἐκολούοντα καὶ ὑμᾶς οὐ πρόσθεν, καὶ ἡμᾶς οὐ ὄπισθεν πορεύεσθαι, ἐπαίοντα πυξ, ὅπως μὴ λόγχῃ τὸν τῶν πολεμίων παῖσαι. ἐν γὰρ δὴ νῷ ἔχειν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἴ τι ἐν ἐμοὶ ἔπαθον περὶ τὸ δίκαιον δίκην λαβεῖν. εἰ δ' ὧν οἷς πολεμίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν ὅτως ἔπαθον, ὅτι δίκην ἤξιουν λαμβάνειν; ἁπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος. ἐγὼ γὰρ εἰ μὴ ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλαζόν τινα, ἀξιῶ ἔχειν δίκην, οἷαν καὶ γονεῖς τοῖς, καὶ διδάσκαλοι παισί. καὶ γὰρ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ καίουσιν ἐπ' ἀγαθῷ. εἰ δὲ ὕβρει νομίζετέ με ταῦτα πρᾶξαι, γίνωσκέτω, ὅτι νῦν ἐγὼ θαρρῶ σὺν τοῖς θεοῖς μᾶλλον, ἢ τότε. καὶ θρασύτερός εἰμι νῦν, ἢ τότε. καὶ οἶνον πλέω πίνω. ἀλλ' ὅμως οὐδίγα παίω. γὰρ δὴ ἀρῶ ὑμᾶς. ὅταν ὑ χειμὼν ἢ καὶ θάλαττα μεγάλη ὦφέ ρηται,

Ac tu, inquit, ille es qui ægrotum hominem auehendum susce/perasti? Quid ni? tu enim cogebas, respondit ille, qui contuberna lium etiam meorum impedimenta dissipasti. Et cuiusmodi sint, inquit Xenophon, dissipatio? Diuisi alijs illa cõportanda. Quæ cum ad me postea relata fuissent, ubi ea reddidi, simulac homi nem mihi, quem auehendum acceperas, ostendisti. Atq; uti res se habuerit, audire operæpreciũ est. Vir quidam, quod præ cor/poris infirmitate ingredi non posset, relictus fuerat: eum ego hactenus noram, quod unum de nostris esse sciebam. Hunc coëgi ut illum iumento impositũ aueheret: sequebantur enim si recte memini hostes. Nihil horum ille negauit. Quid autem inquit Xenophon, nonne cum te præmisissem, cum extremo agmine ueniens, offendi foueam aperientem, ut in eam illum miserum abijceres? ac proxime quidem accedens, te prius collaudaui, quod animam illum iam egisse putabam. At cum multis cir/cunstantibus, crus adduxisset, exclamassentq; qui aderant, uiuere illum: dixisti tu, quoties uoluisti, Hunc ego hinc non aueham. Atque ibi ego te pulsaui, non inficior, quòd plane mihi iussus es nihil dubitasse uiuere illum. Sed quid, inquit ille, minus fortasse mortuus est, posteaquam illum tibi reddidi? Sedenim, inquit Xenophon, & nos moriemur omnes, an idcir co uiuos defodi æquum sit? Hic est uehementer ab omnibus ac/clamatum, leuius illum quàm pro merito cæsum. Tunc alios dicere uisserunt, ob quam eorum quisq; causam pulsatus esset. Cum nemo tam uerbum faceret: Ego, inquit Xenophon, mul/tos me fateor pulsasse, quod ab illis ordinem deseri uidebam: quibus, si conseruato ordine pugnassent, quoties ita res tulis/set, satis esse poterat, si uestra maxime opera salui essent. At illi, cum maiorem quàm uos prædam asportare cuperent, sæpius ex currebant: quod si idem fecissemus omnes, plane periissemus o/mnes. Quin si torpentem aliquem ac desidentem offendissem, quisq; se ultro hostibus præ mertia dediturus uideretur, illum ego pulsabam, seq; erigere ac progredi iubebam. Ex meipso enim intelligebam, in magna hyemis acerbitate desidendo tan to inertiora ac pigriora corpora reddi: qui si forte paululum commoratus essem, ut fit, eos qui sarcinas colligerent expe/ctans, sentiebam crura præ frigore obtorpescere. Meo itaque periculo doctus, ubi se quem pigritiæ dedentem, ac quasi frigo/re stupentem uidissem, illum ego commouebam, quod intellige rem motu, ac utrili quadam corporis exercitatione, recalesce/re membra, & humorem euocari: contrà uerò efficere quietem & tarditatẽ, ut sanguis quasi gelu cõcretus intabescat, atq; ex eo, quod ipsi multis accidisse scitis, pedum digiti obrigescãt. Sed & alium, quẽ fortasse inertia, ac torpore contractum, per quem neq; principia agminis progredi, neq; strenuè sequi poterãt qui in tergo erant, pugno uerberaui, ne hasta uidelicet ab hosti/bus confoderetur. Atq; his quidem omnibus licet per me ser/uatis, si quid se læsos putant, à me pœnas repetere. Quod si in hostium potestatem ueniissent, quid tam graue essent passi, ut eo nomine eum, à quo uiolati essent, iudicio persequi possent? Po/stremò, si ut illis bene consulerem, fui in plectendo seuerior, ni/hil recuso, quin ijs eas dem pœnas, quas liberis parentes, pæda/gogi pueris: quando ET MEDICI GRAVIS laborantes, utilitatis causa urunt & secant. Quod si me existimatis petu/lantia impulsum horum quenquam pulsasse, illud uobis atten/dendum est, quod multo nunc prosperiore (quam dis gratiam habeo) quàm per illa tempora, fortuna utor, quodq;, quare con fidam, plus iam est, ac plus certe uini bibo, neque tamen quen/quam pulso, propterea quod sequundiore uos quasi tempestate uti uideo. QVID ENIM turbulentis tempestatibus, concita/

to ma/

to mari, nonne uidemus irasci ijs qui in prora sunt, proræ magistrum: ijs qui in puppi sedent, gubernatorem, illi si quid uel in leuissimis rebus ad nutum minus respicientes, offenderint? ob eam nempe causam, quod minima tunc peccata facile omnia perdere ac pessundare possunt. Quid dicam & uos tunc tacite iudicasse, tare illos à me cædi? Nam qui non suffragia tunc, sed arma habentes circunsistebatis, poteratis sane, si ita uisum esset, iniuriam propulsare: sed neq; cuiquã auxilio fuistis, neq; mecum in peccantes animaduertistis: atq; id minime fuit ex usu uestro futurum. Ex eo enim improbissimus quisque, uobis connuentibus, existimauit liciturum sibi, quem uellet iniuria afficere. Nihil enim dubito, quin si hominum facta notare uoluissetis, eosdem fueritis tunc ignauissimos, ac nunc petulantissimos cognituri. Atque huius rei documentum in promptu est. Boiscus pugil Thessalus, illis temporibus nos incusabat, quod se cogeremus cum labore summo, scutum ferentem iter facere: idem nunc, uti ego audio, Cotyoritanorum quamplurimos spoliauit. Hunc uos pro uestra prudentia, longe aliter quàm canes tractare debetis: nam ferociores quidem canes pleriq; interdiu uinciunt, noctu dimittunt. Hos uos, si quod æquum est feceritis, nocte uinctum tenebitis, interdiu solutum dimittetis. Illud uero uehementer miror, uestrûm quenquam, si qua in re se à me læsum putet, meminisse id, neq; omnino reticere: at si aut contra frigoris uim aliquid reperi, aut hostium aduentum multo ante nunciaui, aut morbo laborantes uel inopia subleuaui, nemo id omnino recordatur: neq; si quem etiam benemeritum laudaui, aut pro facultate mea honore ac præmijs affeci. At quanto fuit uestrûm, quantoq; optabilius, ac magis pium, beneficiorum potius, quàm iniuriarum meminisse? Ad hæc surrexere uniuersi, ac se memores esse testificati sunt. Atq; in posterum inita ratio est, ut multò omnia commodius gererentur.

XENOPHONTIS
DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIBER SEXTUS, Romulo Amasæo interp.

NSEQVENTI dein tempore Græci, quandiu in illis locis commorati sunt, partim ex foro, partim uerò ex præda, quam è Paphlagonum finibus agebant, sibi uictum quæsierunt. Verùm nostros etiam, Paphlagones, aut dißipatos facile spoliabant, aut paulo à castris longius tabernacula habentes noctu oppugnabant. Quo factum est, ut ex mutuis iniurijs, hostili iam inter se animo essent. Interea Corylas, qui tum Paphlagonibus imperabat, legatos ad Græcos mittit, pulcherrimis equis, ac precioßis uestimentis egregie ornatos. Hi à Coryla renunciant, non esse illum Græcis iniuriam facturum, modo ut ipßi etiam desinant cum eo hostiliter agere. Quæ cum audißent prætores, de his se rebus exercitum consulturos responderunt. Hospitaliter quidem illos acceperunt: inuitarunt etiam ex eorum comitatu honeßißimum quenq;. Cæsis uerò bubus, de ijs quos abegerant, atq; alijs hostijs, satis opulente sunt cõuiuati: lecti fronde strati sunt: poculis sunt in potando corneis usi, qualia scilicet in ea regione inuenere. Ictο autem fœdere, cum pæanẽ citaßent, Thraces prius surrexere, & ad tibiam armati saltarunt: atq; alte quidem à terra se, summa cum agilitate attollebant, gladios tenentes, quibus ita alter alterum uerberabat, ut plane omnes hominem percußum existimarent: sed erat ea ludendi ars quædam.

Paphla/

ἐπεκουρεῖτε

γρ δοκεῖν Q. Hal.

ρηται, οὐχ ὁρᾶτε ὅτι καὶ νέμαται & μόνα ἥκιστα, χαλεπαίνει μὲν πρωρεὺς τοῖς ἐν πρώρᾳ, χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρύμνῃ. ἱκανὰ γὰρ ἐν ὀλίγῳ τοιούτῳ καὶ μικρὰ ἁμαρτηθέντα ταῦτα συνεπιτρίψαι. ὅτι δὲ δικαίως ἐπαιον αὐτούς, καὶ ὑμεῖς κατεδικάσατε τότε. ἐχόντων γὰρ ὁπλα παρεσκευάσατε. νῦν δ' ἐμοὶ μὲν ὑμῖν ὠνητέα αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε. ἀλλὰ μὰ Δία, ὅτε τοῖς ὠνητέα ἦν, ὅτε σὺν ἐμοὶ τ' ἀπεκτοῦντα ἐπαίετε. πιγαροῦ δ' ἐξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κακοῖς αὐτῶν, ὑβρίζειν ἐῶντες αὐτούς, οἷμαι γ', εἰ ἠθέλετε σωφρονεῖν, οὐκ αὐτοὺς εὑρήσεσθε τότε κακίστους, νῦν νῦν ὑβριστοτάτους. Βοίσκος μὲν οὖν ὁ πύκτης ὁ θεσσαλὸς τότε μὲν διεμαχέσατο κάμνων ἀσπίδα μὴ φέρειν. νῦν δ', ὡς ἐγὼ ἀκούω, διατωρύττων πολλοὺς ἀπολέσειν μέλλει. ἂν δὲ σωφρονῆτε, τούτῳ τἀναντία ποιήσετε, ἢ οὗς μισᾶς ποιεῖσι. οὗς μὲν γὰρ μισᾶς οὗς χαλεπὸς τὰς ἡμέρας διεσμεύουσι, τὰς δὲ νύκτας ἀφιᾶσι. οὗτοι δέ, ἂν σωφρονῆτε, τὴν νύκτα μὲν δήσετε, τὴν δὲ ἡμέραν ἀφήσετε. ἀλλὰ γάρ, ἔφη, θαυμάζω, ὅτι εἰ μέν τινι ὑμῶν ἀπηχθόμην, μέμνησθε καὶ σιωπᾶτε, εἰ δέ τῳ ἢ χειμῶνα ἐπενόησα, ἢ πολέμιον ἀπεκήρυξα, ἢ ἀδικοῦντι ἢ ἀρπαζοντι συνεξυπόργησά τι, τούτων ὀλίγα μέμνησθε, ὀδὲ εἴ τινα καλῶς τί ποιοῦντα ἐπήνεσα, ὀδὲ εἴ τιν' αὖ δρᾶν ἀγαθὸν ὄντα ἐτίμησα ὡς ἐδυνάμην, οὐδὲ τούτων μέμνησθε. ἀλλὰ μὴν καλόν γε καὶ δίκαιον καὶ ὅσιον καὶ ἥδιον τἀγαθῶν μᾶλλον ἢ τῶν κακῶν μεμνῆσθαι. ἐκ τούτου μὲν δὴ αὐίσαντο, καὶ ἀνεμίμνησκον, ἡ πόθεν ῥᾴδιον τοῦτ' ἐκεῖνα.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΕΚΤΟΝ.

ΚΤΟΥΤΟΥ δὲ ἐν τῇ διατριβῇ, οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἔζων· οἱ δὲ λῃζόμενοι ἐκ τῆς παφλαγονίας. ἐκλόπουν δὲ & οἱ παφλαγόνες εὖ μάλα τοὺς ἀφυλακτοτάτους. & ἅμα νυκτὸς δὲ τοὺς πρόσω σκιδνωμένους ἐπειρῶντο κακουργεῖν. ἦν πολεμικώτερον πῶς ἀλλήλους ἔχειν ἐκ τούτων. ὁ δὲ κορύλας, ὃς ἐτύγχανε τότε παφλαγονίας ἄρχων, πέμπει παρὰ τοὺς ἕλληνας πρέσβεις, ἔχοντας ἵππους καλὰς καλάς, λέγοντας ὅτι κορύλας ἕτοιμος ἐκ τοῦ ἕλληνας μήτ' ἀδικεῖν, μήτ' αὐτὸς ἀδικεῖσθαι. οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπεκρίναντο, ὅτι ποιεῖ μὲν τούτων ἐν τῇ στρατιᾷ βουλεύσοιντο. ὑπὲρ ξενίας δὲ ἐδέχοντο αὐτούς. παρεκάλεσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων αὐτομόλων ὃς ἐδόκει δικαιότατος εἶναι. θύσαντος δὲ τῶν αἰχμαλώτων βοῶν καὶ ἄλλα ἱερεῖα, δυωχίαν μὲν ἀρκοῦσαν παρεῖχον. διατακέμενοι δὲ ἐν στιβάσιν, ἐδείπνουν καὶ ἔπινον διαρατίνοις ποτηρίοις, οἷς ἐπετύγχανον ἐν τῇ χώρᾳ. ἐπεὶ δὲ αἱ σπονδαὶ τ' ἐγίγνοντο καὶ ἐπαιάνισαν, ἀνέστησαν πρῶτον θρᾷκοι, καὶ πῶς αὐλὸν ὠρχήσαντο σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ πάλλοντε ὑψηλά τε καὶ κούφως. καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο. τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὡς πᾶσιν εἶναι δοκεῖ πεπληγέναι τὸν ἄνθρωπον. ὁ δ' ἔπεσε τεχνικῶς πως,

ἡ

καὶ αὐτὲ κραγμὸν οἱ Παφλαγόνες. καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα τοῦ ἑτέρου, ἀζήκει ἄδων σισλακήν. ἄλλοι δὲ τ' Θρακῶν γὰρ ἑτέρων ἀζέφερον ὡς τεθνεῶτα. ὧν δὲ οὐδενὶ μὴ τεθνεώς. μετὰ δὲ τοῦτο αἰνιᾶνες καὶ μαγνῆτες ἀνέστησαν, οἳ ὠρχοῦντο τὴν καρπαίαν καλουμένην τοῖς ὅπλοις. ὁ δὲ πρόπους τῆς ὀρχήσεως ὧν ὅδε· ὁ μὲν παρατεθεμένων τὰ ὅπλα, σαίρει καὶ ζυγκλατεῖ, τὸν ἀεὶ μετασχηματιζόμενον, ὡς φοβούμενον. λῃσὴς δὲ προσέρχεται· ὁ δ' ἐπειδὰν προσίδῃ τε, ἅπαντα ἁρπάσας τὰ ὅπλα, καὶ μάχεται πρὸς τὸν ζυγούς. καὶ ὅστις τοῦτ' ἐποίουν ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλόν. καὶ τέλος ὁ λῃσὴς, λήσας τ' αὖ τὸν καὶ τὸ ζυγὸν ἀπάγει. ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ζυγκλάτης τὸν λῃσὴν. εἶτα παρὰ βοῦς ζεύξας ὀπίσω τὼ χεῖρε πεπεμένον ἐλαύνει. μετὰ δὲ μυσὸς εἰσῆλθεν, ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχων πέλτην. καὶ τότε μὲν ὡς δύο αὐτὶ παρομοίων μιμούμενος ὠρχεῖτο. τότε δὲ ὡς πρὸς ἕνα ἐχθρὸν τοὺς πέλτας. τότε δὲ ἐδίνει, καὶ ἐδείκνυτο ἔχων οὐ πέλτας. ὥστε ὄψιν ἔχειν καλὴν φαίνεσθαι. τέλος δὲ τὸ πορσικὸν ὠρχεῖτο, κρούων οὐ πέλτας, καὶ ὤκλαζε, καὶ ἀνίστατο. καὶ ταῦτα πάντα ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλὸν ἐποίει. ὧδε δὲ τούτῳ ἐμπίπτοντος οἱ μαντινεῖς, ἢ ἄλλοι τινὲς τ' ἀρκάδων, ἀναστάντες ἐξοπλισάμενοι ὡς ἐδύναντο κάλλιστα, ἔστάντε ἐν ῥυθμῷ πρὸς τ' ἔνοπλον ῥυθμὸν αὐλούμενοι ἐπαιώνιζον, ὡς ὠρχήσαντο, ὥσπερ ἐν ταῖς πρὸς θεὸς προσόδοις. ὁρῶν δὲ ὁ μυσὸς ἐκπεπληγμένους αὐτοὺς, πείσας τ' ἀρκάδων τινὰ πέπλον λαβεῖν, ὀρχιστρίδα εἰσάγει, σκυλάσας ὡς ἐδύνατο κάλλιστα, καὶ ἀσπίδα δοὺς κούφην αὐτῇ. ἡ δὲ ὠρχήσατο πυρρίχην ἐλαφρῶς. ἐνταῦθα πρότερον δὴ πολύς. καὶ οἱ Παφλαγόνες ἠρώτων, εἰ καὶ γυναῖκες σφίσι μάχονται αὐτοῖς. οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι αὗται μὲν αἱ πρεσβεῖαι εἶεν Βασιλέως ἐκ τοῦ στρατοπέδου. τῇ μὲν οὖν νυκτὶ ταύτῃ ὧδε τὸ τέλος ἐλαβεν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἡμέρᾳ προσῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ ἔδοξε τοῖς στρατιώταις, μήτε ἀδικεῖν Παφλαγόνας, μήτε ἀδικεῖσθαι. μετὰ ταῦτα οἱ μὲν πρέσβεις ᾤχοντο. οἱ δ' Ἕλληνες, ἐπειδὴ πλοῖα ἱκανὰ ἐδόκει σφῖν εἶναι, ἀναβάντες ἔπλεον ἡμέραν μὲν καὶ νύκτα σὺν ὅμματι καλῷ, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὴν Παφλαγονίαν. τῇ δ' ἄλλῃ ἀφικνοῦντο εἰς Σινώπην. καὶ ὥρμησαν τὸ εἰς ἀρμένην τὸ Σινωπικὸν. Σινωπεῖς δὲ οἰκοῦσι μὲν ἐν τῇ Παφλαγονικῇ, μιλησίων δ' ἄποικοί εἰσιν. ἔτος ἑξκαιδεκάτῳ ἔπεμψαν τοῖς Ἕλλησιν, ἀλφίτων μὲν μεδίμνους τρισχιλίους, οἴνου δὲ μετρήσεις χιλίας καὶ πεντακοσίας. καὶ χειροσφὸν ἐνταῦθα ἦλθε προίκειος ἔχων. καὶ οἱ μὲν στρατιῶται προσεδόκων ἄγοντά τι σφίσιν ἥκειν. ὁ δὲ ἦγε μὲν οὐδέν. ἀπηγγέλκει δὲ ὅτι ἐπαινοίη αὐτοὺς, καὶ αὐαξείοι ὁ ναύαρχος, καὶ οἱ ἄλλοι. καὶ ὅτι ἐπισχεθείη αὐαξείοι, εἰ ἀφικνεῖτο ἔξω τοῦ πόντου, μισθοφορὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι. καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἀρμένῃ ἔμειναν οἱ στρατιῶται ἡμέρας πέντε. ὡς δὲ ἐφ' Ἕλλησι ἐλπὶς ἐγγὺς γίγνεσθαι, οὐδὲν μᾶλλον ἢ πρόσθεν εἰσίει αὐτοῖς, ὅπως ἂν ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφίκωνται. ἠγήσαντο οὖν εἰ σφᾶς ἔλοιντο ἄρχοντας μᾶλλον ἂν ἢ πολυαρχίας ὄντας, οὐδαμοῦ ἂν σφᾶς χαίρειν τῷ στρατεύματι, καὶ νυκτὸς

Paphlagones uero clamorem tollebant: sed ex gladiatoribus illis erat, qui arma iacenti detraheret, deinde Sidalca (qui patrius illis cantus fuit) cãtans abiret. Item qui alium iam mortuũ efferret, cum et ille nulla ex parte nõ mortuus uideretur. Aenianẽses deinde, & Magnetes in mediũ procesſere, eamq; ſaltationẽ in armis ſaltarunt, quã patria uoce Carpæan appellant. Hic eius ritus fuit. Eorum unus armis proximo loco poſitis, bobus iunctis ſerit, ac ſe ſæpius tanquã metuens conuertit. Inſequitur prædo, quo ille conſpecto arma illico corripit, atq; ante ugũ pugnat Atq; hæc ad tibiæ certum numerũ aguntur. Poſtremo prædo ille hominem uincit, ac boues abigit. Nonnunquã etiam arator prædonem comprehenſum, poſt terga reuinctis manibus, cum bobus ipſis cõiunctum agit. Poſt hos Myſus prodijt, utraq; manu peltas tenens: ac primùm ita ſaltauit, ut eos qui cum aduerſarijs duobus depugnant, imitari uideretur. Deinde uero peltas, quaſi cõtra unũ duntaxat proijciebat, mox ſe circumagebat, peltasq; ueluti alterna quadam manuum proluſione uibrabat, ut plane ea ſaltatio ſpectanti bus pulchra contigerit. Poſtremo compoſis peltis, Perſico more ſaltauit, ac in genua procumbens, ſe rurſum erigebat: atq; hæc etiam ad tibiæ modos fiebant. Cõſequuti ſunt Mantinenſes, & Arcadum alij, qui quamelegantiſſime ad ſpeciem armati, & ipſi in numerum, præcinente tibia, uti hi ſolent qui armati ſaltant, ingrediebantur: ac pæane cito non aliter ſaltabant, quàm in deorum ſupplicationibus fieri conſueuit. Hic Paphlagones commoti ſunt, quod neminem uidebant niſi armatum ſaltare. Quod cum animaduertiſſet Myſus, ac Paphlagonas ea ſaltationis forma territos intelligeret, ex Arcadibus cuidam perſuaſit, ut ſaltatricem mimam, quam ille habebat, in medium produceret. Quam cum beliſſime exornaſſet, atq; et leue ſcutum dediſſet, illa ſumma corporis agilitate Pyrrhicam ſaltauit. Cui cum eſſet magnus ab omnibus plauſus datus, quæſierunt Paphlagones, nunquid mulieribus etiam in pugna uteretur. Imo, Græci reſponderunt, hæ ſunt quæ regem à caſtris reiecerunt. Atque hic fuit eius noctis finis. Poſtero uero die legatos in caſtra prætores produxerunt: ubi ſcitum à militibus factum eſt, ſibi in poſterum cum Paphlagonibus pacem eſſe expedire: ac legati tunc abierunt. Græci cum iam naues adeſſent, neque pauciores quàm opus erat, conſcenderunt: ac relicta ad læuam Paphlagonia, diem eum atq; item noctem ſequundiſſimo uento uſi, poſtridie Armenen appulerunt, qui uicus in Sinopenſium ditione eſt. Sinopenſes ipſi in Paphlagonicis finibus ſunt, Mileſiorum coloni. Hi Græcis munera hoſpitalia miſere: farinæ medimna ter mille, uini amphoras M.D. Atque huc Chiriſophus cum triremibus uenit: quem cum boni aliquid allaturum milites putarent, cupide expectabant. Ille uero nihil omnino attulit: id unum renunciauit, ab Anaxibio nauarcho, atq; item alijs omnibus uehemẽter Græcos laudari, atq; eundem Anaxibium Græcis polliceri, ſi è Ponto exiſſent, ſtipendium ſe illis daturum. Exercitus Armenæ dies quinq; cõmoratus eſt. Cumq; ad Græciam propius accedere ſe intelligerent, ibi iam ea cogitatio homines ſolicitos habere cœpit, qui ſe cum domum aliquid afferrent. Ad continendum autem in officio exercitum, rem multo accommodatiſſimam exiſtimarunt, abrogato tam multis ducibus imperio, ad unum duntaxat ſummam poteſtatem deferre: quod illum uniuerſi ſequuti, uel die, uel

nocte, aut quod opus esset capere, aut cælare, aut postremo anteuertere, multo possent facilius ac celerius. Quantum enim temporis multorũ inter se consultationibus impendi solitum esset, id si unius mandatis obeundis daretur, multo certe plus profici posse. Adhuc enim omnia multitudinis suffragijs, prætorib. rogantibus, scita fuerãt. Id cum oẽs approbassent, atq; in Xenophontẽ maxime studia hominum propenderẽt, illum centuriones adeũt, ordinum animũ, ac uoluntatẽ exponunt: ac pro se quisq; summã in eum bene uolentiã declarantes, delatum ab exercitu honorẽ ut suscipiat, rogant. Hic Xenophon cum secum cogitaret, magno id sibi honori fore, ac nomen suum cum apud amicos, tum apud ciues multo fore illustrius ac glorioſius: ac fortasse illas copias, ductu suo rem posse multo præclarius gerere: enimuero uehementer ad negociũ capessendũ incitabatur, ac nihil iam malebat, q̃ se imperatorẽ summa potestate renunciari. Contrà uero cum in mentẽ ueniret, incertißima esse homini rerum euenta: ac timeri etiã posse, ne partã iam gloriã aliqua offensione perderet, non poterat consilij exitum reperire. In tam ancipiti deliberãdi quasi momẽto, deos sibi cõsulendos statuit. Duobus itaq; sacerdotib. adhibitis, Ioui regi sacrificauit, quem ex Delphico oraculo in primis sequutus fuerat: atq; ab hoc olim somnium sibi missum putauit, cũ primũ cœpit imperia capessere. Recordabatur præterea, sibi Epheso ad Cyrũ iter habenti auguriũ oblatũ, uocẽ dextræ aquilæ, illius quidẽ sedentis: aut tunc sibi augurẽ, cuius autoritatẽ maxime sequebatur, monuisse, magnũ illud auguriũ esse, ac minime plebeiũ: omnia tamen fore laboris pleniſsima, propterea quod in sedẽtem aquilam aues reliquæ impetum facere consueuissent. Neq; uero ex eo augurio esse quod sibi lucri quicquam polliceretur: circumuolitantem etenim aquilam, ea quib. alitur, rapere solitam. Eodem tẽpore eiusdẽ dei per exta mens declarata: neq; illũ imperia petere, neq; delata suscipere oportere. Atq; hoc ita plane cecidit. At exercitus in unũ conuenit, ac primùm sciuerunt unum deligi oportere: deinde unum omnes Xenophontẽ deposcere cœperũt. Quare cum ille animaduertisset, si militũ consensum tacitus cõprobaret, ad se procul dubio rerum summã delatum iri, surrexit, atq; in hunc modum loquutus est: Ego, milites, magnopere lætor, cum tantũ mihi uideo à uobis honorẽ haberi: siquidẽ humano sensu præditus sum, ac uobis sane gratiã habeo: deosq; oro, ut mihi eam facultatẽ dent, ut uobis quãoptime aliquãdo consulere poßim. Sedenim mihi nõ uideo cur studeatis imperiũ decernere, cum Lacedæmoniũ hominem habeatis: id uero ego si accipiã, neq; è uestra, neq; ex mea re fore arbitror. Nam & uobis (si fuerit aliquãdo ad Lacedæmoniorũ opẽ confugiendũ, quod se hoc facto læsos interpretabũtur) minus illi se æquos præbebũt, & ipse quì potero hanc inuidiam sustinere? Equidẽ Lacedæmonios uideo nõ ante desiisse patriæ meæ bellum facere, q̃ armis nosipsos etiã sibi parere coëgerunt: ubi uero imperata facere nõ recusauimus, à bello illi gerendo, atq; obsidenda urbe desiterunt. Quæ cum me nõ prætereant, si nũc ea in re, quæ arbitrij mei est, eorũ officerem dignitati, illud sane mihi magnopere esset metuendum, ne me illi facile intra ordinẽ redigerent. Quod uero facilius multo contineri in officio militẽ posse existimatis, unius quàm multorum imperio, illud uobis persuasum uelim, quemcunq; summæ rerum præfeceritis, nullam me in ullum unquam seditionem concitaturum. NAM qui contra

νυκτὸς καὶ ἡμέρας. καὶ εἴ τι δέοι λαμβάνειν, μᾶλλον ἂν καὶ μετὰ ῥᾳστώνης ἔφασαν λαμβάνειν· καὶ εἴ τι αὖ δέοι φθάνειν, ἧττον ἂν ὑστερίζειν. οὐ γὰρ ἂν λόγων δεῖν πρὸς ἀλλήλους. ἀλλὰ τὸ δόξαν τοῖς φίλοις πρᾶττεσθαι ἂν. τὴν δὲ πρόοδον χρόνου ἐκ τῶν νικώσης ἕπρασσον ταῦτα οἱ στρατηγοί. ὡς δὲ ταῦτα διεγνώσθη, ἐτρέποντο ὡδὶ τὸν ξενοφῶντα. καὶ οἱ λοχαγοὶ ἔλεγον πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἡ στρατιὰ οὕτω γινώσκει. καὶ βύνοιαν φιλεικνύμενοι ἕκαστος, ἔπειθον αὐτὸν ὑποδῦναι τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ ξενοφῶν τῇ μὲν βουλῇ ταῦτα, νομίζων, καὶ τῷ τιμῷ μείζω οὕτως ἑαυτῷ γίνεσθαι, καὶ πρὸς τοὺς φίλους, καὶ εἰς τὴν πόλιν τὸ ὄνομα μειζόνως ἀφίξεσθαι αὐτοῦ. τυχὸν δὲ καὶ ἀγαθοῦ τινος αἴτιος τῇ στρατιᾷ γένεσθαι. τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα φιλοτιμήματα, ἐπῆρεν αὐτὸν ὧν θυμεῖν αὐτοκράτορα γενέσθαι ἄρχοντα. ὁπότε δ' αὖ φθυμοῖτο, ὅτι ἀσφαλὲς μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ, ὅπου τὸ μέλλον ἔξει. δεινὸν δὲ κίνδυνον εἶη, μὴ καὶ τὴν προειργασμένην δόξαν ἀπόλοι, ἀπορεῖτο. ἀπρουμένῳ δὲ αὐτῷ διακρῖναι, ἔδοξε ἱεράτεσθαι εἶναι τοῖς θεοῖς αὐανθινῶσαι. καὶ παρασκάμμενος δύο ἱερεῖς, ἐθύετο τοῦ διὸς τοῦ βασιλέως, ὅσπερ αὐτῷ μαντεύσασθαι ἐκελεύετο. καὶ τὸ ὄναρ δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ φόμιζεν ἐωρακέναι, ὃ εἶδεν ὅτε ἤρχετο, ὧν τὸ σωτήριον μελεῖσθαι τῇ στρατιᾷ καθίστασθαι. καὶ ὅτι ἐξ ἐφέσου δὲ ὥρμητο, λύρῳ συστάσιμον, αἰετὸν αὖ μιμνήσκεσθαι αὐτῷ δεξιὸν φθεγγόμενον, καθήμενον μέν τοι, ὥσπερ ὁ μάντις προεμήνυε αὐτῷ ἔλεγεν, ὅτι μέγας μὲν οἰωνὸς εἴη, καὶ οὐκ ἰδιωτικὸς, καὶ σύλλογον. ἐπίπονον μέν τοι. τὰ γὰρ ὄρνεα μᾶλιστα ὧν τίθεται τοῦ αἰετῷ καθήμενον. οὐδὲν μέν τοι χρηματιστικὸν εἶναι τὸν οἰωνόν. τὸν γὰρ αἰετὸν προϊπτάμενον μᾶλλον λαμβάνειν τὰ ὠνητά. οὕτω δὲ θυομένῳ αὐτῷ, δῆλα φανεὶς ὁ θεὸς, σημαίνει μήτε προσθεῖναι τὴν ἀρχῆς, μήτ' ἐκ αἱροῖντο ἀφελέσθαι. ἔδοξε μὲν δὴ οὕτως ἐγχωρεῖν. ἃ δὲ στρατιὰ σωπῶσα ἤκουε, ταῦτα ἔλεγον, ἵνα αἱρεῖσθαι. καὶ ἐπεὶ ἔδοξε, προσεβάλοντο αὐτόν. ἐπειδὴ ἐδόκει δῆλον εἶναι, ὅτι αἱρήσονται αὐτὸν εἴ τι ὠφελίοι, αὖ ἔφη, καὶ ἔλεξε τάδε· ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ἥδομαι μὲν ὑπὸ ὑμῶν τιμώμενος, εἰ πού ἄνθρωπος εἰμί. καὶ χάριν ἔχω, καὶ εὔχομαι δοῦναί μοι τοῖς θεοῖς, αἴτιον τινὸς ὑμῖν ἀγαθοῦ γενέσθαι. τὸ μέν τοι ἐμὲ προκεκρίθαι ὑπὸ ὑμῶν ἄρχοντα, λακεδαιμονίου ἀνδρὸς παρόντος, οὔτε ὑμῖν, οὔτ' ἐμοὶ δοκεῖ συμφέρον εἶναι, ἀλλ' ἧττον ἂν δοκεῖν τυγχάνειν εἴ τι δέοιτε παρ' αὐτῶν. ἐμοὶ δὲ αὖ παύειν τι νομίζων οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι. ὁρῶ γὰρ ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ μου ἀπόδῳ ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, πρὶν ἐποίησαν πᾶσαν τὴν πόλιν ὁμολογεῖν, λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν ἡγεμόνας εἶναι. ἐπεὶ δὲ οὐκ ὠμολόγησαν, οὐδὲν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, καὶ οὐκέτι πρὶν ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. εἰ οὖν ταῦτα ἐγὼ ὁρῶν δοκοίην ὅπου δυναίμην, γνῶναι δ' ἄκυρον ποιεῖν τὸ ἐκείνων ἀξίωμα, ἐκεῖνο γνοῦν, μὴ λίαν αὖ ταχὺ σωφρονιδείην. ὃ δ' ὑμεῖς γνοῖτε, ἧττον αὖ στάσις εἴη φῶς ἄρχοντος ἢ πολλῶν, εὖ ἴστε ὅτι ἄλλον μὲν ἑλόμενοι, οὐχεύρήσετέ με στασιάζοντα. νομίζω γὰρ, ὅτι ὅσις γ' πολε-

μῳ

μῳ ὧν στασιάζει πρὸς ἄρχοντα, πρὸς τοῦτ' ἐαυτοῦ σωτηρίαν στασιάζει. ἂν δέ ἐμὲ ἕλησθε, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι εἴ τινα εὕροιτε καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ ἀχθόμενον. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔλεγε, πολὺ μᾶλλον ἀνίσκετο λέγοντος, ὡς δέοι σφᾶς αὐτὸν ἄρχειν. ἀγασίας δὲ ὁ Συμφάλης ἔφη· ὅτι γελοῖον εἴη, εἰ οὕτως ἔχει, ὡς ὀργιοῦνται Λακεδαιμόνιοι, ἢν ἐὰν σωθέντες σωζέλθοντες μὴ Λακεδαιμόνιοι συμπόσιάρχου ἀρῶνται. ἐπεὶ οὕτω γε τοῦτ' ἔφη, οὐδὲ λόχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ὡς ἔοικεν, ὅτι ἀρκάδες ἐσμέν. ἀνατεῖνε δὴ ὡς εὖ εἰπόντος τοῦ ἀγασίου, ἀνεθορύβησαν. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐπειδὴ ἑώρα πλέονος γέλωτος παρελθόντος ἔφη· ἀλλ', ὦ ἄνδρες, ἔφη, ὡς καλῶν ἐλπίδων, ὁμνύω ὑμῖν θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἃ μὲν ἐγὼ, ἐπεὶ τοῦ ὑμετέραν γνώμην ἠδανόμην, ἐβουλόμην εἶναι βέλτιον εἶναι, ὑμῖν τε ἐμοὶ ὠφελεῖσθαι ταῦτα τοῦτο ἀρχοῦ, καὶ ἐμοὶ ὑποτέτακται. καὶ ἐμοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμηναν, ὡς καὶ ἰδιώτην ἀναγνῶναι, ὅτι ταύτης τῆς μοναρχίας ἀπέχεσθαί με δεῖ. οὕτω δὴ καὶ εἰσόφορον ἀξιοῦται. καὶ εἰσόφορος δ' ἐπεὶ ἠρέθη, παρελθὼν, εἶπεν· ἀλλ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, οὐχ ἥδιστον ἴστε ὅτι οὐκ ἂν ἐγώγε ἐσαπάτων, εἰ ἄλλον εἵλεσθε. ξενοφῶντα μὲν, ἔφη, ὑπέστητε οὐχὶ ἑλόμενοι, ὡς καὶ νῦν δῆλον ἦν δηλαδὴ αὐτὸν πρὸς ἀναξίβιον ὅτι ἐδιώκετο, καὶ μᾶλλον ἐμοῦ αὐτὸν σιγάζοντος. ὁ δὲ ἔφη νομίζειν αὐτὸν τιμασίωνι μᾶλλον συμφέρειν ἐπιθέσθαι δαρδανεῖ ὄντι τοῦ λοχαγοῦ στρατεύματος, ἢ ἑαυτῷ λάκωνι ὄντι. ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἵλεσθε, ἔφη, καὶ ἐγὼ πειράσομαι, ὅ, τι ἂν δύωμαι ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. καὶ ὑμεῖς οὕτω παρασκευάζεσθε, ὡς ἄριστον ἐὰν πλοῦς ᾖ, ἀναξόμενοι. ὁ δὲ πλοῦς ἔσαι εἰς ἡράκλειαν. ἅπαντας οὖν δεῖ ἐκεῖσε πειρᾶσθε ἥκειν. τὰ δὲ ἄλλα, ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἔλθωμεν, βουλευσόμεθα. ἐντεῦθεν τῇ ὑστεραίᾳ ἀναγόμενοι πνεύματι καλῷ, ἔπλευσαν ἡμέρας δύο παρὰ γλῶν, ἢν παπλέοντες ἐθεώρουν τοῦτ' ἰκανὸν ἀκτὴν, ἔνθα ἡ ἀργὼ λέγεται ὁρμίσασθαι, καὶ τὰ ποταμῶν τὰ σώματα. πρῶτον μὲν τὸν θερμώδοντος. ἔπειτα δὲ τὸν ἅλυος. μετὰ δὲ τοῦτον τὸν παρθενίου. τοῦτον δὲ παραπλεύσαντες, ἀφικνοῦνται εἰς ἡράκλειαν, πόλιν ἑλληνίδα, μεγάλην ἄποικον, οὖσαν δ' ἐν τῇ μαριανδυνῶν χώρᾳ, καὶ ὥρμισαντο παρὰ τὴν ἀχερουσιάδα λίμνην, ἔνθα λέγεται ἡρακλῆς ὑπὸ τοῦ λέρβερον κύνα καταβαίνειν, οὗ νῦν τὰ σημεῖα δεικνύουσι τῆς καταβάσεως τὸ βάθος, πλέον ἢ ὑπὲρ δύο στάδια. ἐντεῦθεν τοῖς ἕλλησιν οἱ ἡρακλεῶται ξένια πέμπουσιν ἀλφίτων μεδίμνους τρισχιλίους, καὶ οἴνου κεράμια δισχίλια, καὶ βοῦς εἴκοσι, καὶ ὄις ἑκατόν. ἐντεῦθεν δὲ τὸ πεδίον ῥεῖ ποταμὸς, λύκος ὄνομα, εὖρος ὡς δύο πλέθρων. οἱ δὲ στρατιῶται συλλεχθέντες, ἐβουλεύοντο τὴν λοιπὴν πορείαν, πότερον κατὰ γῆν, ἢ κατὰ θάλατταν χρὴ πορεύεσθαι ἐκ τοῦ πόντου. ἀνέστη δὲ λύκων ἀχαιὸς, εἶπε· θαυμάζω μὲν, ὦ ἄνδρες, τῶν στρατηγῶν, ὅτι οὐ πειρῶνται ἡμῖν ἐκπορίζειν σιτηρέσιον. τὰ μὲν γὰρ ξένια οὐ μὴ γένηται τῇ στρατιᾷ, τριῶν ἡμερῶν σῖτα. ὁπόθεν δ' ὠνησόμενοι πορεύσόμεθα, οὐκ ἔστιν, ἔφη. ἐμοὶ οὖν δοκεῖ αὐτῶν οὓς ἡρακλεῶτας, μὴ ἔλαττον ἢ τρισχιλίους λυζικηνούς. ἄλλος δ' εἶπε·

contra imperatorẽ ſuum ſeditionem concitat, is poſtremò in ſuam ipſius ſalutem ſeditioſus reperitur. Quod ſi mihi imperium deferretis, nihil omnino mirarer, ſi quamplurimi & mihi & uobis offenſiores exiſterent. Hæc cum milites audiſſent, eo maiore contentione acclamantes ſurrexere: illum omnino expedire, imperiũ ſuſcipere. Ac Stymphalius quidẽ Agaſias: Perinde, inquit, ridiculũ eſſet, nobis ſi Lacedæmonij iraſcerentur, ac ſi ijs conuiuis ſuccenſerent, qui cum Lacedæmonij non eſſent, itidem non Lacedæmonium magiſtrũ deligerent. Nam ſi ſolis eſt Lacedæmonijs imperandum, nihil omnino cauſæ eſt, quin & nos cum Arcadibus ſimus, centuriatu nos abdicemus. Eius orationẽ cuncti cum fremitu cõprobarunt. Tum Xenophon cum intelligeret non poſſe, quod imponeretur oneris, recuſare, ni aperti us reſiſteret: in medium procedẽs, Vt rem planius conoſcatis, deos, inquit, deaſq; omnes, milites, atteſtor, ſimulatque ueſtra mihi uoluntas perſpecta fuit, per exta me à dis quæ ſiſſe, conduceret ne uobis mihi imperiũ mandare, ac mihi illud accipere: Illos uero tam apertis clariſq; ſignis mentẽ mihi ſuam explanaſſe, ut nemo in extis iudicandis tam rudis ſit & indoctus, quin fuerit, ſi ea inſpexiſſet, cogniturus nihil ſore, aut ueſtris, aut meis rationib. alienius, quàm ſi unus hoc imperiũ ſuſcipiã. Hæc res milites flexit, qui ſtatim Chiriſophum crearũt. Et ille in mediũ productus: Ego, me hercule, inquit, etiam ſi alium quemuis delegiſſetis, nullam omnino ſeditionem feciſſem. Sedenim bene Xenophonti, quod eum non delegiſtis, conſultum fuit: nam acriter eum nuper Dexippus apud Anaxibium inſimulabat, me certe illi ſilentiũ imperante. At ille ſe exiſtimare dicebat, Xenophontẽ, Timaſionem Dardanenſem, qui fuerat de Clearchi cohortibus, quàm ſe, qui Laco eſſet, collegam habere malle. Sed cum hoc mihi imperiũ detuleritis, dabo equidẽ operam, ut quantũ maxime poſſim, ueſtris cõmodis atq; utilitatibus ſeruiã. Nunc paratos uos eſſe oportet, ut ſi fuerit cras ad nauigandum idonea tẽpeſtas, hinc ſoluamus. Et erit Heraclean primùm contendendũ, quò ut perueniamus eſt noſtrum unicuiq; in præſentia elaborandum. Illic de reliquo itinere cõſilium capiemus. Hæc tunc ille. Poſtero uero die ſoluerunt, ac biduũ ſequundiſſimo uento oram legentes, Iaſonium littus proſpiciebant, ubi Argo nauim ferunt in anchoris ſtetiſſe: & multorũ fluminum oſtia, Thermodontis primum, deinde Halis, ac Parthenij: quem præterueĉti, Heraclean appulerunt, urbem Græcam, Megarenſium coloniam, in Maryandinorũ finibus ſitam. Expoſiti ſunt in Acheruſiaden peninſulam, quo in loco deſcendiſſe Hercumlem ad Cerberum canem rapiendum memorant incolæ: atque eius deſcenſus monimentum oſtendunt, ſpecum haud minus quàm ſtadia duo ſubſidentem. Hic Heracleenſes Græcis hoſpitalia numera miſere: Farinæ medimnũ MMM. Vini amphoras MM. Boues XX. Oues C. Per hanc regionem Lycus fluuius labitur, latitudine paſſuum XL. Hic cum in unum milites conueniſſent, de reliquo itinere conſultabant. Et illud primum, è Ponto mari ne, an pedibus proficiſcendum eſſet. Cum Lycon Achæus, Demiror, inquit, quid ſit quod prætores nobis uiaticum non conficiunt: nam quæ hoſpitij nomine miſſa ſunt, ne triduo quidem ex his exercitus ali poſſit: neq; plane eſt unde ipſimet nobis frumentemur. Mihi ſane optimum factu ſore uidetur, ſi per legatos ſtipendium ab Heracleenſibus poſtulemus, haud hercule minus quã Cyzicenos ter milie. Atq; alius,

quin x. inquit, ut minimũ millia Cyzicenorũ menſtruum ſtipendium poſtulandum cenſeo, & legatos quampri/mum cum poſtulatis, dum hic commoramur, extruden/dos: qui cum quid renuncient cognouerimus, ex eo con/ſilium capiemus. Cum de legatis ageretur, dux ipſe Chi/riſophus primus deligitur: fuere qui Xenophontem etiam nominarent: ſed ambo uehementer reſiſtebant, quod u/trique minime æquum eſſe uidebatur, Græcam & ſociam ciuitatem, inuitam ad ea quæ ipſa nollet danda, cogere.

Quare cum ab ea cauſa alieniores uiderentur, Lycona Achæum, Callimachum Parrhaſium, & Agaſian Stymphalium miſerunt. Hi cum ad Heracleenſes ue/niſſent, legationem expoſuerunt. Lyconem minas e/tiam addidiſſe ferunt: quibus commoti ſocij, tunc qui/dem ſe ea de re deliberaturos reſponderunt: ſtatim uero ex agris copias omnes intra oppidum comportandas cu/rarunt: mercatum ſubmouerunt, ac clauſis portis cum armis ad muros accurſum eſt. Tunc hi ipſi, qui ſocios irritarunt, prætores, quod cauſam prodidiſſent, crimi/nari: Arcades & Achiui ſeorſum iam à cæteris cœtus habere: eos Callimachus Parrhaſius, & Achæus Lycon incitare, á quibus uoces ſeditioſæ iactabantur: Indignum eſſe Athenienſem unum, Lacedæmonijs ac Peloponne/ſijs imperare, præſertim cum nullam is in exercitum ma/num contuliſſet: ſe labores toleraſſe, alios fructus ca/pere, ac ſe omnino ſalutem cæteris dediſſe. Præ Ar/cadibus enim & Achæis, reliquum exercitum nihil o/mnino eſſe (& ſane erant hi haud minus, quàm dimidia exercitus pars) quod ſi à cæteris deſciſcerent, propriós/que ſibi duces eligerent, iter ex ſententia facere poſſe, ac certi alicuius commodi ſpem ſequi. Hæc cum eſſent o/mnium conſenſu comprobata, Chiriſophum deſerunt & Xenophontem, hi etiam ex Achiuis & Arcadibus qui eos ad eum uſque diem ſequuti fuerant. Imperatores uero ſuffragijs ſibi decem priſtino more crearunt. Atq; ita ſummum illud imperium ſexto uel ſeptimo die Chiriſo/pho abrogatum eſt. Xenophon cupiebat unà cum illis proficiſci, quod multo tutius fore exiſtimabat, ſi ſi/mul omnes, quàm ſi cum ſuis tantum ſinguli iter face/rent. Sed ab ea ſententia Neonis oratione deductus eſt: ſe enim ille de Chiriſopho audiſſe dixit, Cleandrum, qui præfectus Lacedæmoniorum Byzantij erat, uentu/rum cum triremibus intra Calpes portum: enauigandi commoditate ſolos cum ſuis copijs prætores uſuros.

Chiriſophus ipſe cum rei indignitate commotus milites o/diſſe cœpiſſet, Xenophontem iubet arbitratu ſuo om/nia adminiſtrare: ac ipſe omni negocio reiecto, ad ſolam iam nauigationem ſpectabat. At Xenophon cum ſa/crificium Herculi duci feciſſet, deóſque per exta conſu/luiſſet, utrum conſultius futurum eſſet expeditionem quam piam ſuſcipere, an cum ijs qui remanſerant militibus ſol/uere, expeditionem ſuſcipiendam exta ſignificarunt.

Exercitus trifariam diuiſus eſt. Arcades & Achiui fu/ere quater mille & quingenti. Chiriſophus adhuc mille & quadringentos habebat grauis armaturæ. Peltatos Thracas ex Clearchi ordinibus ad ſeptingentos. Xeno/phon grauis armaturæ mille ferme & ſeptingentos. Pelta tos trecentos ac ſolus equitatum ducebat, equites plus mi nus x l. Arcades primi, acceptis nauigijs ab Heracleen/ſibus, ſoluerunt: eam maxime ob cauſam feſtinantes, ut

δ' εἶπε· μισθὸς μισθὸν μὴ ἔλαττον, ἢ μυρίους. καὶ ἐλθόντας πρέσβεις αὐτίκα μάλα ἡμῶν καθημένων, πέμπειν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ ἐπισήναι ὅτι ἂν ἀπαγγέλλωσι καὶ πρὸς ταῦτα βουλεύσεσθαι. ἐντεῦθεν προβάλλονται πρέσβεις. πρῶτον μὲν χειρίσοφον ὁ ἄρχων ἤρητο. εἰσὶ δ' οἳ καὶ ξενοφῶντα· οἱ δ' ἰσχυρῶς ἀπεμάχοντο. ἀμφοῖν δὲ τούτοιν ἐδόκει, μὴ ἀναγκάζειν πόλιν ἑλληνίδα καὶ Ἀχαΐαν, ὅτι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντας στρατεύοιεν. ἐπεὶ δ' ὅμως ἐδόκουν ἀπρόθυμοι εἶναι, πέμπουσι λύκωνα Ἀχαιὸν, καὶ καλλίμαχον παρράσιον, καὶ ἀγασίαν συμφάλιον. ὅτοι ἐλθόντες, ἔλεγον τὰ δεδογμένα. τῇ δὲ λύκωνα ἔφασαν καὶ ἐπαπειλεῖν, εἰ μὴ ποιήσαιεν ταῦτα πάντα. ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἡρακλεῶται, βουλεύεσθαι ἔφασαν. καὶ σὺν τάχει χρήματα ἐκ τῶν ἀγρῶν σωτὸν, καὶ τὴν ἀγορὰν εἴσω αὐτεσκεύασαν, καὶ αἱ πύλαι ἐκέκλειντο, καὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅπλα ἐφαίνετο. ἐκ τούτου οἱ παράξαντες ταῦτα, οὓς στρατηγοὺς ἐπιόντες διαφθείρειν τὴν πρᾶξιν. καὶ σωίσαντο οἱ Ἀρκάδες καὶ οἱ Ἀχαιοί. πειθήνει δὲ μάλιστα αὐτῶν καλλίμαχος τὸ παρράσιος, καὶ λύκων ὁ Ἀχαιὸς. οἱ δὲ λόγοι ἦσαν αὐτοῖς, ὡς αἰσχρὸν εἴη ἀρχειν ἕνα Ἀθηναῖον, πελοποννησίων καὶ λακεδαιμονίων μηδεμίαν δυνάμιν προσχόμενον εἰς τὴν στρατιάν. καὶ οὐ μόνος σφᾶς ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους. καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν κατειργασμένων. εἶναι δὲ οὐ κατειργασμένους Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιούς· τὸ δὲ ἄλλο στράτευμα εἶναι. καὶ λῶιον τῇ ἀληθείᾳ ὑπόρημισυ τὸ ἄλλο στράτευμα τοῦ Ἀρκάδων καὶ Ἀχαιῶν. εἰ δὲ σωφρονοῖεν ὅτι συσσώσαντες, καὶ στρατηγοὺς ἑλόμενοι ἑαυτῶν, καθ' ἑαυτοὺς αὐτὴν πορείαν ποιοῖντο, καὶ πειρῶντο ἀγαθόν τι λαμβάνειν. ταῦτα ἔδοξε. καὶ ἀπολιπόντων χειρίσοφον, καί τινων ἦσαν παρ' αὐτῷ Ἀρκάδων καὶ Ἀχαιοί, καὶ ξενοφῶντα, σωιεῖσθαι. καὶ στρατηγοὺς αἱροῦνται ἑαυτῶν δέκα. τούτους δὲ ἐψηφίσαντο ἐκ τῶν νικώσης, ὅτι δοκοίη σφίσι ποιεῖν. ἡ μὲν δὴ πρώτη ἀρχὴ χειρίσοφον, ἡ δὲ

ἀπιόντων τοῖς Βιθυνοῖς, λάβοιεν ὅτι πλεῖστα. καὶ ἀναβαίνουσιν εἰς Κάλπης λιμένα κατὰ μέσην πως τὴν Θράκην. χειροσοφῶν δ' ὑβρὶς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἡρακλεωτῶν ἀρξάμενον, ὡς διὰ τῆς χώρας ἐπορεύετο. καὶ γὰρ ἤδη ἠδύνει. ξενοφῶν δὲ πλοῖα λαβὼν, ἀναβαίνει ὡς τὰ ὄρια τῆς Θράκης, καὶ τῆς Ἡρακλεώτιδος, καὶ διὰ μεσογαίας ἐπορεύετο. ὃν ἐπεὶ τρόπον ἥκε χειροσόφου ἀρχὴ τοῦ πάντας κατελύθη, καὶ τῶν Ἑλλήνων τὸ στράτευμα ἐχίδνα, ἐν τοῖς ἔπαθον εἴρηται. ἔπραξαν δ' αὐτῶν ἕκαστοι τάδε. οἱ μὲν ἀπὸ Κάλπης ὡς ἀπέβησαν νυκτὸς εἰς Κάλπης λιμένα, πορευόντες εἰς τοὺς πρώτους κώμας, στάδια ἀπὸ θαλάττης ὡς πεντήκοντα. ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο, ἦρξεν ἕκαστος στρατηγὸς τοῦ αὐτοῦ λόχου ἐπὶ κώμην. ὁποίας δὲ μείζων κώμη ἐδόκει εἶναι, σὺν πλείοσι λόχοις ἦγον οἱ στρατηγοί. συνεβάλοντο δὲ καὶ λόφον, εἰς ὃν δεῖ σφᾶς αὐτοὺς συλλέγεσθαι, καὶ ἅτε ἀπὸ φανῆς ἐπιπεσόντες, αὐθημερὸν πολλά τε πολλὰ ἔλαβον, καὶ πρόβατα πολλὰ ἐπιβάλοντο. οἱ δὲ Θρᾷκες ἀθροίζοντο οἱ διαφεύγοντες. πολλοὶ δὲ διέφυγον ἀπελπίσαντες ὄντας ὁπλίτας ἐκ αὐτῶν τῶν χειρῶν. ἐπεὶ δὲ συνελέγησαν, πρῶτον μὲν ὁ σμικρηνὸς λόχος τῶν Ἀρκάδων στρατηγῶν, ἀπιόντι ἤδη εἰς τὸ συγκείμενον, καὶ πολλὰ χρήματα ἄγοντι, ἐπεπίθοντο. καὶ τέως μὲν ἐμάχοντο, ἅμα πορευόμενοι οἱ Ἕλληνες. ὡς δὲ διέβαινον χαράδρας πρέπουσαι αὐτούς· καὶ αὐτὸν μὲν τὸν σμικρηνὸν ἀπεκινύνευσαν, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας. ἄλλου δὲ λοχαγοῦ τῶν δέκα στρατηγῶν τοῦ ἡγησάνδρου, ὀκτὼ μόνους κατέλιπον, καὶ αὐτὸς ἡγήσανδρος ἐσώθη. καὶ ἄλλοι δὲ λοχαγοὶ σωθῆναι· οἱ μὲν σὺν πράγμασιν, οἱ δ' ἄνευ πραγμάτων. οἱ δὲ Θρᾷκες δυτυχήσαντες τοῦτο τὸ δυτύχημα, συνεβόων τε ἀλλήλους, καὶ συνελέγοντο ἐρρωμένως τ' νυκτός. ἅμα λύκλῳ τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸν λόφον, ἔνθα οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύοντο, ἐτάποντο. καὶ ἵππεῖς πολλοὶ καὶ πελτασταὶ, καὶ ἀεὶ πλείονες συνέρρεον, καὶ προσέβαλλον πῶς οὖν ὁπλίτας ἀσφαλῶς. οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες οὔτε τοξότην εἶχον, οὔτε ἀκοντιστήν, οὔτε ἵππέα. οἱ δὲ προδιέοντο καὶ προσελαύνοντες, ἀκόντιζον. ὁπότε δ' αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥᾳδίως ἀπέφευγον. ἄλλοι δὲ ἄλλη ἐπετίθεντο. καὶ τῶν μὲν πολλοὶ ἐπετρώσκοντο· τῶν δὲ οὐδείς. ὥστε διανυκτέρευσαι οὐκ ἐδύναντο ἐκ τοῦ χωρίου. ἀλλὰ τελοῦντες τοῦτο, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἔργον αὐτοῖς οἱ Θρᾷκες. ἐπεὶ δὲ ἀρχὴ πολλὴ ἦν, διελέγοντο πρὸς ἀσπονδῶν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὡμολόγουν αὐτοῖς. ὁμήρους δὲ οὐκ ἐδίδοσαν οἱ Θρᾷκες, αἰτιώτατον τῶν ἐκείνων. ἀλλ' ἐν τούτῳ ἦν. τὰ μὲν δὴ τῶν Ἀρκάδων οὕτως εἶχε. χειροσόφῳ δὲ ἀσφαλῶς πορευομένῳ παρὰ θάλατταν, ἀφικνεῖτο εἰς Κάλπης λιμένα. ξενοφῶντι δὲ διὰ τῆς μεσογαίας πορευομένῳ, οἱ ἵππεῖς προκατάδοντο, ἐντυγχάνουσι πρεσβύταις πορευομένοις ποι. καὶ ἐπειδὴ ἤχθησαν πρὸς ξενοφῶντα, ὁρῶντα αὐτοὺς, εἴ τι ἤδιστον ἄλλου στρατεύματος ἐκείνου. οἱ δ' ἔλεγον πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ ὅτι πολιορκοῦνται ὑπὸ λόφου, οἱ δὲ Θρᾷκες πάντες περικεκυκλωμένοι εἶεν αὐτούς. ἐνταῦθα οὖν μὲν ἀνθρώπους τούτους ἐφύ-

ut cum repente ad Bithynos uenissent, ab ijs quantum postulassent, auferrent: peruenerunt; in Calpes portũ, qui in media fere Thracia est. Chirisophus ab ipsis Heracleensium mœnibus per eorum fines pedibus iter fecit: deinde cum Thraciam attigisset, ac iam ualetudine infirmiore uteretur, nauem conscendit. Xenophon quoque maritimo itinere in eos fines uenit, qui Heracleensium & Thraciæ agros terminant, ac deinde per mediterranea progressus est. Expositum iam est, & quemadmodum imperium Chirisopho sit abrogatum, & diuisæ sint Græcorum copiæ: iam uero quomodo sit à singulis partibus res gesta, exponendum uidetur. Arcades cum in Calpes portum noctu descendissent, ad uicos proximos, qui stad. L. longe à mari aberant, contenderunt: ac cum iam illuxisset, uicos eos prætores sortiti sunt. Quod si uicus amplior esset, in eum cohortes binas adducebant. Tumulum etiam occuparunt, quem ad castra ponenda maxime idoneum existimabant. Captiuos, ut qui de improuiso impetum fecissent, multos abduxerunt: multas item oues cepere. Ibi Thraces qui ante in fugam se dederant, atq; hi, qui cum sola pelta è manibus grauis armaturæ elapsi fuerant, cum in hostem congregati se conuertissent, primùm Smicreten Arcadum prætorem, qui cum sua cohorte in locum, qui ei obtigerat, multa cum præda se recipiebat, adorti sunt. Græci fortiter pugnantes processerunt, usque dum ad alucum torrentis cuiusdam uentum est: quem cum traijcere conarentur, cum duce suo ad unum cæsi sunt. Ex Hegesandri uero centurionis cohorte, qui iam unus erat de decem prætoribus, octo duntaxat cum ipso prætore seruati sunt. Tum centuriones omnes partim salua, partim amissa præda, in unum conuenerunt. Thraces clamore inter se, rem bene gestam significarunt: ijdemq; ea nocte tam multi congregati sunt, ut mane ex omni parte tumulum in quo Græci castra habebant, acie cinxerint: multi erant equites, peltati item multi, atque in horas plures confluebant: minime uero timide in grauem Arcadum armaturam inuadebant. Cum enim neq; sagittarium ullum, neq; ferentarium Græci haberent, in eos cursu hostes irruebant: ac cum quantum collibitum fuisset, eos cominus atq; eminus uexassent, si repellerentur, impune ad suos refugiebant. Deinde alij ab alia parte adoriebantur: ac nostrorum quidem multi uulnerabantur, Thracum uero ne unus quidem. Ibi Græci ita circunsessi sunt, ut ne pedem quoquã possent ex eo colle mouere: ad aquam etiam illis aditus intercluſi. Quare summis circumuenti difficultatibus, de pactione cum hostibus agere coacti sunt. In conditiones est utrinq; consensum. Obsides tantum postulantibus Græcis, non dedere Thraces: confecta igitur res non est. Arcadum ita se res habebant. Interea Chirisophus sine ulla offensione, nauibus Calpes portum intrarat. Xenophon per mediterranea iter faciebat: cuius equites cum ex interuallo præcurrerent, legatos quosdã offenderunt, incertum quò iter haberent: & eos illi ad Xenophontẽ adduxerunt. De quibus cum quæsisset, ecquid de Græcorũ exercitu scirent, cognouit quæ gesta erant omnia: circunsideri eos à Thracibus in quodam tumulo, atq; ita ut nulla ex parte non incincti, atq; intercluſi essent. Hic Xenophon eos homines diligentissime

asseruãdos curat, ut ijs itineris ducibus, si res ita ferret, uteretur: ac x. speculatoribus constitutis, milites ad concionem uocauit, atq; huiusmodi ad eos uerbis usus est: Milites ex Arcadib. multi iam perierunt, alij in tumulo quodam obsidentur: quod si deleti fuerint, neq; nos arbitror in tãta hostiũ multitudine, atq; audacia, incolumes hinc euadere posse. Optimũ igitur fore existimo, si quã celerrime nostis subsidio ueniamus, ut si adhuc uiuunt, cũ illis cõuncti cõtra hostes pugnemus, ac ne eorũ præsidio destituti, soli periclitemur. Ac statim eundũ cẽseo: neq; prius castra locãda, q̃ cœnæ tẽpus fuerit: quãtisper uero iter faciemus, Timasiõ cũ equitatu anteeat, ac quæ opus est omnia prospiciat, ac speculetur ne quid minus caute agamus. Præmisit etiã ex leui armatura expeditissimũ quenq; in latera, ac mõtis iuga, ut hi quicquid speculati essent, significarẽt: atq; ijs imperat ut quicquid offendissent, quod incẽdi posset, urerẽt. Quõ enim, inquit, si fugerimus, redeamus? Lõge hinc abest Heraclea, si forte eò redire cogitemus: neq; poßimus breuiore uia Chrysopolin accedere: & hostes proxime absunt. Atenum in Calpes portum (quò Chirisophũ, si modo is adhuc incolumis est, peruenisse putamus) uia est multo breuißima: uerũ neq; naues illic sunt, quib. auehamur: neq; in unum duntaxat diem, si commorati fuerimus, cõmeatus suppetent. Huc accedit, quod si qui nunc obsidẽtur perierint, cum sola Chirisophi manu pericula nobis fuerint adeunda: sin seruati fuerint, rursus congreßi, cõmuniter salutis rationẽ aliquam inibimus. Quin ita comparatis animis proficiscí nos oportet, ut uel gloriosam mortem oppetamus, uel magni & præclari alicuius facinoris nobis laudẽ, cum tam multos Græcos seruauerimus, cõparemus. Atq; haud scio an quis fortasse deus eorum arrogantiæ uindex, in hoc eos discrimẽ impulerit, ut nos qui deorũ auspicia semper sequuti sumus, multò illis clariores redderet. Sed maturandũ iam est, atq; illud in primis uidendum, ut diligenter quæ imperata fuerint, exequamini. Hæc loquutus, agmen ducere cœpit. Equites modicis excursionibus præeuntes, atq; eos sequentes peltati in longum directis ordinibus, quicquid incendi potuit, inflammarunt: ac si quid reliqui illi fecissent, id subsequens agmen cremabat. Tota itaq; ea regio ardere uidebatur, ac quantæcunq; ille copiæ eßẽt, propter ea incendia magni proculdubio exercitus speciẽ præ se ferebant. Postremo iã nocte aduentante, collẽ subeuntes castra locarũt, è quibus hostiũ ignes cõspicere poterant: neq; enim longius, quàm stad. x L. aberant. Et hostes ipsi quasi certatim quamplurimos ignes incendebant. Iam uerò cũ milites corpora curassent, signum datum est, ut ignes extinguerent: ac deinde eam noctem dispositis custodijs somno dederunt. Prima autem luce sacris rite peractis, non aliter quàm si pugnam inituri essent, cõposito agmine, iter quanta maxime potuerũt celeritate ingreßi sunt. Timasion cum equitatu duces sequutus, in eo tumulo ubi Græci obsidebãtur, prius quàm se eò uenisse animaduertisset, constitit: ubi neq; hostium, neq; sociorũ ullas copias inuenerunt: aniculas tantũ quasdam, et paucos senes, ouiculas præterea, et boues ab hostibus relictos. Quod cũ Xenophonti renunciassent, res primũ cunctis admirationi fuit: deinde ex ijs qui relicti fuerant, cognouerũt Thracas primis se intendẽtibus tenebris, de loco abisse:

Græcos

ἐφύλαττον ἰσχυρῶς, ὅπῃ δύνοιντο ἥκιστα ἡμεῖς ἐπιέναι. σκοποὺς δὲ κατέστησαν δέκα, σκιαμαχοῦντας ὧδε καὶ ἔλεγον· ἂν δρῶμεν στρατιώτας, καὶ ἔλεγον· ἂν δρῶμεν στρατιώτας τῶν ἀρκάδων οἱ μὲν τεθνᾶσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ὧν λόφου τινὸς πολιορκοῦνται. νομίζω δ' ἔγωγε εἰ ἐκεῖνοι ἀπολοῦνται, οὐδ' ἡμῖν ἔτι οὐδεμίαν σωτηρίαν. οὕτω μὲν πολλῶν ὄντων πολεμίων, οὕτω δὲ τεθαρσηκότων. ἱππέων οὖν ἡμῖν ὡς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ὅπως εἴ τι ἐσὶ σῶοι, σὺν ἐκείνοις μαχώμεθα, καὶ μὴ μόνοι λειφθέντες, μόνοι καὶ ἰσονδιωνύσωμεν. νῦν μὲν δὴ στρατοπεδευσόμεθα πρὸ ἐλθόντες, ὅσον ἂν δοκῇ ἱκανὸς εἶναι εἰς τὸ δεῖπνοποιεῖσθαι. ἕως δ' ἂν πορεύώμεθα, ἱμασίων ἐχωι σὺν ἱππεῦσι, προελαυνέτω ἐφορῶν ἡμᾶς, καὶ σκοπείτω τὰ ἔμπροσθεν, ὡς μηδεὶς ἡμᾶς λάθῃ. παρέπεμψε δὲ καὶ τοὺς γυμνητῶν ἀνδρώπους δυζώνους εἰς τὰ πλάγια καὶ τὰ ἄκρα, ὅπως εἴ πού τι προσθεν καθορῶσι, σημαίνοιεν. ἐκέλευε δὲ καίειν ἅπαντα ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν ἱκανσίμῳ. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀριστοποιήσεσθαι οὐ δοκεῖ. ἐνθένδε δὲ πολλὴ μὲν, ἔφη, εἰς ἡράκλειαν πάλιν ἀπιέναι. πολλὴ δὲ εἰς χρυσόπολιν διελθεῖν. οἱ δὲ πολέμιοι πλησίον. εἰς κάλπης δὲ λιμένα, ἐνθα χειμάσοφον νομίζομεν εἶναι σόσεσθαι, ἐλαχίστη ὁδός. ἀλλ' ἥδιστ' ἐκεῖσε μὲν οὔτε πλοῖα δῆλον οἷς ἀνάπλευσούμεθα. μένουσι δὲ αὐτοῦ, οὐδεμιᾶς ἡμέρας δῆλον τὰ ἐπιτήδεια. τῇ πολιορκουμένων ἀλλομένων, σὺν τοῖς χειμάσοφου μόνοις, κάκιόν δοι δοκεῖ κινδυνεύειν· σωθῆναι δὲ, πάντας εἰς ταὐτὸν ἐλθόντας, ἥκιστα ἔστι σωτηρίας ἔχεσθαι. ἀλλὰ χρὴ πᾶσκευασαμένους τὴν γνώμην, πορεύεσθαι νῦν, ἢ δυκλεῶς τελευτῆσαι δεῖν, ἢ κάλλιστον ὄργον ὀργάσασθαι, ἕλληνας τοσούτους σώσαντας. καὶ ὁ θεὸς ἴσως ἄγει οὕτως, ὃς οὐ μεγαληγορήσαντας, ὥστε πλεῖον φρονοῦντας, ταπεινῶσαι βούλεται. ἡμᾶς δὲ οὐκ ἀξὶ τῶν θεῶν ἀρχομένους, φιλοτιμοτέρους ἐκείνων κατασῆσαι. ἀλλ' ἑπεσθαι χρὴ καὶ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς ἂν τὸ παραγγελλόμενον δύνηται ποιεῖν. ταῦτ' εἰπὼν, ἡγεῖτο. οἱ δ' ἱππεῖς διαστειρόμενοι ἐφ' ὅσον δύναιντο ἰσχυρῶς ἔχον, καὶ οἱ πελτασταὶ ὡσαυτως ἐποιοῦντο. ἦν τὰ μακρὰ ἕκαστον πάντα ὅσα δύναιτο ξύλα ἑώρων. καὶ ἡ στρατιὰ δὲ ἔτι πολλαπλήσιον φαίνεσθαι ἐποίει. ταῦτ' εἰπὼν, ἡγεῖτο. οἱ δ' ἱππεῖς διαστειρόμενοι ἐφ' ὅσον δύναιντο ἰσχυρῶς ἔχον, καὶ οἱ πελτασταὶ ὡσαυτως ἐποιοῦντο. ἦν τὰ μακρὰ ἕκαστον πάντα ὅσα δύναιτο ξύλα ἑώρων. καὶ ἡ στρατιὰ δὲ ἔτι πολλαπλήσιον φαίνεσθαι ἐποίει. ὥστε πᾶσα ἡ χώρα καίεσθαι ἐδόκει, καὶ τὸ στράτευμα πολὺ εἶναι. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, κατεστρατοπεδεύσαντο ὑπὸ λόφον ἐκ βαύτου, καὶ πάντα τῶν πολεμίων πυρὰ ἑώρων. ἀπεῖχον γὰρ ὡς τεσσαράκοντα στάδια. οἱ δ' αὖ οἱ ἐδύναντο, πλεῖστα πυρὰ ἔκαιον. ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, τάχιστα παρηγγέλθη τὰ πυρὰ κατασβῆναι ἅπαντας. καὶ τὴν μὲν νύκτα φυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάθευδον. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ προσευξάμενοι τοῖς θεοῖς, καὶ σωταξάμενοι ὡς εἰς μάχην, ἐπορεύοντο ἐδύναντο τάχιστα. τιμασίωνα δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς ἔχοντες οὐκ ἠγεμόνας, καὶ προελαύνοντες, ἐλαθον αὐτοὺς ὧν τῷ λόφῳ γενόμενοι, ἐνθα ἐ πολιορκοῦντο οἱ ἕλληνες, καὶ οὐκ ὁρῶσιν ὅτε τὸ ἥλιον στράτευμα, οὔτε τὸ πολέμιον. καὶ ταῦτα πρὸ γέλασι πρὸς τὸν ξενοφῶντα καὶ τὸ στράτευμα· γραῖδια καὶ γερόντια καὶ προβάτια ὀλίγα, καὶ βοῦς καταλελειμμένους. καὶ τὸ μὲν πρῶτον θαῦμα ἦν, τί εἴη τὸ γεγενημένον· ἐπειτα δὲ τὰ καταλελειμμένα ἐπιβάντες ἐνόησαν, ὅτι οἱ θρᾷκες δύσεις ἀφ' ἑαυτῶν ἔχοντες ἀπῴκησαν.

ἔωθεν

ἔωθεν δὲ καὶ οὐδὲ Ἕλληνας ἐφαίνετο οἴχεσθαι, ὅπου δὲ ὀκ
ἐδήλουν. ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀμφὶ ξενοφῶντα, ἐ-
πεὶ ἠείσθοντο συσκευασάμενοι ἐπορεύοντο, βουλό-
μενοι ὡς τάχιστα συμμίξαι τοῖς ἄλλοις, εἰς κάλπης λι-
μένα. καὶ προϋόμενοι ἑώρων τὸ σίβον τῶν ἀμάξων
καὶ ἀχαιῶν κατὰ τὴν ὁδὸν κάλπης ὁδόν. ἐπεὶ δ' ἀφί-
κοντο εἰς τὴν ὁδόν, ἄσμενοί τε εἶδον ἀλλήλους, καὶ
ἠσπάζοντο ὥσπερ ἀδελφούς. καὶ ἐπυνθάνοντο οἱ ἀρ
κάδων τῶν ὑπὲρ ξενοφῶντα, τί τὰ πυρὰ κατασβέσει-
αν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἔφασαν, οἰόμεθα ὑμᾶς τὸ μὲν πρῶ-
τον, ἐπειδὴ τὰ πρῶτα οὐχ ἑωρῶμεν ἔτι νυκτὸς ἥξειν
ὑπὲρ ὦν πολεμίους. καὶ οἱ πολέμιοι ὡς γ' ἡμῖν ἐδό-
κουν, ὥσπερ δείσαντες ἀπῆλθον. χεῖλον γάρ ἀμφὶ ὥρων
τὸν χρόνον ἀπέστησαν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀφικνεῖσθε, ὃν χρόνον
ἠλπίζομεν, ᾠόμεθ' ὑμᾶς πεισθομένους τὰ παρ' ἡμῖν, φοβη
θέντας οἴχεσθαι ἀπροφάτους ὑπὲρ θάλατταν. καὶ ἐδόκει
ἡμῖν, μὴ ἀπολιπέσθαι ὑμῶν. ὅπως οὖν καὶ ἡμεῖς δόξο-
μεν ἐπορεύθημεν. ταύτῃ μὲν οὖν τὴν ἡμέραν αὐτὸν ἀνα-
λίζοντο ὑπὲρ τοῦ αἰγιαλοῦ γὰρ ἦσαν λιμένι. τὸ δὲ χωρίον
ὅπερ ὁ καλεῖται κάλπης λιμήν, ἔστι μὲν γὰρ τῆ θρᾴκη
τῆ γὰρ τῆ ἀσίᾳ. ἀρξαμένη δὲ ἡ θρᾴκη αὕτη, ἔστιν ἀπὸ τοῦ
στόματος τοῦ πόντου μέχρις ἡρακλείας ὑπὲρ λεξιὰ εἰς τὸν
πόντον εἰσπλέοντι. καὶ τριήρης μὲν ὅσην εἰς ἡράκλει-
αν ἐκ βυζαντίου λιῶπας ἡμέρας μάλα μακρᾶς, πλοῦς.
γῆ δὲ ἔστι μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία, ὅτι Ἕλλας,
οὔτε ἑλληνίς, ἀλλ' ἢ θρᾳκῶν, ἢ βιθυνοί καὶ ὅς ἂν λά-
θωσι τῶν ἑλλήνων, ἢ ἐκπίπτοντες ἢ ἄλλως πως, δεινὰ
ὑβρίζειν λέγονται οὐδ' ἕλληνας. ὃ δὴ κάλπης λιμὴν
γῆ μέσῳ μὲν κεῖται, ἐκατέρωθεν πλέοντι ὀλίγ ἡρα-
κλέας καὶ βυζαντίου. ἔστι δ' γῆ τῇ θαλάττῃ προκείμε-
νον χωρίον· τὸ μὲν εἰς τὴν θάλατταν καθῆκον αὐτοῦ,
πέτρα ἀπορρῶξ, ὕψος ὅπη ἐλάχιστον, οὐ μεῖον εἴκοσιν
ὀργυιῶν. ὁ δὲ αὐχὴν ὁ εἰς γῆν αὐτὴν τὸ χωρίου, μαλι
στα πεδίον πλέθρων τὸ εὖρος. τὸ δ' γῆρος τοῦ αὐχένος
χωρίον, ἱκανὸν, μυρίοις ἀνθρώποις οἴκησις. λιμὴν δ'
ὑπ' αὐτῇ τῇ πέτρᾳ τὸ πρὸς ἑσπέραν αἰγιαλὸν ἔχων.
ἱερὸν δὲ ἵδρυται ὕδατος ἡ ἀφθόνου, ῥέοντος ἐπ' αὐτῇ
τῇ θαλάττῃ, ὑπὸ τῇ ἀκρατέᾳ τοῦ χωρίου. ξύλα δὲ
πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πάνυ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ναυ-
πηγήσιμα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ. τὸ δὲ ὄρος τὸ γῆ τῷ
λιμένι, εἰς μεσόγαιαν ἀνήκει, ὅσον ἀκοσι σταδίοις,
καὶ ὄρος γεῶδες καὶ ἄλιθον. τὸ δὲ παρὰ θάλατταν,
πλέον ἢ ἀκοσι σταδίους, δασύ, πολλοῖς καὶ παντο
δαποῖς καὶ μεγάλοις ξύλοις. ἡ δ' ἄλλη χώρα καλὴ
καὶ πολλή. καὶ κῶμαι γῆ αὐτῇ εἰσι πολλαί, καὶ ἐν οἰ-
κούμεναι. φέρει γὰρ ἡ γῆ καὶ κριθάς, καὶ πυρούς, καὶ
ὅσπερα πάντα, καὶ μελίνας, καὶ σίκαμον, καὶ σῦκα ἀρ
κιῶτικα, καὶ ἀμπέλους πολλὰς καὶ ἡδυοίνους, καὶ τἄλλα
πάντα, πλὴν ἐλαίας. ἡ μὲν χώρα ἐστὶ τοιαύτη. ἐσκήψαν
δὲ γῆ τῷ αἰγιαλῷ ὧν τῇ θαλάττῃ. εἰς ἣ τὸ πόλισμα οὐ
γρόμενοι, ὅτι ἐβούλοντο σραβοπεδεύειν. ἀλλὰ ἐδόκει
τὸ ἐλθεῖν γῆτῶθα, δὴ ὧν βαλῆς ἂν, βαλομένων πινθά
νεσθαι πόλιν. τῶν δὲ σρατιωτῶν οἱ πλέονες ἦσαν, ὁ κατὰ
νεῖς ἐκπεπλυκότες ὑπὲρ ταύτην τὴν μισθοφοράν.
ἀλλὰ τὴ κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄνδρας ἄγον
τες πρὸς αὐτὸν κτήματα· οἱ δὲ καὶ τούτων ἕτεροι
ἀπὸ-

Græcos item bene mane, incertum quò discessisse. Quæ cum Xenophontis milites audissent, curatis corporibus, uasa conclamarunt: cum nihil iam impensius cuperent, quàm celeriter, quoad eius fieri posset, ad Calpes portum cum suis congredi. Neq; ita multum processerant, cum in ea ipsa uia qua ad Calpes iter erat, Arcadum & Achæorum globos conspexerunt. In eandem igitur iam uiam cum descendissent, læti ac gratulabundi, non aliter se mutuò, quàm si germani fratres essent, complexi sunt. Quæ sierunt de Xenophontis militibus Arcades, quanam de causa ignes extinxissent: Nos, illi inquiunt, ubi amplius uos non uidimus, noctu in hostem impetum facturos putauimus. Neque aliud metuentes barbaros discessisse iam suspicamur: eo enim ipso tempore abierunt. Cum autem tempus illud, ad quod uos expectabamus, non obissetis, arbitrati sumus cognouisse uos, quo loco res nostræ essent, ac ipsis iam uobis timentes, ad mare fugisse. Satuimus itaque eôdem nobis, uobiscum ut congrederemur, properandum. Tunc simul diem illum in eo littore egerunt, quod è regione portus est. Ea regiuncula, qui Calpes portus dicitur, in Thraciæ est ea parte quæ Asiæ attribuitur: cuius initium est intra Pontum nauigantibus, ab ipsius Ponti ostio Heracleam usq; ab Heraclea uero Byzantium, dici unius, illius quidem quam longissimi cursu, triremis, remis duntaxat acta, traijcere posit. In medio nulla est, neque socia, neque Græci nominis ciuitas. Thraces & Bithyni oram eam totam incolunt, qui Græcos uel tempestate aberrantes, uel quouis alio casu in ea loca delatos, iniuriosissime tractare dicuntur. Portus ipse, medium se ab Heraclea Byzantium nauigantibus præbet. Insula in mare eminet, cuius quæ pars mare spectat, abrupta est petra: altitudo eius, qua minima est, nihilo est uiginti passuum minor. Quæ uero terra, quasi ceruix quædam ad littus pertinet, lata est passuum ferme octoginta. Ager qui in ea ceruice est, decem hominum millia facile capere possit. Sub ea de qua iam diximus petra portus se aperit, cuius littus ad occasum uergit. Fons dulcis & perennis aquæ, ex ipsa ferè maris alluuie erumpens, agrum irrigat. Lignorum magna copia, cum aliorum generum, tum eorum è quibus classes ædificantur, quæ plurima eius in maritima loci parte, & pulcherrima sunt. Mons supra portum se attollit, continentem uersus uiginti prope stadia excurrens, terrenus totus, ac minime saxosus. Pars eius quæ in mare est exposita, condensa est multis ac magnis cuiusuis generis arboribus. Campestris pars est, & aspectu, & amœnitate pulcherrima: & late sane patet, multique sunt in ea & frequentes uici. Nam fert ager ordeum, triticum, leguminum quoduis genus, panicum, sesamum, ficos quampluri mas, utes item multas, & suauissimi uini feraces, atque alias huiusmodi copias, præter oleas tamen. Hic loci situs, & natura. Milites castra in littore locarunt: oppidi mœnibus se propterea non crediderunt, quod ne quo dolo circumuentrentur ueriti sunt, ab ijs, quos deducendæ coloniæ cupiditate accensos existimabant. Neque enim ex eo numero multi erant, qui uictus quæritandi causa è Græcia ad Cyri stipendia nauigassent: sed eorum partim Cyri uirtute allecti, ad eam quam impenderant pecuniam, utros etiam secum traxerant:

partim ab ipsis parentibus aufugerant: nonnulli etiã liberos reliquerant, futurũ rati, ut rem illis augerent, cũ multos audissent Cyri fidẽ sequutos, rem optime gessisse. Qui igitur ea semper mente fuissent, iam nihil malebãt, quàm in Græciam se incolumes quamcelerrime restitui. Iam dies unus, postquam rursus conuenerant, transierat, cũ Xenophon de educendis copijs deos sibi per sacra consulendos censuit: educendæ enim omnino erant, cum nulla iam cibaria suppeterent. Vrgebat mortuos etiam sepeliẽdi cura. Cum exta bona fuissent, sequuti Arcades sunt, ac multos, eo ipso quo ceciderant loco, humarunt: quinto enim iam die ita contabuerant, ut tolli nullo pacto possent: aliquot tamen è uia sublatos, pro præsenti copia honestissimo funere extulerunt. At ijs quorum cadauera non inuenerunt, inane sepulchrum excitarunt: magnos etiã rogos extruxerunt, coronisq; eos ornarunt. His rite transactis, in castra reuerterunt, ac, quod iam tempus suadebat, cibo ac somno corpora curarunt. Postero die milites in concionem, ab Agasia Stymphalio in primis, & Eleo Hieronymo cẽturionibus, atq; alijs natu maximis ex Arcadum cohortibus uocati, uenerunt. Ibi scitum fecere, qui primus de exercitu diuidendo in posterum mentionem fecisset, fraus ut ei capitalis esset: ac, ut in eos quiq; ordines, quos ante diuisidium tenuerant, redirent:: ijdemq;, qui ante prætores, ut rerum summæ præessent. Iam Chirisophus cum febri laborasset, sumpto medicamẽto diem suum obierat: in eius locum surrogatus est Neon Asinæus. Tum Xenophon milites his uerbis alloquutus est: Iam nobis milites, pedibus iter faciundum esse, satis res ipsa declarat: nullæ enim naues præsto sunt. Et sane ut hinc proficiscamur, ipsa nos necessitas cogit: neq; enim hìc est uspiam, unde nobis cõmeatus cõparemus. Nos itaq; hostias cædemus: uos ita parati eritis, ut eos esse oportet, quibus si alio unquam tẽpore, nunc maxime pugnandũ sit: qua enim sint hostes cõfidentia, plane nostis. Tũ prætores hostias immolarũt. Aruspex adfuit Arexiõ Arcas: nã Silanus Ambraciotes ex Heraclea cõducta naui, se subduxerat. Cõsulentibus de profectione exta minime læta fuere, quare eo die ibidẽ mãserũt: nec ueriti sunt nõnulli inuidiosas in Xenophontem uoces mittere, illũ propter cupiditatẽ deducẽdæ in proximæ insulæ agrũ coloniæ, aruspicẽ corrupisse, ut ad discedendũ negaret sequũda exta esse. Tum Xenophõ cũ edicendũ curasset, ut quicũq; uellet die crastini sacris interesset, atq; ut quicũq; extorũ peritiã profiteretur, exta inspecturus, sacrificij tẽpus obiret, hostias mactauit multis spectantib. Sacrificiũ trifariam factũ, neq; usquã litatũ. Quæres uehemẽter militum animos conturbauit: relictis. n. ijs quos habuerãt cõmeatibus, huc uenerũt, neq; uspiã nũdi nãdi copia fiebat. Hos cũ rursus cõuocasset Xenophõ, in hũc modũ loquutus est: Extorũ, uti uidetis milites, à profectione abhorret significatio. Cõmeatuũ uero penuria interea laboramus: hac ipsa igitur nobis de re di cõsulendi. Tũ à media concione quidã: Quid, inquit, mirũ si litatũ nõ est? audiui ego heri de certis hominib. qui fortuito nauigio huc uecti sunt, Cleandrũ Byzantij præfectum, multis cum nauigijs ac triremibus aduentare. Id cum milites audissent, expectandum censuerunt. Sed erat utiq; cõmeatuum causa quopiam excurrendum: est itaque de integro trifariam immolatum, neq; meliora quàm ante exta fuerunt. Tum milites cum clamore ad tabernaculum

Xeno-

ἀρχεδραικότες πατρίδας & μητρίδας. οἱ ἦ κὴ τέκνα καὶ παλιπόντες, ὡς χήματα αὐτοῖς κτησάμενοι, ἤξοντες πάλιν, ἀκούοντες καὶ οὐ ἄλλως οὐ πρὸ κύρω, πολλὰ ἄγαν πράξειν. τοιοῦτοι ὄντες, ἐπεθύμουν εἰς τὴ ἑλλάδα σώζεσθαι. ἐπεὶ δὴ ἡ ἡμέρα ἐγγύς ἦ εἰς ταὐτὸ συνόδου, ἐπ' ἀγόρᾳ ἐβύσῳ ξενοφῶν. ἀνάγκη γὰρ ἦν τὰ ὡντήδεια ἀγαγεῖν. ἐπενόει δὲ καὶ οὓς νεκρὸς θάψαι. ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερεῖα ἐγγύς ἦ, εἵποντο μὴ οἱ ἀρκάδες. καὶ οὓς νεκρὸς οὓς μὲν πλείστους φίτων θάπτ ἑκάστους ἔθαψαν. ἦσαν γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι, καὶ ὀχ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι ἦν. φίτος δὲ οὓς ἐκ τῶν ὁδῶν συναγαγόντες, ἔθαψαν ἐν τ ὑπαρχόντων ὡς ἐδυνάσθη κάλλιστα. ὅς δὲ μὴ εὗρισκον, κρυπτάδιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, & πυρὰ μεγάλα, μὴ στεφάνους ἐπέθεσαν. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀνεχώρησαν ὧν τὸ στρατόπεδον. μὴ τότε μ λειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ σωῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες. σωῆγον δὲ αὐτοὺς μάλιστα ἀγασίας συμφάλιος ὁ λοχαγός, & ἱερώνυμος ἠλεῖος λοχαγός, καὶ ἄλλοι πρεσβύτατοι τῶν ἀρκάδων, καὶ δόγμα ἐποίησαντο, ἐάν τις τὸ λοιπὸν μνησθῇ, δίκαι τὸ στράτευμα ποιεῖν, θανάτῳ αὐτὸν ζημιοῦσαι. μὴ μὴ χώραν ἀπιέναι, ἧπερ πρόσθεν εἶχε τὸ στράτευμα. μὴ ἄρχειν οὓς πρόσθεν στρατηγούς. καὶ χειροτόνουν μὲν ἤδη τετελευτήκοι, φαίνομαν πιὼν, πυρέττων. τὰ δ' ἐκείνου νέων ὁ ἀσιναῖος παρελάμβανε. μετὰ δὲ ταῦτα ἀγανασχετήσαντες ἐξενοφῶν· ὦ ἄνδρες στρατιῶται, τὸν μὲν πορείαν ὡς ἔοικε, δῆλόν ποι ποιητέον. ἀναγκαῖον γὰρ ἐστι πλοῖα. ἀναγκαῖον ἦ πορεύεσθαι ἤδη. ἀναγκαῖον δέ ἐστι τὰ ὡντήδεια. ἡμεῖς μὲν οὖν θυσόμεθα, ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι, ὡς μαχουμένους εἴ ποτε μὴ ἄλλοτε. οἱ γὰρ πολέμιοι ἀναπεθαρσήκασιν. ἐκ τούτου εὐθύνου οἱ στρατηγοί. μαντὶς δὲ παρῆν ἀρεξίων ἀρκὰς. ὁ δὲ στρατὸς ὁ ἀμβρακιώτης ἤδη ἀρχεδραικὼς, πλοῖον μισθοσάμενον ἐκ ἡρακλείας. θυομένοις δὲ ὧν τῇ ἀφόδῳ, οὐκ ἐγίγνοντο τὰ ἱερὰ καλά. ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο. καί τινος ἐτόλμων λέγειν, ὡς ὁ ξενοφῶν βουλόμενος τὸ χωρίον οἰκῆσαι, πέπεικε τ μαντίν λέγειν, ὡς τὰ ἱερὰ οὐ γίγνεται ὧν τῇ ἀφόδῳ. ἐν τοῖδε λυρύξας ξενοφῶν τῇ αὐρίον παρεῖναι ὧν τὴν θυσίαν τὸν βουλόμενον, καὶ μαντὶς εἴ τις εἴη παραγγέλας παρεῖναι, ὡς σωθεασάμενον τὰ ἱερὰ, ἔθυε. μὴ ἐνταῦθα παρῆσαν πολλοί. θυομένων δὲ πάλιν ἐς τρεῖς ὧν τῇ ἀφόδῳ, οὐκ ἐγίγνοντο τὰ ἱερά. ἐκ τούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται. καὶ γὰρ τὰ ὡντήδεια ἔχοντες ἃ ἔλιπον, ἦλθον. καὶ ἀγορὰ οὐδεμία παρῆν. ἐκ τούτου σωελθόντων, εἶπε πάλιν ξενοφῶν· ὦ ἄνδρες, ὑμῖν μὲν τῇ πορείᾳ, ὡς ὁρᾶτε, τὰ ἱερὰ οὔπω γίγνεται. τῶν δ' ὡντηδείων ὁρῶ ὑμᾶς δεομένους. ἀναγκαῖον οὖν μοι δοκεῖ θύεσθαι πρὸς αὐτοῦ τούτου. ἀναστὰς δέ τις, εἶπε· μὴ εἰκότως ἄρα ἡμῖν οὐ γίγνεται τὰ ἱερά. ὡς γὰρ ἐγὼ ἀκροῦμαι τοῦ αὐτομάτου ἐχθὲς ἥκοντος πλοίου, ἥκουσά τινος, ὅτι λελέανδρος ἐκ βυζαντίου ἁρμοστὴς μᾶλλον ἥξει πλοῖα ἔχων καὶ τριήρεις. ἐκ τούτου ἦ ἀναμένειν ἅπασιν εὐλόγως ὧν ἦ τὰ ὡντήδεια ἀναγκαῖον ὧν ἦναι, καὶ ὑπὸ σκοπὸν πάλιν ἐβύσῳ εἰς τρεῖς, μὴ ὅπ ἐγίγνοντο τὰ ἱερά. μὴ ἤδη ὧν σκιὰν ἰόντες

τὴν

τῆς ξενοφῶντος, ἔλεγον ὅτι οὐκ ἔχοιεν τὰ ὠνητὰ εἶεν. ὁ δ' οὐκ ἀνῆφθη ἄγεσθαι, μὴ γενομένων τῶν ἱερῶν. καὶ πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο. καὶ χρεῖόν τι ἦν ἡ στρατιὰ ἅπασα τὸ μέλλειν ἅπασιν, ἐκυκλοῦτο περὶ τὰ ἱερά. τὰ δὲ θύματα ἐπελελοίπει. οἱ δὲ στρατηγοὶ ἄρχειν μὲν, οὐ συνεκάλεσαν πλείους. εἶπεν δὲ ὁ ξενοφῶν· ἴσως οἱ πολέμιοι συνειλεγμένοι εἰσί, κἀγὼ ἀνάγκη μάχεσθαι. εἰ δὲ καταλιπόντες ἐν τῷ ὀρυμνῷ χωρίῳ ὡς εἰς μαχὴν παρεσκευασμένοι ἴοιμεν, ἴσως ἂν τὰ ἱερὰ μᾶλλον πρὸ χωρίου ἡμῖν. ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται, ἀνῆραγον, ὡς οὐδεμίαν δέον εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύειν ὡς τάχιστα. καὶ πρόβατα μὲν οὐκέτι ἦν, βοῦς δὲ ὑφ' ἁμαξῶν πριάμενοι εἴθυοντο. κἀγὼ ξενοφῶν ἐλεαίνων ἐλείθη τὸ ἀρχαῖον πυθόμενος, εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη. ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐγίγνετο ἀλλὰ τὰ ἱερὰ ἀπιόντι. νέων δὲ ἦν μὲν στρατηγὸς ἐπὶ τὸ χειροσίφου μέρος. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν ἀνθρώπους ὡς εἶχον ἀδυνῶν τῇ φιλίᾳ, βουλόμενον αὐτοῖς χαρίσασθαι, εὑρών τινα ἄνθρωπον Ἡρακλεώτην, ὃς ἔφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναι, ὅθεν εἴη λαβεῖν τὰ ὠνητά, ἐκήρυξε τὸν βουλόμενον ἰέναι ὠνὴ τὰ ὠνητά, ὡς ἡγεμόνος ἐσομένου. ἐπεξῆρχον δ' ἅμα σὺν λοχαγοῖς καὶ ἀσπισταῖς καὶ θυλακίταις, καὶ ἄλλοις ἀγορίοις εἰς χιλίους ἀνθρώπους. ἐπεὶ δὲ ἦλθον ἐν ταῖς κώμαις, καὶ διεπείροντο, ὡς ὠνὴ λαμβάνειν, ὠνὴ πίπτουσιν αὐτοῖς οἱ φαρναβάζου ἱππεῖς πρῶτοι. βεβοηθηκότες γὰρ ἦσαν τοῖς βιθυνοῖς, βουλόμενοι σὺν τοῖς βιθυνοῖς εἰς δυνατὸν ἀρκωλῦσαι αὐτοὺς ἕλληνας, μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν φρυγίαν. ἔστι οἱ ἱππεῖς ἀπέκτεινον τῶν ἑλλήνων οὐ μείους ἢ πεντακοσίους. οἱ δὲ λοιποὶ ὠνὴ τὸ ὄρος ἀνέφυγον. ἐκ τούτου ἀπαγγέλλεται τοῖς ταῦτα τῶν ἀκροφυλακούντων εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ ξενοφῶν ἐπεὶ μὴ οὐκ ἐγεγόνει τὰ ἱερὰ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοῦν τὸν ἁμάξης, οὐ γὰρ ἦν ἄλλα ἱερεῖα, σφαγιασάμενος ἐβοήθει, καὶ οἱ ἄλλοι μέχρι πεντήκοντα ἐτῶν πάντες. καὶ ἀναλαβόντες αὐτῶν λοιποὺς ἀνδρας, εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπεκομίσθησαν. καὶ ἦν μὲν ἀμφὶ ἥλιον δυσμὰς ἦν, καὶ οἱ ἕλληνες μάλα ἀθύμως ἔχοντες, ἐλειπνοποιοῦντο. καὶ ἀκροφύλακες ἀπὸ τῶν λασίων, τῶν βιθυνῶν τινὲς ὠνὴ γενόμενοι τοῖς προφύλαξι, αὐτὸν μὲν διέκτειναν, αὐτὸν δὲ ἐδίωξαν μέχρις εἰς τὸ στρατόπεδον. καὶ ἱραυγῆς γενομένης, εἰς τὰ ὅπλα πάντες ἔδραμον οἱ ἕλληνες. καὶ διώκειν μὲν οὐ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς, ἐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι. λάσια γὰρ ἦν τὰ χωρία. ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις ἦν νυκτοφύλακον φυλαττόμενοι, ἱκανοῖς φύλαξι μάχεσθαι. τὸν μὲν νύκτα οὕτω διήγαγον. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ στρατηγοὶ εἰς τὸ ὀρυμνὸν χωρίον ἤγαγον. οἱ δὲ εἵποντο, ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη. πρὶν δὲ ἀρίστου ὥραν εἶναι, ἀπετάφρευσαν ἅπαντα καὶ ἦλθον εἰς τὸ χωρίον. καὶ ἀπεστρώννυσαν ἅπαντα, καταλιπόντες τρεῖς πύλας. καὶ πλοῖον ἦλθεν ἡρακλείας ἦκον, ἄλφιτα ἄγον, καὶ ἱερὰ, καὶ οἶνον. πρωῒ δ' ἀναστὰς ξενοφῶν ἐθύετο ἐπεξόδια, καὶ γίνεται καλὰ τὰ ἱερὰ ὠνὴ τῷ πρώτῳ ἱερεῖ. καὶ ἦν τέλος ἐχόντων τῶν ἱερῶν, ὁρᾷ αἰετὸν ἄισπον ὁ μάντις ἀρχηγὸν παρόρασιν, καὶ ἡγεῖται κελεύει τὸν ξενοφῶντα. καὶ διαβάντες τὸν τάφρον, τὰ ὅπλα τίθενται. καὶ ἐκήρυξαν ἀρισήσαντας ἔδειν ὡς

Xenophontis concurrerunt, sibi querẽtes nulla iam cibaria superesse. At ille se negabat eos quoquam e/ ducturum, nisi prius fuissent exta cõmodiora. Postri/ die sacra repetita, cum militum corona (uti fit in com muni omnium solicitudine) circunstetisset, ostiæ de/ fecerunt. Prætores interea eduxerant, cum ante in u/ num milites non conuocassent. Tum Xenophõ: Ho stes, inquit, fortasse congregati sunt, & necesse fue/ rit pugnare: nihil igitur opinor errabimus, si relictis muntio quopiam loco impedimentis, bene instructi paratiq; ad pugnam proficiscamur: ac tunc fortasse erunt exta, qualia maxime uelimus. Hic est ab uniuer sis militibus uehementer acclamatum, non expedire quoquam diuertere, sed quamprimum diuinæ rei o/ peram dandum. Pecudes iam omnes consumpserãt, bouem itaque de plaustro emptum maclarunt. Xe/ nophon Cleanorem Arcadem parare interea omnia iussit, ut si bona exta fuissent, nihil iam esset in mo/ ra. Sedenim idem fuit extorum habitus. Tum Neon, is qui in Chirisophi locum successerat, cum milites cibariorum inopia uehementer premi uideret, cumq; cognouisset ex Heracleota quodam, è proximis ui/ cis cibaria sumi posse, ut ab exercitu gratiam iniret, edixit, ut qui sibi cibaria in promptu esse cuperẽt, se sequerentur. Homines arreptis hastis, utribus, saccis, & multis uasorũ generibus, ad bis mille cum sequu/ ti sunt. Hi in eos, quos ille monstrarat, uicos profe/ cti, statim ad prædam discurrerunt. Ibi palãtes Phar nabazi equites adorti (hi enim se cum Bithynis con/ iunxerant, quo Græcos aditu Phrygiæ prohiberent) ex eo numero non pauciores quingentis trucidant: reliqui in montes confugerunt. Id cum unus ex ijs qui fugerant, in castra renunciasset, Xenophon, cui eo die litatum non fuerat, boue de plaustro immola/ to (neq; enim erant aliunde hostiæ) ad ferendum au/ xilium aduolat: quem omnes militari ætate, ad quin/ quagesimũ usq; annum sequuti sunt: ac cæteris etiam assumptis, in castra peruent sole ferme cadente, ubi milites rebus suis magnopere diffidentes, cœnam si/ bi curabant. At Bithyni in excubias, per syluosos & auios saltus impetum fecerunt: multos occiderunt, alios usq; ad castra persequuti sunt: clamore ac tu/ multu Græci excitati ad arma accurrerunt, sed neq; hostem insequi, neq; castra noctu mouere tutum fo/ re uisum est: in tam syluestribus locis armati perno/ ctarunt, ac certum hominũ numerũ in præsidijs ante castra collocarunt, qui hostium impetum sustinerẽt: atq; eam quidem noctem ad hunc modum egere. A diluculo statim prætores in munitum castellum mili/ tem traduxerunt. Sequuti omnes sunt cum armis, ua/ sisq; suis quisq;: atq; antequam cibum caperent, qua erat ad castellum aditus fossam duxerũt: omnia solo æquarũt, tribus tantum portis relictis. Interea ab He raclea nauis uenit, in ea frumentum, hostiæ, et uinum comportatũ. Mane Xenophon cum esset castra mo/ turus, hostias cædit: læta fuerunt primæ hostiæ exta. Ac peractis iam sacris, Arexiõ Parrhasius cum aqui lam, faustissimã alitem uolantem conspexisset, Xeno phontem iubet agmẽ ducere. Ibi milites fossam trai/ ciunt, in armis consistunt: iamq; cum pransi essent, ut arma/

armati exeant denunciatur: turba omnis, & captiui in castris manere iussi, prætores exierunt, præter Neonem: expedire enim uisum est eum cum præsidio in castris relinquere. Sed qui relicti fuerant, sibi dedecori fore putantes, quod eos qui exierant sequuti non essent, eos tantum reliquerunt, qui quadraginta quinque annorum maiores essent: ipsi iter sunt ingressi. Nondum stadia quindecim processerant, cum cæsorum cadauera inuenerunt: ibi sinuato in caudæ formam cornu, quoscunque ambire potuerunt, sepeliere. Rursum progressi, atque eodem modo cornu in caudam reflexo, quoscunque repererunt, sepulturæ mandarunt: cumq; iam in eam uiam uenissent, qua ad uicos iter erat, quo in loco coacernata iacebant cadauera, omnia unum in locum comportata humarunt: Iam appetenti meridie, ultra uicos progressum Græcorum agmen, commeatibus pro ea, quæ se ostentasset copia, cogendis intentum erat cum repente in aduersa uiæ parte, per colles descendentes instructa phalange hostes magno cum equitatu ac peditatu prospexerunt. Venerāt enim Spithridates & Rathines, à Pharnabazo cum magna manu. Hi cum Græcos uidissent, stadiũm fere x v. spacio in medio relicto, constiterunt. Tum Arexion uates rem diuinam facit: primæ hostiæ læta exta fuere. Hic Xenophon: Censeo, inquit, milites ex interuallo, secundum phalangem subsidiarias cohortes locandas, ut si forte inclinarit, illæ subsidio accurrant, atque ut hostes turbatis ordinibus in integram ac bene instructam aciem incidant. Eius sententia est omnibus comprobata. Vos igitur agmen, inquit, in hostes ducite, ne quid ubi hostem uiderimus, titubemus. Ego mox extremis ordinibus constitutis, consequar: nisi uobis fortasse aliter uidetur. Illi nihil cunctati pedetentim procedere cœperunt. Xenophon ad extremos ordines constituendos se conuertit, sibiq; socios tris asciuit. Ducenũm militum tres ordines fecit, atque ex his unum, cui Samolan Achæum præfecerat, consequi iussit uiginti pass. interuallo, secundum cornu dexterum. Post mediam aciem alter consequebatur, duce Pyria Arcade. Iam uero tertius, cui Phrasias Atheniensis præerat, citra læuum se cornu continebat. Cum autem ad magnum & arduum saltum, qui præcesserant uenissent, substiterunt, incerti nunquid saltus superari posset. Centuriones & prætores, ut præsto sibi essent, monuerunt. Xenophon admiratus ante fuerat quid accidisset, quod progredi desisset: iam uero ad primum montum in principia aduolat. Quo cum Sophænetus congressus, qui è prætoribus natu erat maximus, se censere dixit, non esse in tam difficilem saltum ascendendum. Ad hæc continuo Xenophon: Hoc uobis, inquit, milites persuasum uelim, me quidem prudentem nullius uobis periculi autorem fore: neque enim gloriam iam uobis, sed incolumitatem expetendam intelligo. Sed ita res se habet. Non est quod speremus sine pugna nos hinc euasuros: etenim si hostes non adoriamur, illi nos, cum hinc retrocedamus, à tergo urgebunt. Considerate utrum uobis satius esse uideatur, aduersos ne uos in hostem

arma

τοὺς στρατιώτας τῷ τοῖς ὅπλοις. ἐν δὲ ὄχλῳ & τὰ αὐτὰ πράττοιεν αὐτοῖ. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι παύσεσθαι ἔμελλον. νέων δὲ οὔ. ἐδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι τοῦτον φύλακα κατα λιπεῖν & τῶν στρατοπέδων. ἐπεὶ δὲ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλιπον αὐτὸν, ἀνεχωρήσαμεν μὴ ἕπεσθαι & ἄλλων ἐπεξιόντων, κατέλιπον τοὺς ὑπὲρ πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἔτη. καὶ ὅτοι ἐμένομεν, οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο. πεῖραν δὲ πάντες καὶ δίεκα στάδια διελθεῖν, ἐντυγχάνομεν ἤδη νεκροῖς, & τὰ ὄπισθεν τοῦ ἱερατοῦ ποιησάμενοι ἦλθον οὗ πρώτους φανέντας νεκρούς, ἔθαπτον πάντας, ὁπόσους ἐπελάμβανε τὸ κέρας. ἐπεὶ δὲ καὶ οὗ πρώτους ἔθαψαν, πορευόμενοι, καὶ τῇ ὁδῷ αὖθις ποιησάμενοι ἦλθον οὗ πρώτους & ἀπέφαινον, ἔθαπτον & αὐτὸν τρόπον ὁπόσους ἐπελάμβανε ἡ στρατιά. ἐπεὶ δὲ τὸ ὅλον ἦσαν τῷ ἐκ & κωμῶν, ἔνθα ἐκεῖνοι ἀθρόοι, συνηγμένοι αὐτοῦ, ἔθαψαν. καὶ ἦ παρὰ μεσούσης & ἡμέρας, πορευόμενοι τὸ στράτευμα ἔξω & κωμῶν, ἐλάμβανον τὰ ὦνητά, ὅσα ἦν ὁρᾶν ἐκ & φάλαγγος, & ἱππεῖς ὁρῶσι τοὺς πολεμίους ὑπερβάλλοντας ἤδη λόφους τινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου τεταγμένους τῇ φαλαγγι & ἱππέας τε πολλοὺς & πεζούς. καὶ γὰρ συνῆλθον & βαθύνης ἦσαν παρὰ φαρνάβαζον ἔχοντες δύναμιν. ἐπεὶ δὲ κατεῖδον οὓς ἔλλιπας οἱ πολέμιοι, ἔσπευσαν ἀπέχοντες αὐτῶν ὅσον τριακαίδεκα σταδίους. ἐκ τούτου δὴ ἤρξαντο & ἐλλιπεῖν, σφαγιάζεσθαι, καὶ ἐγίγνετο τοῦ πρώτου διαλὰ τὰ σφάγια. φανταῦθα ὁ ξενοφῶν λέγει· δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, ὥσπερ τάξαντες τῇ φαλαγγι λόχους, φύλακας, ἵνα μὴ πρὸς ἀνεμέσεις, οἱ ὥσπερ βοηθήσουσι & τῇ φαλαγγι. καὶ εἰ πολέμιοι τεταραγμένοι ἐμπίπτουσιν, εἰς τεταγμένους καὶ ἀκεραίους. συμφέρει ταῦτα παντάπασιν. ὑμεῖς μὲν οἴομαι, ἔφη, πορεύεσθε πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὡς μὴ ἔσηκωμεν, ἐπεὶ ὤφθημεν & ἐλοιμῷ τοὺς πολεμίους. ἐγὼ δὲ ἥξω τοὺς τελευταίους λόχους καταχωρίσας, ἐπὸρ ὑμῖν δοκεῖ. ἐκ τούτου οἱ μὲν ἡσύχως πορεύοντο. ὁ δὲ ἀφελὼν τὰς τελευταίας τάξεις καὶ διακοσίους ἄνδρας, τῇ μὲν ὑδῇ τὸ δεξιόν, ἐπεμέλετο ἐφέπεσθαι, ἀεὶ πόντας ὡς πλέθρου & μόλις ἀχαιὸς ταύτης ἦρχε τῆς τάξεως. τῇ δ' ὑδῇ & μέσῳ ἐχώρει σὺν ἕπεσθαι. τευείας ἀρκὰς ταύτης ἦρχε. τῇ δὲ μίαν ὑδῇ & δυωνύμῳ. φρασίας ἀθηναῖος & ταύτῃ ἐφείσθη. πορεύοντο δὲ ἐπεὶ ἐγγύτερον οἱ ἡγούμενοι ὑδῇ νάπει μεγάλῳ καὶ δυσπόρῳ, ἔσεσθαι ἀγνοοῦντο εἰ διαβατὸν εἴη τὸ νάπος. μὴ παρεγγυῶσι στρατηγοὺς μὴ λοχαγοὺς παρίεσθαι τῷ τὸ ἡγούμενον. καὶ ὁ ξενοφῶν θαυμάζας ὅ, τι τὸ ἴσχον εἴη τῇ πορείᾳ, μὴ τάχα ἀνύσων τῇ παρεγγύᾳ, ἐλαύνει ἡ τάχιστα. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, λέγει σοφαίνετος πρεσβύτατος & τῶν στρατηγῶν, ὅτι οὐκ ἄξιον εἴη διαβαίνειν, τοιοῦτον ὂν τὸ νάπος. καὶ ὁ ξενοφῶν ἀκούσας ὑπολαβὼν, ἐλεξεν· ἀλλ' ἴσε μέν με, ὦ ἄνδρες, δίεναι πως κίνδυνον προξενήσαντα ὑμῖν ἐθελούσιον. δοκῶ δὲ λόξης ὁρᾶν & ἡμᾶς εἰς αὐθαδειότητα, ἀλλὰ σωτηρίας. νῦν δὲ οὕτως ἔχει. ἀμαχεὶ μὲν γνῶναι δεῖ ἐστιν ἀπελθεῖν. ἢν γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ὅτοι ἡμῖν ὅταν ἀπίωμεν ἕψονται, ἢ ὧν πεισόμεθα. ὁρᾶτε δή, πότερα κρεῖττον ἰέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας πρόβαλλο-

μένους

μένους τὰ ὅπλα, ἢ μεταβαλομένους, ὅπισθεν ἡμῶν ὦσι ὄντας οὐ πολεμίους θεάσασθαι. ἴστε γε μήτοι, ὅτι τὸ μὴ ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων, δῆλόν καλῶς ἐστιν. τὸ γὰρ ἐφέπεσθαι, καὶ τοῖς κακίοσι θαρρεῖν ἐμποιεῖ. ἐγὼ γὰρ ἂν ἥδιον αὖ σὺν ἡμίσεσιν ἑπόμενος, ἢ σὺν διπλασίοις ἀπαχωρούμενος. καὶ τούτους οἶδ' ὅτι ὧδ' ὄντων ἡμῶν ὀλίγους ὑμᾶς ἐλπίζετε δέξασθαι ἡμᾶς. ἀπιόντων δὲ πάντων ὧδε ἐσόμεθα, ὅτι τολμήσουσιν ἐφέπεσθαι. τὸ δὲ δειλαύτας ὄπισθεν πάντων χαλεπὸν ποιήσασθαι μέλλοντας; μάχεσθαι, ἆρ' οὐχί καὶ ἁρπάσαι ἄξιον; τοῖς μὲν γὰρ πολεμίοις ἐγωγε βουλοίμην ἂν βουλοίμην, αὐδύπορα παντάπασι φαίνεσθαι, ὥστε ἀπαχωρεῖν. ἡμᾶς δὲ καὶ τοῦτο τὸ χωρίον δεῖ διδάσκεσθαι, ὅτι οὐκ ἔστι μὴ νικῶσι σωτηρία. θαυμάζω δ' ἔγωγε καὶ τὸν πάππον ὅστις, εἴ τις μᾶλλον φοβερὸν νομίζει εἶναι τῶν ἄλλων, ὧν διαπεπορεύμεθα χωρίων. πῶς μὲν γὰρ δυσδιάβατον τὸ χωρίον, εἰ μὴ νικήσομεν οὐκ ἵππέας; πῶς δὲ ἂν διελκυσθείημεν ὄρη δύο; πελτασαὶ τόσοι ἦ ἕπονται. ἢν δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ὑπὲρ θάλατταν, πόσον τι νάπος ὁ πόντος; οἶσθα δὲ πλοῖα ὁπόσα τὰ ἀπαλλάξοντα; ὅτου σίτου ὧν θρεψόμεθα μόνον. διήσει δὲ αὖ θᾶττον ἐκεῖ γιγνόμεθα θᾶττον δύσιν πάλιν ὑπὸ τὰ ὑπόδεια. οὐκοῦν νῦν μὲν πρεσβύτερον ἡσυχάσαντας μάχεσθαι, ἢ αὖθις αὐλιζομένους. αὖθις τότε ἱερὰ ἡμῖν καλά, οἵτε οἰωνοὶ αἴσιοι, τότε σφάγια κάλλιστα. ἴωμεν ὑπὲρ οὗ ἂν δρᾶτε. ὃ δεῖ ὑπὲρ τούτου, ἐπεὶ ἡμᾶς πάντας εἶδον ἡ ἡλέως διεπνῆσαι, ὃ δ' ὅπου ἂν ἐθέλωσι σκιωπᾶσαι. γνοὺς δὲ ταῦτα οἱ λοχαγοὶ ἦγεσθαι ἐκέλευον. ὁ οὐδεὶς αὐτέλεγε. καὶ ὃς ἦγεῖτο παραγγέλας διαβαίνειν ἢ ἕκαστος ἐτύγχανε τοῦ νάπους ὤν. θᾶττον γὰρ ἂν ἀθρόον ἐδόκει οὕτω πέρας γενέσθαι τὸ πρᾶγμα, ἢ ἢν ἧττον τοῦ γέφυραν, ἣν ὧν ἅπαν νάπει, ἵν' ὑγιεμυούντο. ἐπεὶ δὲ διέβησαν παιδιὰν παρὰ τὴν φάλαγγα, ἔλεγεν· ἄνδρες, ἀναμιμνήσκεσθε ὅσπερ καὶ μάχης σὺν τοῖς θεοῖς ὁμόσε ἰόντες νενικήκατε, καὶ οἷα πάσχουσιν οἱ πολεμίους φεύγοντες. καὶ τοῦτ' γινώσκετε, ὅτι ὧν ταῖς θύραις ἡ ἐλπὶς ἐστίν. ἀλλ' ἕπεσθε ἡγεμόνι τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ ἀλλήλους παρακαλεῖτε ὀνόματι. ἥδιον γὰρ ἀνδρεῖόν τι καὶ καλὸν νῦν εἰπόντα, καὶ ποιήσαντα μνήμιον γ' οἷς ἐθέλῃ παρέχειν ἑαυτόν. ταῦτα παρελαύνων ἔλεγε, καὶ ἅμα ὑφηγεῖτο φάλαγγος. καὶ οὐ πελτασὰς ἑκατέρωθεν ποιησάμενοι ἐπορεύοντο ὡς οὐ πολεμίους. παρηγγέλθη δὲ τὰ δόρατα ὡς τὸν δεξιὸν ὦμον ἔχειν, ἕως σημαίνῃ τῇ σάλπιγγι. ἔπειτα δὲ εἰς πλοβολὴν καθῶντας, ἐπεδρα βάδην, καὶ μηδὲν δρόμῳ δίωκειν. ἐκ τούτου σωθήμεναι παρεῖναι, Ζεὺς σωτὴρ Ἡρακλῆς ἡγεμών. οἱ δὲ πολέμιοι ὑπέμενον, νομίζοντες καλὸν ἔχειν τὸ χωρίον. ἐπεὶ δὲ ἐπλησίαζον, ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες πελτασαὶ ἔθεον ὡς οὐ πολεμίους, πρίν τινα κλύδωνα. οἱ δὲ πολέμιοι αὐτοὶ ὥρμησαν, οἵτε ἵππεῖς, καὶ σὺν τῶν βιβωνῶν. καὶ πρέπονται οὐ πελτασὰς ἅμα. ἐπεὶ δὲ ὑπολυτίαζον ἡ φάλαγξ τῶν ὁπλιτῶν, τε χὺ πορδυομένη, καὶ ἅμα ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο, καὶ ἐπαλάλαξαν, καὶ μεταπεσόντες ἠλάλαζον, καὶ ἅμα τὰ δόρατα καθῆσαν. γνόντες δὲ οὐκέτι ἐδέξαντο οἱ πολέμιοι, ἀλλ' ἔφυγον. καὶ τιμασίων μὲν ἔχων οὐκ ἵππεῖς ἐφέπεσθαι. καὶ ἀπεκτίννυσαν, ὅσους πορ ἐδύναντο, ὡς

arma inferre, an uero auersos urgentiũ impetum excipere. Illud certè dubitare nõ debetis, quòd hosti terga uertant, nõ posse fortes haberi: qui fugiẽtes insequãtur, sæpe ex ignauis alacres & fidentes reddi. Ego meus fidius multo malim cum dimidio minore manu insequi, q̃ retro cedere cũ duplo maiore. Et illud etiã satis scio, nihil uos metuere, ne nostrã illi impreßionẽ sustineant. At cui dubiũ esse poßit, ausuros nihil magis, q̃ retrocedentes insequi? Erit præterea, si saltũ superauerimus, eius nobis difficultas à tergo relicta, magno utiq; auxilio, cũ pugnandum fuerit: qua sane commoditate cupide uti debemus. Quid enim optabilius, quàm in procliui hostibus fugam esse: nobis uero nõ aliunde, quàm ex uictoria spem salutis ostendi? Nihil autem magis miror, quàm esse qui busdam saltum hunc formidolosiorem, quàm tam multi fuerunt, quos ante superauimus. Est utiq;, nisi equitatum hostium uicerimus, difficilis ex tam importuno loco exitus. Quid autẽ? quales tandẽ, quos adhuc superauimus, mõtes fuerũt? quî poterimus tam multos à tergo urgentes peltatos effugere? Sed fãc ad mare incolumes redeamus, quãtus deniq; saltus ipse Põtus est? Vnde uerò naues, quib. auehamur? Vnde frumentũ, quo, si manseri mus, alamur? Erit, mihi credite, quamprimũ illuc ueneri mus, frumentatũ nobis exeũdum: quãto uero elegantius nũc prãsos pugnare nos, q̃ cras ieiunos? quid, quòd pulchra exta fuerũt? sequũda deorũ auspicia? ac bellißime litatũ est? Agite uiri fortißimi, in hostem alacriter eamus: nõ est ferendũ cœnare eos hilare in cõspectu nostro, ac nos, quo loco ipsi uelint, pernoctare. Finẽ dicẽdi fecerat, cũ cẽturiones (neq;. n. cõtradixerat quisquã) ut se ducerent postulârũt: ac ille quidẽ ducere cœpit, cũ ante denũciasset omnib. ut q cuiq; locus obtigisset, ex eo in aduersum saltũ eniterẽtur: sic. n. celerius multo uniuersum agmẽ traijcere posse putauit, q̃ si per pontẽ, qui diuersas saltus partes iũgebat, se explicassent. Cũ iam traiecißẽt, modo hãc Xenophõ, modo illã phalãgis partẽ adibat, atq; his propemodũ uerbis suos incitabat: Recordamini milites, quot prælijs antè, deorũ ope freti, hostem uiceritis. Cõsiderate quib. incõmodis, qui fugiũt, afficiãtur. Cogitate nos ad ipsas prope iam Græciæ portas uenisse. Agite, Herculẽ ducem sequimini, ac uicißim uos cohortamini. Iucundũ certe futurũ est, apud quos maxime uelitis, præclare dicta factaq; uestra testata relinquere. Hæc præteruehẽs loquutus est, ac deinde in aciei se frontem contulit. Peltati in duas alas diuisi, recta in hostes uadebãt. Iusserat Xenophõ, ut hastas dextero humero portarẽt, usq; dũ tuba signũ dari iußisset, tũc ut infestis hastis in hostẽ modicis paßib. ingrederẽtur, neminẽ cursim ut insequerẽtur: Tũ tessera data, Iupiter seruator, Hercules dux. Hostes primũ loco plurimũ confidere uisi sunt. In eos peltati cũ iam prope acceßissent, antequã signũ daretur, cum clamore & cursu impetũ fecerũt. His hostiũ equitatus, & Bythinorũ globus occurrit. Ac primo congressu peltati terga uerterunt. Vbi uero grauis armaturæ phalãx summa cum celeritate subsidio uenit, atq; eodem tempore claßica cecinerũt, & pæanem ac bellicum clamorem milites sustulerunt, hastasq; in hostem intentarunt (enimuero illi iam in fugã uersi facile se ad Græcorum impetum sustinendũ impares esse declararũt) fugientes Timasion cum equitatu insequutus, quãmultos

parua

parua manu potuit, cæcidit. Læuum hostium cornu, qua parte Græcorum equites urgebant, diſsipatum eſt. Dextrum, quod fuerat multo leuius perculſum, in collis cuiuſdam ſe uerticem recepit. Illam itaq; manũ cum ibi conſtitiſſe Græci animaduertiſſent, nihil arbitrati ſunt eſſe facilius ac tutius, quàm ſi in eam illico inuaderẽt. Citato igitur pæane impreßionem fecere: impetum illi non ſuſtinuerunt. Inſequuti peltati ſunt, uſq; dum dexterum cornu fuſum eſt: pauci ſane cæſi. Hoſtium enim equitatus, qui pleniſsimus erat, Græcos retardauit. Atenim cum Pharnabazi equitatum adhuc ſtare uiderent, & ad illos Bithynos equites confugiſſe, qui quæ gerebantur omnia è montis uertice ſpeculabantur: ciſi iam erant labore confecti, in illos ſibi tamen eundum ita, uti poſſent, ſtatuerunt, ne darent hoſti ad reſpirandum, ac uires recipiendas quicquam laxamenti. Inſtructi itaq; ierunt. At illi per decliuia nihilo fugerunt lentius, quã hi, quos ante equites noſtri fuderant. In ſaltũ autem deſcẽderũt, Græcis nõ ante prouiſum. Quare cũ iam adueſperaſceret, in eum locũ pedem retulerũt, ubi primũ concurrerant, ac trophæo excitato, occidente iam ſole, ad mare redierunt: aberãt enim caſtra haud minus q̃ VIII. M. paſſ. Tunc hoſtes ad agmen cogendũ conuerſi, ſeruitia, reſq; ſuas omnes quãlongiſsime abduxerunt. Græci Cleandrũ cum triremibus ac nauigijs expectabant. Interea uero quotidie cum iumentis & mancipijs exeuntes, metu iam omni liberati, in caſtra triticum, ordeum, uinum, legumina, panicum, ficos comportabant. Erat enim ea regio optimarũ quarunq; rerum copijs, excepto tamen oleo, refertiſsima: ac licebat, ubicunq; exercitus quieſcendi cauſa commoraretur, ad prædam exire: neq; unquam niſi onuſti reuertebantur. Quod ſi copiæ omnes exiſſent, quicquid ſeorſum ab alijs quis occupaſſet, id quaſi publicum habebatur. Iam copioſa erant & prolixa omnia. Vndiq; in caſtra ex Græci nominis ciuitatibus multi, cũ rebus uenalibus confluebant: ac qui ultro citroq; nauigabant, libenter eò appellebant, quippe qui oppidum cum portu Græcos munituros audiſſent. Miſerunt etiam uicini hoſtes ad Xenophontem legatos (illum enim ex rumoribus acceperant nouæ urbis condendæ autorem eſſe) qui ex eo quærerent, quonam officij genere efficere poſſent, ut ſe in amicitiam reciperet. Eos Xenophon ad milites reiecit. Interea Cleander cum duabus triremibus uenit, nauigium uero plane nullum adduxit. Forte eo ipſo tempore, quo ille appulit, milites ad prædam alio alius excurrerant. Pecoris autem magnum utiq; numerum abegerant: quod ne ſibi eriperetur metuentes, Dexippum, qui paulo ante cum naui remorum L. è Trapezunte aufugerat, rogant ut eius pecoris partem ſumat, reliquum ſibi incolume redditum curet. Tum ille ſtatim allegat factionis ſuæ populares, qui publicum illud pecus eſſe affirment: & ipſe ad Cleandrum ueniens, renunciat Græcos ad prædas agendas ſe conuertiſſe. At ille ut ad ſe, qui de prædonibus capi potuiſſent adducerentur, mandat. Hic cum unus ad illum traheretur, Agaſiæ interuentu, quod erat ei manipularis, eripitur. Qui tunc ſorte aderant milites, in Dexippum, proditorem eum appellantes, cœperunt lapides iacere. Qui re perterriti, ex remigibus multi ad mare confugerunt: ipſe etiam Cleander fuga ſe è periculo eripuit.

Xeno/

ὡς ὀλίγοι ὄντων. τῶν δὲ πολεμίων τὸ μὲν δυώνυμον διεπάρη, καθὸ οἱ ἕλληνες ἵππεῖς ἦσαν. τὸ δὲ λεξιὸν ἅτε οὐ σφόδρα διωκόμενον, ὡδὶ λόφου σωτῆρος ἐπεὶ ἦ εἶδον οἱ ἕλληνες ὑποφεύγοντας αὐτούς, ἐδόκει ἅπασι τε καὶ ἀκινδυνότατον εἶναι, ἰέναι ἤδη ἐπ' αὐτούς. παιανίσαντες δὴ ὠθοῦσ' ἐπορεύοντο. οἱ δὲ οὐχ ὑπέμειναν. καὶ ἐντεῦθα οἱ πελτασταὶ ἐδίωκον, μέχρι τὸ λεξιὸν αὖ διεπάθη. ἀπέθανον δὲ ὀλίγοι. τὸ γὰρ ἱππικὸν φόβον παρεῖχε τῶν πολεμίων πολὺ ὄν. ἐπεὶ ἦ ἐσῆν οἱ ἕλληνες τό, τε φαρναβάζου ἱππικὸν ἔτι σωτικὸς, καὶ τοὺς βιθυνοὺς ἱππέας πρὸς τούτους σωταθροιζομένους, καὶ ἀπὸ λόφου τινὸς καταθεωμένους τὰ γιγνόμενα, ἀπειρήκεσαν μὲν ὅμως δὲ ἐδόκει καὶ ὧδε τούτους ἰτέον εἶναι, ὅπως ὅπλα αἴνυντο, ὡς μὴ τεθαρρηκότες ἀναπαύσαιντο σωτεταγμένοι δὴ πορεύονται. ἐντεῦθεν οἱ πολέμιοι ἱππεῖς φεύγουσι καὶ τὸ πρανὲς ὁμοίως, ὥσπερ ὑπὸ ἱππέων διωκόμενοι. νάπη γὰρ αὐτοὺς ὑπεδέχετο, ὃ δὲ οὐκ ἤδεισαν οἱ ἕλληνες. ἀλλὰ πεζοὶ παρῆσαν τοῦτο διώκοντες. ὀψὲ γὰρ δὴ. ἐπανελθόντες δὲ ἐνθάδε δεῖπνον πρώτη συμβολὴ, σπασάμενοι τρόπαιον, ἀπέδειξαν ὡδὶ θάλατταν πρὸς ἥλιον δυσμάς. στάδιοι γάρ ἦσαν ὡς ἑξήκοντα ὡδὶ τὸ στρατόπεδον. ἐντεῦθεν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον ἀμφὶ τὰ αὐτῶν, καὶ ἀπήγοντο σὺν οἰκέταις, καὶ τὰ χρήματα, ὅπη ἐδύναντο πρωϊαίτατα. οἱ δ' ἕλληνες αὐέμενον μὲν ἐδέησε δρυμοῦ, καὶ τὰς ζημίας, ἃ τὰ πλοῖα ὡς ἔξοντα. ἐζεύγνυσαν ἢ ἐκάστης ἡμέρας σὺν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ τοῖς αὐλοποιοῖς, ἐφέροντο δ' ἐς ἕως ἤδη πυρὸς, κριθᾶς, οἶνον), ὄασεια, μέλινας, σῦκα. πάντα δ' ἀγαθὰ εἶχε, πλὴν ἐλαίου. καὶ ὁπότε μὲν καταμένοιεν τὸ στράτευμα, αὐλιαπαύοντο, ἐζεῦχθαι δὲν λέαν ἰέναι, καὶ ἐλάμβανον ἐζιόντες. ὁπότε δ' ἐξίοι παῦρα τὸ στράτευμα, εἴ τις χωρὶς ἀπελθὼν λάβοι τί, δημόσιον ἐδόκει εἶναι. ἦν δὲ ἐνταῦθα πολλὴ ἀφθονία. καὶ γὰρ ἀγοραὶ πάντοθεν ἀφικνοῦντο ἐκ τῶν ἑλληνίδων πόλεων. καὶ οἱ πλησίον τὸν λιμένα ἔμενον κατέχοντες, ἀποδυόμενοι ὡς οἰκίζοντες πόλιν, καὶ λιμένα ἔτι. ἔπεμπον δὲ καὶ οἱ πολέμιοι πλησίον οἰκοῦντες πρὸς ξενοφῶντα, ἀποδυόμενοι, ὅτι οὕτω πολίζει τὸ χωρίον, ἐρωτῶντες ὅ, τι δέοι ποιοῦντας φίλους εἶναι. ὁ δ' ἐπεθείκνυεν αὐτοῖς τοὺς στρατιώτας. ἐξανδύτω πλέων δρόμῳ ἀφικνεῖτο, δύο τριήρεις ἔχων, πλοῖον δ' ὀδὼν ἐτύγχανε ἦ τό, τε στράτευμα ἔξω ὂν, ὅτε ἀφίκετο, καὶ ὧδε λέαν τινὲς ᾠχόμενοι, ἄλλοσε εἰς ὄρος, καὶ ἐλήφεσαν πρόβατα πολλά. ὀνουμένων δὲ μὴ ἀφαιρεθεῖεν, ὃν δ' ἐξίππῳ λέγουσιν, ὃς ἀπέδρα τῶν πρωτηκόντορον ἔχων ἐκ τραπεζοῦντος. καὶ μελλόντων σώσαντα τὰ πρόβατα, τὰ μὲν αὐτὸν λαβεῖν. τὰ δὲ σῴζειν αὐτοῖς ἀπὸ σωναι. δύο δ' ἐκεῖνος ἀπελαύνει σὺν πολιτικοῖς τε στασιωτῶν, καὶ λέγοντας, ὅτι δημόσια τοῦτ' εἴη. καὶ τῷ κλεάνδρῳ δύο ἐλθὼν λέγει, ὅτι ἁρπάζειν ὧν χειρὸς ὁ δὲ μελλόντε ἀρπάζοντα, ἄγειν πρὸς αὐτόν. καὶ ὁ μὲν λαβὼν, ἄγει πανδοκεύτῳ δ' ἀγασίας, ἀφαιρεῖτο. καὶ γὰρ ὧν αὐτῷ ὁ ἀγόμενος λοχίτης. οἱ δὲ ἄλλοι οἱ παρόντες τε στρατιῶται, ὡδὶ χειρὸς βάλλειν τε λέξιππον, ἀνακαλοῦντες τε πανδοκεύτῳ. ἐλεῖσαι δὲ καὶ τῶν τριηρητῶν πολλοί, καὶ ἔφυγον εἰς τὴν θάλατταν. μελέανδρος δ' ἔφυγε.

ξενο-

ξνοφῶν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατεκωλύοντό τε, καὶ
καὶ κλεανδρῳ ἔλεγον, ὅτι οὐδὲν ἂν πρᾶγμα. ἀλλὰ τὸ
δόγμα εἶη αἴτιον τοῦ στρατεύματος, ταῦτα γνῶναι.
ὁ δὲ κλέανδρος ὑπὸ τοῦ δείσαντος τε ἀνερεθιζόμενος,
καὶ αὐτὸς ἀχθεσθείς, ὅτι ἐφοβήθη, ἀπλοῦσθαι ἔφη,
καὶ μηχύνειν μηδεμίαν πόλιν δέχεσθαι ὡς πολεμίους.
ἦρχον δὲ τότε πάντων τῶν ἑλλήνων οἱ λακεδαιμόνιοι. ἐν ταῦτα πονηρὸν ἐδόκει τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο εἶναι τοῖς
ἕλλησι, καὶ ἐδέοντο μὴ ποιεῖν ταῦτα. ὁ δ' οὐκ ἂν ἄλλως
ἔφη γνῶναι, εἰ μή τις ἐκλύσει τὸν ἀρξαντα βαλλειν,
καὶ τὸν ἀφελόμενον. ἵν' δὲ ὃν ἐζήτει, ἀγασίας δὲ τέλους φίλος καὶ ξνοφῶντι, ᾧ οὗ καὶ διέβαλον αὐτὸν
ὁ δείσιππος. γνοὺς δὲ ξνοφῶν ἐπειδὴ ἀφελὼν, σωτήριον
τὸ στράτευμα οἱ ἄρχοντες. ἦ γνῶσι μὲν αὐτὸ πάλαι
ἐποιοῦντο τὸν κλέανδρον. καὶ δὲ ξνοφῶντι δοκεῖ
φαῦλον εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' αὐχεσὰς ἔλεξεν· ὦ ἄνδρες
στρατιῶται, ἐμοὶ δ' οὐ φαῦλον δοκεῖ τὸ πρᾶγμα, εἰ ὑμῖν
οὕτως ἔχει τὴν γνώμην, κλέανδρος ἄπεισιν, ὥσπερ
λέγει. εἰσὶ μὲν γὰρ ἄλλαι ἐγγὺς αἱ ἑλλησίδες πόλεις. τὸ
δ' ἑλλάδος λακεδαιμόνιοι πρωτεύουσιν. ἱκανοὶ δὲ
εἰσι καὶ εἷς ἕκαστος λακεδαιμονίων γνῶναι
ὅ,τι βούλονται δεῖ πρᾶξαι. εἰ οὖν ὅτου πρῶτος μὴ
ἡμᾶς βυζαντίου ἀπελείσει, ἔπειτα δὲ τοῖς ἄλλοις ἀρ-
μοσαῖς παραγγέλλει εἰς τὰς πόλεις, μὴ δέχεσθαι ὡς ἀπι-
σοῦντας λακεδαιμονίους καὶ νόμους ὄντας, ἔτι ἢ πρὸς
ἀνεξίβιον τὸν ναύαρχον ὅτου ὁ λόγος πρὸς ἡμῶν ἥξει,
ὥστε χαλεπὸν εἶναι, καὶ μένειν καὶ ἀπελθεῖν. καὶ γὰρ γῆ τῇ
γῇ ἀρχουσι λακεδαιμόνιοι καὶ γῇ τῇ θαλάττῃ τὸ ναῦ
κράτον. οὐκοῦν δεῖ ὅτι γνῶς ἀνδρὸς εἶνεκα οὔτε δουλοῦν
ἡμᾶς οὔτε ἄλλους δεῖ ἑλλάδος ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ πειστέον
ὅτι ἂν κελεύωσι. καὶ γὰρ αἱ πόλεις ἡμῶν ὅθεν ὥρμηνται,
πάθονται αὐτοῖς. ἐγὼ μὲν οὖν, καὶ γὰρ ἀκούω δείσιππον λέγειν πρὸς κλέανδρον, ὡς οὐκ ἂν ἐποίησεν ἀγασίας ταῦτα, εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἐκέλευσα. ἐγὼ μὲν δὴ ἀπολύω καὶ ὑμᾶς δὲ αἰτίας καὶ ἀγασίαν, ἂν αὐτὸς ἀγασίας φήσῃ, ἐμὲ τινος τούτων αἴτιον εἶναι, καὶ καταδικάζω ἐμαυτόν, εἰ ἐγὼ περιβολίας ἢ ἄλλου τινὸς βιαίου
δέομαι, δὲ ἑκάστης δίκης ἄξιον εἶναι, καὶ ὑφέξω τὴν
δίκην. φημὶ δὲ καὶ εἴ τινα ἄλλον αἰτιᾶται, ἑαυτὸν χρῆ
ναι παρασχεῖν κλεανδρῳ κρῖναι. ὅτῳ γὰρ ἂν ὑμεῖς ἀπο
κλείσητε ἢ αἰτίας εἶητε. ὡς δὲ νῦν ἔχει χαλεπὸν, εἰ
διόμενοι γε τῇ ἑλλάδι καὶ ἐπαινεῖ καὶ τιμᾶς τεύξεσθε,
ἀντὶ τούτων, μὴ δ' ὁμοίοι τοῖς ἄλλοις ἐσόμεθα, ἀλλ' ἀρ
ξόμεθα ἐκ τῶν ἑλλησίδων πόλεων. μεταπαῦτα ἀνα-
σὰς ἀγασίας, ἔφη ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ὄμνυμι θεοὺς καὶ
θεὰς, ἢ μὴν μήτε ἐμὲ ξνοφῶντα κελεῦσαι ἀφελέσθαι
τὸν ἄνδρα, μήτε ὑμῶν ἄλλον μηδένα. ἐδόντι δέ μοι
ἄνδρα ἀγαθὸν ἀγόμενόν τε ἐμὸν λοχίτην ὑπὸ δείσιππου, ὃν
ὑμεῖς ἐπίστασθε ὑμᾶς πολλάκις, δεινὸν ἐδόκει εἶναι. καὶ
ἀφελόμενον ὁμολογῶ. καὶ ὑμεῖς μὴ μὴ ἐκλύσητε. ἐγὼ δ' ἐ-
μαυτῷ ὥσπερ ξνοφῶν λέγει πρᾶξαι κελεύω κλεανδρῳ, ὃ ἂν βούληται ποιῆσαι. τούτου γένεσθε μήτε πο-
λεμῆτε λακεδαιμονίοις, σώζεσθε τε ἀσφαλῶς ὅπη θέ-
λει ἕκαστος. συμπέμψατε μέν τι ὑμῶν αὐτῶν ἑλόμε-
νοι πρὸς κλέανδρον, οἵ τινος ἐάν τι ἐγὼ παραλείπω,
καὶ λέξουσιν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πράξουσιν, ἐκ τούτου
ἐδόκουν

Xenophon atq; alij item duces tumultum sedare conabantur: Cleandrum docebãt, nihil esse quod metueret: in causa ut id fieret, exercitus quoddam decretum esse. At ille, quod & eum Dexippus incẽderat, & erat graui/ter præsenti periculo commotus, se cum sua classe abiturum minitatur: atq; edicturum omnibus ciuitatibus, ne earum ulla Græcos ad se uenientes exciperet: eo enim tempore plane Græcis omnibus imperabant Lacedæmonij. Id enimuero maxime solicitos Græcos habebat, atq; idipsum maiorẽ in modũ deprecabãtur. At ille, certum sibi esse, neq; se prius sententiam mutaturũ, q̃ sibi is deditus fuisset, qui primus lapides iactẽdos curasset, q̃q; eũ qui cõprehensus fuerat, suis ademisset. Erat Agasias, quẽ ille tacite postulabat, Xenophõti summus & constãtissimus amicus, atq; ex eo maxime tẽpore quo in Xenophontẽ Dexippus criminando inuidiã concitarat. In tam ancipiti rerũ statu in concionẽ milites uocãtur. Ibi censentib. multis, nõ esse eorũ, quæ Cleander diceret, rationẽ habendam: minime dissimulandũ aut contemnendum negociũ Xenophõti uideri: qui cũ ad dicendũ surrexisset, Ego, inquit, milites, nihil existimo minus rationib. nostris conducere, q̃ si Cleãder hinc tam abalienato q̃ nunc est animo, abeat. Vicinæ sunt Græci nominis ciuitates: Græciæ nũc imperiũ penes Lacedæmonios est: summa est eorũ cuiusuis in qualibet urbe potestas. Quod si nos iste Byzãtij aditu prohibuerit, ac deinde præfectis alijs denũciarit, ne nos quoquã intrare patiãtur, quod à Spartanorũ fide per summã iniuriã discesserimus, ea certe fama ad Anaxibij nauarchi aures pueniet: quãdifficile tũc nobis futurũ sit, uel manere, uel classe proficisci, nõ est cuiquã nostrũm difficile iudicare: terra enim mariq; hoc tẽpore Spartani imperãt. Nõ est igitur nobis cõmittendũ, ut unius & alterius hominis gratia, reliqui omnes patria careãt: sed Lacedæmonijs certe, quicquid illi iusserint, parendũ: quorũ cæ etiã urbes, in quib. nati sumus, imperata faciunt. Equidẽ audio Dexippũ Cleandro dixisse, nõ fuisse, quæ fecerit, Agasiã facturũ, nisi me ducẽ sequutus esset. Hic ego cũ uos, tum Agasiã ipsum culpa omni liberabo. Nã si me Agasias huius facinoris autorẽ fuisse dixerit, nihil deprecabor, quin si me autore aut lapidato, aut quid aliud per uim factũ fuerit, ipse extremo supplicio afficiar. Eodẽ modo cẽseo, quẽcunq; ille arceßierit, eũ se oportere Cleãdri iudicio subijcere: id.n. unũ uos uniuersos præsentis piculi meta eximet. Nã, ut nũc res se habet, indignißimũ certe futurũ est, nos, q̃bus pro rerũ gestarũ magnitudine, laudũ & honorũ ab uniuersa Græcia spes proposita esse uidebatur, ne pari q̃dem cũ cæteris cõditione esse posse: nempe quib. Græciæ ciuitatib. interdictũ sit. Surrexit tũc Agasias: Et testor, inquit, milites deos deasq; oẽs, neq; Xenophontẽ, neq; uestrũm aliũ quenquã mihi, ut illum hominẽ eriperẽ, autores fuisse: sed cum uiderẽ manipularẽ meum, spectatũ hominẽ trahi, ultro illũ me fateor eripuisse. Neq; profectò ẽ q̃d uos illũ ad supplicĩ dedatis, ego meipsum, uti Xenophon censet, Cleãdro tradã: de quo ille arbitratu suo statuat. Vos hac de causa nõ est quod bellũ cum Lacedæmonijs geratis, aut quo minus incolumes quò quisq; uestrũm uelit, perueniatis. Vos modo nũc deligite de uobis aliquot, qui mecũ ad Cleandrum ueniãt: ac si quid à me prætermissum fuerit, ipsi pro me dicant, agantq;. Tune

permisit exercitus, ut secum quos ipse mallet, adduceret. At ille prætores deligit. Agasias itaq;, ac simul is quem ille cripuerat, cum prætoribus ad Cleandrum ueniunt. Ibi prætores: Misit nos, inquiunt, ad te exercitus, ac iussit ut quoscunq; depoposcisses, uel omnes, uel in unum, duos/ue, aut plures, in potestatem tuam traderemus, quo his, cum eos iudicio conuiceris, arbitratu tuo utare. Quod si quem nostrûm in crimẽ uocas, ipsi præsto sumus: sin aliũ quenquã, eum nobis ædito: ac tibi persuade, neminẽ nõ in potestate tua futurum, qui in ditione nostra sit. Hæc illi. Agasias uero in mediũ prodiens: Ego, inquit, ille sum uiri, qui eum hominẽ, quẽ Dexippus trahebat, eripui, quiq; in Dexippũ lapides iaciendos uraui. Illum enim uirũ bonum ac fortem esse norã: At Dexippũ eum esse, qui cum ab exercitu L. remorum naui, quam à Trapezuntijs impetraramus, præfectus fuisset, ut ea ad nauigia colligẽda, quibus in patriam aueheremur, uteretur, fugiens socios prodiderit, quib. cum huc incolumis uenerat. Itaq; istius scelere apud Trapezuntios, quos L. remorum naui spoliauimus, sempiterna nobis perfidiæ nota inusta ẽ: ac præterea per eum non stetit, quin periremus omnes: audierat enim æque ac nos, quàm futurum esset difficile pedibus iter facientes fluuios traijcere, atq; in Græciam incolumes redire. Huic igitur ita de nobis merito, quem comprehenderat, eripui. Quod si uel tu illum hominem comprehendisses, uel de tuis quuis, modo is à nobis non profugisset, nolito existimare me tale quicquam facturum fuisse. Illud uero cogites uelim, si me istius causa occideris, improbite, ac nequam hominis causa, bonum ac fortem uirum occisurum. Ad hæc Cleander: Se quidem, si illa commisisset, Dexippum minime laudare: sed quocunq; ille se scelere obligasset, non oportuisse de indemnato pœnas sumi. Nam quamobrem uos postulatis, inquit, ut uobis liceat iudicio constituto causam dicere? Nunc ad uestros redite, isto uno relicto: iudicij uero diem cum uobis denuncio, facite obeatis. Neq; uero aut exercitũ, aut alium quenquam in crimen uoco, cum hic se fateatur fraudem commisisse. Tunc ille ipse qui fuerat ereptus: Ego, inquit, uiri optimi, etsi Cleander me iniuriam alicui intulisse putat, neq; uulneraram quenquam, neq; iaculatus fueram, tantum dixeram pecus publicum esse: scitum enim erat militum, ut cum milites prædatum exissent, quod quisq; prædæ egisset, id publicum ut esset. Id tantum dixi. At ille nõ aliam ob causam me comprehendit, quàm quod uoluit metu cæteros deterrere, ne quid quis indicaret: prædæ uero partem ipse ut posset contra edictum prædonibus suis diuidere. Tum Cleander: Et uero tu, quando tam es argutus, hic remane, quo de te etiam aliquid statuamus. Post hæc cum suis cibum cepit. Xenophon interea exercitum coëgit, ac retulit de mittendis ad Cleandrum, qui pro ijs qui illi traditi erant, deprecarentur. Decreuerunt milites ut ad Cleandrum prætores, centuriones, cúmque ijs Dracontius Spartanus, ac si qui alij idonei uiderentur, uenirent, ac illum, ut eos sibi uiros condonatos uellet, rogarent. Cum iam ad eum uenissent, in hunc modum loquutus est Xenophon: Hos tu quidem uiros Cleander detines, ac eos in tuam potestatem exercitus tradidit, ut non magis de illis quàm de seipsis, ita ut esset tibi uisum, statueres. Idem nunc te exercitus obsecrat, atque obtestatur, ut eos sibi remittas, ac ne eos capite

ἐλωκὼν ἢ στρατιὰ οὓς τινας βούλοιτο πωλεῖμθνον ἰέναι. ὁ δὲ πωέλεγε σὺν στρατηγούς. μετατοῦτα ἐπορεύοντο πρὸς Κλέανδρον ἀγασίας καὶ οἱ στρατηγοί, καὶ ὁ ἀφαιρεθεὶς αὐτὸν τοῦ ἀγασίου. καὶ ἔλεγον οἱ στρατηγοί· ἔπεμψαν ἡμᾶς ἡ στρατιὰ πρὸς σὲ, ὦ Κλέανδρε, καὶ κελεύουσί σε, εἴ τε σαύτας αὐτιᾶ κρίναντα σεαυτῷ χρῆσθε ὅ, τι ἂν βούλῃ, εἴ δ' ὅντινα τινὰ ἢ πλείω, ἢ ὅσ πλείους αὐτιᾶ, τούτους ἀξιοῦσι παραχεῖν σοι ἑαυτοὺς εἰς κρίσιν. εἴτε οὖν ἡμῶν τινὰ αὐτιᾶ, πάρεσμέν σοι ἡμεῖς, εἴτε καὶ ἄλλον τινὰ, φράσον. οὐδεὶς γάρ σοι ἀπέσαι, ὅς κε ἂν ἡμῖν ἐθελήσει πείθεσθαι. μετατοῦτα παρελθὼν ὁ ἀγασίας, ἔφη· ἐγώ εἰμι, ὦ ἄνδρες, ὁ ἀφελόμενος δὲ ξίππου ἄγοντα τοῦτον τὸν ἄνδρα, καὶ παίειν κελεύσας ξίππον. τοῦτον μὲν γὰρ οἶδα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα. δ' ξίππον δὲ ἀρεθέντα οἶδα ὑπὸ τῆ στρατιᾶς ἀρχειν τῆ πεντηκοντόρου, ἧς ἐκτησάμεθα παρὰ τραπεζουντίων, ἐφ' ὅτε πλοῖα συλλέγμενοι ὡς σωζοίμεθα. κὴ ἁρπάσαντα δ' ξίππον, καὶ πωλοῦντα τοὺς στρατιώτας μεθ' ἡμῶν ἐσώθη. καὶ τοὺς τε τραπεζουντίους ἀπεστερήκαμεν τῶν πεντηκόντορον, καὶ καινοὶ σποιοῦμεν ἐν ἀλασσάρῃ. αὐτοί τε ὧδε τοῦτο ἀπολώλαμεν πάντες. νῦνε γὰρ ὥσπερ ἡμεῖς, ὡς ἄπορον εἶκ πεζῇ ἀπιόντας, οὓς ποταμούς τε διαβαίνειν καὶ σωθαίνειν εἰς τὴν ἑλλάδα. τοῦτον οὖν τοιοῦτον ὄντα, ἀφελόμενον. εἰ δὲ σὺ ἦγον ἢ ἄλλος τὶς τῶν παρὰ σοῦ, καὶ μὴ τῶν παρ' ἡμῶν ἁρπαζάντων, ἐν ἴσθι, ὅτι οὐδὲν ἂν τοῦτον ἐποίησα. νόμιζε δ' ἐὰν ἐμὲ νῦν ἀπολέσῃς δὶ ἄνδρα πολέμιόν τε καὶ πονηρόν, ἀγαθὸν ἀπολωλεκώς. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος, ὅτι δ' ξίππον μὲν οὐκ ἐπαινεῖ, εἰ ταῦτα πεποιηκὼς εἴη, ὅμως τοι, ἔφη, νομίζειν, οὐδ' εἰ παμπόνηρος ἦν ξίππος, δίκαια πάσχειν αὐτόν. ἀλλὰ κελεύω, ὥσπερ κὴ ὑμεῖς νῦν ἀξιοῦτε, δίκης λαχεῖν. νῦν μὲν οὖν ἄπιτε, καταλιπόντες τοῦτον τὸν ἄνδρα. ὅταν δ' ἐγὼ πελεύσω, πάρεστε πρὸς τὴν κρίσιν. αἰτιῶμαι δὲ ὅτε τὴν στρατιάν, ὅτε ἄλλον μηδένα, ἐπεί γε ὅτος αὐτὸς ὁμολογεῖ ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα. ὁ δ' ἀφαιρεθεὶς, ἔφη· ἐγώ, ὦ ἄνδρες, εἰ καὶ οἶσε με ἀδικοῦντά τι ἄγεσθαι, οὔτ' ἔπαιον οὐδένα, οὔτ' ἔβαλλον, ἀλλ' εἶπον ὅτι δημόσια εἴη τὰ πρόβατα. ᾔδη γὰρ τῶν στρατιωτῶν δόγμα, εἴ τις ὁπότε ἡ στρατιὰ δῄοιτο ἰδίᾳ λαβοίτο, δημόσια εἶναι τὰ ληφθέντα. ταῦτ' ἔφη. καὶ ἐκ τούτου μεταλαβὼν ὅτος, ἦγεν, ἵνα μὴ φθέγγοιτο μηδείς, ἀλλ' αὐτὸς λαβὼν τὸ μέρος ἐδασώσειν τοῖς λῃσταῖς παρὰ τὴν ῥίκταν τὰ χρήματα. πρὸς ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν· ἐπεὶ δοκιμωτερός εἶ, κατάμενε ἵνα καὶ περὶ σοῦ βουλευσώμεθα. ἐκ τούτου οἱ μὲν ἀμφὶ Κλέανδρον ἠρίστων. τὴν δὲ στρατιὰν συνῆγε ξενοφῶν, καὶ συνεβούλευε πέμψαι ἄνδρας πρὸς Κλέανδρον, παραιτησομένους περὶ τῶν ἀνδρῶν. ἐκ τούτου ἔδοξεν αὐτοῖς πέμψαντας, στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, καὶ δρακόντιον σπαρτιάτην, καὶ τῶν ἄλλων οἳ εὐδόκιμοι ἦσαν, δεῖσθαι Κλεάνδρου ἢν πάντα τρόπον ἀφεῖναι τὼ ἄνδρε. ἐλθὼν δὲ ξενοφῶν, λέγει· ἔχεις μὲν, ὦ Κλέανδρε, τοὺς ἄνδρας. κὴ ἡ στρατιά σοι ἐφεῖτο ὅ, τι ἐβούλου ποιῆσαι, καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ ἑαυτῶν ἅπαντων. νῦν δέ σε αἰτοῦνται καὶ δέονται, δοῦναι σῴζειν τὼ ἄνδρε, καὶ μὴ κατακαίνειν.

cuer/

καὶνειμ. πολλὰ γὰρ γ' ἂν ὧν πρόσθεν χρόνῳ πρὸ τῶν σρα
τευμάτων ἐμοχθησάτην. ταῦτα οὖν σοῦ τυγχάντος, ἐπιχειρῶ
ται σοι αὐτὶ τούτων ἐὰν βούλῃ ἡγεῖσθαι αὐτῶν, ἢν ἐὰν
οἱ θεοὶ ἐθέλωσιν, ὑπισχνέξειν σοι καὶ ὡς κόσμιοι εἰσὶ, καὶ
ὡς ἱκανοί εἰσι ἄρχοντι πειθόμενοι, ὡς πολεμίους σὺν
τοῖς θεοῖς μὴ φοβεῖσθαι. δέονται δέ σου καὶ τοῦτο. πα
ρακαλούμενοι καὶ ἀξιοῦντες ἑαυτῶν, πεῖραν λαβεῖν, καὶ
Ξενοφῶντος καὶ σφῶν καὶ τῶν ἄλλων εἴς ἕκασός ὅτι, καὶ
τὴν ἀξίαν ἑκάστοις εἶναι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανωρ,
ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, τάχύ τοι ὑμῖν ἀρκεινοῦ
μαι, καὶ τὼ τε ἄνδρε ὑμῖν ἀπίσω μι, καὶ αὐτὸς παρέσο
μαι. καὶ ἐὰν οἱ θεοὶ παραδῶσί τί, ἀζήκήσομαι εἰς τὴν
Ἑλλάδα. καὶ πολλοὶ οἱ λόγοι οὗτοι αὐτίοι εἰσὶν, ἃ οὓς
ἐγὼ πρὸ ὑμῶν γνίων ἤκουον, ὡς ὁ στράτευμα ἀφιστᾶ
τε ἀπὸ Λακεδαιμονίων. ἐκ τούτου οἱ μὲν ἐπαινοῦντο
ἀπῆλθον τὼ ἄνδρε· Κλέανωρ δὲ ἐθύετό τε ὑπὶ τῇ
πορείᾳ, καὶ σωτῆρι Ξενοφῶντι Διὶ Μειλιχίῳ, καὶ ξενίαν συν
κατεβάλλοντο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἑώρα αὐτοὺς τὸ πρᾶγμα γελῶ
μενον σὺν τάκτως ποιοῦντας, καὶ μᾶλλον ἐπεθύμει ἡγε
μὼν εἶναι αὐτῶν. ἐπεὶ μέν τοι θυομένῳ αὐτῷ ὑπὶ τρεῖς
ἡμέρας, ὡς οὐκ ἐγίγνοντο τὰ ἱερὰ, συναγελάσας οὖν στρα
τηγοὺς, εἶπεν· ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐθέλει γίγνεσθαι τὰ ἱερὰ ἀζά
γειν. ὑμεῖς μέν τοι μὴ ἀθυμεῖτε τούτου ἕνεκα. ὑμῖν γὰρ, ὡς ἔοικε, Διὸς ὅσται ἐκπομίσαι οὐκ ἄνδρας, ἀλλὰ
πορεύεσθε. ἡμεῖς δὲ ὑμᾶς ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἥκητε, ἀξέ
μεθα, ὡς ἂν δυνώμεθα κάλλιστα. ἐκ τούτου ἔδοξε τοῖς
στρατιώτας δοῦναι αὐτῷ τὰ δημόσια πρόβατα. ὁ δὲ
δεξάμενος, πάλιν αὐτοῖς ἀπέδωκε. καὶ αὐτὸς μὲν
ἀπέπλει. οἱ δὲ στρατιῶται ἀλαθέμενοι τοῦ σίτου, οὗ ἦσαν
συγκεκομισμένοι, καὶ τἆλλα ἃ ἐκλήφεσαν, ἀζεπορεύ
οντο διὰ τῶν Βιθυνῶν. ἐπεὶ δὲ οὐδενὶ γνέτυγχανον πο
ρευόμενοι τὴν ὁδὸν ὁδόν, ὡς ἔχοντές τι εἰς τὴν Φρυ
γίαν διεξελθεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς τὸν μπαλιν ἀποστρέ
ψαντας, ἐλθεῖν μίαν ἡμέραν καὶ νύκτα. ὅσον δὲ ποιή
σαντες, ἔλαβον πολλὰ καὶ ἀνδράποδα καὶ πρόβα
τα. καὶ ἀφίκοντο ἑκταῖοι εἰς χρυσόπολιν τὴν χαλκηδό
νίας. καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ, τὰ
λαφυρὰ σωζόμενοι.

euertas: multis enim ante hoc tempus meritis, ac laboribus hanc sibi exercitus gratiam pepererũt: ijdemq; si tua misericordia ab imminenti periculo fuerint liberati, promittunt ac spondent, pro tua in se clementia, si dux sibi esse uolueris, re ipsa demonstraturos (di modo propitij sint) & moderatos se esse, ac ducum suorum dicto tam audientes, ut dis freti, nunquã sibi hostem metuẽdum putent. Illud nunc te orant, ut cum in fidem se tuam, ac potestatem receperis, periculum facias de Dexippo, seq; et alijs, qua quisq; fide ac uirtute sit, atq; pro merito cuiq; suo honorẽ habeas. Hæc cum Cleander audisset, Per, inquit, deos uobis respondere nihil cunctabor. Vtros uobis redo, ipse etiam ubi opus fuerit, adero: ac si per deorum auspicia licitum fuerit, uos in Græciam reducam. Est enim oratio uestra ab ijs, quos apud me nonnulli sermones habuerunt, longe diuersa: aiebant enim illi, exercitum uos à Lacedæmoniorum fide abducere. Hæc cum Cleander respondisset, ad suos uiri illi quos ante detinuerat, redierũt. Cleander rem diuinam ad suscipiẽdum iter fecit, & cum Xenophonte plane amanter ac familiariter congressus est, atq; inter se hospitium uinxerunt. Multo uero magis Græcis ducem se præbere optant, posteaquam rato certoq; ordine ab illis, quodcunq; mãdaretur, effici animaduertit. Sedenim cum triduum immolasset, litatum nõ est. Hic ille prætoribus conuocatis, Non potui, inquit, qualia optabam exta nancisci. Vos uero nihil est quod hac de causa animum despondeatis. Vestram hanc di gloriã esse uolunt, ut hunc exercitum in Græciam reportetis: proficiscimini igitur. Nostrũm erit cum Græciam attigeritis, uos illic quambellissime accipere. Ibi milites publicum pecus Cleandro donandum censuerunt. Quod cum accepisset, rursus illis reddidit, ac deinde quãprimum soluit. Græci frumento, quod undecunq; comportarant, diuiso, atq; item reliqua præda, per Bithynos iter facere cœperunt. At ubi rectà proficiscentes, neminem omnino offenderunt. neq; quo in pacatum agrum diuerterent se habere uiderunt, retrocedentes diem unum ac noctem totam in itinere fuere. At multos quidem interea cum homines, tum oues ceperunt. Sexto denique die Chrysopolin, quæ Chalcedonæ ciuitas est, uenerunt, ubi septem ipsos dies in uendenda præda occupati fuere.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΕΒΔΟΜΟΝ.

ΟΣΑ μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες ἢ μαχόμενοι, ἢ ὅσα ἐπεὶ Κῦρος ἐτελεύτησεν ἐν τῇ πορείᾳ μέχρις εἰς τὸν πόντον ἀφίκοντο· καὶ ὅσα μὲν ἐκ τοῦ πόντου πρόσθεν ἐζιόντες καὶ πλέοντες ἐποίουν, μέχρις ἔξω τοῦ στόματος ἐγένοντο ἐν Χρυσοπόλει ἢ Ἀσίας, πάντα ἐν ὀλίγῳ λόγῳ δεδήλωται. ἐκ τούτου δὲ φαρνάβαζος φοβούμενος τὸ στράτευμα, μὴ ὑπὸ τῷ αὐτοῦ ἀρχῇ στρατεύηται, πέμψας πρὸς ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον, ὃς δὲ ἔτυχεν ἐν Βυζαντίῳ ὢν, ἐδεῖτο διαβάσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας. καὶ ὑπισχνεῖτο παύσειν αὐτῷ ὅσα δέοι. καὶ ἀναξίβιος μετεπέμψατο οὖν

QVAE gesta sint à Græcis in expeditione Cyro duce suscepta, usq; ad prælium: ac deinde post Cyri mortẽ in itinere, donec in Pontũ uenere: ad hæc, quẽadmodũ è Põto partim nauibus, partim uerò pedib. egressi sint, usq; quo Chrysopolin Asiæ urbem extra Põti ostium sitã, accesserunt, in superiorib. cõmentarijs exposuimus. Hæc uero postea cõsequuta sunt. Pharnabazus cum metueret ne copiæ illæ in suam prouinciam inuaderent, legatis ad Anaxibium nauarchum, qui tunc Byzantij erat, missis, ab eo contendit, ut nostrum exercitum quamprimum ex Asia traijciendum curaret, pollicitus se quicquid ad eam traiectionẽ pertineret, administraturum. Cui obsequutus Anaxibius,

prætores & centuriones Byzantium euocat, ac se illis stipendium, simulac traiecissent, daturum pollicitus est. Ibi cum alij tempus sibi ad deliberandum sumpsissent, Xenophon respondit, à reliquo exercitu statim se discessurum, ac Byzantium uenturum. Anaxibius uero affirmabat, non ante ei discedendũ, quàm cum cæteris traiecisset: neq; sibi ille secus faciendum statuit. Interea Seuthes Thrax, per Medosaden nuncium suum Xenophõtem hortatur, ut ad traijciẽdum quamprimum militum animos incitet: quod si fecerit, præclare cum ipso actum iri. Atqui, ille re spondit, traiectionem non posse ego utiq; præstare, quare hoc nomine neq; mihi, neq; alij quicquam Seuthes pendat: postea uero quàm exercitus transportatus iam fuerit, ego sane me seiungam. Cum ijs autem qui manserint, quos ex re usuq; suo fore putarit, perinde ac ei cõmodum fuerit, ita agat. Exinde Byzãtium unuersi milites transmiserunt. Quibus non modo stipendium Anaxibius non pendit, sed edixit etiam, ut cum armis impedimẽtisq; quã primum exirent: simulans ille quidem se, censu habito, illos statim remissurum. Quod sane factum Græci mole/stissime tulerunt, atq; eo maxime quod pecunia ad uiatum nulla reliqua erat. Lente igitur, & contracto quodammodo animo se ad iter comparabant. Xenophõ cum Cleãdri urbis præfecti hospitio uteretur, ad eum uenit, ac hominem complexus, ut qui amicos digredientes ualere iubent, se statim soluturum præ se tulit. At ille: Ne feceris, inquit, ne tibi sit grauis inuidia sustinenda: non desunt enim qui per te stare dicant, quo minus quamcelerrime exercitus exeat. Ego uero, inquit Xenophon, culpa omnino uaco: id enim est unum militibus impedimento, quod in promptu uiaticum non habent: atq; ob hanc causam & animi anguntur, & cũctantur. At ego, inquit ille, sua deo, ut rebus omnib. ad iter faciẽdum cõparatis, unà cum cæteris exeas: deinde cum totum agmen extra portas iam fuerit, licebit quò uoles abire. Ad hæc Xenophon, se ita facturum, simulac Anaxibium conuenisset, respondit. Re audita Anaxibius, ut cum rebus suis quamprimũ exeãt, imperat: ac ut suos moneant, quemcunq; in recensendo abesse norit, illum se hostis loco habiturũ. Exierunt itaq; primi omnium prætores, tum reliqui consequuti sunt, ac iam intra mœnia reliqui erãt pauci. Eteonicus ad portas stabat, ut simulac exissent, portas oppositis uectib. occluderet. Anaxibius prætorib. & centuriomb. aduocatis: Cõmeatus, inquit, ex Thraciæ uicis uobis sumetis: est enim ibi & ordei, & tritici magnus numerus, atq; eorum quæ ad uictum pertinent omnium, præclara sane copia: quæ cum acceperitis, in Chersonesum uobis eundum est, illic Cyniscus stipendium dabit. Hæc uel quod milites aliquot subaudissent, uel quod de centurionum numero quis eum sermonem protulisset, ad cunctorum sane aures permanarunt. Quare dum prætores diligenter ex Anaxibio quærunt de Seuthe, amicì ne loco, an hostis esset habendus: et an per sacrum montem, an uero per mediam Thraciam longiore ambitu iter esset faciundum: interea dum hæc illi percontantur, arreptis armis milites ad portas cursu rediunt, ac rursus intra muros irrumpere contendunt. Quod ubi Eteonicus, quiq; cum eo erant, animaduerterunt, confestim portas oppositis uectibus occludunt. At milites repagula perfringere conabantur, clamantes magna se iniuria affici, quod hostibus obijcerentur: portas

οὐ στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τ στρατιωτῶν εἰς Βυζάντιον. καὶ ὑπισχνεῖτο εἰ δίδοιεν, μισθοφορὰν ἔσεσθαι τοῖς στρατιώταις. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἔφασαν βουλευόμενοι ἀπαγγέλειν. ἐγνωσθὴ δὲ εἰπεῖν αὐτῷ, ὅτι ἀπαλλάξοιντο ἤδη ἀπὸ τ στρατιᾶς, καὶ βούλοιντο ἀκριβῶς. ὁ δὲ ἀναξίβιος ἐκέλευσεν αὐτὸν σωδίδοναι, ἐπειτα ὅτως ἀπαλλάττεσθαι. ἔφη οὖν ταῦτα ποιήσειν. σύθης ὁ θρᾷξ πέμπει μηδοσάδην, καὶ κελεύει ἐγνωσθῶντα συμπροθυμεῖσθαι, ὅπως δίδοῖ τὸ στράτευμα. ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμπροθυμηθήσεσθαι, οὐ μεταμελήσειν. ὁ δ' εἶπεν· ἀλλὰ τὸ μὲν στράτευμα οὐ δώσετε· τούτου γὰρ μικρὸν τελέτω, μήτε ἐμοί, μήτε ἄλλῳ μηδενί. ἐπειδὰν δὲ διαβῶ, ἐγὼ μὲν ἀπαλλάξομαι. πῶς δὲ οὐ διαμένοντας καὶ ὠνὴ καιρίους ὄντας, πρόσφερέσθω, ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ. ἐκ τούτου διαβαίνουσι πάντες εἰς Βυζάντιον οἱ στρατιῶται. καὶ μισθὸν μὲν οὐκ ἐδίδοσαν ὁ ἀναξίβιος. ἐκήρυξε δὲ λαβόντας τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη οὓς στρατιώτας, ἐξιέναι, ὡς ἀπρέμψων τε ἅμα καὶ ἀριθμὸν ποιήσων. γνόντες δὲ οἱ στρατιῶται ἤχθοντο, ὅτι οὐκ ἔχοιεν ἀργύριον ὠνήσασθαι εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνηρῶς σκευασκευάζοντο. καὶ ὁ ξενοφῶν ἐλεεινὸν ἦν τῷ ἅρμοστῇ ξένῳ γεγονὼς μόνῳ, προσελθὼν ἀπαίρων αὐτὸν, ὡς ἀπλευσόμενος ἤδη. ὁ δ' αὐτῷ λέγει· μὴ ποίησης ταῦτα· ἐὰν δὲ μὴ, ἔφη, αἰτίαν ἕξεις· ἐπεὶ καὶ νῦν τινὲς ἤδη σε αἰτιῶνται, ὅτι οὐ ταχὺ διέρπει τὸ στράτευμα. ὁ δ' ἔπεν· ἀλλ' αἴτιος μὲν ἐγώγε οὐκ ἐμὶ τούτου. οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοὶ ὠνησιπισμοῦ δεόμενοι, καὶ οὐκ ἔχοντες, δίδα ὥσπερ ἀθυμοῦσι πρὸς τὴν ἔξοδον. ἀλλ' ὁ μὲν ἔφη, ἐγώ σοι συμβουλεύω, διελθεῖν μὲν ὡς πορευσόμενον. ἐπειδὰν δ' ἔξω γένηται τὸ στράτευμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. ταῦτα τοίνυν, ἔφη ὁ ξενοφῶν, ἐλθόντες πρὸς ἀναξίβιον διαπραξόμεθα οὕτως. ἐλθόντες ἔλεγον ταῦτα. ὁ δ' ἐκέλευσεν οὕτω ποιεῖν, καὶ τὴν ταχίστην διελθεῖν σωσκευασμένους, καὶ προσαναπεῖν, ὅς ἂν μὴ παρῇ εἰς τὴν διέτασιν καὶ τὸν ἀριθμόν, ὅτι αὐτὸς αὐτὸν αἰτιάσεται. γνόντες διῆλθον οἵ τε στρατηγοὶ πρῶτον, καὶ οἱ ἄλλοι. καὶ ἦδη τε πάντων πλὴν ὀλίγων ἔξω ἦσαν, καὶ ἐτεόνικος εἰσήκει παρὰ τὰς πύλας, ὡς ὅπόταν ἔξω γένωνται πάντες, ἀποκλείσων τὰς πύλας καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβαλών. ὁ δὲ ἀναξίβιος συγκαλέσας οὓς στρατηγοὺς καὶ οὓς λοχαγοὺς, ἔλεγε· τὰ μὲν ὠνητὰ ἔφη, λαμβάνετε ἐκ τ θρᾳκίων κωμῶν. εἰσὶ δ' αὐτόθι πολλαὶ κριθαὶ καὶ πυροί, καὶ τἄλλα τὰ ὠνητὰ ἄφθονα. λαβόντες δὲ πορεύεσθε εἰς τ χερρόνησον. ἐκεῖ δὲ κωμίσκος ὑμῖν μισθοδοτήσει. ἐπανούσαντες δ' ἔτινος τ στρατιωτῶν ταῦτα, καὶ μὴ τ λοχαγῶν τις, διαγγέλλει εἰς τὸ στράτευμα. καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἐπιθυμοῦντες πείθεσθαι, πότερα πολέμιος εἴη ἢ φίλος, καὶ πότερα διὰ τοῦ ἱερὸν ὄρους δέοι πορεύεσθαι, ἢ κύκλῳ διὰ μέσης τ θρᾴκης. γνόντες δὲ οὗτοι ταῦτα διελέγοντο, εἴ τε στρατιῶται ἁρπάσαντες τὰ ὅπλα, θέουσι θρόμῳ πρὸς τὰς πύλας, ὡς πάλιν πρὸς τὸ τεῖχος εἰσιόντες. ὁ δὲ ἐτεόνικος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ὡς εἶδον προσθέοντας οὓς ὁπλίτας, συγκλείουσι τὰς πύλας, καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβάλλουσιν. οἱ δὲ στρατιῶται ἐνέπιπτον τὰς πύλας, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἀδίκώτατα πάσχοιεν ἐκβαλλόμενοι εἰς οὐ πολεμίους.

κὴ κατασχίσειν τὰς πύλας ἔφασαν, εἰ μὴ ἑκόντες αὐτοὶ ἀνοίξουσιν. ἄλλοι δ' αὖ τὸ θεῖον πρὸς τῇ θαλάττῃ καὶ πρὸς τῷ χηλῷ τὸ τείχος ὑπορρήξασιν εἰς τὴν πόλιν. ἄλλοι δή, οἳ ἐτύγχανον ἐγγὺς ὄντες τῶν σκαπτόντων, ὡς ὁρῶσι τὰ ἐπὶ ταῖς πύλαις πράγματα, διακόψαντες δὲ ἀξίνας τὰ κλεῖθρα, ἀναπετάννυσι τὰς πύλας. οἱ δ' εἰσπίπτουσιν. ὁ δὲ ξενοφῶν ὡς εἶδε τὰ γιγνόμενα, δείσας μὴ ἐφ' ἁρπαγὴν τράποιτο τὸ στράτευμα, καὶ αὐτὸς καὶ γένοιτο τῇ πόλει, καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔθει καὶ συνεισπίπτει ἔσω τὴν πυλῶν σὺν τῷ ὄχλῳ. οἱ δὲ βυζάντιοι ὡς εἶδον τὸ στράτευμα βίᾳ εἰσπίπτον, φεύγουσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δ' οἰκαδε. ὅσοι δ' ἐγγὺς ἐτύγχανον ὄντες, ἔξω· οἱ δὲ καθεῖλκον τριήρεις, ὡς ἐν ταῖς τριήρεσι σώζοιντο. παύσας δ' ὥρμησε κατασχεῖν, ὡς ἐκλωκήσας τὴν πόλεως. ὁ δὲ ἑτοιμος εἰς τὴν ἄκραν ἀπέφυγε. ὃ δὴ ἀναξίβιος πατεδραμὼν ὡς τὴν θάλατταν ἐν ἁλιευτικῷ πλοίῳ, πρωὶ ἔπλει εἰς τὴν ἀκρόπολιν, μὴ ὑβρις μεταπέμπτος ἐκ χαλκηδόνος φθορεύς. ἀγαθὸς ἱκανοὶ ἐδόκουν εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει σχεῖν οὐδ' ἀνδρας. οἱ δὲ στρατιῶται ὡς εἶδον ξενοφῶντα, προσεπίπτουσιν αὐτῷ πολλοί, καὶ λέγουσι· νῦν σοι ἔξεστιν, ὦ ξενοφῶν, ἀνδρὶ γενέσθαι. ἔχεις πόλιν, ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα, ἔχεις ἀνδρας τοσούτους. νῦν εἰ βάλοιο σύ τε ἡμᾶς σώσας, καὶ ἡμεῖς σε μέγαν ποιήσαιμεν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο· ἀλλ' εὖ τε λέγετε, καὶ ποιήσω ταῦτα. εἰ δὲ τοῦτο, ἐνθυμεῖσθε, θέσθε τὰ ὅπλα ἐν τάξει ὡς τάχιστα· βουλόμενος αὐτοῖς κατασεμνῦναι, καὶ ὡς ἄλλους ἐκέλευσε παρεγγυᾶν, ἐν τάξει θέσθαι τὰ ὅπλα. οἱ δ' αὐτοὶ ὑφ' ἑαυτῶν παρόμενοι, οἵ τε ὁπλῖται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς πρωτήκοντα ἐγένοντο. καὶ οἱ πελτασταὶ ἐν τῷ κέρας ἑκάτερον πρασιεδραμήκοτες. τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον ἐκτέτακται ὅσον τὸ θρᾴκιον καλούμενον, ὄρυμον οἰκίων ἐν πεδίῳ. ἐπεὶ δὴ ἔκειτο τὰ ὅπλα καὶ κατασεμνήθησαν, συγκαλεῖ ξενοφῶν τὸ στρατιάν, καὶ λέγει τάδε· ὅτι μὲν ὀργίζεσθε, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ νομίζετε δεινὰ πάσχειν ἀδικούμενοι, οὐ θαυμάζω. ἐὰν δὲ τῷ θυμῷ χαριζώμεθα, καὶ λακεδαιμονίους τε οὓς παρόντας τ' ἀδικοῦντας τιμωρησώμεθα, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἀλλὴν αἰτίαν ἀφαιρώμεθα, γνῶμεν ἵνα εἰδῶμεν ἃ ἔσται γίγνεσθαι. πολέμιοι μὲν ἐσόμεθα ἀφανέσι μὲν, λακεδαιμονίοις τε καὶ τοῖς συμμάχοις. οἷος δ' ὁ πόλεμος γίγνοιτο, εἰπάζειν δὲ πάρεστιν, ἑωρακότας καὶ αὐαμνησθέντας τὰ νῦν δὴ γεγενημένα. ἡμεῖς γ' οἱ ἀθλιώτατοι εἰσήλθομεν εἰς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς τοὺς λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἔχοντες τριήρεις, τὰς μὲν ἐν θαλάττῃ, τὰς δ' ἐν τοῖς νεωρίοις, οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων. ὑπάρχοντων δὲ πολλῶν χρημάτων ἐν τῇ πόλει, καὶ προσόδου ὅσης καθ' ἑκάστην ἀπὸ τε τῶν ἐν θαλάττῃ, καὶ ἐκ τῆς ὑποφορίας, ἀμείνον χιλίων ταλάντων, ἀρχόντες τε τῶν νήσων ἁπασῶν, ἔν τε τῇ ἀσίᾳ πόλεις πολλὰς ἔχοντες, καὶ ἐν τῇ εὐρώπῃ ἄλλας τε πολλὰς, καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ βυζάντιον, ὅπου νῦν ἐσμὲν ἔχοντες, διατεθεμένοι οὕτως, ὡς παύσας ἐπίσασθε. νῦν δὲ δὴ τί οἰόμεθα παθεῖν, λακεδαιμονίων μὲν καὶ τῶν ἀχαιῶν συμμαχων ὑπαρχόντων, ἀθλιαίων δὲ, καὶ ὅσοι ἐκείνοις τότε ἦσαν σύμμαχοι, παντων προγεγενημένων. ποσαφέρνης

portas uero se effracturos minabãtur, ni si eas illi sua uoluntate aperuissent. Accurrerũt alij ad mare, ac iuxta ipsa portus latera, quæ, quod curuatis utrinq; molib. pminẽt, chelas, id est, †acceptabula Græci uocãt, muris superatis intra oppidũ desiluere: cũ interea, q intus relicti fuerãt, cum ea quæ ad portas gerebãtur, uiderẽt, dolabris, uectibus, et clauſtris perfractis, ſuis aditũ patefaciũt, illi uno oẽs impetu irruerũt. Quod ubi Xenophõ uidet, ueritus ne ad prædã exercitus ſe cõuerteret, ac quæ expiari faci le nõ poſſent flagitia (futura proculdubio et ciuitati et ſibi ac militib. pernicioſa) cõmitterentur, et ipſe accurrit, et intra portas una cum ipſo agmine euadit. Byzãtij ubi uident tanto cum impetu agmẽ introrũpere, deſerto fõro ad naues alij, alij domũ confugere: qui intus eſſent, foras exire: triremes nõnulli, quib. periculum maxime ſe effugere poſſe putabãt, deducere. Nemo plane erat, qui quaſi capta ab hoſtib. urbe, extrema omnia nõ metueret. Etonicus in promontoriũ proximũ, Anaxibius ad mare cõfugit, ac piſcatorio nauigio circũuectus in arcẽ aſcendit, atq; inde ex Chalcedone auxiliarios accerſit: neq; n. qd' erat in arce præſidium, Græcorũ impetũ ſuſtinere poſſe uidebatur. At milites cum Xenophontẽ uidiſſent, ad eum frequentes accurrũt, ac Nunc, inquiunt, tibi Xenophon uirtutis declarandæ tempus datum eſt. Vrbem habes, habes claſſem, habes pecuniam: nũc ſi uelis, et nos tu ſubleuare, & te nos magnum & glorioſum reddere poſſimus. Ad hæc ille: Præclare, inquit, dicitis, neq; malle qc quã debeo: ſed ſi id ut faciam cupitis, redite quamprimũ cum armis in ſuos ueſtrũm quiſq; ordines. Hoc eo conſilio dixit, ut concitatã multitudinẽ à tumultu ad officiũ reuocaret. Ac dimiſit quidẽ qui milites monerent, ut in ordines redirẽt: atq; illi ſtatim per ſe ſuũ quiſq; locũ occuparunt. Grauis armatura in quinquagenos diſpertita eſt: peltati utrunq; cornu ſtatim tenuerũt. Vrbis regio in qua conſtiterũt, cui Thracius cãpus nomẽ eſt, ad aciem inſtruendã omniũ maxime idonea, ut quæ plana & domibus uacua. Tumultu iam cõpreſſo, Xenophõ multitudine ad concionẽ uocata, in hunc modum loquutus eſt: Quod traſcimini milites, ac plane quod decepti fuerũtis, acerbum et iniquũ ducitis, nihil ſane miror. At ſi tracundiæ obſequẽtes, et ex Lacedæmonijs eos qui nũc adſunt, ab illis deluſi ulciſcamur, & ciuitatẽ nulli affinẽ culpæ diripiamus, quæ cõſequutura ſunt, certe prouidere debetis. Primùm. n. effugere nullo pacto poſſumus, quin à Lacedæmonijs & eorum ſocijs hoſtes publice iudicemur. Qua uero cõditione bellum cum illis geſturi ſimus, non erit difficile exiſtimare, ſi noſtrũ hunc ſtatũ cum ſuperioribus tẽporib. contulerimus. Maiores noſtri, ut de Athenienſib. loquar, bellum cõtra Lacedæmonios ſuſceperũt, cũ triremes partim iã deductas, partim in armamẽtarijs haberẽt, haud minus q̃ quadringentas: pecunia uero & ex ærario abunde ſuppeditaret, et ex uectigalib. quã aut populares, aut externi penderẽt, annua talẽta mille caperẽt. Iidẽ inſulis fere omnib. imperarẽt: urbes quoq; in Aſia multas, et in Europa cũ alias, tum hoc ipſum, ubi nũc ſumus, Byzantiũ tenerẽt. Debellati tamẽ illi ſunt, uti plane oẽs ſcitis. Hoc aũt tẽpore quorſum cuaſuros conatus noſtros putatis, quo Lacedæmonij cũ Achæis ſocietate cõiuncti ſunt? Athenienſiũ uero ac omniũ, qui ſocij illis ante fuerant, res prope ſunt afflictæ, ac perditæ? Tiſſa-

† uel ungulam, ſic forraſſe rectius

phernes & cæteri, qui maritimæ oræ imperant, nobis hostes sunt, ac omnium maxime superioris Asiæ rex, cui & imperium & uitam simul ereptam uoluimus. Hæc cum nobis simul omnia aduersentur, quis est tam rerum omnium imperitus, qui nos incolumes hinc euasuros existimet? Ne per deos immortales insaniamus, ne turpissime nos perditum eamus, ipsis prope parentibus atque amicis ac necessarijs nostris bellum inferentes. Et cogentur illi quidem, una cum suis eorum quisque ciuitatibus, contra nos arma capere: neque iniuria. Nos enim cum nullam plane ex barbarorum urbibus uiolauerimus, atque id aliquoties in potestate nostra fuerit, quamprimum Græcorum urbem attigerimus, eam diripiemus? Ego mehercule antequam hæc fieri uideam, opto infra terram passuum decem millia detrudi. Nunc eo uos in patriam animo esse oportere censeo, ut si posstis, eos qui urbi huic præsunt, precibus & adhortationibus, ut officio in uos suo fungantur, adducatis. Id si minus posstis, Græciæ tamen urbibus neutiquam uobis interdictum esse uelitis. Ac nunc ad Anaxibium mittendos censeo, qui doceant, in hanc urbem redijsse nos, non ut iniuria quenquam lacesseremus, sed ut ab ea commodi aliquid caperemus: id si minus consequuti essemus, ut non fraude eiecti, sed uoluntate dimissi uideremur. Idem est omnibus probatum. Mittunt igitur Hieronymum Eleum, Eurylochum Arcadem, Philesium Achæum: qui cum iam abissent, in eodem adhuc loco permanentibus militibus, superuenit Cyratades Thebanus. Is non exilij causa, sed imperij cuiusptam cupiditate Græciam peragrabat, se omnibus uendutans, qui forte in quauis gente aut oppido, ducis operam expetissent. Accedens itaque se paratum dixit eos deducere ad Delta Thraciæ regionem, è qua multa essent eis, quæ ad usum ualde expeti solent, præsto futura, interea uero se illis esculenta, ac poculenta omnia exhibiturum. Hæc auscultarunt milites: neque minus ea quæ pollicebatur Anaxibius. Siquidem legatis responderat, si ut discederent sibi in animum induxissent, fore ut nihil eos pœniteret: se enim eos ciuitatum principibus commendaturum, & seipsum quàm posset optime eorum commodis consulturum. Eo sermone adducti milites, Cyrataden exercitui præesse iubent, ac rursus extra muros exeunt: Cyratades se postridie eius diei affuturum cum hostijs, aruspice ac commeatibus pollicetur. Vbi illi exierunt, Anaxibius portas claudit, edicitq; , quicunque intra muros deprehensus esset, eum emptori se addicturum. Postero die Cyratades præsto fuit cum hostijs & aruspice. Cum eo una utri uiginti farinam, totidem uinum, tres oleum, alliorum unus quàm poterat maximam sarcinam, item alter ceparum, comportantes. Quæ cum in castris deposita essent, mox omnia diuisurus, sacra primum facere instituit. Hic Xenophon accersit ad se Cleandrum, ac rogat ut per eum sibi liceat oppidum intrare, atque inde enauigare. Cleander cum celerrime redisset, Vix, inquit, impetratum est: Anaxibius enim absurdum sibi dicit uideri, esse milites ad muros, Xenophontem uerò intus, præsertim uero exulceratis seditione Byzantiorum animis. Introire tamen iubet, si in animo habeat unà secum enauigare. Xenophon itaque

φέρονος δὲ ἡ τῶν ἄλλων θαλαττῶν ἄλλων βαρβάρων, πάντων πολεμίων ἡμῖν ὄντων. πολεμιώτατον ἦ αὐτὸν τὸν ἄνω βασιλέως, ὃν ἥλθομεν ἀφαιρησόμενοί τε τὴν ἀρχὴν, ἢ ἀπιστοῦντες εἰ δυνατοί ἐσμεν. τούτων δὴ πάντων ὁμοῦ ὄντων, ἔστι τίς οὕτως ἄφρων, ὅστις οἴεται ἂν ἡμᾶς πορευθῆναι; μὴ πρὸς θεῶν μαινώμεθα, μὴ αὐτοὶ ἀπολώμεθα, πολεμιοι ὄντες καὶ τοῖς πατράσι, καὶ τοῖς μητράσιν αὐτῶν φίλοις τε καὶ οἰκείοις. οἵ γ' ἂν ταῖς πόλεσιν εἰσὶ τούτων, ταῖς ἐφ' ἡμᾶς στρατευομέναις· καὶ δικαίως. εἰ βαρβάρων μὲν πόλιν οὐδεμίαν ἠδικήκαμεν κατασχεῖν, ἢ ταῦτα κρατοῦντες, ἐλπίδα δὲ εἰς τὸ πρῶτον ἥλθομεν πόλιν, ταύτην ἀζήμιον παρέξομεν. ἐγὼ μὰ τοίνυν σύχομαι πρὶν ταῦτα ὁρᾶν ὑφ' ἡμῶν γιγνόμενα μυρίας ἐμέ γε πρὸ τῆς ὀργυιὰς γῆν εἶναι. καὶ ὑμῖν συμβουλεύω ἕλληνας ὄντας, τοῖς ἑλλήνων πρεσβυτέροις πειθομένους, πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. ἐὰν δὲ μὴ δύνησθε ταῦτα, ἡμᾶς δεῖ ἀδικουμένους, ἢ γοῦν ἑλλάδι καὶ μὴ ἐρέσθαι. καὶ νῦν μοι δοκεῖ πέμψαντας ἀναξιβίῳ εἰπεῖν, ὅτι ἡμεῖς δι' ἣν βίαι ποιήσοντες παρελήλυθαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἧν μὴ δύνωμεθα παρ' ὑμῶν ἀγαθόν τι εὐρίσκεσθαι· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ δικαιώσοντες ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἀζημιωτί, ἀλλὰ πειθόμενοι ἀζήμιοι ἐσόμεθα. ταῦτα ἔδοξε. καὶ πέμπουσιν ἱερώνυμόν τε Ἠλεῖον ὁρῶντα ταῦτα, καὶ Εὐρύλοχον Ἀρκάδα, καὶ Φιλήσιον Ἀχαιόν. οἱ μὲν ταῦτα ᾤχοντο φροιῶντες. ἐπὶ δὲ καθημένων τῷ στρατιῷ, προσέρχεται κυρατάδης Θηβαῖος, ὃς διὰ φυγὴν τὴν ἑλλάδα περιήει, ἀλλὰ στράτευμα, καὶ ἐπαγγελλόμενος, εἴ τις ἢ πόλις ἢ ἔθνος στρατιᾶς δέοιτο. καὶ τότε προσελθὼν ἔλεγεν, ὅτι ἕτοιμός εἰμι ἡμῖν ἅπαντα αὐτοῖς εἰς τὸ δέλτα καλούμενον τῆς Θράκης, ἔνθα πολλὰ καὶ ἀγαθὰ λήψονται. ἔστε δ' ἂν μολῶσιν, εἰς ἀφθονίαν παρέξειν ἔφη καὶ σῖτα καὶ ποτά. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, καὶ τὰ παρὰ ἀναξιβίου ἅμα ἀπαγγελλόμενα. ἀπεκρίναντο δ' ὅτι πειθομένοις αὐτοῖς, ἀμεταμελήσει, ἀλλὰ ζῶσί τε οἴκοι τέλεσι ταῦτα ἀπαγγελεῖ, καὶ αὐτὸς βουλεύσοιτο πρὸς αὐτῶν ὅ, τι δύναιτο ἀγαθόν. ἐκ τούτου οἱ στρατιῶται τὸν τε κυρατάδην ἀπέχονται στρατηγὸν, καὶ ἔξω τοῦ τείχους ἀπῆλθον. ὁ δὲ κυρατάδης σωτάσοντες αὐτοῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν, παρέσεσθαι ὑδί τε στράτευμα, ἔχων καὶ ἱερεῖα, καὶ μάντιν, καὶ σῖτα, καὶ πρὸς τῇ στρατιᾷ. ἐπεὶ δ' ἀζήμιον, ὁ ἀναξίβιος ἔκλεισε τὰς πύλας, καὶ ἐκήρυξεν, ὅτι ὅστις ἂν ἄλλῳ φόλον ὦν τῶν στρατιωτῶν, πεπράσεται. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ κυρατάδης μὲν ἔχων τὰ ἱερεῖα, καὶ τὸν μάντιν ἦκε. καὶ ἄλφιτα φέροντες ἵππευον αὐτῷ εἴκοσιν ἄνδρες, καὶ ἄλλοι οἶνον εἴκοσιν ἄνδρες, καὶ ἐλαιῶν τρεῖς, καὶ σκορόδων εἷς ἀνὴρ ὅσον ἐδύνατο μέγιστον φορτίον, καὶ ἄλλος ἱρομνήμων. ταῦτα δὲ καταθέμενος, ὡς τάχιστα ἐθύετο. ἐγνωφῶν δ' ἦ μεταπεμψάμενος Κλεάνδρου, ἐκέλευεν οἱ δύνασθαι πρᾶξαι, ὅπως εἰς τὸ τεῖχος τε εἰσέλθοι, καὶ ἐκπλεύσαι ἐκ Βυζαντίου. ἐλθὼν ἦ Κλεάνδρος μάλα, μόλις, ἔφη, δύνασθαι πραξάμενος ἥκω. λέγει δὲ ἀναξίβιος, ὅτι οὐκ ἐπιτήδειον εἴη, οὓς μὴ στρατιώτας πλησίον εἶναι τείχους, ἐγνωφῶντα δὲ γνόντας, οὓς Βυζαντίους δὲ στασιάζειν καὶ πονηροὺς εἶναι πρὸς ἀλλήλους. ὅμως ἦ εἰσιέναι, ἔφη, ἐκέλευσεν, εἰ μέλλοι σὺν ἑαυτῷ ἐκπλεῖν, ὁ μὴ οἰῶν ξενοφῶντα ἀπατᾶσθαι

milites

οὐδὲ

τοὺς στρατιώτας, εἴσω τοῦ τείχους ἀπῆει σὺν Κλεάνδρῳ. ὁ δὲ Κυρατάδης τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐθυσιάζετο, τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τὰ μὲν ἱερεῖα εἰσήγετο παρὰ τὸν βωμόν, καὶ Κυρατάδης ἐστεφανωμένος ὡς θύσων, προσελθὼν ἤ τιμασίων ὁ Δαρδανεύς, καὶ Νέων ὁ Ἀσιναῖος, καὶ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος, ἔλεγον Κυρατάδῃ μὴ θύειν, ὡς οὐχ ἡγησόμενοι τῇ στρατιᾷ, εἰ μὴ λώσει τὰ ὠμοθήλεια. ὁ δὲ κελεύει διαμετρεῖσθαι. ἐπεὶ δὲ πολλῷ ἦν ἔλαττον αὐτῷ, ὥστε ἡμέρας σίτου ἑκάστῳ γενέσθαι τῶν στρατιωτῶν, ἀναλαβὼν τὰ ἱερεῖα ἀπῆει τὴν στρατηγίαν ἀπειπών. Νέων δὲ ὁ Ἀσιναῖος, καὶ Φρυνίσκος Ἀχαιὸς, καὶ τιμασίων Δαρδανεὺς ἐπεμένον τῇ στρατιᾷ. καὶ εἰς κώμας τῶν Θρακῶν προσελθόντες περὶ Βυζάντιον, ἐστρατοπεδεύοντο. καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐσκοπάζοντο. Κλεάνωρ μὲν καὶ Φρυνίσκος πρὸς σφᾶς βουλόμενοι ἄγειν. ἔπειθε γὰρ αὐτοὺς, καὶ ἔδωκε τῷ μὲν ἵππον, τῷ δὲ γυναῖκα. Νέων δὲ εἰς Χερρόνησον, οἰόμενος εἰ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις γένοιτο, πάντως ἂν προσεσθαι τὸ στράτευμα. τιμασίων δὲ προυθυμεῖτο πέραν εἰς τὴν ἀσίαν πόλιν διαβῆναι, οἰόμενος ἂν οἴκαδε κατελθεῖν. καὶ οἱ στρατιῶται ταῦτα ἐβούλοντο. διαφθειρομένου δὲ τοῦ χρόνου, πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὴ τὰ ὅπλα ἀπολιπόμενοι, καὶ τοὺς χώρους ἀπέπλεον, ὡς ἐδύναντο. οἱ δὲ καὶ διδόντες τὰ ὅπλα καὶ τοὺς χώρους εἰς τὰς πόλεις κατεμίγνυντο. Ἀναξίβιος δ' ἔχαιρεν, ἀκούων διαφθειρόμενον τὸ στράτευμα. τούτων γὰρ γιγνομένων, ὥσπερ μάλιστα χαίρειν ἔφασκε φαρναβάζῳ. ἀπλέοντι ἤ Ἀναξίβιος ἐκ Βυζαντίου, σωσάντων ἀρίσταρχον γὰρ ἐκώλυσε, διὰ λόγου καλεῖσθαι, Βυζαντίου δὲ ἄρμοστής. ἔλεγε δὲ καὶ ὅτι ναύαρχος διάδοχος τῶν ὅσον οὐ πρεσβείαν εἰς Ἑλλήσποντον. ὁ δὲ Ἀναξίβιος τοῦ μὲν ἀρίσταρχον ἐκέλευε, ὁπόσους ἂν εὕροι ἐν Βυζαντίῳ τῶν Κύρου στρατιωτῶν ὑπολελειμμένους ἀπολέσθαι. ὁ δὲ κελεύσαντος οὐδὲν ἐπεπράκει. ἀλλὰ καὶ τοὺς κάμνοντας ἐθεράπευεν, οἰκτείρων καὶ ἀναγκάζων οἰκίαις δέχεσθαι. ἀρίσταρχος δ' ἐπεὶ ἦλθε τάχιστα, οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων ἀπέδοτο. Ἀναξίβιος δὲ παραπλεύσας εἰς πάρον, πέμπει παρὰ φαρναβάζου τοὺς συγκείμενα. ὁ δὲ ἐπεὶ ἤσθετο ἀρίσταρχόν τε πόντα εἰς Βυζάντιον ἅρμοστὴν, καὶ Ἀναξίβιον οὐκέτι ναυαρχοῦντα, Ἀναξιβίου μὲν ἠμέλησε, πρὸς ἀρίσταρχον δὲ διεπρεσβεύετό τε τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Κυρείου στρατεύματος, ἅπερ καὶ πρὸς Ἀναξίβιον. ἐκ τούτου δὴ Ἀναξίβιος καλέσας ξενοφῶντα, κελεύει ὅπως τέχνῃ πλεῦσαι αὐτὸν τὸ στράτευμα ὡς τάχιστα, καὶ σωθῆναι τε τὸ στράτευμα, καὶ σωθέντι ξυμβαλεῖν τῶν διαπεπραγμένων, ὡς ἂν πλείστους δύνηται, καὶ παραγαγόντας εἰς Πέρινθον διαβιβάζειν εἰς τὴν ἀσίαν ὅτι τάχιστα. καὶ δίδωσιν αὐτῷ τριακοντόρον καὶ αὐτοκελῆ· καὶ ἄνδρα συμπέμπει κελεύσοντα τοὺς πολιήτας ὡς τάχιστα ξενοφῶντα πρὸς πέμψαι τοῖς ἵπποις ὅθι τὸ στράτευμα. καὶ ὁ μὲν ξενοφῶν διαπλεύσας, ἀπῆλθε ὅθι τὸ στράτευμα. οἱ δὲ στρατιῶται ἐδέξαντο τὴν ἥδονὴν. καὶ δύο εἶπον ἄνδρε ὡς διαβησόμενοι ἐκ Θράκης εἰς τὴν ἀσίαν. ὁ δὲ σοῦθης ἀκούσας ἥκοντα πάλιν ξενοφῶντα, πέμψας πρὸς αὐτὸν κατὰ θάλατταν μηνυτὰς, ἐκέλευε τὴν στρατιὰν ἄγειν πρὸς

milites complexus cum Cleandro introijt. Cyratades postero die cum sacrum feciſſet, non litauit, neq; quos attulerat commeatus inter milites partitus eſt. Postero uero die cum iam ad aram hostiæ adductæ eſſent, & cum corona aſtitiſſet immolaturus Cyratades, in medium progreßi Timaſion Dardanenſis, Neon Aſinæus, Cleanor Orchomenius, negant ſe Cyrataden immolare paſſuros, niſi prius cõmeatus militib. diuiſiſſet. Ille cũ ut æquabiliter omnia diuiderentur imperaſſet, facile intellectum eſt, multum abeſſe ut milites uel in unum tantum diem, ex ijs quæ attuliſſet Cyratades, commeatus haberent: quo factum eſt, ut cum ſuis ille hoſtijs de poſito imperio diſcederet. Permanſere in caſtris Neon Aſinæus, Phryniſcus Achæus, & Timaſiõ Dardanenſis. Hi cum exercitu profecti, in proximis Byzantio uicis caſtra locarunt. Ibi inter duces diſſideri cœptum. Cleanor et Phryniſcus ad Seuthẽ tranſeundũ putabãt: fuerant enim ab eo munerib. deliniti, cum eorũ alteri equum, alteri mulierẽ donaſſet. Neon ut in Cherſoneſum contenderet, hortabatur. Exiſtimabat enim ſi in Lacedæmoniorũ fines peruenißet, facile ſe uniuerſi exercitus imperum obtenturum. At Timaſion operã dabat, ut omnes in Aſiã traijcerent, quod ſe ita in patriã reſtitutũ iri putabat: neq; id milites nolebãt. In hac de liberãdi mora, milites partim armis diuẽditis, per proximos uicos, q̃ potuerunt celerrime enauigarunt: partim uero per eoſdem uicos diuiſis, in urbes ciuibus permiſti introierunt. Anaxibius cũ dilabi exercitũ ac diſſolui intelligeret, magnã uoluptatẽ capiebat. Nã quod ſua maxime opera accidiſſet, in eo ſe gratiã eximiam à Pharnabazo initurũ putabat. Huic cum è Byzantio diſceßiſſet, Cyzici Ariſtarchus, cui erat Byzãtij prætura in Cleandri locũ decreta, obuius factus, propẽdiem Polum nauarchũ, ut ei ſuccederet, in Helleſpontũ uenturum nũciat. Anaxibius Ariſtarchum hortatur, quot cunq; è reliquijs Cyri copiarũ Byzantij offendiſſet, omnes ut uenderet. Nam tantum abfuerat ut quenquam Cleander uẽderet, ut per ædes etiam inuitis dominis diſtributos, ægros curare uoluerit. At Ariſtarchus ut primum Byzantiũ attigit, nihilo ſane pauciores q̃ CCCC. uendidit. Anaxibius cum Parum appuliſſet, miſit qui Pharnabazũ docerent, eſſe Byzantij quæ imperaſſet omnia confecta. Ille ubi reſciuit Byzantij prætorem futurum Ariſtarchum, Anaxibio claſſis imperium abrogatum, hunc ſane nihili pendit, ac quæ de Cyri copijs illi ante imperarat, eadem Ariſtarcho denũciat. Quod ubi animaduertit Anaxibius, Xenophontem ad ſe accerſit, ac eum iubet qua poſſit arte, quamq; celerrime ad exercitum uenire: milites aut retinere, aut iam diſſipatos, quàm poſſit plurimos ad officiũ reuocare, cũq; ijs Perinthum contendere, atq; inde in Aſiam quamocyßime traijcere. ei & triginta remorũ nauem, et epiſtolam dat, ſimulq; certum hominẽ mittit, qui à ſe Perinthios roget, ut Xenophonti equos, quib. ad exercitũ uehatur, præbeant. Xenophõ celeriter claſſe trãſuectus, cum in caſtra peruenißet, magna cũ lætitia eſt à militib. exceptus, et eum magno ſane ſtudio ſequuti oẽs ſunt, eo duce è Thracia in Aſiã traiecturi. Seuthes cũ Xenophõtem rediſſe ad exercitũ audiſſet, ſtatim martimo itinere Medoſadẽ miſit, q̃ rogaret ut cũ exercitu

ad se ueniret. Is cum omnia esset pollicitus, quibus hominem quam facilime adduci posse putaret, Xenophō respōdit, id sibi nullo pacto licere. Cum ille igitur abisset, milites Perinthum profecti sunt: quō cum peruenissent, Neon cum DCCC. militibus, quos à reliquo exercitu auellerat, seorsum castra habuit: reliquæ omnes copiæ simul, atque eodem in loco, ad Perinthiorum muros constiterunt. Ibi cum Xenophon naues cogeret, quibus in Asiam quamcelerrime milites trāsportarentur, superuenit Aristarchus cum triremibus duabus. Is Pharnabazi studio adductus, edicit nauclaris, ne Græcos in naues recipiant: ac deinde in castra ueniens militibus, ne in Asiam traijciant. Atqui, inquit Xenophon, sic iussit Anaxibius, & una hac de causa me huc remisit. Anaxibius, inquit ille, nauarchus non est: ego uero prætor hoc oppidum obtineo: quod si quem uestrum hinc abeuntem deprehendero, in mare deijciam. Hæc cum dixisset, in oppidū introijt. Ac postero dies prætores ac centuriones ad se accersit: qui cum ad muros iam acceßissent, Xenophontem monet quidam ne introëat: fore enim ut comprehēdatur, & aut eo ipso in loco plectatur, aut Pharnabazo dedatur. Quare Xenophon audita, cæteros quidem deducit, ipse per sacra se deos consulturū dicit: atq; à cæteris digressus, consuluit an permitteret, ut exercitum ad Seuthen duceret: siquidem uidebat minime tutum esse traijcere, cum is qui uetaret, triremes haberet. Neque uero si in Chersonesum uenisset, se illic facilime intercludi posse non intelligebat, omniumq; rerum penuria exercitum laboraturum, qui ut maxime prætoris imperata faceret, nihilo tamen magis commeatuū compos futurus uidebatur. Dum hæc ille agitaret, redeunt ab Aristarcho prætores, ac renunciāt non esse se tunc admissos, sed iussos uesperi redire. Ex quo plane intellectum est insidiose ab illo actum. Xenophon cum exacta significassent tutum ipsi et exercitui ad Seuthen iter fore, sumpsit Polycraten Athenienſem centurionem, atque item acccepit à prætoribus, uno excepto Neone, singulos quibus illi fidem haberent maximam, cumq; ijs noctu ad Seuthæ castra contendit. Aberant ea LX. fere stadia. Cum propius acceßissent, turres quasdā desertas uidit, atq; ex eo primum suspicatus est Seuthen castra mouisse: Verùm cum fremitum quendam audisset, & significantium inter se uoces, plane intellexit non aliam ob causam ignes multo ante castrorum excubias accensos, nisi ut qui in statione essent, in tenebris conspici non possent: contraq; quicunq; accederent, per ignium lumina facile cernerētur. Quod cum animaduertisset, interpretem præmisit, quem secum forte habebat, qui iuberet uigiles Seuthæ renūciare, adesse Xenophontem, uelléque eum cum Seuthe congredi. Tunc quæsierunt illi, nunquid Atheniensis esset is Xenophon, atq; è Græcorum castris uenisset: ubi affirmatum est, cum exultatione ad Seuthen accurrerunt. Neque multo post adfuerunt peltati fere CC. qui hilare acceptum Xenophontem, eiusq; comitatum ad regem deduxerunt. Continebat se ille intra ualde munitum propugnaculum. Stabant circūquaq; frenati equi. Nam propter metū interdiu equos pascere, noctu ad custodias paratos esse uolebat. Aiebant enim

πρὸς ἑαυτὸν, ὑποιχνέμενον αὐτῷ, ὅτι ὧδε λέγω πείσειν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο αὐτῷ, ὅτι δέοι γε οἷον τ' εἶη τούτων γενέσθαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀνούσας ᾤχετο. οἱ δ' ἕλληνες ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Πέρινθον, νέων μὲν ἀφαιρέσας, ἔστα τοπεδεύσατο χωρὶς, ἔχων ὡς ὀκτακοσίους αὐθρώπους. τὸ δ' ἄλλο στράτευμα παῦν, ἐν τῷ αὐτῷ πρὸ τοῦ τείχους τῶν πολιτῶν ἵδρυτο. μετὰ ταῦτα ξενοφῶν μὲν ἔπραττε πρὸς πλοῖα, ὅπως ὅτι τάχιστα διαβαίη εἰς τὴν ἀσίαν. ἐν ᾧ τότε ἀφικόμενος ἀρίσταρχος ἐκ βυζαντίου ἁρμοστὴς, ἔχων δύο τριήρεις, πεπεισμένος ὑπὸ φαρναβάζου, ἵνα τε ναυκλήροις ἀπείπῃ μὴ διαγειν. ἐλθὼν ἐς τὸ στράτευμα, εἴπε τοῖς στρατιώτας, μὴ πορεύεσθαι εἰς τὴν ἀσίαν. ὁ δὲ ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι ἀναξίβιος ἐπέλυε, καὶ ἐμὲ πρὸς ταῦτα ἔπεμψεν φυλάττειν. πάλιν δ' ἀρίσταρχος ἔλεξεν· ἀναξίβιος μὲν γὰρ ναύαρχος, ἐγὼ δὲ τῆσδε ἁρμοστής. εἰ δέ τινα ἡμῶν λήψομαι, ἐν τῇ θαλάττῃ καταδύσω. ταῦτα εἰπὼν, ᾤχετο εἰς τὸ τεῖχος. τῇ δ' ὑστεραίᾳ μεταπέμπεται τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τοῦ στρατεύματος. ἅμα δὲ ὄντων πρὸς τῷ τείχει, ἄγγελός τις τῷ ξενοφῶντι, ὅτι εἰσίασι, συλληφθήσεται, καὶ ἢν αὐτοῦ πείσῃ, ἢν καὶ φαρναβάζῳ παραδοθήσεται. ὁ δ' ἀκούσας ταῦτα, αὖθις μὲν πέμπεται, αὖτὸς δ' εἶπεν, ὅτι θύσαι τί βούλοιτο. καὶ ἀπελθὼν, ἐθύετο, εἰ προσοίη αὐτῷ οἱ θεοὶ πειρᾶσθαι πρὸς σοῦθαν ἄγειν τὸ στράτευμα. ἐώρα γὰρ οὔτε διαβαίνειν ἀσφαλὲς ὄν, τριήρεις ἐχόντος τοῦ ἰωλοῦντος, ὅτ' εἰς χεῤῥόνησον ἔλθοι, κατακλεισθῆναι ἐβούλετο, καὶ τὸ στράτευμα μὴ πολλῇ ἀπαύστῳ χρήσθαι ἐκεῖ ἁρμοσῇ, τῶν δὲ ὠνητοπωλούντων ὀλίγων ἔμελλον ἕξειν τὸ στράτευμα. καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχεν. οἱ δὲ στρατηγοὶ ἥκοντος παρὰ τοῦ ἀρίστάρχου ἀπήγγελλον, ὅτι νῦν μὲν ἀπιέναι σφᾶς κελεύει, ἕῳ δὲ πέμπειν. ἐν ᾧ καὶ δῆλα μᾶλλον ἐδόκει εἶναι ἃ ὠνοῦντο. ὅσῳ ξενοφῶν ἐπεὶ ἐδόκει τὰ ἱερὰ χρηστὰ εἶναι, καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς στρατεύμασι ἀσφαλῶς πρὸς σεύθην ἰέναι, παραλαβὼν πολυκράτην τὸν ἀθηναῖον λοχαγὸν, καὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν ἑκάστου ἄνδρα, πλὴν παρὰ νέωνος, ὃν ἕκαστος ἐπίστευεν, ᾤχετο νυκτὸς ὡς τὸ σεύθου στράτευμα ξ΄ στάδια. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν αὐτοῦ, ὠλόλυξαν πύργοις ὀρήμοις. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ᾤχετο μετακεχωρηκέναι ποι τὸν σεύθην. ἐπειδὴ δὲ ἤσθετο, καὶ σημαινόντων ἀλλήλοις τῶν πρὸς σεύθην, κατέμαθον ὅτι τότε φέκα τὰ πυρὰ πρὸ κεκαυμένα ἔκ τοῦ σεύθου πρὸ τῶν νυκτοφυλάκων, ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ ὁρῶντο φ' τοῦ σκότους ὄντες, μήθ' ὅπα ἔχῃ, οἵτε προσίοντες, μὴ λανθάνοιεν, ἀλλὰ διὰ τὸ φῶς καταφανεῖς ἔχῃ. ἐπεὶ δὲ ἤσθετο, πρόπεμπει τὸ ἑρμιλέα, ὅν ἐτύγχανε ἔχων, καὶ εἰπεῖν κελεύει σεύθῃ, ὅτι ξενοφῶν παρεστι βουλόμενος συγγενέσθαι αὐτῷ. οἱ δ' ἧκουσε, εἰ ὁ ἀθηναῖος ὁ ἀπὸ τοῦ στρατεύματος. ἐπειδὴ δ' ἔφη ὅτι ἔοι, ἀναπηδήσαντες ἐδίωκον. ἧν ὀλίγον ὕστερον πεῦκαν πελτασταὶ ὅσον διακόσιοι, ἧν πεζαλαβόντες ξενοφῶντα ἧν οὓς σὺν αὐτῷ, ἦγον πρὸς σεύθην. ὁ δ' ἐν τύρσει μάλα φυλακῆς ἦν, ἧν ἵπποι πρὸ αὐτοῦ κύκλῳ ἐγκεχαλινωμένοι. δοκεῖ γὰρ τὸν φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἔχιλου οὓς ἵππους, τὰς δὲ νύκτας ἐφυλάττετο. ἐλέγετο γὰρ καὶ προόδων

Teren

τήρης

τήρης, ὁ τότε πρόγονος, ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ πολὺ ἔχων κράτος μα, τῶν τότων τ' αὐθρῶν πολλὰς ἀφεῖσαι, καὶ τὰ σκηνοφόρα ἀφαιρεθῆναι. ἦσαν δ' οἱ τοι θυνοί, ἔθνος μάχιμον, καὶ νυκτὸς πολεμικώτατοι. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν ξενοφῶντα, ἔχοντα δύο ἢ τρεῖς βοΐδια. ἐπειδὴ ἦλθον, πάσας, πασάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους, καὶ ἦν τὸ θρᾴκιον νόμιμον, ἱέρακα καὶ οἶνον προπίνουσι. πρῶτος δὲ Μηδοσάδης τῷ σεύθῃ, ὃς πρὸ ἐπρέσβευεν αὐτῷ παύτοσε. ἔπειτα ἦρχε λέγειν· ἔπεμψας πρός ἐμέ, ὦ σεύθη, εἰς χαλκηδόνα πρῶτον, μηδοσάδην τὸν τοῦτον, δεόμενός μου, συμπροθυμηθῆναί σε βοηθῆσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς ἀσίας. καὶ νῦν ἐγώ γε ἐθέλω ταῦτα πράξαιμι, εὖ ποιήσειν, ὡς ἔφη μηδοσάδης ὅτι σοί. τοῦτ' εἰπὼν, ἐπήρετο μηδοσάδην, εἰ ἀληθῆ ταῦτ' εἴπων. ὁ δ' ἔφη. αὖθις ἦλθε μηδοσάδης ὅτος, ἐπεὶ ἐγὼ διέβην, πάλιν ὧν τὸ στράτευμα ἐκ παρέα· νῦν ἐγώ μενος εἰ ἄγοιμι τὸ στράτευμα πρὸς σέ, τἄλλα τέ σοι φίλω χρήσεσθαι καὶ τὰ ὦν θαλάττη μοι χωρία ὧν σὺ κρατεῖς, ἔσεσθαι πρὸς σέ. ὧν τότοις πάλιν ἐπήρετο μηδοσάδην, εἰ ἔλεγε ταῦτα. ὁ δ' σωέφη καὶ ταῦτα. ἴθι νυν, ἔφη, ἀφήγησαι τούτῳ τί σοι ἀπεκρινάμην χαλκηδόνι. πρῶτον ἀπεκρινάμην, ὅτι τὸ στράτευμα διαβήσοιτο εἰς βυζάντιον, καὶ οὐδὲν τούτου ἕνεκα δέοι τελεῖν, ὅτι σοί, ὅτ' ἄλλῳ. αὐτός τ' ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι ἔφην. καὶ ἐγὼ ἔφην οὕτως, ὥσπερ σὺ ἔλεγες. τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη, ὅτε μοι συλλυμβείαν ἀφίκου. οὐκ ἔφησθα οἷόν τ' εἶναι, ἀλλ' εἰς τὼ ερινθον ἐλθόντας διαβαίνειν εἰς τὴν ἀσίαν. νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ ξενοφῶν, πάρειμι καὶ ἐγὼ καὶ ὅτος φρυνίσκος εἷς τῶν στρατηγῶν, καὶ πολυκράτης ὅτος εἷς τῶν λοχαγῶν, καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ πιστότατος ἑκάστῳ, πλὴν νέωνος τοῦ λακωνικοῦ. εἰ οὖν βούλει πιστοῦσθαι εἶναι τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐκείνους κάλεσον. τὰ δὲ ὅπλα συνελθὼν εἰπὲ, ὦ πολύκρατες, ὅτι ἐγὼ μέλλω καταλιπεῖν. καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν εἴσιθι. ἀκούσας ταῦτα ὁ σεύθης, εἶπεν ὅτι ὀλίγου ἂν ἀπιστήσειν ἀθυμαίνων. καὶ ὅτι συγγενεῖς εἶεν ἐλέγετο, καὶ φίλους σφᾶς ἔφη νομίζειν. μετὰ ταῦτα δ', ἐπεὶ εἰσῆλθον ὅς ἔδει, πρῶτον ξενοφῶν ἐπήρετο σεύθην, τί οἴοιτο χρῆσθαι τῇ στρατιᾷ. ὁ δ' εἶπεν ὦδε· μαισάδης ἦν μοι πατήρ. ἐκείνου δ' ἦν ἀρχὴ μελανδέπται, καὶ θυνοί, καὶ τρανίψαι. ἐκ ταύτης δὴ τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ ὀδρυσῶν πράγματα ἐνόσησεν, ἐκπεσών, ὁ πατὴρ, αὐτὸς μὲν θνήσκει νόσῳ· ἐγὼ δ' ὑπὸ φίλων ὀρφανὸς παρὰ μηδόκῳ τῷ νῦν βασιλεῖ. ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, ἐδόκουν ἐθέλειν ζῆν, εἰς ἀλλοτρίαν βοὴν πεζὰν ἀφορᾶν. καὶ ἐκαθεζόμην ἐν δίφροις αὐτῷ ἱππεύς, ἠτοῦμαί μοι ὁπόσους δύναιτο ἕπεσθαι, ὅπως μὴ οὗτος ἐκβαλόντας ἡμᾶς εἴ τι δυναίμην κακὸν ποιοίμην, καὶ ζῶν μὴ εἰς τὴν ἐκείνου πράπεζαν ἀφορᾶν, ὥσπερ κύων. ἐκ τούτου μοι δίδωσι οὗτος ἵππους, καὶ οὐκ ἔπεσθαι ὑμᾶς ἐθέλει, ἐπεὶ λαὸν ἡμέρας μυρίους. καὶ νῦν ἐγὼ ζῶ τότε ἔχων λαϊζόμενος τὴν ἐμαυτοῦ πατρῴαν χώραν. εἰ δέ μοι ὑμεῖς προθυμοῖσθε, οἶμαι αὖ σὺν τοῖς θεοῖς ῥᾳδίως ἀφαιρεθεῖν τὴν ἀρχὴν. ταῦτ' ἔστιν ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι. τί ἂν, ἔφη ὁ ξενοφῶν, σὺ δίκαιος εἶ ἐλθόντων, τῇ τε στρατιᾷ δίδόναι, καὶ τοῖς λοχαγοῖς καὶ τοῖς στρατηγοῖς. λέξον

Teren unum de huius maioribus, in illis ipsis aliquando finibus cum magnas copias haberet, ab ijsdem hostib. magna clade affectum, castris etiam exutum. Erant autē hi hostes Thyni, gens quæ una omniū ad nocturnas excursiones & pugnas aptissima ferebatur. Cum ad fores iam Græci astitissent, iubet Seuthes Xenophontē cum duobus quib. malit comitib. ingredi. Cum intromissi essent, post primos cōplexus & salutationes, Thracio more Græcis in corneis poculis uinum propinatū est. Aderat Medosades, qui Seuthæ in legationib. cū primis operā nauabat. Hic priore loco ita dicere orsus est Xenophō: Ad me Seuthe huncce Medosaden Chalcedona misisti, qui me tuo nomine rogaret, ut cum ipso unà operam darem, ut ad te Græcorū copiæ ex Asia traijcerent: quod si fecissem, gratiam te relaturum. Idem affirmabat Medosades. Rogauit Medosaden, an ita se res haberet: maxime, respondit ille. Rursus Xenophō: Cum iam traiecissem è Pario, redijt in castra Medosades, ac pollicitus est, si Græcos ad te adduxissem, me non amici tantū, uerumetiā fratris loco habitorum, ac ijs, quæ mari proxima possideres, oppidis cōcessurū. Quæsiuit denuo an ita secum egisset: egisse, Medosades respōdit. Age nunc, inquit, huic expone quid tibi cum Chalcedone essemus, ad ea respondebimus. Respōdisti, inquit ille, exercitū Byzantium uenturū: huius rei causa, neq; tibi, neq; alij quicquā pendi opus esse. Vbi Byzantiū peruentum esset, te à cæteris discessurum. ac plane quod dixisti, effectum etiam reddidisti. Quidnam, inquit ille, dixi, cum Selymbriā perueniisses? necesse tibi fore Perintho in Asiam traijcere. Nūc igitur, inquit Xenophō, adsum, et mecum unà de prætorib. unus Phryniscus, de centurionib. uero Polycrates. Sunt foris præterea à singulis prætoribus singuli, illis coniunctissimi & fidelissimi, præterquàm à Neone Lacedæmonio. Quod si firmam & ratam inter nos pactionem esse uis, et illos accersi iube. Ac tu, inquit Polycrates, illis dic meo nomine, ut arma deponant, & ipse etiā ense depositō cum illis unà ingredere. Tum Seuthes, nemini se dixit, qui modo Atheniensis sit, nō fidem habere: ac scire se, Atheniēses cōsanguineos esse: amicos uero illos, et animo in se optimo esse existimare. Cum introissent qui fuerāt accersiti, quæsiuit primum Xenophon de Seuthe, cui usui ipsi Græcorū esset exercitus futurus. Ad hæc ille inquit: Mesades mihi pater fuit, sub cuius imperio Melandeptæ fuere, Thyni, et Tranipsæ. Is è regno per Odrysorum seditionē pulsus, morbo interijt. Ego patre orbatus, apud Medocū qui nunc regnū obtinet, educatus sum. Vbi uero adoleui, cum ad alienam mihi mensam uiuendum esse indignissime ferrem, ad eius solium dum in curru sederet, acceßi, meq; ad eius genua aduolui, obsecrauiq; ut mihi q̄ posset magnum numerum hominum cōcederet, quo eos à quib. ejecti essemus, iusto bello persequi possem, ne mihi esset perpetuo ad alienam mensam, perinde ac canes solent, respiciendum. Precibus itaq; ille meis commotus, & milites mihi eos, & equos tradidit, quos cum illuxerit, uidebitis: cum his ego uitam traduco, & cum his è paterno agro prædas ago: quod si uestro auxilio uti licitum fuerit, dis fretus, me imperiū paternum recepturum confido. Qua igitur in re uestra opera mihi usui esse posit intelligitis. Iam uero, inquit Xenophon, si tecum societatem coierimus, nobis expone quid milites, prætores, ac centuriones abs te accepturi sint,

ut

ut hi qui mecum huc uenerunt, certi aliquid cæteris renũcient. Tum ille militib. menstruũ stipendiũ Cyzicenos singulos, cẽturiõi binos, quaternos prætorib. pollicitus est: agri, quantũ uellẽt, iumẽta, munitũ ad mare oppidũ. Ad hæc Xenophõ: Si periclitatus nihil efficeres, et à Lacedæmonijs nobis quid fuerit metuendũ, crui ne locus apud te ijs, qui huc se receperint? Imò, inquit, illos fratrũ loco habebo, atq; in currus mei partẽ recipiã: cũq; his quicquid bello partũ fuerit, cõmunicabo. Tibi uero Xenophõ filiã collocabo: ac si ulla tibi filia est, eã Thracia lege emã: ubi uero habites, Bisanthẽ tibi tradã, qui mihi locus est mari timorũ omniũ pulcherrimus. Cũ hæc audissẽt Græci, dextras iunxerũt: atq; ita firmato fœdere, ante lucẽ in castra reuersi, ijs à quib. missi fuerãt, rẽ oẽm ordine exposuerũt. Prima luce rursus Aristarchus prætores et cẽturiones accersit. At illi eundũ neutiquã esse, ac statim milites in concionẽ cõuocandos cẽsuerunt. Cũ oẽs, præter eos quos Neon ducebat, cõuenissent, his eos uerbis Xenophõ allocutus est: Iã nõ licet nobis, milites, quõ cõstitueramus hinc enauigare. Aristarchus. n. cũ triremes habeat, nobis obstat, neq; satis tuto naues possumus cõscendere: ac idẽ imperat, ut per sacrũ montẽ in Chersonesum proficiscamur. Quod si itineris difficultate superata eõ peruenerimus, iã neq; uendutũ nos, neq;, uti Byzãtij euent, circumuentum iri promittit: illic. n. stipendia nos accepturos: neq; causæ quicquã fore, quin cõmeatus in prõptu nobis sint. Sic ille quidẽ affirmat. Rursus Seuthes cũ ad se ueneritis, spõdet benigna uobis oĩa apud se & prolixa fore. Vos itaq; uel prius q̃ hinc discedatis, decernite, uel ad quærẽdos cõmeatus iam proficiscimini. Mihi quidẽ, quoniã neq; pecuniã habemus, qua quod opus est mercemur: neq; nobis, quæ uitæ usus postulat, ab his gratis dãtur, optimũ factu uidetur, ut in uicos reuersi, quæ opus sunt ab ijs sumamus: quos facile uel cogere, uel adducere possumus, ut ea nos sinãt asportare, quæ nostrũ quisq; ad usum suũ expetit: at que id arbitrij uestri sit: cui tamẽ idẽ uidetur, is manũ tollat. Manũ cũcti sustulerũt. Agite igitur, inquit Xenophõ, ita uos cõparate, ut cũ datũ fuerit signũ, statim ducem sequamini. Xenophõ dux fuit, eũ secuti oẽs sunt: neq; aut Neõ, aut alij qui ab Aristarcho summissi fuerãt, à proposito alios deducere potuerũt. Cum iam stad. circiter L. progressi essent, Seuthes obuius factus est: quẽ cũ Xenophõ uidisset, procedere intra cohortes Græcorũ iussit, ut quæ ille diceret pro Græcorũ utilitate, audirent quamplurimi. Quod cũ ille fecisset, tum Xenophõ, Iter, inquit, habemus in ea loca, unde milites cibaria capere possint: ibi cũ à te & à Lacedæmonijs propositas cõditiones audierimus, id sequemur quod ex usu maxime fore uidebitur. Quod si nobis tu ad cõmeatus cõparandos dux extiteris, planè hospitaliter nos acceptos existimabimus. Ad hæc Seuthes: Possum, inquit, indicare uobis uicos multos, hominũ numero et rerũ omniũ copia abũdantes, à nobis eatenus distãtes, ut hinc mane digressi, sine ullo negocio illic cœnare possimus. Eõ duc igitur nos, inquit Xenophon. Quod cũ ille fecisset, uesperi, quõ ille dixerat, peruentũ est. cũq; in unũ milites cõuenissent, in hũc modũ Seuthes loquutus est: Ego uestra opera Græci, in bellicis reb. indigeo: quã mihi si præstiteritis, singulis Cizycenũ unum militib. dabo menstruum stipendium, ac centurionib. & prætoribus quod iam illis à me præfinitum est. Ad hæc unicuiq; pro merito

λέξ) ἵνα δῆθι ἀπαγγέλωσιν. ὁ δὲ ἐπαίρεσθαι τῷ μὲν στρατιώτῃ λυζικηνὸν, τῷ δὲ λοχαγῷ διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν, καὶ γῆν ὁπόσην ἂν βάλωντε καὶ ζεύγη, καὶ χωρίον ὑπὲρ θαλάττης τετειχισμένον. ἂν δ', ἔφη ὁ ξενοφῶν, ταῦτα πειρώμενοι μὴ δύνησθε, ἀλλά τις φόβος ἐστὶ λακεδαιμονίων ἢ, δίεξ εἰς τὴν σαυτοῦ ἂν τις βούλητο ἀπιέναι πῶς σε; ὁ δ' εἶπε καὶ ἀδελφός γε ποιήσομαι, καὶ φίλτρα, καὶ κοινωνὸς ἁπάντων ὧν ἂν δυνώμεθα κτήσασθαι. σοὶ δ', ὦ ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα δώσω· καὶ εἴ τι σοὶ δοκεῖ θυγάτηρ, ὠνήσομαι θεραπίῳ νόμῳ. Βισάνθην οἴκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλιστον χωρίον ἐστὶ τοῦτο θαλάττης. ἀκούσαντες ταῦτα, δίεξις δύσεις λαβόντες, ἀπήλαυνον, πρὸς ἡμέρας ὧν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ ἀπήγγελαν ἑκάστοις τοῖς πέμψασιν. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν ἀρίσταρχος πάλιν ἐκάλει τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς. τοῖς δ' ἔδοξε τῇ πρὸς ἀρίσταρχον ὁδὸν ἐᾶσαι, τὸ δὲ στράτευμα συγκαλέσαι. καὶ συνῆλθον πανταχοῦ πλὴν οἱ νέων. ἔστι δὲ πρόχειρον ὡς δίεκα στάδια. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀνασὰς ξενοφῶν, εἶπε τάδε· ἄνδρες, στρατεύειν μὲν οὐδαμῇ βουλόμεθα, ἀρίσταρχος δὲ τριήρεις ἔχων, κωλύει, ὡς ἐς πλοῖα ἐκ ἀσφαλὲς ἐμβαίνειν. ὅτου δὲ ἕνεκα ἐς χερρόνησον κελεύει βίᾳ στρατεύεσθαι τὸ ἱερὸν ὄρος πορεύεσθαι. ἢν δὲ κρατήσωσιν τούτου ἐκεῖσε ἐλθόντες, ὅτι κωλύσειν ἔτι φησὶν ὑμᾶς, ὥσπερ ὁ μὲν βυζαντίῳ· οὔτε βιάσεσθαι ἔτι ὑμᾶς, ἀλλὰ λήψεσθαι μισθὸν μᾶλλον· οὔτε πολιόρκεσθαι ἔτι ὥσπερ νυνί, φίλιον ὄντων τῶν τῆδε. οὕτω μὲν ταῦτα λέγει. σεύθης δὲ φησὶν ἂν πρὸς ἐκεῖνον ἥκειν, εἰ ποιήσειν ὑμᾶς. νῦν δὲ σκέψασθε, πότερον φίλον μένοντες τούτου βουλεύσεσθε, ἢ εἰς τὰ ὠνητήρια ἐπανελθόντες. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ, ἐπεὶ φίλον οὔτε ἀργύριον ἔχομεν, ὥστε ἀγοράζειν, οὔτε ἄνευ ἀργυρίου ἐῶσι λαμβάνειν τὰ ὠνητήρια, ἐπανελθόντας εἰς τὰς κώμας, ὅθεν οἱ ἵππους ἐῶσι λαμβάνειν ἐκεῖ ἔχοντας τὰ ὠνητήρια, καὶ ἀνούντας ὅτι τίς ὑμῶν δοκεῖ ταῦτα αἱρεῖσθαι, ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ λυσιτελοῦν εἶναι. καὶ ὅτῳ ὑμῖν ταῦτα δοκεῖ, ἀράτω τὴν χεῖρα. αὐτεπάναγκες ταῦτα. ἀπιόντος τοίνυν, ἔφη, συσκοπάζεσθε, καὶ ἐπειδὰν παραγγέλητε ἑπέσθαι δεῦρο ἡγουμένῳ. μετὰ ταῦτα ξενοφῶν μὲν ἠγεῖτο, οἱ δ' εἵποντο· νέων δὲ παρὰ ἀριστάρχου ἄλλοι ἐπῆσαν ὠνητὴν ἕπεσθαι. οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουον. ἐπεὶ δὲ ὅσον ν΄ στάδιους προῆλθον πάντα σεύθης, καὶ ὁ ξενοφῶν ἰδὼν αὐτὸν, προσκαλέσαι ἐκέλευσεν, ὅπως πλείοσιν ἀκούουσιν εἴποι αὐτῷ ἃ ἐδόκει συμφέρειν. ἐπεὶ δὲ προῆλθεν, εἶπεν ὁ ξενοφῶν· ἡμεῖς πορευόμεθα ὅπου μέλλει τὸ στράτευμα ἕξειν προφύλ. ἐκεῖ δὲ ἀκούοντος καὶ σοῦ καὶ τῶν τοῦ λακωνικοῦ, αἱρησόμεθα ἃ ἂν λυσιτελῇ δοκοῦσιν εἶναι. ἢν δὲν ἡμῖν ἡγήσῃ, ὅπου πλεῖστά ἐστιν ὠνητήρια, ἀκούσεσθαι σοῦ νομιοῦμεν ἡγεμόνι καὶ ὁ σεύθης εἶπεν· ἀλλὰ οἶδα κώμας πολλὰς ἀθρόας καὶ πάντα ἐχούσας τὰ ὠνητήρια, ἀπεχούσας ὑμῶν ὅσων δι' ἐλαύνοντος ἂν ἥδεως ἀριστῶμεν. ἡγοῦ τοίνυν, ἔφη ὁ ξενοφῶν. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς δεῖπνα δέλης, σωπλῆθον οἱ στρατιῶται, καὶ εἶπε σεύθης τοιάδε· ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, δέομαι ὑμῶν στρατεύεσθαι σὺν ἐμοί, ἢν ἐπαισχυνῶμαι ὑμῖν τὸ μισθὸς δώσειν λυζικηνὸν, λοχαγοῖς τε καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζόμενα. ἔξω δὲ τούτων, ἐγὼ

τὸν ἄξιον τιμήσω. εἶτα δὲ καὶ ποτὲ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐκ τῆς χώρας λαμβάνοντες ἔξετε. ὁπόσα δὲ ἂν ἁλίσκηται, ἀξιώσω αὐτὸς ἔχειν, ἵνα τοῦτα διατιθέμενος, ὑμῖν τὸν μισθὸν ποιῶ. καὶ τὰ μὲν φεύγοντας καὶ ἀπιόντας διώξασθαι, ἡμεῖς ἱκανοὶ ἐσόμεθα διώκειν καὶ μαστεύειν. ἢν δέ τις αὐθίσηται, σὺν ὑμῖν πειρασόμεθα χεροῦσθαι. ἐπήρξω ξενοφῶν· πόσον δὲ ἀπὸ θαλάττης ἀξιώσεις σωτήριόν σοι τὸ στράτευμα; ὁ δ' ἀπεκρίνατο· οὐ πάνυ πολλοῦ ἐπὶ ἡμέρας, μεῖον δὲ τοσαύτης. μετὰ ταῦτα ἐδόκει λέγειν τῷ βουλομένῳ. καὶ ἔλεγον πολλοὶ ἤδη ταῦτα, ὅτι φαύλως ἄξια λέγει σύθης. χειμὼν γὰρ ἦν, καὶ ὅτε οἰκάδε ἀφικέσθαι δεῖ βουλομένῳ δυνατὸν εἶναι· διαγενέσθαι τὰ νῦν φίλια οὐχ οἷόν τ' εἶναι. δεῖσι δὲ ὠνουμένοις ζῆν. νῦν δὲ τῆς πολεμίας διατρίβειν ἢ προέφεσθαι, ἀσφαλέστερον μετὰ σεύθου, ἢ μόνοις ὄντων ἀγαθῶν τοσούτων. εἰ δὲ μισθὸν προσλήψοιντο, εὔρυμα ἐδόκει εἶναι. ὧν τούτοις ἐπεξηγησάμενος· εἴ τις αὐτὰ λέγει, λεγέτω· εἰ δέ μή, ὧν ψηφίζεσθε ταῦτα. ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, ἐπεψηφίσαντο, καὶ ἔδοξε ταῦτα. θυθὺς δὲ σύθης ἔφη, ὅτι συστρατεύσοιντο αὐτῷ. μετὰ δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ἤδη τάξεις ἐσκλίνασαν, στρατηγοὺς δὲ καὶ λοχαγοὺς ὧν δεῖπνον σύθης ἐκάλεσε, πλησίον κώμης ἔχων. ἐπεὶ δ' ὧν θύραις ἦσαν, ὡς ὧν δεῖπνον ἰόντες, ὧν τις ἡρακλείδης μαρωνείτης, ὅτε πρόσω γνοὶ ἑκάστω, ὃς ἔνας ἢ ἔχει τί δοῦναι σύθῃ. πρῶτον μὲν πρὸς πρέσβεις τινὰς, οἳ παρῆσαν φιλίαν διαπραξάμενοι πρὸς μήδοκον τὸν ὀδρυσῶν βασιλέα, καὶ δῶρα ἤγαγον διδόντες αὐτῷ τε καὶ τῇ γυναικί, ἔλεγεν, ὅτι μήδοκος μὲν αὖ ἦν, δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδόν. σύθης δ', ἐπεὶ δὲ τὸ στράτευμα οὗτος ἔλαφρον, ἀφ' ἵππων ἐστὶ ὧν θαλάττῃ. γέτων δὲ ὧν ἱκανώτατος ἔσαι ὑμᾶς καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν. εἰ δὲ σωφρονῆτε, τούτῳ δώσετε ὅ, τι ἄγητε, καὶ ἄμεινον ὑμῖν διακείσεται, ἢ ἐὰν μηδένα τοιοῦτον ποιῆτε, διὰ τοῦτο μὲν οὕτως ἐπειθον. αὖθις δὲ τιμασίωνι τῷ λαρδιανεῖ προσελθών, ἐπεὶ ἤκουσεν αὐτῷ εἶναι καὶ ἐκπώματα καὶ τάπητας βαρβαρικὰς, ἔλεγεν, ὅτι νομίζοιτο ὁπότε ὧν δεῖπνον καλέσαι σύθης, δωρεῖσθαι καὶ τῷδε τοὺς καλοῦντας. οὐ τοσοῦτος δ' ἂν μέγας γῆθάδε γένοιτο, ἱκανὸς ἔσαι σὲ καὶ οἰκάδε κατάγειν, καὶ γῆθάδε πλούσιον ποιῆσαι. τοιαῦτα προυμνᾶτο ἑκάστῳ προσών. προσελθὼν δὲ καὶ ξενοφῶντι, ἔλεγε· σὺ καὶ πόλεως μεγίστης εἶ, καὶ παρὰ σεύθῃ τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι. καὶ γὰρ τῇδε τῇ χώρᾳ ἴσως ἀξιώσεις καὶ τείχη λαμβάνειν, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τῶν ὑμετέρων ἔλαβον καὶ χώραν. ἄξιον οὖν σοι καὶ μεγαλοπρεπέστατα τιμῆσαι σεύθην. δῶρα δέ σοι ὧν παρήνεγκα. εὖ οἶδα γάρ, ὅτι ὅσῳ ἂν μείζω τούτων λάβῃς, τοσούτῳ μείζω τοῦ τούτου ἀγαθὰ ποιήσῃ. ἀκούων ταῦτα ὁ ξενοφῶν, ἀπόρει. ὁ γὰρ διαβεβήκει ἔχων ἐκ παρέας, εἰ μὴ πάνυ δι καὶ ὅσον ἐφόδιον. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθον ὧν τὸ δεῖπνον, τῶν τε θρακῶν οἱ πράτιστοι καὶ τότε παρόντων, καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ τῶν ἑλλήνων, καὶ εἴ τις πρεσβεία παρῆν ἀπὸ πόλεως, τὸ δεῖπνον μὲν ὧν καθημένοις κύκλῳ. ἐπειτα δὲ πρόποσις ἐδόθη εἰσηνέχθησαν πᾶσιν. ἔστι δ' ὅσον εἴκοσι κρεῶν μεστοὶ νενεμημένων, καὶ ἄρτοι ζυμῖται μεγάλοι πεφαρμένοι ἦσαν πρὸς τοῖς κρέασι. μάλιστα δὲ αἱ βάπεζαι

merito & dignitate honorē habebo. Cibaria quidē uobis ex agro, uti nūc, suppeditabunt. Quæ capetis reliqua, ea ut penes me sint, æquū esse statuo, quo ex ijs uobis stipēdia pendam. Accedētes sane & fugiētes, satis idonei erimus, qui persequamur atq; inuestigemus: sin erūt qui resistāt, eos uestro auxilio fretus, ut in potestatē meā redigā, operā dabo. Tūc Xenophō: Quām lōge, inquit, à mari, ut hic te exercitus sequatur, postulas? Nihilo, respōdit ille, lōgius, q̄ septē dierū itinere, at que haud scio an multo minus. Fecit tūc potestatē omnib. qui uellent, dicēdi. Dixerūt itaq; multi, quātuis æstimāda quæ Scuthes dixisset. Hyemē iam esse, neq; idoneā ad nauigandū tempestatē. Hybernare in amicorū finib. minime expedire, ubi nō nisi de reb. emptis exercitus ali posset. In hostili uero agro statiua habere, ac sibi cōmeatus cōparare, in magna rerū copia, multo fore tutius unà cū Scuthe, q̄ si ab eo discesserint. Quod si stipendiū etiā ab eo accipiāt, præclare omnino secum actū existimandū esse. His auditis, si quis, inquit Xenophō, est, qui his uelit cōtradicere, dicat iam is licet: sin his oēs assentimini, sciscite. cōtradixit nemo. Scitū igitur factū est: Tūc Scuthes sibi illos dixit in bellicis expeditionib. socios fore. Post hæc alij quidē in ordines descripti, castra posuerūt: centuriones & prætores ad cœnā uocauit Scuthes, cum nō lōge ab uno de proximis uicis abesset. Interea dum ad fores oēs astarent, ut cœnatū intromitterētur, adfuit Heraclides quidā Maronites: is ad eos, quos aliquid habere existimabat, qd Scuthæ dare possent, accedebat, ac primū quidē ad Parianos, qui ea de causa uenerāt, ut cū Medoco Odrysorū rege de pace agerēt, ac cū ei tū uxori eius dona attulerāt: Quid, inquit, Medoco ista potius dabitis, qui à mari duodecim dierū itinere abest? cur nō potius Scuthæ, qui hoc tā sibi adiūcto exercitu, maritimæ ore quā facilime imperiū obtinebit, ac uobis uel prodesse, uel obesse tā finitimis, plurimū poterit? Quin uos huic quæ cūq; affertis, si reb. uestris bene consultū uolueritis, nō ei dabitis, qui lōgissime à uobis abest. Et sane, ut ita faceret, persuasit. Ad Timasionē deinde Dardanēsem cū acceßisset, quē audierat & pocula, et barbaricos tapetas habere: Ita, inquit, more maiorū traditū est, ut qui à rege inuitātur, pro copijs suis ei dona dēt: hi certe si impiū suū auxerit, facile aut domū te reducere, aut si hic manere malueris, te locupletare posßit. Hæc separatim cū singulis agebat. Ad Xenophontē etiā cū uenisset, Ex magna, inq̄t, tu ciuitate es, & pcelebre tuū ē apud Scuthē nomē: neq; uero dubito quin et oppidū et agrū ut ante etiā de maiorib. tuis nōnulli, in regione nostra sis accepturus: p igitur æquū est, luculēter Scuthē à te ornari: atq; hæc tibi amicus, ut q̄ maxime, suadeo: mihi .n. pſuasum habeo, quo illi maiora dederis, eo te ab illo maiora, ac præclariora accepturū. Hic Xenophō qd ageret dubitabat: ē Pario. n. soluerat cū unico puero, neq; plus pecuniæ habebat, q̄ p uiatico esset. Cū iā essēt oēs ingreßi ad cœnā, ē Thracib. qui tūc aderāt, nobilißimus quisq;, prætores deinde ac cēturiones Græcorū & à quacūq; ciuitate missæ legatiōes, in orbē accubuere. Sūt omnib. tripodes appositi, nō pauciores q̄ x x. carnib. refertißimi: & cū carnib. cōfixi panes fermentati, prægrandes. Hospitibus autem præ ceteris, mensæ

pa/

patrio ritu apponebantur. Seuthes primus omnium appositos sibi panes in frusta discidit, atq; eos quibus uisum est proiecit: eodem modo & carnes à se dun/taxat prægustatas. Atq; itidem cæteri, quibus mensæ appositæ fuerant, fecere. Erat in eo conuiuio Arcas quidam, Aristus nomine, edacitate maxime insignis: is ritum illum dißipandi, ac distrahendi cibaria, nihil ad se pertinere arbitratus, ingenti pane correpto, carneq; multa genibus imposita, epulabatur. Cumq; uini cornua, quæ circunferebantur, omnes à pincerna ac/cepissent, ac iam Xenophon epulari desisset, Aristus, illi, inquit, propinato: cessat enim iam, ego uero neutiquam. Eam uocem cum audisset Seuthes, de ministro quæsiuit, quid ille diceret: id cum indicasset, græce enim aliquid sciebat, risus est ab omnibus consecutus. Cum omnes iam potu exhilarati essent, introijt Thrax quidam album equum ducens, sumptoq; uini pleno cornu, tibi, inquit, propino Seuthe, atq; hunc equum dono do, super quo & quencunq; uolueris facile asse quêre: ac si retrocedere contigerit, à tergo relictum hostem non metues. Alius puerum, eodem modo propinans, dedit: uestimenta alius, ad uxoris usum. Timasion argenteam phialam, & tapetium, non minoris precij minarum decem. Surrexit hic Gnesipus Athenensis, ac, PRISCA, inquit, LEGE, qui habent, regi dona dant: qui non habent, eos quod dent, à rege æquum est accipere. Hæc ille. At Xenophon quid agendum sibi esset, uehementer dubitabat. Sedebat ille qui dem in proxima regi, atqueadeo honoratißima sella. Et Heraclides pincernam ut cornu sibi præberet monuerat. At ille cum ante accumberet, poculo sumpto alacriter surrexit: Et tibi ego, inquit, Seuthe, meipsum, & socios hosce meos in fidem tuam trado atq; dedo, & eorum neminem inuitum: nemo est enim qui non æque atq; ego à te gratiam studeat inire, tibiq; amicus esse cupiat: ac nunc adsunt, ut gratis tua causa & labores suscipiant, & pericula adeant: quorum auxilio, dis fauentibus, & patrium regnum recipies, & alienos etiam agros imperio tuo adijcies, multos præterea equos, uiros, fœminas in potestatem rediges: è quorum finibus nihil erit necesse prædas agere: ipsi enim tibi ultro dona afferent. Tunc Seuthes ex prouocatione bibit, & de more cornu in eum qui proximus erat, effudit. Post hæc Cerasuntij ingressi sunt, qui tibijs, tubisq; è bubulis ossibus, in numerum, ut qui magade canunt, signum dedere. Ad eum cantum primus omnium Seuthes excitatus, bellicum quiddam uociferatus est, ac peragiliter uitantis iaculum gestum egit. Adfuerunt etiam sanniones. Sole uero iam cadente, surrexerũt Græci, ac Seuthen monuerunt ut excubias disponeret, ac tesserã daret: rogarunt etiã ut ediceret, ne quis è Thracibus noctu in Græcorum castra intraret: quod sane de fide Seuthæ nihil se dubitare dicerẽt, quãta uero Thracibus habenda esset, nondum se scire. Cum Græcis unà surrexit Seuthes, nulla ebrietatis signa præ se ferens: atque exiens, prætoribus ad se uocatis, Nondum, inquit, hostes de nostra societate quicquã resciuerũt: quod si eos adorti fuerimus, antequam aut sibi caueant, aut auxilia contra nos comparent, facile et prædam multam agere, & homines quamplurimos capere posßimus.

Id

ἡμῖν οὖν ξένος ἀεὶ ἐπίθωνδ. νόμος ἦν λῶ, ἦ πρῶτος ἕδοξε ἐποίει σεύθης, αἰνελόμην τοῦ πρὸ κειμένου αὐτῷ ἄρτος, δρέπανα κατεμικρόν, καὶ ἐρρίπτει οἷς αὐτῷ ἐδόκει. καὶ τὰ κρέα ὡσαύτως ὅσον μόνον γεύσασθαι ἑαυτῷ καταλιπών. οἱ ἄλλοι δὲ καὶ ταῦτα ἐποίουν, καθ' ὃς αὐ πρόπιοι ἐκεῖνος. ἄρκας δέ τις, ἄριστος ὄνομα, φαγεῖν δεινός, τὸ μὲν δὴ ἐρρίπτειν εἴα χαίρειν. λαβὼν δὲ εἰς τὴν χεῖρα ὅσον βραχιόνιον ἄρτου, καὶ κρέα δέμενος ὡς τὰ γόνατα, ἐδείπνει. κέρατα δὲ οἶνος προὐφέρετο, καὶ πάντες ἐδέχοντο. ὁ δ' ἄριστος ἐπεὶ πρὸ αὐτοῦ φέροιτο τὸ κέρας ὁ οἰνοχόος ἰών, εἶπεν, ἰδοὺ τὸ ξενοφῶντα ὀκνεῖ πιεῖν τὸ, ἐκείνῳ, ἔφη, δός. χολᾶσει γάρ. ἤδη, ἐγὼ δ' ὅπως. ἀκούσας ὁ σεύθης τὴν φωνὴν, ἠρώτα τὸν οἰνοχόον, τί λέγοι. ὁ δὲ οἰνοχόος εἶπεν· ἑλληνίζειν γὰρ ἐπίστατο. γνοὺς δὲ ἤδη γέλως ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ πρόσχωρεῖ ὁ πότος, εἰσῆλθεν αὖθις θρᾷξ, ἵππον ἔχων λευκόν, καὶ λαβὼν κέρας μέσον, εἶπε· πρόπινω σοι, ὦ σεύθη, καὶ τὸν ἵππον τόνδε σοι δωρῶμαι, ἐφ' ὃ κὴ διώκων οὐκ ἂν ἐθέλοις, ἀφίησις· κὴ ἀχωρῶν, οὐ μὴ δείσῃς τὸ πολέμιον. ἄλλος παῖδα ἀγαγών, ὃν ἐδώρήσατο πρόπινον. κὴ ἄλλος ἱμάτια τῇ γυναικί. κὴ τιμασίων τε πρόπινον, ἐδωρήσατο φιάλην ἀργυρᾶν, καὶ τάπητα ἀξίαν δέκα μνῶν. γνήσιππος δὲ τις ἀθηναῖος ἀνασὰς εἶπεν, ὅτι ἀρχαῖον ἐστι νόμος κάλλιστος, τοὺς μὴ ἔχοντας διδόναι τοῖς βασιλεῦσι τιμῆς ἕνεκα· τοὺς δὲ μὴ ἔχοντας διδόναι τὸν βασιλέα, ἵνα κἀγὼ, ἔφη, σοί τι ἔχω δωρεῖσθαι καὶ τιμᾶν. ὁ δὲ ξενοφῶν ἠπορεῖτο ὅ, τι ποιήσοι. καὶ ἐτύγχανον ὡς τύχοι ἐμοὶ μὲν τὸ πλησιαίτατον δίφρον καθήμενον. ὁ δ' ἡρακλείδης ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸ κέρας ὑπεκφέρειν τὸν οἰνοχόον. ὁ δὲ ξενοφῶν, ἅτε δὴ ὑποπεπωκὼς ἐτύγχανον, αἴρεται θαρραλέως καὶ ἐξάμενος τὸ κέρας, καὶ εἶπεν· ἐγὼ δέ σοι, ὦ σεύθη, δίδωμι ἐμαυτὸν, καὶ τοὺς ἐμοὺς τούτους ἑταίρους φίλους εἶναι πιστούς, καὶ οὐδένα ἄκοντα, ἀλλὰ πάντας μᾶλλον ἐμοῦ σοὶ βουλομένους φίλους εἶναι. καὶ νῦν πάρεσμεν οὐδενὸς σε προσαιτοῦντες, ἀλλὰ καὶ προσέμενοι καὶ πονεῖν ὑπὲρ σοῦ καὶ προκινδυνεύειν, μεθ' ὧν αὖ οἱ θεοὶ δέλωσι, πολλὴν χώραν τῆς μὲν ἀρχῆς πατρῴαν δόντες, τῆς δὲ λυτήσει. πολλοὺς δ' ἵππους, πολλοὺς δὲ ἀνδρας καὶ γυναῖκας κατασήσει, ὥς γε οὐδὲ λίζεσθαι δείσει, ἀλλ' αὐτοὶ φέροντες πρὸς σὲ δῶρα. ἀνασὰς ὁ σεύθης, σπεισάμενος ἔπιε καὶ συγκατεσκέδασε τοῦ μετ' αὐτοῦ τὸ κέρας. μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον λεγόμενοι ταῦροι, οἱ σημαίνουσι αὐλοῖς τε καὶ σάλπιγξιν ὁμοβοῖναις, ῥυθμός τε καὶ οἷον μαγάδι καλπίζοντος. καὶ αὐτὸς σεύθης ἀνασὰς, ἀνεκρούετο πολεμικὸν, καὶ ὠρχήσατο ὥσπερ βέλος φυλαττόμενος μάλα ἐλαφρῶς. εἰσῆλθον δὲ καὶ γελωτοποιοί. ὡς δ' ἦν ἤδη ὧν δυσμὰς, αἰσθάνονται οἱ ἕλληνες, καὶ εἶπον, ὅτι ὥρα εἴη νυκτοφύλακας καθίσαι, καὶ σύνθημα παραδιδόναι. καὶ σεύθης ἐκέλευε παραγγέλλειν, ὅπως εἰς τὰ ἑλληνικὰ στρατόπεδα μηδεὶς θρᾳκῶν εἴσεισι νυκτός. ὥστε δὲ πολέμιοι θρᾷκες ἡμῖν, καὶ ὑμεῖς οἱ φίλοι. ὡς δ' ἀχθόμενος, σύνοιδεν ὁ σεύθης, δῆλόν τι μεθύοντι ἐοικώς. ἀναθὼν δ' εἶπεν, αὐτὸς δὲ σπένδεσθε ἀκροκελεύστως· ὦ ἄνδρες, οἱ πολέμιοι ἡμῶν δοκίζουσί πως ἡμετέραν συμμαχίαν. ἣν δὲ ἐλθωμεν ἐπ' αὐτούς, πειρῶμεν φυλάξασθαι, ὥστε μὴ ληφθῆναι, ἢ πρᾶσκολάζεσθαι, ὥστε ἀμύνεσθαι, μάλιστα δὲ λάβοιμεν χρήματα καὶ ἀνδράποδα.

σωτῆ/

σωεπήνουν ταῦτα οἱ στρατηγοί, καὶ ἤγεῖσθαι ἐκέλευον. ὁ δ' ἔπε· παρασκευασάμενοι ἀναμένετε. ἐγὼ δ' ὁπόταν καιρὸς εἴη ἥξω παρ' ὑμᾶς, καὶ σὺν πελτασταῖς, καὶ ὑμᾶς ἀναλαβὼν, ἡγήσομαι σὺν τοῖς θεοῖς. καὶ ὁ ξενοφῶν ἔπε· σκέψασθαι τοίνυν εἴποτ νυκτὸς πορευσίμεθα, ἢ ὁ ἑλληνικὸς νόμος κάλλιον ἔχει. μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐν ταῖς πορείαις ἡγεῖται τὸ στρατεύματος, ὁποῖον ἀεὶ πρὸς τὴν χώραν συμφέρει, ἐάν τε ὁπλιτικὸν, ἐάν τε πελτασικὸν, ἐάν τε ἱππικόν. νύκτωρ δὲ νόμος τοῖς ἕλλησιν ὅδιν ἡγεῖσθαι τὸ βραδύτατον. οὕτω γὰρ ἥκιστα διασπᾶται τὰ στρατεύματα· καὶ ἥκιστα λανθάνουσιν ἀπολιπόντες ἀλλήλους. οἱ δὲ διασπασθέντες, πολλάκις καὶ πολεμίους ποιοῦσιν ἀλλήλους, ἢ ἀγνοοῦντες καλῶς πράττουσιν. ἔφη ὁ σεύθης· ὀρθῶς τε λέγετε, καὶ ἐγὼ νόμῳ ἐμετέρῳ πείσομαι. καὶ ὑμῖν μὲν ἡγεμόνας δώσω τῶν πρεσβυτάτων καὶ ἐμπειροτάτους τῆς χώρας. αὐτὸς δ' ἐφέψομαι τελευταῖος, καὶ ἵππους ἔχων. τάχυ γὰρ πρῶτος ἂν δέη παρέσομαι. σύνθημα δ' ἔπον ἀθηναῖοι κατὰ τὴν συγγένειαν. ταῦτ' εἰπόντες ἀνεπαύοντο. ὡίνικα δ' ἐν μέσαις νύκτας, παρῆν σεύθης, ἔχων καὶ ἱππέας τεθωρακισμένους, καὶ σὺν πελτασταῖς σὺν τοῖς ὅπλοις. καὶ ἐπεὶ παρέδωκαν καὶ ἡγεμόνας, οἱ μὲν ὁπλῖται ἡγοῦντο, οἱ δὲ πελτασταὶ εἵποντο, οἱ δ' ἱππεῖς ὀπισθοφυλακοῦσιν. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐν, ὁ σεύθης παρήλαυνεν εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐπῄνεσε τὸν ἑλληνικὸν νόμον. πολλάκις γάρ, ἔφη, νύκτωρ αὐτὸς καὶ σὺν ὀλίγοις πορευόμενος, ἀκροσαθεῖται σὺν τοῖς ἵπποις ἀπὸ τῶν πεζῶν. νῦν δὲ ὥσπερ δέον, ἅθρόοι πάντες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ φανόμεθα. ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πορεύεσθε αὐτοῦ καὶ ἀναπαύεσθε. ἐγὼ δὲ σκεψάμενός τι ἥξω. ταῦτ' εἰπὼν ἤλαυνε δι' ὀρους ὁδόν τινα λαβών. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς χίονα πολλὴν, ὑπέψατο ἐν τῇ ὁδῷ, εἰ εἴη ἴχνη ἀνθρώπων, ἢ πορευόμενα ἢ φαντία. ἐπεὶ δὲ ἀτριβῆ εὗρε τὴν ὁδὸν, ἧκεν ταχὺ πάλιν, καὶ ἔλεγε· καλῶς, ὦ ἄνδρες, ἔστα, ἐὰν θεὸς θέλῃ. οὐ γὰρ ἀνθρώπους λήσομεν ὑπερσόντες. ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡγήσομαι τοῖς ἵπποις, ὅπως ἄν τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυγὼν σημήνῃ τοῖς πολεμίοις. ὑμεῖς δ' ἕπεσθε. λαμπρὰ λειφθῆτε, ὡς σίδω τῶν ἵππων ἕπεσθε. ὑπορβαύντες δὲ τὰ ὄρη, ἥξομεν εἰς τὰς κώμας, πολλάς τε καὶ εὐδαίμονας. ὡίνικα δὲ ὧν μέσον ἡμέρας, ἦσάν τε ὧν τοῖς ἄνδρεσι, καὶ κατιδὼν τὰς κώμας, ἧκεν ἐλαύνων πρὸς τοὺς ὁπλίτας, καὶ ἔλεγεν· ἀφήσω ἤδη καταθεῖν τοὺς μὲν ἱππέας εἰς τὸ πεδίον, τοὺς δὲ πελτασταὶ ὑδὶ τὰς κώμας. ἀλλ' ἕπεσθε ὡς ἂν δύνησθε τάχιστα, ὅπως ἄν τις ὑμῖν σῴζηται, ἀλέξεσθε. ἀκούσας ταῦτα ὁ ξενοφῶν, κατέβη ἀπὸ τοῦ ἵππου. καὶ ὃς ἤρετό τί καταβαίνεις; ἐπεὶ σπεύδειν δεῖ. οἶδα, ἔφη, ὅτι οὐκ ἐμοῦ μόνου δεῖ. οἱ δ' ὁπλῖται θᾶττον δραμοῦνται καὶ ἥδιον, ἂν καὶ ἐγὼ πεζὸς ἡγῶμαι. μετὰ ταῦτα ὡς ἦρε καὶ τιμασίων μετ' αὐτοῦ, ἔχων ἱππέας ὡς τετταράκοντα τῶν ἑλλήνων. ξενοφῶν ἤ παρηγύνησε τοὺς εἰς πεντήκοντα ἔτη, παραιρεῖσθαι ἀπὸ τῶν λοχαγῶν δυζώνους. καὶ αὐτὸς μὲν ἐπρόσχαζε τούτους ἔχων. ἐλεαίνωρ δὲ ἡγεῖτο τῶν ἑλλήνων. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς τῆς κώμας ἦσαν, σεύθης ἔχων ὅσον πεντήκοντα ἱππέας, πρωΐας,

ἔπε·

Id est prætoribus uehementer probatum, ac se ut duceret, rogarunt. Vos igitur, inquit ille, paratι ad rem gerendam, me expectabitis: ego cum tempus idoneum uisum fuerit, ad uos ueniam: ac cum cetratos assumpsero, dis fretus, uobis me ducem præbebo. Tunc Xenophon: Atenim, inquit, consideres uelim, nunquid si de nocte nobis iter faciendum sit, præstet græco more agmen instruere: nam si de die eundum, ex locorum dun taxat ratione, aut grauem armaturã, aut peltatos, aut equitatum præire oportet: de nocte uero cum iter suscipitur, græco ritu impeditißima quæque exercitus pars agmen ducit: sic enim minime agmen diuiditur, neq; facile, qui fugam cogitent, alios latêre possunt: et profecto sæpe accidere consueuit, ut dißipati per errorem in suos inuadant, ac magnæ utrinq; offensiones fiant. Recte, inquit Seuthes, dicis, ac uestro isti instituto parendum censeo. Vobis itaq; duces homines natu maximos, & eosdẽ locorũ peritißimos dabo: ego postremus cum equitatu consequar, ac cũ opus fuerit, quãcelerrime ad principia præsto ero. Tesseram Athenienses cognationis ius dedere: atq; his ita constitutis, quiete corpora curarunt. De media uero nocte præstò fuit Seuthes, secumq; loricatos equites adduxit, & cetratos suis armis instructos & ornatos: ubi editi duces sunt: grauis armatura agminis primam partem, secundam cetrati tenuerunt: equitibus tergi custodia mandata est. Vbi uero illuxit, Seuthes in frontem agminis promouit, ac Græcorum institutum magnopere collaudauit: Quoties enim, inquit, ego nocturnis itineribus in paruo agmine, cum equitatu, à pedestribus copijs aberraui? Nunc uero ita, uti maxime opus est, uniuersi prima luce eodem in loco consistimus: sedenim quanti sper ad uos omnia speculatus redeo, hic requiescite. Ac statim uiam montanam ingressus, cum niuem multam offendisset, ad hominũ maxime uestigia attendit, auersá ne illa essent, an aduersa. Vbi uiã uidit minime tritam, ad suos reuersus, Recte, inquit, modo di faueãt, omnia: homines, mihi credite, opprimemus. Sed procedam cum equitatu, ut si quem forte in uia uidero, eum ante comprehendendum curem, quàm hostibus quicquam significet: uos consequimini: ac si fueritis à tergo relicti, uiam uobis equorum uestigia monstrabunt. certe his montibus superatis, in uicos perueniemus multos & opulentos. Hora fere sexta iam erat, cum ipsa montium iuga tenebat: unde cum uicos despiceret, incitato equo ad grauem armaturam uenit: ac immittã, inquit, equitem in campos, peltatos in uicos: uos uelim quàm celerrime consequi, ut si qui restiterint, opem feratis. Hæc cum Xenophon audisset, ex equo statim desiluit. Ad quem Seuthes: Quid tu, inquit, descendis? quod scilicet accelerandum est, respondit ille. Neq; omnino tua unius opera indiges. Grauis uero armatura multo maiorem celeritatem suscipiet, cum me etiam ipsum pedestrem agmen ducentem uiderit. Cum eo profectus etiam Timasion, cum Græcis equitibus circiter L X. Xenophon ijs, qui annorum L. minores essent, imperauit, ut à centurionibus digressi, expediti in primum agmen transirent: ac cum his ipse raptim aduolauit. Cleanor Græcos ducebat. Vbi in uicos peruentum est, recurrens cum L. haud amplius equitibus Seuthes: Ita,

A inquit,

inquit, est, uti ante dixisti Xenophon: equites longe iã
à nobis abierũt, ac solũ huc illuc excurrunt: illud uero
metuo, ne hostes globo facto eos inuadant. Oportet i/
taq; uestrũm partẽ aliquã, circa hos uicos in præsidijs
esse: sunt. n. hominibus refertißimi. Atenim ego, inquit
Xenophon, cũ meis iuga occupabo: tu uero Cleanora
iube per cãpos phalangẽ in uicos extendere. Cũ id ita
factum esset, capti sunt homines nõ pauciores q̃ M. bo
ues bis mille, ouiũ prope x. millia: ac tunc quidem ibi
pernoctarunt. Postero uero die Scuthes cũ uicos totos
exuri iußisset, atq; ita ut nulla domus reliqua fieret, cæ
teri, nisi paruissent, qd metuendũ sibi esset intelligerẽt,
pedẽ retulit, ac prædam Heraclidæ tradidit, ut eam Pe
rinthi uenundandã curaret, quo ex ea pecunia, quæ in
de coacta esset, stipendiũ militi dissolueretur. Ipse cum
Græcis in Thynorũ campis castra posuit. Ex hostibus
qui euadere potuerant, in montes cõfugerant. Erat in
illis locis nuis magna uis, ac frigus adeo uehemens,
ut aqua cœnantibus apposita, quin & in dolijs uinum
congelasceret, multis etiam Græcorũ, nares & auricu
læ solo tactu præ rigore auellerẽtur. Ac tũc plane no/
stris est intellectũ, qua nã de causa Thraces uulpium
pellibus capita, ad imas usq; aures uelarent. Sed ijdem
nõ solùm pectora, sed femora etiã tunicis muniũt: atq;
in equis sedẽtes, talaribus lacernis, nõ chlamydib. u/
tuntur. Scuthes quibusdam è captiuorũ numero in mõ
tes dimißis, iußit illis, qui illuc confugerant, renuncia
re, nisi in pristinas sedes quamprimũ redissent, ac se in
eius potestatẽ dedissent, se uicos eorum inflammaturũ,
corruptoq; omni frumento, fame eos necaturum. Fecit
hic nuncius ut mulieres tantum, pueriq;, ac seniores
descenderent: iuniores uero in uicis, qui sub monte e/
rant, castra locarunt. Quod cum Scuthes rescisset, Xe
nophontẽ iußit cum ualẽtißima grauis armaturæ par
te se sequi. Nocte è castris egreßi, cum prima luce in ui
cos uenerũt. Ex illis uero quãplurimi diffugerant in
proximos montes: quicũq; deprehensi sunt, eos omnes
iaculis Scuthes cõfixit. Erat in Græcorũ exercitu Epi/
sthenes quidã Olynthius, puerorũ cum primis amator:
is eximia pulchritudine puerũ, tunc primũ pubescen/
tem, pelta armatũ conspicatus, cum prope iam esset ut
occideretur, Xenophontẽ obsecrauit, ut puero tã pul/
chro auxilio esset. Et ille quidẽ deprecatione suscepta,
primùm Scuthen docuit, Epistenen ijs morib. hominẽ
esse, ut nõ aliam ob causam aliquando centuriã unam
conscripserit, nisi ut eorum qui forma præstarent, dele
ctum haberet, ac uirtutis unà cum illis documenta da/
ret. Tunc Scuthes ad eum conuersus: Quid tu, inquit,
Epistene, inducásne tibi in animũ, ut pro isto moria/
re? Tunc ille iugulũ ostentans, Feri me, inquit, si ita pu
er iubet, atq; id est gratũ ei futurũ. Puerum deinde ro/
gauit, nunquid hũc uellet pro se cædi? at ille negãs, pro
se ac pro illo simul deprecabatur. Hic Epistenes cũ
puerũ dono accepisset, Iam paratus, inquit, sum, si ita
res ferat, pro hoc certare, neq; hunc ego unquam dimit
tam. Subridens Scuthes, tu, inquit, uideris. Statuit autẽ
castra eo ipso in loco ponere, ne, qui se in montes rece
pissent, ex illis uicis ali possent: ac ipse quidẽ plano lo/
co tabernacula sua cõstituit: Xenophõ cum lectißimo
quoq; in supremo ad imi montis uico, alij uero Græci
in

εἶπε· τὰ δὲ λοιπά, ὦ ξενοφῶν, ἃ σὺ ἔλεγον, ἔχοντα οἱ ἄν=
θρωποι. ἀλλὰ γὰρ οἱ ἵπποις ὁρμημοί οἴχονταί μοι, ἄλλο=
ἀλλαχῆ λιώκων, καὶ λέληθα μὲ συσσώσοντα ἀθρόοι πα=
κόν τι δράσωντα οἱ πολέμιοι. λεῖ ἦ καὶ φῶ τοῖς κώ
μαις καταμένειν τινὰς ἡμῶν. μεσαὶ γάρ εἰσιν ἀνθρώ/
πων. ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ ξενοφῶν, σὺν οἷς ἔχω τὰ ἄ=
κρα καταλήψομαι. σὺ δὲ κλεάνορα λέλευε ἅμα τε πε/
ρὶ τὸ πρατεῖναι τὴν φάλαγγα πρὸς τὰς κώμας. ἐπεὶ δὲ
ταῦτα ἐποίησαν, τῶν μὲν λίθησαν ἀνθρώπους μὴ ὡς
χίλια, βόας δὲ λιεχίλιοι, καὶ ἄλλα πρόβατα μύρια. καὶ
τότε μὲν αὐτοῦ ἐνυλίσθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ κατακαύ=
σας ὁ σεύθης τὰς κώμας παντελῶς, καὶ οὐδεμίαν οἰ=
κίαν λιπών, ὅπως φόβον ἐνθεὶς καὶ τοῖς ἄλλοις, οἷα πά/
σονται ἂν μὴ πείθωνται, ἀπῆει πάλιν. καὶ τὴν μὲν
λείαν ἀπέπεμψε δι' ἁπάσης ἡρακλείης εἰς θρῄκην,
ὅπως μισθὸς γένηται τοῖς στρατιώταις. αὐτὸς δὲ καὶ οἱ
ἕλληνες ἐστρατεύσαντο ἀνὰ τὸ θρῃκῶν πεδίον. οἱ
δ' ἐκλιπόντες ἔφυγον εἰς τὰ ὄρη. ἦν δὲ χιὼν πολλὴ καὶ
ψύχος, ὥστε ὥσε τὸ ὕδωρ, ὃ ἐφέροντο ἐν δίπυροι, ἐπή
γνυτο, καὶ ὁ οἶνος ἐν τοῖς ἀγγείοις. καὶ τῶν ἑλλήνων
πολλῶν καὶ ῥῖνες ἀπεκαίνοντο καὶ ὦτα. καὶ τότε δὴ
ἐγνώσθη ὅτι ἕνεκα οἱ θρᾷκες τὰς ἀλωπεκίδας ἐπὶ τοῖς
κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὠσί. καὶ χιτῶνας οὐ μόνον
περὶ τοῖς στέρνοις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς μηροῖς. καὶ ζεύρας
μέχρι ποδῶν ἐπὶ τῶν ἵππων ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ χλαμύ/
δας. ἀφικόμενοι δὲ τῶν αἰχμαλώτων ὁ σεύθης εἰς τὰ ὄρη,
ἔλεγεν, ὅτι εἰ μὴ καταβήσονται οἰκήσοντες, καὶ πυ=
θόμενοι, ὅτι κατακαύσει καὶ τούτων τὰς κώμας, καὶ τὸ
σῖτον, καὶ ἀπολοῦνται λιμῷ. ἐκ τούτων κατέβαι=
νον καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ οἱ πρεσβύτεροι. οἱ
δὲ νεώτεροι ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ ὄρος κώμας ἐνυλίζοντο.
καὶ ὁ σεύθης καταμαθὼν, ἐκέλευσε τὸν ξενοφῶντα τὸ
ὁπλιτῶν οὓς νεωτάτους λαβόντα σωμπεσθαι. καὶ ἅμα=
σαντες ἅμα νυκτὸς, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν ἐπὶ ταῖς
κώμαις. καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἐξέφυγον. πλησίον γὰρ ἦν
τὸ ὄρος. ὅσους δὲ κατέλαβον, κατηκόντισαν ἅπαντας ὁ
σεύθης. ὡραΐζης δὲ ἦν τις ὀλυνθιος παιδικὰς, ὃς
ἰδὼν καλὸν παῖδα ἡβάσκοντα, ἀρτι πέλτην ἔχον=
τα, μέλλοντα ἀρθήσεσθαι, ξενοφῶντα ἱκέτευσε βοηθῆ
σαι παιδί καλῷ. καὶ ὃς προσελθὼν τῷ σεύθῃ, δέε/
ται μὴ ἀφεῖναι τὸν παῖδα, καὶ τὸν ὡραΐζην δια=
γεῖται τὸν τρόπον, καὶ ὅτι λόχον ποτὲ συνελέξατο
σκοπῶν οὐδὲν ἄλλο, ἢ εἴ τινος ἔσχε καλοῦ. καὶ μετὰ
τούτων ἦν αὐτῷ ἀγαθός. ὁ δὲ σεύθης ἤρετο· ἦ καὶ ἐθέ=
λοις ἄν, ὦ ἐπίδοξον, ὑπὲρ τούτου ἀποθανεῖν; ὁ δ' ἐπ=
ανατείνας τὸν τράχηλον, πάιε, εἶπεν, εἰ βούλεται ὁ
παῖς, καὶ μέλλει χάριν εἰδήσειν. ἐπῆρε δὲ ὁ σεύθης τὸν
παῖδα, εἰ παίσειεν αὐτὸν αὐτὶ ἐκείνου. οὐκ εἴα ὁ παῖς.
ἀλλ' ἱκέτευε μὴ δὲ ἕτερον κατακαίνειν. ἐνταῦθα δὴ ὁ
ὡραΐζης πόδι λαβὼν τὸν παῖδα, εἶπεν· ὥρα μοι, ὦ σεύ
θη, πρὸς τοῦδέ μοι διαμάχεσθαι. οὐ γὰρ μεθήσω τὸν
παῖδα. ὁ δὲ σεύθης γελάσας, ταῦτα μὲν εἶα. ἔδοξε δ' αὐ
τῷ αὐτοῦ αὐλισθῆναι, ἵνα μὴ ἐκ τούτων τῶν ἰωμῶν οἱ
ὦδί τοῦ ὄρους πρέφοιντο. καὶ αὐτὸς ἐν τῷ πεδίῳ ὑπο/
καταβὰς, ἐσκήνου. ξενοφῶν δὲ ἔχων οὓς ὡραιέκτος ἦν
τῇ ὑπὸ τὸ ὄρος ἀνωτάτω κώμῃ. καὶ οἱ ἄλλοι ἑλλήνες
ἐν

Ἡ ἀπεκαίοντο, ἀ
ντρα libr. ἀ ἀναβ
ἡ ἄνερος βορ=
ρᾶς — ἀποκαί
ων ἡ πηγνυς τὸν
ἀνθρώπων.

ἐν τοῖς ὀρεινοῖς τοῖς καλουμένοις Θραξὶ πλησίον κατεσκήνησαν. ἐκ τούτου ἡμέρας οὐ πολλὰς διατρίβοντος, καὶ οἱ ἐκ τοῦ ὄρους Θρᾷκοι καταβαίνοντες πρὸς τὸν Σεύθην, πρὶν ὁμήρους καὶ σπονδὰς διαπραξάμενον. ἔξωφθη ἔλεγε τῷ Σεύθῃ, ὅτι ἐν πονηροῖς τόποις σκηνῶν, καὶ πλησίον εἴη οἱ πολέμιοι. ἄμεινον δ' αὐτῷ ἔφη αὐλίζεσθαι, ἐν ἐχυροῖς αὖ χωρίοις μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς στενοῖς, ὥστε ἀσφαλέσθαι. ὁ δὲ Θαρρεῖν ἐκέλευε, καὶ ἔδειξεν ὁμήρους παρόντας αὐτῶν. ἐδόκουν δὲ καὶ τοῦ ξενοφῶντος καταβαίνοντές τινες τῶν ἐκ τοῦ ὄρους, συμπράξαι σφίσι τὰς σπονδάς. ὁ δ' ὁμολόγει, καὶ Θαρρεῖν ἐκέλευε, καὶ ἐπύθετο αὐτοῦ, μὴ ἐν λακκοὺ πείσεσθαι πειθομένους Σεύθῃ. οἱ δ' ἄρα ταῦτ' ἔλεγον κατασκοπῆς ἕνεκα. ταῦτα μὲν δὴ ἡμέρας ἐγένετο, εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν νύκτα, ὡς ἐπύθοντο ἐλθόντες ἐκ τοῦ ὄρους οἱ θυνοί. καὶ ἡγεμὼν μὲν ἦν ὁ δεσπότης ἑκάστης οἰκίας. χαλεπὸν γὰρ ἦν ἄλλῳ τὰς οἰκίας σκότος ὄντος αὐδυρίσκειν ἐν ταῖς κώμαις. καὶ γὰρ αἱ οἰκίαι λύκλῳ πρὸς ἐσάτους ἦσαν μεγάλοις σανροῖς τῶν προβάτων ἕνεκα. ἐπεὶ δ' ἐγένοντο κατὰ θύρας ἑκάστου οἰκήματος, οἱ μὲν εἰσηκόντιζον, οἱ δὲ τοῖς σκυτάλοις ἔβαλλον, ἃ ἔχειν ἔφασαν, ὡς ἀκρόψοντος τῶν δοράτων τὰς λόγχας. οἱ δ' ἐνεπίμπρασαν. καὶ ξενοφῶντα ὀνομαστὶ καλοῦντες ἐζήτουν, ἐκέλευον ἀκροθίνιον, ἃ αὐτοῦ ἔφασαν κατακαυθήσεσθαι αὐτόν. καὶ ἤδη τὸ σῶμα τοῦ ὀρόφου ἐφαίνετο πῦρ, καὶ ἐνθένδε καὶ σμικροὶ οἱ πρὸς ξενοφῶντα ἐνδον ἦσαν, καὶ λαμπὴν ἔχοντες. καὶ σιλανὸς μακέδων ἐκ τῶν ὀκτωκαίδεκα ὢν, σημαίνει τῇ σάλπιγγι, καὶ ὀδυδὸς ἐκπηδῶσιν ἐσπασμένοι τὰ ξίφη, καὶ οἱ ἐκ τῶν ἄλλων σκηνωμάτων, οἱ δὲ θρᾷκες φεύγουσιν, ὥσπερ δὴ τρόπον αὐτοῖς, ὅπου δύνωνται πρόβαλλόμενοι τὰς πέλτας. καὶ αὐτῶν ὑπορβαλλομένων τοὺς σανροὺς, εἰλήφθησάν τινες κρεμασθέντες, ἐνισχομένων τῶν πελτασῶν ἐν τοῖς σανροῖς. οἱ δὲ καὶ ἀπέθανον, σβεσθέντος τοῦ δείλου. οἱ δ' ἕλληνες ἐδίωκον ἔξω τῆς κώμης. τῶν τε θυνῶν ὑποσταφέντες τινὲς ἐν τῷ σκότει, οὐ παρεῖχον παρ' οἰκίαν ἀνόντιζον, διαμιλλώμενοι εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους. καὶ ἔτρωσαν ἱερώνυμόν τε καὶ θεόδοτον λοχαγόν, καὶ θεαγένη δὲ λοκρὸν τὸν λοχαγόν, ἀπέθανε δὲ οὐδείς. κατεκάη μὲν τοι ἔστιν ὧν καὶ σκηνή. σεύθης δὲ ἦκε βοηθήσων σὺν ἑπτὰ ἱππεῦσι τοῖς πρώτοις, καὶ τὸν σπαραγκτιῶν ἔχων τὸν θρᾴκιον. καὶ ἐπεὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐγένετο, ὅσον πρὸς χρόνον ἐβοήθει, τοσοῦτον καὶ τὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ. ὥστε καὶ αὐτὸ φόβον συμπαρεῖχε τοῖς πολεμίοις. ἐπεὶ δ' ἦλθον, ἐδεξιοῦτο καὶ ἔλεγεν, ὅτι οἴοιτο τεθνεῶτας πολλοὺς εὐείσκειν. ἐκ τούτου ὁ ξενοφῶν δέεται σὺν ὁμήρους τε αὐτῷ παραδοῦναι, καὶ ὑπὲρ τοῦ ὄρους εἰ βούλεται συστρατεύεσθαι. εἰ δὲ μή, αὐτὸν ἐᾶσαι. τῇ οὖν ὑστεραίᾳ παραδίδωσιν ὁ σεύθης σὺν ὁμήρους πρεσβυτέρους ἀνδρας, σὺν ἱερατείους ὡς ἔφασαν τοῦ ὄρεος. καὶ αὐτὸς ἐξέρχεται σὺν τῇ δυνάμει. ἦλθε δὲ εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ σεύθης. ἐκ γὰρ τοῦ ὀδρυσῶν ἀνθρώπους ἅπαντας ὁ σεύθης, πολλοὶ κατέβαινον συστρατεύσόμενοι. οἱ δὲ θυνοί, ἐπεὶ εἶδον τοῦ ὄρους πολλοὺς μὲν ὁπλίτας, πολλοὺς δὲ πελτασὰς, πολλοὺς δὲ ἱππεῖς, καταβαίνοντας, ἱκέτευον αἰτεῖσθαι, καὶ πάντα ὁμολογεῖν ποιήσειν, καὶ τὰ

in montanis (sic enim appellantur) Thracijs, non longe à cæteris. Quibus in locis cum dies paucos commoratus essent, ex montibus ad Seuthen legati uenerũt, tam quam de conditionibus & obsidibus acturi. Atq; eodem tempore Seuthen Xenophon monuit, non esse satis bono loco castra locata, quod ea facile possent tam propinqui hostes inuadere: ac certe fuisse potius munita loca, q̃ angusta deligenda, in quib. non longè à summo periculo abessent. Iubet Seuthes eum bono animo esse, ac simul obsides ostendit. Nonnulli etiam ex ijs, qui è montibus descenderant, Xenophontem ipsum rogare cœperunt, sibi ut conditiones conficeret. At ille ita se facturum spopondit, in suamq; eos fidem recepit, nihil omnino affirmans incommodi passuros, si Seuthæ se dedissent. Verùm illi ut specularentur uenerant: nocte enim ea quæ diem, quo hæc acta sunt, consecuta est, Thyni impetu facto nostros adorti sunt. Duces erant domorum singularum domini, quod alij in uicis, domus per tenebras agnoscere non potuissent. Domus ipsæ firmißimis erant uallis ad pecoris custodiam circunseptæ. Ad earum tunc fores cum uentum esset, alij mißilia intro iaciebant: alij lora quædam, ac tanquam scuticas ubrabant, quibus ad præcidendas hastarum cuspides utebantur. Erant qui faces immitterent: ac Xenophontem quidem, eum nominatim appellantes, aut si exisset ad necem exposcebant, aut se illum intus crematuros minabantur: ac tam ad culmen ignis euaserat, & qui sub tecto erant, cum Xenophonte loricas & galeas ceperant, cum Silanus Macedo, adolescens annos natus decem & octo, tuba signum dedit: quo audito, repente ex omnibus tugurijs districtos enses tenentes Græci eruperunt: Thraces uero, qui ipsis mos est, in fugam se dederunt, peltis in tergum reiectis: & ex illis non pauci, qui uallum adscenderant, peltarum loris implicati, de ualli sudibus pependerunt: alij, cum in tanta trepidatione exitum non reperirent, occisi sunt. Græci fugientes ultra uicum insecuti sunt: contra quos Thynorum quidam conuersi, in tenebris, nonnullos qui ad ardentis domus cuiusdam incendium, luminis causa, accurrerant, mißilibus uulnerarunt, & inter eos Hieronymum, Eudodian, & Locrensem Theagenem, centuriones, uerum nemo perijt. Multorum arma igni consumpta. Et Scuthes quidem cum equitibus tantum septem auxilium laturus uenit, ac secum tubicinem Thracium adduxit. Vbi in conspectu fuit, statim cornua cecinerunt: quæ res hostibus magnum terrorem iniecit. At ille Græcos complexus, se tumuisse dixit, ne multi cæsi essent. Hic Xenophon rogat ut obsides sibi tradat: ac se pollicetur cum illo ad montem oppugnandum profecturum: sin minus, dimitti se postulat. Postero die Scuthes obsides tradidit, grandiores natu homines, quos omnibus montis incolis aiebant dignitate præstare: ac ipse etiam est cum copijs suis profectus. Habebat iam Scuthes exercitum triplo maiorem. Ex Odrysis enim multi fama rerum à Scuthe gestarum commoti, ut eius essent expeditionum participes, descenderant. At Thyni cum grauem armaturam tantam, támque multos peltatos & equites uidissent, supplices pacem petere, & se imperata facturos polliceri, ac

ut à se pignora fidei acciperẽt, rogare. Quare Seuthes accersit Xenophontẽ, atq; ei exponit quæ illi attulissent: seq; negat ullo pacto pacẽ petentib. daturũ, si statuisse ipsum intelligat, impetũ, quẽ illi paulo ante fecerãt, ulcisci. Atqui, inquit Xenophõ, mihi hercule satis magnas pœnas dederint, si qui liberi ante fuerunt, in seruitutẽ redigãtur: censere tamẽ se, ab illis obsides accipiẽdos: atq; eos in primis, qui ad faciendã iniuriã instructiores, ac paratiores esse uiderentur: seniores uero domi relinquendos. Horũ illi nihil recusarũt. Hinc ad Thracas, qui Delta incolũt, quæ regio supra Byzantiũ est, transeũt. Iã locus hic ad Medosadæ imperũ nihil attinebat: nã ueteris cuiusdã Terei Odrysorũ regis ditione cõtinebatur. Hic Heraclides cũ pecunia de manu hostis adfuit: et Seuthes cum iuga tria iumentorũ, quod plura nõ habebat, boũ uero sane multa produxisset, ut à se dono ea acciperet, Xenophontẽ rogat: alia uero quæcũq; ut prætorib. et centurionib. diuidat. Hæc Seuthæ offerẽti, respõdet Xenophõ: satis sibi fore, si alio tẽpore accipiat: in præsentia, inquit, ista prætorib. et centuriomb qui me huc secuti sunt, donato. Accepit itaq; Timasiõ Dardanẽsis iugũ unum, unũ Cleanor Orchomenius, unũ Phryniscus Achæus: boũ uero iuga inter cẽturiones partitus est. Cũq; iam mẽsis exisset, x x. dũ taxat dierũ stipendiũ pendit. Heraclides se de præda nihilo maiorẽ pecuniã coẽgisse affirmarat. Quare Xenophõ grauiter cõmotus, Heraclide, inquit, nõ uideris mihi satis diligẽter, quæ ad Seuthæ utilitates pertinẽt, curare: attulisses. n. tu quidem stipendiũ integrũ, ac si aliter nõ potuisses, uel fœnori accepta pecunia, aut ipsis uestimentis diuenditis. Hæc oratio uehemẽter Heraclidæ animũ offẽdit, cum non parũ metueret, ne ex eo amicitiæ loco, quẽ apud Seuthen obtinebat, deturbaretur. Exinde itaq; q̃ potuit maxime Xenophontẽ cœpit apud Seuthen insimulare. Milites cum Xenophõte ex postulabant, quod stipendio fraudarẽtur. Seuthes ægre ferebat se toties ab eo appellari. Neq; enim desinebat Xenophon ei uerba illa exprobare: Cum ad mare uenero (id. n. erat ille pollicitus) Bisantẽ dabo, Ganon, et nouos muros. Iã uerò nihil memminisse uidebatur. Nã et illud Heraclides, quo Xenophontẽ in suspicionẽ & inuidiã adduceret, dictitabat, nõ esse satis tutũ in potestatem hominis exercitũ habẽtis, munita loca tradere. Quæ res effecit, ut Xenophon deliberandũ sibi putaret, an pristeret in ea societate. Heraclides interea prætores alios ad Seuthẽ adducit, ijsq; persuadere conatur, ut profiteãtur se in exercitu ductãdo, nihilo q̃ Xenophontem imperitiores fore: ac se illis intra dies paucos pollicitus est, mercedẽ duũm mensiũ curaturũ, manerẽt modo in officio. Ibi Timasiõ omniũ primus: Ego uero, inquit, ne si mensiũ quinq; stipendiũ capiã, sine Xenophõte, ut in societate hac permaneã, adduci possum. Ac se idẽ in animo habere Phryniscus et Cleanor affirmarũt. Tunc Seuthes Heraclidẽ obiurgauit, quod Xenophontem non accersisset. Accersitur itaq; unus Xenophon: qui cum Heracliden intelligeret operã dare, ut sibi apud cæteros prætores inuidiã conflaret, uenit cum prætorib. et centurionibus: quibus cum persuasum esset ne à Seuthe deficerent, castra mouerunt, ac primum ad dexteram, regione relicta eorum Thracum

τὰ πισὰ λαμβάνειν ἐκέλευον. ὁ δὲ σεύθης λαλέσας τὴν ξενοφῶντα ἐπεδείκνυ σφᾶ λέγοιεν, ἢ οὐκ ἂν ἔφη ποιέσεσθαι, εἰ ξενοφῶν βούλοιτο τιμωρήσασθαι αὐτὸν φ̃ ὧν, θέσεως. ὁ δ' εἶπεν· ἀλλ' ἔγωγε ἱκανὼ νομίζω δίκλω ἔχειν, εἰ ὅτι δοῦλοι ἔσονται αὐτ' ἐλευθέρων. συμβουλεύειν μήν τοι, ἔφη, αὐτῷ τολοιπὸν ὁμήρους λαμβάνειν αὐτὸν δωρατωτάτους καπόν τι ποιεῖν· αὐτὸν δὲ γέροντας οἴκοι ἐᾶν. οἱ μὲν οὖ ταύτη ταύτοι πρωσωμολόγουν. ὑπορβάλλουσι δὲ πῶς αὖ ὑπὲρ βυζαντίου θρᾴκας, εἰς τὸ πέλτα λαλούμενον. αὖτη δ' ἢ οὐκέτι ἀρχὴ μηδοσάλου, ἀλλὰ τρίτου τοῦ ὀδρυσοῦ ἀρχαίου τινός. καὶ ὁ ἡρακλείδης φὴ ταῦθ' ἕχων τῷ τιμῷ φ̃ λέας παρεῖν. καὶ σεύθης ἀγαγὼν ζεύγη ἡμιονικὰ τρία. ὑπὲρ ἢν πλέω. τὰ δ' ἄλλα βοικὰ, λαλέσας ξενοφῶντα, ἑκέλευσε λαβεῖν. τὰ δὲ ἄλλα δασνεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς. ξενοφῶν δὲ πάλ' εἶπεν· ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀρκεῖ καὶ αὖθις λαβεῖν. τούτοις δὲ τοῖς στρατηγοῖς δωρεῦ, οἳ σὺν ἐμοὶ ἠκολούθησαν, καὶ λοχαγοῖς. καὶ τῶν ζευγῶν λαμβάνει φ̃ μὲν τιμασίων ὁ δαρδανεύς, φ̃ δὲ λεαγόρας ὁ ὀρχομένιος, φ̃ δὲ φρυνίσκος ὁ ἀχαιός. τὰ δὲ βοικὰ ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς λατεμέεισε. τὸν δὲ μισθὸν ἀποδίδωσιν, ἀζελυλυθότος ἤδη τοῦ μηνός, εἴκοσι μόνον ἡμερῶν. ὁ γὰρ ἡρακλείδης ἔλεγεν, ὅτι ὅτε πλεῖον ἐμπωλῆσαι. ὁ δὲ ξενοφῶν ἀχθεσθείς, ἔφη· δοκεῖς μοι, ὦ ἡρακλείδη, οὐ χὼς δεῖ λέγεσθαι σεύθου. εἰ γὰρ ἐκπόδων, ἥκων ἂν πλέρη φέρων τὸν μισθὸν, καὶ προσδανεισάμενος, εἰ μή γ' ἄλλως ἐδίω, καὶ ἀποδόμενος τὰ ἑαυτοῦ ἱμάτια. φ̃τοῦθον τε ἡρακλείδης ἠνδρεάθη τε καὶ ἐδεισε, μὴ ἐκ φ̃ σεύθου φ̃λίας ἐκβληθείη. καὶ ὅ, πεδύνατο ἀπὸ ταύτης φ̃ ἡμέρας, ξενοφῶντα διέβαλλε πῶς σεύθῃ. οἱ μὲν δὴ στρατιῶται ξενοφῶντι φανέκαλουν, ὅτι οὐκ ἐᾶ χρῆν τὸν μισθόν. σεύθης δὲ ἤχθετο αὐτῷ, ὅτι φ̃τόνους τοῖς στρατιώτους ἀπήτει τὸν μισθόν. καὶ τέως μὲν ἀεὶ ἐμέμνητο, ὡς ἐπειδὰν αὖθι θάλατταν ἀπέλθοι, παραδώσω αὐτῷ βισάνθην, καὶ γάνον, & νέον τεῖχος. ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ χρόνου, οὐδ' φ̃ὸς ἐπὶ πύτων ἐμέμνητο. ὁ μὲν γὰρ ἡρακλείδης καὶ ὧδε δασβεβλήκει, ὡς οὐκ ἀσφαλὲς εἴη τείχη παραδιδόναι αὐθρὶ δωάμιν ἔχοντι. ἐκ τούτου ὁ μὲν ξενοφῶν ἐβουλεύετο πότερα ποιεῖν, πρὶ τοῦ ἔτι ἄνω στρατεύεσθαι. ὁ δ' ἡρακλείδης ἐλαγαγὼν σὺν ἄλλους στρατηγοὺς πρὸς σεύθην, λέγειν τὲ ἐκέλευον αὐτὸν, ὅτι οὐδὲν ἂν ἧττον σφεῖς ἀγαθοὶ εἶεν τῇ στρατιᾷ, ἢ ξενοφῶν. τόν τε μισθὸν ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς, φ̃ὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ἐκπλεῶν παρέσεσθαι δυοῖν μηνοῖν, συστρατεύεσθαί τε ἐκέλευε. ἢ ὁ τιμασίων εἶπεν· ἐγὼ μὲν τοίνυν οὐδ' ἂν φ̃ότε μισθὸς μέλλοι ἔναι, στρατευσαίμην ἂν ἄνευ ξενοφῶντος. καὶ ὁ φρυνίσκος καὶ ὁ λεαγόρας σωμολόγουν τιμασίων. φ̃τοῦθεν σεύθης ἐλοιδόρει τὸν ἡρακλείδην, ὅτι οὐ παρακαλεῖ τὸν ξενοφῶντα. ἐκ δὲ τούτου παρακαλοῦσιν αὐτὸν μόνον. ὁ δὲ γνοὺς τὸν ἡρακλείδου τὴν πανουργίαν, ὅτι βούλοιτο αὐτὸν δασβάλλειν πρὸς σὺν ἄλλους στρατηγοὺς, παέρχεται λαβὼν πύς τε στρατηγὸς πάντας καὶ σὺν λοχαγούς. καὶ ἐπεὶ πάντων ἐπείθησαν, σωνεστρατεύοντο, καὶ ἀφικνοῦνται φ̃ λεξιᾶ ἔχοντες τὸν τόπον, δι' φ̃ῶν μελινοφάγων λαλουμένων θρᾳκῶν

κῶν, εἰς τὸν σαλμυδισσὸν, ἔνθα τ' εἰς τ' πόντον πλεόντων νηῶν πολλαὶ ἀκέλλουσι καὶ ἐκπίπτουσι. τραγὺ γάρ ἐστιν ὕδωρ τὸ πολὺ τῆς θαλάσσης. καὶ οἱ Θρᾷκες οἱ τὴν ταῦτα οἰκοῦντες, σήλας διεστάμενοι, τὰ καθ' αὑτοὺς ἕκαστοι ἐκπίπτοντα λεία ποιοῦνται. τέως δ' ἐλέγοντο μὲν διαπαίζοντες, πολλοὶ τὰ ἀλλήλων ἀποθνήσκειν ἐνταῦθα εὑρίσκοντες. πολλαὶ μὲν λινᾶ, πολλὰ δὲ ξυλίνων, πολλαὶ δὲ βίβλοι, καὶ τἄλλα πολλὰ, ὅσα ἐν ξυλίνοις τοίχοις ναύκληροι ἄγουσιν. ἐν τοῦτον τὰ ταῦτα καταφρονήσαντες, ἀπῆσαν πάλιν, ἔνθα δὴ στράτευμα πλέον τὸ ἑλληνικὸν. ἐκ τε γὰρ Ὀδρυσῶν πολὺ πλέον κατεβεβήκεσαν. καὶ οἱ αὐτοὶ πειθόμενοι συνεστράτευοντο. κατηυλίσθησαν δὲ ἐν τῷ πεδίῳ ὑπὲρ σταδίων, ὅσον ἓν ἑξήκοντα ἀπέχοντες τῆς θαλάττης. ἐπὶ μισθοῖς μὲν οὐδενὸς ἐφαίνετο. καὶ πρὸς μὲν τὰ ξυμφῶντα οἵ τε στρατιῶται παντὸς λεπτῶς εἶχον, ὅτε στράτευμα οὐκέτι οἰκείως διέκειτο. ἀλλ' ὁπότε συγγένοιτο αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι, πολλαὶ ἂν διὰ σχολαὶ ἐγίγνοντο. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, χειμὼν ἦν ἤδη λύων μὲν ὄντων, ἀφικνοῦνται χαρμῖνός τε ὁ λάκων καὶ πολυΐδης παρὰ Θίμβρωνος, καὶ λέγουσιν ὅτι λακεδαιμονίοις δοκεῖ στρατεύεσθαι ὡς ἐπὶ πισσαφέρνην. καὶ Θίμβρων ἐκπέπλουκεν ὡς πολεμήσων, καὶ δίδωσι ταύτης τῆς στρατιᾶς. καὶ λέγει ὅτι δαρεικὸς ἑκάστῳ ἔσται μισθὸς τοῦ μηνὸς, καὶ πέντε λοχαγοῖς δεκαμοιρία. ἐπεὶ δ' ἦλθον οἱ λακεδαιμόνιοι, ἡδέως ὁ ἡρακλείδης πυθόμενος ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσι, λέγει τῷ σύνθει, ὅτι κάλλιον γενήσεται. οἱ μὲν γὰρ λακεδαιμόνιοι δέονται τοῦ στρατεύματος, σὺ δ' οὐ δέῃ, ἀφίσιν δὲ τὸ στράτευμα αὐτοῖς, χαρίεν· ὅταν δὲ οὐκέτι ἀπαντήσουσι τὸ μισθοῦ, ἀλλ' ἀπαλλάξονται ἐκ τῆς γῆς. ἀνούσας ταῦτα ὁ σύνθης, μελετᾷ παράγειν. καὶ ἐπεὶ ἔσπον, ὅτι τὸ στράτευμα ἥκουσι, λέγει ὅτι τὸ στράτευμα ἀφίσιν, φίλος τε καὶ σύμμαχος βούλεται εἶναι, καλεῖ τε αὐτοὺς ὡς ξένους, καὶ ὁσημέραι μεγαλοπρεπῶς. ξενοφῶντα δὲ ὁ καλεῖ, οὐδὲ τ' ἄλλων στρατηγῶν οὐδένα. ὀρθρωτέρου δὲ τ' λακεδαιμονίων, ὅτι τίς αἰνὴς εἶη ξενοφῶν, ἀπεκείνατο, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εἶη οὐ κακὸς, φιλοστρατιώτης δέ, καὶ δοκεῖ χειρόν ἐστιν αὐτῷ. καὶ οἱ ἔσπον· ἀλλ' ἢ δικαιαγωγεῖ ὁ αἰνὴς οὗτος ἀνδρας; καὶ ὁ ἡρακλείδης, παύομαι μὲν δῆν, ἔφη. ἆρ' δῆν, ἔφασαν, μὴ καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται πρὸς τὴν ἀπαγωγῆς; ἀλλ' ἦν ὑμεῖς, ἔφη ὁ ἡρακλείδης, συλλέξαντες αὐτὸν ὑπόχθιον τὸν μισθὸν, ὀλίγον ἐκείνου παρόντος, ἀπροφασιστῆ σιὼ ὑμῖν. τῶς ἂν οὖν, ἔφασαν, ὑμῖν συλλεγείη; ἄριστον ὑμᾶς, ἔφη ὁ ἡρακλείδης, πρωῒ ἄξομεν πρὸς αὐτόν· καὶ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐπιδιαὶ ὑμᾶς ἴσονται, ἅσμενοι συνδιαμοιτῆ. αὕτη μὲν ἡμέρα, οὕτως ἔληξε. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἄγουσιν ὡς τὸ στράτευμα τὸν λοχαγούς, σύνθης τε ὁ ἡρακλείδης. καὶ συλλέγει στρατιά. τῷ δὲ λάκωνι ἐλεγέτην, ὅτι λακεδαιμονίοις δοκεῖ, πολεμεῖν πισσαφέρνει δεῖ ὑμᾶς ἀδικήσαντι. ἢν δὲ ἧττον σὺν ἡμῖν, πρός τε ἐχθρὸν τιμωρήσεσθε, καὶ δαρεικὸν ἕκαστον οἴσει τὸ μισθὸς ὑμῶν. λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν, στρατηγὸς δὲ τὸ τετραπλοῦν. καὶ οἱ στρατιῶται ἄσμενοί τε ἤκουσαν, καὶ σύνθης αἰσταί τις τῶν ἀρκάδων, τ' ξενοφῶντα λοιδορήσων. πρὶν δὲ καὶ σύνθης βου-

cum qui Melinophagi (id est, ac si panico uescentes dicas) appellantur, Salmydessum peruenerunt. Ad ea littora è mari, in breuia & quasi æstuaria quædam impactæ naues quamplurimæ, in Pontum uenientes, franguntur: eas Thraces prædantur, diuisis inter se littoribus, columnis per interualla erectis: nam antequam id fieret, de præda inter eos cædes plurimæ fiebant. Ibi lecti multi, et arcæ item multæ repertæ sunt: multæ papyri, & alia multa, quæ in ligneis uasis re-
10 posita nauiculatores habere consueuerunt. His omnibus direptis abierunt. Iam copias Seuthes Græcorum exercitu maiores habebat: ex Odrysis enim longe plurimi descenderant, qui omnes Seuthæ fidem secuti sunt. Castra supra Selymbriam habebantur, in campis qui à mari absunt quinquaginta circiter stadia: stipendium omnino nullum pendebatur. Milites Xenophonti succensebant, quod ab eius familiaritate et consuetudine iam Seuthes refugere uidebatur: nam ad eum quoties ueniret, se ille negocijs distineri cau-
20 sabatur. Interea cum iam menses duo abissent, Charminus Laco, & Polynicus à Thimbrone missi, nunciant decreuisse Lacedæmonios bellum Tissapherni inferre. Iam cum classe profectum Thimbronem, qui exercitum inuitaret, menstruum stipendium militibus singulis Daricum pollicens, centurionibus duplicatum. Quod ubi Heraclides cognouit, Seuthæ suadet, conducere eum exercitum tradere Lacedæmonijs. Illi, inquit, eo indigẽt, tibi nihil opus est: & sane illis non parum gratificabere. Stipendium uero hi abs te non exigent: quamprimũ enim è nostris
30 finibus decedent. His ille persuasus iubet legatos introduci, ac legatione audita, statim se exercitum illis tradere respondit, amicúmque se & socium Lacedæmoniorum futurum. Legatos etiam hospitaliter inuitatos accepit magnifice, neq; Xenophontem aut aliorum prætorum quenquam uocauit. Cum autem Lacones quæsissent, qui uir esset Xenophon: respondit ille, non omnino malum esse, sed militum amantiorem fere quàm opus esset, ac sibi propterea minus
40 utilem. Nunquid, illi inquiunt, popularem se militibus præbet? Vnus omnium maxime, respondit Heraclides. At illud uerendum est, dicunt illi, ne hunc nobis exercitum abducere cupientibus, aduersetur. Verùm, inquit, illis uos in unum congregatis paruum stipendium si promiseritis, Xenophonte relicto, uos proculdubio sequentur. Sed quonam pośint modo congregari? inquiunt illi. Cras, respõdit Heraclides, uos ad eos deducam: neq; dubito quin simulac uos uiderint, concursuri sint. Et his quidem sermonibus
50 dies exemptus est. Postero die à Seuthe & Heraclide deducti sunt ad exercitum legati. Cum in unum omnes conueniissent, Græcos legati his uerbis allocuti sunt: Lacedæmonijs uisum est bellum Tissapherni inferre, à quo iniuriam acceperunt: uos nobiscum si societatem coieritis, & communem hostem ulciscemini, & Daricum uestrũm unusquisque mensibus singulis capiet, centuriones uero duplum, quadruplũ prætores. Hæc milites audierunt sane quàm libenter. Ac statim ex Arcadibus quidam surrexit, & Xenophontem acerbe cœpit accusare. Aderat Seuthes:

ut planius.n. cognosceret quorsum res euaderet, pro pius accessérat, & eo loco cõstiterat, adhibito inter/prete, è quo facile oïa posset audire. Sed multa etiam græce sciebat. Arcas ita locutus est: Nos iampridẽ ad uos ueniſſemus Lacedæmonij, niſi Xenophontis ora tione inducti huc diuertiſſemus, ubi et hyemẽ impor/tuniſſimã, et aſperrimã egimus: et militaria munia ob eũtes, neq; diẽ, neq; noctẽ unã quiuimus. Ille uero fru ctus noſtrorũ laborũ præripit, et eũ ſane Seuthes dõis expleut, nos noſtro ſtipẽdio fraudat. Quod ſi, idẽ in quit, lapidib. illũ obrutũ, & pœnas pro eo q̃nos tan diu uexauit, dantẽ uideam, plane integrã mihi uidear mercedẽ accepiſſe: neq; erũt, quæ paſſus ſum, ulla ex parte amplius grauia. Surrexit deinde alius, et ſubin/de alius. Quorũ querelis cõmotus Xenophõ, ſui pur gãdi causa ita locutus est: Nimirũ nihil est qd' homini metuendũ nõ ſit, cũ eas uos mihi res crimini eſſe ueli tis, in quib. mihi cõſcius ſim, cura ſtudioq; ſummo, ue ſtris rationib. quamoptime conſultũ uoluiſſe. Diuerti ego uobiſcũ, cũ iam nihil, q̃ domũ redire mallẽ: nõ ſa ne quod exiſtimarẽ, poſſe me uos magno aliquo be/neficio afficere, ſed cũ urgeri uos rerũ omnium penu ria uiderẽ, ut uos qua poſſem ope ſubleuarẽ. Ac cũ p nũcios Seuthes hicce me ſolicitaret, ac mihi quiduis polliceretur, ſi ut uos ad ſe ueniretis effeciſſem, teſtes uos ipſi eſſe poteſtis, non potuiſſe me adduci. Deduxi igitur uos eũ in locũ, unde quã facilime in Aſiã traij/cere poſſetis: quod maxime uobis cõducere exiſtima bã, et uos eſſe in eam partẽ propẽſiores cognoſcebã. Verũ cũ Ariſtarchus cũ triremib. ueniſſet, ac nos tra ijcere uetuiſſet, ad uos ego, ſicuti res poſtulabat, de eo quod faciendũ eſſet retuli. Quo tẽpore cũ Ariſtar/chus, ut in Cherſoneſum ueniretis imparet, ac Seuthes ad ſocietatẽ inuitaret, nonne dixiſtis oẽs ad Seuthen eundũ, atq; id ueſtris etiã ſentẽtijs declaraſtis? Dicite igitur obſecro, inquit, nunquid ego eo uos læſerim, q̃ ueſtræ uolũtati obtẽperans, uos, quò ipſi maxime uo/luiſtis, duxerim? Poſtea uero q̃ Seuthes, neglecta quã dederat fide, cœpit uos mercede fraudare, ſi mihi e/ius factũ probatur, iure uos quidẽ & accuſatis me, et odio habetis: ſin cõtra ab eo nũc maxime, cui fui con iũctiſſimus, diſſideo, quanã de cauſa, qui in ueſtra eſ/ſe, q̃ illius poteſtate malim, nũc á uobis in inuidiã & crimẽ rapior? Quod ſi illud dicitis, ſtipẽdijs ueſtris in teruerſis, me in cauſa ueſtra apud Seuthẽ præuarica tum: illud certe perſpicuũ eſt, quod ſi quid mihi Seu thes pẽdiſſet, nõ poſſet utiq; ferre, q̃ & eo careret, et inſuper aliã uobis pecuniã pẽderet: pẽdiſſet. n. ille, ut minore mihi pecunia data, tãto maiorẽ uobis nõ da/ret. Quod ſi aliter exiſtimatis, ſi mercedẽ ueſtrã nũc á Seuthe exegeritis, facile aut uos ego redarguã, aut me uos. Quis. n. dubitet repetiturũ á me Seuthẽ quæ dederit, ſi pactus qd' fuerim, precio corruptus, ei non præſtitero? Sed. n. multũ abeſt, ut ueſtra ego uos mer cede fraudarim: ac p deos oẽs deasq; iuro, Seuthẽ ne que ea mihi dediſſe, quæ priuatim promiſerat: adeſt ip ſe, atq; hæc audiẽs, ſi mẽtior, piurij me tacitus cõdem nat. Ac qd' magis miremini, illud etiã adiuro, minus me multo accepiſſe, quàm cæteros prætores, ne dicã quàm de centurionibus nonnulli. Quæ uero me res,

ut

βουλόμην & εἰδέναι τί πραχθήσεται, καὶ γὰρ ἐπικόρ ἐσήκει, ἔχων τὸν ἑρμῆν. σωίει δὲ καὶ αὐτὸς ἑλλη σί τε πλεῖστα. ἔνθα δὴ λέγει ὁ ἀρκάς· ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ λακεδαιμόνιοι, καὶ πάλαι ἂν ἦμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ ξε νοφὼν δ' οὖρο ἡμᾶς πείσας ἀπήγαγεν. ἔνθα δὴ ἡμεῖς μὲν τὸν χειμῶνα στρατευόμενοι, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν πεπαύμεθα. ὁ δὲ τῶν ἡμετέρων πόνους ἔχει. καὶ σεύθης ἰδίᾳ μὲν ἐκεῖνον πεπλούτηκεν, ἡμᾶς δ' ἀποστερεῖ τὸν μισθόν. ὥστε ὅγε πρῶτος λέγων, ἐγὼ μὲν ἔφη, εἰ τοῦτον ἴδοιμι καταλυθέντα, καὶ πόντα πί νων, ὧν ἡμᾶς ἀπεῖληκε, καὶ τὸν μισθὸν ἂν μοι δοκῶ ἔ χειν, καὶ οὐδὲν ἂν ἔτι τοῖς πεποιημένοις ἄχθεσθαι. μετὰ τοῦτον ἄλλος αὖ ἔστη ἂν, ὁμοίως καὶ ἄλλος. ἐκ δὲ τούτων ξενοφῶν ἔλεξεν ὧδε· ἀλλὰ καὶ ταῦτα μὲν ἀνθρώπων ὄντα, πῶς δοκῶ δ' ἐγώ, ὁπότε ἐγὼ νυνὶ μὲν ὑφ' ὑμῶν αἰτίας ἔχω, ἐν ᾧ πλείστων πεῦμάων ἐμαυτῷ γε δή μοι δοκῶ σωεισθῆναι πρὸς ὑμᾶς πρόθυμος. ἀπέβαπό μὲν μόνος ἦλθον οἴκαδε ὁρμώμενος μὰ τὸ δία, ὃν πω θανούμενος ὑμᾶς εὖ πρᾶξαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι, ὡς ὠφελήσων εἴπερ δυναίμην. ἐπεὶ δ' ἦλθ σεύθα τοτοὶ πολλοὺς ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ πέμποντος, & πολλὰ ὑπισχνούμενός μοι, εἰ πείσαιμι ὑμᾶς πρὸς αὐ τὸν ἐλθεῖν, ὡς μὲν οὐκ ἐπεχείρουν ποιεῖν, ὡς αὐτοὶ ἐ πίστασθε. ἦγον δ' ὅθεν ᾤμην τάχιστ' ἂν ὑμᾶς εἰς τὴν ἀ σίαν διαβιῶναι. ταῦτα δὲ ἡγούμην βέλτιστα γνώμιζον ὑμῖν εἶν, ἢ ὑμᾶς ἠδίκει βουλόμενος. ἐπεὶ ἦ ἀρίσταρχος ἐλθὼν σὺν τριήρεσιν ἐκώλυσε διαπλεῖν ἡμᾶς, ἐκ τούτου, ὅπερ εἰκὸς δὴ που ἦν, συνέλεξα ὑμᾶς, ὅπως βουλευσόμεθα ὅ, τι χρὴ ποιεῖν. ἐνθυμῶν ὑμεῖς ἀκούοντος μὲν ἀριστάρχου μὴ πάσοντος ὑμῖν εἰς χερρόνησον πορεύεσθαι, ἀκούοντος δὲ σεύθου πείθοντος αὐτῷ συστρατεύεσθαι, πάντας μὲν ἐλέγετε σὺν σεύθῃ ἰέναι, πάντας δ' ἐπιτρέφε σθαι ταῦτα. εἴ τι οὖν ἐγὼ γνοίην ἀδίκημα, ἀγαγὼν ὑμᾶς ἔνθα πᾶσιν ὑμῖν ἐδόκει, εἶπατε· ἐπεί γε μὴν ψεύσεσθαι ἤρξατο σεύθης περὶ τοῦ μισθοῦ, εἰ μὲν ἐπαι/νῶ αὐτὸν, δικαίως ἂν με αἰτιῶσθε & μισεῖτε· εἰ δὲ πρό σθεν αὐτῷ μάλιστα φίλος ὢν, νῦν πάντων διαφερώ τατός εἰμι, πῶς ἂν τις δικαίως αἱρούμενος ὑμᾶς αὐ τὶ σεύθου, ὑφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχοιμι, πρὸς ὧν πρὸς τοῦτον διαφέρομαι; ἀλλ' ἔστω τε αὖ, ὅτι ἔξεστι καὶ τὰ ὑμέτερα ἔχοντα παρὰ σεύθα τεχνάζειν. οὐκοῦν δίκαιον τοῦτό γε, ὅτι ἐμοὶ ἐτέλει τι σεύθης, οὐχ οὕτως ἐτέλει δίκ που, ὡς οὔτε ὧν ἐμοὶ δοίη στερεῖτο, καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀρ τίσειν. ἀλλ' εἶμαι ἐξ ἐδίδου, ἀλλ' οὖν αὖ ἐδίδου, ὅπως ἐμοὶ δοὺς μεῖον, μὴ ἀποδοίη ὑμῖν τὸ πλεῖον. εἰ τοίνυν οὕτως ἔχει εἰδέναι, ἔξεστιν ὑμῖν αὐτίκα μάλα ματαίαν τοῦτον τὴν πρᾶξιν ἀμφοτέροις ὑμῖν ποιῆσαι, ἐὰν προέσθητε αὐτὸν τὰ χρήματα. δίκαιον γάρ, ὅτι σεύθης ἐ ἔχων τί ἀπ' αὐτοῦ, ἀποστήσει μέν τε δικαίως ἐὰν μὴ βε βαιῶν τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ, ἐφ' ᾗ ἐδωροδοκούμην. ἀλλὰ πολλοῦ μοι δοκῶ δεῖν τὰ ὑμέτερα ἔχειν. ὀμνύω γὰρ ὑ μῖν θεοὺς ἅπαντας καὶ πάσας, μὴ δὲ ἃ ἐμοὶ ἰδίᾳ ὑπέχρε το σεύθης ἔχειν. πάρεσι δὲ αὐτὸς καὶ ἀκούων, σωίοι δέ μοι εἰ ὧδε κῶ. ἵνα δὲ μᾶλλον θαυμάσητε, σωεπό μνυμι, μὴ δὲ ἃ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλαβον, ἐλαφύρα, μὴ τοίνυν μὴ δ' ὅσα τῶν λοχαγῶν ἔνιοι. καὶ τί δεῖ

τῶν

ταῦτα ἐποίουν; ἔμελλω, ὦ ἄνδρες, ὅσῳ μᾶλλον συμφέροιμι τούτῳ τὴν τότε ψηφίαν, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὸν φίλον μοι ἔσεσθαι, ὁπότε δυνηθείη. ἐγὼ δὲ ἅμα ὁρῶ αὐτὸν εὖ πράττοντα, καὶ γιγνώσκω δὴ αὐτὸν τὴν γνώμην. εἶπον δή τις ἄν, οὐκοῦν αἰσχύνῃ ὅτῳ μωρῶς ἐξαπατῶμενος; ναὶ μὰ δία, αἰσχύνομαι μέντοι, εἰ τῷ πολεμίῳ γε ὄντως ἐξηπατήθην. φίλῳ δ' ὄντι ἐξαπατᾶν αἰσχρόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἢ ἐξαπατᾶσθαι. ἐπεὶ εἴγε πρὸς φίλους δεῖ φυλακὴν πᾶσαν οἵαν ὑμᾶς δεδιφυλαξαμένους, ὡς μὴ παρασχεῖν τούτῳ πρόφασιν δικαίαν, μὴ ἀφροντιστόνας ὑμῖν ἃ ὑπέσχετο. οὔτε γὰρ ἠδικήσαμέν τι τοῦτον οὔτε, ὅτε κατεβλακεύσαμεν τὰ τούτου, ὅτε μέντοι κατεδεισιάσαμεν οὐδέν, ἐφ' ὅτι ἡμᾶς; οὔτ' ὢν παρεκάλεσεν. ἀλλὰ φαίη τε ἄν, εἰ δεῖ τὰ ψεύδεα τότε λαβεῖν, ὡς μὴ δεῖ εἰ ἐβούλετο ἐλωβήσατο ἐξαπατᾶν. πῶς ταῦτα δὲ ἀποδύσαντε ἃ ἐγὼ ὄκνει ἄν ποτε εἰπεῖν τούτου φαντίον, εἰ μή μοι ἡ ταραχὴ πάσιν ἀγνώμονον ἐδόκει εἶναι, ἢ δέος εἰς ἐμὲ ἀχαριστοι. ἀναμνήσθητε γὰρ ἐν ποίοις τισὶν ὄντες πράγμασιν, ἐτυγχάνετε, ἐξ ὧν ὑμᾶς ἐγὼ ἀπήγαγον πρὸς σφᾶς. οὐκ εἰς μὲν Πείνθου εἰ προσίτε τὴν πόλει, ἀρίσταρχος ὑμᾶς ὁ Λακεδαιμόνιος οὐκ εἴα εἰσιέναι ἀποκλείσας τὰς πύλας; ὑπαίθριοι δὲ ἔξω ἐστρατοπεδεύετε, μέσος δὲ χειμὼν ἦν, ἀγορᾶς δὲ χρῆσθε, πανία μὲν ὁρῶντες τὰ ὤνια, πανία δὲ ἐχόντος ὅτου ὠνήσεσθε, ἀναγκαῖα δὲ ἦν μένειν ὡδὶ ἐξαναγκες. τριήρεις γὰρ ἐφορμοῦσαι ἐκώλυον διαπλεῖν. εἰ δὲ μένοιτις ἐν πολεμίᾳ χώρᾳ εἶεν, ἔνθα πολλοὶ μὲν ἱππεῖς φαντίοι ἦσαν, πολλοὶ δὲ πελτασταί. ἡμῖν δὲ ὁπλιτικὸν μὲν ἦν, ὦ ἄνδρες, μέγα τοῦ λαμβάνειν. οὐδέν τι ἄφθονον. ὅτῳ γὰρ ἐπιόντες αὖ ἀνὴρ πολλοὶ πρόβατα κατελαμβάνομεν, οὐκ ἦν ὑμῖν. οὔτε γὰρ ἱππικὸν οὔτε πελτασικὸν ἔτι ἐγὼ σωτηρικὸς κατέλαβον παρ' ὑμῖν. εἰ οὖν ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ὄντων ὑμῶν μήθ' ὁντινοῦν μισθὸν προσαιτήσας, σῶν ἦν σύμμαχον ἡμῖν προσέλαβον, ἔχοντα ἱππέας καὶ πελτασὰς οἷς ὑμεῖς προσεδεῖσθε, πανδεῶς ἂν ἐδόκουν ὑμῖν βεβουλεῦσθαι πρὸς ὑμῶν; τούτων γὰρ δὴ πάντων κοινωνήσαντες, καὶ σῖτον ἀφθονώτερον ἐν ταῖς κώμαις εὑρίσκετε, δι' ὃ ἀναγκάζεσθαι οὐδ' θρᾷκας ἔτι σαυτοῦ μᾶλλον φεύγειν, καὶ πρόβατων καὶ ἀνδραπόδων μετέχετε. καὶ πολέμιον οὐδένα ἔτι ἐπεωρῶμεν, ἐπειδὴ τὸ ἱππικὸν ἡμῖν προσεγένετο. πῶς δὲ θαρσαλέως ἡμῖν ἐφείποντο οἱ πολέμιοι, καὶ ἱππικῷ καὶ πελτασικῷ, διωκόντων μικρὰ κατ' ὀλίγους ἀποσκεδαννυμένους, τὰ ὠνητήρια ἀφθονώτερα ποιεῖσθε. εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρέχων ὑμῖν ταύτην τὴν ἀσφάλειαν, μὴ πάνυ πολλοῦ μισθὸν προστέλλεται ἀσφαλείας, δῆτα δὴ τὸ πάθημα τὸ χείριον, καὶ δι' ὃν οὐδένα ὀκνεῖτε χρήσιμα ζῶντα μ' αὐτὸν ναι; νῦν δὲ δὴ πῶς ἀπέρχεσθε οὐδὲν διαχειμάσαντες ἢ γὰρ ἀφθόνους οἷς ὠνητηρίοις; πόσιτον δὲ ἔχοντες ὅσον, ὃ, τι ἐλάβετε πρὸ σφῶν. τὰ γὰρ παρὰ τοῦ πολεμίου ἐλαπανᾶτε. καὶ ταῦτα πράττοντος οὔτε ἀνδρας ἐπίλεκτε ὑμῶν αὐτῶν ἀφθαρτόνας, οὔτε ζῶντας ἀπεβάλλετε. εἰ δέ τι καλὸν πρὸς τοῦτο ἐν τῇ Ἀσίᾳ βαρβάρους ἐπέπρακτο ὑμῖν, οὐκ ἐκεῖνο σῶν ἔχετε; καὶ πρὸς ἐκείνοις νῦν ἄλλην ὄνλειαν προσειλήφατε,

ut id facerem adduxit? Existimabam, quo cum magis in aduersis rebus iuuissem, tanto fore mihi in sequundis amiciorem. Sed iam & illum uideo re bene gesta, neque memori, neque grato animo esse. Quid igitur, dicat aliquis, non erubescis cum te sentis tam fuisse improuidum, ut ludibrio te habuerit? Ego uero plane erubescam, si ab hoste me deceptum sentiam. Nam QVICVNQVE SVB AMICI nomine alterum fallit, is, meo iudicio, multo est, quàm qui fallitur, turpior. Nam si qua est aduersum amicum cautio, eam uos sedulo adhibuisse satis scio, ne causa ei esset, quamobrem ea uobis non daret quæ promisisset: neque enim hunc nos aut læsimus quicquam, aut ullo per ignauiam nostram detrimento affecimus, neque ullum, quod ipse nobis proposuerit, certamen refugimus. Verùm dicatis fortasse pignora fuisse postulanda, ne nos posset cum uellet fallere. Ad hæc auscultate: quæ sane reticuissem, nisi uos aut minus peritos rerum iudices, aut meorum erga uos meritorum immemores cognouissem. Recordamini quo loco res uestræ essent, cum uos ad Seuthen deduxi. Perinthum cum intrare uelletis, non patiebatur Aristarchus: qui occlusis portis, uos sub diuo, hyeme summa, statiua habere cogebat: foro uero eo utebamini, in quo prætenues erant copiæ, neque uobis unde emeretis, quæ opus erant, ualde suppeditabat. Necesse uero erat in Thracia permanere: triremes enim excursionibus assiduis, quo minus traijceremus obstabant. Quod si statiua in hostili agro habuissemus, in quo erat magnus equitum numerus, magnus etiam peltatorum, cum grauem tantum nos armaturam haberemus, potuissemus omnino uniuerso agmine in uicos inuadere, & inde non ita multum commeatuum quærere. At cum neque equitatum, neque peltatos ullos à uobis accepissem, neque persequi, nec retinere, uel homines, uel pecora potuissemus: tam dubijs igitur rebus, si uobis gratis Seuthen conciliaui, hominem & equitum & peltatorum copijs ualde instructum, uideor, uestram fidem obtestor, uobis ego male consuluisse? Vos certe dum eius societate usi estis, & frumenta in uicis, quos effuse fugientes præ metu Thraces deseruerant, reperistis, & pecoris ac mancipiorum participes fuistis. Præterea postea quam equestres copias habere cœpimus, nulli nobis hostes in conspectum uenerunt, cum ante & nos equitatu, & peltatorum suorum globo acriter urgerent, semperq; impedimento essent, quo minus parua manu largiores uobis commeatus acquirere possetis. Is igitur per quem hanc estis securitatem consecuti, quod magnam præterea uobis mercedem non penderit, quasi uos magna aliqua calamitate affecerit, ad necem deposcitur? Considerate uero quæ futura fuisset abeundi facultas, nisi hyemem in summa rerum omnium copia egissetis, ac nisi aduentitium quasi quiddam & superuacaneum à Seuthe accepissetis. Quæ enim hostibus eripueratis, tam prorsus erant consumpta: & interea uestrûm omnino neminem neque cæsum, neque bello captum amisistis. Ad hæc, si quid in Asia præclare gessistis, nonne ea uobis gloria integra atque incolumis manet? & ad eam nouam hanc

in Europa, deuictis cõtra quos bellastis Thracibus, ad/
didistis? Ego mehercule ita statuo: p ijs quorũ mihi cau/
sa irascimini, magnã à uobis dis immortalibus, per quos
maximorũ bonorũ cõpotes fuistis, gratiã habendã. At/
que hic fuit rerũ uestrarũ exitus. Nunc, q̃ mecũ sit præ/
clare actũ, cognoscite. Ego si domũ statim redissem, pri
mũ laudẽ sane magnã, quam mihi tunc oẽs impertieba/
mini, reportassem, ac per uos fuissem gloriæ meæ apud
alias Græciæ gẽtes aditus patefactus: fidẽ uero mihi ha/
buissent Lacedæmonij, quãdo illi me ad uos remiserãt:
Nunc ad ipsos Lacedæmonios, in summã à uobis inuidi
am adductus, proficiscor. Vestra etiã causa cum Seuthe
inimicitias suscepi, quẽ meo uestroq; merito sperarã, aut
mihi aliquãdo, aut liberis meis, si ita usu uenisset, memo
rẽ se & gratũ præbiturũ. Ac ipsi uos, quorũ ego causa,
tanto quã ego sum, potentiorũ hominũ odia subij, quiq;
ab ijs, quas saluti uobis fore existimẽ, actionib. nondum
tamen desistere possum, isto in me animo estis. Sed quid
uerbis opus est? prehẽdite iam me, si ita uidetur, neq; fu
gientem neq; deprecantem. Atqui si in me uti minamini
sæuieritis, hominẽ certe tolletis, cuius toties uigilantia
seruati estis, q multa uobiscũ gesßit, multa pericula ad/
ijt, cum suam, tum alienã uicem, officio suo functus: q̃q;
dis fauentibus, ac uestra adiutus uirtute, multa de barba
ris trophæa erexit. Eum præterea, qui quantum maxime
potuit, semper plurimũ contendit, ne cum ulla Græcorũ
natione uobis bellandum esset. Ac certe, amoto iam me
tu, quò uobis libet, terra mariue licet proficisci. Vos ue
ro rebus tam sequundißimis fruentes, cum expedita iam
sit, quod iampridẽ cupistis, nauigandi facultas: ac uestrũ
sibi potentißimi quiq; auxiliũ expetant: stipendiũ in prõ
ptu sit: ultro se uobis Lacedæmonij duces præbeant, qui
facile præstare cæteris uirtute et imperio existimãtur: tẽ
pus iam, quo me occidatis, idoneũ nacti estis. At quam,
perditis et afflictis reb. aliũ erga me animũ præ uobis fe
rebatis, cum me, ô maxime omniũ memores, parentẽ ap
pellabatis? cum meorũ erga uos meritorũ semper sanctã
atq; inuiolatã memoriã fore promittebatis? At neq; sunt
rerũ imperiti hi, qui nunc ad uos uenerũt: quare nisi me
animus fallit, nihilo uos certe meliores de uestro isto in
me facto iudicabũt. Hæc Xenophõ. Qui cũ peroràsset,
surrexit Lacedæmonius Charminus: Et mihi sane, inqt,
nõ iure milites huic succẽsere uidemini: possum enim eũ
ego quoq; meo testimonio subleuare. Nam cũ ego et Po
lynices quæsissemus de Seuthe, quid de Xenophõte sen
tiret: aliud ille nihil habuit quod accusaret, nisi quòd eũ
dixit nimis propensũ esse in milites animo: ac propterea
neque sibi fuisse, neq; nobis fore satis utilẽ hominis ami
citiã. Surrexit deinde Eurylochus Lysiates Arcas: Ac
uidetur mihi, inquit, Lacedæmonij, nihil nobis ante au/
spicijs ductuq; uestro gerendũ, quàm Seuthes, uelit no/
lit, quæ nobis debet stipendia pẽderit: neq; omnino hinc
antequã ea receperimus, discedendũ. Ad hæc Polycra/
tes Athenien sis Xenophõtis causam agens: Video, in/
quit, milites adesse Heraclidẽ, qui pecunia, quã magnis
nostris laborib. partam nobis debebat Seuthes, interuer
sa, & Seuthen ipsum, et nos ea fraudauit. Nihil igitur fe
cerimus elegantius, quàm si ipsum comprehenderimus.
Neq; enim Thrax est, sed Græcus male de Græcis mere
tur. Hæc cũ audisset Heraclides, uehemẽter territus est:

& καὶ οὐ γὰρ τῇ βυρώπῃ θρᾷκας, ἐφ' οὓς ἐστρατεύεσθε ἱερα-
τήσασθαι; ἐγὼ μὲν ὑμᾶς φημὶ δικαίως ἂν ὧν ἐμοὶ χα
λεπαίνετε, τούτων τοὺς θεοὺς χάριν εἰδέναι ὡς ἀγα-
θῶν. καὶ τὰ μὲν ὑμέτερα τοιαῦτα. ἄγετε δὴ πρὸς θεῶν
καὶ τὰ ἐμαυτοῦ σκέψασθε ὡς ἔχει. ἐγὼ μὲν γὰρ ὅτε πρῶ
τον ἀπῆα οἴκαδε, ἔχων μὲν ἔπαινον πολὺν πρὸς ὑ/
μῶν ἀπεπορευόμην. ἔχων δὲ δὴ ὑμᾶς καὶ ὠδὶ τ' ἄλλων
ἑλλήνων εὔκλειαν. ὥστε οὐόμην ἂν τὸν λακεδαιμονίων.
οὐ γὰρ ἄν με ἔπεμπον πάλιν πρὸς ὑμᾶς. νῦν δ' ἀπέρ/
χομαι πρὸς λακεδαιμονίους ὑφ' ὑμῶν δεδιεβλημένος.
σεύθην δὲ ἀπεχθόμενον ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἥλπισ' ἂν εὖ
ποιήσας μεθ' ὑμῶν ἀσφαλῶ καὶ ἐμοὶ καλῶ κἀγα-
θῷ, εἰ γένοιτο, καταθήσεσθε. ὑμεῖς δ' ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἀ-
πήχθημαί τε πλεῖστα, καὶ ταῦτα πολὺ χρείττοσιν ἐμαυ
τοῦ, πραγματευόμενός τε, οὐδὲ νῦν πω πέπαυμαι, ὅ,
τι δύναμαι ἀγαθὸν, διαύτῳ γνώμῃ ἔχετε πρὸς ἐμέ.
ἀλλ' ἔχετε μέν με οὔτε φεύγοντα λαβόντες, οὔτε ἀρ/
γίζοντα. ἢν δ' ἃ ποιήσητε ἃ λέγετε, ἴσθ' ὅτι αὖθις
κατακανόντες ἔσεσθε, πολλὰ μὲν δὴ πρὸ ὑμῶν ἀγῶ
πονήσαντα, πολλὰ δὲ σὺν ὑμῖν πονήσαντα, καὶ κιν-
δυνεύσαντα, καὶ οὐ τοῦ μέρους καὶ παρὰ τὸ μέρος. θε/
ῶν δὲ ἑκόντων, καὶ πρόσθια βαρβάρων πολλὰ δὴ
σὺν ὑμῖν κατέβαλον. ὅπως δ' ἔγε τῶν ἑλλήνων μηδε-
νί πολέμιοι γένοισθε, παῦε ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην πρὸς ὑ/
μᾶς διατείνομενον. ἐξ δὲ νῦν ὑμῖν ἔξεστιν ἀνεπιλήπτως
πορεύεσθαι, ὅπῃ ἂν θέλητε καὶ ἧι γῆι καὶ ἧι θαλάττῃ.
ὑμεῖς δέ, ὅτι πολλὴ ὑμῖν εὐπορία φαίνεται, καὶ πλεῖ-
τε γῆθεν δὴ ὡς ἥδιστα πάλαι, δίεισι δὲ ὑμῶν οἱ τὸ
μέγιστον δυνάμενοι, μισθὸς δὲ φαίνεται, ἡγεμόνες δὲ
ἥκουσι λακεδαιμόνιοι ἱεράρχαι νομιζόμενοι εἶναι, νῦν
δὴ καιρὸς δοκεῖ ὑμῖν εἶναι, ὡς τάχιστα ἐμὲ κατακλαυ-
σαι. οὐ μὰ ὅτε γε τοῖς ἀπόροις ἡμῶν ὦ σαυτῶν μνημο
νικώτατοι. ἀλλὰ καὶ πατρὸς ἐμὲ καλεῖτε, καὶ ἀεὶ ὡς
εὐεργέτου μεμνῆσθαι ἔσεσθε. οὐ μὰ τοὺς ἀγνώμο-
νας, οὐδ' οὗτοι εἰσὶν οἱ νῦν ἥκοντες ἐφ' ὑμᾶς. ὥστε ἐ-
γὼ οἶμαι, οὐδὲ τούτοις δοκεῖτε βελτίονες εἶναι, τοιοῦτοι
ὄντες πρὸς ἐμέ. ταῦτα εἰπὼν, ἐπαύσατο. χαρῖνος δὲ
ὁ λακεδαιμόνιος ἀνασὰς, εἶπεν· ἀλλ' οὕτως, ἄν-
δρες, ἐμοὶ μὲν οὐ δικαίως γε δοκεῖτε πρὸς αὐδρί τού
τῳ χαλεπαίνειν. ἔχω γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ μαρτυρῆσαι.
σεύθης γὰρ ὁρωτῶντος ἐμοῦ καὶ πολυαίνους πρὸς
ξενοφῶντος, τίς ἀνὴρ εἴη, ἄλλο μὲν οὐδ' ἓν ἔχε μέμφε-
σθαι. ἄγαν δὲ φιλοστρατιώτης ἔφη αὐτὸν εἶναι. διὸ καὶ
χεῖρον αὐτῷ ἦν πρὸς ἡμῶν τε τῶν λακεδαιμονίων καὶ
πρὸς αὐτόν. ἀνασὰς δὲ ὠδὶ πάντων βυρύλοχος ὁ λυσιμ/
τους ἀρκὰς, εἶπε· καὶ δοκεῖ δέ μοι, ὦ ἄνδρες λακεδαι/
μόνιοι, ἔφη, ὧνπερ ὑμᾶς πρῶτον ἡμῶν στρατηγῆσαι, πρὶν
σεύθου ἡμῖν τὸν μισθὸν πρᾶξαι, ἢ ἑκόντος ἢ ἄκοντος,
μὴ μὰ πρότερον ἡμᾶς ἀγαγεῖν. πολυκράτης δ' ἀθηναῖος
εἶπεν ἀνασὰς ὑπὲρ ξενοφῶντος· ὁρῶν μὲν, ὦ ἄνδρες,
ἔφη, ἡρακλείδην γε ταῦτα πράττοντα, ὃς παρελαβὼν
τὰ χρήματα ἃ ἡμεῖς ἐπονήσαμεν, ταῦτα ἀργύριον,
ὅτε σεύθης ἀπέδωκεν, ὅτε ἡμῖν τὰ γινόμενα, ἀλλ' αὐτὸς
κλέψας πέπαται. ἢν δὲ σωφρονῶμεν, ἐξόμεθα αὐτοῦ. εἰ δὲ
δὴ οὕτως γε, ἔφη, θρᾴξ ἔσῃ, ἀλλὰ ἕλλην ὤν, ἕλλησι
ἀδικεῖ. ταῦτα ἀκούσας ὁ ἡρακλείδης, μάλα ἐξεπλάγη.

καὶ

καὶ προσελθὼν, ἔφη σεύθης λέγει· ἡμεῖς, ἢν σωφρονῶμεν, ἄπιμεν ἐντεῦθεν ἐκ τῆς τούτων ὑπηρατείας. καὶ ἀναβαίνοντες ἀπὸ τῶν ἵππους ἤχοντο ἀπελαύνοντες εἰς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον. καὶ ἐντεῦθεν σεύθης πέμπει ἐβοξέλμιον τὸν ἑαυτοῦ ἑρμηνέα πρὸς ξενοφῶντα, κελεύει αὐτὸν καταμεῖναι παρ' ἑαυτῷ ἔχοντα χιλίους ὁπλίτας. καὶ ὑπισχνεῖτο αὐτῷ ἀπαλλάξειν τάτε χωρία τὰ ὑπὸ θαλάττῃ, καὶ τἄλλα ἃ ὑπέσχετο. καὶ ἐν ἀπορρήτῳ ποιησάμενος λέγει, ὅτι ἀπήνεγκε πολιωτικούς, ὡς ἐν ὑποχείριος ἔσαι λακεδαιμονίοις, ὥσπερ ἀπαθανόντος θίμβρωνος. ἔπεμπον δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι πολλοὶ ξένοι καὶ ξενοφῶντι, ὡς διαβεβλημένος εἴη, καὶ φυλάττεσθαι δέοι. ὁ δ' ἀκούσας ταῦτα, δύο ἱερεῖα λαβὼν, ἔθυε τῷ διῒ τῷ βασιλεῖ, πότερά οἱ λώιον καὶ ἄμεινον εἴη μένειν ἢ ἐκ σεύθεος ἐφ' οἷς σεύθης λέγει, ἢ ἀπιέναι σὺν τῷ στρατεύματι. ἀναιρεῖ δ' αὐτῷ ἀπιέναι. ἐντεῦθεν σεύθης μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο πρὸς τοῖς ὄρεσι. οἱ δ' ἕλληνες ἐσκηνώσαν εἰς κώμας, ὅθεν ἔμελλον πλεῖστα σῖτα συλήσειν, ὡς θάλατταν ἥκειν. αἱ δὲ κῶμαι αὗται ἦσαν μεμισθωμέναι ὑπὸ σεύθεος μηδοσάδῃ. ὁρῶν δὲ ὁ μηδοσάδης διαπαυόμενα τὰ δῃοτὰς κώμας ὑπὸ τῶν ἑλλήνων, χαλεπῶς ἔφερε. καὶ λαβὼν αὐτὸς ὀδρύσων δυνατώτατος τῶν αὐτόθεν καταβεβηκότων, καὶ ἱππέας ὅσον τριακοσίους συνήγαγε, ἔρχεται καὶ προσκαλεῖται ξενοφῶντα ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατεύματος. καὶ ὃς λαβὼν τινὰς τῶν λοχαγῶν, καὶ ἄλλους τινὰς τῶν τιμιωτέρων, προσέρχεται. ἔνθα δὴ λέγει ὁ μηδοσάδης· ἀνήκεστα, ὦ ξενοφῶν, τοὺς ἡμετέρους κώμας πορθοῦντες. πολέμιοι δὲν ὑμῖν ἐγγύτατα σεύθεος, καὶ ὃ δὲ αὐτὸς πρὸς μηδένα ἧκεν τοῦ αὐτόθεν βασιλέως· ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας· εἰ δὲ μή, οὐκ ἐῶμεν ὑμᾶς. ἀλλ' ἐὰν ποιῆτε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὡς πολεμίους ἀλεξησόμεθα. ὁ δὲ ξενοφῶν ἀκούσας ταῦτα, εἶπεν· ἀλλὰ σοὶ μὲν τοιαῦτα λέγοντι, καὶ ἀρκείναδι χαλεπόν· τόδε δὲ γένοιτο ἂν εὐκόλως λέξω, ἵν' εἰδῆτε οἷοί τε ὑμεῖς ἐσὲ, καὶ οἷοι ἡμεῖς. ἡμεῖς μὲν, ἔφη, πρὶν φίλοι γενέσθαι ὑμῖν, ἐπορευόμεθα διὰ ταύτης τῆς χώρας ὅποι ἐβουλόμεθα, καὶ μὲν ἐθέλομεν πορθοῦντες, καὶ δ' ἐθέλομεν καταπαίοντες. καὶ σὺ ὁπότε πρὸς ἡμᾶς ἔλθοις πρεσβεύων, ἐνυλίζου ἐν ἡμῖν, ὡς δὴ φοβούμενος τὸν πολέμιον. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἦτε ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ. ἢ εἴ ποτε ἔλθοιτε, ὡς γὰρ κρείττονες χώρας ἐνυλίζεσθε ἐγκεχαλινωμένοις τοῖς ἵπποις. ἐπεὶ δὲ ἡμῖν φίλοι ἐγένεσθε, καὶ δι' ἡμᾶς ἔχετε τήνδε τὴν χώραν, νῦν δ' ἐλαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆς χώρας, ἵν' παρ' ἡμῶν ἑκόντων κατακράτον παρελάβετε. ὡς γὰρ αὐτὸς οἶσθα οἵτε πολέμιοι οὐκ ἦσαν ἱκανοὶ ἡμᾶς ἐλαύνειν. καὶ ὀχ ὅπως δῶρα δοὺς καὶ εὖ ποιήσας αὐθ' ὧν εὖ ἔπαθες, ἀξιοῖς ἡμᾶς ἀπέμπεσθαι, ἀλλὰ πορευομένους ἡμᾶς, οὐδ' ὑπολιθῶσαι ὅσον δυνατὸν ἐστὶ τρέφεσθαι. καὶ ταῦτα λέγω, οὔτε θεοὺς αἰσχυνόμενος, οὔτε τόνδε τὸν ἄνδρα, ὃς νῦν σε ὁρᾷ πλουτοῦντα, πρὶν ἡμῖν φίλον γενέσθαι, ἀπορίας τὸν βίον ἔχοντα, ὡς αὐτὸς ἔφησθα. ἀπάρῃ τι καὶ πρὸς ἐμὲ ταῦτα λέγεις, ἔφη. οὐ γὰρ ἐγὼ ἐπ' ἀρχῶ, ἀλλὰ λακεδαιμονίοις ὑμεῖς παρεδώκατε τὸ στράτευμα ἀπάγειν, οὐδὲ ἐμὲ παρακαλέσαντες, ὦ θαυμάσιοι, ὅπως ὥσπερ ἀπηχθανόμην αὐτοῖς ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦγον,

& ad Seuthen accedens, Bene, inquit, rebus nostris consultum fuerit, si hinc abeuntes, ex horum nos potestate subduxerimus. Vterque igitur citatis equis, in sua castra redierunt. Mittit inde Seuthes Ebozelmium interpretem suum ad Xenophontem, ac se illi spondet, & maritima illa loca, & reliqua quæ promiserat, daturum, si apud se cum grauis armaturæ militibus mille permanserit. Addit tanquam arcanum, audisse se de Polynice, illum si in Lacedæmoniorum potestatem uenisset, proculdubio à Thimbrone occisum iri. Ac sane hospites multi Xenophontem per nuncios monuerunt, ut concitatam sibi multis criminationibus inuidiam caueret. Ea re commotus Xenophon, hostias duas Ioui regi immolat: consulitq; acquiescendumne Seuthæ conditionibus, an uero cum exercitu discedendum. Discedendum exta nunciarunt. Interius Seuthes castra locauit, Græci uero in uicis: unde frumento plurimo coacto, ad mare descendere in animo habebant. Hos uicos Medosadæ Seuthes tradiderat. Medosades itaque, cum à Græcis absumi omnia uideret, molestissime id ferebat. Assumpto igitur ex Odrysis, qui illuc descenderant, homine potentissimo, ac quinquaginta ferè equitibus, ad castra propius accedit, & Xenophontem ad se accersit: qui cum centurionibus & honestis aliquot hominibus uenit. Tunc ita Medosades locutus est: Iniuriam uos quidem Græci nobis facitis, qui uicos nostros populamini: uobis itaque edicimus, ego pro Seuthe: hic qui adest, pro Medoco superioris Thraciæ rege, ut ex his finibus quamprimum discedatis: quod nisi feceritis, iniurias uestras nullo pacto feremus, quin tanquam hostes uos ulciscemur. Ad hæc ita respondit Xenophon: Tibi quidem, ad ea quæ dicis, est omnino difficile respondere. Verùm istius adolescentis causa dicam quæ opus est, ut quales uos sitis, quales item nos, facile cognoscatis. Nos antequam uobis amici essemus, per hos fines quocunque libitum esset, uel populantes, uel etiam urentes excurrebamus: ac tu quoties legatus ad nos uenisses, intra castra receptus, hostes plane nullos metuebas. Vos uero in hos agros nunquam uenie batis: aut si quando uenissetis, ut inter eos, qui multo uiribus præstarent, frænatis equis pernoctabatis. Postea uero quàm uobis amicitia nobiscum intercedit, & nostra maxime opera agrum hunc tenetis, eijcitis nos ex ea regione, quam nostra uoluntate captam habetis. Vti enim ipse nosti, nos certe hostes eijcere non potuissent. Tantum uero abest ut donis ac beneficijs optime de uobis meritos prosequaris, ut castris etiam locum capere prohibeas. Nequ, dum ista dicis, aut deos uereris, aut istum ipsum hominem, qui te iam diuitem conspicit, cum ante, ut ipse profitebare, antequam ad amicitiam te nostram applicasses, è latrocinijs tibi uictitandum esset. Verùm quid hæc mecum agitis? cur non potius cum Lacedæmonijs? quibus abducendum exercitum, ô uiri omnium præstantissimi tradidistis, re mecum neutiquam cõmunicata, ne uidelicet eam inuidiã, quã mihi his copijs ad uos addu-

adductis concitarã, si nũc illis eas ipse reddidiſſẽ, extin guerẽ. Hæc cũ Odryſius ille audiſſet, ego, inquit, Me doſade, infra terrã, præ pudore, cũ hæc audio, me ab dere cupio: et profectò ſi hæc ante ſciſſem, te huc nul lo pacto ſecutus eſſem. Verũ iam abeo: ſatis. n. ſcio me apud Medocũ reprehenſione carere nõ poſſe, ſi me intelligat bene de nobis meritos homines è finib. pel lere. Hæc locutus equo citato abijt, et cum eo equites oẽs, præter quatuor, aut ad ſummũ quinq;. At Medo ſades, ut qui æquo animo ferre nõ poterat agrũ popu lationib. uaſtatũ, Xenophontẽ iubet in conſiliũ lega tos Lacedæmoniorũ uocare. At ille aſſumptis lectiſſi mis quibuſq;, ad Charminũ & Polynicẽ uenit: tum, uos, inquit, accerſit Medoſades, idem quod nobis im peraturus, ut è finib. abeatis: uobis itaq; nunc ea pote ſtas eſt, ut Græcis debitũ à Seuthe ſtipendiũ auferatis, ſi ita huic reſponderitis, rogare Græcos, ut ſe adiuue tis in ſua, à Seuthe uel uolente, uel inuito, mercede re cipienda. Atq; eos quidẽ polliceri alacriter ſe, ſibi ſi nõ defueritis, uobis operã nauaturos. Videri uobis il los æquũ poſcere: ac uos iã promiſiſſe, nõ ante diſceſ ſuros, q̃ ſuũ uus milites obtinuerint. Id cũ Lacones ac cepiſſent, ſe ita dicturos affirmant, atq; hanc cauſam q̃ accuratiſſime acturos: ac ſtatim ad Medoſadẽ, cum ijs, q maxime idonei uiſi ſunt, comitib. uenerũt: et prio re loco Charminus, Adſumus, inquit, Medoſade, ſi qd uelis nobiſcũ agere: nã et nobis, quod tecũ agamus, nõ deeſt. Ad hæc Medoſades perq̃ demiſſe: Ego, in quit, et Seuthes rogatos uos uolumus, ne qua in re no ſtrã amicitiã uioletis. Nã cum ſocios noſtros calami tate afficitis, ea certe in nos iniuria redũdat. Atenim (Lacones reſpõderũt) ſi hi, quorũ iſta maxime opera poßidetis, ſuã à uobis mercedẽ acceperint, quampri mũ hinc abibimus. Sin aliter, et iiſdẽ uenimus auxiliũ laturi, et in eos acriter animaduerſuri, qui hos, iuriſ iurãdi religione neglecta, uiolarũt: quo de numero ſi uos eſtis, iſtinc primũ pœnas expetemus. Adiecit Xe nophon: Velitiſne Medoſade, hos ipſos populos, in quorũ finib. eſtis, quos uobis ſocios eſſe dicitis, ſuffra gio ſuo declarare, utrã nos, an uos potius, malit hinc abire? At ille id ſibi nõ placere reſpõdit: tantũ Laco nes hortatus eſt, ut ad Seuthẽ ſecũ uenirẽt, et cum eo de mercede agerẽt: ſin ipſi recuſarẽt, ut Xenophontẽ ſecũ mitterẽt, ac ſe ei auxilio fore promiſit. Interea ro gaut, uicos ne urerẽt. Mittitur Xenophõ, & cũ eo, qui maxime idonei comites uiſi ſunt. Qui cũ ad Seu then acceßiſſet, Adſum, inquit, nõ ut à te quicquã re petã, ſed ut doceã, qua poßim ratione, mihi te nõ iu re ſuccẽſere, qd' militib. quæ tua ſumma uolũtate pol licitus es, à te exigã: ſiquidẽ tibi ſemper magis cõdu cere ea reddere duxi, q̃ illis recipere. Illud enim ſatis ſcio, te illos, ſecundũ deos, illuſtrẽ reddidiſſe, qui tam ampli regni te cõpotem fecerint, ac tam magnũ homi nũ numerũ poteſtati tuæ ſubiecerint, ut nullũ iã, aut honeſtũ, aut turpe factũ tuũ, obſcurũ eſſe poßit. Qua re cum ita ſe res tuæ habeãt, tua permagni arbitror referre, nõ uideri te homines tam bene de te meritos, tam inhumaniter dimiſiſſe. Neq; uero paruifaciendũ eſt, hominũ te v r. millium laudibus celebrari. Nam certe illud eſt tibi omnium maxime expetendum, neq;

ἦγον, οὕτω καὶ χαρίσαίμην ναῦν ἀποδιδούς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· ἐγὼ μὲν, ὦ μηδόσαδε, ἰδὼν κατὰ γῆς λατασδύομαι ὑπὸ τὴν αἰσχύνης ἀκούων ταῦτα. καὶ εἰ μὲν πρόδηλον ἦπιστάμην, οὐκ ἂν σωκολούθησά σοι. καὶ νῦν ἄπειμι. οὐ γὰρ ἂν μήλοκός με ὁ Βασιλεὺς ἐπαινοίη, εἰ δεξελαύνοιμι σὺν δυνάμει. ταῦτ' εἰπὼν, ἀναβὰς ἐδίωκεν τὸν ἵππον ἀπήλαυνε, κἀ σωὺ αὐτῷ οἱ ἄλλοι ἱππεῖς, πλὴν ἢ τεττάρων ἢ πέντε. ὁ δὲ μηδοσάδης, ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἡ χώρα πορθουμένη, ἐκέλευε μὲν ξυνοφῶντα λαλέσαι τῷ λακεδαιμονίῳ. ὁ δ' ἀπολαβὼν σὺν ὀλίγοις σπουδαίοις, προσῆλθε δεδ' χαρμένῳ κἀ δεδ' πολυωρκηκέναι, κἀ ἔλεξεν, ὅτι λαλεῖ σὺν σὺν μηδοσάδης προῖρῶν, ἅπερ αὐτῷ ἀπιέναι ἐκ δὲ χώρας. οἶμαι δ' οἶδ', ἔφη, ἡμᾶς ἀπολαβεῖν τῇ στρατιᾷ μὲν ὀφειλόμενον μισθὸν, εἰ εἴποιτε, ὅτι δίκαιόν ὑμῶν ἡ στρατιὰ σωκαπράξαι τὸν μισθὸν ἢ παρὰ ἑκόντος ἢ παρὰ ἄκοντος σεύθου, καὶ ὅτι τούτων τυχόντες, προθύμως μὲν ἂν σωέπεσθαι ὑμῖν φασί. καὶ ὅτι δίκαια ὑμῖν δοκοῦσι λέγειν, καὶ ὅτι ὑπέχεσθε αὐτοῖς τότε ἀπιέναι, ὅταν τὰ δίκαια ἔχωσιν οἱ στρατιῶται. ἀκούσαντες δὲ οἱ λάκωνες ταῦτα, ἔφασαν δρᾶν καὶ ἄλλα ὅμοια ἂν δοκῶσι στρατεύεσθε. καὶ δυοῖν ἐπορεύοντο ἔχοντες, οἱ μὲν ταῦτα ὑμῖν καταπράξαντες· εἰ δὲ μή, ὀργόμενοι μὲν κἀ νῦν βοηθήσοντες τούτοις, καὶ τιμωρησόμενοι ἄνδρας, οἳ τούτους παρὰ σὺν ὅρκους ἀδίκησαν. ἢν δ' ὑμεῖς τοιοῦτοι ἦτε, γνῶσθε ἀρξόμενοι τὰ δίκαια λαμβάνειν. ὁ δὲ ξυνοφῶν εἶπεν· ἐθέλοιτε δ' ἄν, ὦ μηδόσαδες, τούτοις ὑπισχνεῖσθαι, ἐπειδὴ φατὲ φίλους εἶναι ὑμᾶν, γῆν ὧν τῇ χώρᾳ ἐσμεν, ὁπότερα ἂν ψηφίσωνται, εἴθ' ὑμᾶς πρόσθεν ἐκ δὲ χώρας ἀπιέναι, εἴθ' ἡμᾶς. ὁ δὲ, ταῦτα μὲν οὐκ ἔφη. ἐκέλευε δὲ μάλιστα αὐτὸν ἐλθεῖν τὸν λακωνε παρὰ σεύθην πρὸς τὸ μισθοῦ, καὶ οἴεσθαι ἂν σεύθην ἀκοῦσαι· εἰ δὲ μὴ, ξυνοφῶντα σωὺν αὐτῷ πέμπειν, ἵ συμπράξειν ὑπισχνεῖτο. ἐδόκει δὲ τὰς λώμας μὴ λαβεῖν. γὰρ σεύθην πέμπουσι μὲν ξυνοφῶντα, κἀ σωὺν αὐτῷ οἱ ἐδόκουν ὠφελησιότατοι εἶν. ὁ δ' ἐλθὼν, λέγει πρὸς μὲν σεύθην· οὐδέν' ἀπαιτήσων, ὦ σεύθη, πάρειμί σε, ἀλλὰ δικάζων ὡς ἂν δύωμαι, ὡς δ' δικαίως μοι ἠχθέσθης, ὅτι ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν ἀπήτουν σε, ἃ ὑπέχου αὐτοῖς πρόθυμος. σοί γὰρ ἐγωγε δ' χ ἥκιστ' γὸ μιζον εἶν συμφέρον ἀφελοῦναι, ἢ ἐκείνοις ἀφλαβεῖν. πρῶτον μ γ' οἶδα μετὰ σὺν θεὸς εἰς τὸ φανερόν σε τότος κατασήσαντας, ἐπεί γε βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας κἀ πολλῶν ἀνθρώπων, ὥστε δ' χ οἷόν τ' δὲ λαβεῖν, ὅτε ὦ τι καλὸν, ὅτε ὦ τι αἰσχρὸν ποιήσεις. διότῳ δ' ὄνε ἀνδρὶ, μέγα μέν μοι δοκεῖ εἶν, μὴ δοκεῖν ἀχαρίστως ἀπεπλῶσθαι ἄνδρας δυναστεύοντας. μέγα δ' ἐν ἀκούειν ὑπὸ ἑξακισχιλίων ἀνθρώπων. τὸ δὲ μέγιστον,

μηδα-

μηδαμῶς ἄπιστον σαυτὸν κατασῆσαι ὃ, τι λέγεις. ὁρῶ γὰρ μὲν ἀπίστων ματαίους καὶ ἀδωνάτους καὶ ἀτίμους τοὺς λόγους πλανωμένους. οἱ δ' ἂν φανεροὶ ὦσιν ἀληθειαν ἀσκοῦντες, τούτων οἱ λόγοι ἰῶν τε λέοντος, οὐδ' ὧν μεῖον δυνάντος ἂν ἔσεσθαι, ἢ ἄλλων ἡ βία. ἦν τέ τινα σωφρονίζειν βόλωνται, γινώσκω τὰς τούτων ἀπειλὰς ἐχ ἥσσον σωφρονιζούσας, ἢ ἄλλων τε δὴ κολάσεις. ἦν τέ τῳ τί ὑπισχνοῦνται οἱ τοιοῦτοι ἀνδρῶν, οὐδ' ὧν μέσω δικαιοπράξειν, ἢ ἄλλοι πράγματα διδόντες. ἀναμνήσθητί γε καὶ σὺ τί σοι τελέσας ἡμῖν συμμάχους ἡμᾶς ἔλαβον. οἶδ' ὅτι οὐδέν. ἀλλὰ πιστεύθεὶς ἀληθεύσειν ἃ ἔλεγον, ἐπῆρας τοσούτους ἀνθρώπους, συστρατεύσασθαί τε καὶ κατεργάσασθαί σοι ἀρχὴν οὐ πρότερον μόνον ἀξίαν τηλικαύτην, ὅσα οἴονται δεῖν ὅτι νῦν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ πολλαπλασίω. δηλοῖ μὲν πρῶτον τὸ πιστεύεσθαί σε, καὶ τῷ Βασιλέα σοι κατειργασμένων τούτων τῶν χρημάτων ὑπὸ σοῦ πιπράσκειν; ἴσθι δὴ καὶ ἀναμνήσθητι, ὡς μέγα ἡγοῦ δῆτα κατεπράξαι, ὃ νῦν κατασφάλμενον ἔχεις; ἐγὼ μὲν οἶδ' ὅτι σύξω ἂν τὰ νῦν πεπραγμένα μᾶλλον σοὶ κατεπράχθαι, ἢ πολλαπλάσια τούτων τῶν χρημάτων γενέσθαι ἐμοὶ τοίνυν μεῖζον βλάβος καὶ ἄρχιον δοκεῖν εἶναι, τὸ ταῦτα νῦν μὴ κατασχεῖν, ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὅσῳ πολλαπλασίονα ἐκ πλουσίου πενήτα γενέσθαι, ἢ ἀρχὴν μὴ πλουτῆσαι. καὶ ὅσῳ λυπηρότερον ἐκ βασιλέως ἰδιώτην φανῆναι, ἢ ἀρχὴν μὴ βασιλεῦσαι. δηλοῖ δὲ ἐπίστασαι μὲν, ὅτι οἱ νῦν σοὶ ἐπήκοοι γενόμενοι, οὐ φιλίᾳ τῇ σῇ ἐπείθησαν ὑπὸ σοῦ ἀρχέσθαι, ἀλλ' ἀνάγκῃ. ἢν ὅτι ταχέως χειροῦσθαι ἂν, πάλιν ἐλεύθεροι γίγνεσθαι, εἰ μή τις αὐτοὺς φόβος κατέχοι. ποτέρως οἴει μᾶλλον ἂν φοβεῖσθαί τε αὐτοὺς, καὶ φρονεῖν τὰ πρὸς σὲ, εἰ ὁρῶσι σοὶ τοὺς στρατιώτας; οὕτω διακειμένους, ὡς νῦν τε μένοντας ἂν εἰ σὺ κελεύοις· αὖθις τ' ἂν, ταχὺ ἐλθόντας εἰ δέοι. ἄλλως τε τούτων πρὸς σοῦ ἀκούοντας πολλὰ ἀγαθὰ, ταχὺ ἂν σοι πρὸς ὃ σὺ βούλοιο παραγίγνεσθαι, ἢ εἰ κατὰ δοξάσειαν, μήτε ἂν ἄλλους ἐλθεῖν δι' ἀπιστίαν ἐκ τῶν νῦν χρωμένων, τούτους τε αὐτοῖς δυνουστέρους εἶναι ἢ σοί; ἀλλὰ μὴν, ὅτι γε πλήθει γε ἡμῶν λειφθέντων ὑπὸ ξαν σοι, ἀλλὰ πρόσκτῳ ἀρεία. οὐκοῦν νῦν ἔστ' ἂν κίνδυνον, μὴ λαβεῖν πρόσκτας τινὰς αὐτῶν τούτων, οἳ νομίζουσιν ὑπὸ σοῦ δεδιηκεῖσθαι, ἢ ἢν τούτων κρείττονας εὖ λακεδαιμονίους, ἐὰν οἱ μὲν στρατιῶται ὑπισχνοῦνται προθυμότερον αὐτοῖς συστρατεύεσθαι, ἐὰν πρὸς σοῦ ἀπραξωσιν· οἱ δὲ λακεδαιμόνιοι δι' ὃ δέονται στρατιᾶς, σωφανέστερον αὐτοῖς ταῦτα. ὅτι γε μὲν οἱ νῦν ὑπὸ σοῦ θρᾷκες χρώμενοι, πολὺ ἂν προθυμότερον ἴσχυν σὲ ἢ σοὶ, οὐκ ἄδηλον. σὺ μὲν γὰρ κρατοῦντος, δουλεία ὑπάρχει αὐτοῖς· κρατουμένου δὲ σοῦ, ἐλευθερία. εἰ δὲ καὶ τῆς χώρας προνοεῖσθαι ἥδη τί δεῖ, ὡς σῆς ὔσης, ποτέρως ἂν, οἴει ἀπαθῆ διακῶν αὐτὴν εἶναι μᾶλλον, εἰ οὗτοι οἱ στρατιῶται ἀφλαβόντες ἃ ἐγκαλοῦσιν, εἰρήνην καταλιπόντες οἴχοιντο, ἢ εἰ οὗτοί τε μένοιεν ὡς ἐπολεμίαν, σύ τε ἄλλους πειρῶ ὁ πλείονας τούτων ἔχων αὐτοστρατοπεδεύεσθαι, διαμένοντος τῶν ὠνητικοῦ ἀργύριον δὲ, ποτέρως ἂν πλεῖον ἀναλωθείη, εἰ τόδε τὸ ἀφειλόμενον ἀποδοθείη, ἢ ταῦτά τε ὀφείλοιτο, ἄλλους τε κρείττονας τούτων δεῖοι μισθοῦσθαι; ἀλλὰ

neq; irrita, neq; uana uideri, quæ dixeris. VIDEO enim leuiũ & inconstantium hominũ orationem, futilẽ & inanẽ haberi, ac temere huc atq; illuc errare, sine põdere ullo, aut honore. Cõtrà uero cũ fidei quempiã rationẽ habere maximã constiterit, eius orationem, si quid rogarit, multo plus q̃ ullam uim ualere: eundem si quenq; ad officiũ uelit reuocare, minãdo id facilius, q̃ alios puniendo cõsequi posse: ac postremò plus profi cere promittendo, q̃ alios statim dando. Recordare uero cũ nos tibi socios asciuisti, an præ manu aliquid nobis dederis: certe tu quidem nihil, sed tuam duntaxat fidem secuti sumus: & ea una tot homines concita sti, quorum maxime auxilio et opera tibi id imperium partum est: quod multis partibus pluris æstimandum, quàm ea L. talenta, quæ à te nostri repetunt. Quid autem? nónne & perfidiæ crimen, & regni nuper parti instabilitatem hac pecunia redimis? Iam uero quanti, obsecro te, æstimares istarum te rerũ potiri posse, quæ in tua nunc potestate sunt? Mihi profectò dubium esse non potest, quin ista, quæ tibi effecta reddidimus, multo maiori, quàm quantã nobis debes, pecuniæ fueris prælaturus. MIHI certe & damnũ, & dedecus multo maius esse uidetur, parta nõ tueri, quàm quæ in aliorũ sint potestate, nõ uindicare: quanto scilicet grauius est è diuite pauperẽ fieri, quàm omnino ab initio diuitem non fuisse: quantoq; sit acerbius è regno eijci, q̃ nõ esse regnum unquam consecutũ. Et illud etiã non ignoras, eos qui nunc tibi parent, non amicitia conciliatos, sed ui parére coactos: atq; eos si quod recipiendæ libertatis tempus nacti fuerint, neq; ullo fuerint metu retardati, facile rebellaturos. Vtro igitur modo facilius in officio cõtineri possint, si milites hosce eo erga te animo esse uideant, ut uel si iubeas maneãt, uel cum opus fuerit quamprimum ad te redeant, atq; id eos audiant prædicantes, tuo se merito tibi ubiuis locorum præsto futuros? an uero si spem in perfidia tua positam habuerint, neq; aliunde manum ullam tibi auxilio uenturam, neq; hos quibus es usus, tibi quicquã fore quàm ipsis amiciores? Neq; uero illi quod nostris copijs numero inferiores essent, subacti sunt, sed quod plane duces nullos habuerunt. Quid futurum igitur est, si aut ex ijs, qui iniuria se laceßitos putant, dux illis unus aliquis extiterit? aut, quod fuerit illis optabilius, ex ipsis Lacedæmonijs? quibus cum milites alacriores in bello futuros se polliciti fuerint, si in repetenda sua se adiuuerint mercede, certe cum exercitu indigeãt, quicquid oneris impositum fuerit, suscipere sua interesse putabũt. Quod autem, qui sub imperio tuo sunt Thraces, multo sint alacrius contra te, quàm tecum arma sumpturi, ex eo non est difficile conijcere, quod te regnum obtinente, seruitus: eiecto, libertas illis parata est. Iam uero si regioni huic, tanquam tuæ, bene consulendum est, utro tandẽ modo eã integriorẽ fore iudicas: si milites hi suæ mercede, cuius tibi causa irati sunt, recepta, pacati abeãt? an uero, si & hi agrũ populationib. infestũ reddãt? & maiorẽ tu, quã his opponas, manũ cõparare coneris, cui erũt nihilominus cõmeatus curandi? Et pecunia utra tandẽ ratione maior erogabitur, si qd̃ his debes dissolueris, an uero si et his uno tempore debeas, & alius tibi sit uel hoc maior exercitus alendus?

Atenim

Atenim hæc pecuniæ summa, Heraclidæ, quod ex eius oratione cognoui, per hercle magna uidetur: sed certe decem partibus minor tibi, uel reddenti, uel accipienti, uideri debet, quàm ea, quam, cum ad te uenimus, possidebas. NEQVE ENIM NVMERO, quantum quis uel det, uel accipiat, sed hominis ipsius facultate metiendum est. Tu uero nunc maiores quotannis fructus capis, quàm quanti omnis ante pecunia tua censeretur. Atq; id ego tibi tãquam integra amicitia nostra suadeo, quo & ipse deorum tam multis beneficijs dignus habeare, & mihi non sit concitatæ multitudini capitis pœna luenda. Qui est enim in præsentia milium in me animus, neq; ego his copijs inimicum ulciscì, neq; iterum si uelim, tibi opem ferre possem. Atqui & ipsum te, & deos, quos nihil latêre potest, testes cito, nihil me, eo nomine, quod tibi Græcos conciliarim, abste accepisse: neq; unquam quæ illis deberentur, mihi ut dares postulasse: quãdo neq; ea repetij, quæ tu mihi ultro promisisti. Illud etiam iureiurando affirmo, nihil me abs te accepturum, nisi & milites suum recepe rint. Quid enim turpius, quàm meis ipsius rebus ex animi sententia trãsactis, eorũ causam negligere, qui me maxime ornatum & honestatum uoluerunt? At Heraclides nugas esse arbitratur omnia, præterquam argentum quouis modo partum habere. Ego uero Seuthe NIHIL HOMINI cuiuis, ac præcipue ei, qui in alios imperium habeat, ullas opes existimo pulchriores, aut honestiores, quàm uirtus sit, iustitia, animi magnitudo: quæ qui possideat, cum ei tam multi amici sint, ac tam multi esse cupiant, non potest non diuitijs pluribus abundare: neq; omnino is in sequundis qui gratulentur, in aduersis qui opem ferant, requirit. Quod si neq; ex ullo facto meo satis perspectum habes, me tibi ex animo amicum esse, neq; id etiam potes ex oratione mea cognoscere, ueniat tibi quæso in mentem eorum, quæ à militibus ipsis dicta sunt: audisti enim cum dicerent uituperatores mei, dum apud Lacedæmonios me insimularent, te pluris multo à me, quàm Lacedæmonios fieri: neq; accusarent, quod tuis, quàm suis rationibus bene consultum mallem: ac ijdem accepisse me abs te pecuniam objicerent. In quam suspicionem unde putas eos uenisse? An quod me potius hostili, quàm prompto & bencuolo in te animo esse animaduertebant? EGO MEHERCVLE ITA existimo, neminem à quoquam, nisi beneuolentiam erga illum præse ferat, munera accipere. Ac tu quidem, antequam de te quicquam bene mererer, & uultu & uoce me, hospitalibus etiam donis liberalissime accepisti: promittendi uero nullum finem faciebas: posteaquam uoti compos factus es, ac quantum ope, operaq; mea fieri potuit, creuisti, nihil quod militibus nostris contemptui sim, ad te pertinere arbitraris? Atenim consido, ex tempore ipso consilio capto, te quod debes dissoluturum. Nam adduci non possum ut credam, te semper bene de te meritorum hominum querelas pro nihilo habiturum. Te igitur rogatum uelim, ut cum satis militibus feceris, me etiam apud eos, in quem accepisti, locum restituas. Hæc ubi Seuthes audiuit, male ei precatus est, cuius suasu adductus Græcis iampridem stipendium non pendisset (illum nimirum Heraclidenfuisse

ἀλλὰ γὰρ ἡρακλείδην ὡς πρὸς ἐμὲ ἐλήλυθα, παλαιπολυ
τὸν λοιπὸν τὸ ἀργύριον εἶναι. ἦ μὴν πολύ γε ὄντιν' ἐλαττον νῦν σοι κ' λαβεῖν τοῦτ' καὶ ἀποδοῦναι, ἢ πρὶν
ἡμᾶς ἐλθεῖν πρὸς σὲ τὸ δέκατον τούτου μέρος. οὐ γὰρ
ὁ ἀριθμὸς ὁρίζων ὅτι τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον, ἀλλ' ἡ δύνα
μις, τότε ἀποδιδόντ' καὶ λαμβάνοντ'. σοὶ δὲ
νῦν ἢ κατ' ἐνιαυτὸν πρόσοδον πλείω ὄντιν, ἢ πρόσθεν
τὰ παρόντα ἃ ἐκέκτησο. ἐγὼ μὲν, ὦ σεύθη, ταῦτα, ὡς
φίλου ὄντ', σοῦ προνοούμενος, ὅπως σύ τε ἀξιοδοκήσεις εἶναι, ὧν οἱ θεοί σοι ἐδώκαν ἀγαθῶν, ἐγώ τε μὴ
διαφθαρείην γε τῇ στρατιᾷ. εὖ ἴσθι, ὅτι νῦν ἐγὼ οὔτ'
ἂν ἐχθρὸν κακῶς ποιῆσαι βουλόμενος δικαιοθείην
σὺν ταύτῃ τῇ στρατιᾷ, οὔτ' ἂν, εἴ σοι πάλιν βουλοίμην
βοηθῆσαι, ἱκανὸς ἂν γενοίμην. ὅτῳ γὰρ πρὸς ἐμὲ ἡ στρα
τιὰ διακεῖται. καί τοι αὐτόν σε μαρτύρα σὺν τοῖς θε
οῖς εἰδέναι ποιοῦμαι, ὅτι οὔτε ἐγὼ ἔχω παρὰ σοῦ ὧν
τοῖς στρατιώταις οὐδέν, οὔτε ἤτηκα πώποτε, εἰς τὸ ἴδιον τὰ ἐκείνων, οὔτε ἃ ὑπέσχου μοι ἀπήτησα. ὄμνυ
μι δέ σοι μὴ δ' ἀρδιδόντ' δέξασθαι ἄν, εἰ μὴ καὶ οἱ
στρατιῶται ἔμελλον τὰ ἑαυτῶν σωσαπολαμβάνειν. ἀρ
χὴν γὰρ ὧν τὰ μὲν ἐμὰ δι' ἀπειπράχθαι, τὰ δὲ ἐκείνων
πρᾶξαι ἐμὲ καλῶς ἔχοντα, ἄλλως τε κ' τιμώμενον ὑπ'
ἐκείνων. καί τοι γε ἡρακλείδης λῆρ' πάντα ἐλόγει
εἶναι, πρὸς τὸ ἀργύριον ἔχειν ἐκ παντὸς τρόπου. ἐγὼ δ', ὦ
σεύθη, οὐδὲ νομίζω γε αὐδρὶ, ἄλλως τε κ' ἀρχὴν κάλ
λιον εἶναι κτῆμα οὐδὲ λαμπρότερον, ἀρετῆς καὶ δικαιο
σύνης καὶ γενναιότητ'. ὁ γὰρ ταῦτα ἔχων, πλου
τεῖ μὲν ὄντων φίλων πολλῶν, πλουτεῖ δὲ ἄλλων βου
λομένων γενέσθαι. καὶ εὖ μὲν πρᾶττων, ἔχει σὺν σω
φρονοῦντας. ἐὰν δέ τι σφαλῇ, ὁ παντὶ τ' βοηθησόν
των. ἀλλὰ γὰρ εἰ μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων κατέμαθον,
ὅτι σοὶ ἐκ ψυχῆς φίλ' ὢν, μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν λό
γων δύνασαι ταῦτ' γνῶναι, ἀλλὰ τοὺς τ' στρατιωτῶν λό
γους κατανόησον. παρῆσθα γὰρ καὶ ἤκουσας ὅσ' ἔλεγον,
οἱ ψέγειν ἐμὲ βουλόμενοι. κατηγόρουν μὲν γάρ μου
πρὸς λακεδαιμονίους, ὡς σὲ πολὺ πλείονος ποιοίμην ἢ
λακεδαιμονίους. αὐτοὶ δ' ἐνέκάλουν ἐμοὶ, ὡς μᾶλλον ἐ
λοίμην ὅπως τὰ σὰ καλῶς ἔχοι, ἢ ὅπως τὰ ἑαυτ'. ἔφα
σαν δέ με καὶ δῶρα λαβεῖν παρὰ σοῦ. καί τοι τὰ δῶρα
ταῦτα οἴει, πότερον αὐτοὺς κακόνοιάν τινα ἐνιδόντας
με πρὸς σὲ αἰτιᾶσθαί με ἔχειν παρὰ σοῦ, ἢ πρόθυμίαν
πολλὴν πρὸς σὲ καταμηνύσαντας; ἐγὼ μὲν οἶμαι πά
ντας ἀνθρώπους δύνοιαν δὴ ἀποδείκνυσθαι τούτῳ,
παρ' οὗ ἂν τις δῶρα λαμβάνῃ. σὺ δὲ φεῦ μὲν ὑπερπεπαικάς σοι ἐμὲ, ἐδίδεσο ἡδέως καὶ ὄμμασι καὶ φω
νῇ, ξενίοις, ἡνίκ' ἔσιτο ὑπισχνούμενος οὐκ ἐνεμπί
πλασο. ἐπεὶ δὲ διατέτραχας ἃ ἐβούλου, καὶ γεγένησαι
ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, μέγιστος, νῦν μὲν ὅτως ἄτιμον ὄν
τα γὼ τοῖς στρατιώταις τολμᾷς προδιορᾶν. ἀλλὰ μὴν ὅτι
σοι λόξει ἀποδώσειν, πιστεύω καὶ τὸν χρόνον δι' ἀξίου
σὲ, καὶ αὐτὸν γέ σε οὐκ ἀνέξεσθαι οὐ σοὶ πρὸ μικροῦ δυ
εργεσίαν ὀρθῶς ἐγκαλοῦντας. οἶδα δὲ οὐ ὅταν
ἀποδίδῳς, πρόθυμος ἔσῃ, ἐμὲ παρὰ τοῖς στρατιώταις
τοιοῦτον ποιῆσαι, οἷόν περ καὶ παρέλαβες. ἀκού
σας ταῦτα ὁ σεύθης, κατηράσατο τῷ αὐτίῳ, μὴ πάλαι
ἀρδιδόντα τὸν μισθόν. καὶ παύσας τὸν ἡρακλείδην
τῶν/

ἐπαῦλιν ἐᾶν. ἐγὼ γάρ, ἔφη, οὔτε δι' ἀμηχανίαν τοῦτο ποιοῖμι τοῦ μὴ ἀποδοῦναι, ἀποδώσω τε. γιγνώσκω πάλιν εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· ἐπεὶ τοίνυν ἀποδιδόναι βούλει, νῦν ἐγώ σοι δίδομαι δι' ἐμοῦ ἀποδιδόναι, καὶ μὴ παρίδῃς με δόξαν σὲ αὐτομόλους ἔχοντα φίλους τῇ στρατιᾷ, νῦν τε καὶ ὅτε πρὸς σὲ ἀφικόμην. ὁ δ' εἶπεν· ἀλλὰ οὐδὲν τοῖς στρατιώταις ἔσται δι' ἐμὲ ἀτιμώτερον. αὖ τε μένης παρ' ἐμοί, χιλίους μόνους ὁπλίτας ἔχων, ἐγώ σοι τότε χωρία ἀποδώσω, καὶ τἄλλα ἃ ὑπισχνοῦμαι. ὁ δὲ πάλιν εἶπεν· ταῦτα μὲν ἔχειν οὕτως οὐκ οἶδά τε. ἀπόπεμπε δέ με. καὶ μέν, ἔφη ὁ Σεύθης, καὶ ἀσφαλέστερον γέ σοι οἶμαι παρ' ἐμοὶ μένειν ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ πάλιν εἶπεν· ἀλλὰ σὺ μὲν σὺ πρόνοιαν ἐπαινῶ, ἐμοὶ δὲ μένειν οὐκ οἷόν τε. ὅπου δ' ἂν ἐγὼ γένωμαι ὃν νομίζεις καὶ σοὶ δοκεῖν ἀγαθὸν εἶναι. γνοὺς λέγει Σεύθης· ἀργύριον μὲν οὐκ ἔχω, ἀλλ' ἢ μικρόν τι, καὶ τοῦτό σοι δίδωμι πάλαντον. βοῦς δὲ ἑξακοσίους καὶ πρόβατα εἰς τετρακισχίλια, καὶ αὐλισταὶ πολλοὶ εἰσι καὶ ἕκαστον. ταῦτα λαβὼν καὶ σὺ τῶν ἀδικησάντων σε ὁμήρους πρόσλαβε, ἄπιθι. γελάσας ὁ Ξενοφῶν, εἶπεν· ἢν οὖν μὴ ἀζήμιον ταῦτα εἰς νοῦν μοι δῷ, τίνα τέλαντον φήσω ἔχειν; ἐπεὶ οὐκ ἐπιδήμοι καὶ ὠμὸν κίνδυνον ὄντα ἀπιόντι, ἄμεινον φυλάττεσθαι σοῦ ἐχθρούς; ἄκουσα δὲ τὰς ἀπειλάς. τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ἔμειναν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέδωκεν αὐτοῖς ἃ ὑπέσχετο, καὶ σὺν ταῦτα ἐλάσαντες συνέπεμψεν. οἱ δὲ στρατιῶται πέως μὲν ἔλεγον, ὡς Ξενοφῶν οἴχοιτο πρὸς Σεύθην οἰκήσων, καὶ ἃ ὑπέσχετο αὐτῷ ἀπολήψόμενος. ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἥκοντα εἶδον, ἥδοντό τε καὶ προσέθεον. ξενοφῶν δ' ἐπεὶ ἐδέξατο χαρίεντα καὶ πολυώνυμα, ταῦτα, ἔφη, καὶ σέσωσαι δι' ὑμᾶς τῇ στρατιᾷ, καὶ παραδίδωμι αὐτὰ ἐγὼ ὑμῖν. ὑμεῖς δὲ διαθέμενοι, διαδόσθε τῇ στρατιᾷ. οἱ μὲν οὖν παραλαβόντες, λαφυροπώλας κατεσήσαντο ἐπώλουν. καὶ πολλὴν εἶχον αἰτίαν. ξενοφῶν ἦ οὐ προσήει, ἀλλὰ φανερὸς ἦν οἰκάδε παρασκευαζόμενος. ὁ γὰρ Ἀνάφης αὐτῷ ἐπῆκτο ἀδικήσαι πρὸ φυγῆς. προσελθόντες δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι γνοὺς στρατεύματι, ἐδέοντο μὴ ἀπελθεῖν, ἀλλ' ἀπαγαγόντα τὸ στράτευμα καὶ θήβρωνι παραδοῦναι. γνοὺς δὲ ἐπλεύσειν ἐς λαμψακόν, καὶ ἅπασι ξενοφῶντι, βυκλείδης μαντὶς φλιάσιος, λεαγόρου υἱός, τὸ τε γένος γε λυκείῳ γεγραφότα. οὕτω σωθῆναι ξενοφῶντι, ὅτι ἐσέσωτο. καὶ ἐρώτα αὐτόν, πόσου χρυσίου ἔχει. ὁ δ' αὐτῷ ἐπομόσας, εἶπεν· ἢ μὲν ἔσεσθαι, μήδ' ἐφόδιον ἱκανὸν οἰκάδε ἀπιόντι, εἰ μὴ ἀποδοῖτο τὸν ἵππον καὶ ἃ ἀμφὶ αὐτὸν ἔχει. ὁ δ' αὐτῷ οὐκ ἐπίστευεν. ἐπεὶ δὲ πειμψάντων λαμψακηνῶν ξένια τῷ ξενοφῶντι, ἔθυεν τῷ ἀπόλλωνι παρεσκεύαστο τὸν βυκλείδην, ἰδὼν τὰ ἱερὰ ὁ βυκλείδης, εἶπεν, ὅτι πείθοιτο αὐτῷ μὴ ἔσεσθαι χρήματα. ἀλλὰ οἶδα, ἔφη, ὅτι λαῷ μέλλει ποτὲ χρήσεσθαι, φαίνεταί τι ἐμπόδιον, ἐὰν μὴ σὺ ἄλλο, σὺ σαυτῷ. σημαίνει ταῦτα ὁ ξενοφῶν. ὁ δ' εἶπεν· ἐμπόδιον γάρ σοι ὁ Ζεὺς ὁ μειλίχιος ὅτι, καὶ ἐπήρετο εἰ ἤδη ποτὲ θύσειεν, ὥσπερ οἴκοι, ἔφη, εἰώθειν ἐγὼ ὑμῖν θύεσθαι καὶ ὁλοκαυτεῖν. ὁ δή, ἔφη, ἐξ ὅτου ἀπελήλυθα τεθυκέναι τούτῳ τῷ θεῷ.

σωσ/

fuisse omnes suspicati sunt) Mihi enim, inquit, nunquã, ut milites sua mercede fraudarẽ, in mentẽ uenire potuisset, ac iã quod debeo dependã. Tunc Xenophõ: Si certũ est depẽdere, per me istud agito: neq; me negligas in eũ, quem cũ ad te ueni, tenebã apud milites, gratiæ et honoris locũ restituere, cum præsertim eũ, dum plurimũ tua causa uolo, amiserim. At nihil, respondit ille, mea causa uolo apud tuos de tua existimatione detractum. Ac si in animũ potes inducere ut mecũ maneas, cum M. dũtaxat grauis armaturæ peditib. et regiones tibi maritimas tradã, et quæ pollicitus sum oĩa. Ad hæc Xenophõ: Nõ est id inquit, iã mihi integrũ, quin tu nos q̃primũ dimittito. Tũc ille: At. n. certo scio, si mãseris, multo id tibi tutius futurũ. Quod mihi, inquit rursus Xenophõ, cautũ uelis, agnosco humanitatẽ tuã: sed nõ est id plane arbitrij mei. Verùm quicquid mihi honoris accesserit, id uelim existimes, ex re usuq; tuo magnopere futurũ. Ibi Seuthes, Mihi, inquit, in præsentia argẽti in prõptu nihil plus est, q̃ talentũ unũ, & illud iam tibi pendã. Boues uero DC. oues ter mille, mancipia CXX. penes me sunt, hæc omnia auferto: & eos simul, qui te læserunt, à me obsides capе, ac quò libet abi. Subrisit Xenophõ: et quid, inquit, si quæ aufero oĩa integrã mercedẽ cõficere nõ possunt, cui nã talentũ dabitur? Nónne satius fuerit, qd' ab inimicis mihi imminet, periculũ deuitare? audisti. n. eorũ minas. Ac tũc simul noctẽ eã peregerũt. Postero uero die quæ promiserat Seuthes tradidit, ac simul qui præ oĩa agerẽt misit. Interea uulgo inter Græcos oratio ea iacta ri cœpta, nõ rediturum amplius Xenophontẽ: sed apud Seuthẽ ablatis ijs, quæ ille promisisset, mansurũ. Quare ubi uenientẽ uiderunt, lætati magnopere sunt, ac ei cum gratulatione occurrerũt. Is uero ubi Charminus et Polynicus in cõspectu fuere, Hæc inquit, opera uestra recepta sunt, quæ nũc uobis trado, uos ea arbitratu uestro diuidite. Illi magistris uẽditionis cõstitutis, omnia uendiderũt: neq; omnino interuersæ pecuniæ suspiciõe carere potuerunt. At Xenophon ab omni iã se cura abduxerat, neq; ulla de re magis, q̃ de reditu cogitare uidebatur: nondũ enim ei populi suffragio erat Athenis exilij pœna cõstituta. Hic ad eum homines è toto exercitu lõge honestißimi accesserunt, ac multis cum precibus, ut nõ ante discederet contenderunt, q̃ copias illas Thimbroni traderet. Cũ se igitur ille exorari siuisset, è Thracia classe Lãpsacum oĩs traiecerunt: ibi Xenophõti obuius fit Euclides Phliasius uates, Cleagoræ illius filius, qui in Lyceo somnia pinxit: ac de reditu gratulatus, quæ fuit quantũ auri attulisset: iurauit Xenophõ se ne uiatieũ quidem habere quantißper domũ perueniat, nisi equum & sarcinas uendat: quod ille ut crederet adduci non poterat. Sed cũ Lampsaceni hospitalia dona misissent, adhibito Euclide Apollini Xenophon immolauit: inspectis uero extis, se iam credere dixit Euclides, nullam Xenophontẽ pecuniam habere. Atenim uideo, inquit, etiam in posterũ ad pecuniam cogendã semper tibi aliquid impedimento futurũ. Nihil autem æque tibi, ac teipsum aduersari. Assensus est Xenophõ. quid ni, inquit ille, cui aduersarius sit Iupiter placabilis? Quæsiuit rursus, nũquid ei sacrum fecisset aliquãdo, uti ego, inquit, domi consueră et immolare et uictimã adurere. Negauit Xenophõ, se unquã illi deo toto peregrinationis tempore rem diuinam fecisse.

Persuasit igitur illc, ut sacrum ei faceret, ac secundiora futura deinde omnia affirmauit. Postero itaq; die Xenophon sub Ophrynij mœnibus porcos mactat, & patrio ritu adurit. Litatum quidem est. Eodem ipso die adsuere Biton & Euclides, pecuniam militibus daturi: & inuitarunt illi quidem Xenophontẽ, & equum, quẽ Lampsaci uenundederat (suspicati numorũ egestate coactum illum uendidisse, cum alioquin equo audissent eo pluri mum delectatum) redemptum illi reddiderunt, neq; ullo pacto preciũ recipere uoluerunt. Hinc profecti per Troiam, Ida superata Antandrũ perueniunt: inde per oram Lydiæ in Thebes campos. Illinc prætergressi Adramyttium, Certonium, Atarnum, & Caici campos, Pergamũ Lydiæ oppidum intrant. Xenophon ab Hellade Gongyli matre hospitio acceptus, ex ea cognoscit, Asidaten hominem Persam in campis cõmorari. Hunc, inquit, si noctu, uel cum trecentis tantum hominibus adoriare, facilè cum uxore & liberis opprimes, ac tota eius pecunia, quam plane luculentã habet, potiere. Ac ne ducem desideret, mittit Daphnagoram patruelem suum, hominem quem plurimi faciebat. Xenophon militib. iam coactis, rem diuinã facit. Agasias Eleus uates, læta esse exta nunciat, ac hominem oppressum omnino iri. À cœna itaq; iter ingressus, assumptis ex omni centurionum numero amantissimis ac fidelissimis quibusq;, quos nempe suo beneficio præ cæteris ornatos uellet. In cum tamen se militum delectum D C. fere alij intrudere conati sunt, quos centuriones repulerunt, ne cum illis prædam, quam sui iuris futuram pro certo habebant, communicarent. Peruenerunt autem media fere nocte ad Asidatæ munitiones: ibi cum & mancipia, & res item multæ extra munimenta essent, de manibus omnia sunt elapsa, propterea quod ad unum Asidaten, & eius pecuniam occupandam, animum adiecerant. Cum uero munimẽta iam oppugnare cœpissent, neq; turrem quandã capere possent, quod præalta erat, ac firmissimis propugnaculis, et lectissimis hominibus instructa, eam aggressi sunt subruere. Erat muri latitudo, quantam fictilium laterum octonum structura efficere potuerat: opus tamen prima luce confectum. Sedenim cum iam turris peruia esset, ex ijs qui intus erant quidam, de nostris unum sibi obuium ueruto transfodit: ac reliqui sagittis iaciendis effecerũt, ne cui esset irrumpendi causa tutum accedere. Cumq; ijdem clamore, & ignium significatione auxiliũ implorassent, præsto fuit cũ suis copijs ex Comania Itabelius. In ijs erat grauis armatura, præsidiarij equites Hyrcani, omnes regis mercenarij, numero L X X. reliqui cetrati, haud minus D C C C. Accurrerũt item ex Parthenio alij, alij ex Apollonia, et ex finitimis locis tam multi, ut iam nostris nõ de oppugnãdo, sed pedẽ referendo cogitandũ esset. Coactis igitur in mediũ quadrati agminis bobus, ac reliquo quod abegerãt pecore, atq; item captiuis, pedetentim retrocedere cœperũt, nõ iam prædã inhiantes, sed unũ id agẽtes, ne discessus similis fugæ uideretur, neu partã iam prædã relinquere cogerentur, atq; ex eo hostibus audacia creseeret, sui animis deficerẽt. Ac plane ita retrocessum est. ut pugnã de præda tuenda inituri uiderentur. Iam rescierat Gongylus Græcos ab hostib. numero superari: quare matre inuita, & ipse cum copijs suis, ut præclari alicuius facti particeps esset, auxilio uenit.

Venit

συμβούλευσον οἷς αὐτῷ θύσεσθαι, καὶ ἔφη συμφέρειν αὐτῷ τὸ βέλτιον. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ ξενοφῶν εἰς ὀφρυώνιον ἐθύετο, καὶ ὡλοκαύτῃ χρίεται τῷ πατρίῳ νόμῳ, καὶ καλιερεῖτο. καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀφικνεῖται βίττων καὶ ἅμα Εὐκλείδης χρήματα δ' ὤφειλον τῷ στρατεύματι. καὶ ξενοφῶντί τε τῷ ξενοφῶντι, καὶ ἵππον οὐ γὰρ ἔλαμβάνω ἀπέδοτο πρωτήνοντα παρεικῶν, ὑπωπτεύοντο αὐτὸν δὲ φάσκειν πεπρακέναι, ὅτι ἥκιστα αὐτὸ ἤθελε τῷ ἵππῳ, λυσάμενοι, ἀπέδοσαν, καὶ τιμὴν ἀπῄτουν ἐλάττω λαβεῖν. ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ τῆς Τροίας, καὶ ὑπερβαίνουσι τὴν ἴδην, εἰς αὐτανδρον ἀφικνοῦνται πρῶτον. εἶτα παρὰ θάλατταν πορεύόμενοι διὰ Λυδίας, εἰς Θήβης πεδίον. ἐντεῦθεν δὲ ἀδραμυττίου καὶ Περγαίων, παρ' ἀταρνέα εἰς κάϊκου πεδίον ἐλθόντες, Πέργαμον κατελαμβάνουσι διὰ Λυδίας. ἐνταῦθα ἡ ξενία ξενοφῶν παρ' Ἑλλάδι τῇ Γογγύλου μητρί. αὕτη αὐτῷ φράζει, ὅτι ἀσιδάτης θείη φίλος τῷ πεδίῳ αἀνὴρ πέρσης. ἐθέλειν ἔφη αὐτόν, εἰ ἔλθοι τὴν νυκτὸς σὺν τριακοσίοις ἀνδράσι λαβεῖν αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας, καὶ τὰ χρήματα. εἶναι δὲ πολλά. ταῦτα δὲ ἀκηκοὼς Δαφναγόρας, ὁμηλικιώτης ἐπεμψε, τὸν τε αὑτοῦ ἀνεψιὸν καὶ διαφθαγόραν, ὃν πλείστου ἐποιεῖτο. ἔχων δὲν ὁ ξενοφῶν τούτους παρ' ἑαυτῷ ἐθύετο. καὶ ἀγαθὸς ὁ ἡγεῖτο μάλιστα πρῶτον, εἶπεν, ὅτι κάλλιστα εἶεν τὰ ἱερὰ αὐτῷ. ὁ δὲ ἀνὴρ ἀπώμνυ καὶ ἐπίστευσεν δὲν ἐπορεύετο. τούς τε λοχαγοὺς οὓς μάλιστα φίλους λαβὼν, καὶ πιστοὺς γεγενημένους διαπαντὸς, ὅπως εὖ ποιῆσαι αὐτός. συνεξέρχονται δὲ αὐτῷ καὶ ἄλλοι βιασάμενοι εἰς ἑξακοσίους. οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπέλαυνον, ἵνα μὴ μεταδοῖεν μέρους ὡς ἑτοίμων δὲ τῶν χρημάτων. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰς μέσας νύκτας, τὰ μὲν τείχη ἔξω ὄντα αὐθημερὸν προσβαλόντες τύρσιον, καὶ χρήματα πλεῖστα, ἀπέβαλον αὐτοῦ, παραμελοῦντας, ὡς τὴν ἀσιδάτου αὐτὸν λάβοιεν, καὶ τὰ ἐκείνου. πυργομαχοῦντο δ', ἐπεὶ οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὸν τύρσον, ὑψηλὸν γὰρ ἦν καὶ μεγάλη, καὶ πρόμαχοὺς καὶ ἄνδρας πολλοὺς καὶ μαχίμους ἔχουσα, διορύττειν ἐπεχείρησαν τὸν πύργον. ὁ δὲ τοῖχος ἦν, ὠδὶ ὀκτὼ πλίνθων γιγνῶν τὸ εὖρος, ἅμα ἡμέρᾳ διορώρυκτο. καὶ ὡς τὸ πρῶτον διέφαινε, ἐπάταξεν ἄνθρωπον βαστάζω τίς ὀβελίσκον διαμπερές, τὸν μηρὸν τοῦ ἐγγυτάτω. τόδε λοιπὸν ἐκποδὼν ὄντων, ἐποίουν μὴ δὲ παρεῖναι ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι. διεκραγόντων δ' αὐτῶν καὶ πυρσούντων ἐκβοηθοῦσιν, ἱππεῖς μὲν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ διώκαμεν ἐκ Κομανίας, ὁπλῖται φρουροὶ καὶ ἱππεῖς Ὑρκάνιοι, καὶ οὗτοι βασιλέως μισθοφόροι ὡς ὀγδοήκοντα. καὶ ἄλλοι προσελαύνουσιν ἐς ὀκτακοσίους. ἄλλοι δ' ἐκ παρθενίου, ἄλλοι δ' ἀπ' ἀπολλωνίας καὶ ἐκ τῶν πλησίον χωρίων. καὶ ἱππεῖς. ἐντεῦθεν δὴ ὥρα ἦν, πῶς ἔσαι ἡ ἄφοδος σκοπεῖν. καὶ λαβόντες ὅσοι ἦσαν βόας καὶ πρόβατα, ἤλαυνον. τὰ αὐτόματα δὲ ἐπὶ πλείστοις ποιησάμενοι, ἀπὸ τοῖς χρήμασιν ἔπεσθαι τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ φυγὴ εἴη ἡ ἄφοδος, ἐὰν καταλίπωσι τὰ χρήματα ἀπίοιεν, οἵτε πολέμιοι θρασύτεροι εἶεν, καὶ οἱ στρατιῶται ἀθυμότεροι. νῦν δὲ ἀπῆσαν ὡς πρὸ τῶν χρημάτων μαχούμενοι. ἐπεὶ ἡ ἑώρα ἡ γογγύλου ὀλίγους μὲν ὄντας Ἕλληνας, πολλοὺς δὲ ὄντας βαρβάρους, ἀφῆκε καὶ αὐτὸς βίᾳ ἡ μητρὸς, τὴν ἑαυτοῦ διώκαμεν ἔχων, βουλόμενος συμμεταχεῖν τοῦ ἔργου.

συμ-

σωτεβοήθει δὲ καὶ παρὰ Κλεαρέτου τοῦ Δαμαράτου. οἱ δὲ περὶ ξενοφῶντα ἐπεὶ φαύλη ἦν ἡ πορεία ὑπὸ τῶν τοξευμάτων καὶ σφενδονῶν προσβαλλόμενοι κύκλῳ, ὅπως τὰ ὅπλα ἔχοιεν πρὸ τῶν τοξευμάτων, μόλις διαβαίνουσι τὸν Κάρκασον ποταμόν. τετρωμένοι ἐγγὺς ἡμίσεις. φυτεύεται δὲ ἀγασίας συμφαλιος λοχαγὸς τιτρώσκων, ὃς πάντα χρόνον μαχόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ διασώζων καὶ ἀναπαύων ὡς διακόσια, ἔχοντας καὶ πρόβατα ὅσον θύματα. τῇ δ' ὑστεραίᾳ θυσάμενος ὁ ξενοφῶν ἀγαγὴ νύκτωρ παῦ τὸ στράτευμα, ὅπως ὅτι μακροτάτῳ ἔλθοι τῆς λυδίας, ὡς μὴ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶν φοβεῖσθαι, ἀλλ' ἀφυλακεῖν. ὁ δ' ἀσιδάτης ἀκούσας ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἴη ξενοφῶν, ἡ παντὶ τῷ στρατεύματι ἥξει, ἀγαυλίζεται εἰς κώμας ὑπὸ τὸ παρθενικὸν πόλισμα ἔχούσας. φυτεύθη δὲ οἱ περὶ ξενοφῶντα, συμπαθήσαντα αὐτῷ, καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν, καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας καὶ οὓς ἵππους καὶ πάντα τὰ ὄντα, καὶ ὅτω τὰ πρόσθεν ἱερὰ ἀπέβη. ἔπειτα πάλιν ἀφικνοῦνται εἰς πέργαμον. φυτεύθη δὲ θεὸν ἠτιάσατο ὁ ξενοφῶν. σωτέραπον γὰρ καὶ οἱ λάκωνες, καὶ οἱ λοχαγοὶ, καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ, καὶ οἱ στρατιῶται, ὥστε ἀγαίρεται λαμβάνειν καὶ ἵππους καὶ ζεύγη, καὶ τἆλλα, ὥστε ἱκανὸν εἶν καὶ ἄλλον ἦλθεν ἐν ποιεῖν. ἐκ τούτου δίμβρων παραγενόμενος, παρέλαβε τὸ στράτευμα. καὶ συμμίξας ὀψὲ ἄλλῳ ἑλληνικῷ, ἐπολέμει πρὸς τισσαφέρνην καὶ φαρνάβαζον. ἄρχοντες δὲ οἵδε τῆς βασιλέως χώρας ὅσην ἐπήλθομεν, λυδίας, ἀρτίμας· φρυγίας, ἀρτακάμας· λυκαονίας καὶ καππαδοκίας, μιθρι-δάτης· κιλικίας, συέννεσις· φοινίκης καὶ ἀραβίας, δέρνης· συρίας καὶ ἀσσυρίας, βέλεσις· βαβυλῶνος, ῥωπάρας· μηδίας, ἀρβάκας· φασιανῶν καὶ ἑσπερίτων, τηρίβαζος. καρδούχοι τε καὶ χάλυβες, καὶ χαλδαῖοι, καὶ μάκρωνες, καὶ κόλχοι, καὶ μοσσύνοικοι, καὶ κοῖται, καὶ τιβαρηνοὶ, αὐτόνομοι. παφλαγονίας, κορύλας· βιθυνῶν, φαρνάβαζος. τὰ δὲ ὑπὲρ θρᾴκης, σθένης. ἀριθμὸς συμπάσης δὲ ὁδοῦ δὲ ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, σταθμοὶ διακόσιοι δεκαπέντε, παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πεντήκοντα, στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια διακόσια πεντήκοντα πέντε. χρόνου πλῆθος δὲ ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, ἐνιαυτὸς, τρεῖς μῆνες.

Venit itē ab Eliſarne, & Teuthrania à Demarato miſſus, Procles. Qui uero cum Xenophonte erant, cum telorum & ſundarum iaclibus pene obruerentur, ut iter facientes obiectu clypeorum ſe tegerent, in orbem agmen conuerterunt: ac uix Carcaſum amnem traiecerunt, cum plus dimidia parte ſaucij eſſent, ac inter cæteros uulnus etiam accepiſſet Agaſias Stymphalius centurio, homo perpetuis dimicationibus exercitus. Captiuos ferè ducentos retinuerunt: pecoris quod eſſet ad immolandum duntaxat ſatis. Poſtero die ſacris peractis, noctu copias omnes educit Xenophon: ac longiſſima uia, per Lydiam agmen circunduxit, ut hoſtes metu iam uacui, cum nihil ſibi cauerent, facilius opprimerentur. Aſidates cum audiſſet Xenophontem de agmine iterum educendo ſacra feciſſe, neque multo poſt cum copijs omnibus adfuturum, in pagos caſtra mouere ſtatuit, Parthenico oppido proximos. Eò cum contenderet, in Xenophontis milites incidit, à quibus cum uxore, liberis, equis, ac reliquis fortunis captus eſt. Euentus itaq;, ſacri prioris fidem comprobauit. Cum iam Pergamum omnes rediſſent, Xenophon minus ſibi æquos deos fuiſſe queſtus eſt, propterea quod à ſua tantum cohorte negocium geri non potuerat, ſed eius expeditionis participes fuerant Laconnes, & centuriones alij, quàm quos ipſe delegerat: prætores præterea, & milites, qui ſibi belliſſimum quodq; ex omni præda præcerpſerunt, equos uidelicet, iumentorum iuga, & quæ uiſum eſt alia, ut iam eorum unuſquiſq; haberet, unde et alijs benigne faceret. His ita geſtis Thimbron ſuperuenit, qui cum acceptum à Xenophonte exercitum, ijs quas ipſe adduxerat Græcorum cohortibus admiſcuiſſet, Tiſſapherni & Pharnabazo bellum intulit. Regionum omnium quæ ſub regis ditione erant, quasq; nos peragrauimus, illis temporibus hi præfecti fuerunt: Lydiæ, Artimas: Phrygiæ, Artacamas: Lycaoniæ & Cappadociæ, Mithridates: Ciliciæ, Syenneſis: Phœnicis, et Arabiæ, Dernes: Syriæ, & Aſſyriæ, Beleſis: Babylonis, Roparas: Mediæ, Arbacas: Phaſianorum, & Heſperitanorum, Teribazus. Nam Carduchi, Chalybes, Chaldæi, Macrones, Colchi, Moſynœci, Cœtæ & Tibareni, omnes ſuis legibus utebātur. Paphlagoniæ præerat Corylas, Bythinis Pharnabazus. In Europa Thracibus Seuthes imperabat. Totius itineris ſpacium, quod aut progredientes aut regredientes confecerunt, fuere caſtra ducena quindena, paraſangæ M C L. quæ ſumma ſtad. efficit tricies & quater mille, C C L V. Milliarium circiter quater mille & D C. Quo quidem in itinere annus & menſes I I I. conſumpti.